

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.7 (July 2025)

🌸 วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติ และการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปุกญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.เรีนฤทัย รอดสุวรรณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.วงษ์สิริ เรืองศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นางอำภาพันธ์ พรหมรา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายเอกพร เอียดจ้อย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**นายอนุชิต ปราบพาล**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายศักดิ์ดา ทารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

โรงเรียนนาจางขันสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

 ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

 จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 7 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 25 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index - TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

จุฬารัตนา

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา OPERATIONS TO ENHANCE THE POTENTIAL OF OTOP ENTREPRENEURS TOWARD THAILAND 4.0 IN SONGKHLA PROVINCE กาญจนา ปล้องอ่อน, สุวัจน์ เพชรรัตน์, ธนพงศ์ วุ่นแสง, นิตาชล สกุลชาญณรงค์, พาริดา ซาซา, จักรเกียรติ์ เมธานัย, พรทิพย์ เสี่ยมหาญ และสิริกาญจน์ สีดำ	1
รูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 A MODEL OF OPERATIONAL FOR COLLABORATIVE SUCCESS BETWEEN VILLAGES AND LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION 1 ชัยวิโรฒ ผาณินบุศย์, บุษกร สุขแสน และธนภฤต ทูริสุทธิ	14
การพัฒนาชุดสื่อสติ๊กเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อการสื่อสารการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค DEVELOPING AN AI-DESIGNED LINE STICKER SET FOR COMMUNICATING CULTURAL TOURISM ACROSS THAILAND'S FOUR REGIONS สิโรตม มณีแฮด และวิสารท เดชกุล	26
การประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร APPLICATION OF ACTIVITIES TO ENHANCE MORALITY AND RIGHT SPEECH FOR JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN SAMUT SAKHON PROVINCE พระปลัดเกรียงไกร กิตติสารโร (อ่วมคำ), พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ (บุญทอง) และพระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป (วิชัย)	40
รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้ เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร A MODEL OF FACILITY MANAGEMENT FOR SPORT AND RECREATION OF LEISURE, SPORTS AND RECREATION CENTER IN BANGKOK METROPOLIS อุทัยวรรณ ทองสุข, สรวาฐ ชัยวิจิต และณอมศักดิ์ เสนาคำ	53

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น THE DEVELOPMENT OF A SCIENCE INSTRUCTIONAL MODEL TO PROMOTE SCIENTIFIC LITERACY FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS วรรณพฤกษ์ เทียมเดช และมาเรียม นิลพันธุ์	65
สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี PROBLEMS AND PEDAGOGICAL APPROACHES IN TEACHING SOCIAL DANCE TO ENHANCE SYSTEMS THINKING SKILLS AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS ธัชชัย นุสญา, สาธิติน ประจัญบาน และอนันต์ มาลารัตน์	82
ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 THE EFFECTS OF ACTIVITY-BASED LEARNING TO MATHEMATICS CONCEPTS ON THE TOPIC OF POLYGONS OF GRADE 6 STUDENTS ชีวาพร ทรัพย์ไพฑูริ, ต๋องตา สมใจเพ็ง และชานนท์ จันทรา	96
ผลของการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ THE EFFECTS OF A NORTHERN ESAN FOLK MUSIC-BASED EXERCISE MODEL ON ENHANCING PHYSICAL FITNESS AMONG ELDERLY วิระศักดิ์ กุลฉะวะ, นกัศวรรณ เจริญชัยภินันท์ และอนันต์ มาลารัตน์	109
แบบจำลองสมการโครงสร้างของความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทย A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF SUSTAINABLE BEHAVIORAL INTENTIONS OF SPORTS TOURISTS IN THE MOTOGP THAILAND มนทิพา วิลาศทิพย์ และอิษฎี ภูอินทร์	122
ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาด ของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LIFESTYLE PATTERNS AND THE MARKETING MIX AMONG USERS OF THE INDOOR SPORTS TRAINING CENTER, SPORTS AUTHORITY OF THAILAND ณัฐวุฒิ จิระพรพาณิชย์ และสรารุช ชัยวิจิตร	135

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ DEVELOPMENT OF COMPETENCY-BASED SOCIAL STUDIES CURRICULUM FOR PROMOTING ENTREPRENEURSHIP <i>ชมพูนุช วุ่นสุวรรณ, กิตติคุณ รุ่งเรือง และอัญชลี ศรีกลชาญ</i>	147
แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถึพุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION (OPEC) CHIANG MAI PROVINCE <i>อัมพร ผ่านทอง, ธนัช มหาสินทรัพย์ และสายฝน แสนใจพรม</i>	160
กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความ สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน PROCESS OF ORGANIZING LEARNING ACTIVITY IN ESSAY WRITING FOR BASIC EDUCATION STUDENTS <i>สาวิตรี จิตบรรจง</i>	173
การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืนในยุคดิจิทัล: แนวทางการจัดการฟาร์มอัจฉริยะสำหรับเกษตรกรไทย THE DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED ORGANIC LIVESTOCK SYSTEM FOR SUSTAINABILITY IN THE DIGITAL ERA: SMART FARM MANAGEMENT APPROACHES FOR THAI FARMERS <i>ประภัสสร กลับคุณ, พระวัชรพุทธบัณฑิต (ปริดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระสมุห์ธนภัทร ทิพย์วงษ์ และพระครูวุฒิสาครธรรม (สาคร นุ่นกลับ)</i>	189
ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้เชิงรุก: ยกระดับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR ACTIVE LEARNING: ENHANCING ENGLISH COMMUNICATION SKILLS OF VOCATIONAL STUDENTS <i>ฐิตารีย์ จันทรวัทน์, ภาสกร เรืองรอง และพิชญภา ยวงสร้อย</i>	199
กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประเทศไทย ADAPTATION STRATEGIES OF ENTREPRENEURS IN THAILAND'S TOURISM AND HOSPITALITY INDUSTRY <i>ชุตติกร ประงเกียรติ, พรหมจิรา เจลา และศุภรัตน์ วัลกานนท์</i>	211
ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITY GRADE 4 STUDENTS BY USING TEACHING MATHEMATICS THROUGH PROBLEM SOLVING <i>นิภาภรณ์ ดีหนู, กตัญญูตา บางโท และจิราภรณ์ เหมพันธ์</i>	230

สารบัญ (ต่อ)

“คณะแพทยศาสตร์” ต้นแบบการจัดตั้งคณะใหม่และการพัฒนาหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ THE FACULTY OF MEDICINE: A PROTOTYPE FOR ESTABLISHING A NEW FACULTY AND DEVELOPING HEALTH SCIENCE CURRICULA AT KASETSART UNIVERSITY พรรณพนัด ไชยสิริวิชัย และสมหวัง ชันตยานุวงศ์	244
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM TO ENHANCE 21ST CENTURY COMPETENCIES FOR IN- SERVICE CAREGIVERS อาทิตยา อินยง	257
การพัฒนารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร DEVELOPMENT OF BUDDHIST METHODS TO PREVENT RECIDIVISM AMONG PRISON INMATES SAMUT SAKHON PROVINCE พระมหานิติฐพนธ์ กิตติพนฺธ (กัณตธรรารักษ์), พระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป (วิชัย) และพระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ (บุญทอง)	271
วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย ผ่านซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม AN ANALYSIS OF PRESENTATION STRATEGIES OF GHOST BELIEFS IN CONTEMPORARY THAI SOCIETY THROUGH THE SERIES TERROR TUESDAY: EXTREME อิมธิรา โรจน์กิตติการ และอรัญญา แสนสระ	285
การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง DEVELOPMENT OF ORGANIC LIVESTOCK TO CREATE ADDED VALUE FOR BIOLOGICAL PIG FARMERS IN PHATTALUNG PROVINCE ประภัสสร กลัปกุณ, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปริดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาต และพระสมุห์ธนภัทร ทิพย์วงษ์	300
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านปัจจัยการบริการของเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย EXPLORATORY FACTOR ANALYSIS OF SMART CITY SERVICES IN THAILAND ปกรณ์ สุดแสน และวัชรินทร์ ศิริวณะกุล	315
การรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร THE PERCEIVED MEANING OF ALCOHOL BEVERAGE ADVERTISEMENTS IN ACCORDANCE WITH THE ALCOHOL BEVERAGE CONTROL ACT B.E. 2551 AND ITS IMPACT ON THE EFFECTIVENESS OF ONLINE MARKETING COMMUNICATION AMONG RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS IN THE BANGKOK METROPOLITAN AREA จุฑามาศ ศรีรัตน์, บำรุง ศรีนวลปาน, ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน และกรกฎ จำเนียร	329

สารบัญ (ต่อ)

ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อ ซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก BRAND IMAGE, SERVICE QUALITY AND SWITCHING COST AFFECTING OF ELECTRONIC INDUSTRY ENTREPRENEURS LOYALTY TO SUPPLIERS IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR ณัฐฐานิช ตูวินันท์ และนิภา นีรุตติกุล	341
การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED LEARNING PACKAGE BASED ON BUDDHIST PHILOSOPHY TO PROMOTE CHINESE SPEAKING SKILLS FOR GRADE 11 STUDENTS รุจิรา ศรีสุภา และพชรมน ซื่อถัจจลือสกุล	355
กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี THE PROCESS OF ENHANCING SELF-ESTEEM AMONG THE ELDERLY IN WANG SALA SUBDISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE พระครูปริยัติกาญจนกิจ (สุวัฒน์ สุวฑฒโน), พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ (บุญทอง) และพระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป (วิชัย)	368
การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก STRENGTHENING SAFE SPACES IN SECONDARY SCHOOLS TO REDUCE BULLYING PROBLEMS ปรีฉัตร หมอนทอง, ปกรณ์ ประจันบาน, อนุชา กอนพ่วง และทวีศักดิ์ สว่างเมฆ	380
ลักษณะภาษาของภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่เมืองเป่าซานมณฑลยูนนาน ประเทศจีน LANGUAGE CHARACTERISTICS OF TAI YAI VILLAGE TOPONYMS OF BAOSHAN, YUNNAN PROVINCE, CHINA เตียว ฉาน และอัญชลี วงศ์วัฒนา	395
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	409

การดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP

ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา*

OPERATIONS TO ENHANCE THE POTENTIAL OF OTOP ENTREPRENEURS TOWARD
THAILAND 4.0 IN SONGKHLA PROVINCE

กาญจนา ปล้องอ่อน*, สุวัจณี เพชรรัตน์, ธนพงศ์ วุ่นแสง, นิสาชล สกุนชานนรงค์, ฟาริดา ซาซา,
จักรเกียรติ เมธานัย, พรทิพย์ เสี่ยมหาญ, สิริกาญจน์ สีดำ

Kanjana Plongoon*, Suwatchanee Petcharat, Thanapong Wunsang, Nisachon Sakunchannarong, Farida Sasha,
Chakkait Methanai, Porntip Seamhan, Sirikan Sridam

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanjana@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลการดำเนินการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP 2) เปรียบเทียบศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP 3) ทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพจากพื้นที่ 16 อำเภอ ในจังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับของ Likert สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test dependent และการหาสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.398$) ด้านที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด คือ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ 2) หลังการอบรมผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.347$) ซึ่งสูงกว่าก่อนการอบรมในทุกประเด็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ผู้ประกอบการมีทศนคติหลังจากเข้าร่วมอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.622$) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ผู้ประกอบการคิดว่าปัจจุบันธุรกิจออนไลน์มีความจำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.760$) และ 4) ศักยภาพของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับทศนคติต่อการเป็น

ผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ดังนั้น เมื่อผู้ประกอบการมีศักยภาพสูง ส่งผลให้มีทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 สูงด้วย

คำสำคัญ: การยกระดับศักยภาพ, ผู้ประกอบการ OTOP, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

This research is a quantitative study using a survey method to examine the operations aimed at enhancing the potential of OTOP entrepreneurs in the Thailand 4.0 context within Songkhla Province. The objectives of this study were to 1) Investigate the outcomes of development initiatives aimed at enhancing the potential of OTOP entrepreneurs, 2) Compare the entrepreneurs' capabilities before and after participating in the capacity development program, 3) Explore the entrepreneurs' attitudes toward being Thailand 4.0 entrepreneurs, and 4) Examine the relationship between the entrepreneurs' potential and their attitudes toward becoming Thailand 4.0 entrepreneurs in Songkhla Province. The sample consisted of 50 potential OTOP entrepreneurs selected through simple random sampling from 16 districts in Songkhla Province. The research instrument was a five-level Likert scale questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, dependent t-test, and Pearson correlation. The findings revealed that 1) OTOP entrepreneurs in Songkhla Province had a high level of satisfaction with the training overall ($\bar{x} = 4.398$), with the highest satisfaction in the area of knowledge application, 2) After the training, the entrepreneurs demonstrated a significantly higher level of overall potential ($\bar{x} = 4.347$) compared to before the training, with statistical significance at the 0.01 level across all aspects, 3) The entrepreneurs' attitudes after the training were at the highest level ($\bar{x} = 4.622$), particularly the belief that online business is essential for the new generation ($\bar{x} = 4.760$), and 4) There was a statistically significant positive correlation between the entrepreneurs' potential and their attitudes toward becoming Thailand 4.0 entrepreneurs.

Keywords: Enhancement of Potential, OTOP Entrepreneurs, Thailand 4.0

บทนำ

“ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” เป็นการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่ และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services

ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง เปลี่ยนจากทำมาก ได้น้อย เป็นทำน้อย ได้มาก (สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 9 กรมสรรพสามิต, 2560) รัฐบาลจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เกิดการสร้างอาชีพในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ และเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยมีเป้าหมายในการยกระดับรายได้ของประชากรกลุ่มรายได้น้อย ให้เพิ่มขึ้นอย่างกระจายและต่อเนื่อง ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ ยกระดับ ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2567)

จากนโยบายส่งเสริมของรัฐบาลส่งผลให้ปี 2567 สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีผู้ผลิต และผู้ประกอบการ จำนวน 99,336 กลุ่ม/ราย และมากกว่าร้อยละ 95 อยู่ในส่วนภูมิภาค ในปี 2566 มีผลิตภัณฑ์ ที่หลากหลาย จำนวน 225,986 รายการ ทั้งในกลุ่มสินค้า อาหาร เครื่องใช้ และเครื่องประดับตกแต่ง ผ้า และเครื่องแต่งกาย สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหารและยา รวมถึงเครื่องดื่ม รายได้จากการจำหน่ายสินค้า OTOP มีมูลค่า 279,999.53 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการจำหน่ายในประเทศ 271,844.22 ล้านบาท มีสัดส่วน ถึงร้อยละ 97.09 แบ่งเป็นช่องทางออฟไลน์ ร้อยละ 97.25 และออนไลน์ ร้อยละ 2.75 รายได้จากการจำหน่ายใน ต่างประเทศ 8,155.31 ล้านบาท แบ่งเป็นช่องทางออฟไลน์ ร้อยละ 90.59 และออนไลน์ ร้อยละ 9.41 (สำนักงาน นโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2567) จังหวัดสงขลาเป็นอีกจังหวัดที่มีความสำคัญต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาคใต้ มียอดจำหน่ายสินค้า OTOP มากเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ ในปี 2567 รายได้ จากการจำหน่าย 4,611.59 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.34 ปี 2566 รายได้จากการจำหน่าย 4,191.59 ล้านบาท และ ปี 2565 รายได้จากการจำหน่าย 2,830.08 ล้านบาท (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2568) ซึ่งมี รายได้จากการจำหน่ายสินค้า OTOP มากขึ้นทุกปี และปัจจุบันสินค้า OTOP ยังมีโอกาสในตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เนื่องจากสามารถพัฒนาต่อยอดได้ เพราะมีจุดแข็งด้านประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ แต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการ OTOP ยังขาดทักษะการพัฒนาสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีมูลค่า และเข้าสู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะทักษะความรู้ ด้านการตลาด

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการอบรมโครงการยกระดับศักยภาพ ผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมทักษะด้านการผลิต ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด จึงสนใจจะศึกษาถึงการดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นการให้ข้อมูลผู้ประกอบการได้มีแนวทางในการพัฒนาตนเอง และหน่วยงานภาครัฐเป็น แนวทางการจัดโครงการส่งเสริมหรือยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการได้สอดคล้องและเหมาะสมสู่การเป็น ผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ก้าวสู่เศรษฐกิจ คราวเรือนอย่างมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข “เศรษฐกิจรากมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยแบบการสำรวจ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา สำหรับวิธีการเลือกตัวอย่างผู้วิจัย ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และได้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 50 คน ประกอบด้วย 5 ประเภท 1) ของใช้ 7 คน 2) เครื่องดื่ม 5 คน 3) ผ้าและเครื่องแต่งกาย 6 คน 4) สมุนไพร 5 คน และ 5) อาหาร 27 คน จากพื้นที่ 16 อำเภอในจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอรโนด อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร อำเภอกวนเนียง อำเภอรัตภูมิ อำเภอบางกล่ำ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอนาหม่อม อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอสะเดา และอำเภอคลองหอยโข่ง

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการสร้างพัฒนาเครื่องมือวิจัย 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ช่องทางการจำหน่ายสินค้า OTOP และความเข้มแข็งของผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP 2) กำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการวัด 3) ยกร่างข้อคำถามให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์ 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้าน E-commerce Marketing 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการเป็นผู้ประกอบการ 1 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อคำถามเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งผลการหาคุณภาพ พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้ใน สุวิมล ติรกานันท์ ว่าข้อคำถามควรมีค่า IOC เข้าใกล้ 1 หากต่ำกว่า 0.5 ควรปรับปรุง (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) 5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดสงขลา ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ 0.976 ซึ่งถือว่ามีความสามารถนำไปใช้ได้ เป็นไปตามเกณฑ์ของ Jacobs, L. C., Fraenkel, R. J. & Wallen, E. N. ซึ่งระบุว่าค่าความเชื่อมั่นไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (Jacobs, L. C., 1991); (Fraenkel, R. J. & Wallen, E. N., 2006) และ 6) นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของสถานประกอบการ ประสบการณ์ในการทำการตลาด online และสถานะในหน่วยงาน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจเช็ครายการ ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับศักยภาพก่อนเข้าร่วมโครงการ และศักยภาพที่ได้รับหลังจากเข้าร่วมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และส่วนที่ 4 ทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ก่อนการฝึกอบรม ทำการ Pretest เพื่อวัดระดับความรู้ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การเตรียมผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 ความสำคัญของตลาดออนไลน์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 และเตรียมความพร้อมร้านค้าออนไลน์ Facebook Page Line OA Tiktok ระบบการจัดส่งสินค้า และระบบการขนส่งที่ผู้ประกอบการควรรู้ การเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตเก่ง ขายเก่ง และมีธรรมาภิบาล การส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Transition for OTOP) การจัดทำ Template/Content ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดออนไลน์ (Line OA) เส้นทางสู่พ่อค้าออนไลน์ การถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ใหม่เหมาะสมกับการจำหน่ายในตลาดออนไลน์ Facebook Page Line Office Tiktok และกฎหมาย/ระบบภาษี สำหรับผู้ขายในเว็บตลาดออนไลน์

4.2 ระหว่างการฝึกอบรม สังเกตการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมตลอดโครงการ

4.3 หลังการฝึกอบรม ในวันสุดท้ายของการจัดโครงการ ทำการประเมินเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมภายในโครงการ ประเมินศักยภาพ (Posttest) และประเมินทัศนคติ หลังจากเข้าร่วมอบรมในโครงการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การเปรียบเทียบศักยภาพความเข้าใจก่อนและหลังของผู้เข้ารับการอบรมในโครงการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้สถิติ t-test dependent

5.3 วิเคราะห์ระดับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 โดยการหาสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. ผลการดำเนินงานการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพ
 ผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

ประเด็นการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. ด้านวิทยากร	4.413	0.448	มาก
1.1 การเตรียมผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0	4.440	0.577	มาก
1.2 ความสำคัญของตลาดออนไลน์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 และเตรียมความพร้อม ร้านค้า ออนไลน์ Facebook Page Line OA Tiktok	4.560	0.541	มากที่สุด
1.3 ระบบการจัดส่งสินค้าและระบบการขนส่งที่ผู้ประกอบการควรรู้	4.500	0.505	มาก
1.4 การเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตเก่ง ขายเก่ง และมีธรรมาภิบาล	4.240	0.625	มาก
1.5 การส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Transition for OTOP)	4.260	0.694	มาก
1.6 การจัดทำ Template/Content ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดออนไลน์ (Line OA)	4.460	0.579	มาก
1.7 เส้นทางสู่พ่อค้าออนไลน์	4.320	0.551	มาก
1.8 การถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ใหม่เหมาะสมกับการจำหน่ายในตลาดออนไลน์ Facebook Page Line Office Tiktok	4.560	0.611	มากที่สุด
1.9 กฎหมาย/ระบบภาษี สำหรับผู้ขายในเว็บไซต์ออนไลน์	4.380	0.635	มาก
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.337	0.508	มาก
2.1 สถานที่ที่ใช้ในโครงการ	4.360	0.722	มาก
2.2 สื่อและเครื่องมือประกอบที่ใช้ในโครงการ	4.460	0.613	มาก
2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการ	4.360	0.631	มาก
2.4 ระยะเวลาที่ใช้ในโครงการ	4.360	0.631	มาก
2.5 อาหารและเครื่องดื่ม	4.240	0.797	มาก
2.6 การประชาสัมพันธ์ในการจัดโครงการ	4.120	0.659	มาก
2.7 เอกสารที่ใช้ประกอบในโครงการ	4.460	0.646	มาก
3. ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้	4.445	0.535	มาก
3.1 เนื้อหาที่จัดการอบรมสอดคล้องกับความต้องการของท่าน	4.420	0.609	มาก
3.2 ท่านได้รับความรู้และสามารถฝึกทักษะได้ตามความคาดหวัง	4.400	0.606	มาก
3.3 ความรู้และทักษะที่ได้รับ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและดำเนิน ชีวิตประจำได้	4.440	0.675	มาก
3.4 ท่านมีความพึงพอใจในกระบวนการฝึกอบรมในการให้ความรู้ตลอดระยะเวลาการจัดโครงการ	4.520	0.580	มากที่สุด
ภาพรวมผลประเมินทั้งหมด	4.398	0.442	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.398 และเมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ รองลงมาด้านวิทยากร และด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านวิทยากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.413 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า ความสำคัญของตลาดออนไลน์ไทยแลนด์ 4.0 และเตรียมความพร้อมร้านค้าออนไลน์ Facebook Page Line OA Tiktok และกิจกรรมการถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ใหม่เหมาะสมกับการจำหน่ายในตลาดออนไลน์ Facebook Page Line Office Tiktok มีความพึงพอใจสูงสุดและมีค่าเฉลี่ย 4.560 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมระบบการจัดส่งสินค้าและระบบการขนส่งที่ผู้ประกอบการควรรู้ และการจัดทำ Template/Content ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดออนไลน์ (Line OA) มีค่าเฉลี่ย 4.500 และ 4.460 ตามลำดับ ซึ่งทั้ง 2 อยู่ในระดับมาก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.337 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อและเครื่องมือประกอบที่ใช้ในโครงการ และเอกสารที่ใช้ประกอบในโครงการ มีความพึงพอใจสูงสุด อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.460 รองลงมา คือ สถานที่ อุปกรณ์ และระยะเวลาที่ใช้ในโครงการ มีค่าเฉลี่ย 4.360 และอาหารและเครื่องดื่ม มีค่าเฉลี่ย 4.240 ซึ่งทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก

ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.445 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า มีความพึงพอใจในกระบวนการฝึกอบรมในการให้ความรู้ตลอดระยะเวลาการจัดโครงการมีความพึงพอใจสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.520 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความรู้และทักษะที่ได้รับ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตประจำวันได้ และเนื้อหาที่จัดการอบรมสอดคล้องกับความต้องการ มีค่าเฉลี่ย 4.440 และ 4.420 ตามลำดับ ซึ่งทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก

2. ศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของศักยภาพก่อน - หลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

ประเด็น	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t-test	p-values
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1. ความสามารถและทักษะในการนำสินค้าจำหน่ายในตลาดออนไลน์	2.780	0.932	4.180	0.800	12.250	.000
2. การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า OTOP ผ่านระบบออนไลน์	2.800	0.881	4.240	0.744	12.167	.000
3. การเตรียมสู่การเป็น ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0	2.880	0.961	4.340	0.688	13.103	.000
4. ความสำคัญของตลาดออนไลน์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 และเตรียมความพร้อมร้านค้าออนไลน์ Facebook Page Line OA Tiktok	2.880	0.961	4.480	0.646	12.220	.000
5. ระบบการจัดส่งสินค้าและระบบการขนส่งที่ผู้ประกอบการควรรู้	2.940	0.867	4.380	0.602	12.944	.000
6. การเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตเก่ง ขายเก่ง และมีธรรมาภิบาล	3.000	0.881	4.360	0.663	12.390	.000

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของศักยภาพก่อน - หลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา (ต่อ)

ประเด็น	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t-test	p-values
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
7. การส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP เข้าสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Transition for OTOP)	2.900	1.035	4.280	0.671	12.117	.000
8. การจัดทำ Template/Content ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดออนไลน์ (Line OA)	2.720	0.927	4.320	0.713	13.199	.000
9. การเตรียมตัวสู่การประกอบการธุรกิจออนไลน์	2.800	1.050	4.380	0.667	11.766	.000
10. การถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ใหม่เหมาะสมกับการจำหน่ายในตลาดออนไลน์ Facebook Page Line Office Tiktok	2.840	1.057	4.540	0.579	11.841	.000
11. ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย/ระบบภาษีสำหรับผู้ขายในเว็บไซต์ออนไลน์	2.720	1.051	4.320	0.683	12.847	.000
รวม	2.842	0.835	4.347	.558	15.096	.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการมีศักยภาพก่อนเข้าร่วมอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.842 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรมผู้ประกอบการที่เข้ารับการอบรมมีศักยภาพในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.347 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าก่อนการอบรมในทุกประเด็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติของผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. คุณลักษณะของผู้ประกอบการยุคไทยแลนด์ 4.0 ส่งผลต่อความสำเร็จทางธุรกิจ	4.480	0.544	มาก
2. ปัจจุบันธุรกิจออนไลน์มีความจำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่	4.760	0.476	มากที่สุด
3. การใช้เทคโนโลยีในธุรกิจ เช่น การใช้ระบบอัตโนมัติในการจัดการคลังสินค้าและการใช้แพลตฟอร์มการทำธุรกิจออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น	4.600	0.535	มากที่สุด
4. เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างนวัตกรรมใหม่และพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการให้มีความแตกต่าง	4.520	0.544	มากที่สุด
5. การนำเทคโนโลยีมาใช้งานช่วยให้ธุรกิจสามารถตอบสนองความเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างรวดเร็วและมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสภาวะตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป	4.560	0.541	มากที่สุด
6. การนำเทคโนโลยีมาใช้งานช่วยให้ธุรกิจสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น โดยใช้สื่อสารและการตลาดออนไลน์ เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างแบรนด์ และสร้างความน่าเชื่อถือในตลาด	4.720	0.454	มากที่สุด
7. เทคโนโลยีบนแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อติดต่อและบริการลูกค้า หรือการใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มยอดขายและความสัมพันธ์กับลูกค้า	4.640	0.485	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติของผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา (ต่อ)

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
8. ตลาดออนไลน์ทำให้มีความสะดวกในการจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้นและส่งผลต่อรายได้ในอนาคต	4.640	0.525	มากที่สุด
9. ความสนใจที่จะเรียนรู้ระบบการจำหน่ายสินค้าในตลาดออนไลน์เพิ่มมากขึ้น	4.620	0.567	มากที่สุด
10. การตลาดออนไลน์เป็นการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP แก่ผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP	4.680	0.551	มากที่สุด
ภาพรวม	4.622	0.376	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การศึกษาทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม พบว่า ผู้ประกอบการมีทัศนคติหลังจากเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ย 4.622 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ผู้ประกอบการคิดว่าปัจจุบันธุรกิจออนไลน์มีความจำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.760$) รองลงมา คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้งานช่วยให้ธุรกิจสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น โดยใช้สื่อสารและการตลาดออนไลน์ เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างแบรนด์ และสร้างความน่าเชื่อถือในตลาด ($\bar{X} = 4.720$) และการตลาดออนไลน์เป็นการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP แก่ผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ($\bar{X} = 4.680$) ตามลำดับ ซึ่งทุกประเด็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

4. ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา

ความสัมพันธ์	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)
ศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0	.475	.000

จากตารางที่ 4 พบว่า ศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP กับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น เมื่อผู้ประกอบการมีศักยภาพสูง ส่งผลให้มีทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 สูงด้วย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยค้นพบเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 จังหวัดสงขลา สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

1. การดำเนินงานพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ไทยแลนด์ 4.0 มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนธุรกิจผู้ประกอบการสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มออนไลน์ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างและขยายช่องทางการตลาด ซึ่งช่วยเพิ่มยอดขายและรายได้ให้กับธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ประกอบการได้รับความรู้ด้านการจัดการธุรกิจผ่านเทคโนโลยี เช่น ระบบสต็อกสินค้าออนไลน์ การควบคุมต้นทุน และระบบโลจิสติกส์ ซึ่งช่วยให้สามารถบริหารจัดการธุรกิจได้ง่ายขึ้นและตอบสนองต่อตลาดได้อย่างรวดเร็ว การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐผ่านกิจกรรมฝึกอบรมและให้ความรู้ จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประเทศไทย 4.0 (กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน, 2566) ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม และสนับสนุนแนวทางจากงานวิจัยของ อนัญญา บรรยงพิศุทธิ์ และวิศวะ อุณะวงษ์ ที่เสนอการพัฒนาผู้ประกอบการผ่านการใช้เทคโนโลยี ความร่วมมือในห่วงโซ่อุปทาน และการพัฒนาทักษะบุคลากรอย่างรอบด้าน (อนัญญา บรรยงพิศุทธิ์ และวิศวะ อุณะวงษ์, 2567) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ชลกาญจน์ สละบดี ที่เน้นการบริหาร OTOP ด้วยกลยุทธ์ด้านบุคลากร ลูกค้า และนวัตกรรม (ชลกาญจน์ สละบดี, 2565)

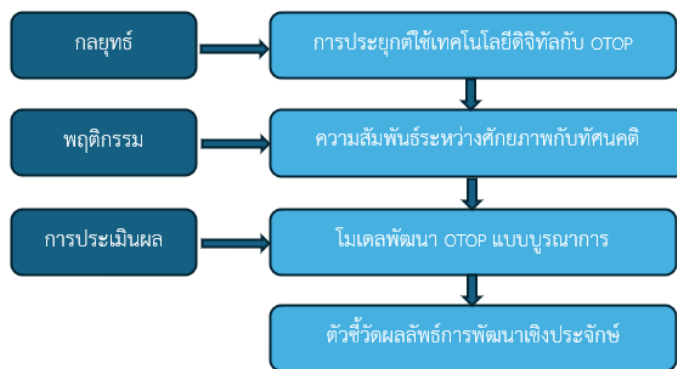
2. ผู้ประกอบการมีพัฒนาการที่ชัดเจนในหลายด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการตลาดออนไลน์ ผู้ประกอบการมีความรู้และทักษะด้านการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล อาทิ Facebook Line OA และ TikTok เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหลังการอบรม ซึ่งช่วยให้สามารถปรับตัวและใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเข้าถึงลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ จากเดิมที่ผู้ประกอบการยังไม่คุ้นเคยกับการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ การอบรมช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถใช้ช่องทางการตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มยอดขายได้ดียิ่งขึ้น และ 3) ด้านการบริหารจัดการธุรกิจยุค 4.0 ผู้ประกอบการมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นในด้านระบบขนส่ง การจัดการสต็อกสินค้า และการผลิตเนื้อหาทางการตลาดออนไลน์ ซึ่งช่วยให้การดำเนินธุรกิจมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ดีขึ้นความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมและให้ความรู้จากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการตลาดออนไลน์ ซึ่งช่วยลดต้นทุน เพิ่มโอกาสทางการตลาด และสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ สวิตา อยู่สุขชี และอรคนางค์ นวลเจริญ ที่ชี้ว่า การสร้างอัตลักษณ์แบรนด์ การใช้สื่อดิจิทัล การสื่อสารผ่านผู้ทรงอิทธิพล และการโฆษณาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook ช่วยเพิ่มโอกาสทางธุรกิจและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด รวมถึงการขยายตลาดและปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างยั่งยืน (สวิตา อยู่สุขชี และอรคนางค์ นวลเจริญ, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ภฤศญา ปิยนุสรณ์ ที่พบว่า ช่องทางการขายที่สร้างยอดขายได้มากที่สุดของผู้ประกอบการ OTOP คือ Facebook รองลงมา คือ TikTok และ Instagram ซึ่งยืนยันถึงบทบาทสำคัญของแพลตฟอร์มดิจิทัลในการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน (ภฤศญา ปิยนุสรณ์, 2565)

3. ผู้ประกอบการ OTOP ส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 โดยมีการยอมรับในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งเล็งเห็นถึงประโยชน์ในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และผู้ประกอบการที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการสูง มักมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับตัวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 มากกว่าผู้ที่มีศักยภาพต่ำ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะและทัศนคติเชิงบวก ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง การมีความรู้และทักษะ

ด้านดิจิทัล เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการขายสินค้า การจัดการสต็อก และการตลาดออนไลน์ ช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ประกอบการในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการเปลี่ยนผ่านธุรกิจ สอดคล้องกับงานของ กุสุมา สีดาเพ็ง ที่พบว่า ผู้ประกอบการแม้จะมีความรู้ด้านเทคโนโลยีในระดับต่ำ แต่มีความต้องการพัฒนาในด้านสื่อประชาสัมพันธ์ การตลาดออนไลน์ และช่องทางการสื่อสาร โดยเฉพาะ Facebook และ Twitter (กุสุมา สีดาเพ็ง, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ กฤษติญา มุลศรี ที่เสนอว่า การตลาดยุค 4.0 ควรเน้นการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการบูรณาการการตลาดออนไลน์และออฟไลน์ โดยเปลี่ยนแนวคิดจาก 4P's ไปสู่ 4C's ที่เชื่อมโยงกับเส้นทางผู้บริโภคตามโมเดล 5A's (กฤษติญา มุลศรี, 2564)

4. ศักยภาพของผู้ประกอบการ OTOP มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงมักมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และมีความสามารถในการปรับตัวต่อบริบทของเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะการบริหารจัดการนวัตกรรม และการใช้เครื่องมือทางดิจิทัลที่เหมาะสมต่อการดำเนินธุรกิจ จากการศึกษาของ วนิดา สุวรรณนิพนธ์ พบว่า การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และการตลาดดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ OTOP โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีศักยภาพสูง จะสามารถใช้ประโยชน์จากเครื่องมือดิจิทัลในการขยายช่องทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วนิดา สุวรรณนิพนธ์, 2564) นอกจากนี้ งานวิจัยของ สวิตา อยู่สุขชี และอรคนางค์ นวลเจริญ ยังพบว่า ผู้ประกอบการ OTOP ที่มีความสามารถในการใช้การตลาดออนไลน์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ตลาดปัจจุบัน จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในธุรกิจมากกว่า สะท้อนให้เห็นว่าการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการด้วยการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เช่น การใช้เทคโนโลยี การออกแบบผลิตภัณฑ์ (สวิตา อยู่สุขชี และอรคนางค์ นวลเจริญ, 2565) และการสร้างเครือข่ายออนไลน์ เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ OTOP สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 (Pingali, S. R. et al., 2023)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยเชื่อมโยง “กระบวนการพัฒนา” เข้ากับ “ผลลัพธ์ที่ต้องการ” ผ่านกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบท OTOP การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Facebook TikTok Line OA และระบบจัดการสต็อก มาใช้เป็นตัวแปรต้น ทำให้ช่วยกระตุ้นการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ประกอบการ OTOP ไปในทิศทางบวก

2. แรงสะท้อนเชิงพฤติกรรมและทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติเชิงบวกต่อเทคโนโลยีส่งผลให้ผู้ประกอบการเกิดความมั่นใจในการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ และนำไปสู่พฤติกรรมที่สอดคล้องกับธุรกิจยุคใหม่อย่างยั่งยืน

3. การวางระบบพัฒนาแบบบูรณาการ เป็นการฝึกอบรมรายบุคคล และรวมถึงการสร้างเครือข่ายระดับอำเภอ การเสริมศักยภาพเชิงระบบและการเชื่อมโยงเครื่องมือกับการบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

4. ตัวชี้วัดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ มีการใช้ตัวชี้วัด เช่น ความพึงพอใจ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ยอดขาย และการขยายตลาด เพื่อวัดผลกระทบทางธุรกิจอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นถึงการวัดผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำไปใช้ในภาคสนามได้

ดังนั้น กรอบองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ ทำให้เราได้แนวทางที่เป็นระบบครบวงจร และเน้นผลลัพธ์ที่วัดได้จริง เหมาะสำหรับนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการ OTOP ในยุคดิจิทัล

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสงขลา มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพในระดับมาก โดยด้านที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด คือ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ รองลงมา คือ วิทยากร และ สิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังอบรม พบว่า ศักยภาพของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นทุกด้าน และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะความเชื่อว่า ธุรกิจออนไลน์จำเป็นสำหรับคนรุ่นใหม่ การใช้เทคโนโลยีช่วยเข้าถึงลูกค้า และการตลาดออนไลน์ช่วยเพิ่มช่องทางจัดจำหน่าย นอกจากนี้ ยังพบว่า ศักยภาพของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีศักยภาพสูงย่อมมีแนวโน้มมองเห็นโอกาสและพร้อมปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ต่อหน่วยงาน พัฒนาชุมชนจังหวัด ควรบูรณาการหลักสูตรอบรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น E-commerce Social Media Marketing และ ERP ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาผู้ประกอบการรายปี 2) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน สังคม ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายหรือชมรมผู้ประกอบการในแต่ละอำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ร่วมทำตลาด และเพิ่มอำนาจการต่อรองในห่วงโซ่ธุรกิจ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัล และการสร้างแบรนด์ให้ทันสมัย และสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และ 4) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบศักยภาพ OTOP ตามกลุ่มอุตสาหกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2568). รายงานยอดจำหน่ายสินค้าโอท็อป. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2568 จาก <https://logi.cdd.go.th/otop/>
- กฤษติญา มูลศรี. (2564). กลยุทธ์การตลาด 4.0 สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 31(1), 165-180.
- กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ของกรมการพัฒนาชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2568 จาก <https://plan.cdd.go.th/แผนปฏิบัติการกรมฯ>
- กุสุมา สีดาเพ็ง. (2565). การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารละแคว, 6(2), 20-33.
- ชลกาญจน์ สดะบดี. (2565). การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสินค้า OTOP โดยใช้กลยุทธ์การตลาดนำน้ำสีฟ้าสำหรับผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 9(2), 178-201.
- ภฤศญา ปิยนุสรณ์. (2565). การยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการสินค้า OTOP ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 9(12), 42-58.
- วนิดา สุวรรณนิพนธ์. (2564). ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสินค้าท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 13(1), 1-21.
- สวิตา อยู่สุขชี และอรคนางค์ นวลเจริญ. (2565). การสื่อสารการตลาดดิจิทัลเพื่อสร้างการรับรู้ของ OTOP นวัตกรรมบ้านพุแค อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี. วารสารสุทธิปริทัศน์, 36(2), 83-98.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2567). แนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป (OTOP). เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2568 จาก <https://tpso.go.th/document/2404-0000000002>
- สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 9 กรมสรรพสามิต. (2560). ประเทศไทย 4.0. วารสารจุลสารสามิตภาค 9, 9(2), 1-3.
- สุวิมล ตีรภานันท์. (2550). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนัญญา บรรยงพิศุทธิ์ และวิศวะ อุณยะวงษ์. (2567). การพัฒนาตัวชี้วัดและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์ไทยในยุคดิจิทัล. วารสารมณีเชษฐาราม, 7(6), 737-749.
- Fraenkel, R. J. & Wallen, E. N. (2006). How to design and evaluate research in education. (6th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Jacobs, L. C. (1991). Test Reliability. Bloomington, IN: Indiana University Bloomington.
- Pingali, S. R. et al. (2023). Digital readiness of small and medium enterprises in emerging markets: The construct, propositions, measurement, and implications. Journal of Business Research, 164, 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113973>.

รูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1*

A MODEL OF OPERATIONAL FOR COLLABORATIVE SUCCESS BETWEEN VILLAGES AND LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION 1

ชัยวิโรฒ ภาณิบุศย์*, บุษกร สุขแสน, ธนภฤต ทุริสุทธิ์

Chaiwirot Phaniboot*, Bussagorn Suksan, Thanakit Thurisut

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย

Graduate School, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: chaiwirotphaniboot@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและกำหนดรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบไปด้วย ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาการดำเนินงาน แบ่งออกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปภาพรวม และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และ ระยะที่ 2 กำหนดรูปแบบการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา และขั้นตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบการดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงาน 3 อันดับแรก ได้แก่ ลำดับที่ 1 ปัญหาด้านการวางแผนขาดความเข้าใจร่วมกันและข้อจำกัดทางการเงิน ลำดับที่ 2 ปัญหาด้านการทำงานเป็นทีมสมาชิกในทีมอาจมีความขัดแย้ง และลำดับที่ 3 ด้านภาวะผู้นำขาดความเชื่อมั่นและการนำที่ดีและผู้นำที่ไม่รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ จากนั้นนำข้อมูลปัญหามากำหนดรูปแบบการดำเนินงาน และ 2) รูปแบบการดำเนินงานมี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านการปฏิบัติงานร่วมกัน ด้านการประสานงาน และด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน จากนั้นนำรูปแบบทั้ง 6 ด้าน มาประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research to study the problems and determine the implementation model of the implementation of the work to be completed in collaboration between local government organizations in the upper northeastern region. The Conducted a mixed-methods research, phase 1 the problems of the work, Qualitative research: The target group was 15 experts. The research instrument was a semi-structured interview form. Data was analyzed by content analysis and general summary, and Quantitative research: The sample group consisted of 400 community leaders. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed by descriptive statistics. Phase 2 determine the implementation model has 2 steps: Step 1: Drafting a model between community leaders and local administrative organizations together with an advisor, and step 2: Evaluate the operating model. The target group was 15 people. The research instrument was a suitability and feasibility assessment form. Data were analyzed by descriptive statistics. The research results found that 1) The top three operational problems were first, Planning, lack of shared understanding and financial constraints; second, Teamwork, member in the team may be conflicting; and third, Leadership, lack of confidence and good leadership, leaders were irresponsible for the results. and 2) The implementation model has 6 aspects: Planning, Teamwork, Leadership, Collaborative work, Coordination, and Monitoring and Evaluation of Operations. The 6 aspects of the model were then evaluated for their suitability and feasibility, which were found to be at a high level, passing all evaluation criteria.

Keywords: A Model of Operational for Collaborative Success, Local Government Organizations, Collaboration Between Villages and Local Government Organizations

บทนำ

การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการแผ่นดินครั้งสำคัญของประเทศ ได้แก่ การบริหารราชการส่วนกลางและการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ เนื่องจากการกระจายอำนาจในด้านภารกิจ งบประมาณ และบุคลากร ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ระบบการบริหารราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคลดบทบาทหน้าที่ลง ส่งกระทบต่อผลประโยชน์และวัฒนธรรมองค์กรของหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งอาจมองว่าเป็นการสูญเสียอำนาจไป ดังนั้น จึงอาจจะทำให้เกิดความไม่เห็นด้วยหรือกลายเป็นความขัดแย้งได้ อาจนำมาซึ่งความล่าช้าและความไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ (พิสิษฐ์ บุญถนอม และปริญา หุ่นโพธิ์, 2564)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจากแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การทำงานเป็นทีม 3) ภาวะผู้นำ 4) การปฏิบัติงาน 5) การประสานงาน และ 6) การติดตามและประเมินผล ซึ่งในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 นั้น ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ โดยมีจังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 5 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 144 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 321 แห่ง ซึ่งปัญหาการทำงานร่วมกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น ความแตกต่างของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การขาดความเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การกระจายอำนาจที่ไม่ทั่วถึง และปัญหาด้านการสื่อสาร นอกจากนี้ การขาดแคลนทรัพยากรและงบประมาณ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการตัดสินใจ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่ชัดเจนในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่อีกด้วย ตามมาตรา 22 ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความร่วมมือ ตลอดจนชี้แจงทำความเข้าใจ แก่ชุมชนทุกประเภทตามที่ร้องขอ (บดีรินทร์ เตเบาะ จาโก และอาหวิง ล่านุ้ย, 2565)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษารูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยผู้วิจัยศึกษาถึงแนวทางการดำเนินงานที่ทำให้ผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำงานร่วมกันและปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันตามระเบียบ กฎหมาย หรือข้อบังคับที่มีอยู่ให้เกิดผลสำเร็จและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1
2. เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

ได้แก่ จังหวัด อุตรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู และบึงกาฬ เลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure Interview)

ปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมการ 1) ขอนหนังสือเพื่อขอความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี 2) ประสานกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ และ 3) นัดวันเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ทำหนังสือเชิญ พร้อมทั้งดำเนินการตอบแบบสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย ใช้ระยะเวลา 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปภาพรวมตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ อุตรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู เลยและบึงกาฬ จำนวน 4,189 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1, 2560) โดยใช้สูตรของ Yamane (ผ่องศรี วาณิชยศุภวงศ์, 2546) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก (Lottery)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาวรรณกรรมที่เป็นเอกสารแนวคิดทฤษฎี และข้อมูลปัญหาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 สร้างขึ้นในลักษณะเป็นแบบประมาณค่าจัดระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การทำงานเป็นทีม 3) ภาวะผู้นำ 4) การปฏิบัติงาน 5) การประสานงาน และ 6) การติดตามและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert Method) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (ยุทธ ไถยวรรณ, 2545)

ตอนที่ 3 คิดเห็นและเสนอแนะอื่น ๆ ใช้คำถามปลายเปิด

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่า $IOC \leq 0.60$ ถือว่าแบบสอบถามผ่านเกณฑ์ IOC และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามผ่านเกณฑ์ทั้งฉบับที่ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี พร้อมส่งหนังสือและขอความร่วมมือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม

โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูลในแบบสอบถาม ด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย พร้อมนำแบบสอบถามมาแปลผล ใช้ระยะเวลา 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ดังนี้

ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างห้องที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แปลความหมายค่าเฉลี่ย แล้วนำคะแนนไปหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ปัญหามากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ปัญหามาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ปัญหาปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ปัญหาน้อยที่สุด

จริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์และการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและการรับรอง โดยคณะกรรมการจริยธรรมการศึกษาวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เลขที่รับรองโครงการ อว 0622.7/007 เลขที่ยื่นขอโครงการ จริยธรรมวิจัยในมนุษย์ 004/2567 โดยมีระยะเวลาการรับรอง ตั้งแต่วันที่ 8 มกราคม 2567 ถึงวันที่ 8 มกราคม 2568

ระยะที่ 2 กำหนดรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างห้องที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เป็นการนำผลการวิจัยจากระยะที่ 1 มาดำเนินการต่อ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่างรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างห้องที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ระยะที่ 1 มาสรุปผลพร้อมรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมทุกด้าน มาประกอบการจัดทำร่างรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ประกอบด้วย แผนงาน/โครงการ (Plan/Project) ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ยืนยันรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างห้องที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจด้านของรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกัน ระหว่างห้องที่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนบน 1 เลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พร้อมส่งหนังสือและขอความร่วมมือ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบปลายปิด ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย โดยเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยใช้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านการประเมิน สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน รายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงานให้งานสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างห้องที่ กบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 แบ่งออกเป็นผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการวางแผน ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ว่า ขาดความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่นที่อาจมีวัตถุประสงค์และความสำคัญที่แตกต่างกัน การไม่เข้าใจกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และความต้องการของอีกฝ่ายอาจทำให้เกิดความขัดแย้งและปัญหาในการวางแผนและดำเนินงานร่วมกัน 2) ปัญหาด้านการทำงานเป็นทีม ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ว่า ปัญหาอาจจะเกิดจากสมาชิกในทีมอาจมีความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน หรือปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่ดี และขาดความเชี่ยวชาญ ความรู้และทักษะที่เหมาะสมซึ่งการฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในทีมสามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ 3) ปัญหาด้านภาวะผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ว่า เกิดจากผู้นำทั้งในท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจขาดความเชื่อมั่นในโครงการร่วมกันหรือไม่มีการนำทางที่เหมาะสม ขาดความสามารถในการสร้างความร่วมมือ ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพ 4) ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ว่า ขาดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ขาดการวางแผนที่เหมาะสม การวางแผนที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้โครงการพลาดเป้าหมายและไม่สำเร็จ 5) ปัญหาด้านการประสานงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ

ได้ให้ความเห็นไว้ ขาดความเข้าใจร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดการสื่อสารที่เหมาะสม ซึ่งการสื่อสารที่ไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดความสับสนและความขัดแย้งในการประสานงานได้ ดังนั้น การกำหนดหน้าที่และระยะเวลาอย่างชัดเจนสามารถช่วยลดปัญหาในการประสานงาน และ 6) ปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ ขาดกระบวนการติดตามและการวัดผลที่ชัดเจนอาจทำให้ไม่มีวิธีในการวัดความสำเร็จของโครงการ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 86.25 มีอายุ ระหว่าง 45 - 54 ปี ร้อยละ 65.25 ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 89.75 และมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 80.25 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 1.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ลำดับที่ 1 ด้านการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 1.32) ลำดับที่ 2 ด้านการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$, S.D. = 1.31) ลำดับที่ 3 ด้านภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 1.23) ลำดับที่ 4 ด้านการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 1.25) ลำดับที่ 5 ด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$, S.D. = 1.27) และลำดับที่ 6 ด้านการประสานงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$, S.D. = 1.27) ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 รูปแบบการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนา มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่

ด้านการวางแผนการดำเนินงาน มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการ พัฒนาเทคนิคการ “วางแผนงาน” อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ใช้งานได้จริงในทันที ระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 เทคนิค และ 2) จัดกิจกรรม/โครงการ พัฒนาและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้และทักษะพิเศษ ที่เหมาะสม ในการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน

ด้านการทำงานเป็นทีม มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการ ส่งเสริมทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 10 วิธีการ 2) จัดกิจกรรม/โครงการสร้างองค์ประกอบที่สำคัญของทีมงาน ผู้นำชุมชนกับ อบท. 4 ด้าน ดังนี้ 2.1) ผู้นำ (Leader) 2.2) สมาชิก (Member) 2.3) งาน (Task) และ 2.4) ระบบ (System)

ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการ พัฒนาภาวะการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ของผู้นำชุมชนและ อบท. 2) จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาทักษะของผู้นำในการสร้างทีมที่มีความสามัคคีและมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน และ 3) จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำ ตามคุณธรรม และค่านิยมที่ดีขององค์กร

ด้านการปฏิบัติงานร่วมกัน มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการ พัฒนาทักษะ หรือความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ก็มีแนวทางปฏิบัติง่าย ๆ ตามหลักของ P-S-Y-C-H-O 2) จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) มีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) คน (People) ควรจะเป็นคนที่มีความรู้จากการปฏิบัติจริง และอยากจะมาแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความรู้นั้นด้วยความเต็มใจ 2.2) สถานที่และบรรยากาศ (Place) สถานที่และบรรยากาศที่ดี(สบาย ๆ ผ่อนคลาย) มีความเหมาะสม กับแต่ละ

กลุ่มคน จะทำให้คนเหล่านั้นมาเจอกันพูดคุย ปรีกษา วิเคราะห์ปัญหา แบ่งปัน และแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างสบายใจ 2.3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Infrastructure) เช่น กระดานสำหรับเขียน คอมพิวเตอร์สำหรับการสรุปและจัดเก็บความรู้รวมถึงการแบ่งปัน (Share) หรือการส่งต่อข้อมูล

ด้านการประสานงาน มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและการสร้างฐานความรู้ร่วมกัน ระหว่างของผู้นำชุมชน กับ อปท. 2) จัดกิจกรรม/โครงการสนับสนุนกิจกรรมการประสานงานการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ระหว่างของผู้นำชุมชน กับ อปท. และ 3) จัดกิจกรรม/โครงการเพิ่มช่องทางการประสานงานที่หลากหลายและทุกมิติ ระหว่างของผู้นำชุมชน กับ อปท.

ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน มีกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการติดตามผลการดำเนินงานของผู้นำชุมชนและอปท. เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานตามแผนที่มีการกำหนดไว้แล้ว เพื่อนำ ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ แก้ไข ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนหรือกำหนดวิธีการดำเนินงานให้ เกิดผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น จุดเน้นที่สำคัญของการติดตาม คือ การปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อการตรวจสอบ ควบคุม กำกับ การปฏิบัติงานของโครงการ การติดตาม จะเกิดขึ้นในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ 2) จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการประเมินผลการดำเนินงานของผู้นำชุมชนและอปท. เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำผล มาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ การประเมินผลจะเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของ โครงการ นับตั้งแต่ก่อนตัดสินใจจัดทำโครงการ ในขณะที่ดำเนินงานในช่วงระยะต่าง ๆ และเมื่อโครงการดำเนินงาน เสร็จแล้ว หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ บางมิตินำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จของ โครงการการว่า บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และ 3) จัดกิจกรรม/โครงการสนับสนุนการจัดทำรายงานการติดตามและประเมินผล ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ พบว่า ภาพรวมอยู่ในด้านความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.60) ส่วนด้านความเป็นไปได้ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.81) เช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ มาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัญหาการดำเนินงานให้งานสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มี 6 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การปฏิบัติงาน การติดตามและประเมินผล และการประสานงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย เลาหวิเชียร กล่าวว่า กระบวนการจัดการ (Management Process) หรืออาจเรียกว่า กิจกรรมการจัดการ (Management Activities) ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าและวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด การวางแผนจึงเป็นประโยชน์ที่จะอุดช่องว่างระหว่างสภาพการณ์ของหน่วยงานที่กำลังเป็นอยู่กับเป้าหมายที่หน่วยงาน

ต้องการจะให้เป็นในอนาคต 2) การเป็นผู้นำ (leading) คือ หน้าที่ของนักบริหารที่จะโน้มน้าวผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การนำ หมายถึง การทำหน้าที่ของหัวหน้างาน การจูงใจ และการสื่อ ข้อความ และดูแลสภาพงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และ 3) การติดตามและประเมินผล (Evaluating) หมายถึง การตรวจสอบ และการควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในแผน (อุทัย เลหาวิเชียร, 2551) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฌ็อง เดชทรีพีย์ กล่าวถึง การปฏิบัติงาน (Management Method) การจัดการหรือการบริหารในองค์กรธุรกิจ ประกอบด้วย ระบบการผลิตหรือระบบการให้บริการต่าง ๆ หากมีระบบที่ชัดเจนตลอดจนมีระเบียบขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ในการทำงานย่อมส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จได้ดี อีกทั้งการทำงานเป็นทีมก็ย่อมส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จ (ฌ็อง เดชทรีพีย์, 2550) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวิภา งามวุฒิมังค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม ภายใน สำนักอำนวยการ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการศึกษาพบว่าการทำงานเป็นทีมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงาน (กรวิภา งามวุฒิมังค์, 2559)

2. รูปแบบการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนามีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่

การวางแผนการดำเนินงาน มีกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการ พัฒนาเทคนิคการ “วางแผนงาน” อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ใช้งานได้จริงในทันที ระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 เทคนิค สอดคล้องกับงานวิจัยของ สราญ ชุมชอบ ได้ทำการศึกษาเรื่อง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการบริหารราชการในพื้นที่เขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา ตำบลลำผักกูด อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในบริบทบริหารราชการในพื้นที่เขตชุมชนเมือง จะต้องมีการวางแผนปรับตัวด้านบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องรับผิดชอบแก้ไขในด้านของการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในพื้นที่ (สราญ ชุมชอบ, 2561)

การทำงานเป็นทีม มีกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการสร้างองค์ประกอบที่สำคัญของทีมงานผู้นำชุมชนกับ อปท. 4 ด้าน ดังนี้ 1) ผู้นำ (Leader) 2) สมาชิก (Member) 3) งาน (Task) และ 4) ระบบ (System) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิชา อ่อนละมัย และจรรยาพร ตันเจริญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ ของชมรมผู้สูงอายุบ้านไร่แค จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย การเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมอย่างสม่ำเสมอ มีการนำกลยุทธ์พื้นฐานมาปรับใช้ (นันทิชา อ่อนละมัย และจรรยาพร ตันเจริญ, 2561)

การพัฒนาภาวะผู้นำ มีกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาทักษะของผู้นำ ในการสร้างทีมที่มีความสามัคคีและมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตุกตา บุรีรัมย์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการพัฒนากระบวนการทำงานที่มี ต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของนักวิชาการเงินและบัญชี ในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากระบวนการทำงาน ด้านการฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (ตุกตา บุรีรัมย์, 2562)

การปฏิบัติงานร่วมกัน มีกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาทักษะ หรือความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ก็มีแนวทางปฏิบัติง่าย ๆ ตามหลักของ P-S-Y-C-H-O สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา เขียวเพกา ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นทีม คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วม

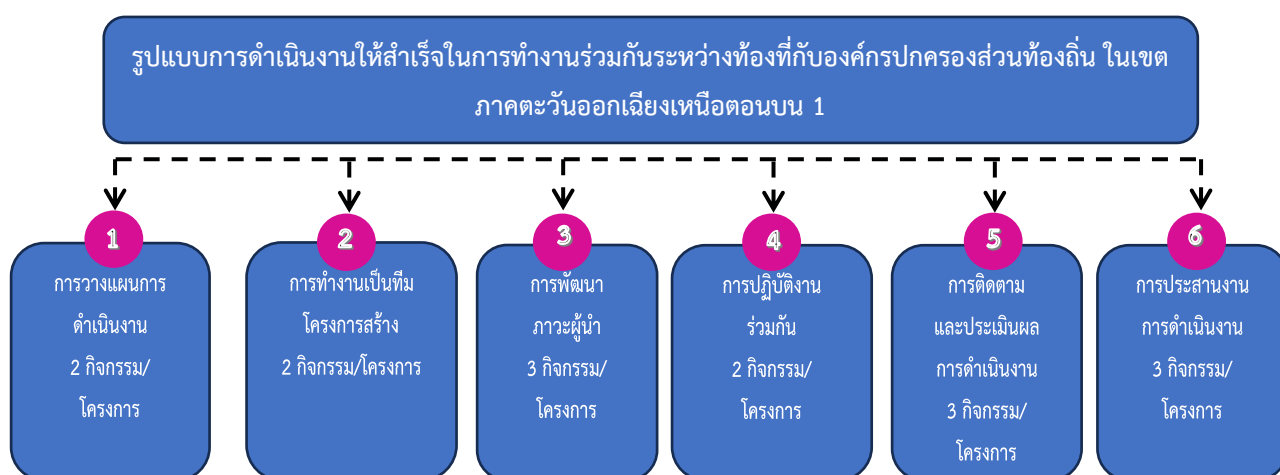
ในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการประเมิน และมีส่วนร่วมในการวางแผนส่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จ (กุสุมา เขียวเพกา, 2560)

การประสานงาน มีกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและการสร้างฐานความรู้ร่วมกัน ระหว่างของผู้นำชุมชน กับ อปท. นันทิชา อ่อนละมัย และจรรยาพร ตันเจริญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ ของชมรมผู้สูงอายุบ้านไร่แค จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย ประสานงานร่วมมือกันทั้งองค์ภายในและภายนอก เพื่อรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย (นันทิชา อ่อนละมัย และจรรยาพร ตันเจริญ, 2561)

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ได้แก่ จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมผลการประเมินผลการดำเนินงานของผู้นำชุมชน และ อปท. เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำผล มาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ การประเมินผลจะเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของโครงการ นับตั้งแต่ก่อนตัดสินใจจัดทำโครงการ ในขณะที่ดำเนินงานในช่วงระยะต่าง ๆ และเมื่อโครงการดำเนินงานเสร็จแล้ว หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ บางมิตินำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จของโครงการการว่า บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภสร ตรีรัตน์พิจารณ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งต่อความสำเร็จของการ ดำเนินโครงการเทศบาล นำอยู่อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมดำเนินงาน และร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน จะทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนายั่งยืน (นภสร ตรีรัตน์พิจารณ์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสร้างเป็นรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นที่ปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 พบว่า มีรูปแบบการดำเนินงานให้สำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นที่ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 รูปแบบ ได้แก่ ด้านการวางแผนการ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านการปฏิบัติงานร่วมกัน ด้านการประสานงาน ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งหมดมีกิจกรรม/โครงการ จำนวน 15 กิจกรรม โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการนำผลวิจัยไปพัฒนารูปแบบการทำงานในพื้นที่อื่นใช้รูปแบบการดำเนินงานที่ได้จากการวิจัยเป็นต้นแบบในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภูมิภาคอื่น เช่น ภาคกลางหรือภาคใต้ เพื่อปรับปรุงการทำงานร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ พัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การส่งเสริมทักษะการวางแผนและการทำงานร่วมกันจัดอบรมผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับเทคนิคการวางแผนงานและการทำงานเป็นทีม โดยใช้เนื้อหาที่พัฒนาจากผลการวิจัยสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและความเข้าใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาเครื่องมือประเมินผลการทำงานร่วมกันพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่ใช้ตัวชี้วัดตามผลการวิจัย เพื่อให้สามารถตรวจสอบความก้าวหน้าและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป โดยการศึกษารูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภูมิภาคอื่น เช่น ภาคเหนือหรือภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการบริหารจัดการวิจัยเพิ่มเติมในมิติเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน เพิ่มความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างโดยศึกษามุมมองของกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เช่น ประชาชนทั่วไปหรือภาคเอกชนที่มีบทบาทในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนความเป็นจริงมากขึ้น วิเคราะห์เชิงลึกในด้านตัวชี้วัดและผลลัพธ์วิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับตัวชี้วัดการพัฒนาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบการทำงานร่วมกันไปใช้ เพื่อประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในระยะยาว โดยศึกษาแนวทางการปรับตัวของผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทที่เปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีหรือกฎหมาย ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภูมิภาคอื่น เช่น ภาคเหนือหรือภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการบริหารจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา งามวุฒิมงคล. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม ภายในสำนักอำนวยการ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุสุมา เขียวเพกา. (2560). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. เรียกใช้เมื่อ 3 กันยายน 2567 จาก <https://mapol.soc.ku.ac.th/wp-content/uploads/2017/09/31.pdf>

- ตุ๊กตา บุรีรัมย์. (2562). ผลกระทบของการพัฒนากระบวนการทำงานที่มี ต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของนักวิชาการ เงินและบัญชีในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 40(1), 79-89.
- ถนัด เดชทรัพย์. (2550). การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์นิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- นภสร ตรีรัตน์พิจารณ์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ ดำเนินโครงการเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทิชา อ่อนละมัย และจรรยาพร ตันเจริญ. (2561). ปัจจัยความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุบ้านไร่แค จังหวัดเพชรบุรี. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 11(2), 352-365.
- บดินทร์ เดเบาะ จาโก และอาหวัง ลำนุ้ย. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลบางตาง อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). หลักการวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์. (2546). ระเบียบวิธีทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พิสิษฐ์ บุญถนอม และปริญญา หรุ่นโพธิ์. (2564). แนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้นำชุมชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 13(2), 249-266.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2545). พื้นฐานการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1. (2560). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2557 - 2560). เรียกใช้เมื่อ 3 กันยายน 2567 จาก <http://www.osmnortheast-n1.moi.go.th/ud/images/stories/ladawan2/03.pdf>
- สำราญ ชุมชอบ. (2561). กำนันผู้ใหญ่บ้าน กับการบริหารราชการ ในพื้นที่เขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา ตำบล ลำผักกูด อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย เลาหิเชียร. (2551). รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

การพัฒนาชุดสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค*

DEVELOPING AN AI-DESIGNED LINE STICKER SET FOR COMMUNICATING CULTURAL TOURISM ACROSS THAILAND'S FOUR REGIONS

สิโรดม มณีแฮต^{1*}, วิสารท เดชกุล²

Sirodom Maneehaet^{1*}, Visart Dechkul²

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย

¹Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University, Udon Thani Campus, Udon Thani, Thailand

²นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Independent Scholar, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: shirobeen@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสติกเกอร์ไลน์ 2) พัฒนาชุดสติกเกอร์ไลน์ และ 3) ศึกษาผลการใช้ชุดสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยนำผลการศึกษาเชิงปริมาณมาสนับสนุนผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน ในวิธีการเชิงปริมาณมีเครื่องมือเป็นแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ในเขตเทศบาลนครอุดรธานีที่สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และสื่อดิจิทัลช่วงปี พ.ศ. 2567 จำนวน 80 คน โดยเลือกแบบเจาะจงสองขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการเชิงคุณภาพมีเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านออกแบบสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การสื่อสารดิจิทัล และการสื่อสารการท่องเที่ยว จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการรูปแบบและเนื้อหาของการพัฒนาชุดสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด (Mean = 4.77, S.D. = 0.40) โดยรูปแบบและเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องการ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวภาษาถิ่นหรือภาษาประจำภาค ประเพณีหรือกิจกรรมที่สำคัญ และสัญลักษณ์อื่นที่สื่อถึงภาคนั้น ๆ 2) ขั้นตอนของการพัฒนาชุดสติกเกอร์ไลน์ ได้แก่ ขั้นตอนวิเคราะห์ ขั้นตอนออกแบบ ขั้นตอนพัฒนา ขั้นตอนนำไปใช้ และขั้นตอนประเมินผล 3) ประสิทธิภาพของชุดสติกเกอร์ไลน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.67, S.D. = 0.52) และ 4) ความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อชุดสติกเกอร์ไลน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D. = 0.58)

คำสำคัญ: การพัฒนาสื่อ, ชุดสติกเกอร์ไลน์, ปัญญาประดิษฐ์, สื่อสารการท่องเที่ยว, วัฒนธรรมไทยสี่ภาค

Abstract

This research aimed to 1) Study the formats and content for the development of a sticker media set, 2) Develop the sticker media set, and 3) Examine the outcomes of using LINE stickers designed with artificial intelligence technology (AI) for Thai cultural tourism communication across the four regions of Thailand. A mixed-methods research approach was employed, integrating quantitative results to support the qualitative findings. The quantitative phase utilized a questionnaire as the research instrument. The sample consisted of 80 LINE application users residing in Udon Thani Municipality who had graduated in communication arts and digital media in 2024, selected through a purposive two-stage sampling method, data were analyzed using means and standard deviations. In the qualitative phase, an interview was conducted with nine key informants who were experts in digital media and AI design, digital communication, and tourism communication, selected through a purposive sampling method, the data were analyzed using content analysis and presented descriptively. The research findings revealed that 1) The overall needs for formats and content of the AI-based LINE sticker media set were at the highest level (Mean = 4.77, S.D. = 0.40), the desired formats and content included iconic tourist attractions, local dialects, traditions or major activities, and symbolic elements representing each region, 2) The development process consisted of five steps, namely analysis, design, development, implementation, and evaluation, 3) The overall effectiveness of the sticker media set was rated at the highest level (Mean = 4.67, S.D. = 0.52), and 4) The overall user satisfaction with the sticker media set was also at the highest level (Mean = 4.55, S.D. = 0.58).

Keywords: Media Development, LINE Sticker Media Set, Artificial Intelligence, Tourism Communication, Thai Regional Culture

บทนำ

ปัจจุบันแพลตฟอร์มดิจิทัลกลายเป็นส่วนสำคัญต่อการสื่อสารของมนุษย์ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่มีบทบาทในการสร้างและเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) ผ่านการแชร์ข่าวสาร ความคิดเห็น ความรู้สึกและเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งข้อความและสัญลักษณ์แทน (เรียงดาว ทวีต และอิโมจิ) (ปูลักษณ์, 2567) ซึ่งสื่อสติ๊กเกอร์ (Sticker) ได้กลายมาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้ใช้งานที่ต้องการสื่อสารความรู้สึกและอารมณ์อย่างกระชับและเข้าใจง่าย โดยสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารในระดับต่าง ๆ เช่น การสื่อสารกับสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารกับชุมชน ในยุคแห่งการสื่อสารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเพื่อให้นักกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารเกิดการรับรู้เนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อสาร (ปรีชญา ทองชุม และปรีญา สมพีช, 2566) ตัวอย่างของชุดสติ๊กเกอร์ไลน์ต้นแบบที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันและนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงย้อนรอยตามละครดัง คือ ชุดสติ๊กเกอร์ไลน์ “อ้อเจ้า การะเกด” ซึ่งผลิตโดยสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ที่นำสู่การท่องเที่ยวอย่างคึกคักในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งปรากฏในเนื้อหาของละคร (LINE TODAY,

2561) ชุดสื่อสติกเกอร์ไม่ได้มีบทบาทเพียงในแง่ของความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาให้เป็นสื่อทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดเรื่องราว สร้างการมีส่วนร่วม การนำเสนอเนื้อหา การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก และเพิ่มมูลค่าทางสังคมได้อย่างหลากหลายผ่านการเผยแพร่บนแพลตฟอร์มดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันทางการสื่อสาร (คันสนีย์ วงศ์สุเศรษฐ์ และมานะ ตริรยาภิวัฒน์, 2561) ไลน์ (LINE) ถือเป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มเพื่อการสื่อสารที่ได้รับความนิยมสูงในประเทศไทยยุค 4.0 ด้วยผู้ใช้งานที่มีจำนวนมากและครอบคลุมทุกช่วงวัยและลักษณะฟังก์ชันการใช้งานที่ตอบสนอง ทั้งการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญแบบรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม และการติดต่อสื่อสารเพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานต่าง ๆ (เขาวนารถ พันธุ์เพ็ง, 2565) องค์การภาครัฐและเอกชนได้นำแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร รวมถึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการสื่อสารกับสังคม เนื่องจากไลน์เป็นแพลตฟอร์มการสื่อสารดิจิทัลที่มีคุณประโยชน์ด้านความรวดเร็วและประหยัดเวลา อีกทั้งสามารถสื่อสารได้ทั้งข้อความ รูปภาพ วิดีโอ พุดคุยด้วยเสียง สนทนาสดผ่านระบบวิดีโอทางไกล (Video Call) รวมถึงส่งความรู้สึกผ่านสัญลักษณ์แสดงอารมณ์ (Emoticon) และสติ๊กเกอร์ (Stricker) ซึ่งตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจแก่ผู้ใช้งาน (ขวัญฤดี ฮวดหุ่น, 2560) โดยเฉพาะการใช้สติ๊กเกอร์ซึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมการสื่อสารแบบใหม่ในสังคมดิจิทัล โดยไลน์เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถออกแบบและเผยแพร่ชุดสติ๊กเกอร์ของตนเองได้ จึงเกิดพื้นที่ที่สร้างสรรค์สำหรับการถ่ายทอดแนวคิดด้านอัตลักษณ์และเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับผู้คนในสังคมทุกช่วงอายุวัยได้อย่างกว้างขวางผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (อิสรี ไพเราะ, 2566)

โดยในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีปฏิวัติการทำงานและชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Creative Artificial Intelligence) ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการออกแบบสื่อดิจิทัลในปัจจุบันอย่างมาก (ศิวพร ลินทะลิก และคณะ, 2568) เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์มีข้อดีหลายประการ เช่น เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดภาระงานซ้ำซากของมนุษย์ ทำงานได้ตลอด 24 ชั่วโมง ตัดสินใจจากข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสนับสนุนเทคโนโลยีหรือพัฒนาสื่อใหม่ ๆ แม้ปัญญาประดิษฐ์จะมีข้อจำกัดในเรื่องการขาดความเข้าใจบริบทด้านอารมณ์ของมนุษย์ แต่ก็นับเป็นเทคโนโลยีที่สามารถสร้างภาพและตัวละครจากข้อความหรือแนวคิด (Text-to-Image Generation) ซึ่งช่วยให้ผู้ผลิตสื่อสามารถแปลงแนวคิดเป็นภาพได้อย่างรวดเร็ว มีความหลากหลาย และสามารถปรับให้เหมาะสมกับเป้าหมายการทำงานได้อย่างเฉพาะเจาะจง เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการร่างภาพใบหน้าคนร้ายในงานสืบสวนสอบสวน (เมธี ประเสริฐกิจพันธ์ และคณะ, 2567) ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์สามารถสนับสนุนการคิดเชิงออกแบบ การสร้างตัวละคร และการผลิตภาพที่มีความเฉพาะตัว ซึ่งการคิดเชิงออกแบบสื่อโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์นั้นว่าเป็นชุดกระบวนการสำหรับการแก้ปัญหาด้านการสื่อสารที่สำคัญยิ่งที่อาศัยการทำงานร่วมกับของเทคโนโลยีอัจฉริยะและพื้นฐานทางศิลปะและการออกแบบสื่อ (Phunaploy, N. et al., 2021) การนำปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนาชุดสติ๊กเกอร์ จึงเป็นการผสมพลังของเทคโนโลยีกับพลังของศิลปะเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่มีทั้งความคิดสร้างสรรค์และคุณค่าต่อสังคมด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทย

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในบริบทของทั้งสี่ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และภาคใต้ ซึ่งแต่ละภูมิภาคมีอัตลักษณ์หลากหลาย เช่น ภาคเหนือมีอัตลักษณ์ด้านอาหารเมืองและภาษาถิ่น ภาคใต้มีอัตลักษณ์ ด้านการแต่งกายและอาหารทะเล ภาคกลางมีสถานที่ท่องเที่ยวลุ่มน้ำเจ้าพระยา และภาคอีสานมีประเพณีและกิจกรรมสะท้อนความเชื่อและภูมิปัญญา โดย

ทั้งสี่ภูมิภาคก็มีศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน (เนมิ อุณากรสวัสดิ์ และคณะ, 2564) การสื่อสารทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการนำเสนออัตลักษณ์เหล่านี้ให้แก่ผู้คนที่ภายใน ประเทศและต่างประเทศ (Na, G. et al., 2025) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ยังถือเป็นความท้าทาย การใช้สื่อดิจิทัลที่ออกแบบขึ้นจากแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคจึงเป็นแนวทางใหม่ที่จะช่วยให้มีความสามารถในการตอบสนองการสื่อสารการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม และส่งผลดีต่อภาคการท่องเที่ยวทั้งระบบของประเทศทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงเวลาที่ต้องได้รับการกระตุ้น (กิจอุดม เสือเจริญ และคณะ, 2567)

ความสำคัญดังกล่าวข้างต้นเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค” ที่มุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างสื่อดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์และมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาสังคมในมิติด้านการสื่อสารและด้านการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์และคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์แห่งวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค
2. เพื่อพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค
3. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) ที่ใช้รูปแบบของการวิจัยแบบผสมวิธี คือ มีแผนการวิจัยทั้งในวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) และวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Methods)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ทั่วไปในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ที่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และสื่อดิจิทัลในช่วงปี พ.ศ. 2567 และคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์จำนวนของประชากรทั้งหมดที่เป็นหลักร้อยละ ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนร้อยละ 15 - 30 ของจำนวนประชากร (กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และประสพชัย พสุนนท์, 2561) จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนไม่น้อยกว่า 45 คน เพื่อการป้องกันการมีกรณีการถอนตัว (Drop Out) ในระหว่างดำเนินการวิจัย จึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น เป็นจำนวนทั้งสิ้น 80 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจะถูกคัดเลือกโดยการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage Sampling) ขั้นตอนที่ 1 คือ สุ่มมาจากผู้ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ทั่วไปในเขตเทศบาลนครอุดรธานีที่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และสื่อดิจิทัลในช่วงปี พ.ศ. 2567 และขั้นตอนที่ 2 คือ เลือกเฉพาะผู้ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย สำหรับระยะของการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ฯ มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ

สื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 3 คน ด้านการสื่อสารดิจิทัล จำนวน 3 คน และด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ 2) ชุดสื่อสติกเกอร์บนแอปพลิเคชันไลน์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยทั้งสี่ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์สำหรับสื่อสารการท่องเที่ยว 3) แบบการประเมินประสิทธิภาพชุดสื่อสติกเกอร์ฯ และ 4) แบบการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ฯ โดยสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยการศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบข้อคำถามในเครื่องมือการวิจัย จากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพและความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.67 และสามารถนำไปใช้งานได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ระยะเวลาที่ 1 ซึ่งเป็นการศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ฯ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมแต่ละภาค และสอบถามความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์กับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญในด้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน โดยแนวคำถามในเครื่องมือที่ใช้จะอิงจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน รวมถึงทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มนำร่อง (Pilot Group) และปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2 ระยะเวลาที่ 2 ซึ่งเป็นการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ฯ ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบและพัฒนาสื่อด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภท Generative AI ในกลุ่ม Text-to-Image Tools จากนั้นนำเสนอชุดสื่อสติกเกอร์ต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วปรับปรุงชุดสื่อสติกเกอร์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนดำเนินการประเมินประสิทธิภาพชุดสื่อสติกเกอร์อีกครั้งโดยผู้เชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน

4.3 ระยะเวลาที่ 3 ซึ่งเป็นการศึกษาผลการใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ฯ ผู้วิจัยดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้งานชุดสื่อสติกเกอร์ รวมถึงสัมภาษณ์ผู้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมุมมอง ความรู้สึกและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ฯ ที่พัฒนาขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเปรียบเทียบเนื้อหาแต่ละประเภทและสร้างบทสรุปในการสร้างเครื่องมือการวิจัยการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ รวมถึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์กลุ่มคำ (Typological Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้ข้อมูลสำคัญและผู้เชี่ยวชาญที่ใช้งานชุดสื่อสติกเกอร์ (In-depth Interview Guide)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการ 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินประสิทธิภาพ

ชุดสื่อสติกเกอร์ และ 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

6. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย โดยเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ต้นแบบมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) สถานที่ท่องเที่ยวประจำภาค 2) ภาษาถิ่นหรือภาษาประจำภาค 3) ประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญประจำภาค และ 4) สัญลักษณ์อื่นที่สื่อถึงภาค เช่น อาหาร ชนเผ่า เครื่องแต่งกาย ฯลฯ

7. สมมติฐานการวิจัย

7.1 ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากขึ้นไป

7.2 ผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากขึ้นไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

1.1 รูปแบบของชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ชุดรูปแบบภาคเหนือ 2) ชุดรูปแบบภาคกลาง 3) ชุดรูปแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 4) ชุดรูปแบบภาคใต้

1.2 เนื้อหาในชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาคที่พัฒนาขึ้น มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) สถานที่ท่องเที่ยวประจำภาค 2) ภาษาถิ่นหรือภาษาประจำภาค 3) ประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญประจำภาค และ 4) สัญลักษณ์อื่นที่สื่อถึงภาคนั้น ๆ มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาในชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความต้องการ		
		Mean	S.D.	แปลผล
1. องค์ประกอบด้านรูปแบบ (Formats) ในชุดสื่อสติกเกอร์				
1.1	การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สนับสนุนการออกแบบสติกเกอร์	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2	การแบ่งชุดสื่อสติกเกอร์สื่อสารการท่องเที่ยวเป็นรายภาค	4.89	0.33	มากที่สุด
1.3	การนำเสนอโดยเน้นภาพนิ่งพร้อมข้อความประกอบ	4.67	0.50	มากที่สุด
1.4	การนำเสนอโดยเน้นภาพเคลื่อนไหวพร้อมข้อความหรือเสียง	4.67	0.50	มากที่สุด
1.5	ชุดสื่อสติกเกอร์แต่ละชุด มีจำนวนสติกเกอร์ชุดละ 16 ชิ้นขึ้นไป	4.56	0.53	มากที่สุด
เฉลี่ยความต้องการองค์ประกอบด้านรูปแบบ		4.76	0.37	มากที่สุด

ตารางที่ 1 องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาในชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความต้องการ		
		Mean	S.D.	แปลผล
2. องค์ประกอบด้านเนื้อหา (Content) ในชุดสื่อสติกเกอร์				
2.1	นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวประจำภาค	4.89	0.33	มากที่สุด
2.2	นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาถิ่นหรือภาษาประจำภาค	4.89	0.33	มากที่สุด
2.3	นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญประจำภาค	4.78	0.44	มากที่สุด
2.4	นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มประจำภาค	4.67	0.50	มากที่สุด
2.5	นำเสนอเนื้อหาที่สื่อถึงภาคนั้น ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ	4.67	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ยความต้องการองค์ประกอบด้านเนื้อหา		4.78	0.42	มากที่สุด
สรุประดับความต้องการโดยรวม		4.77	0.40	มากที่สุด

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งกล่าวว่า “กลุ่มตัวอย่างอาจเป็นผู้ใช้แอปพลิเคชันไลน์มีภูมิลำเนาหรือที่อยู่ปัจจุบันในพื้นที่เทศบาลนครอุดรธานี แต่ก็ควรจัดทำชุดสื่อสติกเกอร์ที่สื่อสารเนื้อหาการท่องเที่ยวทั้ง 4 ภาค เพราะการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดีควรสื่อสารให้ครอบคลุมหรือหลากหลายมุมมอง” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่น ๆ

ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกรายกล่าวว่า “สติกเกอร์ควรเป็นรูปแบบที่ใช้งานง่าย เช่น เป็นภาพนิ่งและมีข้อความประกอบที่น่าสนใจ ใช้งานได้หลากหลายโอกาส โดยเนื้อหาที่ควรถูกนำเสนอเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรประกอบไปด้วย เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละภาค ภาษาไทยถิ่นที่เป็นคำนิยมของแต่ละภาค การจัดกิจกรรมสำคัญหรือประเพณีประจำภาค และเนื้อหาอื่น ๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่น ๆ

2. ผลการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

2.1 ขั้นตอนของการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

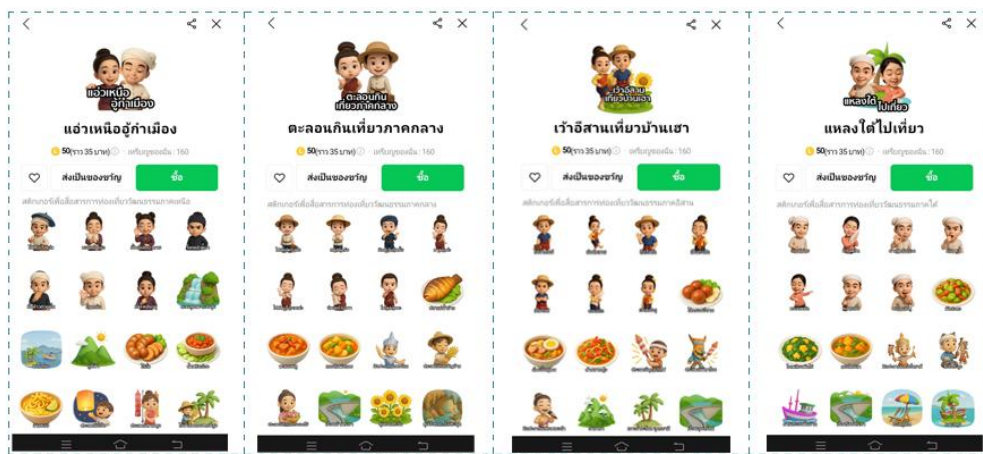
2.1.1 ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) โดยมีการศึกษาและการสังเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของทั้ง 4 ภาค ได้แก่ เหนือ กลาง ตะวันออกเฉียงเหนือ และใต้ และการคัดเลือกสัญลักษณ์ตัวละคร หรือองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของทั้ง 4 ภาค

2.1.2 ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design) โดยมีการออกแบบตัวละคร สัญลักษณ์ และสติกเกอร์โดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ ประเภท Generative AI ในกลุ่มเครื่องมือ Text-to-Image Tools จากนั้นปรับปรุงแบบร่างโดยใช้ความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง

2.1.3 ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) โดยมีการจัดทำชุดสื่อสติกเกอร์ที่พร้อมใช้งานในแอปพลิเคชันไลน์ จากนั้นทดลองใช้หรือทดสอบต้นแบบ (Prototype) และตรวจสอบความถูกต้องของชุดสื่อสติกเกอร์ที่ได้พัฒนาขึ้น

2.1.4 ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation) โดยดำเนินการเผยแพร่ชุดสื่อสติกเกอร์ในกลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้จริง พร้อมดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้งานและความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

2.1.5 ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) โดยประเมินประสิทธิภาพของชุดสื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง และสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

ภาพที่ 1 ชุดสื่อสติกเกอร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาคบนแอปพลิเคชันไลน์

ภาพที่ 2 ตัวอย่างของชุดสื่อสติกเกอร์เพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 การประเมินประสิทธิภาพของชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาคที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การนำเสนอเนื้อหา 2) การออกแบบการสื่อสาร และ 3) ศักยภาพการนำไปใช้ต่อยอด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับประสิทธิภาพ		
		Mean	S.D.	แปลผล
1. ประสิทธิภาพด้านการนำเสนอเนื้อหา (Content Presentation)				
1.1	สติกเกอร์มีเนื้อหาที่สะท้อนถึงสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในแต่ละภาค	4.89	0.33	มากที่สุด
1.2	สติกเกอร์มีเนื้อหาที่สะท้อนภาษาถิ่นประจำแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาค	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3	ตัวละคร/ภาพสื่อถึงประเพณีหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
1.4	มีข้อมูลหรือสัญลักษณ์ที่ทำให้ผู้ใช้เข้าใจบริบทของแต่ละภูมิภาค	4.67	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านการนำเสนอเนื้อหา		4.86	0.29	มากที่สุด
2. ประสิทธิภาพด้านการออกแบบการสื่อสาร (Communication Design)				
2.1	สติกเกอร์สามารถกระตุ้นความสนใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้	4.67	0.70	มากที่สุด
2.2	สติกเกอร์ช่วยให้เข้าใจความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย	4.33	0.87	มาก
2.3	มีการสื่อสารที่ชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายทั่วไป	4.67	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านการออกแบบการสื่อสาร		4.56	0.69	มากที่สุด
3. ประสิทธิภาพด้านศักยภาพการนำไปใช้ต่อยอด (Potential for Further Application)				
3.1	สติกเกอร์มีศักยภาพในการใช้ประชาสัมพันธ์หรือกิจกรรมท่องเที่ยว	4.56	0.73	มากที่สุด
3.2	ผู้ใช้รู้สึกอยากส่งต่อ/แนะนำให้ผู้อื่นใช้	4.56	0.53	มากที่สุด
3.3	เหมาะสมสำหรับเป็นเครื่องมือสื่อสารการตลาดด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม	4.44	0.73	มาก
เฉลี่ยด้านศักยภาพการนำไปใช้ต่อยอด		4.52	0.66	มากที่สุด
สรุประดับประสิทธิภาพโดยรวม		4.67	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค พบว่า ประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.67, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำเสนอเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการสื่อสารอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านศักยภาพการนำไปใช้ต่อยอดอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

2.3 การศึกษามุมมอง ความรู้สึกและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาคที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview Guide) รูปแบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 ในประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อชุดสื่อสติกเกอร์ที่ได้ทดลองใช้ สรุปภาพรวมได้ว่า ผู้ใช้งานประทับใจต่อสติกเกอร์ โดยสติกเกอร์ดูสดใส น่ารัก มีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนสติกเกอร์ทั่วไป เห็นถึงความตั้งใจในการออกแบบ สื่อถึงความเป็นไทยแบบไม่เชย มีความร่วมสมัย นอกจากนี้ ยังเห็นว่าการใช้สติกเกอร์

สื่อสารทางไลน์เป็นเรื่องที่ผู้คนเข้าถึงง่าย เนื่องจากใช้งานอุปกรณ์สื่อสารเป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว การมีสติ๊กเกอร์ที่สื่อสารวัฒนธรรมถูกพัฒนาออกมาจะยิ่งช่วยส่งเสริม Soft Power ได้อีกช่องทาง

2.3.2 ในประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับการต่อยอดพัฒนาชุดสติ๊กเกอร์ ในโอกาสต่อไป สรุปรูปภาพรวมได้ว่า อยากให้รักษาแนวทางการออกแบบนี้ไว้ เนื่องจากเป็นการรวมเอาความเป็นไทยไว้ในงานออกแบบที่ดูร่วมสมัย ไม่เขย ทำให้ผู้ใช้มีความกล้าใช้งานสติ๊กเกอร์ ซึ่งจัดเป็นอีกช่องทางที่จะช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้ในแบบไม่ทางการ ซึ่งผู้คนโดยทั่วไปเข้าใจง่าย และใช้งานแอปพลิเคชันเป็นประจำอยู่แล้ว โดยในโอกาสต่อไปหากจะพัฒนาควรมีสติ๊กเกอร์ในเวอร์ชันที่ทำร่วมกับนักท่องเที่ยวหรือทำเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เช่น มีสติ๊กเกอร์ที่รองรับการสื่อสารสองภาษา รวมถึงการมีฟังก์ชันแชร์สติ๊กเกอร์พร้อมลิงก์ไปยังข้อมูลการท่องเที่ยว เช่น เว็บไซต์หรือคลิปวิดีโอของภาคนั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจโดยบูรณาการงานภาพ เสียงและเนื้อหาด้านวัฒนธรรม

3. ผลการศึกษาผลการใช้ชุดสื่อสติ๊กเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

การรายงานผลในระยณะนี้ มี 1 ส่วน คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติ๊กเกอร์ฯ ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติ๊กเกอร์ใน 3 ด้าน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติ๊กเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		Mean	S.D.	แปลผล
1. ความพึงพอใจด้านความสวยงามและการออกแบบ (Beauty and Design)				
1.1	สติ๊กเกอร์มีความสวยงามและดึงดูดสายตา	4.58	0.50	มากที่สุด
1.2	สีสันและลายเส้นของสติ๊กเกอร์มีความเหมาะสม	4.63	0.48	มากที่สุด
1.3	รูปแบบตัวละครในสติ๊กเกอร์มีความคิดสร้างสรรค์	4.61	0.52	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านความสวยงามและการออกแบบ		4.61	0.50	มากที่สุด
2. ความพึงพอใจด้านความสอดคล้องกับวัฒนธรรม (Cultural Consistency)				
2.1	สติ๊กเกอร์สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาคต่าง ๆ ได้ชัดเจน	4.43	0.52	มาก
2.2	องค์ประกอบในสติ๊กเกอร์แสดงถึงความเป็นไทยได้อย่างเหมาะสม	4.38	0.60	มาก
2.3	สติ๊กเกอร์ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในแต่ละภูมิภาค	4.34	0.65	มาก
เฉลี่ยด้านความสอดคล้องกับวัฒนธรรม		4.38	0.59	มาก
3. ความพึงพอใจด้านความสามารถในการใช้งาน (Usability)				
3.1	สติ๊กเกอร์สามารถใช้งานได้ง่ายในแอปพลิเคชันไลน์	4.46	0.81	มาก
3.2	ขนาดและรูปแบบของไฟล์เหมาะสมกับการใช้งานจริง	4.69	0.46	มากที่สุด
3.3	การเลือกใช้คำพูดหรือข้อความเข้าใจง่ายและเหมาะสมกับบริบท	4.66	0.70	มากที่สุด
3.4	เนื้อหาสติ๊กเกอร์เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้งาน	4.76	0.57	มากที่สุด
เฉลี่ยด้านความสามารถในการใช้งาน		4.64	0.64	มากที่สุด
สรุประดับความพึงพอใจโดยรวม		4.55	0.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจด้านความสามารถในการใช้งานอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสวยงามและการออกแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความสอดคล้องกับวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ผู้วิจัยนำผลการวิจัยในประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการรูปแบบและเนื้อหาประกอบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค พบว่า รูปแบบและเนื้อหาของการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวประจำภาค ภาษาถิ่นหรือภาษาประจำภาค ประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญประจำภาค และสัญลักษณ์อื่นที่สื่อถึงภาคนั้น ๆ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษณา สุริยวงศ์ และคณะ เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โครงสร้างองค์การชุมชน การบริหารจัดการสื่อสารชุมชน และการจัดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือของ 3 หน่วยงานหลัก เป็นกลไกขับเคลื่อนศักยภาพชุมชน ได้แก่ ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน และส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวผ่านทรัพยากรหรืออัตลักษณ์ที่มีอยู่ ได้แก่ ภาษา อาชีพ อาหาร ประเพณี พิธีกรรม สถานที่ และทรัพยากรธรรมชาติ (กฤษณา สุริยวงศ์ และคณะ, 2564)

2. ผลการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค พบว่า ขั้นตอนของการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการออกแบบ ขั้นการพัฒนา ขั้นการนำไปใช้ และขั้นการประเมินผล ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Phunaploy, N. et al ที่ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านระบบสื่อสารออนไลน์เพื่อพัฒนาผู้ใช้งานสื่อด้านการคิดเชิงออกแบบและการคิดเชิงสร้างสรรค์นั้น เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ดูแลกระบวนการต้องมีการกำหนดลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ให้ครอบคลุม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล เลือกรสรข้อมูล สร้างสื่อ นำเสนอและประเมินผล เผยแพร่และใช้งาน (Phunaploy, N. et al., 2021) การประเมินประสิทธิภาพชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาคที่พัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนำเสนอเนื้อหา 2) ด้านออกแบบการสื่อสาร และ 3) ศักยภาพการนำไปใช้ต่อยอด และการศึกษาของ ปรัชญา ทองชุม และปรียา สมพีช พบว่า ในการพัฒนาสื่อเพื่อเพิ่มช่องทางสื่อสารการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น ก่อนนำสื่อไปใช้ต้องดำเนินการประเมินประสิทธิภาพสื่อ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องให้เรียบร้อยก่อน โดยผลการประเมินด้านการออกแบบตัวสื่อ และการสื่อสารเนื้อหาของสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ปรัชญา ทองชุม และปรียา สมพีช, 2566)

3. ผลการศึกษาผลการใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค พบว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเมินความพึงพอใจ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความสวยงามและการออกแบบ 2) ความสอดคล้องกับวัฒนธรรม และ 3) ความสามารถในการใช้งาน ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ (ศิวพร ลินทะลิก และคณะ, 2568) เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเนื้อหาดิจิทัลเชิงสร้างสรรค์สำหรับการสร้างสื่อมัลติมีเดีย โดยพบว่า ภายหลังจากการนำชุดสื่อไปใช้งานกับกลุ่มตัวอย่าง มีการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความชัดเจนของกระบวนการพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย ความสามารถในการรองรับการป้อนข้อมูลหลายชนิด การสนับสนุนการทำงานเป็นทีม ความง่ายต่อการใช้งาน และความพึงพอใจต่อระบบ ซึ่งความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ศิวพร ลินทะลิก และคณะ, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

การสื่อสารด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประเด็นซึ่งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากการท่องเที่ยวและบริการเป็นอุตสาหกรรมที่มีส่วนขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย การสื่อสารการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นแนวทางที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์ ทั้งนี้ ในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวจำเป็นต้องประเมินผลการใช้ทั้งด้านคุณภาพหรือประสิทธิภาพ และด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการข้างต้น จากการวิจัย ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ด้วยปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปและให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การสรุปผลการวิจัย ได้แก่ 1.1) ชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ประกอบด้วย 4 ชุดรูปแบบ ได้แก่ ชุดรูปแบบภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และ

มีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยว ภาษาถิ่น ประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญ และสัญลักษณ์อื่นที่สื่อถึงภาค 1.2) ขั้นตอนของการพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ฯ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล 1.3) ประสิทธิภาพของชุดสื่อสติกเกอร์ฯ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และ 1.4) ความพึงพอใจของผู้ใช้ชุดสื่อสติกเกอร์ฯ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติและการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ผลการศึกษาและพัฒนาชุดสื่อสติกเกอร์ไลน์ที่ออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยสี่ภาค ครั้งนี้ มีตัวอย่างหลักเป็นผู้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในช่วงอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งในเชิงปฏิบัติและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้สนใจใช้งานอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมด้านสื่อสารการท่องเที่ยวแก่ช่วงอายุอื่นได้ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ หากมีการวิจัยในโอกาสต่อไป อาจดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบชุดสติกเกอร์แบบต่อเนื่องตามเทศกาลในแต่ละเดือน เพื่อให้สามารถใช้งานได้กับทุกวาระโอกาส หรือพัฒนาเป็นสติกเกอร์แบบมีเสียงภาษาในแต่ละท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับตัวสื่อด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และประสพชัย พสุนนท์. (2561). การสุ่มตัวอย่างและการผสมผสานข้อมูลตามแบบแผนการวิจัยแบบผสมวิธี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(29), 147-158.
- กฤษฎา สุริยวงศ์ และคณะ. (2564). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 23(1), 43-57.
- กิจอุดม เสือเจริญ และคณะ. (2567). รูปแบบการสื่อสารเครือข่ายการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครพัฒนาจากต้นแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเมืองซูริคประเทศสวีเดน. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(1), 196-209.
- ขวัญฤดี ฮวดหุ่น. (2560). อิทธิพลของแอปพลิเคชันไลน์ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน. วารสารศิลปการจัดการ, 1(2), 75-88.
- เนมิ อุณากรสวัสดิ์ และคณะ. (2564). นามอาหารไทย 4 ภาค: วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 7(3), 1-14.
- ปรัชญา ทองชุม และปรียา สมพีช. (2566). การพัฒนาสติกเกอร์ไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสารการตลาดผลิตภัณฑ์ของชุมชนเมืองมะดัน จังหวัดนครนายก. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 11(1), 21-33.
- เมธี ประเสริฐกิจพันธ์ และคณะ. (2567). การสร้างภาพใบหน้าคนร้ายจากคำบรรยายรูปพรรณสัณฐาน. Science and Engineering Connect, 47(2), 99-117.
- เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. (2565). การสื่อสารผ่าน LINE ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเอกชนในสถานการณ์โควิด 19. วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน, 5(2), 43-50.
- เรียงดาว ทเวชาติ และภูษิต ปุณัณรัมย์. (2567). บทบาทของสื่อโซเชียลมีเดียในการสร้างและเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นสาธารณะ. วารสารกวีานพะเยา, 1(6), 28-38.

- คันสนีย์ วงศ์สุเศรษฐ์ และมานะ ตีรียาภิวัดน์. (2561). พฤติกรรมการสื่อสารของผู้บริโภคยุคดิจิทัลเกี่ยวกับแบรนด์สมาร์ตโฟนในท้องมาบุญครองบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 26(50), 291-311.
- คิวนพร ลินทะลิก และคณะ. (2568). รูปแบบการสร้างเนื้อหาดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อการสร้างสื่อมัลติมีเดีย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.สุวรรณภูมิ, 9(1), 29-38.
- อิสรี ไพเราะ. (2566). การสื่อสารการตลาดด้วยแอปพลิเคชัน Line กับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 11(3), 26-38.
- LINE TODAY. (2561). ไอที ธุรกิจ: ออเจ้ากันทั่วเมือง!! ช่อง 3 ทำสตีกเกอร์ LINE “ออเจ้า การะเกด”. เรียกใช้เมื่อ 27 มิถุนายน 2568 จาก <https://today.line.me/th/v3/article/MMyznz>
- Na, G. et al. (2025). New Media Consumption Process though Xiaohongshu Application for Henan Tourism Economic Promotion. Journal Dhamma for Life, 31(1), 691-719.
- Phunaploy, N. et al. (2021). On-line instruction with design thinking for creative skills development. Global Journal of Engineering Education, 23(2), 121-127.

การประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร*

APPLICATION OF ACTIVITIES TO ENHANCE MORALITY AND RIGHT SPEECH FOR JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN SAMUT SAKHON PROVINCE

พระปลัดเกรียงไกร กิตติสารโร (อ่วมคำ)*, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวฑฺฒโธ (บุญทอง), พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป (วิชัย)

Phrapalad Kriangkrai Kittisaro (Oumkam)*, Phramahasupawat Thānavudḍho (Boonthong), Phrajaroenphong Dhammadiṭṭo (Vichai)

คณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Buddhism, Buddhist College of Sri Dvaravati, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: kriangza555@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์คุณธรรมสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อพัฒนา
กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้
กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาในกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับวิจัย
เชิงปฏิบัติการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักในพระพุทธศาสนา การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสังเกต
พฤติกรรม และการสะท้อนผลของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า หลักสัมมาวาจา ประกอบด้วย
องค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ ซึ่งสัมพันธ์กับหลัก
วาจาสุภาสิต คือ การกล่าววาจาถูกกาล กล่าวความจริง กล่าวด้วยอ่อนโยน กล่าวเพื่อประโยชน์ และกล่าวด้วย
เมตตา สัมมาวาจายังเชื่อมโยงกับหลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และศีล 5 ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น จำนวน
5 กิจกรรม ได้แก่ 1) THINK ก่อนพูด 2) บทบาทสมมุติ 3) พูดสร้างกำลังใจ 4) เสวนากับบุคคลต้นแบบ และ
5) กิจกรรม “1 วันพูดดี” ซึ่งมีแนวคิดมาจากหลักธรรมผสมผสานกับกระบวนการเรียนรู้เชิงจิตวิทยา และออกแบบ
ให้เหมาะสมกับวัยมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างดี และนำไปขยายผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมส่งผลให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงเชิงบวกในนักเรียน ทั้งด้านความรู้ เจตคติ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ และแรงจูงใจ โดยเฉพาะด้าน
พฤติกรรม นักเรียนมีความสามารถในการควบคุมวาจาและใช้คำพูดอย่างสร้างสรรค์มากขึ้น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้
ได้แก่ SPIRAL โมเดล ประกอบด้วย 1) การสังเคราะห์หลักสัมมาวาจาและวาจาสุภาสิตจากพระพุทธศาสนา
2) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมฝึกวินัยทางวาจา 3) การสะท้อนตนเพื่อพัฒนาเจตนาทางวาจาอย่างมี
จริยธรรม 4) การนำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตจริงเพื่อเชื่อมโยงห้องเรียนกับพฤติกรรม และ 5) การปรับเจตคติและ
หล่อหลอมพฤติกรรมสัมมาวาจา

คำสำคัญ: การเสริมสร้างคุณธรรม, สัมมาวาจา, จริยธรรมทางวาจา

Abstract

This research aimed to 1) Synthesize the morality of right speech in Buddhist scriptures, 2) Develop activities to enhance the morality of right speech for early secondary school students, and 3) Apply activities to enhance the morality of right speech in the target group directly. Qualitative research methodology was used in conjunction with action research. Data were collected from primary documents in Buddhism, interviews with experts, behavioral observation, and reflections of students who participated in the activities. The research results found that the principle of right speech consists of 4 elements: not telling lies, not speaking harshly, not speaking coarsely, and not speaking nonsense, which are related to the principle of proverbial speech, namely speaking at the right time, speaking the truth, speaking gently, speaking for benefits, and speaking with kindness. Right speech is also related to the principle of the 4 divine states, 4 social objects, and 5 precepts. The developed activity set consists of 5 activities: 1) THINK before speaking, 2) Role-playing, 3) Speaking to create encouragement, 4) Discussion with role models, and 5) The activity "1 day of speaking well", which is based on the principle of Dhamma combined with the psychological learning process and designed to be appropriate for early secondary school students. It can be used to expand the application of the activities to result in positive changes in students. in terms of knowledge, attitude, behavior, relationships, and motivation, especially in terms of behavior, students are able to control their speech and use speech more creatively. New knowledge gained includes the SPIRAL model, consisting of 1) Synthesis of the principles of right speech and proverbs from Buddhism, 2) Participatory learning through verbal discipline activities, 3) Self-reflection to develop ethical verbal intentions, 4) Applying activities in real life to link the classroom with behavior, and 5) Adjusting attitudes and molding right speech behaviors.

Keywords: Moral Cultivation, Right Speech, Ethical Speech

บทนำ

สัมมาวาจา เป็นองค์มรรค ประการหนึ่ง ในมรรค 8 คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ มรรค คือ ทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของของกระบวนการธรรมที่เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง การปฏิบัติตามมรรคย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กำจัดทุกข์ ช่วยให้นุชนุชยบรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป วาจาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะวาจาเป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ได้ต่อสู้กับธรรมชาติและดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด โดยใช้การสื่อสารด้วยการพูดเป็นเครื่องมือช่วยให้ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้ สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์

ทางสังคมอย่างมากมาย ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยเหตุว่ามนุษย์ในโลกปัจจุบันล้วนมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการแข่งขันกัน จึงใช้ความพยายามในทุกด้านในการที่จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงข้ามในทุกทาง ถึงแม้วิถีทางเหล่านั้นจะเป็นวิถีทางที่ผิดก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมของผู้มีบทบาททางการเมืองการปกครองของประเทศ ที่มักจะใช้มิฉฉาวจาในการใส่ร้ายป้ายสี ซึ่งกันและกัน การแย่งชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจการเอาเปรียบกันหรือการใช้มิฉฉาวจาให้หลงเชื่อเพื่อหาประโยชน์จากผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาสังคม และปัญหาด้านจริยธรรมมากมาย สัมมาวาจาหรือวาจาที่ถูกต้องประกอบด้วย คุณลักษณะ คือ เว้นจากการพูดเท็จ พูดคำไม่จริง เว้นจากการพูดส่อเสียด พูดคำประสาณสามัคคี เว้นจากการพูดคำหยาบ พูดคำอ่อนหวาน และ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์ การใช้วาจาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการแสดงออกด้วยวาจา ย่อมเป็นไปได้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้วาจาไปในทางที่ผิด ก็อาจทำให้เกิดโทษแก่ผู้ใช้วาจานั้นได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากข้อมูลเครือข่ายปกป้องเด็กและเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยงทางสังคม ร่วมกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บำรุงกาญจนานิกิเชก มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และเครือข่ายนักกฎหมายเพื่อเด็กและเยาวชน สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เมื่อ 9 มกราคม 2563 ระบุว่า ในกลุ่มเด็กอายุ 10 - 15 ปี จาก 15 โรงเรียน พบว่า ร้อยละ 91.79 เคยถูกกลั่นแกล้ง ส่วนวิธีที่ใช้กลั่นแกล้ง คือ การตบหัว ร้อยละ 62.07 รองลงมา ล้อบุพการี ร้อยละ 43.57 พูดจาเหยียดหยาม ร้อยละ 41.78 และอื่น ๆ เช่น นินทา ด่าทอ ชกต่อย ล้อปมด้อย พูดเชิงให้ร้าย เสียดสีกลั่นแกล้งในสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ 1 ใน 3 หรือ ร้อยละ 35.33 ระบุว่า เคยถูกกลั่นแกล้งประมาณเดือนละ 2 ครั้ง และที่สำคัญ คือ 1 ใน 4 หรือ ร้อยละ 29.86 ถูกกลั่นแกล้งมากถึงสัปดาห์ละ 34 ครั้ง ส่วนคนที่แกล้ง คือ เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ร้อยละ 68.93 ดังนั้น การกลั่นแกล้ง ถือเป็นความรุนแรงอย่างหนึ่ง และผลกระทบที่เห็นได้ชัด ร้อยละ 42.86 คิดจะโต้ตอบเอาคืน ร้อยละ 26.33 มีความเครียด ร้อยละ 18.2 ไม่มีสมาธิกับการเรียน ร้อยละ 15.73 ไม่อยากไปโรงเรียน ร้อยละ 15.6 เก็บตัว และร้อยละ 13.4 ซึมเศร้า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bullying) ของเด็กและวัยรุ่นในโรงเรียนมีให้เห็นเป็นประจำและทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของนักเรียนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคซึมเศร้า ความเครียด ขาดความมั่นใจในตนเอง ทำร้ายตนเองหรือทำร้ายคนอื่นที่อ่อนกว่ารวมถึงการฆ่าตัวตาย เป็นต้น ดังนั้น การป้องกันการกลั่นแกล้งรังแกนั้น เด็กและเยาวชนต้องมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยเด็กและเยาวชนต้องได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น มีกระบวนการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สามารถจัดการอารมณ์ ความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม รู้จักจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ช่วยให้เด็กและเยาวชน มีพื้นฐานด้านอุปนิสัยที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีและมีความสุขเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ กระทำตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติต่อไปได้ สาเหตุประการหนึ่งที่น่าไปสู่พฤติกรรมความรุนแรงและการกลั่นแกล้งกันในหมู่เด็กนักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่พบได้บ่อยในสถานศึกษาทุกระดับชั้น คือ การใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมหรือวาจาที่รุนแรงต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยของเด็กและเยาวชนที่ยังอยู่ในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางสังคม คำพูดที่เต็มไปด้วยการดูหมิ่น เหยียดหยาม

ล้อเลียน หรือเสียดแทงความรู้สึก มักจะเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน และลุกลามไปสู่พฤติกรรมรุนแรงทั้งทางกายและทางใจในเวลาต่อมา ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหานี้ผ่านประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งพบว่า มีเด็กนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ขาดทักษะในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และไม่สามารถควบคุมอารมณ์เมื่อต้องเผชิญกับคำพูดที่กระทบกระเทือนจิตใจ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเพิ่มเติมจากเหตุการณ์จริงในห้องเรียน บันทึกเหตุการณ์ของครูผู้สอน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครู ซึ่งล้วนยืนยันถึงบทบาทของ “คำพูด” ว่าเป็นทั้งเครื่องมือในการเชื่อมสัมพันธ์ หรือในทางกลับกัน ก็อาจเป็นชนวนให้เกิดความริ้วฉานระหว่างนักเรียนได้เช่นกัน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการออกแบบกิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาให้กับเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสามารถพัฒนาทักษะการใช้วาจาอย่างมีจริยธรรม รู้จักระมัดระวังคำพูด เคารพในความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนลดพฤติกรรมการใช้ถ้อยคำรุนแรง การล้อเลียน การดูหมิ่น หรือการกลั่นแกล้งกันทางวาจาซึ่งเป็นบ่อเกิดของความรุนแรงในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการนำหลักธรรมสัมมาวาจาซึ่งเป็นหนึ่งในองค์แห่งอริยมรรคมีองค์แปดมาประยุกต์ใช้ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเด็กนักเรียนให้มีคุณธรรมด้านการพูด และมีจิตสำนึกต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์คุณธรรมสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ครู และนักเรียน เพื่อพัฒนากิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาได้อย่างเป็นรูปธรรม ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลและการสังเคราะห์หลักธรรม (Preliminary Study & Dhamma Synthesis)

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์อธิบายธรรมะอื่น ๆ เพื่อรวบรวมหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมมาวาจา
2. วิเคราะห์องค์ธรรมสัมมาวาจา (ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า) และหลักวาจาสุภาพที่เกี่ยวข้อ
3. สังเคราะห์ความสัมพันธ์ของสัมมาวาจาหลักธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และศีล 5 เพื่อเป็นฐานแนวคิดในการออกแบบกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Co-Design with Stakeholders)

ประชุมร่วมกับครู นักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังความคิดเห็น และระดมสมองออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยมัธยมศึกษาตอนต้น ออกแบบกิจกรรม 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) THINK ก่อนพูด 2) บทบาทสมมุติ “พูดอย่างไรให้เป็นสัมมาวาจา” 3) พูดสร้างกำลังใจ 4) เสวนากับบุคคลต้นแบบ และ 5) กิจกรรม “1 วันพูดดี” คัดเลือกผู้ร่วมประเมิน ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอนหรือครูที่ปรึกษา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและการศึกษา เป็นผู้มิบทบาทในการร่วมดำเนินกิจกรรมและเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม จำนวน 11 รูป/คน จัดทำคู่มือกิจกรรมพร้อมเครื่องมือการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสะท้อนผล และแบบสัมภาษณ์ มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ เนื้อหาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย การแบ่งวรรคตอน การสะกดคำ การจัดวางข้อความ การพิสูจน์อักษร และการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้กิจกรรม (Action Implementation)

ในการดำเนินงานวิจัยขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมต้นแบบ จำนวน 5 รูปแบบ ซึ่งออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม “สัมมาวาจา” ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จริง โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและสถานที่จัดกิจกรรม ได้แก่ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 โรงเรียน กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนละ 30 คน โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นเสนอว่ามีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรมการสื่อสาร หรือมีแนวโน้มพฤติกรรมการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน

2. การดำเนินกิจกรรมใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ โดยดำเนินกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 รูปแบบ รวมเป็น 5 รูปแบบกิจกรรม โดยแต่ละกิจกรรมใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ครอบคลุมกิจกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ การปูพื้นฐานความเข้าใจ การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนผลร่วมกันในแต่ละรอบกิจกรรม ทั้งนี้ มีการเว้นช่วงเวลาให้นักเรียนได้ฝึกฝนและนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ก่อนเข้าสู่กิจกรรมถัดไป

3. การบันทึก การสังเกต และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participatory Observation) ควบคู่กับการบันทึกเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือหลัก 3 ประเภท ได้แก่ แบบบันทึกการดำเนินกิจกรรมรายสัปดาห์ เพื่อจดรายละเอียดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม เช่น ความกระตือรือร้น การตอบสนองต่อคำถาม การพูดสื่อสารในกลุ่ม และปฏิริยาเชิงอารมณ์การสังเกตแบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยและครูที่ปรึกษาแต่ละโรงเรียนร่วมกันสังเกตพฤติกรรมการใช้ถ้อยคำของนักเรียนทั้งระหว่างกิจกรรม และในสถานการณ์จริงภายในโรงเรียน การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1) นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม (สัมภาษณ์รายบุคคลและกลุ่มย่อย) 2) ครูประจำชั้นหรือครูแนะแนวของนักเรียนแต่ละกลุ่ม และ 3) ผู้สังเกตการณ์ภายนอก เช่น ครูผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลและปรับปรุงกิจกรรม (Reflection & Refinement)

1. จัดเวทีสะท้อนผลร่วมกับนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผลลัพธ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ เจตคติ พฤติกรรม ความสัมพันธ์ และแรงจูงใจ

2. วิเคราะห์จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม

3. ปรับปรุงกิจกรรมตามผลสะท้อน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์องค์ความรู้และจัดทำรูปแบบ (Synthesis of Knowledge & Model Development)

1. สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการทั้งหมด
2. จัดทำคู่มือกิจกรรม และแนวทางการขยายผลสู่โรงเรียนอื่น
3. นำเสนอผลการวิจัยต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้จริงในระดับนโยบาย

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์คุณธรรมสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อ “วาจา” อย่างยิ่ง โดยถือว่าวาจาเป็นหนึ่งในกรรมสำคัญที่ส่งผลต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผลทางจิตวิญญาณ สังคม หรือกรรมในภพเบื้องหน้า สัมมาวาจา หรือ “การเจรจาชอบ” จึงมิใช่เพียงข้อปฏิบัติในระดับศีลเท่านั้น หากแต่เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงภาวะภายในของผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง สัมมาวาจาอย่างลุ่มลึกในฐานะองค์ธรรมหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์อย่างแท้จริง การสังเคราะห์เนื้อหาในหัวข้อนี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสัมมาวาจาจากแหล่งพระคัมภีร์ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ 1) พระไตรปิฎก 2) อรรถกถาและคัมภีร์ชั้นรอง และ 3) คำอธิบายจากพระอริยสงฆ์และนักปราชญ์ร่วมสมัย เพื่อนำเสนอความเข้าใจอย่างเป็นระบบถึงความหมายองค์ประกอบ ประโยชน์ และพระพุทธองค์ในฐานะต้นแบบแห่งวาจาที่สุภาชิต ซึ่งจะได้นำเสนออย่างเป็นลำดับต่อไปในหัวข้อถัดไป

1.1 สัมมาวาจาในพระไตรปิฎก สัมมาวาจา (Right Speech) เป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัดในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะในหมวดศีลมรรค กล่าวคือ เป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมวาจา เพื่อให้เกิดความไม่เบียดเบียน และเกื้อกูลตนเองและผู้อื่น สัมมาวาจาในพระไตรปิฎกมีการบัญญัติชัดเจนในหลายพระสูตร โดยระบุงค์ประกอบไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) เว้นจากมุสาวาท (พูดเท็จ) 2) เว้นจากปิสฺสูณวาจา (พูดส่อเสียด) 3) เว้นจากผรุสฺวาจา (พูดคำหยาบ) และ 4) เว้นจากสัมผฺปลปาปะ (พูดเพ้อเจ้อ) ซึ่งทั้งสี่ประการนี้เรียกรวมว่า “วจีสฺสุจฺริต” หรือ “ความประพฤติชอบทางวาจา” (ม.ม.13/53/30) พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำว่าวาจาที่เปล่งออกมา ต้องประกอบด้วย เจตนาอันบริสุทธิ์ มีเมตตา ไม่ทำให้เกิดความแตกแยก และควรเป็นคำพูดที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ดังปรากฏใน อัมพปฺภุสฺสุตฺตฺร ว่า “คำพูดของพระตถาคตย่อมเป็นจริง ถูกกาลก่อนหวาน มีเหตุผล และเป็นประโยชน์” (ที.ปา. 11/204/368) สัมมาวาจาจึงเป็นทั้งข้อห้ามและแนวทางพัฒนา กล่าวคือ มิใช่เพียงงดเว้นวาจาชั่ว แต่ยังส่งเสริมการใช้คำพูดอย่างมีคุณภาพ เพื่อส่งผลให้บุคคลมี “วาจาสุภาชิต” ซึ่งในพระพุทธศาสนาเปรียบประดุจสะพานเชื่อมโยงระหว่างความคิดกับการกระทำที่ชอบธรรม

1.2 สัมมาวาจาในอรรถกถาและคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในคัมภีร์อรรถกถาและคัมภีร์อธิบายพระธรรมอื่น ๆ ภายหลังจากพระไตรปิฎก ได้มีการขยายความและตีความ “สัมมาวาจา” ไว้อย่างลุ่มลึก โดยมุ่งเน้นทั้งมิติของเจตนาและการฝึกฝนพฤติกรรมวาจาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับจากวจีสฺสุจฺริตสู่ “วจีสฺสุปฏิปฺปนโน”

หรือผู้ประพடுத்தีทางวาจาอย่างสมบูรณ์ อรรถกถา สังยุตตนิกาย อธิบายว่า “สัมมาวาจา” มิใช่เพียงการเว้นจาก วาจาชั่ว หากแต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ สัจจวาที (ผู้พูดความจริง) มธรวาที (ผู้พูดวาจาอ่อนหวาน) อนนุปวาที (ผู้ไม่พูดส่อเสียด) และกาเลนะวาที (ผู้รู้จักกาลเทศะในการพูด) คุณสมบัติเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวาจา อันงาม เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือในสังคม ใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค อันเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา ได้จัดสัมมาวาจาไว้เป็นส่วนหนึ่งของ “ศีลปาริสุทธิ” หรือความบริสุทธิ์ทางศีล โดยชี้ว่า ผู้ฝึกตนในสัมมาวาจาอย่างต่อเนื่อง ย่อมเกิดความสำเร็จมรรควังวาจา ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับจิตจากสมาธิสู่ปัญญา ทั้งยังกล่าวว่าการฝึก สัมมาวาจาอย่างแท้จริง ต้องอาศัย “สติ” เป็นฐานให้รู้ทันเจตนาก่อนพูด และ “วิริยะ” ในการเปลี่ยนพฤติกรรม วาจาเดิมให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทสายพม่าและลังกาก็เน้นเรื่องสัมมาวาจาในมิติของการสร้าง “สัมพันธภาพอันดี” (kalyāṇamittatā) ผ่านคำพูดที่มีเมตตา ไม่เบียดเบียน เช่น ในคัมภีร์มิลินทปัญหา ที่กล่าวว่า วาจาที่ถูกต้อง คือ “คำพูดที่เมื่อกกล่าวแล้ว ผู้ฟังเกิดปีติ เกิดความเข้าใจ และเกิดแรงบันดาลใจในการละชั่ว” กล่าวโดยสรุป อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ ได้ขยายกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาวาจาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเน้นย้ำว่า สัมมาวาจาเป็นทั้งการสำรวมวาจา การพัฒนาตน และเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพในระดับบุคคล และสังคม

2. สรุปผลการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

จากการดำเนินการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมคุณธรรม “สัมมาวาจา” แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า กิจกรรมที่ออกแบบขึ้นสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมและบริบทของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผลสรุปที่สำคัญ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์บริบทและพฤติกรรมนักเรียน ศึกษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและพฤติกรรม ด้านวาจาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้วิธีการสังเกตในชั้นเรียน การสัมภาษณ์ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมถึงการจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นในโรงเรียน พบว่า มีพฤติกรรมสื่อสาร ที่เสี่ยงต่อวจีทุจริต เช่น พูดโกหก พูดหยาบ ใช้คำดูหมิ่น พูดใส่ร้ายเพื่อน และไม่กล้าพูดความจริงต่อครูหรือผู้ใหญ่

2.2 การศึกษาหลักธรรมสัมมาวาจาอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และ คัมภีร์ประกอบ มาสังเคราะห์เป็นหลักคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) การเว้นจากมุสาวาท (พูดเท็จ) 2) เว้นจาก ปิสุณวาจา (พูดส่อเสียด) 3) เว้นจากผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) และ 4) เว้นจากสัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ) พร้อม เชื่อมโยงกับแนวทางการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจง่ายด้วยภาษาที่เหมาะสมกับช่วงวัย

2.3 การร่วมออกแบบกิจกรรมกับครู นักเรียน และพระสงฆ์ จัดเวที “ออกแบบกิจกรรมร่วมกัน” โดยเชิญตัวแทนนักเรียน ครูแนะแนว ครูสอนพุทธศาสนา และพระสงฆ์ในพื้นที่ มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น กิจกรรมเวิร์กช็อป การเล่าเรื่อง การเล่น บทบาทสมมติ และการใช้ศิลปะเพื่อถ่ายทอดความเข้าใจ

2.4 การทดลองจัดกิจกรรมในโรงเรียนเป้าหมาย นำกิจกรรมที่ออกแบบไปทดลองใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 แห่งในพื้นที่สมุทรสาคร โดยมีกิจกรรม 4 ชุดหลัก ได้แก่ “ฟังเสียงใจ ก่อนพูด” “พูดสร้าง หรือพูดทำลาย” “คำพูดที่อยากได้ยิน” “ฉันเลือกจะพูดดี” การจัดกิจกรรมใช้ระยะเวลา 4 - 6 สัปดาห์ มีการเก็บข้อมูลทั้งจากแบบสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบสอบถามพฤติกรรมการใช้วาจา ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

2.5 การสรุปผลและพัฒนากิจกรรมต้นแบบ หลังการทดลองกิจกรรม ได้สรุปผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ร่วมกับการจัดเวทีสะท้อนความคิดเห็นของนักเรียนและครู เพื่อประเมินความเหมาะสม นำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และพัฒนาเป็น “กิจกรรมต้นแบบเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา” สำหรับใช้ขยายผลในโรงเรียนอื่น ๆ

3. ผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

3.1 กิจกรรม “THINK ก่อนพูด” ได้รับการออกแบบเพื่อปลูกฝังแนวคิดเรื่องสัมมาวาจาผ่านกระบวนการคิดเชิงจริยธรรม 5 ประการ ได้แก่ True Helpful Inspiring Necessary และ Kind ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักสัมมาวาจาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับพฤติกรรมจริงในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นระบบ นักเรียนสามารถแยกแยะคำพูดที่ควรพูดและไม่ควรพูดอย่างมีเหตุผล เกิดความตระหนักรู้ต่อผลของคำพูดและพัฒนา Empathy ซึ่งเป็นหัวใจของการสื่อสารอย่างมีคุณธรรม ผลที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด คือ พฤติกรรมของนักเรียนมีแนวโน้มสื่อสารด้วยคำพูดเชิงบวกมากขึ้น เช่น การใช้คำพูดปลอบใจ การพูดสุภาพกับครู การขอโทษ และการลดคำพูดประชดประชัน กิจกรรมยังเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร กระตุ้นการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้นักเรียนสะท้อนประสบการณ์ของตนอย่างตรงไปตรงมา พร้อมทั้งแสดงศักยภาพในการขยายผลสู่ระบบกิจกรรมในชั้นเรียนและโรงเรียน เช่น วันพูดดี หรือการบูรณาการในวิชาแนะแนว

3.2 ผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมกลุ่มเพื่อฝึกฝนการสื่อสารที่ดี เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร จากการดำเนิน “กิจกรรมกลุ่มเพื่อฝึกฝนการสื่อสารที่ดี” ซึ่งเน้นบทบาทสมมติและการสื่อสารในสถานการณ์จำลอง พบผลลัพธ์ที่ส่งผลเชิงบวกอย่างชัดเจนต่อคุณธรรมสัมมาวาจาในหมู่นักเรียน การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อฝึกฝนการสื่อสารที่ดี ซึ่งออกแบบบนฐานของบทบาทสมมติและการสื่อสารในบริบทจำลอง ส่งผลให้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถพัฒนาคุณธรรมสัมมาวาจาอย่างเป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และใช้คำพูดอย่างมีสติ อันนำไปสู่ความเข้าใจในหลักสัมมาวาจาผ่านประสบการณ์ตรง พร้อมทั้งพัฒนา “สมรรถนะการสื่อสาร” ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม เช่น ทักษะการฟังอย่างเข้าใจ การตอบสนองอย่างสร้างสรรค์ และการพูดอย่างเคารพผู้อื่น

3.3 สรุปผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมจิตอาสาและการพูดสร้างกำลังใจ กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงพลังของคำพูดในการเยียวยาหรือทำร้ายจิตใจผู้อื่น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรม “พูดสร้างกำลังใจ” และ “เสียงสะท้อนจากคำพูด” นักเรียนเริ่มใช้คำพูดอย่างมีเมตตา สุภาพ และจริงใจมากขึ้น ทั้งในห้องเรียนและชีวิตประจำวัน เช่น การเขียนข้อความปลอบใจ หรือการตั้งเป้าหมาย “หนึ่งวันพูดดี” ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียน ลดความขัดแย้ง และเป็นแนวทางขยายผลกิจกรรมสู่ระดับชั้นเรียนและโรงเรียน

3.4 สรุปผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่ 4 เสวนากับบุคคลต้นแบบ “พลังของคำพูดมีผลต่อสังคมอย่างไร” กิจกรรมเสวนากับบุคคลต้นแบบช่วยให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจและตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดในระดับจิตใจและสังคม นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของวิทยากรว่า “คำพูดเปลี่ยนชีวิต” ไม่ใช่เพียงคำคม แต่เป็นพลังที่สัมผัสได้ กิจกรรมกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และทบทวนตนเองอย่างลึกซึ้ง ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสัมมาวาจาไม่ใช่แค่คำสอน แต่เป็นคุณธรรมที่มีชีวิต นักเรียนเกิดความกล้าที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมการพูด และเรียนรู้การใช้คำพูดอย่างมีสติ เมตตา และสร้างสรรค์ บรรยากาศในห้องเสวนาเอื้อต่อการเปิดใจ แลกเปลี่ยนอย่างเคารพซึ่งกันและกัน กิจกรรมนี้จึงได้รับข้อเสนอให้จัดอย่างต่อเนื่องและขยายผลสู่รายวิชาแนะแนว โฮมรูม และสื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงคุณธรรมในวงกว้าง

3.5 สรุปผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่ 5 “1 วันพูดดี” กิจกรรม “1 วันพูดดี” ส่งผลให้นักเรียนตั้งใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้คำพูด โดยฝึกพูดอย่างสุภาพ อ่อนโยน และให้กำลังใจผู้อื่น ผ่านการตั้งเป้าหมายรายวันและการจดบันทึกสะท้อนตนเอง นักเรียนเริ่มแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมชัดเจน เช่น พูดขอบคุณ ขอโทษ ชมเชย และช่วยกันเตือนเพื่อนเมื่อมีการใช้คำพูดรุนแรง การมีส่วนร่วมของครูและเพื่อนช่วยเสริมแรงจูงใจ เช่น การตั้งชมรมคำพูดดี และกิจกรรมแบ่งปันคำพูดประจำวัน นำไปสู่ข้อเสนอให้ต่อยอดกิจกรรมเป็น “สัปดาห์แห่งสัมมาวาจา” และรณรงค์ใช้คำพูดดีทั้งในห้องเรียนและโลกออนไลน์ กิจกรรมนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกสัมมาวาจาอย่างยั่งยืนผ่านชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. อภิปรายผลการสังเคราะห์คุณธรรมสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัย พบว่า สัมมาวาจาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ อันเป็นวจีกรรมฝ่ายกุศล และเป็นองค์ธรรมหนึ่งในมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีใช้เพียงข้อบัญญัติในเชิงศีลเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางฝึกจิตใจและเจตนาในการสื่อสารอย่างมีเมตตา โดยสัมมาวาจายังสัมพันธ์กับวาจาสุภาสิตที่กล่าวถึงในคัมภีร์ขุททกนิกาย เช่น คาถาธรรมบท และสัตตกนิบาต ซึ่งประกอบด้วย วาจาที่ถูกกาล วาจาสัตย์ วาจาอ่อนโยน วาจาเป็นประโยชน์ และวาจาที่มีเมตตา ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมด้านวาจาของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ พระมหาสุรวิจิตร จันทมโน (แสงมะโน) ซึ่งศึกษาสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาทว่าเป็นทั้งโลกียธรรมและโลกุตตรธรรม โดยเป็นทั้งข้อศีลที่ควรงดเว้นและธรรมที่ควรฝึกฝน ซึ่งช่วยควบคุมเจตนาทางวาจาอย่างลึกซึ้ง (พระมหาสุรวิจิตร จันทมโน (แสงมะโน), 2548) นอกจากนี้ งานของ พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (คำนนท์) ซึ่งศึกษาวาจาสุภาสิตในคัมภีร์ขุททกนิกาย ก็ระบุว่า การกล่าววาจาสุภาสิตมีผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ฟัง อันเป็นการยืนยันว่า วาจาในพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่เป็นพลังแห่งการปลูกฝังคุณธรรม (พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (คำนนท์), 2549) เช่นเดียวกับงานของ พระมหาไพรัช โชติรัตน (เชื้อแก้ว) ที่ศึกษาเรื่องวาจาในมุมมองเชิงวิเคราะห์ และพบว่า วาจาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสมานไมตรี

ของคนในสังคม หากใช้ในทางที่ถูกต้องด้วยเจตนาเมตตา จะนำไปสู่สันติภาพและการอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น ซึ่งเป็นหลักคิดเดียวกับผลการสังเคราะห์ในวิจัยนี้ (พระมหาไพรัช โชติรัตนโน (เชื้อแก้ว), 2548) ขณะที่ ธนัชกร กิรติเสถียร ก็เสนอว่าวาจาสุภาชิตในพุทธพจน์นั้นสามารถนำชีวิตของผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสงบสุขได้ทั้งในระดับตนเองและสังคม (ธนัชกร กิรติเสถียร, 2550) นอกจากนี้ ยังมีงานของ ภัทรพล หมดมลทิน ที่แม้จะเน้นการพัฒนาเยาวชนผ่านสัมมาทิฐิ แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าเมื่อเยาวชนมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว พฤติกรรมทางกายและวาจาก็จะเป็นไปในทางสัมมาโดยอัตโนมัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยฉบับนี้ที่ระบุว่า สัมมาวาจา คือ ผลลัพธ์จากการคิดดี พุทธิ และฝึกฝนจิตใจอย่างสม่ำเสมอ (ภัทรพล หมดมลทิน, 2559)

2. อภิปรายผลการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) THINK ก่อนพูด 2) บทบาทสมมุติ “พูดอย่างไรให้เป็นสัมมาวาจา” 3) พูดสร้างกำลังใจ 4) เสวนากับบุคคลต้นแบบ และ 5) กิจกรรม “1 วันพูดดี” ล้วนมีโครงสร้างที่ออกแบบจากหลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา ผสานกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการสะท้อนผล (Reflective Practice) ทำให้กิจกรรมมีลักษณะชัดเจน เป็นระบบ และสามารถนำไปใช้ในบริบทของสถานศึกษาได้จริง

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พินิตย์ พิมพาเรือ ซึ่งออกแบบกิจกรรมส่งเสริมศีล 5 โดยใช้การจัดกิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) ร่วมกับแนวคิด “Backward Design” และประเมินผลในหลายมิติ ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย โดยเน้นให้ครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทางคุณธรรมด้วยตนเอง เช่นเดียวกับ ในงานวิจัยนี้ที่ครูมีบทบาทสำคัญในการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน (พินิตย์ พิมพาเรือ, 2567) งานของ นิพนธ์ หลักทรัพย์ ก็สอดคล้องกัน โดยได้นำหลักไตรสิกขามาใช้เป็นโครงสร้างในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งไตรสิกขา โดยเฉพาะ “ศีล” ก็มีสัมมาวาจาเป็นองค์ประกอบสำคัญ กิจกรรมที่ออกแบบอย่างมีระบบจากหลักธรรมจึงสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนในเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิพนธ์ หลักทรัพย์, 2558)

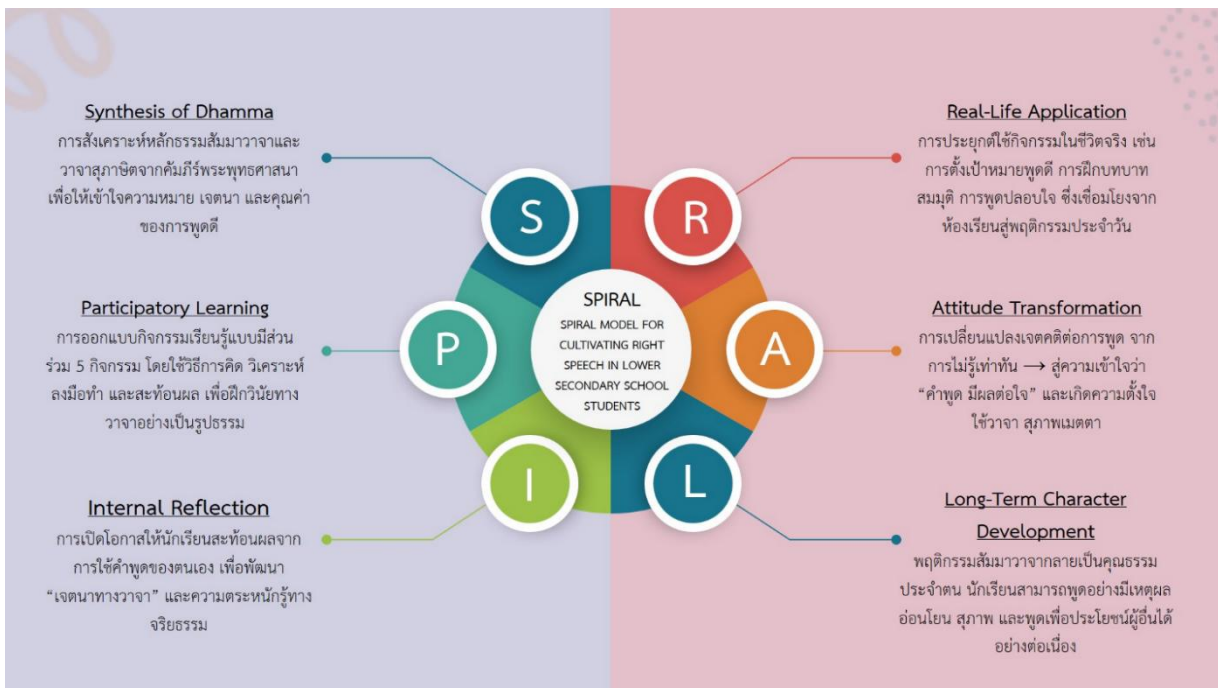
3. อภิปรายผลการประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการนำกิจกรรมไปใช้จริงในกลุ่มนักเรียน พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมสัมมาวาจาใน 5 มิติ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เจตคติที่ดีต่อคำพูด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์เชิงบวกในห้องเรียน และแรงจูงใจที่จะฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่ประยุกต์ใช้สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่า และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอย่างยั่งยืน ผลนี้สอดคล้องกับงานของ พระครูสุชัยพัชรมงคล ที่พบว่า การพัฒนาเยาวชนตามหลักพุทธธรรมต้องอาศัยการฝึกทักษะชีวิต จิตใจ และเจตคติอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะการใช้หลักอริยบท 4 สังคหวัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรม THINK ก่อนพูด ที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดพิจารณาก่อนการพูดอย่างมีเหตุผล (พระครูสุชัยพัชรมงคล, 2564) ในทำนองเดียวกัน พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ เสนอรูปแบบการขับเคลื่อนศีล 5 ที่ต้องอาศัยกิจกรรมที่มีความหมายต่อชีวิตประจำวัน ไม่ใช่การสอนเชิงทฤษฎี ซึ่งก็ตรงกับกิจกรรม “1 วันพูดดี” และ “พูดสร้างกำลังใจ”

ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้คำพูดของนักเรียนในสถานการณ์จริง (พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, 2566) งานของ นพวรรณ ทองย้อย ก็เสนอว่า ความสำเร็จของการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู พระสงฆ์ หรือผู้ปกครอง ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของงานวิจัยฉบับนี้ที่เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมและสะท้อนผลร่วมกัน (นพวรรณ ทองย้อย, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์ และ องค์ความรู้ใหม่ ที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้กิจกรรมในการเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจังหวัดสมุทรสาคร” ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดล SPIRAL

คำว่า SPIRAL เปรียบเสมือนเกลียวแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ค่อย ๆ ขยายจาก “ความรู้” “ความตระหนักรู้” “การปฏิบัติจริง” “พฤติกรรมที่มั่นคง” ซึ่งเกิดจากการสังเคราะห์หลักธรรมเข้าสู่กิจกรรมอย่างเป็นระบบ

S-Synthesis of Dhamma การสังเคราะห์หลักธรรมสัมมาวาจาและวาจาสุภาสิตจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจความหมาย เจตนา และคุณค่าของการพูดดี

P-Participatory Learning การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 5 กิจกรรม โดยใช้วิธีการคิด วิเคราะห์ ลงมือทำ และสะท้อนผล เพื่อฝึกวินัยทางวาจาอย่างเป็นรูปธรรม

I-Internal Reflection การเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนผลจากการใช้คำพูดของตนเอง เพื่อพัฒนา “เจตนาทางวาจา” และความตระหนักรู้ทางจริยธรรม

R-Real-Life Application การประยุกต์ใช้กิจกรรมในชีวิตจริง เช่น การตั้งเป้าหมายพฤติกรรม การฝึกบทบาทสมมติ การพูดปลอบใจ ซึ่งเชื่อมโยงจากห้องเรียนสู่พฤติกรรมประจำวัน

A-Attitude Transformation การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการพูด จากการไม่รู้เท่าทัน → สู่ความเข้าใจว่า “คำพูดมีผลต่อใจ” และเกิดความตั้งใจใช้วาจาสุภาพเมตตา

L-Long-Term Character Development พฤติกรรมสัมมาวาจากลายเป็นคุณธรรมประจำตน นักเรียนสามารถพูดอย่างมีเหตุผล อ่อนโยน สุภาพ และพูดเพื่อประโยชน์ผู้อื่นได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปหลักสัมมาวาจาตามพระพุทธศาสนาเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขในสังคม โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพื่อเจ้อ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับวาจาสุภาพจิต พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และศีล 5 อย่างลึกซึ้ง เป็นรากฐานของการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีเมตตาและเคารพผู้อื่น การออกแบบชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รับการพัฒนาบนฐานของแนวคิดเชิงพุทธร่วมกับจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยมี จำนวนทั้งสิ้น 5 กิจกรรม ได้แก่ “THINK ก่อนพูด” “บทบาทสมมติ” “พูดสร้างกำลังใจ” “เสวนากับบุคคลต้นแบบ” และ “1 วันพูดดี” กิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา และพบว่าส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในหลายมิติ ทั้งด้านความรู้ ทักษะคิด พฤติกรรม และความสัมพันธ์ในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเรียนสามารถควบคุมวาจาและใช้คำพูดอย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น แสดงออกถึงความเข้าใจตนเองและผู้อื่น และมีแรงบันดาลใจที่จะฝึกฝนตนเองให้สื่อสารด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่อง ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยได้นำไปสู่การสร้างโมเดล SPIRAL ซึ่งเป็นแนวทางบูรณาการธรรมะกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการหมุนเวียนและยกระดับจิตสำนึกของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการปลูกฝังสัมมาวาจาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรส่งเสริมให้สถานศึกษานำหลักพุทธธรรม เช่น สัมมาวาจา หรือวาจาสุภาพ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา และ 2) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมคุณธรรมเชิงปฏิบัติที่มีพื้นฐานจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยจัดสรรงบประมาณ ส่งเสริมเครือข่ายครูแกนนำ และพัฒนาคู่มือกิจกรรมคุณธรรมประจำสถานศึกษา ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถนำชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยไปปรับใช้ในกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม หรือนำไปเสริมในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 2) ครูและผู้บริหารควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมสัมมาวาจาจากกลุ่มนักเรียนไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น เด็กปฐมวัย นักเรียนระดับมัธยมปลาย หรือกลุ่มเยาวชนในชุมชน และ 2) ควรวิจัยเปรียบเทียบผลของกิจกรรมสัมมาวาจา กับกิจกรรมคุณธรรมประเภทอื่น เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ธนัชกร กীরติเสถียร. (2550). “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. ใน วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นพวรรณ ทองย้อย. (2562). “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับสถานศึกษา ระดับ
ประถมศึกษา”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 208-217.
- นิพนธ์ หลักทรัพย์. (2558). “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. วารสารบริหารการศึกษา
บัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 15(ฉบับพิเศษ), 217-226.
- พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2566). “การพัฒนา รูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5”. วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(1), 381-390.
- พระครูสุขชัยพัชรมงค. (2564). “การพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม”.
ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพรัช โชติรัตน (เชื้อแก้ว). (2548). “มนโฑศน์เรื่องวาจาในพระพุทธศาสนา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์”.
ใน วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย.
- พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (คำนันท). (2549). “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาษิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อ
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ. มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุรวุฒิ จนทอมโม (แสงมะโน). (2548). “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”.
ใน วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย.
- พินิตย์ พิมพาเรือ. (2567). “ภาษาไทยการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษา โรงเรียนวัดประชุมราษฎร์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรพล หมดมลทิน. (2559). “การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา”. วารสารพุทธจิตวิทยา, 1(1), 13-22.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการดำเนินการป้องกัน “การบูลลี่ในสถานศึกษา”.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์
การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร*
A MODEL OF FACILITY MANAGEMENT FOR SPORT AND RECREATION OF LEISURE,
SPORTS AND RECREATION CENTER IN BANGKOK METROPOLIS

อุทัยวรรณ ทองสุข*, สราวุธ ชัยวิชิต, ถนอมศักดิ์ เสนาคำ

Utaiwan Tongsook*, Saravudh Chaivichit, Tanormsak Senakhom

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: utaiwan.tongsook@swu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ศึกษาการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ และพัฒนารูปแบบ โดยการใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ส่วนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนกำหนดนโยบาย มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 ข้อ ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ ด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ และ 2) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า แต่ละด้านมีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, สิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ, ศูนย์การใช้เวลาว่างกีฬาและนันทนาการ

Abstract

The Purposes of this study were to: 1) Develop a management model for sports and recreational facilities of leisure, sports, and recreation centers in the Bangkok Metropolitan Area, and 2) Evaluate the appropriateness and feasibility of the developed management model. This study employed a research and development (R & D) design, which was divided into two parts. Part 1 focused on model development and consisted of two phases: the first phase involved studying the management of sports and recreational facilities; the second phase involved model development using the Delphi technique. The sample group comprised 17 experts selected through purposive sampling. Data were analyzed using the median and interquartile range. Part 2 involved evaluating the appropriateness and feasibility of the model. The sample group consisted of 9 experts, also selected through purposive sampling. Data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that: 1) The management model for sports and recreational facilities of leisure, sports, and recreation centers in Bangkok Metropolitan area consisted of three components: Planning management (13 elements), Maintenance management (12 elements), Service management (12 elements) and 2) The evaluation results indicated that the appropriateness and feasibility of the model in each component were rated at the highest level.

Keywords: Model, Sports and Recreational Facilities, Leisure Sports and Recreation Centers

บทนำ

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการส่งเสริมด้านการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 กลยุทธ์ที่ 2 การผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพระดับโลก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการกีฬาของประเทศ โดยครอบคลุมทุกภาคส่วน ตั้งแต่กีฬาขั้นพื้นฐาน กีฬาเพื่อมวลชน และกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ โดยมีพันธกิจที่ 1 คือ การกีฬาเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มมีการออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้เป็นวิถีชีวิต เพื่อให้มีสุขภาพที่ดี มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ลดอัตราการป่วยในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs) และลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยมีประชากรที่ปรากฏในทะเบียนบ้าน จำนวน 5,455,020 คน โดยเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2564) แต่ในความเป็นจริงมีผู้อยู่อาศัยอยู่มากกว่า 10,000,000 คน ในลักษณะประชากรแฝง โดยรวมถึงผู้ที่มาอยู่อาศัยเรียนหนังสือ และทำงานโดยไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้าน การส่งเสริมสุขภาพในชุมชนเมืองถือเป็นความท้าทายที่สำคัญในการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2566) ทั้งนี้

ในปีงบประมาณ 2567 (ตุลาคม 2566 - กันยายน 2567) มีประชาชนไปใช้บริการในศูนย์กีฬา จำนวน 2,297,271 คน และศูนย์นันทนาการกรุงเทพมหานคร จำนวน 4,075,946 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 6,373,217 คน (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว, 2567)

ศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานครในงานวิจัยนี้ หมายถึง ศูนย์กีฬาในเขต กรุงเทพมหานคร อยู่ภายใต้สังกัดของกองการกีฬา สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว สังกัดกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 13 แห่ง ได้แก่ ศูนย์กีฬาเฉลิม 84 พรรษา (บางบอน) ศูนย์กีฬาวชิรเบญญทัศ ศูนย์กีฬาเฉลิมพระเกียรติ (บางมด) ศูนย์กีฬาประชานิเวศ ศูนย์กีฬามิตรไมตรี ศูนย์กีฬาบางขุนเทียน ศูนย์กีฬาอ่อนนุช ศูนย์กีฬาบึงหนอง บอน ศูนย์กีฬาเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ศูนย์กีฬารามอินทรา ศูนย์กีฬาบางกอกอารีน่า ศูนย์กีฬาวารีภิรมย์ ศูนย์กีฬาเบญจกิติ และศูนย์นันทนาการกรุงเทพมหานคร สำนักนันทนาการ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว สังกัดกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 34 แห่ง ได้แก่ ศูนย์นันทนาการคลองกุ่ม ศูนย์นันทนาการจอมทอง ศูนย์นันทนาการ มีนบุรี ศูนย์นันทนาการบางแค (เรื่องสอน) ศูนย์นันทนาการลาดกระบัง ศูนย์นันทนาการบางกะปิ ศูนย์นันทนาการ บางขุนเทียน ศูนย์นันทนาการสะพานสูง ศูนย์นันทนาการสะพานพระราม 8 ศูนย์นันทนาการเวฬุราชิม ศูนย์ นันทนาการบ่อนไก่ ศูนย์นันทนาการชัยพฤกษ์มาลา ศูนย์นันทนาการดอนเมือง ศูนย์นันทนาการเตชะวนิชศูนย์ นันทนาการคลองเตย ศูนย์นันทนาการลุมพินี ศูนย์นันทนาการหนองจอก ศูนย์นันทนาการบางนา ศูนย์นันทนาการ เกียกกาย ศูนย์นันทนาการเทเวศร์ ศูนย์นันทนาการทวีวัฒนา ศูนย์นันทนาการวัดฉัตรแก้วจวงกลณี ศูนย์นันทนาการ ทุ่งครุ ศูนย์นันทนาการจตุจักร ศูนย์นันทนาการสวนอ้อย ศูนย์นันทนาการวัดดอกไม้ ศูนย์นันทนาการ

จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของรูปแบบ การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่สนองนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชนคนไทยทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ ลดความเครียดจากการทำงาน รวมถึงเพื่อลดค่าใช้จ่าย ในการรักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัยเป็นกรุงเทพมหานคร ซึ่ง เมืองหลวงของประเทศไทยเนื่องจากมีประชากรมากที่สุดในประเทศและเป็นศูนย์กลางของการใช้ชีวิต เป็นองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษระดับมหานคร มีสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว เป็นหน่วยงานในสังกัด ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในภารกิจด้านการพัฒนากีฬาและนันทนาการ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรูปแบบการบริหารจัดการกีฬาที่ดี มีสถานที่ในการเล่นกีฬาและออกกำลังกายไว้ให้ประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร อย่างเพียงพอ จะทำให้เป็นแรงจูงใจหนึ่งในการหันมาเล่นกีฬาและออกกำลังกาย และใส่ใจสุขภาพมากยิ่งขึ้น โดย รูปแบบที่สร้างขึ้นนี้ สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทาง การกีฬาและนันทนาการในองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในประเทศไทยต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC-G-259/2565E รับรองเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2565 โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ศึกษาการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ โดยการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ (Modified Delphi technique) จำนวน 3 รอบ เพื่อเป็นการตัดสินใจและลงข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ โดยปราศจากการเผชิญหน้าของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยตรง จำนวน 17 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ เลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 17 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รอบที่ 1 แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) เป็นการถามคำถามอย่างกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาของการวิจัย โดยพัฒนามาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬา และแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการจัดการ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งถือว่าค่าที่ได้เพียงพอและเป็นที่ยอมรับทางสถิติ เพราะค่าดัชนีความสอดคล้อง คือ 0.6 ขึ้นไป (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2552)

รอบที่ 2 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

รอบที่ 3 แบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating Scale) โดยเพิ่มค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์จากรอบที่ 2 ใส่ลงในแบบสอบถามที่มีรูปแบบและเนื้อหาเช่นเดียวกับการเดลฟายในรอบที่ 2

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายเก็บข้อมูล จำนวน 3 รอบ จากผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกันทั้ง 3 รอบ

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

รอบที่ 1 นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิดในรอบที่ 1 มาสรุปโดยตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ต่อไป

รอบที่ 2 วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median: Mdn.) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: I.R.)

ข้อที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.50

รอบที่ 3 วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median: Mdn.) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: I.R.) ทั้งนี้ ข้อที่ผ่านเกณฑ์ต้องมีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ไม่เกิน 1.50 โดยตัดข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ออก

2. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้มาตราประมาณค่า (Rating Scale)

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติงานของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติงานของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ เลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 9 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) สำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เกณฑ์กำหนดค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.50 - 5.00 = มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด 3.50 - 4.49 = มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้มาก 2.50 - 3.49 = มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้ปานกลาง 1.50 - 2.49 = มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้น้อย 1.00 - 1.00 = มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการใช้เทคนิคเดลฟายจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยสรุปผล ได้ดังนี้

1.1 รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร “PMSM Model” ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน

1.1.1 ด้านการวางแผนกำหนด นโยบาย และการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ (Planning Management) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 ข้อ ดังนี้ PM1 มีการวางแผนอัตรากำลังทั้งในระยะสั้นและระยะยาว PM2 มีบุคลากรที่สามารถกำหนดหลักสูตรหรือ

แผนการเรียนการสอน หรือกิจกรรมได้ PM3 มีการดำเนินงานทำความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยงาน องค์กร เอกชน เพื่อสนับสนุนงบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการออกกำลังกาย กีฬา และ สุขภาพ PM4 มีแผนการจัดสรรงบประมาณที่ครอบคลุมทุกส่วนในการดำเนินการของศูนย์ และติดตามการใช้ งบประมาณอย่างโปร่งใส PM5 มีแผนในอนาคต เพื่อรองรับการใช้บริการจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย PM6 มีการวางแผนการจัดซื้ออุปกรณ์ ครุภัณฑ์ โดยพิจารณาถึงความจำเป็น และอายุใช้งาน เพื่อวางแผนการ จัดซื้อในอนาคตที่เหมาะสม PM7 มีการกำหนดนโยบาย ควบคุมคุณภาพการให้บริการวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ PM8 มีความพร้อมในการให้บริการได้ตลอดเวลา PM9 มีแผนการบริการที่หลากหลายในการรองรับการใช้บริการจากประชาชนทุกกลุ่ม PM10 มีแผนการบริหารทุกพื้นที่ ในศูนย์ฯ ได้อย่างคุ้มค่าภายใต้ความปลอดภัยเป็นหลักตามระเบียบสากล PM11 มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ครบครัน เช่น ห้องน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าให้เพียงพอต่อผู้รับบริการ PM12 มีแผนการตรวจสอบ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก แบบรายวัน รายเดือน รายปี PM13 มีการดำเนินการตามแผนการดำเนินงานอย่าง เคร่งครัด และพร้อมรับมือหากเกิดปัญหาเฉพาะหน้า

1.1.2 ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และดูแลความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกทาง การกีฬาและนันทนาการ (Maintenance Management) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ ดังนี้ MM1 มีแผน การบำรุงรักษาทั้งแบบประจำปี และระยะยาว MM2 มีการจัดสรรงบประมาณในการบำรุงรักษา ตามวิธีการ เก็บบำรุงรักษาของอุปกรณ์หรือสถานที่นั้น ๆ ทั้งเชิงป้องกัน ซ่อมบำรุงฉุกเฉิน และเปลี่ยนเมื่อถึงเวลาเปลี่ยน MM3 มีการจัดสรรงบประมาณในการการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีสมรรถนะและความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การบำรุงรักษาอุปกรณ์เบื้องต้น และดูแลความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการภายใน ศูนย์ MM4 มีการแบ่งโครงสร้างองค์กรภายในศูนย์ ให้มีหน่วยงานย่อยและบุคลากรทำหน้าที่รับผิดชอบดูแล บำรุง รักษา อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในศูนย์ MM5 มีจำนวนบุคลากรให้เพียงพอในการบำรุงรักษา และดูแลความสะอาดอย่างมีประสิทธิภาพ MM6 มีบุคลากรในการตรวจสอบพื้นที่ อุปกรณ์ ให้คำแนะนำแก่ ผู้ใช้บริการ รวมถึงดูแลความปลอดภัยในการใช้งานเบื้องต้นได้ MM7 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการ บำรุงรักษาอุปกรณ์และดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ ของบุคลากรทุกปี MM8 มีการใช้ วิธีการจัดจ้าง บริษัทเอกชน ตามระเบียบของหน่วยงาน ให้รับผิดชอบการบำรุงรักษาและทำความสะอาดอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในศูนย์ในการบำรุงรักษาประจำเดือน ประจำปี MM9 มีการจัดทำคู่มือ การบำรุงรักษาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในศูนย์ MM10 มีการกำหนดปฏิทินการตรวจสอบ คุณภาพ และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาทุก ๆ เดือน ให้ชัดเจน MM11 มีการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬา ทุก ๆ เดือน โดยเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรง MM12 มีการสรุป ผลการตรวจสอบคุณภาพ และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาทุก ๆ เดือน โดยทำเป็นรายงานสรุปผลการตรวจสอบคุณภาพตามลำดับ เพื่อเป็นหลักฐานไว้ทุกครั้ง ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสม และนำไปใช้ได้จริง

1.1.3 ด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ (Service Management) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ ดังนี้ SM1 มีการกำหนดแผนพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการทั้งในระยะสั้น และระยะยาว SM2 มีการแบ่งกลุ่มงานให้บุคลากรรับผิดชอบหน้าที่ตามพันธกิจของศูนย์ โดยคำนึงถึงประเภทและความต้องการของผู้รับบริการ SM3 มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ให้มีความรู้ ทักษะ ในการให้บริการอย่างสม่ำเสมอและปลูกจิตสำนึกในการให้บริการด้วยหัวใจ ด้วยหลัก 3 ป. (ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และปรารถนาดี) SM4 มีการเตรียมความพร้อมกลุ่มเจ้าหน้าที่และพนักงานให้พร้อม เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อกลุ่มสมาชิกที่มีความหลากหลายได้ เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เป็นต้น SM5 มีการกำหนดขั้นตอนและแนวปฏิบัติในเรื่องการให้บริการทางการกีฬาและนันทนาการไว้ให้ชัดเจน SM6 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการบริการของผู้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ SM7 มีการใช้ทรัพยากรด้านวัสดุ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ เพื่อการใช้ประโยชน์ และสร้างโอกาสต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ อย่างสมดุล และเป็นธรรม SM8 มีการจัดให้มีตารางงานและเจ้าหน้าที่ ดูแลมาตรฐานและความปลอดภัยในการใช้งานวัสดุ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการให้บริการแก่ผู้รับบริการอย่างเพียงพอ SM9 มีการประกาศข้อปฏิบัติ ข้อควรระวังต่าง ๆ ในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ระเบียบการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกไว้อย่างชัดเจน SM10 มีสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ สถานที่ ที่หลากหลาย ทันสมัย สามารถเข้าถึงได้ SM11 มีการดำเนินงานด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการ มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยน SM12 มีการเก็บข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการเพื่อให้ทราบถึงความต้องการและความพึงพอใจของผู้รับบริการ

2. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน มีผล ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
ด้านการใช้ประโยชน์	4.89	0.31	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.78	0.42	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสม	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านความถูกต้อง	4.78	0.42	มากที่สุด
รวม	4.78	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ในแต่ละด้านมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.89$, S.D. = 0.31) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.78$, S.D. = 0.42) ด้านความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.47) ด้านความถูกต้อง ($\bar{x} = 4.78$, S.D. = 0.42)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

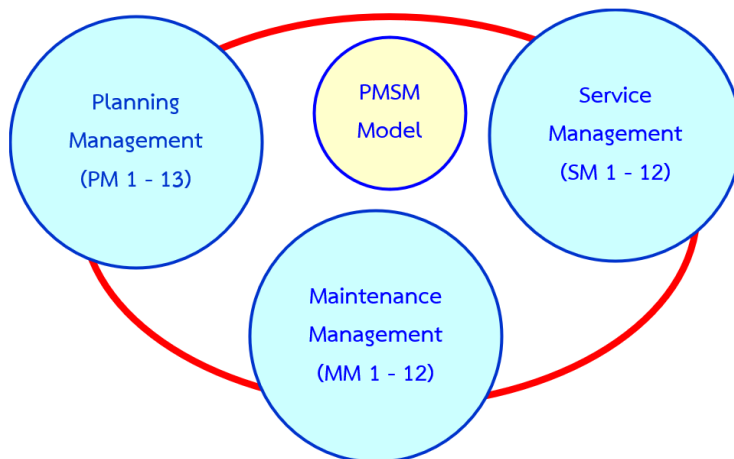
1. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนกำหนด นโยบาย และการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย 13 ข้อ 2) ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และดูแลความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย 12 ข้อ และ 3) ด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย 12 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์เอก สุขใส และคณะ ได้ศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการกีฬาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย องค์ประกอบ คือ ด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ วัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวก และในส่วนของกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนการจัดองค์กร (พงษ์เอก สุขใส และคณะ, 2557) และเป็นไปตามที่ กฤษฎา ตามประดิษฐ์ ได้ศึกษา แนวทางการจัดการชมรมกีฬา ของมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า ในการจัดชมรมกีฬาควรมีการวางแผน และกำหนด เป้าหมาย และแผนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง มีการวางแผนการใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชมรม (กฤษฎา ตามประดิษฐ์, 2562) ดังที่ อุทัยวรรณ ทองสุข และเทพประสิทธิ์ กุศลวิชิตชัย ได้ศึกษา การประเมินอิทธิพลของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาของศูนย์กีฬาแห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ โดยพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาด้านกายภาพ และด้านบุคลากร มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ (อุทัยวรรณ ทองสุข และเทพประสิทธิ์ กุศลวิชิตชัย, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ อรุช เส้นบัตร์ และนักรบ ระวีการณ์ ที่พบว่า การบริหารจัดการธุรกิจสนามฟุตบอลให้เข้าในเขต กรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบในด้านทรัพยากรบุคคล การสรรหาบุคลากรที่เหมาะสม และเพียงพอ มีแผน การเงินและงบประมาณที่ละเอียดและชัดเจน มีวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน (อรุช เส้นบัตร์ และนักรบ ระวีการณ์, 2563) ดังที่ Greenwell, T. C. et al. ได้ศึกษาพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก ทางการกีฬาด้านกายภาพ ได้แก่ การเข้าถึงสนาม ความสะดวกสบายของที่นั่ง ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของพนักงาน มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Greenwell, T. C. et al., 2002) สอดคล้องกับ ฉัตรตระกูล ปานอุทัย และคณะ ได้ศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการพัฒนเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดชลบุรี ให้ ความสำคัญกับจำนวนอุปกรณ์ออกกำลังกายที่เพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีสำหรับ ผู้เข้าใช้บริการทุกคน มีสถานที่รองรับที่สะอาดและปลอดภัยสำหรับผู้ใช้บริการอย่างเพียงพอ (ฉัตรตระกูล ปานอุทัย และคณะ, 2568) เป็นไปตามที่ Afthinos, Y. et al. ได้ศึกษาพบว่า การให้บริการในสถานบริหารร่างกาย ซึ่งมี ลักษณะเฉพาะของการบริการแบบไม่อาจจับต้องได้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยส่วนบุคคล มีผลต่อความ คาดหวังของผู้ใช้บริการในสถานบริหารร่างกาย (Afthinos, Y. et al., 2005) โดยที่ จักรพันธ์ ชูปโรสง และธนภัทร โทอุตทา ได้ศึกษาพบว่า ด้านบุคลากรศูนย์กีฬาในเขตกรุงเทพมหานครควรมีบุคลากรจบหรือมีความรู้ความสามารถ ในการให้บริการด้านการออกกำลังกายและเล่นกีฬา และด้านสถานที่ควรดูแลสนามกีฬาและพื้นที่ออกกำลังกาย ให้พร้อมต่อการใช้งาน และด้านอุปกรณ์และเครื่องมือ ควรมีอุปกรณ์ที่พร้อมใช้งาน มีความปลอดภัยต่อการใช้งาน (จักรพันธ์ ชูปโรสง และธนภัทร โทอุตทา, 2564) เป็นไปตามที่ ติฎฐชัย จันทรคุณา และอุทัยวรรณ ทองสุข ศึกษา

พบว่า ปัจจัยเชิงยืนยันของประสิทธิภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการฝึกซ้อมกีฬาของศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติ สนามกีฬาสมโภชเชียงใหม่ 700 ปี ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูง ได้แก่ ข้อมูลความต้องการเครือข่ายสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพสูง (ดิฐรัชชัย จันท์คุณา และอุทัยวรรณ ทองสุข, 2567) เป็นไปตามที่ วนิสา เจริญรัมย์ และคณะ ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสนามกีฬาสวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาเทศบาล ตำบลท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้มาใช้บริการมีความต้องการด้านการดำเนินงานที่มีคุณภาพ ด้านความมารดของผู้ให้บริการ และด้านสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวก (วนิสา เจริญรัมย์ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ ศรีวรรณ และคณะ ที่ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสนามกีฬาของมหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา ด้านบุคคล ด้านกายภาพและการนำเสนอ และด้านกระบวนการ โดยการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการเน้นความเหมาะสมด้านราคา บุคคลผู้ให้บริการ และคุณภาพของสนาม (ภาณุวัฒน์ ศรีวรรณ และคณะ, 2567)

2. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ในแต่ละด้าน มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามที่ เจริญชัย สุวรรณศรี และคณะ ที่ศึกษาพบว่า การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการสถานกีฬาชุมชนระดับตำบล มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มาก ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ การขึ้นน้ำ และการควบคุม (เจริญชัย สุวรรณศรี และคณะ, 2561) ทั้งนี้ วงศ์พัทธ์ ชูดำ ได้ศึกษาพบว่า การตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการบริหารจัดการเมืองกีฬาทุกองค์ประกอบมีความเป็นไปได้จริง ได้แก่ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการบริหารจัดการ และด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สนามกีฬา อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก (วงศ์พัทธ์ ชูดำ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับ พลากร ชาญณรงค์ และคณะ ที่ได้ศึกษาพบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวก มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมาก (พลากร ชาญณรงค์ และคณะ, 2565) โดยการใช้กระบวนการบริหารอย่างมีคุณภาพ ทั้งในด้านการวางแผน ด้านการจัดการ ด้านการนำ และด้านการควบคุมอย่างเป็นระบบ ทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้น (Allen, F. et al., 2005)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดล โดยแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร “PMSM Model”

การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร “PMS Model” ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนกำหนด นโยบาย และการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 ข้อ 2) ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และดูแลความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ และ 3) ด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร “PMSM Model” ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนกำหนด นโยบาย และการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 ข้อ ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และดูแลความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ และ ด้านการจัดให้บริการแก่ผู้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 12 ข้อ ในการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.78$) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.67$) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.78$) ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารในการวางแผนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการ ผู้ปฏิบัติงานในการนำไปปฏิบัติงานจริง ของศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในเขตกรุงเทพมหานครศูนย์การใช้เวลาว่าง กีฬาและนันทนาการในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ นำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้กับพื้นที่ในจังหวัดอื่น ๆ ในรูปแบบของการวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยนี้โดยหาข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาและนันทนาการที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กฤษดา ตามประดิษฐ์. (2562). แนวทางการจัดการชมรมกีฬาของมหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา, 11(2), 133-143.
- จักรพันธ์ ชูปไฮสง และธนภัทร โทอุตทา. (2564). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานทางการกีฬาของศูนย์กีฬา กรุงเทพมหานคร. วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 5(1), 195-212.
- เจริญชัย สุวรรณศรี และคณะ. (2561). รูปแบบการจัดการสถานกีฬาชุมชนระดับตำบล เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 2(18), 16-31.
- ฉัตรตระกูล ปานอุทัย และคณะ. (2568). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(5), 304-317.
- ดิษฐชัย จันท์คุณา และอุทัยวรรณ ทองสุข. (2567). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันของประสิทธิภาพสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการฝึกซ้อมกีฬาของศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติ สนามกีฬาสมโภชจังหวัดเชียงใหม่ 700 ปี. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 18(1), 79-91.
- พงษ์เอก สุขใส และคณะ. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการกีฬาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(4), 104-115.
- พลากร ชาญณรงค์ และคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารวิชาการธรรมทรศน์, 22(4), 241-256.
- ภาณุวัฒน์ ศรีวรรณ และคณะ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสนามกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชลบุรี. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 10(1), 58-67.
- วงศ์พัทธ์ ชูดำ. (2565). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการเมืองกีฬาโดยใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 14(2), 265-280.
- วนิดา เจริญรัมย์ และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสนามกีฬาสวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เทศบาลตำบลท่ายางจังหวัดเพชรบุรี. วารสารสุศึกษา พลศึกษา และสันตนาการ, 47(1), 198-210.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). สรุปผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนแผนบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพะคนเมืองกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2566 - 2567 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง. (2564). สถิติทางการทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2567 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php

- สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว. (2567). สถิติการให้บริการศูนย์กีฬาและศูนย์นันทนาการ กรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/HKCit>
- สิทธิ์ ชีรสรณ์. (2552). แนวคิดพื้นฐานทางการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุช เส้นบัตร และนักรบ ระวีงการณ. (2563). การบริหารจัดการธุรกิจสนามฟุตบอลให้เข้าในเขต กรุงเทพมหานคร. วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันทนาการ, 46(1), 199-211.
- อุทัยวรรณ ทองสุข และเทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย. (2562). การประเมินอิทธิพลของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาของศูนย์กีฬาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ. วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 20(1), 58-72.
- Afthinos, Y. et al. (2005). Customers' expectations of service in Greek fitness centers: Gender, age, type of sport center, and motivation differences. *Managing Service Quality: An International Journal*, 3(15), 245-258.
- Allen, F. et al. (2005). Law, finance, and economic growth in China. *Journal of financial economics*, 1(77), 57-116.
- Greenwell, T. C. et al. (2002). Assessing the influence of the physical sports facility on customer satisfaction within the context of the service experience. *Sport Management Review*, 2(5), 129-148.

การพัฒนาแบบการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*

THE DEVELOPMENT OF A SCIENCE INSTRUCTIONAL MODEL TO PROMOTE SCIENTIFIC LITERACY FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

วรรณพฤกษ์ เทียมเดช*, มาเรียม นิลพันธุ์

Wanphruek Thiamdaet*, Maream Nillapun

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: wan0743077@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และ 2) ประสิทธิภาพในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาแบบผสมผสานผ่านกระบวนการตามโมเดล ADDIE และออกแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลัง กลุ่มเดียววัดหลายครั้ง และกลุ่มเดียววัดหลัง กลุ่มทดลองใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ภาคเรียน ที่ 2/2567 จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบฯ คู่มือของรูปแบบฯ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบความรู้วิทยาศาสตร์ แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ แบบประเมินบริบททางวิทยาศาสตร์ แบบประเมินเจตคติทางวิทยาศาสตร์ และแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมี 6 ชั้น ได้แก่ 1.1) เตรียมความพร้อมผู้เรียน 1.2) ให้ประสบการณ์เชื่อมโยงความรู้ 1.2.1) การนำเข้าสู่บทเรียน 1.2.2) การเสนอข้อมูลความรู้ 1.2.3) การมอบหมายงาน 1.3) นำเสนอประเด็นที่สนใจของกลุ่ม 1.4) นำเสนอโครงร่างผลงาน 1.5) ดำเนินการ ตรวจสอบ และแก้ไข 1.6) สรุปบทเรียนและประเมินผล 2) การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านความรู้ สมรรถนะ เจตคติ และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทจริงอย่างชัดเจน แผนการเรียนรู้มีความเหมาะสม และใช้ได้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน การคิดวิเคราะห์ และการประเมินตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของรูปแบบในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: รูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์, ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์, มัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

This research aimed to 1) Develop and evaluate the quality of a science instructional model, and 2) Examine the effectiveness of the model in promoting scientific literacy among lower secondary school students. The study employed a mixed-method research and development design, based on the ADDIE model. The experimental design included a one-group pretest-posttest, time series, and posttest-only group design. The target group consisted of 18 Matthayomsuksa 2 students from the Demonstration School of Phetchaburi Rajabhat University in the second semester of the academic year 2024, selected through cluster random sampling. The research instruments included the instructional model, the model's manual, learning management plans, a science knowledge test, scientific competency assessment, scientific context assessment, scientific attitude assessment, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The results revealed that 1) The developed instructional model comprised six steps: 1.1) Preparation for Learners 1.2) Acquiring a connection between knowledge and experiences, which included: 1.2.1) Introducing the lesson 1.2.2) Presenting scientific content 1.2.3) Assigning tasks 1.3) Group discussion on interested topic 1.4) Proposal presentation 1.5) Implementation, examination, and correction 1.6) Summarization and evaluation; and 2) The implementation of the instructional model showed that students demonstrated clear development in scientific knowledge, competencies, attitudes, and contextual understanding. The learning plan was appropriate and practical in the classroom, promoting cooperative learning, analytical thinking, and self-assessment. These findings reflect the potential of the model in systematically fostering students' scientific literacy.

Keywords: Science Instructional Model, Scientific Literacy, Lower Secondary Education

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก การพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีทักษะแห่งอนาคต โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ จึงเป็นเป้าหมายหลักของระบบการศึกษาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2579) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ต่างมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของ “พลเมืองไทยในโลกดิจิทัล” ที่มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560); (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์” (Scientific Literacy) ที่องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) ให้หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และมีส่วนร่วม

ในสังคมอย่างมีเหตุผลและจริยธรรม (OECD, 2019) แนวคิดนี้ได้รับการต่อยอดผ่านโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programmed for International Student Assessment, PISA) ซึ่งเป็นกรอบวัดสมรรถนะวิทยาศาสตร์ระดับสากล

อย่างไรก็ตาม จากรายงานผลการประเมิน PISA ปี ค.ศ. 2022 จาก OECD พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์อยู่ที่ 409 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD อย่างมีนัยสำคัญ (PISA, 2022) โดยเฉพาะในด้านสมรรถนะการอธิบายปรากฏการณ์ การแปลความหมายข้อมูล และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตจริง สะท้อนข้อจำกัดของการเรียนการสอนที่ยังเน้นการท่องจำและการถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหา มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ การคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาของ Chinn, C. A. & Malhotra, B. A. และ Slavin, R. E. ต่างเสนอว่า การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ควรเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ การร่วมมือ และการใช้บริบทของผู้เรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมกัน (Chinn, C. A. & Malhotra, B. A., 2002); (Slavin, R. E., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักถิ่น เหลาหา และนิพนธ์ เหลาหา พบว่า การใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีนัยสำคัญทั้งในด้านความรู้ ทักษะการคิด และทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ (รักถิ่น เหลาหา และนิพนธ์ เหลาหา, 2561) เช่นเดียวกับงานของ Shah, Z. A. et al. ที่ชี้ให้เห็นว่าความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ การร่วมมือ และการเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน (Shah, Z. A. et al., 2013)

เมื่อพิจารณาถึงบริบทของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถอธิบายความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดความสามารถในการตั้งคำถาม การสืบเสาะหาความรู้ การอธิบายผลการทดลอง และการทำงานกลุ่มเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์ในชีวิตจริงยังปรากฏอย่างจำกัด สภาพปัญหานี้สอดคล้องกับงานของกุลธิดา ชนาภิมุข และพิมพ์ลอย ตามตระกูล ที่ชี้ว่านักเรียนไทยยังขาดสมรรถนะด้านวิทยาศาสตร์ตามเกณฑ์ PISA ในหลายมิติ อันเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและการเรียนรู้ร่วมกัน (กุลธิดา ชนาภิมุข, 2563); (พิมพ์ลอย ตามตระกูล, 2562) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุชานาฏ ทวีรุ่งเรือง ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับบริบทชุมชน พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ การเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง และทัศนคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น (สุชานาฏ ทวีรุ่งเรือง, 2565)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ตอบสนองต่อความท้าทายของศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการแนวคิด “ทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้” (Connectivism) ซึ่งเสนอโดย Siemens, G. ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลหลากหลาย และการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้ในโลกดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (Siemens, G., 2005) ร่วมกับ “การเรียนรู้แบบร่วมมือกัน” (Cooperative Learning) ซึ่ง Slavin, R. E. ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้เป็นทีมอย่างมีเป้าหมายร่วม (Slavin, R. E., 2020) แนวคิดทั้งสองนี้มีเป้าหมายเพื่อ

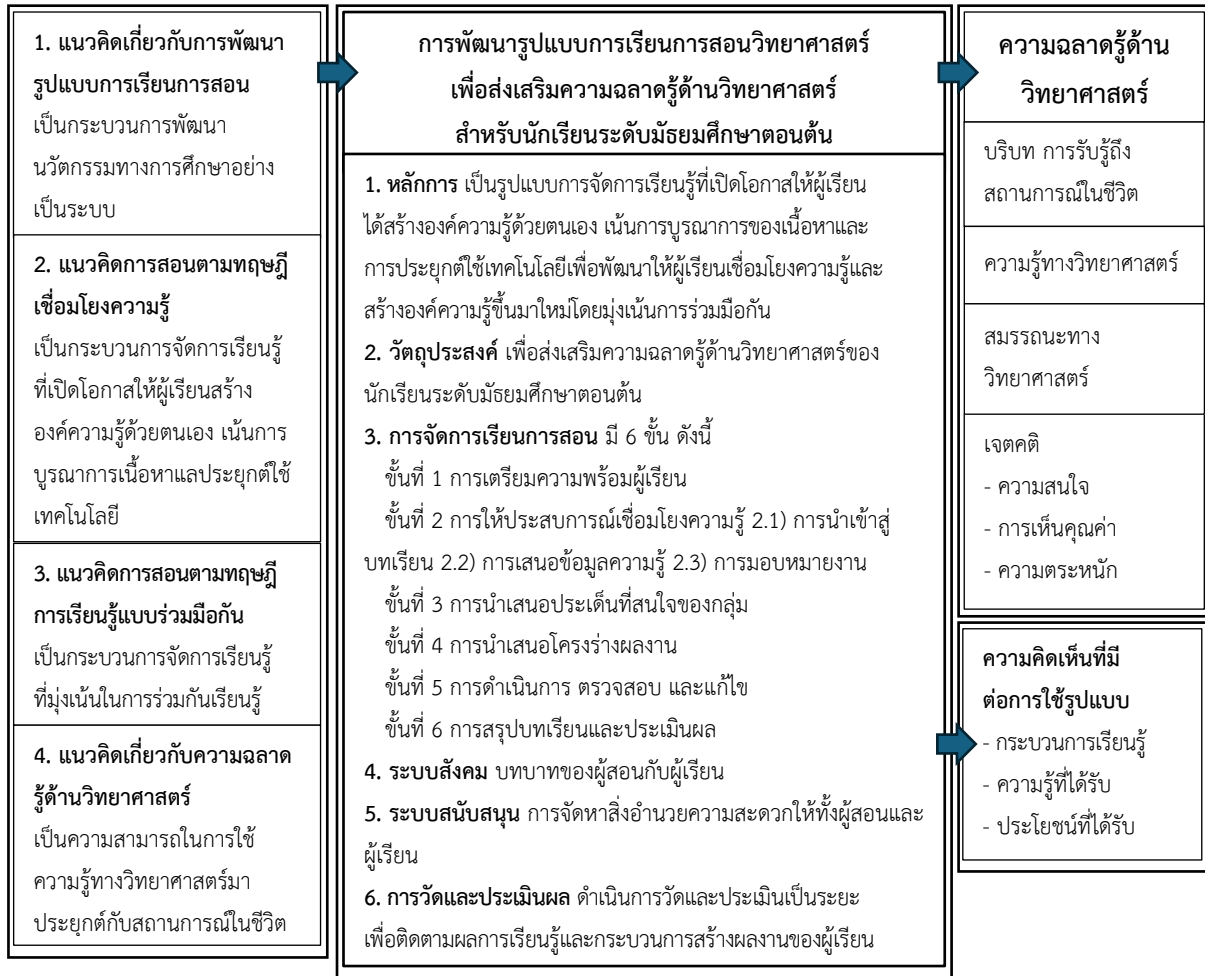
ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างรอบด้าน โดย Connectivism ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงและประมวลผลข้อมูลทางวิทยาศาสตร์จากแหล่งที่หลากหลาย ขณะที่ Cooperative Learning สร้างปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันในกลุ่ม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ ดังนั้นการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้คาดว่าจะสามารถยกระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ บริบท และเจตคติของผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของชาติ และพร้อมดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ประสิทธิภาพในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ควบคู่กับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอนตามโมเดล ADDIE (Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) แบบฝังตัว (Embedded Design) โดยมีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณเป็นหลัก และเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยมีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่มาจากทฤษฎีการพิจารณาจากแนวทางการจัดการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ซึ่ง Holbrook, J. & Rannikmae, M. สะท้อนว่าผู้เรียนในยุคดิจิทัลควรมีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง และใช้วิทยาศาสตร์ในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีจริยธรรม (Holbrook, J. & Rannikmae, M., 2009) ตามแนวคิด Connectivism ของ Siemens, G. ถูกนำมาใช้เพื่อเน้นการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายข้อมูล การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้หลากหลาย และการสร้างองค์ความรู้ในบริบทของเทคโนโลยีดิจิทัล (Siemens, G., 2005) ในขณะที่ Johnson, D. W. & Johnson, R. T., Slavin, R. E. แสดงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) ถูกเลือกใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน (Johnson, D. W. & Johnson, R. T., 2013); (Slavin, R. E., 2020) และองค์ความรู้จากงานของ Chinn, C. A. & Malhotra, B. A., Tytler, R., Mishra, P. & Koehler, M. J. ยังสนับสนุนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะผสมผสานอย่างรอบด้าน (Chinn, C. A. & Malhotra, B. A., 2002); (Tytler, R., 2002); (Mishra, P. & Koehler, M. J., 2006) นอกจากนี้ OECD การประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ตามกรอบของ PISA (OECD, 2023) ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความรู้ สมรรถนะ บริบท และเจตคติ ยังถูกนำมาเป็นฐานในการสร้างตัวแปรตามและแนวทางการวัดผลในงานวิจัยนี้ ดังภาพที่ 1 ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยพื้นฐาน (Research: R₁) เป็นขั้นของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์บริบทและความต้องการเพื่อใช้ในการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน โดยประกอบด้วย

1. **การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง** ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) กรอบแนวคิดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ตลอดจนแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน รวมถึงวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นฐานในการกำหนดแนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงนโยบายและบริบทของผู้เรียน

2. **สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล** จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่วิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามความคิดเห็น โดยผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา หลังจากนั้นนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 คน และด้านการวัดและการประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales)

3. การเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มตะวันตก จำนวน 4 คน นักวิชาการศึกษา จำนวน 1 คน สัมภาษณ์กลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน ใช้แบบสนทนากลุ่มสนทนากลุ่มกับครูผู้สอนและหัวหน้ากลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ จำนวน 9 คน และใช้แบบสอบถามความคิดเห็นสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 40 คน เพื่อสะท้อนภาพจริงและความต้องการของผู้เรียนและสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่ง มาเรียม นิลพันธุ์ มีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่ามีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวให้ปรับปรุงก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) จากการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า แบบวิเคราะห์เอกสารมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.47 แบบสัมภาษณ์ฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.86 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 - 0.90 แบบสนทนากลุ่มฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 - 4.60 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.48 - 0.95 และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.00 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.86 ตามลำดับ แสดงว่าแบบวิเคราะห์เอกสารแบบสัมภาษณ์ฯ แบบสนทนากลุ่มฯ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนมีความสอดคล้องในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป และดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน การใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ ประเด็นสำคัญ และรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและโรงเรียน ตลอดจนการสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ (Development: D₁) เป็นกระบวนการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การออกแบบ (Design)

- สังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอน R₁ เพื่อออกแบบองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และการวัดผลประเมินผล

- สร้าง (ร่าง) รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ พร้อมเอกสารประกอบ เช่น คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือประเมินมีการประเมินครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบของความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ได้แก่

1.1. แบบทดสอบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยวัดและประเมินผลจากแบบเลือกตอบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่นำมาจัดการเรียนการสอน เป็นการวัดและประเมินความรู้ของนักเรียนผ่านแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

1.2. แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ โดยวัดและประเมินผลจากแบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ที่ให้ผู้เรียนได้นำเสนอตามประเด็นที่กำหนด ประเมินโดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูบริกส์ (Scoring Rubric) สำหรับสิ่งที่นักเรียนแสดงออกซึ่งต้องมีบริบทที่เป็นสถานการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนใช้สมรรถนะทางวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหา การแก้ปัญหาได้ดีเพียงใดขึ้นกับความรู้และเจตคติของนักเรียน

1.3. แบบประเมินบริบทที่ครอบคลุมในบริบทระดับบุคคล และบริบทในระดับท้องถิ่น ซึ่งลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบทดสอบโดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูบริกส์ (Scoring Rubric) การรับรู้ถึงสถานการณ์ในชีวิตแต่ละบริบท ซึ่งประกอบด้วย สถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สะท้อนในรูปของบริบทต่าง ๆ

1.4. แบบประเมินเจตคติ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน โดยประเมินจากคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ ดังนี้ 1) ความสนใจใฝ่รู้ 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความอดทน มุ่งมั่น เพียรพยายาม 4) ความใจกว้าง รั้งฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 5) ความมีเหตุผล 6) ความรอบคอบ และ 7) ค่านิยมการใช้วิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์

1.5. แบบสอบถามความคิดเห็นที่พิจารณาตามองค์ประกอบของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่า 5 ระดับ และส่วนมีให้นักเรียนได้สะท้อนคิดเพื่อแสดงความคิดเห็น

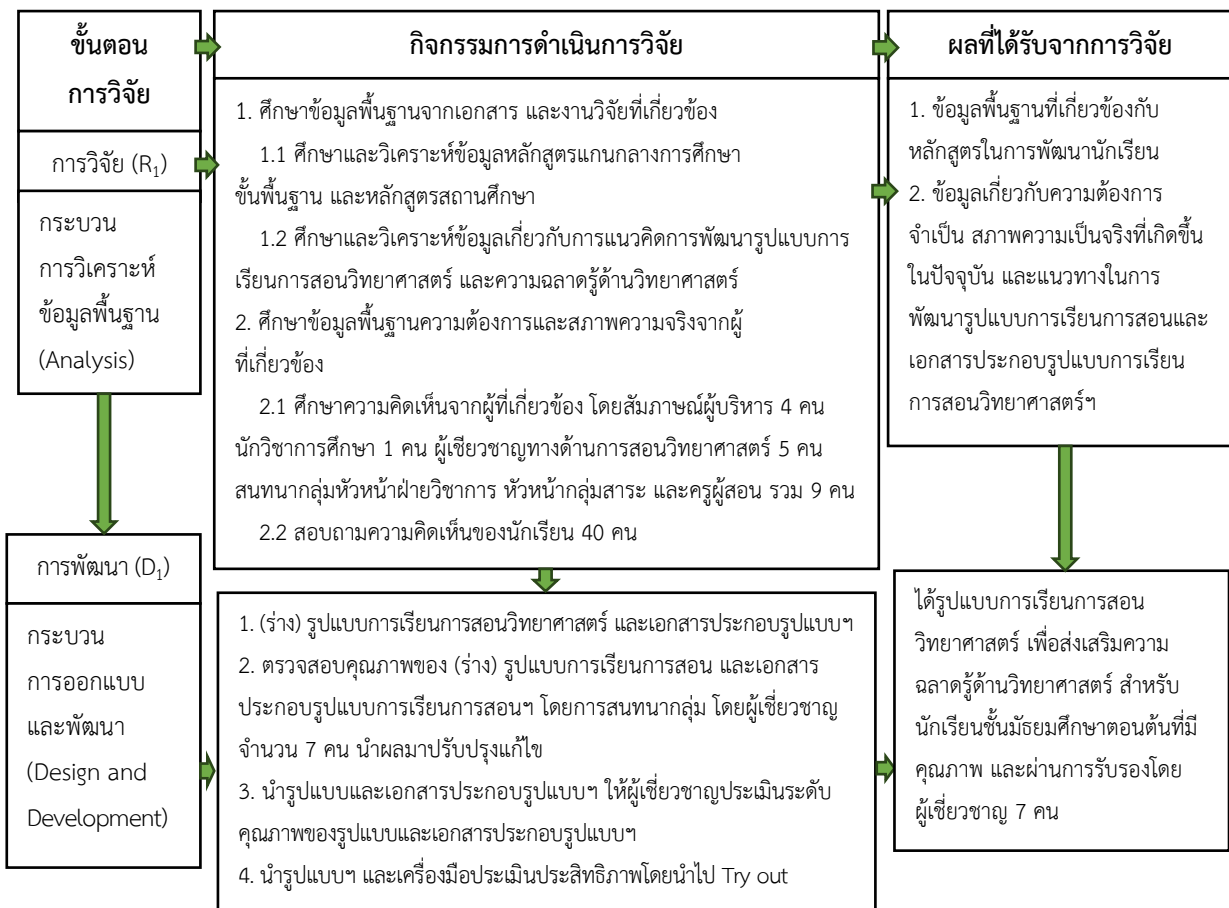
2. การตรวจสอบคุณภาพ (Development)

- ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) กับผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 2 คน ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน และด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ

- ปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะ แล้วประเมินคุณภาพโดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ในประเด็นความเหมาะสม ความถูกต้อง ความชัดเจน และความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหาคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินบริบท แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินสมรรถนะ แบบประเมินเจตคติ และแบบสอบถามความคิดเห็น จากการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินบริบท แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินสมรรถนะ แบบประเมินเจตคติ และแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ฯ และคู่มือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.75 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.45 แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.41 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่

ระหว่าง 0.00 - 0.71 ประเมินบริบทความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.25 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.96 แบบทดสอบความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.94 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.35 แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.67 แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.95 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.22 แบบสอบถามความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.67 - 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 - 0.52 ตามลำดับ ซึ่งมีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงมากที่สุด

3. การทดลองใช้เบื้องต้น (Try Out) ดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 18 คน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้หน่วยการสุ่มเป็นห้องเรียน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ และตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและเครื่องมือ โดยใช้แบบทดสอบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการทดสอบก่อนและหลังเรียน ใช้แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ 3 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่าง และหลังเรียน โดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียนร่วมด้วย แบบประเมินบริบท และแบบประเมินเจตคติทางวิทยาศาสตร์จะใช้ในการประเมินหลังเรียน รวมทั้งแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน สำหรับปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นซึ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยสามารถดูได้จากกรอบการดำเนินการวิจัยในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบการดำเนินการวิจัย

4. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย

- พัฒนาเครื่องมือวัดประสิทธิผลของรูปแบบ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ แบบประเมินบริบททางวิทยาศาสตร์ แบบประเมินเจตคติทางวิทยาศาสตร์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน

- ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงหาค่าความเชื่อมั่นโดยแบบประเมินบริบทฯ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ที่ 0.80 แบบทดสอบความรู้มีค่า KR-20 ที่ 0.77 และแบบประเมินสมรรถนะฯ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ที่ 0.81

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

- ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 4 เครื่องมือ ได้แก่ 1) แบบทดสอบความรู้วิทยาศาสตร์ 2) แบบประเมินสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ 3) แบบประเมินบริบท และ 4) แบบประเมินเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลจากกระบวนการวิจัยข้างต้นนำไปสู่การได้รูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านการรับรองคุณภาพ และสามารถใช้ในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ฯ สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัย ได้ดังนี้

1.1.1 ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเป้าหมาย พบว่า แม้หลักสูตรมีแนวทางสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะและทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัด เช่น การขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง และการจัดกิจกรรมแบบร่วมมือกันยังมีน้อย ส่งผลให้ระดับความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสาน Connectivism กับ Cooperative Learning สามารถส่งเสริมความรู้ สมรรถนะ และเจตคติด้านวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการสอนควร ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน

การสอน ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และการประเมินผล ซึ่งสามารถตอบสนองการเรียนรู้ในบริบทของผู้เรียนปัจจุบันได้ดี

1.1.2 ผลการเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร นักวิชาการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน วิทยาศาสตร์ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ 4 แห่ง พบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงบริบท การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การออกแบบกิจกรรมที่เน้นการคิดและลงมือปฏิบัติ และการประเมินแบบองค์รวมที่เน้นพัฒนาการเป็นรายบุคคล ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ และนักวิชาการศึกษา รวม 6 คน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวคิด Connectivism และ Cooperative Learning ส่งผลต่อการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างองค์ความรู้ และการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง โดยเสนอให้ใช้ Inquiry-Based Learning และ Problem-Based Learning ร่วมด้วยเพื่อเพิ่มพลังของกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ

1.1.3 ผลการสนทนากลุ่มครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 9 คน สะท้อนปัญหาในห้องเรียน เช่น นักเรียนขาดแรงจูงใจ วิธีสอนแบบบรรยายยังมีมาก และการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงยังน้อย การบูรณาการ Connectivism และ Cooperative Learning ช่วยแก้ไขได้โดยเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติ และได้แสดงความคิดผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยครูเสนอว่าควรออกแบบกิจกรรมจากปัญหาในชีวิตจริง จัดให้มีการประเมินตามกระบวนการ และส่งเสริมให้มีการสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและกลุ่ม

1.1.4 ผลการเก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการสอบถามความคิดเห็นจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความเข้าใจถึงความสำคัญของความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ความจำเป็นต่อการเรียนและอาชีพ 3) การเป็นพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์ นักเรียนส่วนใหญ่พัฒนาความฉลาดรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การทำกิจกรรมกลุ่ม และการใช้เทคโนโลยี เช่น การเรียนรู้ผ่าน YouTube หรือการอภิปรายกลุ่ม นอกจากนี้ยังสะท้อนความต้องการกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกม การทดลอง และการใช้คลิพวิดีโอ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และความเข้าใจ ซึ่งนักเรียนให้ความสำคัญกับการประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงาน และการประเมินในสถานการณ์จริงมากกว่าการสอบแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังเห็นว่าการให้เพื่อนประเมินเพื่อน และการประเมินตนเองมีความสำคัญพอ ๆ กับการประเมินโดยครู

1.1.5 สังเคราะห์ผลการวิจัย ข้อมูลจากหลายแหล่งสะท้อนอย่างชัดเจนว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมแนวคิด Connectivism และ Cooperative Learning เป็นแนวทางที่เหมาะสมและมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะใน 4 มิติ ได้แก่ ความรู้ สมรรถนะ เจตคติ และบริบท ทั้งนี้ การพัฒนารูปแบบควรเน้นกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริง ใช้เทคโนโลยีสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

1.2 ผลการสังเคราะห์และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในครั้งนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดของทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) และการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) เป็นฐานสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนที่สองได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และ 2) การตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ

1.2.1 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ผลจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ครูผู้สอน และการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ส่งผลให้สามารถออกแบบ (ร่าง) รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) หลักการ (Principle) เน้นการสร้างองค์ความรู้โดยผู้เรียน ผ่านการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง และการทำงานกลุ่มอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ใหม่และการสื่อสาร 2) วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ บริบท ความรู้ สมรรถนะ และเจตคติ 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ (Instructional Procedures) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1) เตรียมความพร้อมผู้เรียน 3.2) ให้ประสบการณ์เชื่อมโยงความรู้ 3.3) นำเสนอประเด็นที่สนใจของกลุ่ม 3.4) นำเสนอโครงร่างผลงาน 3.5) ดำเนินการ ตรวจสอบ และแก้ไข 3.6) สรุปทบทวนและประเมินผล 4) ระบบสังคม (Social System) บทบาทครูเน้นการอำนวยความสะดวก และผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการสื่อสารแลกเปลี่ยน และร่วมมือภายในกลุ่มเรียน 5) ระบบสนับสนุน (Support System) ประกอบด้วย สื่อ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้ เครื่องมือดิจิทัล และบรรยากาศห้องเรียนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 6) การวัดและประเมินผล (Assessment and Evaluation) ใช้ทั้งแบบทดสอบตามแนวทาง PISA แบบบูรณาการสำหรับประเมินบริบท สมรรถนะ และเจตคติ ตลอดจนการประเมินตนเองและการสะท้อนผลร่วมกันในชั้นเรียน

1.2.2 การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบจัดขึ้นในรูปแบบ Focus Group Discussion โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 7 คน จากหลากหลายสาขา เช่น การสอนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการศึกษา และการวัดผลการเรียนรู้ ผลการวิพากษ์และข้อเสนอแนะสามารถสรุปได้ตามองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ ควรเน้นการเรียนรู้จากบริบทของผู้เรียน โดยเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการสร้างความรู้ในชุมชน 2) วัตถุประสงค์ ควรเชื่อมโยงกับพฤติกรรมที่คาดหวังในแต่ละกิจกรรม และครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ของความฉลาดรู้ 3) ขั้นตอน เสนอให้ปรับปรุงลำดับกิจกรรมให้ชัดเจน เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ พร้อมระบุบทบาทผู้สอนและผู้เรียนในแต่ละขั้น 4) ระบบสังคม เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มเรียน อย่างมีประชาธิปไตย 5) ระบบสนับสนุน ควรออกแบบให้ใช้ได้ทั้งแหล่งเรียนรู้ดั้งเดิมและเทคโนโลยีใหม่ รองรับการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และ 6) การวัดผล ควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง ใช้เครื่องมือหลากหลาย และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างมีคุณภาพ หลังจากการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงร่างรูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะในด้านความชัดเจนของขั้นตอน กระบวนการประเมิน และการบูรณาการเทคโนโลยีให้เข้ากับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการหาประสิทธิภาพในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การทดลองใช้ (Try Out) รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นนี้ มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 6 การแยกสาร กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 18 คน รวมทั้งสิ้น 7 ชั่วโมง

ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 1) เตรียมความพร้อมผู้เรียน 2) ให้ประสบการณ์เชื่อมโยงความรู้ 3) นำเสนอประเด็นที่สนใจของกลุ่ม 4) นำเสนอโครงร่างผลงาน 5) ดำเนินการ ตรวจสอบ และแก้ไข และ 6) สรุปบทเรียนและประเมินผล

2.1 ผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมผู้เรียน นักเรียนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมสูง สามารถปรับตัวเข้ากับรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีการแบ่งบทบาทในกลุ่มอย่างเหมาะสม และแสดงออกถึงเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ให้ประสบการณ์เชื่อมโยงความรู้ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับสถานการณ์จริง เช่น การทำน้ำตาลโตนด การแยกน้ำมันหอมระเหย โดยแสดงออกถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และลงมือปฏิบัติได้อย่างมีเป้าหมาย ขั้นที่ 3 นำเสนอประเด็นที่สนใจของกลุ่ม นักเรียนสามารถเลือกและอภิปรายประเด็นปัญหาจากบริบทจริง แบ่งบทบาทในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาแนวคิดร่วมบนฐานของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ ขั้นที่ 4 นำเสนอโครงร่างผลงาน นักเรียนสามารถออกแบบและสื่อสารแนวคิดของกลุ่มผ่านโครงร่างผลงานได้อย่างชัดเจน โดยมีการอธิบายเนื้อหาวิทยาศาสตร์เชิงลึกการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น และการตอบคำถามอย่างมีเหตุผล ขั้นที่ 5 ดำเนินการ ตรวจสอบ และแก้ไข นักเรียนสามารถดำเนินการตามแผนได้จริง ประยุกต์ใช้ทักษะวิทยาศาสตร์และสะท้อนผลการทำงานของตนเองอย่างมีวิจรรย์ญาณ และสามารถปรับปรุงผลงานตามข้อเสนอแนะได้อย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 6 สรุปบทเรียนและประเมินผล นักเรียนแสดงออกถึงความเข้าใจในเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และสามารถประเมินตนเองและกลุ่มได้อย่างครอบคลุม โดยมีการสะท้อนผลการเรียนรู้ การอภิปรายกลุ่ม และการใช้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 6 การแยกสาร พบว่า แผนมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ฯ ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ สมรรถนะ บริบท และเจตคติ โดยมีความชัดเจนในแต่ละขั้นตอนกิจกรรม การวัดผลตามสภาพจริง และการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง เช่น การผลิตน้ำตาลโตนด และการแยกกลั่นในผลิตภัณฑ์ชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีการประเมินที่หลากหลาย ครอบคลุมรายบุคคล รายกลุ่ม และการสะท้อนตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะทางวิทยาศาสตร์ที่ครบถ้วน และสามารถอธิบายความรู้ด้วยภาษาทางวิชาการได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามพบข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ได้แก่ การจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมบางขั้น การจัดเตรียมสื่อที่เข้าถึงง่าย การวางแผนการประเมินให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการ และการเตรียมเครื่องมือช่วยให้นักเรียนที่มีระดับความสามารถต่างกันสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง

2.3 สรุปผลการทดลองใช้รูปแบบ จากผลการทดลองใช้ พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์มีความเป็นไปได้สูงในการนำไปใช้จริง มีประสิทธิผลในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ทั้ง 4 ด้าน ด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ถูกพัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียน ด้านสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยพิจารณาจาก 3 ระยะ คือ ก่อน ระหว่าง และหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ด้านบริบททางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนเข้าใจในบริบทระดับบุคคลหรือตัวเองเป็นส่วนใหญ่ และเข้าใจบริบทระดับท้องถิ่นหรือชุมชน

ในลำดับถัดมา มีเพียงส่วนน้อยที่เข้าใจบริบทในระดับพื้นฐาน ด้านเจตคติทางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ถูกพัฒนาขึ้นมีเจตคติอยู่ในระดับดีขึ้นไป ซึ่งสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์นี้ไปปรับใช้ในบริบทโรงเรียนที่หลากหลาย โดยเฉพาะโรงเรียนที่ต้องการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชุมชนและในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

อภิปรายผล

พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านองค์ความรู้ สมรรถนะ เจตคติ และบริบททางวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าวในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งสนับสนุนความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับการใช้ในชีวิตจริงอย่างมีเหตุผลและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Holbrook, J. & Rannikmae, M. ที่ระบุว่า การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้วิทยาศาสตร์อย่างมีความหมายในบริบทชีวิตจริง ทั้งในระดับบุคคล สังคม และโลกอย่างมีวิจารณญาณและรับผิดชอบต่อสังคม (Holbrook, J. & Rannikmae, M., 2009) สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยในครั้งนี้มุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่บูรณาการแนวคิด Connectivism และ Cooperative Learning โดยดำเนินการตามกระบวนการ ADDIE ร่วมกับระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ผลการดำเนินการสามารถอภิปรายได้ในประเด็นต่อไปนี้

1) ความครบถ้วนขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 1.4) ระบบสังคม 1.5) ระบบสนับสนุน และ 1.6) การวัดและประเมินผล ซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน พบว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมระหว่าง 4.75 - 5.00 อยู่ในระดับดีถึงดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, B. & Weil, M. ที่เสนอว่าองค์ประกอบที่ชัดเจนของรูปแบบการเรียนการสอนจะช่วยให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในห้องเรียน (Joyce, B. & Weil, M., 2015) 2) ความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มสะท้อนว่า แนวคิด Connectivism และ Cooperative Learning สามารถตอบสนองบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการใช้ปัญหาในชีวิตจริง การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี และการแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Siemens, G. ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลในเครือข่ายที่หลากหลาย และต้องอาศัยการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันของผู้เรียน (Siemens, G., 2005) 3) คุณภาพของเครื่องมือและแผนการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเชิงเทคนิคและเนื้อหาที่ดี เช่น แบบประเมินบริบททางวิทยาศาสตร์มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .80 แบบทดสอบความรู้มีค่า KR-20 เท่ากับ .77 และแบบประเมินเจตคติมีค่าแอลฟาเท่ากับ .81 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ของ Nitko, A. J. & Brookhart, S. M. ระบุว่า เครื่องมือวัดที่ดีควรมีค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย .70 ขึ้นไป เพื่อให้มั่นใจในผลการวัด (Nitko, A. J. & Brookhart, S. M., 2014) และ 4) ความเป็นไปได้และประสิทธิภาพในการนำไปใช้จริง ผลการทดลองใช้ในห้องเรียนจริง พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวกและเกิดพัฒนาการในด้านความรู้ สมรรถนะ บริบท และเจตคติอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง เช่น การผลิตน้ำตาล

โตนด และการแยกสารหอมในท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Freiberg, H. J. & Driscoll, A. ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ จะมีความหมายและยั่งยืนเมื่อเชื่อมโยงกับบริบทจริงของผู้เรียน (Freiberg, H. J. & Driscoll, A., 2005)

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้าน วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ใน 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ สมรรถนะ บริบท และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ โดยมีการอภิปรายผล ได้ดังนี้ 2.1) ด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนมี คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบสามารถพัฒนา ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการใช้กิจกรรมที่อิงจากสถานการณ์จริง เช่น การผลิตน้ำตาลโตนด การแยกน้ำมันหอมระเหย และการทดลองที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง 2.2) ด้านสมรรถนะ ทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนร้อยละ 85 แสดงสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ในระดับดีถึงดีมาก โดยเฉพาะความสามารถ ในการอธิบายปรากฏการณ์ ออกแบบการสืบเสาะ และแปลความหมายข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางที่ OECD เน้นย้ำในการประเมินสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผ่านสถานการณ์ที่ใกล้เคียงชีวิตจริง (OECD, 2023) 2.3) ด้านบริบททางวิทยาศาสตร์ ผลการเรียนรู้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและชุมชน สะท้อนว่านักเรียนสามารถเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ในท้องถิ่นได้ดี เช่น การเลือกใช้พืช ฟ้าบ้าน การเข้าใจระบบการผลิตในชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง Scientific Literacy ตามแนวทางของ Holbrook, J. & Rannikmae, M. ที่ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่มีความหมายต้องเชื่อมโยงกับสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน (Holbrook, J. & Rannikmae, M., 2009) 2.4) ด้านเจตคติทางวิทยาศาสตร์ หลังการเรียนรู้ นักเรียนมีเจตคติทาง วิทยาศาสตร์ในระดับดีขึ้นไปทั้งด้านความสนใจ ความใฝ่รู้ และความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ นักเรียนได้อภิปรายกลุ่มและสะท้อนความคิดเห็นตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Freiberg H. J. & Driscoll, A. ที่ส่งเสริม ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลและการเห็นคุณค่าของวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Freiberg, H. J. & Driscoll, A., 2005) 2.5) ความสอดคล้องของแผนการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้ในหน่วย “การแยกสาร” ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ของ Scientific Literacy ทั้งยังสะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์ผ่านการประเมินตามสภาพจริง เช่น การประเมินผลงานกลุ่ม การนำเสนอ และการประเมินตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Joyce, B. & Weil, M. ที่การ ประเมินตามสภาพจริงสะท้อนถึงแนวทางการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Joyce, B. & Weil, M., 2015) 2.6) ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง รูปแบบมีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้กับบริบทโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้บริบทท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีและการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) ทำให้สามารถประยุกต์ได้กับกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางของ Siemens, G. ในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงเครือข่าย (Connectivism) (Siemens, G., 2005)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ที่บูรณาการแนวคิดทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) กับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดย

ออกแบบและทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และการวัดและประเมินผล ซึ่งได้รับการรับรองคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทห้องเรียน ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีพัฒนาการในด้านความรู้ สมรรถนะ เจตคติ และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทของตนเอง โดยเฉพาะในด้านการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการประเมินตนเอง กิจกรรมในรูปแบบยังส่งเสริมการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้เชิงลึกผ่านกระบวนการ 6 ชั้น ซึ่งมีความยืดหยุ่นและปรับใช้ได้หลายบริบทโรงเรียน นอกจากนี้ นักเรียนยังแสดงความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่เน้นการทำงานกลุ่ม การอภิปราย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง สะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย คือ ควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่หลากหลาย เช่น Team Tournament Game หรือ Roundtable เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาในชีวิตจริง อีกทั้งควรออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใกล้ตัวผู้เรียนในบริบทชุมชน รวมถึงจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายแนวทางการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้โดยบูรณาการกับทฤษฎีการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น Constructivism รวมถึงศึกษาผลกระทบต่อทักษะและคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และอัตลักษณ์ทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการนำรูปแบบไปปรับใช้ในรายวิชาอื่น เช่น สุขศึกษา หรือการงานอาชีพ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันอย่างรอบด้าน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำตรวจแก้ไขบทความวิจัย บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้ร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์และความร่วมมือเป็นอย่างดีสำหรับงานวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา ชนาภิมุข. (2563). การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน. วารสารครุศาสตร์ศึกษา, 31(2), 112-126.
- พิมพ์ลอย ตามตระกูล. (2562). การส่งเสริมสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนผ่านการจัดการเรียนรู้แบบ STEM. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 27(1), 45-58.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา Research Methodology in Education. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- รักถิ่น เหลาหา และนิพนธ์ เหลาหา. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนชนบท. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 10(2), 80-94.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ) สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทรวานกราฟฟิค.
- สุชานาฏ ทวีรุ่งเรือง. (2565). การพัฒนาความฉลาดรู้ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับบริบทชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- Chinn, C. A. & Malhotra, B. A. (2002). Epistemologically authentic inquiry in schools: A theoretical framework for evaluating inquiry tasks. *Science Education*, 86(2), 175-218.
- Freiberg, H. J. & Driscoll, A. (2005). *Universal teaching strategies*. (4th ed.). Boston: Pearson Education.
- Holbrook, J. & Rannikmae, M. (2009). The meaning of scientific literacy. *International Journal of Environmental and Science Education*, 4(3), 275-288.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2013). *Pedagogy: New developments in the learning sciences*. Hauppauge: Nova Science Publishers.
- Joyce, B. & Weil, M. (2015). *Models of teaching*. (9th ed.). Boston: Pearson.
- Mishra, P. & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Nitko, A. J. & Brookhart, S. M. (2014). *Educational assessment of students*. (7th ed.). Boston: Pearson.
- OECD. (2019). *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic and Financial Literacy*. Paris: OECD Publishing.
- _____. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. Paris: OECD Publishing.
- PISA. (2022). *Programme for International Student Assessment 2022 Results*. Paris: OECD Publishing.
- Shah, Z. A. et al. (2013). Attitude towards science learning: An exploration of Pakistani students. *Journal of Turkish Science Education*, 10(2), 35-47.
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.

- Slavin, R. E. (2020). Cooperative learning: Theory, research, and practice. (3rd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Tytler, R. (2002). Teaching for understanding in science: A constructivist view. Australian Science Teachers Journal, 48(4), 30-35.

สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ
เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี*

PROBLEMS AND PEDAGOGICAL APPROACHES IN TEACHING SOCIAL DANCE
TO ENHANCE SYSTEMS THINKING SKILLS AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS

รัชชัย นุสนญา, สาธิน ประจันบาน*, อนันต์ มลารัตน์

Tatchai Nussaya, Sathin Prachanban*, Anan Malarat

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: drsathin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับอาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาศจำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ไม่ได้บูรณาการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบควบคู่กับทักษะลีลาศอย่างชัดเจน เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งเน้นฝึกทักษะการเต้นโดยตรง ขาดการเชื่อมโยงกับการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กิจกรรมการเรียนการสอนขาดความหลากหลายและลำดับชั้นในการพัฒนาทักษะอย่างเป็นระบบ วิธีการสอนยังคงเน้นบรรยายและสาธิต ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลมุ่งเน้นทักษะการเต้นเป็นหลัก ไม่ครอบคลุมทักษะการคิดเชิงระบบ ด้านสื่อการสอนและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะเชิงระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสพัฒนาทักษะคิดเชิงระบบอย่างแท้จริง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม คือ การบูรณาการพัฒนาทักษะคิดเชิงระบบควบคู่กับฝึกทักษะลีลาศ โดยออกแบบกิจกรรมที่มีลำดับชั้นและเน้นการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการทำงานกลุ่ม การจำลองสถานการณ์ และแก้ไขปัญหาจริง พร้อมใช้สื่อการสอนหลากหลาย เช่น ภาพนิ่งและวิดีโอ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสม พร้อมการประเมินแบบมีส่วนร่วม เพื่อวัดประเมินทั้งทักษะเต้นและทักษะคิดเชิงระบบอย่างครบถ้วน ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, วิชาลีลาศ, การคิดเชิงระบบ

Abstract

This study aims to examine the problems and pedagogical approaches in teaching social dance to enhance systems thinking skills among undergraduate students. Semi-structured interviews were conducted with five social dance instructors and three experts in systems thinking, all purposively selected. The data were analyzed using an inductive approach. Findings revealed several primary issues, including a lack of clear integration between course objectives that target the development of systems thinking skills alongside social dance competencies. The course content predominantly focuses on direct dance skill training, with insufficient connections to analytical thinking and systematic problem-solving. Instructional activities lack diversity and a structured progression for skill development. Teaching methods are primarily lecture- and demonstration-based, lacking learner-centered approaches and effective collaborative group work. Assessment practices focus mainly on dance skills, neglecting a comprehensive evaluation of systems thinking abilities. Furthermore, teaching media and learning environments are inadequate to support the cultivation of systems thinking skills, thereby limiting learners' opportunities to develop these skills effectively. Recommended pedagogical strategies emphasize integrating the development of systems thinking skills with social dance practice by designing activities with clear sequencing and learner-centered approaches. These include promoting group work, scenario-based simulations, and real-world problem solving. Diverse instructional media, such as static images and videos, should be incorporated, alongside providing a safe and appropriate learning environment. Participatory assessment methods that evaluate both dance skills and systems thinking competencies comprehensively are encouraged to foster continuous and sustainable learning outcomes.

Keywords: Instructional Management, Social Dance Subject, Systems Thinking

บทนำ

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่สังคมเผชิญกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากทักษะดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจระบบ ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบหลายด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนทั้งในเชิงโครงสร้าง เวลา เงื่อนไข และผลกระทบ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาในภาพรวม เข้าใจสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง คาดการณ์ผลกระทบ และพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (Meadows, D. H., 2008) การคิดเชิงระบบจึงนับเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้และที่ช่วยเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 มาตรา 24 ได้กำหนดให้การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนากำลังคนและการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสูงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) แนวทางการพัฒนา

ทักษะการคิดเชิงระบบควรเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนการสังเกต การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสะท้อนคิดอย่างมีระบบ (Kolb, D. A., 1984) กับจัดการเรียน การสอนด้วยรูปแบบครูสมรรถนะสูง (Smart Teacher) พบว่า ครูเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิด ทักษะการคิดเชิงระบบซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และทักษะการคิดเชิงระบบยังเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ของคุณลักษณะภาวะผู้นำและการเป็นครูสมรรถนะสูง (Smart Teacher) ต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับผลวิจัยที่มี การยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดครูสมรรถนะสูง (สรญา ทองธรรมมา, 2564) การคิดเชิงระบบต้องอาศัยรูปแบบ การเรียนการสอนที่เป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตกผลึกทางปัญญา จากการศึกษางานวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างผู้เรียนให้สามารถตกผลึกทางปัญญาได้ต้องมีแบบแผนหรือแนวทางการจัดการ เรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการตกผลึกทางปัญญาของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยต้องมีการจัด องค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบกันด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดประเด็นเนื้อหาย่อย 2) ขั้นนำมา สู่การปฏิบัติเรียนรู้ ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวางแผนการเรียน การดำเนินการศึกษาค้นคว้า 3) ขั้นร่วมมือบูรณาการ ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การนำเสนอผลการเรียนรู้ การบูรณาการ การเขียนงานวิชาการ 4) ขั้นสร้างสรรค์ชิ้นงาน ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การวางแผนหาแนวทาง การสร้างชิ้นงาน และ 5) ขั้นทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านขั้นตอนย่อย คือ การนำเสนอชิ้นงาน การประเมินผลการเรียนรู้ การสรุปผลการเรียนรู้ (อังสุรีย์ พันธุ์แก้ว, 2558)

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรียังคงเน้นที่การฝึกปฏิบัติด้านทักษะการเต้น เป็นหลัก โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในมิติอื่นที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน เนื่องจากอุปสรรคที่เกิดขึ้นทั้งในด้านครูผู้สอน ผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ สำหรับด้านครูผู้สอน พบว่า ขาดความชำนาญทั้งในด้านทักษะการเต้นลีลาศและวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เหมาะสม ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ขาดการใช้สื่อหรือวิธีการเรียนรู้ที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนผู้เรียนเอง หลายคนยังขาดทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่จำเป็นต่อ การเรียนลีลาศ อีกทั้งมีทัศนคติไม่ดีต่อรายวิชา ส่งผลให้ขาดความตั้งใจและความสนใจในการเรียนรู้ (สังวร จันทกร, 2564) ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น พื้นที่เรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมหรือ ขาดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งหมดนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถเชื่อมโยง ความรู้ในแต่ละบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2560) และผู้เรียนไม่สามารถเห็นภาพรวม ของเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาลีลาศได้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังขาดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ใช้ความคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ทำให้การเรียนรู้จำกัดอยู่เพียงแค่การเลียนแบบหรือ ทำตามเท่านั้น (มกราพันธ์ จุฑะรสก, 2556) ทั้งนี้แท้จริงแล้ว วิชาลีลาศสามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ สมาธิ วินัย และการเข้าสังคม (รังสฤษฎ์ บุญชโล, 2551) โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มี โอกาสเรียนรู้และฝึกฝนการเต้นลีลาศมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และความคิดสร้างสรรค์ที่เด่นชัดยิ่งขึ้น การเรียนรู้ในเนื้อหา เช่น ประวัติศาสตร์ มารยาท ดนตรี และการเต้นประกอบ เพลง ยังช่วยส่งเสริมความสุนทรีย์ทางอารมณ์ พัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ และเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตและการทำงานในอนาคต (Wang, Y., 2024)

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบในศาสตร์แขนงต่าง ๆ พบว่า มีความหลากหลายทั้งด้านแบบแผนและขั้นตอนการสอน เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเรียนการสอนทางพลศึกษา พบว่า จุดร่วมกันของหลักการ คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผ่านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนโดยครูอาจารย์หรือผู้สอน หากรูปแบบการเรียนการสอนพลศึกษาสามารถปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์ตามสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมก็จะยิ่งทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น (น้ำฝน กระมล และคณะ, 2558) โดยเฉพาะวิชาลีลาศที่เน้นการเรียนการสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นผู้ปฏิบัติ และเรียนผ่านการจับคู่เต้นรำ วิธีการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจะเป็นการจำลองสถานการณ์และให้ผู้เรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยเริ่มตั้งแต่เดี่ยว เป็นคู่ เป็นกลุ่ม และมีการแลกเปลี่ยนผ่านกิจกรรมกลุ่ม ประกอบการฝึกประสบการณ์ด้านการฟังเพลง การกำหนดสถานการณ์สมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าการศึกษานวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนลีลาศให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดเชิงระบบที่เป็นทักษะการคิดขั้นสูง จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งยืนต่อผู้เรียนและเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของผู้สอนได้อย่างกว้างขวางต่อไป การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนลีลาศฯ จะมุ่งเน้นการพัฒนาโดยเริ่มจากการนำหลักการที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพและมีทักษะในการจัดการอย่างเหมาะสมผ่านการคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อสามารถอธิบายหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงจุด แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการสร้างเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินผลจะต้องประเมินตามสภาพจริงโดยผ่านการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัย ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงได้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสังเคราะห์ (Synthesis Research) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน อาจารย์ผู้สอนต้องมีประสบการณ์สอนวิชาลีลาศในระดับปริญญาตรีไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติ ส่วนผู้เชี่ยวชาญต้องมีผลงานหรือประสบการณ์ด้านการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบไม่น้อยกว่า 5 ปี และสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ ผลการสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการเรียนการสอนลีลาศสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรีในรายวิชาลีลาศ ตัวแปรตาม คือ สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

แหล่งข้อมูล

ประกอบด้วย เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี รายละเอียดของรายวิชาในกลุ่มวิชาพลศึกษา โดยพิจารณาจาก มคอ.3 ของรายวิชาลีลาศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนลีลาศ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนลีลาศ และความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนลีลาศ ในระดับปริญญาตรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสังเคราะห์เอกสาร (Document Synthesis) และ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ผู้ควบคุมปริญญาโท โดยวิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาหลักสูตรรายวิชาศึกษาทั่วไปในกลุ่มวิชาพลศึกษา โดยพิจารณาจากเอกสาร มคอ.3 ของรายวิชาลีลาศในระดับอุดมศึกษา และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนลีลาศและการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ
2. การสังเคราะห์เอกสาร (Document Synthesis) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาศที่เน้นการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบ

ขั้นตอนที่ 2: การรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

1. จัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ และแนวทางการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ พร้อมทั้งดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
2. นำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ผู้ควบคุมปริญญาโท และทดลองใช้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2 คน และครูผู้สอนวิชาลีลาศ 1 คน เพื่อตรวจสอบ ความเป็นปรนัย (Objectivity) ความชัดเจนของถ้อยคำ และความครอบคลุมของเนื้อหาคำถาม จากผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน และสามารถกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์และความคิดเห็นได้อย่างลึกซึ้ง
3. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล โดยติดต่อประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนวิชาลีลาศระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดเชิงระบบ จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเข้าร่วมการสัมภาษณ์

4. สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทการจัดการเรียนรู้ ประสบการณ์การสอน สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาลีลาศ

ขั้นตอนที่ 3: การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางการเรียนการสอนวิชาลีลาศ เพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาถอดความ แล้ววิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นใช้การวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อให้ได้ข้อสรุปทั่วไป พร้อมทั้งตรวจสอบความคงที่ของข้อมูล (Constant Comparison) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละราย เพื่อยืนยันความสอดคล้องของประเด็นที่ค้นพบ

2. สร้างแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบและออกแบบแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรีอย่างเหมาะสม ครอบคลุม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการเรียนรู้อื่นๆ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์จากการสังเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สามารถสรุปผลตามประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศระดับปริญญาตรี พบว่า มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติทักษะการเต้นและการประเมินผลด้านความสามารถทางกายเป็นหลัก ขาดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบของการเต้นในแต่ละจังหวะ การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทอื่น ๆ และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ทั้งที่ในความเป็นจริง วิชาลีลาศสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้งได้ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลีลาศสามารถนับจังหวะ ฟังเพลง และปฏิบัติท่าทางต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งส่งเสริมแรงจูงใจและพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ โดยการเรียนการสอนควรคำนึงถึงผู้สอน ผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น การใช้คลิปวิดีโอประกอบการฝึก การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกัน ฝึกซ้อมร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านทักษะทางกายภาพและกระบวนการคิด โดยอาจใช้การนำเสนอผลงาน การประเมินตนเอง และการประเมินแบบกลุ่มประกอบกัน นอกจากนี้ สถานที่เรียนควรเอื้อต่อการฝึก เช่น ห้องกระจก พื้นเรียบไม่ลื่น มีเครื่องเสียงและอุปกรณ์ครบถ้วน รวมถึงควรสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดงานลีลาศหรือการแข่งขัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และสามารถนำการคิดเชิงระบบไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย

2.1 ด้านวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอน พบว่า 1) ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทักษะการเต้นลีลาศอย่างเป็นระบบ สามารถเข้าใจและฝึกปฏิบัติท่าทางต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง พร้อมกับพัฒนาความสามารถด้านการคิด

เชิงวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ชัดเจน เช่น การให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับทักษะลีลาศพื้นฐานในจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงฝึกการนับจังหวะอย่างถูกต้อง และสร้างแรงจูงใจด้วยการเชื่อมโยงประโยชน์ของลีลาศกับการพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ เป็นการพัฒนาทั้งด้านทักษะการเคลื่อนไหว สำหรับการเต้นลีลาศและกระบวนการคิดเชิงระบบควบคู่กันไป 2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ ด้านครูผู้สอนที่ควรมีความเข้าใจผู้เรียน มอบความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษา และจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสม พร้อมเป็นต้นแบบในการสาธิตท่าเต้นทั้งชายและหญิง ด้านวิธีการสอนควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการตั้งเป้าหมายส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ จัดกิจกรรมและใช้เทคนิคสื่อใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจ และให้ผู้เรียนนำไปฝึกฝนและสร้างผลงานได้จริง ด้านผู้เรียน ควรมีความรับผิดชอบ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถนำลีลาศไปใช้ในกิจกรรมออกกำลังกายได้ และ 3) ควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานของมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ลีลาศอย่างถูกต้อง และพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2.2 ด้านเนื้อหาของรายวิชา พบว่า ควรกำหนดเนื้อหาของรายวิชาอย่างชัดเจนโดยเน้นจุดสำคัญที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ได้แก่ ความแตกต่างของจังหวะการเต้นลีลาศและลวดลายในแต่ละจังหวะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละกิจกรรมการเต้นในแต่ละจังหวะได้อย่างชัดเจน จังหวะที่ใช้สอนโดยทั่วไปในระดับปริญญาตรี ได้แก่ วอลซ์ แทงโก้ คิวบัน ชะชะซ่า บีกิน และตะลุง โดยแต่ละจังหวะควร ประกอบด้วย 3 - 4 ลวดลายพื้นฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจในโครงสร้างและรูปแบบของลีลาศแต่ละประเภทอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบควรดำเนินการอย่างหลากหลายและมีความเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จับคู่ลีลาศตามความสมัครใจและหมุนเวียนสลับคู่กันอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมทักษะการปรับตัวและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในบริบทที่หลากหลาย ทั้งนี้ การฝึกแยกตามองค์ประกอบของลีลาศควรเริ่มต้นด้วยการฝึกจับคู่ลีลาศอย่างถูกต้องและแม่นยำ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบท่าทางและโครงสร้างของแต่ละจังหวะอย่างละเอียดลออ จากนั้นจึงฝึกจัดทำท่าและการเคลื่อนไหวของร่างกายตามลวดลายของแต่ละจังหวะอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาความแม่นยำในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรฝึกลีลาศร่วมกับคู่เต้นรำในฟลอร์ลีลาศ โดยแบ่งกระบวนการฝึกออกเป็นขั้นตอน ได้แก่ การฝึกเดี่ยวแยกชาย - หญิงโดยไม่มีเพลง เพื่อเน้นการโฟกัสกับท่าทางและเทคนิคการเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง ก่อนนำไปฝึกเข้าคู่พร้อมเพลงจริงในสภาพแวดล้อมที่จำลองสถานการณ์จริงในการเต้น เพื่อสร้างความมั่นใจและความพร้อมของผู้เรียนในการแสดงอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการสอนเน้นการบรรยายและสาธิตจากผู้สอนที่เป็นต้นแบบทั้งชายและหญิง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับตัวอย่างที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งอธิบายเนื้อหาก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง กิจกรรมจัดแบ่งกลุ่มจับคู่ประมาณ 4 - 5 คู่ต่อกลุ่ม เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการฝึกปฏิบัติที่เข้มข้นและมีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบท่าเต้นและลวดลายตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้ศึกษาค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ เช่น ยูทูบ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบในมิติที่หลากหลาย การเรียนการสอนควรจัดในช่วงเวลา 1 - 2 จังหวะต่อ 2 สัปดาห์ โดยแต่ละสัปดาห์มีเวลาเรียน 3 ชั่วโมง และในช่วง 8 สัปดาห์แรก ควรให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ฝึกฝนครบทุกจังหวะที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ ควรแบ่งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการสำรวจและแลกเปลี่ยนความสามารถของเพื่อนร่วมชั้น โดยให้ผู้มีทักษะสูงช่วยสอนและสนับสนุนผู้เรียนที่ยังต้องพัฒนา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอย่างเข้มแข็ง การจำลองสถานการณ์จริง เช่น งานลีลาศ การแข่งขัน หรือการนำเสนอผลงาน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจในกระบวนการเรียนรู้ลีลาศอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรีอย่างครบถ้วน

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเรียนการสอนวิชาลีลาศถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การฝึกซ้อมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการวางแผน แก้ไขปัญหา และตัดสินใจผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์จริง ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดข้อตกลงร่วมในการฝึกปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม และกล้าสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองผ่านการประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อนร่วมกลุ่ม และการประเมินโดยผู้สอน ซึ่งควรดำเนินควบคู่กันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นการคิดอย่างมีระบบและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยคอยสังเกตพฤติกรรมและการเรียนของผู้เรียน สอบถามความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ และให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์ อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้อย่างเหมาะสม เช่น การเลือกเพลง การจับคู่เต้น การออกแบบท่าเต้น และการชักชวนซ้อมร่วมกัน เพื่อนำทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์จริง เช่น งานลีลาศหรือการแสดงในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำทักษะพื้นฐานไปใช้ในสถานการณ์จริง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

2.5 ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียน พบว่า การวัดและประเมินผลการเรียนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบ ควรกำหนดองค์ประกอบในการประเมินอย่างหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านจิตพิสัย พฤติกรรม และทักษะทางปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านจิตพิสัยควรประเมินจากความมุ่งมั่นในการเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม การช่วยเหลือเพื่อน และการบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล สำหรับด้านทักษะการคิดเชิงระบบควรใช้การประเมินตนเอง ประเมินเพื่อนร่วมกลุ่ม และการสะท้อนผลการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการวางแผน แก้ไขปัญหา และตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการสอบภาคปฏิบัติควรเน้นการประเมินความสามารถเป็นรายบุคคลถึงแม้จะเป็นการสอนเต้นเป็นคู่ ควรมีการให้คะแนนความถูกต้องในการปฏิบัติ โดยใช้การประเมินด้วยสายตาและการบันทึกวิดีโอเพื่อให้ครูสังเกตพฤติกรรม การเคลื่อนไหว และวิเคราะห์การแสดงออกของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ในการประเมินผลควรสอดคล้องกับจังหวะที่สอน เช่น วอลซ์ ชะชะซ่า หรือแทงโก้ โดยสอบหลังจบการเรียนในแต่ละจังหวะทันที และเปิดโอกาสให้สอบซ่อมในกรณีที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ นอกจากนี้ ควรมีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนออกแบบท่าเต้นของตนเองและนำเสนอผลงานทั้งในรูปแบบแนวคิดและรูปแบบการแสดง ซึ่งจะสะท้อนกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้เชิงระบบ

2.6 สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงระบบอย่างยิ่ง ควรจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจและเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่น คลิปวิดีโอจากยูทูบหรือสื่อดิจิทัลอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการสาธิตท่าทางลีลาศในแต่ละจังหวะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ซ้ำ ฝึกฝน และทบทวนด้วยตนเอง

นอกเวลาเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีระบบผ่านการสังเกต วิเคราะห์ และปรับใช้ข้อมูล ขณะเดียวกันสถานที่เรียนควรเป็นห้องกระจก พื้นไม้ลิ้น เช่น ไม้ปาร์เก้หรือหินอ่อน ติดเครื่องปรับอากาศ มีระบบเครื่องเสียงที่มีคุณภาพ และมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอสำหรับการฝึกปฏิบัติอย่างปลอดภัยและต่อเนื่อง บรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยสร้างสมาธิ ความมั่นใจ และแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและเกิดการพัฒนาทั้งด้านทักษะการเดินและกระบวนการคิดเชิงระบบได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนำเสนอในประเด็นของสภาพของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาลีลาศ และแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการสอนลีลาศ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการฝึกทักษะเชิงปฏิบัติด้านการเดินและการประเมินผลความสามารถทางกายเป็นหลัก โดยขาดการออกแบบกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบของท่าทาง การเชื่อมโยงกับบริบทอื่น และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งที่ในทางทฤษฎีแล้ว ลีลาศถือเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาทั้งด้านทักษะการเคลื่อนไหวและกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้งควบคู่กันได้ (Meadows, D. H., 2008); (Kolb, D. A., 1984) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น้ำฝน กระทบ และคณะ ที่เน้นว่าการออกแบบการเรียนการสอนในวิชาพลศึกษาควรเสริมสร้างการคิดเชิงระบบโดยให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กำหนดแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง (น้ำฝน กระทบ และคณะ, 2558) นอกจากนี้ การเรียนการสอนควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวะและท่าทางลีลาศ การนับจังหวะ และการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนรู้ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2560) ซึ่งจำเป็นต้องมีการบูรณาการองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุม ทั้งด้านผู้สอน ผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น การใช้คลิปลิวิดีโอเพื่อสนับสนุนการฝึกฝน การจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมทั้งด้านความสามารถทางกายภาพและกระบวนการคิด (ภัททิยา โพธิ์, 2561); (ทิศนา แคมมณี, 2555) ทั้งนี้ ควรพิจารณาการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดงานลีลาศ การแข่งขัน หรือการนำเสนอผลงาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์และตัดสินใจผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Wang, Y. ยังสนับสนุนว่าการเรียนลีลาศสามารถส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา (Wang, Y., 2024) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและการคิดเชิงระบบในภาพรวมอีกด้วย

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงระบบ

ด้านวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเดินลีลาศ โดยนำเสนอความรู้ในหลักการเคลื่อนไหวพื้นฐานสำหรับการเดินลีลาศ เรียนรู้หลักท่าเดินลีลาศในจังหวะต่าง ๆ เข้าใจการนับจังหวะ ได้ท่าทางเบื้องต้นที่ถูกต้อง ตามแบบและเข้าจังหวะได้ดี และรับรู้ประโยชน์จากการเรียนลีลาศ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านร่างกาย ด้านสังคม และด้านอารมณ์ ให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามผลการศึกษาของ สังวร จันทกร ที่สรุปว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ประกอบด้วย เพื่อพัฒนาทักษะการเดินลีลาศ เพื่อให้รู้จักการเข้าสังคม เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพื่อสร้างเสริมบุคลิกภาพให้ดีขึ้น

และเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม (สังวร จันทกร, 2564) นอกจากนี้ ควรมีการสร้างเสริมทักษะ การคิดเชิงระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการตัดสินใจได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถแสดงความสามารถอย่างมี ความมั่นใจ เนื่องจากผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบของการตัดสินใจในแต่ละจังหวัด เพราะช่วยให้ผู้เรียน มีทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกายเข้ากับจังหวัดดนตรี ช่วยพัฒนาให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งนี้ เพราะลีลาศนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเต้นรำเข้ากับจังหวัด เสี่ยงเพลงแล้ว ยังเป็นการออกกำลังกายที่ดีอีกชนิดหนึ่ง (ภัททิตยา โพธิมุ, 2561) ที่ทำให้บุคคลได้มีการเคลื่อนไหว ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ถูกต้อง และใช้จังหวะเพลงในการเคลื่อนไหว ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้ระบายออกทางความรู้สึก ให้ผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี มีความสนุกสนานจากการเต้นรำ และพร้อมที่จะ ประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าสังคมได้อย่างสมบูรณ์ (ทัตตพันธ์ แจ้ทองศรี, 2554) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนลีลาศนั้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้นั้น สิ่งที่สำคัญ ประกอบด้วย ครูผู้สอน และ วิธีการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนลีลาศบรรลุวัตถุประสงค์ โดยครูควรมีความรู้ ความเข้าใจ ในการสอนลีลาศ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนลีลาศ โดยศึกษาและเข้าใจในหลักสูตร และเนื้อหาที่สอน

ด้านเนื้อหาของรายวิชา เนื้อหาในการเรียนการสอนนั้น ควรเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ออกงานสังคม งานสังสรรค์ต่าง ๆ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ หรือการนำไปฝึกฝนต่อเพื่อ การแข่งขันได้ ดังนั้น สิ่งที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ คือ ลวดลายการเต้นพื้นฐานของแต่ละจังหวัด จังหวัดดนตรีของการเต้น และจังหวัดลีลาศที่นิยมในงานสังคม การออกกำลังกาย และการแข่งขัน ได้แก่ จังหวัดปิกิน จังหวัดซาซาซ่า จังหวัด อเมริกันรัมบ้า จังหวัดวอลซ์ จังหวัดแทงโก้ เป็นต้น ในแต่ละจังหวัดในแต่ละเพลงมีการออกลวดลายท่าเต้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งความถนัดและความสนใจของผู้เรียนที่แตกต่างกัน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนลีลาศที่มีจังหวัด ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเพลง เลือกจังหวัด ออกแบบลวดลายให้เหมาะสมตามความถนัดของแต่ละคน

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย สาธิต โดยครูอธิบายหลักการพื้นฐานก่อน และ สาธิตการเต้นเพื่อเป็นต้นแบบทั้งผู้นำและผู้ตามให้ผู้เรียนดู แล้วแบ่งกลุ่มจับคู่ตามความสมัครใจ 4 - 5 คู่ เน้นฝึกปฏิบัติ แบบเดี่ยวก่อนแยกชาย - หญิง คนละฝั่ง เมื่อเข้าใจกันและ ให้เข้าคู่แบบไม่มีเพลง และเข้าคู่พร้อมเพลง ควรจัดกิจกรรม การเรียนการสอนลีลาศใน 1 จังหวัด เป็นเวลา 3 สัปดาห์ โดยใน 1 สัปดาห์ มีจำนวน 2 ชั่วโมง ส่วนรูปแบบกิจกรรม ควรแบ่งกลุ่ม และจับคู่เพื่อให้เด็กเก่งสอนเด็กอ่อน เพื่อนช่วยเพื่อนคนที่รีบไปช่วยเพื่อนที่ยังเต้นไม่ได้ แต่การลีลาศ ต้องจับคู่แล้วเต้นเป็นกลุ่ม ครูจึงต้องเลือกทำการสาธิตแบบกลุ่ม โดยเลือกนักเรียนที่เต้นเก่งมากคู่กับครูแล้วสาธิต มีการ แบ่งกลุ่มเต้น โดยเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ อีกทั้ง ครูได้นำสื่อยูทูปมาช่วยในการสาธิต เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความสนใจมากขึ้น และผู้เรียนยังสามารถเปิดยูทูปแล้วฝึกซ้อมตามได้ด้วยตนเองจากที่บ้านได้ ซึ่งสอดคล้อง กับ ทิศนา แชมมณี ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสอนแบบสาธิตว่า เป็นการสอนโดยใช้การสาธิตเป็นวิธีการที่ช่วยให้ ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริง ด้วยตาตนเองว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัตินั้นชัดเจนขึ้น (ทิศนา แชมมณี, 2555) จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบท่าเต้นด้วยการผสมลวดลายการเต้นที่สนใจ โดยศึกษา ค้นคว้าจากยูทูป เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกะท่าทางการเต้นจากวิดีโอต้นแบบโดยวิเคราะห์การเคลื่อนไหว การจัด ท่าทาง การประกอบกับดนตรี และนำข้อสรุปที่ได้มาใช้ในการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาการกระบวนการคิด ผ่านการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวตามองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น รูปแบบการใช้เท้า การจัดท่าทาง การประกอบกับเสียงดนตรี

ซึ่งสอดคล้องกับ น้ำฝน กระมล และคณะ ที่สรุปว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ช่วยฝึกฝน การคิดเชิงระบบให้กับนักศึกษาเป็นไปตามลำดับขั้นของกระบวนการคิด (น้ำฝน กระมล และคณะ, 2558)

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เรียน ต้องช่วยเหลือและฝึกซ้อมให้กัน คนที่เด่นเป็นเร็วสอนคนที่เด่นเป็นช้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน แสดงถึงความ มีน้ำใจต่อกัน แสดงความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม สุดท้ายขอชมทักหรือขอบคุณเพื่อนที่เสียสละ แล้วมีการเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้เลือกเพลง เลือกคู่เต้น ออกแบบท่าเต้น ฝึกซ้อมร่วมกัน ทั้งนี้ ควรให้มีการจัดงานลีลาศขึ้นมา เพื่อเป็น การนำมาประยุกต์ใช้ในการเข้าสังคม เนื่องจากวิชาลีลาศมีผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ครูผู้สอนเพียงคนเดียวอาจจะดู ไม่ทั่วถึงสำหรับผู้เรียนที่มีทักษะน้อย จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนที่เก่งช่วยเหลือเพื่อน เพื่อให้การเรียนลีลาศมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทุกคน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ นवलลาวัลย์ ต๊ะลิสังวาล และคณะ ที่กล่าวว่า การจัดกลุ่มให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ล้วนเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้พูดคุยปรึกษา ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร (นवलลาวัลย์ ต๊ะลิสังวาล และคณะ, 2558) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ พิงสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล ที่พบว่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ในขั้นตอนของการประชุม จึงทำให้เจตคติของการเรียนจากกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการออกแบบจึงมีคะแนนอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ก่อนการเรียน และหลังจากที่ได้เรียนตามแนวทางที่ตนเองได้แลกเปลี่ยนไว้ จึงยิ่งทำให้ระดับเจตคติของนักเรียนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (อานนท์ พิงสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล, 2557)

ด้านการวัดและการประเมินผล จากกระบวนการวัดและประเมินผล จะพบว่า ควรวัดและประเมินผลในหลาย ๆ องค์ประกอบ โดยเฉพาะในด้านเจตคติ เนื่องจากความมั่นใจของผู้เรียนมีผลต่อการพัฒนาทักษะการปฏิบัติ การเก็บ รวบรวมข้อมูลนั้นครูต้องเป็นผู้รวบรวมและประเมินอย่างเที่ยงธรรม และควรให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพราะกระบวนการ ประเมินตนเองของผู้เรียนหรือให้เพื่อนประเมินจะทำให้ผู้เรียนรู้ข้อบกพร่องของตัวเองและของเพื่อน ควรมีการประเมิน ในเรื่องการแต่งกาย เนื่องจากวิชาลีลาศ เป็นรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมบุคลิกภาพ และการเข้าสู่มารยาท ทางสังคม และประเมินเรื่องของการตรงต่อเวลา ซึ่งจะผู้สอนจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง ตามที่ อธิพัชร์ ดาดี ได้ให้ ข้อเสนอแนะว่า ควรปล่อยตรงเวลาที่สอน (อธิพัชร์ ดาดี, 2552) สำหรับการมอบหมายงานและวิธีประเมินผลงาน ควรเน้น การประเมินผลจากการสอบภาคปฏิบัติ โดยครูประเมินและให้คะแนนตามแบบประเมินโดยประเมินตามวัตถุประสงค์ คะแนนเชิงปฏิบัติ โดยเป็นไปตามสภาพจริงตามหลักการในการวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดและ ประเมินผลทักษะได้ตรงตามสภาพจริง (กมลวรรณ ตังธนกานนท์, 2559)

ด้านสื่อการสอน อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ถ้ามี สถานที่ที่เหมาะสม พื้นที่โล่ง ขนาดห้องกว้าง พื้นไม้ลิ้นเป็นไม้ปาร์เก้ หรือพื้นหินอ่อน เพื่อให้การเคลื่อนไหวในการเต้น ลีลาศและการออกกวดลายการเต้นได้อย่างถูกต้องและเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลกับอันตรายในการชนกับโต๊ะ เก้าอี้ สิ่งกีดขวางหรือพื้นที่ลิ้นในระหว่างการเต้น ห้องควรเป็นห้องกระจก เพราะผู้เรียนสามารถมองเห็นการออกกวดลาย ที่ถูกต้องของตัวเองได้ในกระจกเนื่องจากไม่สามารถก้มมองการออกกวดลายของตัวเองได้ในระหว่างที่เต้น เครื่องเสียงดี มีคุณภาพ เสียงดนตรีที่ดังชัดเจน โดยเฉพาะสื่อประเภท คลิปวีดีโอจากยูทูป ที่สอนการเต้นลีลาศในท่าต่าง ๆ เพื่อให้ ผู้เรียนกลับไปทบทวนและฝึกปฏิบัติทั้งในเวลาและนอกเวลา เพื่อให้ทักษะดีขึ้น และเป็นการดึงดูดความสนใจผู้เรียน

ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย สนใจและสนุกสนานกับการเรียนลีลาศ มีทัศนคติที่ดี มีผลการเรียนวิชาลีลาศอยู่ในเกณฑ์ดี และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สังวร จันทกร, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี สามารถนำเสนอแนวทาง ประกอบด้วย 3 แกนหลัก คือ 1) การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่เน้นความมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ เช่น การจับคู่สลับหมุนเวียน การออกแบบท่าเต้นด้วยตนเอง และการสะท้อนคิดร่วมกัน 2) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านสถานที่และสื่อการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน รวมถึงการใช้สื่อวิดีโอและดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทบทวนความรู้ และ 3) การประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านทักษะการเต้นและกระบวนการคิด โดยใช้วิธีการประเมินตนเอง ประเมินเพื่อน และการสะท้อนผลการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบของผู้เรียนระดับปริญญาตรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศยังมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติทักษะทางกายและการประเมินผลด้านการปฏิบัติเป็นหลัก โดยขาดการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ อาทิ การวิเคราะห์องค์ประกอบการเต้น การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทต่าง ๆ และการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนการสอนจึงควรกำหนดวัตถุประสงค์ที่พัฒนาทั้งทักษะลีลาศและการคิดเชิงระบบ ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมใช้การประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน และครูผู้สอน สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรจัดทำคู่มือแนวทางการจัดการ

เรียนการสอนวิชาลีลาศที่บูรณาการการคิดเชิงระบบ เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนระดับปริญญาตรี และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงระบบ และศึกษาผลสัมฤทธิ์เพื่อยืนยันประสิทธิภาพและขยายผลไปยังบริบทอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ตังชันกานนท์. (2559). การวัดและประเมินทักษะปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทัตตพันธ์ เจ้ยทองศรี. (2554). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้การฝึกเดินรำลีลาศประเภทบอลรูมกับประเภทยืดนอกร่างกายที่มีต่อสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักศึกษาปริญญาตรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลลาวัลย์ ตีระสิ้งวาล และคณะ. (2558). การพัฒนาพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ต้นข้าวปลายนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหล่ายท่าอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. วารสารพิชเนศวร์สาร, 11(1), 87-98.
- น้ำฝน กระมล และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 14(3), 281-287.
- ไพฑูรย์ สิ้นลาร์ตัน. (2560). คิดวิเคราะห์: สอนและสร้างได้อย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภัทธยา โพธิมุ. (2561). พัฒนาการและการประเมินการใช้สื่อดิจิทัลการเดินลีลาศเพื่อสุขภาพ. วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา, 10(2), 183-192.
- มกราพันธุ์ จุฑะรสก. (2556). การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- รังษฤษฎี บุญชลอ. (2551). ประวัติและการลีลาศ Social Dance. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสกายบุ๊กส์จำกัด.
- สรญา ทองธรรมมา. (2564). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนากการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สังวร จันทกร. (2564). ความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาลีลาศ. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 16(2), 130-141.
- อธิพัชร์ ดาดี. (2552). ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- อังสุรีย์ พันธุ์แก้ว. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ CLICK เพื่อส่งเสริมความสามารถในการตีความ
ทางปัญญาสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารวิจัยและวิชาการสังคมศาสตร์, 9(27), 123-136.
- อานนท์ พึ่งสาย และต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล. (2557). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อเจตคติในการเรียน
พลศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 233-245.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*.
Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Meadows, D. H. (2008). *Thinking in Systems: A Primer*. Vermont. United States of America: Chelsea Green.
Publishing.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-
Bass/Wiley.
- Wang, Y. (2024). The Influence of Sports Dance on Self-esteem Among College Students. *International
Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 4(5), 487-492.

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

THE EFFECTS OF ACTIVITY-BASED LEARNING TO MATHEMATICS CONCEPTS ON THE TOPIC OF POLYGONS OF GRADE 6 STUDENTS

ชีวาพร ทรัพย์เพชร, ต้องตา สมใจเพ็ง*, ชานนท์ จันทรา

Cheewaporn Supphet, Tongta Somchaieng*, Chanon Chuntra

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: fedutts@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน กลุ่มเป้าหมายการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นนักเรียนทั้งหมดของระดับชั้นนี้ เป็นการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียววัดผลหลังทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม และแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และลักษณะการเขียนคำตอบ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม นักเรียนมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 27 คะแนน จำนวน 1 คน มีนักเรียนที่มีคะแนนอยู่ในช่วง 19 - 20 คะแนน จำนวน 4 คน เมื่อพิจารณาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำแนกตามมโนทัศน์ พบว่า ความรู้เชิงมโนทัศน์ที่นักเรียนมีความเข้าใจและคะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนสูง ได้แก่ เรื่อง มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม และความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม นักเรียนสามารถยกตัวอย่างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในเนื้อหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ความรู้เชิงมโนทัศน์ เรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยมและพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม พบว่า นักเรียนบอกลักษณะที่จำเป็นและไม่จำเป็นเกี่ยวกับลักษณะของรูปหลายเหลี่ยมได้ถูกต้องเป็นบางส่วน ส่งผลให้มีนักเรียนที่กำหนดแนวทางการหาพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยมไม่ถูกต้อง ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนฝึกสังเกตองค์ประกอบต่าง ๆ และพิจารณาข้อมูลที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้หาคำตอบทุกครั้งที่ทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ที่ถูกต้อง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน, คณิตศาสตร์, ความรู้เชิงมโนทัศน์, รูปหลายเหลี่ยม

Abstract

This research aimed to investigate students' mathematics concepts through Activity-Based Learning instruction. The target population was five sixth-grade students from a small opportunity expansion school in Chainat Province during the second semester of the 2024 academic year, constituting the complete population of students at this grade level. This study employed a one-shot case design. The research instruments included mathematics lesson plans on polygons and a mathematics concept test on polygons. Data analysis utilized mathematics concepts scores and response writing characteristics. The research findings revealed that one student achieved the highest score of 27 points for the mathematics concept regarding polygons, while four students scored within the range of 19 - 20 points. When examining mathematics concepts categorized by concepts, it was found that students demonstrated strong understanding and high scores in the following areas: interior angles of polygons and perimeter of polygons. Students were able to correctly and comprehensively provide examples of mathematics concepts in these content areas. Regarding conceptual knowledge of polygon characteristics and polygon area, findings indicated that students could partially identify necessary and unnecessary characteristics of polygons correctly. This resulted in some students incorrectly determining approaches for calculating polygon areas. Teachers should organize activities for students to practice observing various components and considering essential information needed to derive solutions during every collaborative activity to promote accurate conceptual understanding and knowledge.

Keywords: Activity-Based Learning, Mathematics, Concepts, Polygons

บทนำ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายหนึ่งที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนเมื่อจบหลักสูตร นั่นคือ ต้องการให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ในสาระคณิตศาสตร์ที่จำเป็น พร้อมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) สิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในคณิตศาสตร์อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร คือ การสร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องให้กับนักเรียน การมีมโนทัศน์จะช่วยให้ นักเรียนสามารถจัดระบบความรู้ได้อย่างเป็นระเบียบ จำง่าย รวมถึงสามารถจัดประเภท สรุปความคิด และเห็นความเชื่อมโยงของเนื้อหาต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน (ปัทมาสน์ งามอนันต์, 2563) โดยองค์ประกอบของความรู้ เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การบอกลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์ การบอกคำจำกัดความของมโนทัศน์ และการยกตัวอย่างของมโนทัศน์ (สุรรัตน์ สมรรถการ, 2564) นักเรียนที่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อย่างถ่องแท้ จะส่งผลให้นักเรียนเกิดการคิดเชิงมโนทัศน์ที่ถูกต้อง สามารถนำความรู้ไปเชื่อมโยงประสบการณ์ สร้างข้อสรุปที่เป็นข้อเท็จจริง และนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้ (มัญญา ลากยั้งยง, 2562) ดังนั้น ครูและนักเรียนจึงควรให้ความสำคัญ

กับความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเนื้อหาและแนวคิดสำคัญทางคณิตศาสตร์ซึ่งการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้าใจของนักเรียน

จากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของผู้วิจัยในโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท ปีการศึกษา 2566 ที่ผ่านมา ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.94 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ เมื่อพิจารณาพฤติกรรมกรเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ตนเองเรียนไปก่อนหน้ามาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ในระดับขั้นที่สูงขึ้นได้ มีความจำหรือความเข้าใจในเนื้อหาคณิตศาสตร์เพียงระยะสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักเรียนต้องเรียนในเนื้อหา เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ผู้วิจัย พบว่า นักเรียนไม่สามารถนำความรู้เกี่ยวกับรูปเรขาคณิตพื้นฐาน เช่น รูปสามเหลี่ยม และรูปสี่เหลี่ยมมาปรับใช้ในการเรียนเนื้อหาปัจจุบันได้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเนื้อหาที่คลาดเคลื่อนหลายประการ มักจะจำลักษณะและสมบัติต่าง ๆ ของรูปเรขาคณิตสองมิติที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน หรือจำไม่ได้เลย นักเรียนมักเข้าใจผิดว่ารูปหลายเหลี่ยมด้านเท่าจะมีขนาดของมุมที่เท่ากันเสมอ นักเรียนไม่สามารถระบุชนิดและสมบัติของรูปหลายเหลี่ยมได้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาแล้ว พบว่า นักเรียนเรียนรู้ด้วยการท่องจำตามที่ครูบอกเท่านั้น ความรู้ที่ได้เกิดจากครูไม่ใช่เกิดจากตัวนักเรียนหรือความสนใจของนักเรียน ทำให้เป็นเพียงความจำระยะสั้น จึงไม่สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในเนื้อหาที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ กมล โปธิเย็น ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการป้อนความรู้จากครูหรือที่เรียกว่า Teacher Center ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะสำคัญต่อการเป็นผู้แสวงหาและคัดกรองความรู้ด้วยตนเองได้ ครูจึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้อการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (กมล โปธิเย็น, 2564)

การให้ความสำคัญกับการยกระดับการจัดการเรียนการสอนจากการบรรยายไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมในห้องเรียนจะส่งเสริมให้การเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เน้นการท่องจำแต่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและมีบทบาทในการหาความรู้ด้วยตนเอง (กฤษฎา วรพิน, 2565) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีหลักการที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนตามที่ นาสิยะห์ สาหาค กล่าวว่า ครูควรสอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักเรียนสอนจากเรื่องง่ายไปยาก (นาสิยะห์ สาหาค, 2559) จากการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรม ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายและสะท้อนความคิด ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำไปใช้ และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (ภัทรสร นรเหรียญ, 2563); (ปิยะนุช แจ่มหม้อ, 2563); (ญาณิศา เลิศไกร, 2568) กระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนดังกล่าวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักการศึกษาได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน แล้วพบว่า ส่งผลดีต่อนักเรียน ตัวอย่างเช่น การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเชิงอภิปัญญาที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง ความน่าจะเป็น ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้เป็นอย่างดี (วรรณวิสา สุวรรณชัยรบ และคณะ, 2564)

จากความสำคัญและแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เชิงมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่ครูควรให้ความสำคัญ และควรส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ จนเกิดความรู้เชิงมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความรู้เชิงมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้รายวิชาคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้เชิงมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยกลุ่มเดียววัดผลหลังทดลอง (One-Shot Case Design) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 5 คน เนื่องจากเป็นนักเรียนทั้งหมดของระดับชั้นนี้และเป็นนักเรียนที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายในการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. แบบทดสอบวัดความรู้เชิงมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอน ในการดำเนินการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดหลักสูตร จุดมุ่งหมายหลักสูตร มาตรฐานตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

1.2 ศึกษารายละเอียดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และเอกสารเกี่ยวกับการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้ เวลาเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา และการประเมินผลการเรียน สำหรับจัดเตรียมทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และเอกสารอื่น ๆ

1.3 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

1.5 จัดทำแผนการเรียนรู้ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน รวม 13 คาบ

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระ ตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์และตัวชี้วัด การวัดและประเมินผล ภาษาที่ใช้ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระ

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์แล้ว ไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวัดวิจิตรรังสรรค์ จำนวน 5 คน

2. แบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย ให้นักเรียนตอบตามความเข้าใจของตนเอง แบบทดสอบมีข้อสอบทั้งหมด 5 ข้อ รวม 28 คะแนน เพื่อวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนา ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาสาระการเรียนรู้ หลักการ ความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากเอกสารประกอบการเรียนการสอน คู่มือครูและหนังสือเรียนวิชาคณิตศาสตร์ กำหนดสาระการเรียนรู้ในแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม

2.2 สร้างแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ คะแนนเต็ม 28 คะแนน

2.3 นำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระ เพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาความชัดเจนของข้อความเกณฑ์การให้คะแนน และความเหมาะสมของเวลาในการออกสอบ เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษา ชั้นคว่ำอิสระให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุง และแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระ

2.4 นำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ที่ปรับปรุงและแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อสอบกับสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อสอบทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าเป็นข้อสอบที่สามารถนำไปใช้ได้

2.5 นำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และเกณฑ์การประเมินที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อควรปรับปรุงของผู้เชี่ยวชาญเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

2.6 นำแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ที่ปรับปรุงและแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม จำนวน 13 คาบ คาบละ 60 นาที
2. เก็บร่องรอยการทำใบกิจกรรมระหว่างการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม และบันทึกพฤติกรรมระหว่างเรียนของนักเรียนในการตอบคำถาม อภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในห้องเรียน
3. หลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอน เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม มาให้นักเรียนทำ โดยใช้เวลาในการทดสอบ 60 นาที
4. นำผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบมาคำนวณหาผลรวมของควมถี่ของคะแนน
5. นำผลสรุปจากแบบบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ ใบกิจกรรม และแบบทดสอบในประเด็นของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แล้วสะท้อนความคิดเห็น และสรุปผลการจัดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม จากแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ลักษณะข้อสอบเป็นแบบอัตนัย ประกอบด้วย 4 เนื้อหา ได้แก่ 1) ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม 2) มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม 3) ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม และ 4) พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม โดยใช้ผลรวมของควมถี่ของคะแนน คิดเป็นร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบตาราง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ลักษณะการเขียนตอบของนักเรียนในแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วจัดประเภทลักษณะการเขียนคำตอบของนักเรียนตามคะแนนที่ได้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ในภาพรวม

ตารางที่ 1 ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม (คะแนนเต็ม 28 คะแนน)

เนื้อหา	คะแนนเต็ม (ร้อยละ)	คะแนนของนักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
รูปหลายเหลี่ยม	28	20	19	27	20	20
	(100)	(71.43)	(67.86)	(96.43)	(71.43)	(71.43)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าคะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีนักเรียน จำนวน 1 คน ที่มีความเข้าใจในมโนทัศน์อย่างแท้จริง เนื่องจากมีคะแนนสูงที่สุด นั่นคือ 27 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 96.43) และมีนักเรียนจำนวน 4 คน ที่มีคะแนนใกล้เคียงกันอยู่ในช่วง 19 - 20 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 67.86 - 71.43) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์

ลักษณะการเขียนคำตอบในแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้สามารถยกตัวอย่างของมโนทัศน์ได้ และสามารถบอกลักษณะที่จำเป็นของรูปหลายเหลี่ยมได้ในบางส่วนแต่ยังไม่ครบถ้วน อีกทั้ง ยังมีประเด็นที่เข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเรื่อง พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม โดยนักเรียนเลือกวิธีการหาพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากขาดการพิจารณาข้อมูลที่สำคัญ ส่งผลให้เลือกแนวทางในการคำนวณพื้นที่ไม่ถูกต้อง และได้คำตอบที่ผิดพลาด

ตอนที่ 2 ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม จำแนกตามมโนทัศน์

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม จำแนกตามมโนทัศน์ ประกอบด้วย 4 เนื้อหา ได้แก่ เรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม และพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม

ตารางที่ 2 คะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำแนกตามมโนทัศน์

เนื้อหา	คะแนนเต็ม (ร้อยละ)	คะแนนของนักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
1. ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม	10 (100)	3 (30)	6 (60)	9 (90)	3 (30)	6 (60)
2. มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม	4 (100)	4 (100)	4 (100)	4 (100)	4 (100)	4 (100)
3. ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม	4 (100)	4 (100)	4 (100)	4 (100)	4 (100)	2 (50)
4. พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม	10 (100)	9 (90)	5 (50)	10 (100)	9 (90)	8 (80)

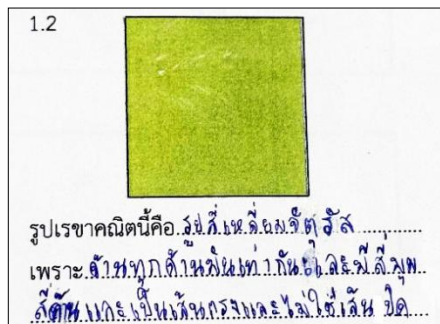
จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำแนกตามมโนทัศน์ 4 เนื้อหารายละเอียด ดังนี้ 1) ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม แบ่งนักเรียนตามผลคะแนนได้ 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ นักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก จำนวน 1 คน ได้คะแนนร้อยละ 90 ของคะแนนเต็ม กลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง จำนวน 2 คน ได้คะแนนร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม และ กลุ่มที่ 3 คือ นักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ค่อนข้างน้อย จำนวน 2 คน ได้คะแนนร้อยละ 30 ของคะแนนเต็ม 2) มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม นักเรียนทุกคนมีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก โดยทำได้คะแนนเต็ม (คิดเป็นร้อยละ 100) 3) ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้คะแนนเต็ม (คิดเป็นร้อยละ 100) มีนักเรียนเพียง 1 คนเท่านั้น ที่ได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม และ 4) พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม นักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก จำนวน 4 คน ได้คะแนนอยู่ในช่วงร้อยละ 80 - 100 และมีนักเรียน 1 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง ซึ่งได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีรายละเอียดของการทำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำแนกตามมโนทัศน์ ดังนี้

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม สำหรับนักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก พบว่า นักเรียนสามารถระบุชนิดของรูปหลายเหลี่ยมและบอกลักษณะที่จำเป็นได้ถูกต้อง และครบถ้วน โดย

พิจารณาจากจำนวนของด้านและมุม รวมถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปปิดและลักษณะของด้านที่ต้องเป็นส่วนของเส้นตรงเท่านั้น

มีนักเรียน 2 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง โดยนักเรียนสามารถบอกลักษณะที่จำเป็น และไม่จำเป็นของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องในกรณีของรูปหลายเหลี่ยมที่มีลักษณะปกติและพบเห็นบ่อย อย่างไรก็ตามยังขาดความรอบคอบในการพิจารณาเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปหลายเหลี่ยมในกรณีที่ไม่มีการกำหนดลักษณะเฉพาะของด้านและมุม ทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นไม่เพียงพอที่จะระบุชนิดของรูปสี่เหลี่ยมได้อย่างถูกต้อง ดังแสดงในภาพที่ 2

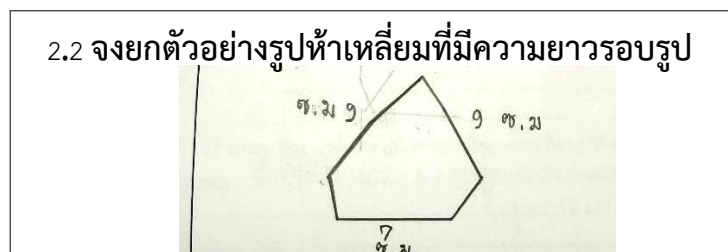

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการเขียนคำตอบของนักเรียนที่ได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

มีนักเรียน 2 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ค่อนข้างน้อย นักเรียนทั้งสองคนนี้สามารถระบุลักษณะที่จำเป็นและไม่จำเป็นของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้เพียงบางส่วน แต่ยังไม่ครบถ้วน อีกทั้งยังขาดความรอบคอบในการพิจารณาเงื่อนไขที่จำเป็นในการระบุชนิดของรูปหลายเหลี่ยมซึ่งเป็นปัญหาเดียวกันกับนักเรียนกลุ่มก่อนหน้า

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม ข้อคำถามเป็นลักษณะของการวาดรูปเรขาคณิตตามเงื่อนไขของมุมภายในที่กำหนดให้ โดยนักเรียนทุกคนได้คะแนนเต็มในข้อนี้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถยกตัวอย่างของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์นั้นได้อย่างถูกต้องและกำหนดสัญลักษณ์ที่จำเป็นครบถ้วน

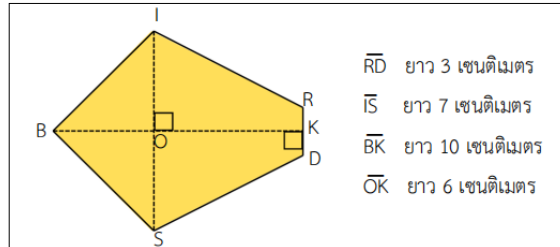
ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม มีนักเรียน 4 คน ที่ได้คะแนนเต็ม มีเพียง 1 คนเท่านั้น ที่ได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม เมื่อพิจารณาการทำแบบทดสอบซึ่งข้อคำถามเป็นลักษณะของการวาดรูปเรขาคณิตตามเงื่อนไขของความยาวรอบรูปที่กำหนดให้ พบว่า นักเรียนสามารถสร้างรูปห้าเหลี่ยมได้ แต่ไม่สามารถระบุความยาวของด้านในแต่ละด้านให้ตรงตามที่โจทย์กำหนดได้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการเขียนคำตอบของนักเรียนที่ได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม

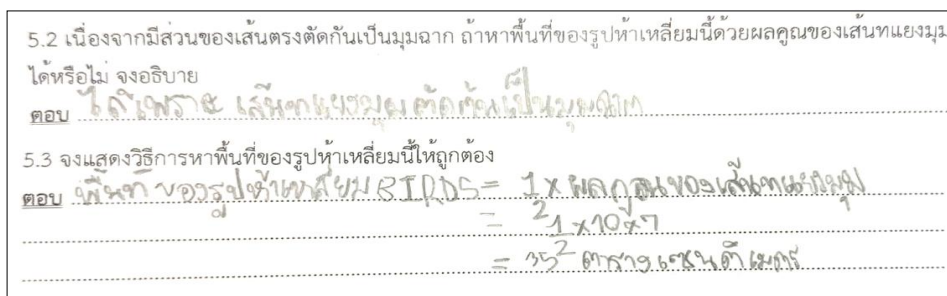
ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม จากการทำแบบทดสอบ ซึ่งข้อความถามเป็นลักษณะของการอธิบายแนวทางและแสดงวิธีการหาพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยมตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เงื่อนไขโจทย์ในข้อ 5 (5.1 - 5.3)

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 2 พบว่า มีนักเรียน 4 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก นักเรียนมีมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเส้นทแยงมุมและการหาพื้นที่ด้วยผลคูณของเส้นทแยงมุม เนื่องจากนักเรียนสังเกต แล้วพบว่า รูปเรขาคณิตที่กำหนดให้ นั้น ไม่ได้ระบุข้อมูลของเส้นทแยงมุม ส่งผลให้นักเรียนหาพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยมได้ถูกต้อง

ทั้งนี้ มีนักเรียน จำนวน 1 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม นักเรียนรายนี้ไม่สามารถบอกลักษณะที่จำเป็นในการหาพื้นที่ของรูปเรขาคณิตด้วยผลคูณของเส้นทแยงมุมได้ เนื่องจากนักเรียนเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเส้นที่ตัดกันเป็นมุมฉากภายในรูปห้าเหลี่ยมนั้น คือ เส้นทแยงมุม ส่งผลต่อการเลือกแนวทางการหาพื้นที่ไม่ถูกต้องด้วย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการเขียนคำตอบของนักเรียนที่ได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่มีต่อความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลของการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน รายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ในภาพรวมหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามคะแนนของความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์

กลุ่มแรก คือ นักเรียนที่มีคะแนนเท่ากับ 27 คะแนน ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุด และกลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนที่มีคะแนนใกล้เคียงกันอยู่ในช่วง 19 - 20 คะแนน เมื่อพิจารณาจากผลการเรียนและประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด เป็นนักเรียนกลุ่มอ่อนที่พื้นฐานการเรียนคณิตศาสตร์ไม่ดีนัก แต่จากผลการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความรู้เชิงมโนทัศน์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรียนรู้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอดคล้องกับแนวคิดของ ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน ที่ระบุว่า การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานช่วยสร้างความสนุกสนาน และส่งเสริมการซึมซับความรู้โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน (ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน, 2565)

2. ผลการศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม จำแนกตามมโนทัศน์ ซึ่งประกอบด้วย 4 เนื้อหา โดยพิจารณาจากแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ ดังนี้

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มนักเรียนตามคะแนนของความรู้เชิงมโนทัศน์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก ปานกลาง และค่อนข้างน้อย ซึ่งเรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยมนี้เป็นมโนทัศน์แรกที่ถูกผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานทำให้นักเรียนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเรียนรู้แบบเดิม คือ การเรียนรู้แบบฟังพาดู เน้นการท่องจำ และฟังบรรยาย เป็นการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง นักเรียนต้องใช้การคิด อภิปราย มีความกล้านำเสนอหน้าชั้นเรียน และสร้างข้อสรุปของความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ร่วมกัน ซึ่งใช้เวลาในการปรับตัวค่อนข้างมาก นักเรียนจึงขาดความรอบคอบในการเลือกใช้ข้อมูล ส่งผลให้คะแนนความรู้เชิงมโนทัศน์ของนักเรียนในเรื่องนี้แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านเกมและจำแนกชนิดของรูปหลายเหลี่ยมด้วยเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเอง พร้อมเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียนจนได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับสมบัติของรูปหลายเหลี่ยม

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนทุกคนมีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนสำรวจมุมภายในของรูปสามเหลี่ยมกรณีที่ไม่ใช่เครื่องมือวัดทางเรขาคณิต นำไปสู่การหามุมภายในของรูปสี่เหลี่ยม จากนั้นครูจึงใช้โปรแกรมเรขาคณิตพลวัต GeoGebra แสดงตัวอย่างการหาขนาดของมุมภายในของรูปหลายเหลี่ยมที่หลากหลายแล้วบันทึกลงในเอกสารแนะแนวทางเพื่อหาข้อค้นพบแล้วสรุปเป็นความรู้เชิงมโนทัศน์ร่วมกัน สอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ แสงทอง ที่ได้ศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์และความรู้เชิงกระบวนการ เรื่อง เวกเตอร์ ในสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GeoGebra ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนสำรวจและบันทึกคำอธิบายเกี่ยวกับความรู้เชิงมโนทัศน์ในเอกสารแนะแนวทาง แล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายหรือเปรียบเทียบความรู้ เพื่อนำไปสู่ความรู้ที่ถูกต้อง (เกียรติศักดิ์ แสงทอง, 2564)

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม เป็นอีกมโนทัศน์ที่นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก มีเพียง 1 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง โดยผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ใช้เชือกฟางสร้างรูปหลายเหลี่ยมและใช้เครื่องมือวัดในการหาความยาวรอบรูป กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยใช้ร่างกายในการจับเชือกฟางให้เกิดมุม ส่งผลให้มีสมาธิและสนุกกับการเรียนรู้

นอกจากนี้ ครูได้นำเสนอแบบฝึกหัดที่หลากหลายทั้งแบบฝึกหัดที่ระบุความยาวของด้านครบทุกด้านและแบบฝึกหัดที่ระบุความยาวของด้านเพียงบางส่วน กระตุ้นให้นักเรียนคำนึงถึงสมบัติของรูปหลายเหลี่ยมในการหาความยาวรอบรูปด้วย เมื่อผู้วิจัยพิจารณาการทำแบบทดสอบของนักเรียนที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง พบว่า นักเรียนสามารถยกตัวอย่างรูปเรขาคณิตตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ได้เพียงบางส่วน แต่ยังไม่ครบถ้วน จึงเป็นสิ่งที่ครูต้องแสดงตัวอย่างและอภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการหาความยาวรอบรูป เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ฤทธิญา วรพิน ที่กล่าวว่า การอภิปรายในชั้นเรียนช่วยสร้างแนวความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับความรู้เชิงมโนทัศน์ที่นักเรียนกำลังเรียนรู้ อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมด้วย (ฤทธิญา วรพิน, 2565)

ความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง พื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก และมีนักเรียนเพียง 1 คน ที่มีความรู้เชิงมโนทัศน์ปานกลาง เป็นผลจากการที่ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้สำรวจการหาพื้นที่ผ่านการใช้กระดาษตาราง การอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน รวมถึง การหาพื้นที่ด้วยแนวทางที่หลากหลาย และเหมาะสมกับข้อมูลที่โจทย์กำหนดให้ สอดคล้องกับ จุฑามณี อินทร์อุทิศ ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทดลอง สำรวจและแลกเปลี่ยนแนวคิดร่วมกับผู้อื่น จนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องและมีความสุข (จุฑามณี อินทร์อุทิศ, 2564) ทั้งนี้ การนำเสนอตัวอย่างหน้าชั้นเรียน ต้องเป็นประเด็นที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ และมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ค้นพบข้อควรระวังในการหาพื้นที่ด้วยตนเอง

ผู้วิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมที่ครูออกแบบมาอย่างเหมาะสม ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทดลอง สำรวจร่วมกับผู้อื่น จนนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถูกต้อง และยังช่วยส่งเสริมความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักการศึกษาได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน แล้วพบว่า ส่งผลดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน ตัวอย่างเช่น พุทธสิริ พุทธิให้ ที่ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง การวัดน้ำหนัก ที่มีต่อสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งเป็นความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่ต้องอาศัยมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้วย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมดังกล่าวส่งผลดีต่อสมรรถนะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน 2) การบอกความคิดเบื้องต้นโดยใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ 3) การใช้ศัพท์ สัญลักษณ์ แผนภูมิ แผนภาพอย่างง่าย 4) การบอกความรู้และหลักการทางคณิตศาสตร์ที่เชื่อมโยงปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และ 5) การคิดในใจ ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีทั้งหมด (พุทธสิริ พุทธิให้, 2566) และงานวิจัยของ Festus, A. B. ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนคณิตศาสตร์ที่ส่งผลดีต่อนักเรียน โดยครูต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีการทำกิจกรรมกลุ่ม และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อยกระดับการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น (Festus, A. B., 2013)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการทำแบบทดสอบวัดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง

มุมมองในของรูปหลายเหลี่ยม สูงที่สุด ตามมาด้วยเรื่อง ความยาวรอบรูปของรูปหลายเหลี่ยม ซึ่งนักเรียนสามารถยกตัวอย่างของมโนทัศน์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่นักเรียนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนคือ เรื่อง ลักษณะของรูปหลายเหลี่ยม และพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม ซึ่งเป็นผลจากการที่นักเรียนขาดความรอบคอบในการพิจารณาข้อมูลตามเงื่อนไขที่โจทย์กำหนด เพื่อใช้ในการบอกลักษณะที่จำเป็นและไม่จำเป็นของมโนทัศน์ รวมถึงการบอกคำจำกัดความของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องเป็นบางส่วน แต่ยังไม่สมบูรณ์ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) ขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรให้เวลานักเรียนปรับตัวในคาบแรกมากกว่าคาบอื่น ๆ เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเป็นการเปลี่ยนจากแนวทางการเรียนรู้แบบเดิมที่นักเรียนเคยพึ่งพาครู มาเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนกล้านำเสนอแนวคิดของตัวเอง และสร้างความเชื่อใหม่ว่าการคิดที่แตกต่างไม่ใช่สิ่งผิด แต่เป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายร่วมกันในชั้นเรียน และ 2) จากผลการออกแบบกิจกรรม เรื่อง มุมภายในของรูปหลายเหลี่ยม นักเรียนทุกคนมีความรู้เชิงมโนทัศน์สูงมาก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้สำรวจความรู้ผ่านสื่อที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ ร่วมกับสื่อเทคโนโลยีและเอกสารแนะแนวทางจะช่วยให้ นักเรียนสังเกต จนเกิดความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ควบคู่กับการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และ 2) เมื่อนักเรียนมีความรู้เชิงมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ครบทั้ง 3 องค์ประกอบแล้ว ครูสามารถต่อยอดการพัฒนาความรู้เชิงมโนทัศน์ในระดับ ที่สูงขึ้น โดยศึกษาผลการนำความรู้ดังกล่าวไปใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับโจทย์ปัญหา เรื่อง รูปหลายเหลี่ยม ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กมล โพธิเย็น. (2564). Active Learning: การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(1), 11-28.
- กฤษฎา วรพิน. (2565). การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในชั้นเรียนวิชาคณิตศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 20(1), 31-46.
- เกียรติศักดิ์ แสงทอง. (2564). การศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์และความรู้เชิงกระบวนการ เรื่อง เวกเตอร์ในสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GeoGebra. ใน วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุฑามณี อินทร์อุริศ. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษา และการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน. (2565). การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรม และผลงานสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน. มนุษยสังขมสาร (มสส.), 20(2), 89-110.

- ญาณิศา เลิศไกร. (2568). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาส 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 10(1), 46-55.
- นาสียะห์ สาหาต. (2559). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปัทมาสน์ งามอนันต์. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เกมมิฟิเคชันเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิยะนุช แจ่มหม้อ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พุทธสิรี พุทธิให้. (2566). การศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง การวัดน้ำหนัก ที่มีต่อสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 7(2), 54-64.
- ภัทรสร นรเหรียญ. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.), 22(2), 46-61.
- มัณฑนา ลากยั้งยง. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์และความคงทนของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารชุมชนวิจัย, 13(3), 44-56.
- วรรณวิสา สุวรรณชัยรบ และคณะ. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเชิงอภิปัญญาที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง ความน่าจะเป็น. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์, 8(1), 214-228.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สุธารัตน์ สมรรถการ. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดรูปแบบการปรับมโนทัศน์และรูปแบบการแปลงของเลข เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(4), 259-276.
- Festus, A. B. (2013). Activity-Based Learning strategies in the Mathematics classrooms. Journal of Education and Practice, 4(13), 8-15.

ผลของการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ*

THE EFFECTS OF A NORTHERN ESAN FOLK MUSIC-BASED EXERCISE MODEL ON ENHANCING PHYSICAL FITNESS AMONG ELDERLY

วิระศักดิ์ กุลฉะวะ, นภัสวรรณ เจริญชัยภินันท์*, อนันต์ มารารัตน์

Virasak Kulchawa, Napassawan Charoenchaipinan*, Anan Mararut

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jackswu2523@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ กลุ่มทดลองในการวิจัยเป็นผู้สูงอายุระหว่าง 60 - 70 ปี โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้วิธีจับสลาก ได้แก่ จังหวัดยโสธร หนองคาย สกลนคร และอุดรธานี จังหวัดละ 30 คน รวม 120 คน วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ ภายในกลุ่ม และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลหลังการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ระหว่างกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุของกลุ่มทดลอง ทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า สมรรถภาพทางกายด้านชีพจร ขณะพัก ความดันโลหิต ความอ่อนตัว ก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน ดัชนีมวลกาย ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อแขน ความแข็งแรงกล้ามเนื้อขา ความอดทนระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว หลังการฝึก 8 สัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุระหว่างกลุ่ม ทั้ง 4 กลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางด้านสถิติที่ระดับ .05 ทุกกลุ่มสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุไปใช้ได้เหมือนกัน และสามารถนำรูปแบบ ฯ ไปใช้กับผู้สูงอายุอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรี, วัฒนธรรมอีสานเหนือ, สมรรถภาพทางกาย, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research is an experimental study designed to compare the effects of exercising with traditional Esan music on enhancing the physical fitness of the elderly. The experimental group in the study consists of elderly individuals aged between 60 and 70 years. Using a simple random method by drawing, the provinces of Yasothon, Nong Khai, Sakon Nakhon, and Udon Thani were selected, with 30 people from each province, totaling 120 people. Research Objective: 1) To compare the effects of using traditional Esan folk music exercise formats to enhance the physical fitness of the elderly before and after using this format within the group. and 2) Compare the results after using the exercise format combined with northeastern folk music to enhance the physical fitness of the elderly between groups. The data was analyzed by finding the mean and standard deviation. The research findings indicate that 1) The results of using the exercise model combined with traditional Isan music to enhance the physical fitness of elderly individuals in all four experimental groups showed no difference in physical fitness regarding resting pulse rate, blood pressure, and flexibility before and after the 8-week training. However, there were significant statistical differences at the .05 level in body mass index, arm muscle strength, leg muscle strength, cardiovascular endurance, and balance after the 8-week training. and 2) The results of using the form of exercise combined with Northeastern Thai folk music to enhance the physical fitness of the elderly among the four groups showed no significant statistical difference at the .05 level. Every group was able to develop the physical fitness of the elderly equally, and this model can be effectively applied to other elderly individuals as well.

Keywords: Exercise with Music Format, Northern Isan Culture, Physical Fitness, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จากพัฒนาการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ดีขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีอายุยืนยาวมากขึ้น แม้จะเป็นผลดีในด้านคุณภาพชีวิต แต่ก็ทำให้เกิดความท้าทายใหม่ตามมา โดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ จิตใจ และสังคมที่เกิดขึ้นตามวัย ทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเผชิญกับปัญหาสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเกี่ยวกับข้อ กระดูก ตลอดจนปัญหาทางจิตใจ เช่น ความเหงา ซึมเศร้า หรือความรู้สึกถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ ระบบบริการสุขภาพในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านบุคลากร เครื่องมือ และนโยบายที่ครอบคลุม ส่งผลให้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับความสนใจอย่างเร่งด่วน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและศักดิ์ศรีในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต การออกกำลังกายเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถพัฒนาสุขภาพดีขึ้นได้ มีหน่วยงานภาครัฐ ได้มีนโยบายหลากหลายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดตั้งสมาคม ชมรม หรือ

การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งเรื่องของความรู้ อารมณ์ สังคม สมรรถภาพทางกาย และยังหาอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ ทั้งยังมีการฝึกอาชีพ และนันทนาการ เป็นต้น ปัญหาส่วนมากมักพบกับผู้สูงอายุ คือ สมรรถภาพทางกาย สุขภาพที่ไม่ดีตามวัย เกิดการเสื่อมของกล้ามเนื้อ ข้อต่อ ระบบไหลเวียนเลือด ทำให้เกิดการทรงตัวที่ไม่ดีเช่น การหกล้ม การหกล้ม คือ ปัญหาที่พบเจอบ่อยมากของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ สยาม ทองใบ และคณะ การศึกษาสมรรถภาพทางกายในกลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อขาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ความอ่อนตัวของหัวใจไหลอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ถึง ดี ความอดทนของระบบหัวใจและไหลเวียนเลือด อายุ 60 - 69 ปี อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ถึง ต่ำมาก (สยาม ทองใบ และคณะ, 2562) จะเห็นได้ว่า ถ้าร่างกายไม่ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก และยังสอดคล้องกับ กรมพลศึกษา การหกล้มเกิดขึ้นได้กับทุกเพศทุกวัย หากเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุแล้วจะเกิดการบาดเจ็บที่รุนแรงกว่าวัยอื่น ๆ โดยเฉพาะคนที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป พบว่า มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ที่หกล้มอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และพบว่า มีภาวะกระดูกหักร่วมด้วย โดยเฉพาะบริเวณข้อมือ สะโพก ส่งผลต่อการเคลื่อนไหว อาจรุนแรงถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิตได้ (กรมพลศึกษา, 2563) ปัญหาความเสื่อมสภาพของร่างกายของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการประกอบเลี้ยงชีพของตน แต่การออกกำลังกายสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายได้สอดคล้องกับ บรรณสิทธิ์ สิทธิบรรณกุล และคณะ ตารางเก็บข้อมูลประกอบดนตรีในผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อการหกล้ม ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยการทรงตัว ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และความกลัวการหกล้ม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (บรรณสิทธิ์ สิทธิบรรณกุล และคณะ, 2567) และยังสอดคล้องกับ จีรวรรณ ทองประ เปรียบเทียบผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุเพื่อป้องกันการล้ม โปรแกรมการฝึกออกกำลังกายเพื่อป้องกันการล้มส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อสามารถทำให้การทรงตัวสามารถทำได้ดีขึ้นป้องกันการล้มในผู้สูงอายุ (จีรวรรณ ทองประ, 2567)

กรมพลศึกษา คู่มือการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีภาวะเจ็บป่วยและภาวะความเสื่อมของร่างกายมากกว่าวัยอื่น ๆ เช่น การปวดข้อ ข้อติด ข้ออักเสบ เอ็นอักเสบ เป็นต้น วิธีหนึ่งที่นิยมในปัจจุบันเพื่อชะลอการเสื่อมและลดการเกิดโรครวมทั้งภาวะการเจ็บป่วย ทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุมีความแข็งแรง และสมรรถภาพทางกายที่ดีขึ้น คือ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและอายุ (กรมพลศึกษา, 2563) สมรรถภาพทางกายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพและเพิ่มความสามารถในการทำงานของร่างกาย ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการลดปัจจัยเสี่ยงในการเกิดโรคต่าง ๆ ได้ เช่น กิจกรรมการออกกำลังกายกับเสียงเพลงเป็นการออกกำลังกายรูปแบบหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุครบทุกด้าน และมีความปลอดภัย ประโยชน์ของการออกกำลังกายกับเสียงเพลงสามารถพัฒนาระบบกล้ามเนื้อ และระบบไหลเวียนเลือดได้ดี สอดคล้องกับ สมเกียรติ คงธนจินตาสิริ การพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางกายที่มีผลต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมทางกายที่มีผลต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น และ 2) ผลการเปรียบเทียบจัดรูปแบบกิจกรรมทางกายที่มีผลต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีสมรรถภาพทางกายที่สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (สมเกียรติ คงธนจินตาสิริ, 2567) สมรรถภาพทางกายที่ดีนั้น กล่าวคือ สามารถทำงานหรือภารกิจประจำวันที่มีความหนักได้นาน ไม่เหนื่อยง่าย ร่างกายฟื้นตัวได้เร็ว สามารถลดปัญหาโรคเกี่ยวกับหัวใจที่ผู้สูงอายุมักเป็นตอนอายุมากขึ้นสอดคล้องกับ มล ปักกุนันัน, รุจิรา ดวงสงค์ ผลของโปรแกรมส่งเสริมกิจกรรม

ทางกายสำหรับผู้สูงอายุโดยประยุกต์แนวคิดความรอบรู้กิจกรรมทางกาย ภายหลังจากทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนน (ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2561) ความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ การมีกิจกรรมทางกาย มากกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) การทดสอบสมรรถภาพทางกาย สูงกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.001) (มล ปีกุนัน และคณะ, 2563) นอกจากนั้น ยังทำให้รู้สึกสนุกสนาน มีการสนทนากับกลุ่มเพื่อน รู้สึกว่าตนมีสุขภาพดีขึ้น และรู้สึกปลอดภัยจากการหกล้มมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้ นอกจากสนุกสนานแล้วยังสามารถช่วยกระตุ้นการออกกำลังกายได้มากขึ้นไปอีกได้ แต่บทเพลงก็เป็นส่วนสำคัญในการนำมาใช้ในการออกกำลังกายและสร้างความน่าสนใจสนุกสนานเพลิดเพลินขณะออกกำลังกาย เพลงในการนำมาเล่นส่วนมากจะเป็นเพลงเฉพาะ และเป็นเพลงสากลส่วนใหญ่ ในประเทศไทยเราแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีที่ แตกต่างกันตามท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกอีกชื่อคือ ภาคอีสาน ภาคอีสาน ประกอบด้วย 20 จังหวัด โดยแบ่งออกทางด้านวัฒนธรรม ดนตรี ประเพณีท้องถิ่น ได้ 2 แบบคือ อีสานเหนือ และอีสานใต้ ดนตรีอีสานเหนือจะเป็นดนตรีที่สนุกสนานจะสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุออกกำลังกายได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะประเภทหมอลำ ลำซิ่ง จะเห็นได้ว่าเป็นดนตรีที่เร้าใจเป็นอย่างมาก คนอีสานเหนือชอบเต้นกันทุกวัย มีเนื้อเพลงที่เป็นเอกลักษณ์สามารถนำมาใช้ป็นสื่อในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุได้สอดคล้องกับปานิส โพธิ์ศรีวังชัย ได้ศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่” บทเพลงลูกทุ่งอีสานถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานทั้งยังสะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต จากบทเพลงลูกทุ่งอีสาน รูปแบบกลวิธีการเล่า การสะท้อนวัฒนธรรมถ่ายทอดเรื่องราวในเพลงลูกทุ่งอีสาน (ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2561) รวมทั้งท่าเต้น รำ เซิ้ง การเต้นตามอักษยาศัยที่ไม่มีท่าการเต้นที่ชัดเจน แต่การเต้นของคนอีสานเหนือนั้นมักจะมีการสับขัดข้อต่อ กระดิ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากวัยรุ่นชอบเต้นกัน ถ้าผู้สูงอายุเต้นท่าที่วัยรุ่นเต้นก็อาจเกิดการบาดเจ็บสะสมได้ง่าย แต่ถ้าได้รับการออกแบบท่าการเต้นให้เข้ากับการเคลื่อนไหวที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬา ซึ่งใช้หลักการเคลื่อนไหวร่างกายได้ถูกต้องจะช่วยลดการบาดเจ็บของข้อต่อ กระดูกสันหลัง ลดแรงกระแทก ลดการสับขัด สอดคล้องกับนภสร นีละไพจิตร การพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาการทรงตัวในผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ 60 - 70 ปี จำนวน 44 คน ที่อาศัยในภูมิภาคตะวันตก แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการทดสอบการทรงตัวก่อน ระหว่าง และหลังเข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทย การทรงตัวของผู้สูงอายุหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยสามารถพัฒนาการทรงตัวสำหรับผู้สูงอายุได้ รวมทั้งมีความปลอดภัยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (นภสร นีละไพจิตร, 2563)

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า การออกกำลังกายที่สม่ำเสมอและถูกวิธีตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬาสามารถช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้ดี ชะลอการเสื่อมของเอ็น ข้อต่อ ระบบไหลเวียนเลือด กล้ามเนื้อ มีความแข็งแรงซึ่งจะส่งผลต่อการเคลื่อนไหวในการทำกิจวัตรประจำวัน มีการทรงตัวที่ดีส่งผลช่วยให้ลดอุบัติเหตุ การหกล้มที่ผู้สูงอายุมักพบเจอ และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในช่วงบั้นปลายของชีวิต การใช้เสียงเพลงประกอบดนตรีท้องถิ่นอีสานเหนือเพื่อให้เกิดความสนุกสนานช่วยกระตุ้นในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ

ส่วนมากจะชอบเพลงแนวหมอลำ รำซึ่ง ซึ่งเป็นเพลงประจำถิ่นอีสานเหนือและยังเป็นเอกลักษณ์ของคนอีสานด้วย และการออกแบบท่าเต้นประเพณีท้องถิ่นจะส่งผลต่อสมรรถภาพทางกาย ทั้งยังได้ประโยชน์ด้านความรู้ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้สูงอายุอีกด้วย เมื่อผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายประจำจะเกิดการเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกวิธีและถูกต้อง เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ของร่างกายในการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ในการออกกำลังกาย ทั้งยังสามารถประยุกต์ทำในการเคลื่อนไหวร่างกายเองได้อย่างถูกต้อง จะเกิดการวิเคราะห์สุขภาพของตนเองได้ และทั้งยังสามารถสังเคราะห์และการประเมินตนเองในการออกกำลังกายรูปแบบอื่นได้ว่าสามารถออกกำลังกายอะไรบ้างที่เหมาะสมกับวัย และยังสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตในการดูแลสุขภาพและการออกกำลังกายด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถแนะนำคนอื่นได้อย่างถูกต้อง

ในการนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายใหม่ โดยใช้เสียงเพลงพื้นบ้าน และท่าการเต้น ลำ ประเพณีพื้นบ้านอีสานเหนือนำมาออกแบบท่าการเต้นออกกำลังกายและเป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนโดยจะใช้เพลงพื้นบ้านนำมาปรับจังหวะดนตรีให้มีความเร็วเหมาะกับการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุที่นำไปออกกำลังกาย ซึ่งจะส่งผลต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ และลดปัญหาอุบัติเหตุการหกล้มของผู้สูงอายุ การวิจัยในครั้งนี้นอกจากจะได้รูปแบบการออกกำลังกายแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นการสร้างทางเลือกในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ และเผยแพร่ให้กับ ชุมชน ชุมรมผู้สูงอายุอื่นสามารถนำไปออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบภายในกลุ่ม
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการทดลองหลังการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่ 4 จังหวัด ที่อยู่ในพื้นที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยตามแนวทางของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ 4 จังหวัด ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีจับสลาก (Lottery) ได้จังหวัด ยโสธร จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดอุดรธานี การแบ่งกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 120 คน จาก 4 จังหวัด ๆ ละ 30 คน คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power เมื่อกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .05 ค่าอำนาจในการทดสอบที่ระดับ .95 และค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .30 ได้มาโดยจากการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบกำหนดสัดส่วน (Proportional to Size) เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 40 นาที ทำการเก็บข้อมูล ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองสัปดาห์ที่ 4, 6 และ 8 สัปดาห์ แล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักการของ FITT (กรมพลศึกษา, 2563) และตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน
2. แบบประเมินผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของกรมพลศึกษา
 - 2.1. ซีพจรขณะพัก (เครื่องวัดความดันอัตโนมัติ)
 - 2.2. ความดันโลหิต (เครื่องวัดความดันอัตโนมัติ)
 - 2.3. ดัชนีมวลกาย (สูตร ส่วนสูงกำลังสอง x 2 ทหารด้วยน้ำหนักตัว)
 - 2.4. ความแข็งแรงกล้ามเนื้อแขน (Hand Grip Strength)
 - 2.5. ความแข็งแรงกล้ามเนื้อขา (ลุก - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที)
 - 2.6. ความอ่อนตัว (Sit and Reach)
 - 2.7. ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต (ยืนยกเข่า 2 นาที)
 - 2.8. การทรงตัว (เดินอ้อมหลัก)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างสามารถออกจากการศึกษาได้ทุกเมื่อ เช่น ไม่สะดวก อุบัติเหตุ ไม่สบายใจ และย้ายที่อยู่
4. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05
5. อภิปรายผลการทดลอง

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี (n = 30)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
1. ซีพจรขณะพัก					
ระยะเวลาในการฝึก	229.17	3.00	76.39	1.29	.28
ความคลาดเคลื่อน	5142.83	87.00	59.11		
2. ความดันโลหิตบน					
ระยะเวลาในการฝึก	609.70	1.85	329.65	2.33	.11
ความคลาดเคลื่อน	7592.30	53.64	141.55		
3. ความดันโลหิตล่าง					
ระยะเวลาในการฝึก	439.80	2.00	219.78	1.93	.15
ความคลาดเคลื่อน	6608.20	58.03	113.87		
4. ดัชนีมวลกาย					
ระยะเวลาในการฝึก	8.02	3.00	2.67	2.35	.08
ความคลาดเคลื่อน	98.80	87.00	1.14		

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี (n = 30) (ต่อ)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
5. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน					
ระยะเวลาในการฝึก	185.40	2.25	82.39	11.75	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	457.48	65.26	7.01		
6. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา					
ระยะเวลาในการฝึก	288.27	2.40	120.17	21.48	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	389.23	69.57	5.60		
7. ความอ่อนตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	67.32	1.67	40.40	4.60	.02*
ความคลาดเคลื่อน	424.33	48.32	8.78		
8. ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต					
ระยะเวลาในการฝึก	60212.89	3.00	20070.96	48.54	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	35975.36	87.00	413.51		
9. การทรงตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	179.12	2.00	89.39	49.54	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	104.85	58.11	1.80		

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือฯ สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองในจังหวัดอุดรธานี ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอ่อนตัว ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว ในขณะที่สมรรถภาพทางกายด้านซีพจรขณะพัก ความดันโลหิตบน ความดันโลหิตล่าง และดัชนีมวลกาย พบว่า ไม่แตกต่างกันระหว่างก่อนฝึกและหลังฝึก ผู้วิจัยจึงดำเนินวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณพหุคูณด้วยสถิติทดสอบบอนเฟอร์โรนี เพื่อตรวจสอบว่าในช่วงระยะเวลาใดของการฝึกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในรายสมรรถนะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดหนองคาย (n = 30)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
1. ซีพจรขณะพัก					
ระยะเวลาในการฝึก	128.97	2.23	57.73	3.91	.02*
ความคลาดเคลื่อน	955.53	64.79	14.75		
2. ความดันโลหิตบน					
ระยะเวลาในการฝึก	65.03	3.00	21.68	.47	.71
ความคลาดเคลื่อน	4034.73	87.00	46.38		

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดหนองคาย (n = 30) (ต่อ)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
3. ความดันโลหิตล่าง					
ระยะเวลาในการฝึก	2.49	3.00	.83	.02	1.00
ความคลาดเคลื่อน	3628.26	87.00	41.70		
4. ดัชนีมวลกาย					
ระยะเวลาในการฝึก	1.92	1.23	1.56	2.40	.12
ความคลาดเคลื่อน	23.15	35.71	.65		
5. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน					
ระยะเวลาในการฝึก	195.92	1.97	99.30	20.09	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	282.81	57.22	4.94		
6. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา					
ระยะเวลาในการฝึก	280.89	1.72	163.03	48.53	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	167.86	49.96	3.36		
7. ความอ่อนตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	36.25	1.75	20.76	4.75	.02*
ความคลาดเคลื่อน	221.52	50.63	4.38		
8. ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต					
ระยะเวลาในการฝึก	30197.47	2.07	14618.30	65.48	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	13374.03	59.91	223.25		
9. การทรงตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	131.43	1.65	79.43	68.93	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	55.29	47.99	1.15		

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือฯ สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองในจังหวัดหนองคาย ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านชีพจรขณะพัก ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอ่อนตัว ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว ในขณะที่สมรรถภาพทางกายด้านความดันโลหิตบน ความดันโลหิตล่าง และดัชนีมวลกาย พบว่า ไม่แตกต่างกันระหว่างก่อนฝึกและหลังฝึก ผู้วิจัยจึงดำเนินวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณพหุคูณด้วยสถิติทดสอบบอนเฟอร์โรนี เพื่อตรวจสอบว่าในช่วงระยะเวลาใดของการฝึกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในรายสมรรถนะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดสกลนคร (n = 30)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
1. ชีพจรขณะพัก					
ระยะเวลาในการฝึก	123.00	2.14	57.42	5.82	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	612.50	62.12	9.86		
2. ความดันโลหิตบน					
ระยะเวลาในการฝึก	195.20	1.86	104.82	1.76	.18
ความคลาดเคลื่อน	3219.80	54.01	59.62		
3. ความดันโลหิตล่าง					
ระยะเวลาในการฝึก	429.27	3.00	143.09	5.66	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	2198.23	87.00	25.27		
4. ดัชนีมวลกาย					
ระยะเวลาในการฝึก	1.45	1.19	1.22	6.68	.01*
ความคลาดเคลื่อน	6.30	34.52	.18		
5. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน					
ระยะเวลาในการฝึก	73.39	2.11	34.75	35.95	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	59.19	61.24	.97		
6. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา					
ระยะเวลาในการฝึก	380.87	1.43	266.38	57.34	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	192.63	41.46	4.65		
7. ความอ่อนตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	.99	3.00	.33	.73	.54
ความคลาดเคลื่อน	39.20	87.00	.45		
8. ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต					
ระยะเวลาในการฝึก	19221.76	1.31	14642.90	41.16	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	13541.49	38.07	355.72		
9. การทรงตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	33.35	1.43	23.38	17.98	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	53.81	41.38	1.30		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือฯ สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองในจังหวัดสกลนคร ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านชีพจรขณะพัก ความดันโลหิตล่าง ดัชนีมวลกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว ในขณะที่สมรรถภาพทางกายด้านความดัน

โลหิตบน และความอ่อนตัว พบว่า ไม่แตกต่างกันระหว่างก่อนฝึกและหลังฝึก ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณพหุคูณ ด้วยสถิติทดสอบบอแนเฟอร์โรนี เพื่อตรวจสอบว่าในช่วงระยะเวลาใดของการฝึกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในรายสมรรถนะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวชนิดวัดซ้ำ (One Way Repeated ANOVA) ของสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุในจังหวัดยโสธร (n = 30)

สมรรถภาพทางกาย	SS	df	MS	F	Sig.
1. ชีพจรขณะพัก					
ระยะเวลาในการฝึก	27.69	1.67	16.58	.76	.45
ความคลาดเคลื่อน	1063.06	48.43	21.95		
2. ความดันโลหิตบน					
ระยะเวลาในการฝึก	341.62	2.36	144.86	2.10	.12
ความคลาดเคลื่อน	4710.12	68.39	68.87		
3. ความดันโลหิตล่าง					
ระยะเวลาในการฝึก	907.10	2.38	380.35	9.11	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	2886.40	69.16	41.73		
4. ดัชนีมวลกาย					
ระยะเวลาในการฝึก	1074.89	1.00	1072.85	1.08	.31
ความคลาดเคลื่อน	28958.14	29.06	996.66		
5. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน					
ระยะเวลาในการฝึก	119.83	1.63	73.34	8.23	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	422.10	47.38	8.91		
6. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา					
ระยะเวลาในการฝึก	300.30	3.00	100.10	86.05	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	101.20	87.00	1.16		
7. ความอ่อนตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	53.68	1.42	37.93	11.12	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	140.02	41.04	3.41		
8. ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต					
ระยะเวลาในการฝึก	13640.96	1.94	7048.81	24.52	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	16134.29	56.12	287.49		
9. การทรงตัว					
ระยะเวลาในการฝึก	66.04	2.04	32.30	36.36	<.01*
ความคลาดเคลื่อน	52.67	59.29	.89		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือฯ สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองในจังหวัดยโสธร ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความดันโลหิตต่ำ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอ่อนตัว ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว ในขณะที่สมรรถภาพทางกายด้านความดันโลหิตบน และดัชนีมวลกายพบว่า ไม่แตกต่างกันระหว่างก่อนฝึกและหลังฝึก ผู้วิจัยจึงดำเนินวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพบุคคล ด้วยสถิติทดสอบบอแนเฟอร์โรนี เพื่อตรวจสอบว่าในช่วงระยะเวลาใดของการฝึกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในรายสมรรถนะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปรากฏผลดังตาราง

อภิปรายผล

ผลจากการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำรูปแบบการออกกำลังกายนี้ไปใช้ได้เลย สมรรถภาพทางกายที่พัฒนาเห็นได้ชัด คือ ด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต และการทรงตัว เห็นผลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากทุกจังหวัด เป็นไปจุดประสงค์ข้อที่ 1 โดยสอดคล้องกับ ประวิทย์ ฤทธิบุญ และคณะ การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้ทำนาฏศิลป์ประยุกต์สำหรับผู้สูงอายุ พบว่า เป็นกิจกรรมที่มีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด สามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้ทำนาฏศิลป์ประยุกต์ อันเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกันได้เป็นอย่างดี (ประวิทย์ ฤทธิบุญ และคณะ, 2566) และยังสอดคล้องกับ อาวุธ หงส์ศิริ ประสิทธิภาพการออกกำลังกายด้วยการเต้นลีลาศที่มีต่อองค์การเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ ค่าเฉลี่ยหลังการเคลื่อนไหวของข้อเข่าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยแรงบีบมือด้านที่ถนัดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อาวุธ หงส์ศิริ, 2565) หลังการฝึกตามโปรแกรมรูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเป็นไปตามจุดประสงค์ข้อที่ 2 โดยสอดคล้องกับ ชีระวุฒิ อัจฉริยชีวิน และคณะ ผลการออกกำลังกายด้วยการเต้นลีลาศที่มีต่อความสมดุลของร่างกายในผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีการทรงตัวขณะอยู่กับที่และเคลื่อนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (ชีระวุฒิ อัจฉริยชีวิน และคณะ, 2566) และยังสอดคล้องกับ จีระพรรณ ศรีหามิ และคณะ ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยตาราง 9 ช่องต่อการทรงตัวและความกลัวการหกล้มของผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อการหกล้มและความกลัวการหกล้ม ผู้สูงอายุก่อนได้รับโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยตาราง 9 ช่อง ที่ได้รับการทดสอบแบบประเมินการทรงตัว และความกลัวการหกล้ม ก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่หลังการทดลองมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มหลังได้รับโปรแกรม โดยมีค่าเฉลี่ยการทรงตัว และความกลัวการหกล้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 (จีระพรรณ ศรีหามิ และคณะ, 2568) นอกจากนี้เสียงดนตรียังส่งผลต่อระบบประสาทอย่างเป็นระบบ มีสมาธิในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ นรัตถพล เจริญพันธุ์ ดนตรีกับสรีรวิทยาของระบบประสาท ผลการทดลองเสียงดนตรีสามารถสร้างอารมณ์เชิงบวก ลดความเครียด และเสริมสร้างสมาธิได้ มีความเป็นไปได้ว่า ดนตรียังอาจจะช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบอื่น ๆ ของร่างกาย ที่อยู่ภายใต้การควบคุม

ของระบบประสาทอัตโนมัติและฮอร์โมนคอร์ติซอล เช่น ระบบไหลเวียนเลือด การฟังเพลงจึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการทำงานของระบบประสาทหลายด้าน เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ (นรัตพล เจริญพันธุ์, 2566) ดังนั้น หลังการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุในแต่ละจังหวัดไม่แตกต่างกัน หมายความว่าทุกจังหวัดสามารถนำการพัฒนาในรูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือไปใช้ออกกำลังกายที่ไหนก็สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้เหมือนกัน ทั้งนี้ยังสามารถบูรณาการกับกิจกรรมทางสังคม บุญ ประเพณี ของคนอีสานเหนือได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมอีสานเหนือ และสามารถนำแนวทางรูปแบบไปออกแบบการออกกำลังกายใหม่ให้เข้ากับบริบทจังหวัดตนเองได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการทดลองการใช้รูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านอีสานเหนือสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้ ส่งผลต่อความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้สมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุดีขึ้นโดยเฉพาะ ความแข็งแรงกล้ามเนื้อขา ความแข็งแรงกล้ามเนื้อแขน ความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต การทรงตัวดีขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ลดอุบัติเหตุการหกล้มของผู้สูงอายุ และยังส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสังคมอีกด้วย ควรนำรูปแบบการออกกำลังกายประกอบดนตรีที่บ้านนี้ไปใช้ในการออกกำลังกายกับชมรมผู้สูงอายุ ชมรม จังหวัดอื่น จะได้เป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายและวัฒนธรรมประเพณีของคนอีสานเหนือด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลศึกษา. (2563). คู่มือการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.เอส.พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- จิรวรรณ ทองประ. (2567). การเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุเพื่อป้องกันการล้ม. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 21(1), 110-121.
- จิระพรรณ ศรีหามี่ และคณะ. (2568). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยตาราง 9 ช่องต่อการทรงตัวและความกลัวการหกล้ม ของผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อการหกล้มและความกลัวการหกล้ม ตำบลจังหาร อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพ, 6(1), 13-24.
- ชิระวุฒิ อัจฉริยชีวิน และคณะ. (2566). ผลการออกกำลังกายด้วยการเดินลีลาศที่มีต่อความสมดุล ของร่างกายและความเครียดในผู้สูงอายุ. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 7(2), 27-29.
- นภสร นิละไพจิตร. (2563). การพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาการทรงตัวในผู้สูงอายุ. วารสารสุขศึกษา พลศึกษาและนันทนาการ, 49(1), 99-109.
- นรัตพล เจริญพันธุ์. (2566). ดนตรีกับสรีรวิทยาของระบบประสาท. จุลสารสำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสภา, 1(2), 16-19.

- บรรณสิทธิ์ สิทธิบรรณกุล และคณะ. (2567). ตารางเก้าช่องประกอบดนตรีในผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อการหกล้ม, ภาควิชาสังคม คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 14 มีนาคม 2567 จาก <https://www3.rdi.ku.ac.th/?p=85684>
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้ทำนาฏศิลป์ประยุกต์สำหรับผู้สูงอายุ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 10(1), 91-105.
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2561). อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มล ปักกุนัน และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมส่งเสริมกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ โดยประยุกต์แนวความคิดความรอบรู้กิจกรรมทางกาย คลินิกส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13(4), 81-93.
- สมเกียรติ คงธนจินดาสิริ. (2567). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางกายที่มีผลต่อสมรรถภาพทางกายของ ผู้สูงอายุ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.สุวรรณภูมิ, 8(2), 73-89.
- สยาม ทองใบ และคณะ. (2562). การศึกษาสมรรถภาพทางกายในกลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(ฉบับเพิ่มเติม), 380-393.
- อาวุธ หงส์ศิริ. (2565). ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการออกกำลังกายด้วยการเต้นลีลาศที่มีต่อองค์การเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ, 7(2), 145-153.

แบบจำลองสมการโครงสร้างของความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทย*

A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF SUSTAINABLE BEHAVIORAL INTENTIONS OF SPORTS TOURISTS IN THE MOTOGP THAILAND

มนทิพา วิชาศทิพย์*, อิชฎี กุญอินทร์

Montipa Vilasthip*, Issadee Kutintara

คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Sports and Health Science, Kasetsart University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: montipa.v@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับตัวแปรสภาพลักษณะแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรและพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน เป็นวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาไทยเข้าร่วมชมรายการโมโตจีพี ประเทศไทย พ.ศ. 2567 จำนวน 360 คน จากการสุ่มแบบง่าย โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง วิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า 1) นักท่องเที่ยวเชิงกีฬามีการรับรู้ระดับมากในทุกตัวแปร สภาพลักษณะแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.26$) คุณภาพการบริการ ($\bar{X} = 4.40$) การรับรู้คุณค่า ($\bar{X} = 4.44$) ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน ($\bar{X} = 4.36$) 2) สภาพลักษณะแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.35, p < .01$) และคุณภาพการบริการมีผลต่อการรับรู้คุณค่าในระดับสูง ($\beta = 0.41, p < .001$) การรับรู้คุณค่าแสดงอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน สูงที่สุด ($\beta = 0.48, p < .001$) และทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านได้อย่างชัดเจน และ 3) แบบจำลองสมการโครงสร้างอธิบายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยการรับรู้คุณค่าเป็นตัวแปรส่งผ่านสำคัญ ทั้งนี้ แบบจำลองการสนับสนุนทั้งเชิงทฤษฎีและประจักษ์ในบริบทโมโตจีพีประเทศไทย อาจต้องปรับบริบทก่อนนำไปประยุกต์ใช้ออกแบบกลยุทธ์การตลาดสื่อสารสภาพลักษณะแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมกีฬาและพัฒนาคุณภาพบริการของผู้จัดงาน เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงกีฬา, ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน, สภาพลักษณะแหล่งท่องเที่ยว, การรับรู้คุณค่า, โมโตจีพี

Abstract

This research aimed to study the levels of destination image, service quality, perceived value, and sustainable behavioral intention. It also analyzed the causal relationships among these variables and developed a structural equation model (SEM) as a guideline to promote sustainable sports tourism. A mixed methods research approach was employed. For the quantitative part, a sample of 360 Thai sports tourists was selected using simple random sampling. Data were collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics and SEM. For the qualitative part, a focus group discussion was conducted with six experts, and data were analyzed through content analysis. The findings illustrated that: 1) Sports tourists perceived all variables at a high level-destination image ($\bar{x} = 4.26$), service quality ($\bar{x} = 4.40$), perceived value ($\bar{x} = 4.44$), and sustainable behavioral intention ($\bar{x} = 4.36$); 2) Destination image had a significant influence on perceived value ($\beta = 0.35$, $p < .01$), and service quality had a strong effect on perceived value ($\beta = 0.41$, $p < .001$). Perceived value had directly influenced on sustainable behavioral intention ($\beta = 0.48$, $p < .001$) and served as a clear mediating variable; and 3) The structural equation model significantly explained tourist behavior, highlighting perceived value as a key mediating factor. However, these theoretical and empirical models supported in the context of MotoGP Thailand should be adjusted before applying to strategic marketing design, destination image communication involving sports events, and the development of service quality by event organizers to enhance the long-term sustainability of the sports tourism industry.

Keywords: Sport Tourism, Sustainable Behavioral Intentions, Destination Image, Perceived Value, MOTOGP

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) เป็นแนวโน้มที่เติบโตอย่างรวดเร็วในระดับโลก โดยมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป ทั้งในด้านแรงจูงใจ พฤติกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับ นักท่องเที่ยวเชิงกีฬามักเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา การชมการแข่งขันระดับนานาชาติ การฝึกฝนทักษะในกิจกรรมที่ตนชื่นชอบ หรือแม้แต่การตามรอยสถานที่สำคัญทางกีฬา พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬายังเป็นตัวสะท้อนค่านิยมด้านสุขภาพ ไลฟ์สไตล์ และการแสวงหาความท้าทายของผู้คนในยุคใหม่ ซึ่งส่งผลให้ปลายทางที่สามารถจัดกิจกรรมหรือรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้เหมาะสม มีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมและเกิดการเดินทางซ้ำในอนาคต ด้วยเหตุนี้ การเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาจึงเป็นกุญแจสำคัญต่อการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว การตลาด และการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง เป็นแนวโน้มสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 โดยรูปแบบการท่องเที่ยวตอบสนองทั้งแรงจูงใจด้านกีฬาและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ปลายทาง ผู้เดินทางกลุ่มนี้มักมีพฤติกรรมเฉพาะ เช่น การเดินทางเพื่อเข้าร่วมการแข่งขัน การชม

การแข่งขันระดับชาติหรือนานาชาติ การฝึกฝนทักษะ การเดินทางเพื่อแสวงหาความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งมักมีการวางแผนล่วงหน้า มีการใช้จ่ายสูง และมีระยะเวลาพำนักนานกว่าการท่องเที่ยวทั่วไป

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมกีฬาในระดับนานาชาติ เช่น การแข่งขันจักรยานทางไกล “Tour of Thailand,” การแข่งขันวิ่งมาราธอน และการแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบชิงแชมป์โลก หรือ โมโตจีพี (MotoGP) ซึ่งนับเป็นกิจกรรมกีฬานานาชาติที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการแข่งขันดังกล่าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ เสริมสร้างภาพลักษณ์เมืองเจ้าภาพ และสร้างรายได้หมุนเวียนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ (UNWTO, 2023) การแข่งขันรถจักรยานยนต์ชิงแชมป์โลก รายการ “OR Thailand Grand Prix 2023” ในระหว่างวันที่ 27 - 29 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ซึ่งจัดขึ้นที่สนามช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต จังหวัดบุรีรัมย์ จากรายงานของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่า ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.3 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2565 โดยมีผู้เข้าร่วมงาน รวมทั้งสิ้น 179,811 คน แบ่งเป็นชาวไทย 127,665 คน ที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 14,831 บาทต่อคนต่อทริป และชาวต่างชาติ 52,146 คน ที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 27,503 บาทต่อคนต่อทริป เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน โดยมีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจรวมกว่า 4,493 ล้านบาท จากงบประมาณการจัดการแข่งขัน 710 ล้านบาท และมูลค่าการใช้จ่ายของผู้เข้าร่วมงานสูงถึง 3,783 ล้านบาท พร้อมกันนี้ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ประเทศไทยผ่านการถ่ายทอดสดไปยัง 207 ประเทศทั่วโลก มีผู้ชมมากกว่า 800 ล้านคน และมีมูลค่าชาวประชาสัมพันธ์ในประเทศสูงถึง 804.87 ล้านบาท อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้ภาครัฐจากภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีการผลิตอื่น ๆ รวม 264 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับโลก ที่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและระดับประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่เพียงแต่สร้างรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านการประชาสัมพันธ์ในระดับนานาชาติ และการจัดเก็บรายได้ทางภาษีของรัฐ ซึ่งเป็นผลตอบแทนที่ชัดเจนจากการลงทุนในการจัดงานดังกล่าว

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันโมโตจีพีในประเทศไทย แม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมกีฬาอาชีพระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตามการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทยที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ แต่ยังคงพบปัญหา พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในแง่มุมที่สะท้อนความยั่งยืนยังไม่ชัดเจนและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำบอกต่อ ยินดีจ่ายและรวมถึงการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ยังคงขาดความเข้าใจเชิงโครงสร้างว่าสิ่งใดเป็นแรงผลักดันสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ยั่งยืนเหล่านี้ โดยเฉพาะการวิเคราะห์บทบาทของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) คุณภาพการบริการ (Service Quality) และการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ข้อจำกัดอีกประการในงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มีอยู่ มักเน้นไปที่มิติทางเศรษฐกิจหรือการประเมินความพึงพอใจทั่วไป มากกว่าการศึกษาเจาะลึกถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึง “ความยั่งยืน” ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันตามแนวทางของ (UNWTO, 2023)

งานวิจัยในบริบทของประเทศไทยมีจำนวนจำกัด และยังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังไม่มีกรอบอธิบายอย่างชัดเจนถึงพฤติกรรมที่สะท้อนความยั่งยืนในระยะยาว เช่น ความตั้งใจกลับมาเยือนซ้ำ การแนะนำสถานที่ต่อ การยินดีจ่ายในราคาที่สูงขึ้น และการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (González-Rodríguez, M. R. et al., 2019) อีกทั้งยังขาดการทำความเข้าใจเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับกลไกความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญว่ามีอิทธิพลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวในบริบทการแข่งขันโมโตจีพีในประเทศไทยอย่างไร ซึ่งถือเป็นช่องว่างทางวิชาการที่ควรได้รับการศึกษา งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จะนำไปสู่แนวทางพัฒนาเชิงนโยบาย ทั้งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬายั่งยืน การออกแบบประสบการณ์นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมยุคใหม่ และการยกระดับกิจกรรมโมโตจีพีให้เป็นต้นแบบของการจัดการกีฬาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่าและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน
3. เพื่อนำเสนอแบบจำลองเชิงโครงสร้างความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการแข่งขันโมโตจีพี ประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผนวกการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเพิ่มความลึกซึ้งและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เพื่อยืนยัน สนับสนุน และขยายความเข้าใจเชิงลึกต่อผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาชาวไทยที่เข้าร่วมการแข่งขัน โมโตจีพี ประเทศไทยอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2566 - 2567 โดยต้องเดินทางมาจากต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด และพำนักค้างแรมในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างน้อย 1 คืน ในช่วงการจัดการแข่งขัน 3 วัน มีประสบการณ์ตรงในการท่องเที่ยวและการรับรู้บริการที่เกี่ยวข้อง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) จากสถิตินักท่องเที่ยวทั้งหมด 179,811 คน ซึ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายของงานวิจัยนี้ คือ กลุ่มชาวไทย จำนวน 127,665 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 360 คน ได้รับการกำหนดจากอัตราส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนตัวแปรสังเกต 1: 20 (Jackson, D. L., 2003); (Ringle, C. M. & Sarstedt, M., 2011); (Kline, R. B., 2016) ซึ่งมีตัวแปรสังเกต ทั้งหมด 18 ตัว การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดยขั้นที่หนึ่งสุ่มพื้นที่สำรวจจากจุดบริการนักท่องเที่ยวในบริเวณสนามแข่งขันและแหล่งที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ และขั้นที่สองสุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์จากฐานข้อมูลลงทะเบียนของผู้เข้าชมงาน โมโตจีพี รวมถึงการสุ่มจาก

พื้นที่จริงด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและมีประสบการณ์ตรง

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 6 คน คัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีบทบาทและความเชี่ยวชาญในแวดวงการจัดงานกีฬาและการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้แทนจากการกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) ผู้จัดการงาน โมโตจีพี ประเทศไทย ผู้บริหารโรงแรมในจังหวัดบุรีรัมย์ สมาคมกีฬา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการตลาดกีฬา โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนต้องมีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามมาตร Likert 5 ระดับ ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ในช่วง 0.80 - 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และสะท้อนถึงความเหมาะสมของเครื่องมือในระดับดี (Taherdoost, H., 2016) สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม คำนวณโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่า 0.92 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก และสะท้อนถึงความสอดคล้องภายในของรายการคำถามได้เป็นอย่างดี (Taber, K. S., 2018)

เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งออกแบบให้สอดคล้องกับประเด็นสำคัญตามตัวแปรของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 โดยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริงบริเวณสนามแข่งขันและจุดบริการนักท่องเที่ยว รวมถึงผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) ทั้งนี้ ได้ดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของแบบสอบถามก่อนวิเคราะห์ข้อมูล (Dillman, D. A. et al., 2019)

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงมกราคม พ.ศ. 2568 ผ่านการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) โดยมีการบันทึกเสียง ถอดเทป และแปลงเป็นข้อความ พร้อมใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้อง ได้แก่ การเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (Triangulation) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) การทบทวนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) และการจัดทำบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Given, L. M., 2018); (Fusch, P. I. et al., 2018)

การจัดการข้อมูล

การจัดการข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยการบันทึกข้อมูลลงระบบฐานข้อมูล ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน เช่น t-test, ANOVA, การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์โมเดล SEM ด้วยโปรแกรม SPSS และ AMOS ข้อมูลทั้งหมดจัดเก็บอย่างปลอดภัยในระบบดิจิทัลที่มีการเข้ารหัส

ข้อมูลเชิงคุณภาพจัดการโดยการบันทึกเสียง ถอดเทป และแปลงเป็นข้อความ จากนั้นใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ธีม (Thematic Analysis) โดยใช้โปรแกรม NVivo ในการจัดกลุ่มรหัสข้อมูล พร้อมใช้วิธีตรวจสอบแบบ Triangulation และ Member Checking เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาระดับของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่าและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของระดับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน (SBIST)			
ความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Reln)	4.44	0.57	มาก
การยินดีจ่าย (WtP)	4.13	0.69	มาก
การแนะนำและบอกต่อ (WoM)	4.42	0.65	มาก
ความผิชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว (ReT)	4.43	0.62	มาก
รวมเฉลี่ย	4.36	0.64	มาก
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (DI)			
สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Att)	4.22	0.70	มาก
ความสามารถในการเข้าถึง (Act)	4.20	0.73	มาก
สิ่งอำนวยความสะดวก (Am)	4.46	0.51	มาก
ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Ac)	4.08	0.74	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยว (At)	4.24	0.56	มาก
การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (As)	4.35	0.63	มาก
รวมเฉลี่ย	4.26	0.64	มาก
คุณภาพการบริการ (SQ)			
การเอาใจใส่ (Empa)	4.49	0.53	มาก
รูปธรรมการบริการ (Tang)	4.46	0.54	มาก
ความเชื่อถือ (Reli)	4.38	0.61	มาก
การตอบสนอง (Resp)	4.24	0.72	มาก
ความมั่นใจ (Asr)	4.43	0.60	มาก
รวมเฉลี่ย	4.40	0.60	มาก
การรับรู้คุณค่า (PV)			
การรับรู้คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (PEV)	4.39	0.58	มาก
การรับรู้คุณค่าด้านสังคม (PSV)	4.47	0.60	มาก
การรับรู้คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม (PGV)	4.48	0.55	มาก
รวมเฉลี่ย	4.44	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาระดับของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่าและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน มีดังนี้

1. ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) รายด้าน พบว่า ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) การแนะนำและบอกต่อ รับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42 - 4.43$) การยินดีจ่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$)

2. ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) รายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.46$) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.35$) กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจอยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. คุณภาพการบริการ พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.40$) รายด้านที่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ ($\bar{X} = 4.49$) ความมั่นใจ ความเชื่อถือ และรูปธรรมของการบริการ อยู่ในช่วงค่าเฉลี่ย 4.38 - 4.46

4. การรับรู้คุณค่า พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเฉพาะ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.48$) ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.47$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.39$)

สรุป นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทย มีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยต่าง ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.26$) คุณภาพการบริการ ($\bar{X} = 4.40$) การรับรู้คุณค่า ($\bar{X} = 4.44$) ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: λ) แสดงค่าคะแนนมาตรฐาน (Standardize Score) ของตัวแปรแฝง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirm Factor Analysis)

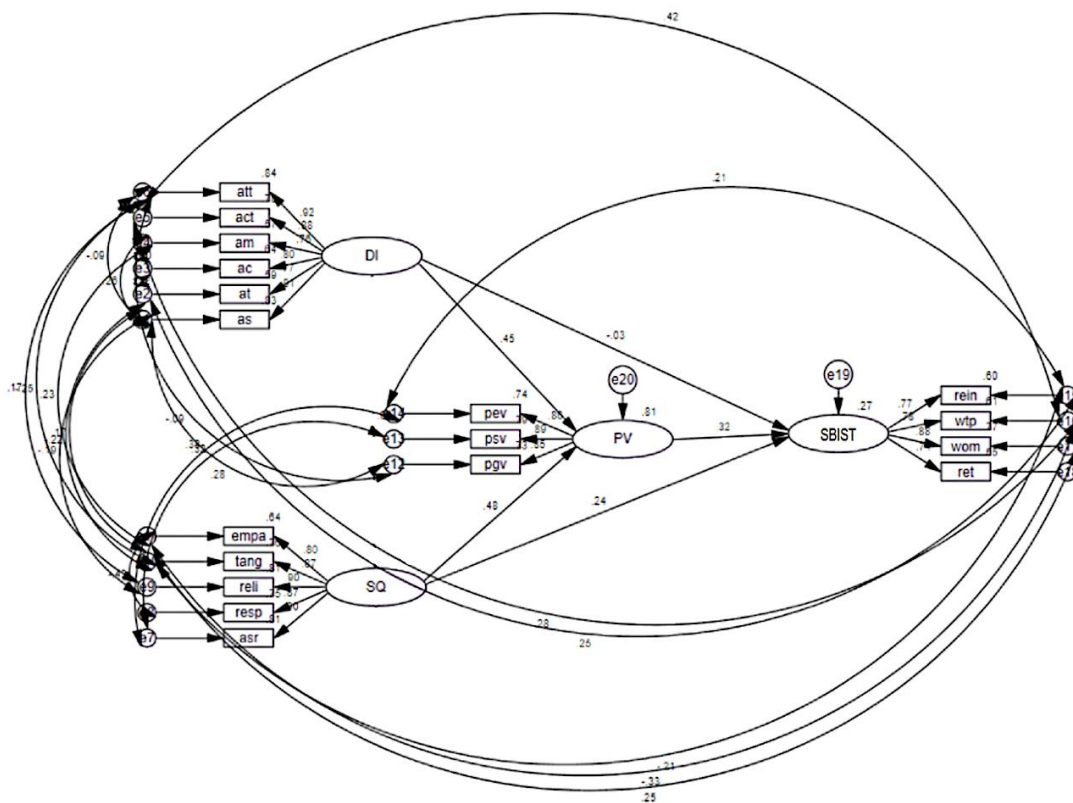
ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading (λ)	R ²	S.E.	t-value
ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (DI)	att	.841	0.74	0.007	9.28
	act	.780	0.86	0.009	10.397
	am	.573	0.83	0.008	12.449
	ac	.637	0.76	0.016	12.269
	at	.589	0.81	0.01	12.521
	as	.827	0.72	0.007	10.645
$\rho_c = 0.86 \rho_v = 0.51$					
คุณภาพการบริการ (SQ)	empa	.635	0.36	0.009	12.363
	tang	.759	0.59	0.006	11.297
	reli	.809	0.79	0.007	10.671
	resp	.751	0.71	0.012	11.619
	asr	.814	0.62	0.006	9.898
$\rho_c = 0.87 \rho_v = 0.57$					
การรับรู้คุณค่า (PV)	pev	.741	0.56	0.008	10.248
	psv	.794	0.79	0.008	9.336
	pgv	.731	0.76	0.007	10.438
$\rho_c = 0.80 \rho_v = 0.57$					

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: λ) แสดงค่าคะแนนมาตรฐาน (Standardize Score) ของตัวแปรแฝง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirm Factor Analysis) (ต่อ)

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading (λ)	R ²	S.E.	t-value
ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยั่งยืน (SBIST)	rein	.596	0.62	0.012	10.39
	wtp	.608	0.76	0.019	10.544
	wom	.773	0.69	0.014	7.802
	ret	.550	0.74	0.016	11.087
$\rho_c = 0.73 \quad \rho_v = 0.54$					

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า ตัวแปรแฝงภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในช่วง .573 - .841 และค่าความเชื่อมั่นเชิงรวม ($\rho_c = .86$) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ($\geq .70$) ขณะที่ค่าความแปรปรวนที่อธิบายได้ ($\rho_v = .51$) ก็ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ($\geq .50$) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีความเที่ยงตรงและความสอดคล้องในตัวเองดีอย่างเหมาะสมทางสถิติ (Hair, J. F. et al., 2010)

ผลการนำเสนอแบบจำลองเชิงโครงสร้างความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวยั่งยืนในการแข่งขันโมโตจีพี ประเทศไทย

ภาพที่ 1 ผลแสดงการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.35$, $p < .01$) และคุณภาพการบริการมีผลต่อการรับรู้คุณค่าในระดับสูง ($\beta = 0.41$, $p < .001$) การรับรู้คุณค่าแสดงอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนสูงสุด ($\beta = 0.48$, $p < .001$) และทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล ทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลโดยรวม

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)	R ²	ตัวแปรต้น (Independent Variable)			อิทธิพลทางตรง	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม
		ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (DI)	คุณภาพการบริการ (SQ)	การรับรู้คุณค่า (PV)			
ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน จากภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	0.258	-0.020	-	-	-0.020	0.110	0.090
ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน จากคุณภาพการบริการ	0.258	-	0.189	-	0.189	0.122	0.311
ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืน จากการรับรู้คุณค่า	0.258	-	-	0.299	0.299	-	0.299

หมายเหตุ:

ค่า R² แสดงถึง สัดส่วนของความแปรปรวนในตัวแปรตามที่สามารถอธิบายได้โดยตัวแปรต้น

อิทธิพลทางตรง หมายถึง ผลกระทบโดยตรงจากตัวแปรต้นไปยังตัวแปรตาม

อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง ผลกระทบที่ส่งผ่านตัวแปรอื่น

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าการรับรู้คุณค่าเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดต่อพฤติกรรมดังกล่าว ($\beta = 0.299$) โดยเมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับรู้ว่าคุณภาพที่ได้รับมีความคุ้มค่าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวเชิงกีฬามีแนวโน้มที่จะกลับมาเข้าร่วมกิจกรรมอีกครั้ง พร้อมทั้งเต็มใจแนะนำบอกต่อในเชิงบวก ยินดีจ่ายและมีพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบใส่ใจต่อชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น

สรุปองค์ประกอบทั้งหมดสามารถพัฒนาเป็นแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นระบบ โดยชี้ให้เห็นว่า การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ทำหน้าที่เป็นแกนกลางของโมเดล ซึ่งแปรผลจากภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการไปสู่พฤติกรรมที่ยั่งยืน แสดงบทบาทโดดเด่นและลึกซึ้งกว่าการเน้นเพียงความพึงพอใจหรือภาพลักษณ์ตามแนวทางเดิม โมเดลนี้จึงเสนอให้แนวทางตามแนวคิด DSP มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณภาพถ่ายทอดอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมคุณค่าในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อขับเคลื่อนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืนต่อกิจกรรมกีฬานานาชาติ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาประเมิน ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพ การบริการ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน ในระดับสูง โดยเฉพาะ “ความการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ” ซึ่งต่อยก้าแนวโน้มพฤติกรรมที่สะท้อนความยั่งยืน ทั้งในด้านความภักดี การแนะนำต่อ และเกิดความรับผิดชอบต่อ แหล่งท่องเที่ยว

สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่าง ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน ในบริบทของการแข่งขันโมโตจีทีประเทศไทย โดยจัดลำดับการอภิปรายตามตัวแปรหลัก เพื่อสื่อสาร กลไกของแบบจำลองเชิงโครงสร้างอย่างมีระบบ

1. ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการประเมินคุณภาพบริการ โดยเฉพาะด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และบรรยากาศโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับ Stylidis, D. et al. ที่พบว่า องค์ประกอบของภาพลักษณ์สามารถ สะท้อนความคาดหวังของนักท่องเที่ยวและกำหนดการรับรู้ด้านบริการได้ (Stylidis, D. et al., 2017) ขณะเดียวกัน ผลลัพธ์นี้แตกต่างจาก Kladou, S. et al. ที่เสนอว่าภาพลักษณ์ส่งผลตรงต่อความตั้งใจเดินทางซ้ำ ในกรณีนี้กลับพบว่า ภาพลักษณ์มีบทบาทรอง ผ่านการรับรู้ประสบการณ์อื่น ๆ แทน (Kladou, S. et al., 2017)

2. คุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงสูงกับการรับรู้คุณค่า โดยเฉพาะในกิจกรรมที่เน้นประสบการณ์ โดยตรง เช่น กีฬา ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับ Chen, C. F. et al. ที่ยืนยันว่าคุณภาพของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการ กับผู้เข้าร่วมสามารถเสริมมูลค่ารับรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Chen, C. F. et al., 2021)

3. การรับรู้คุณค่า

การประเมินคุณค่าในมิติทั้งต้นทุน เวลา ความประทับใจ และผลตอบแทนทางจิตวิทยามีบทบาทสำคัญที่สุด ในการกระตุ้นความตั้งใจเชิงพฤติกรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ผลกระทบโดยตรงสูงสุดในแบบจำลอง (0.299) ผลนี้สนับสนุน ข้อค้นพบของ Bajs, I. P. ที่ชี้ว่า การรู้สึก “คุ้มค่า” เป็นแรงจูงใจหลักของการกลับมาใช้บริการ บอกรต่อ และสร้างความผูกพันต่อจุดหมายปลายทาง (Bajs, I. P., 2015)

4. ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืน

แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในเชิงลึก โดยเฉพาะ การทำงานร่วมกันของ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว, คุณภาพบริการ และการรับรู้คุณค่า ในการกระตุ้นพฤติกรรมที่ยั่งยืน แม้ภาพลักษณ์ไม่ได้ผลักดันพฤติกรรมซ้ำโดยตรง แต่มีบทบาทในฐานะตัวแปรต้นทางที่เชื่อมโยงผ่านคุณภาพบริการและการรับรู้คุณค่า ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญยังเน้นย้ำว่าประสบการณ์ที่สอดคล้องทั้งด้านกายภาพและอารมณ์ สามารถเสริมพฤติกรรมซ้ำในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม (Kiatkawsin, K. et al., 2017)

ผลการวิจัยนี้จึงนำไปใช้ในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เช่น การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และผู้จัดงานโมโตจีทีประเทศไทย โดยแนะนำแนวทาง ดังนี้

1. สร้างภาพลักษณ์เมืองเจ้าภาพให้สะท้อนอัตลักษณ์และทันสมัย
2. ยกระดับมาตรฐานบริการโดยเน้นประสบการณ์จริงของนักท่องเที่ยว

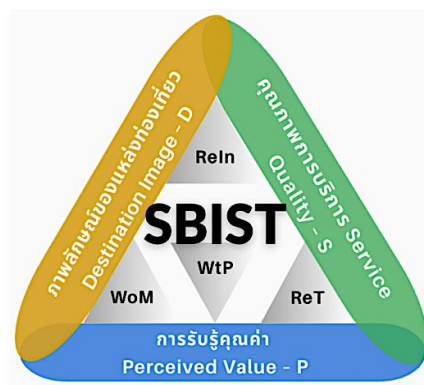
3. ออกแบบกิจกรรมที่สร้าง “คุณค่า” ในหลายมิติ ไม่จำกัดเพียงด้านเศรษฐกิจ

4. วางกลยุทธ์การสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างตรงจุด

กล่าวโดยสรุป หากสามารถบริหารจัดการภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพบริการ และประสบการณ์ที่ให้คุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมช่วยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ยั่งยืน ความภักดี และการบอกต่อในเชิงบวก ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืนในเวทีนานาชาติ

องค์ความรู้ใหม่

แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่อธิบายกลไกของพฤติกรรมความตั้งใจของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างยั่งยืนผ่านองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ยั่งยืนของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งนับเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีความครอบคลุมทั้งมิติการตลาด การจัดการ และจิตวิทยาผู้บริโภค โดยเฉพาะในบริบทของการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติอย่างโมโตจีพีประเทศไทย สาระสำคัญที่ได้จากแบบจำลองชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อเนื่องไปยังคุณภาพการบริการและการรับรู้คุณค่า และสุดท้ายส่งผลต่อความตั้งใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมาใช้บริการซ้ำ แนะนำและบอกต่อ ยินดีจ่าย และการรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของหน่วยงานอย่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และการกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) นอกจากนี้ แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นยังมีความแตกต่างจากโมเดลเดิมในวรรณกรรม โดยเฉพาะในด้านการผนวกรวมตัวแปร “การรับรู้คุณค่า” ในฐานะตัวแปรส่งผ่านที่เชื่อมโยงมิติการรับรู้กับพฤติกรรมอย่างลึกซึ้ง ซึ่งช่วยขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้ของโมเดลในสถานการณ์จริง อีกทั้งยังเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในกิจกรรมกีฬาต่อไป

ภาพที่ 2 DSP Model

จากภาพที่ 2 DSP Model แนวทางพัฒนาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นระบบ แนวทางนี้ชี้ให้เห็นว่าต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ซึ่งทำหน้าที่เป็น “แกนกลางของโมเดล” ที่เปลี่ยนประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้รับจาก ภาพลักษณ์ และ คุณภาพการบริการ ไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างยั่งยืน การกลับมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำและบอกต่อ การยินดีจ่ายเพื่อสนับสนุนกิจกรรมกีฬาและการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลไกความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างยั่งยืน โดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) ในบริบทของการแข่งขันโมโตจีพีประเทศไทย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ทั้งสี่ตัวแปรหลักมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการอย่างชัดเจน และยังส่งผลโดยอ้อมต่อการรับรู้คุณค่าและพฤติกรรมเชิงบวกของนักท่องเที่ยว การรับรู้คุณค่าปรากฏว่าเป็นตัวแปรที่มีผลโดยตรงมากที่สุดต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ การแนะนำและบอกต่อ หรือความเต็มใจในการสนับสนุนกิจกรรม นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังยืนยันประเด็นสำคัญในเชิงลึก โดยเฉพาะประเด็นด้านประสบการณ์เชิงจิตวิทยาและความหมายของกิจกรรมกีฬาในสายตานักท่องเที่ยว ซึ่งสะท้อนว่าการจัดกิจกรรมในระดับนานาชาติไม่เพียงแต่กระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ยังมีบทบาทในการสร้างคุณค่าในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การออกแบบประสบการณ์และการสื่อสารคุณค่าอย่างเป็นระบบจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมความยั่งยืนในภาคการท่องเที่ยวเชิงกีฬา จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้ อย่างเป็นรูปธรรม 1) การพัฒนาอัตลักษณ์ของเมืองเจ้าภาพในเชิงภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่นควบคู่กับความเป็นมืออาชีพในการจัดการ 2) การยกระดับมาตรฐานคุณภาพการบริการในทุกจุดสัมผัสของนักท่องเที่ยวควรได้รับการวางแผนอย่างเป็นระบบ เช่น การอบรมผู้ให้บริการและการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการให้บริการ และ 3) การออกแบบประสบการณ์ที่เน้นคุณค่าหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความประทับใจและความภักดีของนักท่องเที่ยวในระยะยาว ในระดับเชิงนโยบายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการกีฬาแห่งประเทศไทย ควรร่วมกันบูรณาการแผนงานและงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมกีฬาให้มีบทบาทในฐานะเครื่องมือการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน รวมถึงควรมีการจัดตั้งศูนย์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เพื่อทำหน้าที่ในการวิจัย พัฒนา และเผยแพร่แนวปฏิบัติที่เหมาะสมสู่ภาคสนาม สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ควรศึกษาตัวแปรทางจิตวิทยาเพิ่มเติม เช่น ความรู้สึกมีส่วนร่วม ความภาคภูมิใจ หรือแรงจูงใจส่วนบุคคล ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อรับรู้และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีนัย นอกจากนี้ การขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติก็จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในมิติที่หลากหลายมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างแบบจำลองที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). รายงานสรุปผลการแข่งขัน OR Thailand Grand Prix 2023. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). สถิติการท่องเที่ยวเชิงกีฬา รายการแข่งขันรถจักรยานยนต์ชิงแชมป์โลก รายการโมโตจีพี จังหวัดบุรีรัมย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- Bajs, I. P. (2015). Tourist perceived value, relationship to satisfaction, and behavioral intentions: The example of the Croatian tourist destination Dubrovnik. *Journal of Travel Research*, 54(1), 122-134.

- Chen, C. F. et al. (2021). Experience quality, perceived value, Satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism Management Perspectives*, 37, 100774. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100774>.
- Dillman, D. A. et al. (2019). *Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: The tailored design Method*. (4th ed.). Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Fusch, P. I. et al. (2018). Denzin's paradigm shift: Revisiting triangulation in qualitative research. *Journal of Social Change*, 10(1), 19-32.
- Given, L. M. (2018). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- González-Rodríguez, M. R. et al. (2019). Sustainable tourism and corporate social responsibility: The role of information transparency and perceived quality. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 968-981.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Jackson, D. L. (2003). Revisiting sample size and number of parameter estimates: Some support for the N: q hypothesis. *Structural Equation Modeling*, 10(1), 128-141.
- Kiatkawsin, K. et al. (2017). Young travelers' intention to behave pro-environmentally: Merging the value-belief-norm theory and the expectancy theory. *Tourism Management*, 59, 76-88. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.06.014>.
- Kladou, S. et al. (2017). The role of brand elements in destination branding. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(4), 426-435.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. (4th ed.). New York: The Guilford Press.
- Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2011). Structural equation modeling: A rigorous tool for strategic management. *Long Range Planning*, 44(3), 195-197.
- Stylidis, D. et al. (2017). Destination image, sense of place, and behavioral intentions in tourism. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(3), 234-243.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48(6), 1273-1296.
- Taherdoost, H. (2016). Validity and reliability of the research instrument; how to test the validation of a questionnaire/survey in a research. *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*, 5(3), 28-36.
- UNWTO. (2023). *Tourism and sustainable development: Goals and strategies*. Retrieved July 1, 2024, from <https://www.unwto.org>

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาด ของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย*

AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LIFESTYLE PATTERNS AND THE MARKETING MIX AMONG USERS OF THE INDOOR SPORTS TRAINING CENTER, SPORTS AUTHORITY OF THAILAND

ณัฐวุฒิ จิระพรพาณิชย์*, สราวุธ ชัยวิจิต

Nattawut Jirapompanit*, Saravudh Chaivichit

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Nattawut.jirapompanit@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการอายุ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 364 คน โดยการสุ่มเลือกโดยบังเอิญ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) รูปแบบการดำเนินชีวิต และ 3) ส่วนประสมทางการตลาด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ในช่วงอายุ 26 - 30 ปี โดยกลุ่มอายุต่ำสุด คือ 11 - 15 ปี อาชีพส่วนใหญ่ คือ พนักงานบริษัทเอกชนลูกจ้าง รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือน สถานะของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้ทั่วไป โดยรวมมีปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านความคิดเห็น 2) ด้านความสนใจ และ 3) ด้านกิจกรรม ส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยด้านราคาเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม และสุดท้าย คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานะของผู้ใช้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกันยกเว้นด้านอาชีพ พบว่า ส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านสถานที่และด้านส่งเสริมการตลาด อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินชีวิต, ส่วนประสมทางการตลาด, การกีฬาแห่งประเทศไทย

Abstract

This research article aims to: 1) Study and compare the influence of personal demographic factors on the marketing mix among users of the Indoor Sports Training Center, and 2) Examine the relationship between lifestyle factors and the marketing mix among users of the Indoor Sports Training Center. This is a quantitative study. The sample group consisted of 364 service users aged 11 years and above, selected through accidental sampling. Data were collected using a questionnaire divided into three sections: 1) Personal information, 2) Lifestyle, and 3) Marketing mix. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. The study found that the majority of service users were male, aged between 26 and 30 years, with the youngest group being 11 to 15 years old. Most respondents were private company employees or wage earners, with an average monthly income between 20,001 and 30,000 baht. Most users were classified as general service users. Overall, lifestyle factors were rated at a high level, ranked as follows: 1) Opinion, 2) Interest, and 3) Activity. The marketing mix was also rated at a high level, with price ranked first, followed by tangible symbols, and lastly, product. The analysis concluded that: 1) Personal demographic factors, including gender, age, occupation, income, and user status, had no significant effect on the marketing mix, except for occupation, which significantly affected the marketing mix in terms of place and promotion at the .05 level of significance; and 2) Lifestyle factors showed a moderate positive correlation with the marketing mix.

Keywords: Lifestyle, Marketing Mix, Sports Authority of Thailand

บทนำ

ปัจจุบันค่านิยมการดูแลสุขภาพกำลังเป็นกระแสที่ผู้คนให้ความสนใจเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา คนทำงานทุกอาชีพ วิธีการดูแลสุขภาพที่นิยมมากที่สุด คือ การออกกำลังกาย เพราะเป็นกิจกรรมที่มีความสนุกสนานสามารถเล่นเป็นงานอดิเรกการออกกำลังกายมีหลายรูปแบบย่อยลงไปตามลักษณะเฉพาะตัวของผู้ออกกำลังกายตามความถนัด ความสนใจแต่ละบุคคล หลังจากการระบาดของโควิด-19 ผ่านไปยิ่งทำให้กระแสการออกกำลังกายของผู้คนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีสถานประกอบการที่ให้บริการด้านการออกกำลังกายมากขึ้นด้วยทำให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตของผู้คนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนหันมาออกกำลังกายมากขึ้นดูแลสุขภาพมากขึ้น ทำให้อาจจะมีปัจจัยที่ส่งผลทำให้ส่วนประสมการตลาดในการออกกำลังกายเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ส่วนภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการออกกำลังกายโดยมีนโยบายต่าง ๆ เพื่อรองรับเรื่องการออกกำลังกาย โดยเฉพาะ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการกีฬาของประเทศ ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้ดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาการกีฬาของประเทศให้บรรลุเป้าหมายทั้งด้านการกีฬาขั้นพื้นฐาน การกีฬาเพื่อมวลชน การกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) โดยมีการกีฬาแห่งประเทศไทยเป็นสื่อกลาง

และถือว่าเป็นองค์กรชั้นนำของประเทศ โดยมีการสนับสนุนในด้านการกีฬารวมถึงสนับสนุนในด้านการออกกำลังกาย และจัดเป็นสถานที่ที่มีการให้บริการแบบครบวงจรในเรื่องของการออกกำลังกาย การกีฬาแห่งประเทศไทยนั้นมีเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ คือ พัฒนาการกีฬาให้ประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติและบริหารจัดการองค์กรอย่างมีมาตรฐานเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศอย่างยั่งยืน (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2568)

จากกระแสการออกกำลังกายที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้มีผู้ประกอบการด้านสถานออกกำลังกายต้องดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดมากขึ้น โดยที่สถานออกกำลังกายต่าง ๆ ล้วนแต่มีการบริการ ที่เหมือน ๆ กัน ถึงแม้การกีฬาแห่งประเทศไทยจะเปิดให้บริการมานานแล้วแต่จำนวนผู้เข้าใช้แสดงให้เห็นว่า ยังเป็นที่สนใจกับประชาชน ซึ่งศูนย์ฝึกกีฬาในร่มนั้นมีผู้เข้าใช้บริการที่ 4,000 คนต่อเดือน โดยการศึกษาที่ผ่านมาจากกรุงเทพมหานคร ข้อมูลผู้เข้าใช้ศูนย์ออกกำลังกายในย่านอโศก สุขุมวิท คลองเตย 3 เขตรวมกันจำนวน ผู้เข้าใช้อยู่ที่ 30,000 คนต่อเดือนในสถานการณ์ที่รูปแบบการดำเนินชีวิตและการตลาดเปลี่ยนไปมากจึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย กิจกรรม (Activities: A) ความสนใจ (Interests: I) และความคิดเห็น (Opinions: O) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ลักษณะจิตวิทยาทางสังคมของผู้บริโภคโดยจะวิเคราะห์ว่าผู้บริโภคใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเองอย่างไรในแต่ละวันและอะไรในสิ่งแวดล้อมที่ผู้บริโภคสนใจและให้ความสำคัญการวิเคราะห์ตามลักษณะดังกล่าวบางครั้งเรียกสั้น ๆ ว่า AIO เพื่อการอ้างอิง (ดารา ที่ปะปาล, 2553); (กิตติคุณ บุญเกตุ, 2557) และอีก 1 ตัวแปรที่มีความสำคัญกับการตลาด คือ ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบไปด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Process) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางการบริการ (Kotler, P., 1997); (พิบูล ที่ปะปาล, 2545); (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552) เพื่อที่จะนำข้อมูลในการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจให้ตรงกับความต้องการและมีความเข้าใจในผู้บริโภคยุคปัจจุบันมากขึ้น

จากความสำคัญที่กล่าวมานั้น จึงมีความสนใจในการทำวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการด้านการออกกำลังกายได้ทราบถึงกลุ่มประชากรที่เข้าใช้เป็นอย่างไรรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคในปัจจุบันและนำส่วนของส่วนประสมทางการตลาดของการวิจัยครั้งนี้ไปวางแผนใช้ในธุรกิจให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่มกับส่วนประสมทางการตลาด
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้บริการกับส่วนประสมทางการตลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ SWUEC-672249 รับรองเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ที่มาใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่มที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ที่เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย จำนวน 364 คน ด้วยวิธีการสุ่มโดยคำนวณจาก ผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มจาก จำนวน 4,000 คน ตามข้อมูลจากการกีฬาแห่งประเทศไทยและใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้กำหนดค่าความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) เป็นแบบสอบถามปัจจัยรูปแบบการดำเนินชีวิต และ 3) เป็นแบบสอบถามส่วนประสมทางการตลาด มีการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาความเที่ยงตรงใช้ดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา โดยกำหนดคะแนนตั้งแต่ +1 ถึง -1 แล้วนำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ผลที่ได้ คือ 1 ในทุกข้อคำถาม นำแบบสอบถามยื่นขอพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุดท้ายหลังจากได้รับการรับรองก็นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 คน กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ .934 และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง (Taber, K. S., 2018)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental sampling) และทำการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง
2. ก่อนกลุ่มตัวอย่างจะทำแบบสอบถามผู้วิจัยได้อธิบายเกณฑ์การให้คะแนนและชี้แจงเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปใช้ในผู้ที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีจะมีการขอความยินยอมจากผู้ปกครองตามข้อกำหนดของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
3. นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1 - 3 ของแบบสอบถาม การนำเสนอข้อมูลในรูปของ ตารางแสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะการเข้าใช้ที่แตกต่างกัน กับส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้สถิติ T-Test F-Test และ One-Way Anova

2.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มการกีฬาแห่งประเทศไทยกับส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ Pearson Correlation

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย
ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	189	51.92
หญิง	175	48.08
รวม	364	100.00
2. อายุ		
อายุ 11 - 15 ปี	24	6.59
อายุ 16 - 20 ปี	36	9.89
อายุ 21 - 25 ปี	49	13.46
อายุ 26 - 30 ปี	59	16.21
อายุ 31 - 35 ปี	51	14.01
อายุ 36 - 40 ปี	57	15.66
อายุ 41 - 45 ปี	40	10.99
อายุ 46 ปีขึ้นไป	48	13.19
รวม	364	100.00
3. อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	62	17.03
พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง	140	38.46
ข้าราชการ	38	10.44
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	90	24.73
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	24	6.59
อื่น ๆ	10	2.75
รวม	364	100.00
4. รายได้		
ต่ำกว่า 10,000 บาท ต่อเดือน	23	6.32
10,001 - 20,000 บาท ต่อเดือน	85	23.35
20,001 - 30,000 บาท ต่อเดือน	165	45.33
30,001 - 40,000 บาท ต่อเดือน	82	22.53
40,001 - 50,000 บาท ต่อเดือน	8	2.20

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 50,001 บาท ต่อเดือน	1	0.27
รวม	364	100.00
5. สถานะผู้ใช้		
ผู้ใช้ทั่วไป	264	72.53
ผู้เข้าเรียนกีฬารายเดือนศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม	100	27.47
รวม	364	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย จำนวน 364 คน จำแนกข้อมูลรายด้าน ดังนี้ 1) เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 51.92 เป็นเพศหญิง จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 48.08 2) อายุ ส่วนใหญ่ อายุ 26 - 30 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 16.21 รองลงมา คือ อายุ 36 - 40 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 15.66 และสุดท้าย คือ อายุ 11 - 15 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.59 ตามลำดับ 3) อาชีพ ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ลูกจ้าง จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 38.46 รองลงมา คือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 24.76 และสุดท้าย คือ อื่น ๆ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.75 ตามลำดับ 4) รายได้ ส่วนใหญ่รายได้ 20,001 - 30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 45.33 รองลงมา คือ รายได้ 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 23.35 และสุดท้าย คือ รายได้มากกว่า 50,001 บาทต่อเดือน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.27 ตามลำดับ และ 5) สถานะของผู้ผู้ใช้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้ทั่วไป จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 72.53 และเป็นผู้เข้าเรียนกีฬา รายเดือนศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.47

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านกิจกรรม	4.01	0.48	มาก
ด้านความสนใจ	4.17	0.48	มาก
ด้านความคิดเห็น	4.30	0.54	มาก
รวม	4.16	0.39	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย จำนวน 364 คน โดยรวมมีปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.39) โดยจำแนกข้อมูลรายด้าน ดังนี้ ส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย มีปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตด้านความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ ด้านความสนใจ

อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.48) และสุดท้าย คือ ด้านกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์	4.01	0.56	มาก
ด้านสถานที่	4.09	0.54	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.09	0.58	มาก
ด้านบุคลากร	4.11	0.61	มาก
ด้านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม	4.12	0.61	มาก
ด้านกระบวนการ	4.10	0.59	มาก
ด้านราคา	4.21	0.49	มาก
รวม	4.10	0.42	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย จำนวน 364 คน โดยรวมมีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.42) โดยจำแนกข้อมูลรายด้าน ดังนี้ ส่วนใหญ่ผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย มีปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ ด้านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.61) และสุดท้าย คือ ด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.56)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4 ค่าเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้ T-Test และ F-Test

ส่วนประสมทางการตลาด	เพศ		อายุ		อาชีพ		รายได้		สถานะผู้เข้าใช้	
	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง
	T-Test		F-Test		F-Test		F-Test		T-Test	
ด้านผลิตภัณฑ์	.319	×	.462	×	.501	×	.289	×	.344	×
ด้านสถานที่	.533	×	.465	×	.002*	✓	.246	×	.498	×
					3.809					
ด้านการส่งเสริมการตลาด	.993	×	.164	×	.042*	✓	.087	×	.885	×
					2.331					

ตารางที่ 4 ค่าเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้ T-Test และ F-Test (ต่อ)

ส่วนประสมทางการตลาด	เพศ		อายุ		อาชีพ		รายได้		สถานะผู้เข้าใช้	
	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง	Sig.	แตกต่าง
ด้านบุคลากร	.274	×	.489	×	.282	×	.337	×	.129	×
ด้านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม	.914	×	.379	×	.623	×	.416	×	.321	×
ด้านกระบวนการ	.782	×	.334	×	.410	×	.847	×	.109	×
ด้านราคา	.095	×	.220	×	.639	×	.118	×	.087	×
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	.405	×	.266	×	.343	×	.150	×	.149	×

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ รายได้ และสถานะผู้เข้าใช้ พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน แต่จะมีด้านอาชีพ ที่พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านสถานที่ และด้านส่งเสริมการตลาดที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 5 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยรวมกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต		
	r	p	ระดับความสัมพันธ์
ด้านผลิตภัณฑ์	.382**	.000	ปานกลาง
ด้านสถานที่	.383**	.000	ปานกลาง
ด้านการส่งเสริมการตลาด	.384**	.000	ปานกลาง
ด้านบุคลากร	.277**	.000	ต่ำ
ด้านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม	.301**	.000	ปานกลาง
ด้านกระบวนการ	.320**	.000	ปานกลาง
ด้านราคา	.303**	.000	ปานกลาง
รวม	.448**	.000	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยภาพรวมกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย โดยรวมเท่ากับ .448 นั่นคือ ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทยที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และสถานะผู้ใช้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อส่วนประสมทางการตลาดของศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย ไม่แตกต่างกันโดย

1.1 เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ขานทอง ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวตลาดน้ำตลิ่งชัน พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการมาท่องเที่ยวตลาดน้ำตลิ่งชันในภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน (ศิริรัตน์ ขานทอง, 2563)

1.2 อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัย ได้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฐิติรัตน์ มีเพิ่มพูนศรี ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวม และทุกด้านไม่แตกต่างกัน (ฐิติรัตน์ มีเพิ่มพูนศรี, 2565)

1.3 อาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านสถานที่ และด้านส่งเสริมการตลาดที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจจะอธิบายได้ว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างที่มักจะมีเงินเดือนที่ประมาณ 20,001 - 30,000 บาท ซึ่งรับได้ว่าเป็นฐานเงินเดือนที่แข็งแรงและมีรถขับจึงทำให้ด้านสถานที่ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มฯ มีพื้นที่จอดรถรองรับเพียงพอ ในด้านส่งเสริมการตลาดดูจากข้อมูลแล้วจะเป็นผู้ที่มีช่วงอายุที่ 26 - 30 ปี ซึ่งจะใช้โซเชียลมีเดียเป็นหลักจึงทำให้ด้านส่งเสริมการตลาดอิทธิพลมากที่สุด คือ มีช่องทางการติดต่อที่ดี

1.4 รายได้ และสถานะผู้ใช้ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ณิชภา เทพณรงค์ และประภัสสร วิเศษประภา ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่าน แอปพลิเคชันของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ณิชภา เทพณรงค์ และประภัสสร วิเศษประภา, 2562)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยรูปแบบการดำเนินชีวิตกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง ซึ่งจำแนกเป็นรายข้อได้ดังนี้

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้ใช้บริการที่มีความสนใจในกิจกรรมสุขภาพและกีฬา มีแนวโน้มที่จะพึงพอใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความหลากหลาย ทันสมัย และตอบโจทย์ความต้องการส่วนบุคคล เช่น การมีห้องกีฬาหลายประเภท อุปกรณ์ที่มีมาตรฐาน และบริการเฉพาะทาง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง กับรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, P. & Keller, K. ที่ระบุว่า “ผลิตภัณฑ์” คือ สิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ บริการ หรือแนวคิด

และควรสะท้อน "คุณค่าที่ลูกค้าได้รับ" ซึ่งในกรณีนี้สะท้อนถึงคุณค่าทางสุขภาพและประสบการณ์การใช้บริการของผู้บริโภค (Kotler, P. & Keller, K., 2012)

2.2 ด้านสถานที่ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง กับรูปแบบการดำเนินชีวิต และจะให้ทัศนคติในเรื่องของการที่ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม มีพื้นที่จอดรถเพียงพอมากที่สุด รองลงมา คือ ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มนั้นมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการออกกำลังกายอีกด้วยเนื่องจากเป็นสถานที่ให้บริการที่หลากหลาย สามารถใช้ได้ทุกเพศทุกวัยและมีกิจกรรมให้เข้าร่วมเยอะ สอดคล้องกับแนวคิดของ Berman, B. & Evans, J. ที่ระบุว่าทำเลที่ตั้งมีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงและการรับรู้คุณค่าในบริการ โดยเฉพาะในธุรกิจบริการ การเลือกทำเล คือ กลยุทธ์ที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้บริการ (Berman, B. & Evans, J., 2013)

2.3 ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง กับรูปแบบการดำเนินชีวิตซึ่งผู้เข้าใช้ส่วนใหญ่มักตอบสนองต่อกิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่สามารถเข้าถึงพวกเขาได้ผ่านช่องทางที่เหมาะสม เช่น โซเชียลมีเดีย เนื่องจากในยุคสมัยปัจจุบันโซเชียลมีเดียได้เข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด IMC (Integrated Marketing Communication) ของ Belch, G. & Belch, M. เสนอว่าการสื่อสารทางการตลาดควรออกแบบให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้บริโภค และต้องใช้หลายเครื่องมือร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างอิทธิพลต่อการรับรู้และพฤติกรรม (Belch, G. & Belch, M., 2009)

2.4 ด้านบุคลากร พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม ผู้เข้าใช้บริการส่วนใหญ่ จะให้ความพึงพอใจกับการที่ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มมีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการให้บริการและเจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นในการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Service Quality ของ Parasuraman, A. et al. ที่ชี้ว่าบุคลากรเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างคุณภาพของบริการ โดยเฉพาะในมิติ "Empathy" และ "Responsiveness" ที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Parasuraman, A. et al., 1988)

2.5 ด้านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม ผู้ใช้บริการที่ให้ความพึงพอใจกับสิ่งแวดล้อม ความสะอาด และภาพลักษณ์ของสถานที่ เช่น ความสว่าง ความปลอดภัย การจัดการพื้นที่กีฬาอย่างเหมาะสม จะมีแนวโน้มตอบสนองเชิงบวกต่อองค์ประกอบด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bitner, M. J. ที่เสนอโมเดล Servicescape ซึ่งระบุว่า "บรรยากาศทางกายภาพ" มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการ และส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและการรับรู้คุณภาพในธุรกิจบริการ (Bitner, M. J., 1992)

2.6 ด้านกระบวนการ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม เข้าใช้บริการส่วนใหญ่ จะมีทัศนคติกับการที่ศูนย์ฝึกกีฬาในร่มมีขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจน และรองลงมา คือ มีป้ายที่แนะนำการให้บริการที่ชัดเจนด้วยกลุ่มผู้ใช้บริการ มักให้ความสำคัญกับความชัดเจน ความรวดเร็ว และความโปร่งใสของกระบวนการให้บริการ เช่น ระบบการจอง ระบบชำระเงิน การให้ข้อมูลที่เข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gronroos, C. ที่กล่าวว่ากระบวนการ คือ องค์ประกอบสำคัญของคุณภาพบริการ โดยเฉพาะในมิติ "Functional Quality" ซึ่งหมายถึง วิธีการที่บริการถูกส่งมอบอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างประสบการณ์เชิงบวกแก่ลูกค้า (Gronroos, C., 1984)

2.7 ด้านราคา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้เข้าใช้ศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม ผู้ใช้บริการที่มีแนวโน้มในการใช้ชีวิตอย่างมีวางแผน มีความคาดหวังต่อ “ราคาที่ยุติธรรม” และความคุ้มค่าในการบริการมากกว่าการมองหาราคาถูกที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มที่ใส่ใจสุขภาพมักมองว่า “ราคาที่ง่าย” ต้องสอดคล้องกับคุณภาพและความต่อเนื่องของการใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Monroe, K. B. ที่กล่าวว่า ความคุ้มค่าของราคาจะมีความหมายเมื่อผู้บริโภคสามารถประเมินคุณค่าที่ได้รับได้ชัดเจน และจะส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการซื้อหรือการตัดสินใจใช้บริการ (Monroe, K. B., 1990)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา 1) การเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้เข้าใช้บริการศูนย์ฝึกกีฬาในร่ม การกีฬาแห่งประเทศไทย ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานะของผู้เข้าใช้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกันยกเว้นด้านอาชีพที่ พบว่า ส่งผลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านสถานที่และด้านส่งเสริมการตลาด อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับส่วนประสมทางการตลาด พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการตลาด (มีช่องทางการติดต่อหลายช่องทาง) ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสถานที่ (พื้นที่จอดรถเพียงพอ) และด้านผลิตภัณฑ์ (การบำรุงรักษาอุปกรณ์) ตามลำดับ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยมีข้อเสนอ ดังนี้ 1) ควรเพิ่มในส่วนของพฤติกรรมการเข้าใช้ เพื่อจะได้ศึกษาพฤติกรรมการของผู้บริโภคในปัจจุบันและเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการให้บริการได้ตรงจุดยิ่งขึ้น 2) ควรเพิ่มพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากการกีฬาแห่งประเทศไทยนั้นมีพื้นที่ให้บริการในส่วนอื่นด้วยจะได้มองเห็นภาพรวมของผู้บริโภค และสามารถนำข้อมูลมาเป็นตัววิเคราะห์การตลาดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) ควรศึกษาเพิ่มในส่วนของการรับรู้ตราสินค้าเพิ่มเนื่องจากการกีฬาแห่งประเทศไทยก็ถือว่าเป็นตราสัญลักษณ์เหมือนกันอาจจะจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนสนใจเข้ามาใช้บริการเนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างในงานวิจัยนี้ที่ชี้ให้เห็นว่าส่วนประสมทางการตลาดของการกีฬาแห่งประเทศไทยยังเป็นที่พึงพอใจกับการใช้บริการ และ 4) ควรศึกษาเฉพาะเจาะจงสำหรับคอร์สเรียนเนื่องจากในกลุ่มผู้ที่มาเรียนมีความน่าสนใจเป็นพิเศษเนื่องจากกลุ่มลูกค้าจะเป็นผู้ปกครองที่สนใจอยากให้บุตรหลานได้เล่นกีฬาเพื่อปูทางเข้าสู่การนำกีฬามาสร้างเป็นอาชีพได้ในอนาคตอาจจะทำให้เห็นข้อมูลในด้านการตลาดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2568). “วิสัยทัศน์และพันธกิจ”. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://shoturl.asia/L5TeF>
- กิตติคุณ บุญเกตุ. (2557). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ของผู้บริโภคในจังหวัดบุรีรัมย์”. *จันทร์เกษมสาร*, 20(38), 125-132.

- ศิริรัตน์ มีเพิ่มพูนศรี. (2565). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคเขตในกรุงเทพมหานคร”. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/9kYnD>
- ณิชภา เทพณรงค์ และประภัสสร วิเศษประภา. (2562). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่าน แอปพลิเคชันของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร”. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/0tYcb>
- ดารา ทีปะปาล. (2553). การสื่อสารการตลาด. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- พิบูล ทีปะปาล. (2545). การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย. กรุงเทพมหานคร: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิก.
- ศิริรัตน์ ขานทอง. (2563). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวตลาดน้ำตลิ่งชัน”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 10(1), 42-58.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- Belch, G. & Belch, M. (2009). Advertising and Promotion an Integrated Marketing Communications Perspective. Boston: Richard D. Irwin, Inc.
- Berman, B. & Evans, J. (2013). Retail Management: A Strategic Approach. United Kingdom. (12th ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Bitner, M. J. (1992). Servicescapes: The Impact of Physical Surroundings on Customers and Employees. Journal of Marketing, 56(2), 57-71.
- Gronroos, C. (1984). A Service Quality Model and its Marketing Implications. European Journal of Marketing, 18(4), 36-44.
- Kotler, P. & Keller, K. (2012). Marketing management. New York: Prentice Hall.
- Kotler, P. (1997). Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and Control. United States of America: Prentice Hall.
- Monroe, K. B. (1990). Pricing: Making Profitable Decisions. New York: McGraw Hill.
- Parasuraman, A. et al. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. Journal of Retailing, 64(1), 12-40.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach’s alpha when developing and reporting research instruments in science education. Research in Science Education, 48(6), 1273-1296.
- Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ*

DEVELOPMENT OF COMPETENCY-BASED SOCIAL STUDIES CURRICULUM FOR PROMOTING ENTREPRENEURSHIP

ชมพูนุช วุ่นสุวรรณ^{1*}, กิตติคุณ รุ่งเรือง², อัญชลี ศรีภักขาน¹

Chompunut Vunsuwan^{1*}, Kittikoon Rungruang², Anchalee Srikolchan¹

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Fonblueagain@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ สุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น และใช้วิธีการเลือกด้วยการสุ่มแบบกำหนดโควตา ตามเกณฑ์เงื่อนไขของรายวิชาเพิ่มเติม จำนวนไม่เกิน 35 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมทดลอง จำนวน 17 คน โดยใช้แผนการวิจัยแบบอนุกรมเวลาเพื่อประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการ และแบบวัดผลหลังทดลองอย่างเดียว (One Group Post-Test Design) ด้วยแบบวัดเชิงสถานการณ์เพื่อวัดความเป็นผู้ประกอบการ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาตามนิยามที่ได้จากกระบวนการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีการลำดับเนื้อหาและกิจกรรมโดยคำนึงถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้ตามช่วงวัย องค์ประกอบความเป็นผู้ประกอบการ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบคือ 1) ความต้องการความสำเร็จ 2) การบริหารจัดการ และ 3) ภาวะผู้นำ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณค่าสถิติพื้นฐานเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อวัดความเป็นผู้ประกอบการจากการประเมินคุณภาพและความสอดคล้องของรายละเอียดหลักสูตร พบว่า ความเหมาะสมของหลักสูตรการลำดับเนื้อหา และการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ประสิทธิภาพของหลักสูตรเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอยู่ที่ 88.12/84.96 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และผู้เรียนมีพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการในระดับดีเยี่ยม โดย 10 คน อยู่ในระดับสูง และ 7 คน ในระดับค่อนข้างสูง (เปอร์เซ็นต์ไทล์ระหว่าง 65.63 - 96.88)

คำสำคัญ: หลักสูตรฐานสมรรถนะ, สังคมศึกษา, ความเป็นผู้ประกอบการ

Abstract

This research aimed 1) to develop a competency-based social studies curriculum aimed at enhancing entrepreneurial qualities. and 2) To examine the effectiveness of the competency-based social studies curriculum in fostering entrepreneurial competencies. The participants comprised 17 Grade 8 students from the second semester of the 2024 academic year at Ongkharak Demonstration School, Srinakharinwirot University. A non-probability quota sampling technique was employed, selecting students who voluntarily enrolled in the elective course, capped at 35 participants. The study utilized a time-series design to track the development of entrepreneurial behaviors, alongside a one-group post-test design with situational-based assessments to gauge entrepreneurial competencies. The curriculum was systematically crafted based on a synthesis of academic literature and expert interviews, ensuring content alignment with learners' developmental stages. The curriculum framework emphasized three key dimensions of entrepreneurship: 1) Aspiration for achievement, 2) Managerial capability, and 3) Leadership potential. Data analysis involved basic statistical procedures to determine curriculum quality and to formulate standard performance benchmarks for assessing entrepreneurial traits. The evaluation revealed that the curriculum was highly appropriate, with an average suitability score of 4.70 and a standard deviation of 0.46, indicating an excellent level of alignment. Its effectiveness surpassed the predefined benchmark, reaching a performance level of 88.12/84.96 compared to the target of 80/80. Furthermore, students exhibited outstanding entrepreneurial behavior, with 10 students demonstrating high levels and 7 performing at moderately high levels, corresponding to percentile scores ranging from 65.63 to 96.88.

Keywords: Competency-Based Curriculum, Social Studies, Entrepreneurship

บทนำ

เศรษฐกิจโลกในยุคนวัตกรรมและเทคโนโลยีส่งผลให้หลายประเทศปรับนโยบายเศรษฐกิจเพื่อเสริมความสามารถในการแข่งขันอย่างก้าวกระโดด ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบาย Thailand 4.0 เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากรายได้ปานกลางสู่รายได้สูงโดยส่งเสริมระบบ Startup Ecosystem และสร้างรากฐานสู่ Innovation Thailand ที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย ถือเป็นปัจจัยเชิงระบบที่สำคัญ โดยในปี พ.ศ. 2578 ประเทศไทยจะเข้าสู่ภาวะสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Hyper-aged Society) ส่งผลต่อระบบแรงงาน การผลิต และการบริโภค จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายเชิงรุกเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลก แนวคิดผู้ประกอบการจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างนวัตกรรมผ่านกระบวนการ Creative Destruction พร้อมการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความเป็นผู้ประกอบการจึงสะท้อนถึงกลยุทธ์การปรับตัวเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ในบริบทโลกาภิวัตน์ (Mattews, C. A., 2001); (Swedberg, R., 2007)

การส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น และภาวะผู้นำ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมแข่งขันในตลาดโลกเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน ทุนมนุษย์ และเทคโนโลยีซึ่งเป็นฐานของการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการศึกษาในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่าทักษะที่นำไปใช้ได้จริง การฝึกทักษะผู้ประกอบการจึงยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ครูและผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการศึกษาอย่างบูรณาการจะช่วยเสริมศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันในเวทีโลกด้วยการจัดกิจกรรมเสริมที่มุ่งให้นักเรียนได้ฝึกฝนผ่านการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นที่มีความสนใจคล้ายกัน เพื่อพัฒนาทักษะสังคม อาชีพ และความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ (Hébert, R. F. & Link, A. N., 2006)

การศึกษาความเป็นผู้ประกอบการได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติคณะกรรมการยุโรปได้จัดตั้งคณะทำงาน ตั้งแต่ปี 2011 เพื่อรับมือกับวิกฤตเศรษฐกิจและการว่างงานของเยาวชน การศึกษาและฝึกอบรมช่วยให้ประชาชนมีทักษะ สร้างสรรค์ รับผิดชอบ และกล้ารับความเสี่ยงทางธุรกิจ (องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2566) มีการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ อภิปราย ซักถาม และลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้รวดเร็วและมีความภาคภูมิใจในตนเองสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาในการประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะตัดสินใจและวางแผนชีวิต ปรับตัว ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ใฝ่รู้และมีทักษะ ในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของโลก มีทักษะในการรู้เท่าทันข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเงิน มีความรู้ในศาสตร์และมีสมรรถนะ สามารถเลือกเส้นทางการศึกษาต่อ หรือเส้นทางอาชีพและการทำงานได้ (รัฐสภาไทย, 2564)

การพัฒนาหลักสูตรควรมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงรุกและการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของผู้เรียนและชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในรายวิชาที่เน้นการฝึกทักษะอาชีพ การใช้แนวคิด Active Learning และ Learning by Doing ช่วยให้ผู้เรียนสำรวจความถนัดและความสามารถของตนผ่านกระบวนการ Career Exploration พร้อมพัฒนาแผนการศึกษาหรืออาชีพอย่างเหมาะสม ทั้งนี้การจัดกิจกรรมแบบมีปฏิสัมพันธ์ยังเอื้อต่อการฝึกทักษะสังคม การดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม และการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นรากฐานสำคัญต่อการปรับตัวในโลกยุคใหม่ผ่านองค์ความรู้ด้านสังคมศึกษาที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลก เมื่อศึกษาควบคู่กับความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จะเป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะและคุณลักษณะเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม และมองเห็นคุณค่าของทรัพยากร ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีเหตุผล สามารถปรับตัวและนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโลก

การส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการในบริบทการศึกษาไทยควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย รวมถึงการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคม ซึ่งควรมีการบูรณาการความรู้ รายวิชาพื้นฐานและบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการดำรงชีวิต

อย่างมีจริยธรรมในสังคมโลกที่หลากหลายและซับซ้อน จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้มีความเป็นผู้ประกอบการที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง พร้อมรับมือและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้มีความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับสังคมโลกได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ จำนวน 400 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) ตามเกณฑ์เงื่อนไขของรายวิชาเพิ่มเติมจำนวนไม่เกิน 35 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองจำนวน 17 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 20 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 40 ชั่วโมง 1 ภาคเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร 3) แบบประเมินความเป็นผู้ประกอบการ และ 4) แบบวัดความเป็นผู้ประกอบการ

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) สามารถแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ความเป็นผู้ประกอบการ องค์ประกอบของผู้ประกอบการ ทฤษฎีการประกอบการ โดยใช้วิธีการตามกระบวนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ให้คำนิยามองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการ

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์นักการศึกษาและผู้ประกอบการ

- กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและนักการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ครูสังคมศึกษาและครูผู้สอนทางด้านธุรกิจที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้มากกว่า 5 ปี จำนวน 5 ท่าน รวม 8 ท่าน และ 2) ผู้ประกอบการ จำนวน 5 ท่าน ที่มีประสบการณ์การประกอบธุรกิจมากกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

- เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่มีกำหนดข้อความคำถามเพื่อสอบถามสภาพปัญหา ประสบการณ์และความคิดเห็น สภาพการณ์ในปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ มุมมอง ความคิดเห็น ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ แล้วรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะ และองค์ประกอบความเป็นผู้ประกอบการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงในปัจจุบัน

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เมื่อสัมภาษณ์แล้วก็นำแนวคิดและข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาร่างหลักสูตร ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และผลการสัมภาษณ์นักการศึกษาและผู้ประกอบการมาดำเนินการจัดทำร่างหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร เป็นการพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง ประกอบไปด้วย ชื่อหลักสูตร หลักการ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับผลการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของนักการศึกษาและผู้ประกอบการ ดำเนินการจัดทำเป็นรายละเอียดร่างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ชี้แนะปรับปรุงและแก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เพื่อนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการวัดประเมินผลในการพิจารณาองค์ประกอบและความเหมาะสมของร่างหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ผู้วิจัยจึงนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในประเด็น

- ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร การลำดับเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยตรวจสอบโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.46 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

- ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) หน่วยที่ 1 เท่ากับ 4.71 หน่วยที่ 2 เท่ากับ 4.79 หน่วยที่ 3 เท่ากับ 4.69 หน่วยที่ 4 เท่ากับ 4.74 หน่วยที่ 5 เท่ากับ 4.76 และ หน่วยที่ 6 เท่ากับ 4.76 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

- การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยการหาดัชนีความสอดคล้องของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ดังนี้ หน่วยที่ 1 เท่ากับ 0.94 หน่วยที่ 2 เท่ากับ 0.94 หน่วยที่ 3 เท่ากับ 0.81 หน่วยที่ 4 เท่ากับ 0.88 หน่วยที่ 5 เท่ากับ 0.94 และ หน่วยที่ 6 เท่ากับ 0.94 ซึ่งมีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.50 - 1.00 สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้

ฉบับที่ 2 แบบประเมินความเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาจากการกำหนดข้อความแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการ นำข้อความตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อความกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการ พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 จึงสามารถใช้ในการประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนได้ ผู้วิจัยได้นำผลและข้อเสนอแนะที่ได้รับเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้ปรับปรุงแบบประเมินต่อไป

ฉบับที่ 3 แบบวัดความเป็นผู้ประกอบการ ลักษณะเป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์ (Situation Test) 4 ตัวเลือก ใช้ข้อความเชิงสถานการณ์ที่มีการตรวจให้คะแนนเท่ากับ 1 - 4 คะแนน เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อเป็นการให้คะแนนแบบรูปรีค สร้างข้อความแบบวัดความเป็นผู้ประกอบการให้ครอบคลุมองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ และสอดคล้องกับนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ นำแบบวัดความเป็นผู้ประกอบการที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งขอคำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาเป็นข้อความในการวิจัย

พัฒนาเกณฑ์ปกติความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยการนำแบบวัดความสามารถความเป็นผู้ประกอบการฉบับสมบูรณ์ ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แยกประชากรออกเป็นกลุ่มประชากรย่อยตามระดับชั้น ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ระดับชั้นละไม่เกิน 76 คน รวม 226 คน เก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน Google Form เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดเกณฑ์ปกติของแบบวัดความเป็นผู้ประกอบการในรูปแบบคะแนนดิบ คะแนนที่ (T-score) และค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank)

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ได้อย่างสะดวก ถูกต้อง เหมาะสมและประสบผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย

- คู่มือการใช้หลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการประกอบไปด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรม และการวัดประเมินผล

- เอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย เนื้อหาสาระของการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมประจำหน่วยและใบงาน

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ ปัญหาและอุปสรรค ข้อบกพร่องระหว่างการใช้หลักสูตร จากนั้นมีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนร่วมกับการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้หลังเรียนจากการสังเกตการสอนของครูที่เข้ามาสังเกตการจัดการเรียนรู้ นำข้อเสนอแนะภายหลังการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการฉบับสมบูรณ์ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะปรับปรุงและแก้ไขก่อนนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการสามารถแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ โดยการนำหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรเทียบกับคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจและความเป็นผู้ประกอบการระหว่างกระบวนการจัดการเรียนรู้กับหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หาประสิทธิผลของหลักสูตรตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการจัดการเรียนรู้กับหลังกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ (E1/E2) โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ไม่ต่ำกว่า 80/80

ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร เพื่อพิจารณาหาประสิทธิผลของหลักสูตร โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาประเมินผล ประกอบด้วย

- ประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการด้วยการสังเกตจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ การประเมินตนเอง การประเมินจากเพื่อนร่วมชั้นและการประเมินจากครูผู้สอน โดยใช้การประเมินแบบอนุกรมเวลา (Time Series Design) เปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนโดยมีการใช้สถิติค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้กราฟแสดงพัฒนาการของผู้เรียนตามช่วงระยะเวลาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

- วัดความเป็นผู้ประกอบการด้วยแบบวัดความเป็นผู้ประกอบการที่มีลักษณะเป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์ (Situation Test) โดยเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อเป็นการให้คะแนนแบบรูบริก (Rubric Scoring) แล้ววิเคราะห์ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนที่ได้จากการพัฒนาเกณฑ์ปกติความเป็นผู้ประกอบการ

- ปรับปรุงหลักสูตร จากการนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาปรับปรุงเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้และเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วย
1) วิสัยทัศน์หลักสูตร 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) เป้าหมายสำคัญของหลักสูตร 4) ผลลัพธ์การเรียนรู้จากสมรรถนะหลัก 4 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น กำลังพัฒนา ความสามารถและเหนือความคาดหมาย ตามการประเมิน

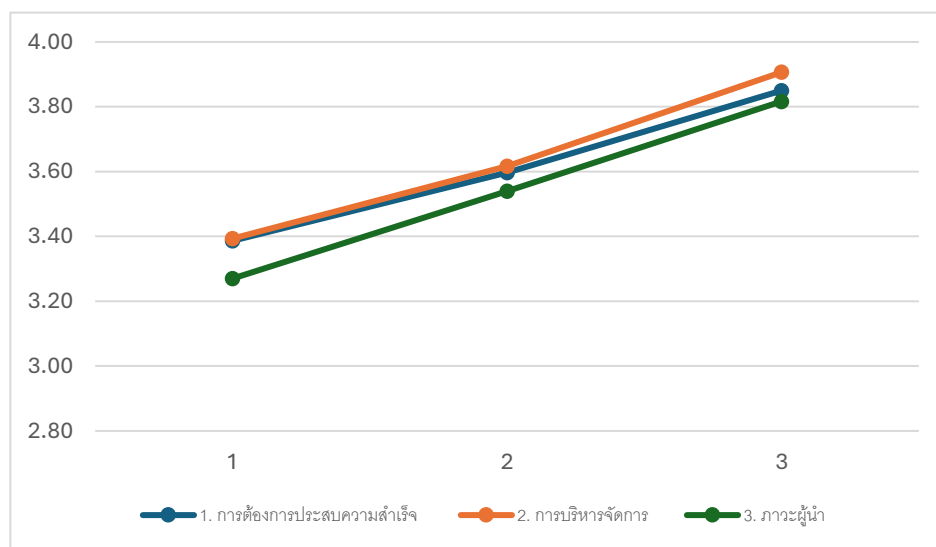

สมรรถนะแบบอิงเกณฑ์ เพื่อบรรยายระดับความสามารถของผู้เรียนให้ชัดเจนมากขึ้น 5) โครงสร้างเนื้อหาและเวลาเรียนของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดการเรียนรู้ และ 7) การวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้

ศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรเทียบกับคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจและความเป็นผู้ประกอบการ ระหว่างกระบวนการจัดการเรียนรู้กับหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) ต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 88.12/84.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบไปด้วย

2.1 ประสิทธิภาพผลของนักเรียนที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้การประเมินแบบอนุกรมเวลา (Time Series Design) ด้วยการประเมินหลังเรียนจบหน่วยที่ 1 หน่วยที่ 3 และหน่วยที่ 5 ตามลำดับ สามารถสรุปผลการประเมินได้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยความเป็นผู้ประกอบการ แยกตามองค์ประกอบที่ได้จากการประเมินพฤติกรรม
ความเป็นผู้ประกอบการจากตนเอง เพื่อน และครู

จากการวิเคราะห์ผ่านเส้นกราฟที่ปรากฏ พบว่า พัฒนาการความเป็นผู้ประกอบการแนวโน้มค่าเฉลี่ยของระดับพัฒนาการของความเป็นผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลการประเมินทั้ง 3 ครั้ง ทั้งนี้ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยการพัฒนาสูงที่สุด องค์ประกอบที่ 1 การความต้องการประสบความสำเร็จ มีพัฒนาการใกล้เคียงกันกับองค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการในการประเมินครั้งที่ 1 - 2 มีเพียงค่าเฉลี่ยในครั้งที่ 3 ที่มีระดับที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ส่วนองค์ประกอบที่ 3 ภาวะผู้นำ แม้จะมีระดับแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ยังคงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดจากองค์ประกอบทั้งหมด

2.2 ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ซึ่งได้มาจากการพัฒนาเกณฑ์ปกติความเป็นผู้ประกอบการ สามารถสรุปผลได้ว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน มีความเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับสูง และนักเรียน

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน มีความเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับค่อนข้างสูง สามารถสรุปผลแยกตามองค์ประกอบ
ความเป็นผู้ประกอบการ ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การต้องการประสบความสำเร็จได้ว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน
13 คน มีการต้องการประสบความสำเร็จอยู่ในระดับสูง และนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 คน มีการต้องการ
ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการได้ว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน มีการ
บริหารจัดการอยู่ในระดับสูง และนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 คน มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

องค์ประกอบที่ 3 ภาวะผู้นำได้ว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน มีภาวะผู้นำอยู่ใน
ระดับสูง และนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

อภิปรายผล

1. ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ มุ่งเน้นการ
พัฒนาผู้เรียนตามความถนัดและสมรรถนะตั้งแต่วัยเด็ก ผ่านการฝึกปฏิบัติวางแผน แก้ไขปัญหาจากสถานการณ์
และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มนักเรียน สอดคล้องกับแมคเคลแลนด์ ที่เน้นหลักสูตรสมรรถนะ
โดยมีการกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้อย่างเป็นระบบ ตามมาตรฐานทักษะเชิงปฏิบัติ ผู้พัฒนาหลักสูตร
ต้องวิเคราะห์สมรรถนะเป้าหมายของผู้เรียน รวมทั้งพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการ
นำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์ รายวิชา การจัดการเรียนรู้ คำโครงเนื้อหา และการวัดประเมินผลที่สอดคล้อง
ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการประเมินประสิทธิภาพรายวิชาเศรษฐกิจ
ในชีวิตประจำวัน พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) ต่อผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 88.12/84.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์
มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 80/80 การจัดการเรียนรู้เน้นนำเรื่องราวในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาเป็นเนื้อหาและ
ออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนทบทวนประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
ของ Kolb, D. A. ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนและปรับตัวผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม
(Kolb, D. A., 2005) โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังประยุกต์ใช้
การจัดการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐาน (Situational-Based Learning) ตาม จารุภา นวลเพ็ง, Lateef, F. ซึ่งใช้
“สถานการณ์” เป็นศูนย์กลางเพื่อเชื่อมโยงบริบทชีวิตประจำวัน กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และ
ตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด (จารุภา นวลเพ็ง, 2566); (Lateef, F., 2010); (McClelland, D. C., 1973)

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ โดยแบ่ง
ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีพัฒนาการ
เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยออกแบบการประเมินแบบรอบด้าน ครอบคลุมการประเมินตนเอง การประเมิน
จากเพื่อนร่วมชั้น และครูผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงจุดแข็งและจุดอ่อน เปรียบเทียบพฤติกรรมกับผู้อื่น และ
ใช้ข้อมูลในการพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ อรุณฯ ศรีสะอาด ที่เน้นการประเมินตนเองเป็น
กระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน รวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุว่า ผู้เรียน

สามารถพัฒนาตนเองได้ นอกจากนี้ การประเมินของผู้วิจัยสะท้อนแนวคิดของ Ross, J. A. & Gray, P. ที่มองว่าการประเมินตนเองเป็นกลไกควบคุมตนเองผ่านการสังเกตพฤติกรรมและการรับข้อมูลย้อนกลับจากครูและเพื่อน (Ross, J. A. & Gray, P., 2006) ซึ่งช่วยเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์และข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง ตามกระบวนการประเมินแบบอนุกรมเวลา (Longitudinal Self-assessment) เพื่อให้รับรู้ข้อบกพร่องและปรับปรุงได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับ Andrade, H. ที่เสนอให้ใช้รูปรีที่ชัดเจนเป็นเครื่องมือในการประเมินตนเองและสะท้อนผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้พัฒนาพฤติกรรมและสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการในระยะยาว (Andrade, H., 2008); (อรนุช ศรีสะอาด, 2551)

2.2 ผลการประเมินความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจากแบบวัดแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านความต้องการประสบความสำเร็จและการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูง ขณะที่ภาวะผู้นำยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยสามารถวิเคราะห์ตามองค์ประกอบ ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความต้องการประสบความสำเร็จ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการประสบความสำเร็จในระดับสูง โดยมี 13 คน อยู่ในระดับสูง และ 4 คน ในระดับค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม ยังมีบางพฤติกรรมบ่งชี้ที่ควรได้รับการปรับปรุง ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐาน (Situational-Based Learning) และสถานการณ์จำลอง (Simulated Situations) ที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจในบริบทที่มีความซับซ้อนและเร่งด่วน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมด้านความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม (จารุภา นวลเพ็ง, 2566); (Lateef, F., 2010)

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการ มีนักเรียน 15 คน อยู่ในระดับสูง และ 5 คน ในระดับค่อนข้างสูง สะท้อนให้เห็นถึงการมีทักษะการบริหารจัดการที่เข้มแข็งเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในลักษณะกลุ่ม โดยใช้แนวทางโยนิโสมนสิการ ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการตั้งคำถาม การคิดเชิงระบบ และการวางแผนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างรัดกุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรียา ทองทา, 2563); (อาภรณ์ สุขใจ, 2564)

องค์ประกอบที่ 3 ภาวะผู้นำ พบว่า นักเรียน 7 คน อยู่ในระดับสูง และ 10 คน ในระดับค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมบ่งชี้ด้านภาวะผู้นำที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งมีสาเหตุจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ในระยะแรกเน้นกระบวนการคิดรายบุคคล และเริ่มมีการเรียนรู้แบบกลุ่มหลังจากผ่านไป 10 ชั่วโมง ทำให้การฝึกฝนภาวะผู้นำยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ อีกทั้งการถอดบทเรียนในช่วงต้นยังเน้นเฉพาะมุมมองของตนเอง ไม่ได้เปิดโอกาสให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเพียงพอ

ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ประกอบทั้งสามอย่างสมดุล โดยเฉพาะการส่งเสริมภาวะผู้นำผ่านกิจกรรมกลุ่มที่เน้นความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียนเป็นไปอย่างครอบคลุมและยั่งยืนตามเป้าหมายของหลักสูตร

องค์ความรู้ใหม่

ความเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลที่เกิดจากการผสมผสานทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้ และทักษะ ซึ่งเอื้อต่อการบรรลุเป้าหมาย โดยสามารถจำแนกองค์ประกอบหลักของความเป็นผู้ประกอบการได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความต้องการประสบความสำเร็จ (Need of Achievement) 2) การบริหารจัดการ (Management) และ 3) ภาวะผู้นำ (Leadership) มีความสอดคล้องเชิงพฤติกรรมกับทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของการประกอบการ ของเดวิด ซี แมคเคลแลนด์ ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการประสบความสำเร็จ หมายถึง ความสามารถในการแสวงหาโอกาส แก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยผ่านการสั่งสมประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement) บุคคลที่มีแรงจูงใจสูงจะมุ่งมั่น บากบั่น ยอมรับความเสี่ยง และต้องการคำสะท้อนกลับเพื่อพัฒนา

2. การบริหารจัดการ คือ ความสามารถในการวางแผน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ สอดคล้องกับ ความต้องการมีอำนาจ (Need for Power) ซึ่งมุ่งควบคุม จูงใจ และมีอิทธิพลต่อผู้อื่น โดยแสดงออกผ่านความมั่นใจ ความสามารถในการแข่งขัน และการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด

3. ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่งเสริมความร่วมมือ เคารพผู้อื่น และเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ความต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Need for Affiliation) ที่เน้นความผูกพัน ยอมรับ และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ดังกล่าวถือเป็นแนวทางสำคัญในการออกแบบหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนให้สามารถเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอิงจากฐานทฤษฎีและพฤติกรรมที่สามารถวัดผลได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) พัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความถนัดและสมรรถนะของผู้เรียนตั้งแต่วัยเด็ก ผ่านกิจกรรมฝึกคิด วางแผน และแก้ปัญหาจากสถานการณ์จำลอง พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน เพื่อเชื่อมโยงทฤษฎีกับปฏิบัติจริง ผลการพัฒนารายวิชา “เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน” แสดงประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐาน ($E1/E2 = 88.12/84.96$) เนื่องจากเนื้อหาสอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น การวางแผนการเงินและการประเมินตนเองร่วมกับครูและเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb, D. A. และแนวคิดการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐาน ที่เน้นการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ และการวางแผนเชิงระบบ 2) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการ พบว่า ระดับความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนสะท้อนถึงศักยภาพเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการประสบความสำเร็จ การบริหารจัดการ และภาวะผู้นำ โดยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีแนวโน้มในระดับสูงในองค์ประกอบแรงจูงใจและการจัดการ แต่ภาวะผู้นำยังต้องได้รับการสนับสนุนอย่างมีระบบ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานและสถานการณ์จำลองช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ทักษะ และ

วิจารณ์ญาณในการรับมือกับความท้าทาย เสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ McClelland, D. C. ซึ่งเน้นเป้าหมายที่ชัดเจนและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ส่วนการบริหารจัดการ ได้รับการส่งเสริมผ่านกระบวนการโยนิโสมนสิการและการเรียนรู้แบบกลุ่ม ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม วางแผน และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับมิติการจัดการปัจจัยการผลิตและกลยุทธ์ธุรกิจในกรอบนิยามของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเนื่องจากลักษณะกิจกรรมในช่วงเริ่มต้นของหลักสูตรเน้นการคิดรายบุคคล ส่งผลให้พฤติกรรมมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร การออกแบบการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการสะท้อนคิดและการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มโดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับความหลากหลายทางความคิด และการถอดบทเรียนร่วมกันในระดับกลุ่มจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ และคุณลักษณะผู้ประกอบการในเชิงสังคมศาสตร์ การบูรณาการแนวคิด Active Learning และทฤษฎี Learning by Doing ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงสถานการณ์จริง จึงเป็นแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์ประกอบทั้งสามอย่างสมดุล และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนที่มีศักยภาพในการประกอบอาชีพในระบบเศรษฐกิจร่วมสมัยอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะ 1) การพัฒนาหลักสูตรควรยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับบริบทจริงของผู้เรียน โดยครูควรเลือกใช้สถานการณ์ใกล้ตัว เช่น ปัญหาในโรงเรียนหรือชุมชน ก่อนขยายสู่ระดับประเทศและนานาชาติ เพื่อส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสปรับเวลาให้เหมาะสมกับความซับซ้อนของสถานการณ์ ผ่านการอภิปราย วางแผนร่วม และถอดบทเรียน เพื่อพัฒนาทักษะสะท้อนคิด การประเมินตนเอง และการรับฟังความคิดเห็น ครูมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไว้วางใจ เปิดใจรับฟัง และแลกเปลี่ยนความรู้ และ 3) การประเมินพฤติกรรมควรครอบคลุมหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้น และครู เพื่อมุมมองที่รอบด้านและส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง เครื่องมือวัดความเป็นผู้ประกอบการควรยืดหยุ่นและเน้นการวัดเชิงสถานการณ์ (Situational Assessment) พร้อมปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับบริบทและยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

- จรรุภา นวลเพ็ญ. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เรื่องระบบนิเวศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รัฐสภาไทย. (2564). บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 14 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.parliament.go.th/section77/manage/files/file_20210809131849_1_157.pdf
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). พลดลือกไทยสู่ประเทศพัฒนาแล้ว. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/11772/>
- สุรียา ทองทา. (2563). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ. วารสารศึกษาศาสตร์, 28(2), 123-135.

- องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2566). การสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและการฝึกอบรมด้านเทคนิคและอาชีวศึกษา: มุมมองและบทบทวนจาก 6 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2567 จาก <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386017>
- อรนุช ศรีสะอาด. (2551). เอกสารประกอบการสอนวิชาการวัดผลการศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาภรณ์ สุขใจ. (2564). การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 44(1), 55-68.
- Andrade, H. (2008). Self-Assessment through Rubrics. *Educational Leadership*, 65(4), 60-63.
- Hébert, R. F. & Link, A. N. (2006). Historical Perspectives on the Entrepreneur. *Foundations and Trends in Entrepreneurship*, 2(4), 261-408.
- Kolb, D. A. (2005). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs. Retrieved January 10, 2025, from <https://shorturl.asia/vSmr1>
- Lateef, F. (2010). Simulation-Based Learning: Just Like the Real Thing. *Journal of Emergencies, Trauma and Shock*, 3(4), 348-352.
- Mattews, C. A. (2001). *Leading at the Speed of Growth: Journey from Entrepreneur to CEO*. USA: Hungry Minds.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for Competence Rather Than for "Intelligence". *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Ross, J. A. & Gray, P. (2006). School Leadership and Student Achievement: The Mediating Effects of Teacher Beliefs. *Canadian Journal of Education*, 29(3), 798.
- Swedberg, R. (2007). Rebuilding Schumpeter's Theory of Entrepreneurship. Retrieved December 10, 2024, from <https://shorturl.asia/RiKnp>

แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดเชียงใหม่*

GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST SCHOOLS UNDER THE OFFICE
OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION (OPEC) CHIANG MAI PROVINCE

อัมพร ผ่านทอง*, ธนัช มหาสินทรัพย์, สายฝน แสนใจพรหม

Aumporn Panthong*, Tanat Mahasinsap, Saiphon Sanjaiprom

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: iamteacherta@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์สามประการ:

1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่โรงเรียนสามัญเอกชนในเชียงใหม่เผชิญ ซึ่งครอบคลุมด้านระบบบุคลากร เวลา สื่อ แรงจูงใจ สภาพแวดล้อม การอบรม และความร่วมมือชุมชน 2) สำรวจวิธีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศจากโรงเรียนต้นแบบที่บูรณาการหลักการการจัดการสมัยใหม่ (POLC) กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และทักษะชีวิต และ 3) พัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่สร้างขึ้น งานวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน 3 ระยะ: ระยะที่ 1 เป็นเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 80 คน (จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น 107 คน) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ระยะที่ 2 เป็นเชิงคุณภาพจาก 105 คน และกลุ่มเป้าหมาย 6 คน จากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และระยะที่ 3 เป็นการพัฒนาและตรวจสอบแนวทางจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านที่เลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาหรือสถานศึกษาวิสุทธิพุทธไม่น้อยกว่า 5 ปี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประสบปัญหาหลายด้านตามที่ระบุไว้ ส่วนโรงเรียนที่เป็นเลิศสามารถบูรณาการหลักการบริหารและธรรมะได้จริง ส่งผลดีต่อผู้เรียนอย่างชัดเจน และ แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่พัฒนาขึ้นมี 5 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ การจัดวิสุทธิพุทธสู่การเรียนรู้ กิจกรรมเพื่อพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะ และการก่อกุศลสัมพันธ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธและชุมชน ซึ่งแนวทางเหล่านี้ได้รับการยืนยันว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสมัยใหม่, วิสุทธิพุทธ, โรงเรียนสามัญเอกชน

Abstract

This research aims to develop and validate guidelines for Buddhist Way of Education (BWE) management with three objectives: 1) To study BWE management problems faced by private general schools in Chiang Mai, encompassing aspects like unclear systems, limited personnel/time/media/motivation, unsupportive environments, lack of training, and weak community collaboration; 2) To explore excellent management practices from model schools that effectively integrate modern management principles (POLC) with Buddhist teachings, leading to students' comprehensive development in academics, morals, ethics, responsibility, and life skills; and 3) To develop and validate the suitability and feasibility of the formulated BWE management guidelines. This mixed-methods study comprised three phases: Phase 1 involved quantitative research with 80 stratified-randomly selected participants from 107, analyzed using descriptive statistics; Phase 2 utilized qualitative research with 105 participants and 6 target individuals from schools with best practices (through interviews and observations); and Phase 3 involved developing and validating guidelines with 5 purposively selected experts, each with over 5 years of relevant experience in educational or BWE management. Findings revealed that schools faced various problems as identified, while excellent schools successfully integrated management principles and Dharma, positively impacting students. The developed BWE management guidelines encompass 5 key areas: BWE school administration, integrating Buddhist ways into learning, developmental activities, personnel and character development, and fostering school-community relations. These guidelines were confirmed to be highly suitable and feasible.

Keywords: Modern Management, Buddhist Way, Private General Schools

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมายาวนานกว่า 2,300 ปี โดยเป็นรากฐานสำคัญในการวางรากฐานด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ของไทยมาจนถึงปัจจุบัน การส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ดำเนินผ่านสถาบันหลัก 3 แห่ง ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงและแพร่หลายไปทั่วโลกในฐานะศาสนาแห่งสันติภาพที่นำพาผู้ปฏิบัติเข้าถึงความสงบทางจิตใจอย่างแท้จริง ซึ่งการจัดการศึกษาในประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถานศึกษาวิถีสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศนั้น บทบาททางการศึกษาที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการสอนศีลธรรมในโรงเรียน การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงมิได้มุ่งเน้นเพียงความรู้ทางวิชาการ

แต่ครอบคลุมถึงทักษะชีวิตและคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน “โรงเรียนวิถีพุทธ” ซึ่งให้ความหมายว่าเป็นโรงเรียนปกติที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา โครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ซึมซับด้วยพุทธวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษา และประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ ภายใต้แนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด (พระราชรัตนมงคล, 2562) ซึ่งการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธเป็นการส่งเสริมความรู้และคุณธรรมผ่านวิธีการ สอนและเทคนิคที่ทันสมัย รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มที่ (พระครูอุดม จารุวรรณ (คำไล จารุวิโส), 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชน แต่จากการศึกษาของ เปรมจิต จารย์ดำรา และคณะ กลับพบว่า จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปี พ.ศ. 2549 ที่มีจำนวนสูงถึง 20,475 โรงเรียน ลดลงเหลือเพียง 12 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2563 การลดลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่โรงเรียนวิถีพุทธ ยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทการศึกษาได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในประเด็นของการบริหารจัดการที่เน้นผลสัมฤทธิ์ มากกว่ากระบวนการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและวิธีการสอนแบบวิถีพุทธ การขาด การสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงความท้าทายในการบูรณาการหลักพุทธธรรมให้เข้ากับหลักสูตรแกนกลาง และกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในโรงเรียนสามัญเอกชนที่มีความหลากหลายของผู้เรียน ทั้งเชื้อชาติและศาสนา นอกจากนี้ ข้อจำกัดในการเข้าร่วมโครงการที่เน้นศาสนาพุทธเป็นหลักยังอาจทำให้โรงเรียนที่มี นักเรียนต่างศาสนารู้สึกไม่สะดวกหรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การขยายผลและธำรงรักษาแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมของประเทศ (เปรมจิต จารย์ดำรา และคณะ, 2563)

สำหรับโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยผู้บริหารมี ส่วนสำคัญในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด (ธนัท ณะเตชะสนธิ และคณะ, 2564) การหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการ ยกกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย (จงดี เพชรสังคุณ และคณะ, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำกระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาใช้ซึ่ง ปกรณรัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้กระบวนการนี้ในการบริหาร การเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแนวทางจากครูเป็นศูนย์กลางไปสู่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนรู้ การฝึกทักษะ และ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในภาพรวม (ปกรณรัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ยังได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพิ่มขวัญกำลังใจและความพึงพอใจของบุคลากร ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย และปรับตัวได้ดีขึ้นในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (ธนัท ณะเตชะสนธิ และคณะ, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เป็นเพียงรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาและการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งด้านกายและใจของผู้เรียน โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมและเสริมสร้างคุณธรรมในเยาวชนให้สามารถเผชิญกับความท้าทายในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจะมีความสำคัญ แต่จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมกลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาของสังคมไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21 ในมิติของการบริหารจัดการ โรงเรียนโดยเฉพาะในภาคเอกชนได้นำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารงานทั้งในด้านวิชาการและจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในปัจจุบัน เพื่อทบทวนและสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้การศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างรอบด้าน สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธที่มีผลเป็นเลิศจากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อนำมาใช้เป็นต้นแบบและแนวทางในการพัฒนา
3. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้แนวทางที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 107 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 80 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือและการหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และคำถามปลายเปิด การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิด 2) ร่างแบบสอบถาม 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าเหมาะสม และ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.96 ซึ่งสูงกว่า 0.70 ถือว่ามีความน่าเชื่อถือสูง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อขออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและเก็บคืนด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 การศึกษาวิธีการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธที่มีผลเป็นเลิศ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ กลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนที่มีผลเป็นเลิศ จำนวน 6 แห่ง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่ดีของแต่ละโรงเรียน จำนวน 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ได้รับรางวัลสถานศึกษาวิถีพุทธชั้นนำ หรือมีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสร้างและหาคคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) ศึกษาแนวคิดหลักการบริหารจัดการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อสร้างกรอบคำถามสัมภาษณ์และรายการสังเกต 2) ร่างเครื่องมือ และ 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษา ผลการตรวจสอบค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้ค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ หลังจากปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ถือว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเข้าเยี่ยมชมโรงเรียนที่มีผลเป็นเลิศ สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และสังเกตกิจกรรมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดความ (Transcription) จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) และสรุปแบบพรรณนา เพื่อค้นหาสาระสำคัญและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ระยะที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) มีประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติตามที่ระบุในบทความย่อ (เป็นผู้บริหารสถานศึกษา/นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การสร้างและหาคคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) นำข้อมูลจากระยะที่ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการบริหารจัดการฯ 2) ร่างแบบประเมิน และ 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและค่า IOC โดยได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าเหมาะสมและการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยนำร่างแนวทางพร้อมแบบประเมินไปนำเสนอและขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้แล้วนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง และนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงแนวทางให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิฤตพิศกัฒนสงักัดโรงเรียนสามัญเอกชน สำนักรงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึษาเอกชน (สช.) จ้งหวัดเชียงใหม สรฐปได้ดั่งนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหการบรหการศึษาวิฤตพิศกัฒน ผู้บรหการศึษาและบุคลการทางการศึษาได้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดั่งนี้

1.1 สภาพการบรหการศึษาวิฤตพิศกัฒนในสถานศึษาของโรงเรียนสามัญเอกชน จ้งหวัดเชียงใหม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบรหการศึษาวิฤตพิศกัฒน ด้านการจกัฒนศึษาสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อกัฒนการศึษา ด้านการศึษาบุคลการและคุณลักษณะของบุคลการ ด้านการเก็อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิฤตพิศกัฒนและชุมชน โดยสภาพรวมดั่งตารางที่ 1 ต่อกัไปนี้

ตารางที่ 1 การแสดงผลการศึษาสภาพการบรหการศึษาวิฤตพิศกัฒนในสถานศึษา

สภาพการดำนักรงานตามแนวโรงเรียนวิฤตพิศกัฒน	ผู้บรหการและบุคลการทางการศึษา		ระดับการปฏิบัติ
	\bar{X}	S.D.	
1. ด้านการบรหการศึษาวิฤตพิศกัฒน	3.78	0.18	มาก
2. ด้านการจกัฒนศึษาสู่การเรียนรู้	3.84	0.19	มาก
3. ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อกัฒนการศึษา	3.98	0.20	มาก
4. ด้านการศึษาบุคลการและคุณลักษณะอันพึงประสงค	4.10	0.20	มาก
5. ด้านการเก็อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิฤตพิศกัฒนและชุมชน	4.04	0.17	มาก
โดยสภาพรวม	3.95	0.19	มาก

จกัตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำนักรงานตามแนวโรงเรียนวิฤตพิศกัฒนโดยสภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.19) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำนักรงานในด้านต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำนักรงานอยู่ในระดับมาก โดยด้านการศึษาบุคลการและคุณลักษณะของบุคลการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.20) การศึษาบุคลการและส่งเสริมคุณลักษณะของบุคลการ ตามหลักวิฤตพิศกัฒนได้รับการให้ความสำคัญและดำนักรงานได้ผลดี ด้านการเก็อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิฤตพิศกัฒนและชุมชน มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.17) ซึ่งบ่งชี้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการส่งเสริมวิฤตพิศกัฒนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อกัฒนการศึษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.20) แสดงว่ากิจกรรมที่เสนอแนะเพื่อกัฒนการศึษาโรงเรียนวิฤตพิศกัฒนได้รับการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการจกัฒนศึษาสู่การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.19) ซึ่งแสดงว่าการนำหลักวิฤตพิศกัฒนมาประยุกต์ใช้ในการจกัฒนการเรียนรู้ได้รับการดำนักรงานในระดับมาก ด้านการบรหการศึษาโรงเรียนวิฤตพิศกัฒน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.18) แม้จะยังอยู่ในระดับ มาก แต่ก็บ่งชี้ว่าอาจเป็นด้านที่ควรได้รับการศึษาหรือปรับปรุงเพิ่มเติม

1.2 สภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิฤตพทในสถานศึกษาของโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัด เชียงใหม่ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิฤตพท ด้านการจัดวิฤตพทสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะ เพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิฤตพทและชุมชน โดยภาพรวม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศึกษาวิฤตพทในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน

ปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิฤตพท	ความถี่
ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิฤตพท	
1. บุคลากรไม่เพียงพอ	4
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการไม่ชัดเจน	3
3. ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ	3
4. การบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน	4
5. ขาดการสื่อสารและการอบรมแนวทางอย่างเป็นระบบ	3
6. นโยบายและจุดเน้นไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ	3
ด้านการจัดวิฤตพทสู่การเรียนรู้	
1. การสวดมนต์และนั่งสมาธิ บางคนไม่เข้าร่วมหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์	5
2. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ	6
3. ขาดความหลากหลายในการจัดกิจกรรม ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อ	4
4. สื่อไม่น่าสนใจ หรือมีจำนวนน้อย	4
ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	
1. งบประมาณในการพัฒนามีน้อย	5
2. พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม	6
3. ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม	5
ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	
1. งบประมาณในการพัฒนามีน้อย	5
2. พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม	6
3. ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม	5
ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร	
1. นักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย	3
2. ขาดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม	3
3. นักเรียนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4
4. ขาดอุปกรณ์และสื่อการอบรมคัดแยกขยะ	3
ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิฤตพทและชุมชน	
1. ขาดความร่วมมือจากชุมชนและวัด	3
2. ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนและวัด	3

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิฤตพท ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ บุคลากรไม่เพียงพอ การบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน (ความถี่ = 4) การแต่งตั้งคณะกรรมการไม่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ ขาดการ

สื่อสารและการอบรมแนวทางอย่างเป็นระบบ นโยบายและจุดเน้นไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ (ความถี่ = 3) ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ (ความถี่ = 6) และการสวดมนต์และนั่งสมาธิ บางคนไม่เข้าร่วมหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ ขาดแหล่งเรียนรู้หรือสื่อไม่เพียงพอ สื่อไม่น่าสนใจ หรือมีจำนวนน้อย (ความถี่ = 4) ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา พบมากที่สุด คือ พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม (ความถี่ = 6) งบประมาณในการพัฒนามีน้อย ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม การปฏิบัติกิจกรรมรับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่ (ความถี่ = 5) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร นักเรียนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ความถี่ = 4) นักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย ขาดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม ขาดอุปกรณ์และสื่อการอบรมคัดแยกขยะ (ความถี่ = 3) ด้านการเก็บข้อมูลสัมพันธโรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและวัดยังไม่มั่นคง

2. การบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ สะท้อนถึงการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวคิด POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) เข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมอย่างสมดุล เพื่อการปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับ 5 ด้านของการจัดการศึกษาวิถีพุทธ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการเก็บข้อมูลสัมพันธโรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โดยผลลัพธ์จากระบบการบริหารดังกล่าวชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านวิชาการที่มั่นคงควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัด มีความรับผิดชอบ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธภายใต้กรอบ POLC นั้นสามารถนำไปสู่การจัดการศึกษาที่สมดุลรอบด้านและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

3. การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน ซึ่งมีหลักการสำคัญมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับวิชาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งมีแนวทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ประกอบด้วยวางแผน (Planning) ที่ครอบคลุมการกำหนดหลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรม เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาเข้ากับอนุสาสนธรรม ในขั้นตอนการจัดการองค์กร (Organizing) จะมีการสร้างโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน การจัดสรรบทบาทและหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ส่วนภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) จะเน้นการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรและนักเรียน เพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังมี การควบคุม (Controlling) เพื่อประเมินและติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยการใช้ตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อประเมินความก้าวหน้าและการพัฒนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้แนวทางทางนี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิชิพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีการดำเนินการในระดับมากที่สุดแต่ยังคงมีปัญหาสำคัญในหลายด้าน เช่น ความไม่ชัดเจนของระบบบริหารจัดการและบุคลากรข้อจำกัดด้านเวลา สื่อ และการจูงใจ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้การขาดการอบรมและความร่วมมือกับชุมชนที่ยังไม่ดี พบว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิชิพุทธในภาพรวมมีพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านบุคลากร การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการหลักธรรมในกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิชิพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ยังพบว่าการดำเนินงานครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิชิพุทธ ด้านการจัดวิชิพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิชิพุทธและชุมชน โดยมีความพยายามบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางสติปัญญาและคุณธรรมอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม การบริหารการศึกษาตามแนวพุทธแม้จะสามารถเสริมสร้างความสำเร็จและความยั่งยืนทั้งด้านบุคลากรและองค์กร แต่ยังคงพบข้อจำกัด เช่น ปัญหาด้านบุคลากรที่ขาดแคลน การบริหารที่ยังไม่มีความชัดเจน และการขาดนโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เข้าถึงพุทธธรรมอย่างแท้จริง (พระปลัดสถิต โปธิญาโณ และคณะ, 2567) รวมถึงแนวทางการจัดการโรงเรียนวิชิพุทธยังจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตจริง (อิทธิพล อินตา และคณะ, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาในภาพรวมของการบริหารจัดการโรงเรียนวิชิพุทธยังคงมีอยู่และเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาแนวทางจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่า โรงเรียนสามารถนำแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เช่น การวางแผนอย่างมีระบบ (Planning) โดยใช้แผนปฏิบัติการที่ผสมผสานกิจกรรมตักบาตร สวดมนต์ และฝึกสมาธิ การจัดองค์กรที่มีความชัดเจนด้านบทบาทและความรับผิดชอบ (Organizing) ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน และภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ผ่านแบบอย่างของผู้บริหารและครูที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้เรียน อีกทั้งยังมีระบบการติดตามและประเมินผล (Controlling) อย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้เวทีคุณธรรม การสะท้อนผล และการประเมินร่วมกับผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์, พระสิทธิมณี สิทธิโก (พรมณี) และคณะ ที่ต่างย้ำถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมมาบูรณาการกับทุกกิจกรรมเพื่อสร้างนักเรียนที่มีความพร้อมทั้งทางปัญญาและจิตใจ (วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์, 2566); (พระสิทธิมณี สิทธิโก (พรมณี) และคณะ, 2566)

3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิชิพุทธที่พัฒนาแล้วในโรงเรียนสามัญเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมสามารถนำมาผสมผสานกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนที่ชัดเจนและมีลำดับขั้นตอน (Planning) เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์และ เป้าหมายที่มุ่งเน้นพุทธปัญญา ด้านการจัดองค์กรที่มีความยืดหยุ่นและมีมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (Organizing) ทั้งคณะสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ด้านการนำองค์กรด้วยคุณธรรมและแรงบันดาลใจ (Leading) โดยเฉพาะการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาในการหล่อหลอมจิตใจนักเรียนและด้านการควบคุมและประเมินผล (Controlling) ที่เน้นทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและพฤติกรรมเชิงคุณธรรมแนวทางดังกล่าว

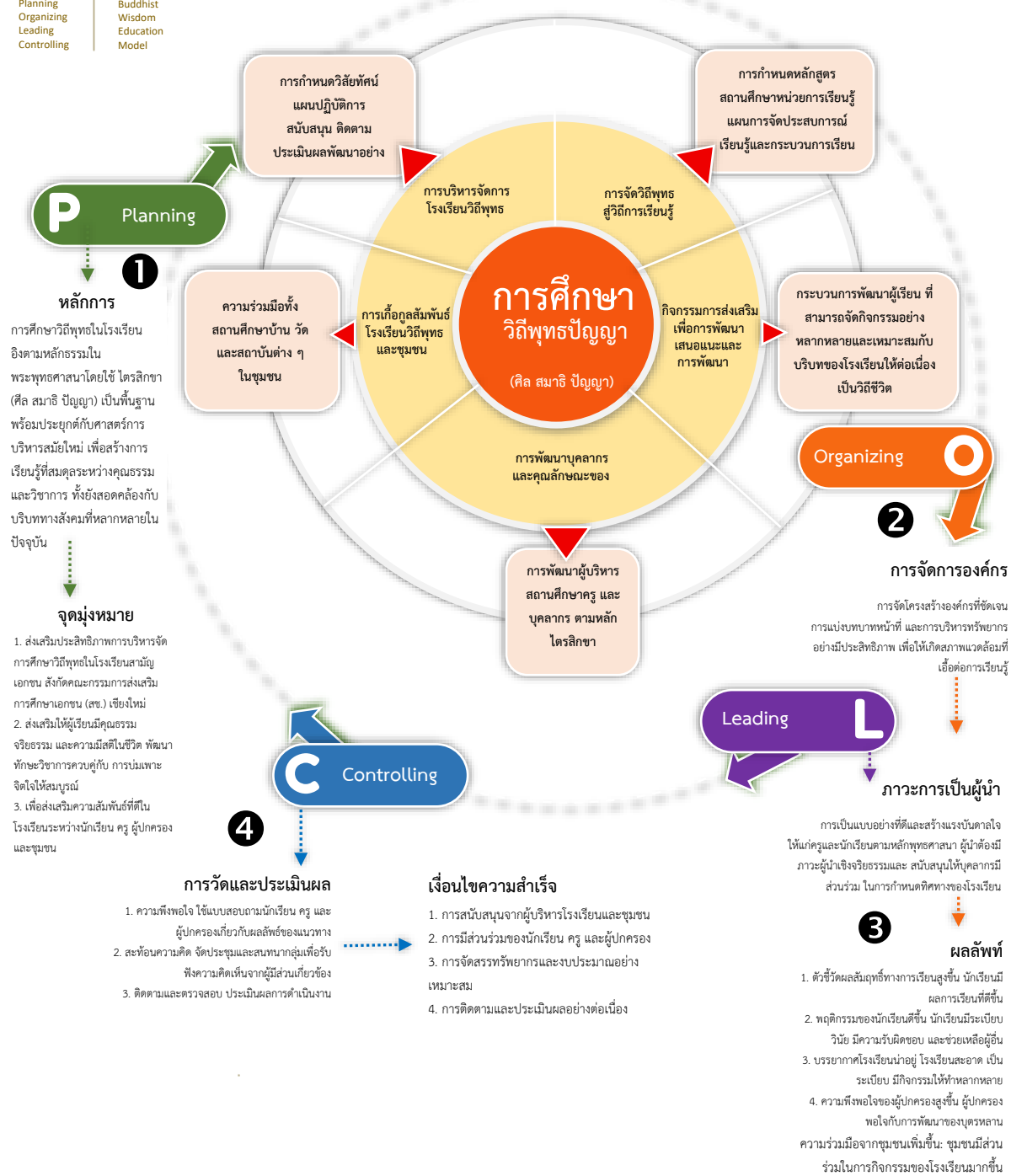
ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงองค์รวมแต่ยังสามารถสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ที่แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องมีองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมศักดิ์ แป้นเกิด, 2566) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักการบริหารจัดการที่ดีของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวพุทธ สามารถส่งเสริมการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และงานวิจัยของ อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ ศึกษาการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งพบว่า การประยุกต์หลักธรรมช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษา จากการศึกษาที่พบว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับสูง จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนให้บรรลุเป้าหมายการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างแท้จริง (อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธปัญญาในโรงเรียนสามัญเอกชน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ คือ การวางแผน (Planning) ที่ครอบคลุมการกำหนดหลักสูตรและกิจกรรมวิถีพุทธที่บูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับเนื้อหาวิชาการ ตามด้วยการจัดการองค์กร (Organizing) ที่เน้นการจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จากนั้น ภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ที่เน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูและนักเรียน ควบคู่ไปกับการควบคุม (Controlling) ที่ใช้ระบบการประเมินผลที่หลากหลายเพื่อติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชนเพื่อให้เกิดการสนับสนุนและความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนให้บรรลุเป้าหมายการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

POLC
Planning
Organizing
Leading
Controlling

BWEM
Buddhist
Wisdom
Education
Model

ภาพที่ 1 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธปัญญาในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า โรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ประสบปัญหาในการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร และการเกิดอุปสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ซึ่ง

ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและการบรรลุเป้าหมายของการเป็น “โรงเรียนวิถีพุทธ” การบริหารจัดการที่ดีจึงต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายและการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม พัฒนาทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ พบว่า การนำหลักการบริหารสมัยใหม่ POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้อย่างรอบด้าน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีด้านพฤติกรรมผู้เรียน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และบรรยากาศที่เกื้อหนุนคุณธรรม ซึ่งตัวแบบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นสำหรับโรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูง โดยผสมผสานหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับหลัก POLC ได้อย่างลงตัวในทุกด้าน ซึ่งช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งวิชาการและคุณธรรม พร้อมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมระบบการศึกษาที่ยั่งยืน สอดคล้องบริบทสังคมไทย และสามารถพัฒนาขยายผลสู่โรงเรียนรูปแบบอื่นได้ สำหรับข้อเสนอแนะนั้น สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน จัดโครงสร้างองค์กร พัฒนาภาวะผู้นำ และควบคุมติดตามผลรวมถึงผู้บริหารและบุคลากรควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง พร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ทักษะการสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรศึกษาเชิงลึกผลกระทบของการนำแนวทางนี้ไปใช้ในสถานศึกษาบริบทต่างกัน ควรวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือคู่มือประเมินผลที่ครอบคลุม โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียน และควรศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธระหว่างโรงเรียนสามัญเอกชนกับโรงเรียนประเภทอื่น ๆ (เช่น โรงเรียนรัฐบาล หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการปรับใช้เพื่อประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- จงดี เพชรสังคุณ และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศตามหลักสัปปุริสธรรม 7. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 1715-1728.
- ธนภัทร แสงจันทร์ และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. สึกษา วารสารศึกษาศาสตร์, 8(2), 76-85.
- ธนัท ธนะเตชะสนิท และคณะ. (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3), 251-265.
- ปกรณรัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ. (2566). รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการการเรียนรู้แนวใหม่ ของครู. วารสารพุทธจิตวิทยา, 8(1), 154-167.
- เปรมจิต จารย์ดำรา และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในบริบทประเทศไทย. ศึกษาศาสตร์ มจร คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 8(2), 146-161.
- พระครูอุดม จารุวรรณ (คำไล จารุวิโส). (2566). การจัดการศึกษาวิถีพุทธของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. วารสารบวร สหการศึกษาและมนุษยศาสตร์, 4(1), 10-16.

- พระปลัดสถิต โปธิญาโณ และคณะ. (2567). พุทธวิธีการบริหารจัดการศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (บรรณาธิการ), การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 4 ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา 40 ปี วิทยาเขตเชียงใหม่ (หน้า 534-535). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระราชรัตนมงคล. (2562). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 2(2), 18-24.
- พระสิทธิเมธี สิทธิโก (พรหมมี) และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของพระวิทยากรในโรงเรียนวิถิปุทธ. วารสารครุศาสตร์ มจร, 11(1), 1-15.
- วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์. (2566). แนวทางการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ. วารสารการบริหารการศึกษา มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 3(2), 1-11.
- สมศักดิ์ แป้นเกิด. (2566). แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนคงคาราม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7(2), 138-150.
- อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ. (2564). การบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 15(1), 74-88.
- อิทธิพล อินตา และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนเชียงดาววิทยาคม. วารสาร มจร.ทริภุชชัยปริทรรศน์, 7(4), 174-189.

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความ สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

PROCESS OF ORGANIZING LEARNING ACTIVITY IN ESSAY WRITING FOR BASIC EDUCATION STUDENTS

สาวิตรี จิตบรรจง

Savitri Chitbanchong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: Savitri.nan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการเขียนเรียงความ แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เทคนิคการใช้คำถาม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเขียนเรียงความตามแนวการสอนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม เป็นการส่งเสริมกระบวนการรวบรวมความคิด การลงมือเขียน และการปรับปรุงแก้ไข อย่างเป็นระบบทำให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอ่านและประเมินงานเขียนของเพื่อน ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้คำแนะนำ และกระตุ้นกระบวนการคิดโดยใช้เทคนิคการใช้คำถาม ในทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิดการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการมุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ด้านการเขียนอย่างเป็นระบบแล้ว ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า เทคนิคการใช้คำถาม เป็นเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ร่วมกับการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เนื่องจากคำถามเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยในการกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน การตอบอาจมีลักษณะเป็นรายบุคคล กลุ่ม หรือทั้งชั้นเรียนก็ได้ โดยคำถามที่ใช้ต้องส่งเสริมการเรียนรู้ที่รู้สึก รู้จริง เป็นคำถามที่พัฒนากระบวนการคิด และใช้ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ ความคิดและทัศนคติของผู้เรียนได้ ส่วนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเขียนเรียงความ สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อม 2) เขียนโครงร่างและลงมือเขียน 3) ทบทวน 4) แก้ไข และ 5) นำเสนอ สะท้อนให้เห็นว่าการใช้แนวทางการสอนที่เน้นกระบวนการ และเทคนิคการตั้งคำถามช่วยเสริมสร้างทักษะการเขียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: กระบวนการเขียนเรียงความในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ, เทคนิคการใช้คำถาม, การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

This academic article aims to present a process of organizing learning activity in essay writing for basic education students. The approach integrates the process writing approach with questioning techniques, designed to enhance cognitive development throughout each phase of writing-idea generation, drafting, and systematic revision. This process enables students to engage in experiential learning through active participation, encourages classroom interaction, facilitates the exchange of ideas, and involves reading and evaluating peers' writing. The teacher acts as a facilitator-providing guidance and stimulating thinking through the use of questioning techniques at every stage of the learning activities. The synthesis of these concepts reveals that process-based writing instruction helps learners develop systematic writing skills. Moreover, the author proposes that questioning techniques can be effectively integrated with process writing, as questions are a crucial component of instructional design that stimulate students' cognitive processes. Responses may be given individually, in groups, or as a whole class. The questions used should promote deep and meaningful learning, enhance critical thinking, and be used to assess students' knowledge, understanding, ideas, and attitudes. The proposed learning process for essay writing at the basic education level consists of five stages: 1) Preparation, 2) Outlining and drafting 3) Review 4) Revision, and 5) Presentation. It reflects that using a process-oriented teaching approach and questioning techniques concretely enhances writing skills.

Keywords: The Essay Writing Process in Basic Education, Process Writing Approach, Questioning Techniques, Designing Learning Activities

บทนำ

ทักษะทางภาษาไทย ประกอบด้วย ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การเขียนถือเป็นวิธีการสื่อสารที่แสดงออกผ่านตัวอักษร เพื่อแสดงความรู้ ความคิดและความรู้สึกให้ผู้อื่นได้รับรู้ บุคคลที่มีความสามารถในการเขียนจะต้องมีความสามารถในทางภาษา ซึ่งมักจะมีพื้นฐานทางการฟังและการอ่านที่ดี วรวรรณ์ ศรียาภัย กล่าวว่า การเขียนเป็นหนึ่งในวิธีการสื่อสารของมนุษย์ที่เป็นการบันทึกเรื่องราวอันเป็นความรู้ ความคิด และวิทยาการ ทั้งปวง ไว้เป็นลายลักษณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบความรู้เหล่านั้น แล้วนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาสังคมต่อไป การเขียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคมที่พัฒนาแล้วและสังคมที่กำลังพัฒนา การเขียนจึงเป็นทักษะขั้นสูงที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านการฟัง การดู และการอ่าน ควบคู่กับการใช้กระบวนการคิดในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ความรู้แล้วร้อยเรียงเป็นตัวอักษรที่สื่อความหมายได้ชัดเจน (วรวรรณ์ ศรียาภัย, 2557) และ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์มพรรย์ กล่าวว่า ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่สลับซับซ้อนยากกว่าทักษะการฟัง การพูด และการอ่าน เพราะผู้เขียนจะต้องมีความรู้ดี รู้จักคำมาก สามารถสังเคราะห์เรียบเรียงถ้อยคำ ผูกประโยคให้ถูกต้อง และสื่อความหมายให้ชัดเจนตามที่ผู้เขียนต้องการ (สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์มพรรย์, 2538) หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สาระที่ 2 การเขียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเขียนสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้ภาษาได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ ย่อความจากสื่อที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย เรียงความแสดงแนวคิดเชิงสร้างสรรค์โดยใช้โวหารต่าง ๆ เขียนบันทึก รายงานการศึกษาค้นคว้าตามหลักการเขียนทางวิชาการ ใช้ข้อมูลสารสนเทศในการอ้างอิง ผลิตผลงานของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสารคดีและบันเทิงคดี รวมทั้งประเมินงานเขียนของผู้อื่นและนำมาพัฒนางานเขียนของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ปัญหาในการจัดการเรียนรู้การเขียนเรียงความ สะท้อนจากผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ในปีการศึกษา 2564 - 2567 ระดับประเทศในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 สาระที่ 2 การเขียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยในมาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อวิเคราะห์ในปีการศึกษา 2567 สาระที่ 2 การเขียน ตัวชี้วัด ท 2.1 ม.2/3 และ ท 2.1 ม.4 - 6/2 เขียนเรียงความ พบว่า ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ย 44.38 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ย 42.15 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าร้อยละ 50 ดังนั้น ปัญหาการเขียนเรียงความจึงเป็นปัญหาของการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที ผู้เขียนในฐานะอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สังเกตปัญหาการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความจากการไปนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมาเป็นระยะเวลา 12 ปี พบว่า หลังจากที่นักศึกษาบรรยายเกี่ยวกับหลักการเขียนเรียงความแล้วมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนเรียงความ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเขียนเรียงความได้ เนื่องจากไม่ทราบว่าตัวเองจะต้องเขียนอะไร รวมถึงได้มีการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 3 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 1 คน รวม 5 คน พบปัญหาในการสอนเขียนเรียงความที่สอดคล้องกัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนไม่เข้าใจในการวางโครงเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถจัดระบบความคิดของตนเอง ไม่แสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการเขียน อีกทั้งผู้เรียนมีทัศนคติไม่ดีต่อการเขียนเรียงความ โดยมองว่าเป็นเรื่องยาก ไม่อยากเขียนและไม่รู้ว่าจะเขียนอะไร และ 2) ด้านผู้สอน กิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความที่ผู้สอนส่วนใหญ่จะเน้นการบรรยาย อธิบายและให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หลังจากนั้นจึงกำหนดหัวข้อเรียงความและให้ผู้เรียนลงมือเขียน ซึ่งมีการมอบหมายให้ผู้เรียนทำการบ้านและนำมาส่งชั่วโมงถัดไป ทำให้ผู้เรียนไม่ได้ฝึกฝนทักษะการเขียนเรียงความอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาดังกล่าวควรนำแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach) เป็นแนวทางที่น่าสนใจและช่วยพัฒนาการเขียนเรียงความของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวการสอนดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางจิตวิทยาและปรัชญาแนวพุทธิปัญญา (Cognitive Approach) และแนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioral Approach) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการกระทำและความคิดของผู้เขียนมากกว่าสนใจในผลงานเขียน การเขียนเป็นทั้งวิธีการสื่อสารและกระบวนการทางจิต สติปัญญา ในการคิดแสวงหาข้อมูลประกอบการเขียนและวิเคราะห์จัดรูปแบบการนำเสนอข้อมูลเหล่านั้น ดังนั้น การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการจึงเป็นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยมุ่งเน้นการเขียนที่เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาลดกระบวนการเขียน

ของตนเอง ฝึกใช้กลวิธีในการสร้าง ค้นหา เลือกสรร เรียบเรียง ตรวจสอบข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการเขียนอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเขียนและปรับปรุงงานเขียนฉบับร่างของตนเอง เพื่อให้ได้งานเขียนที่มีคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้แนวการสอนดังกล่าว จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตลอดกิจกรรม ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือในระหว่างการเขียนของผู้เรียน รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์และประเมินงานเขียนของเพื่อน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวช่วยขยายความคิดและประสบการณ์ในการเขียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ดังที่ ชนาธิป พรกุล กล่าวว่า การใช้คำถามอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นส่วนหนึ่งของการสอนที่ดี โดยเฉพาะการสอนทั้งชั้นเรียน ถ้าครูมีทักษะในการใช้คำถาม คำถามจะเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง เช่น ช่วยสร้างความสนใจใคร่รู้ กระตุ้นให้เกิดจินตนาการ และจุดใจผู้เรียนให้ค้นหาความรู้ใหม่ นอกจากนี้ คำถามยังสามารถท้าทายให้ผู้เรียนคิด ช่วยไข่มโนทัศน์ที่มีความชัดเจน นำไปสู่การแก้ปัญหาในบทเรียน ประสิทธิภาพของการสอนคุณภาพของการอภิปรายได้อีกด้วย จากการศึกษาการสร้างคำถามตามแนวคิด Bloom's Taxonomy Revised (ชนาธิป พรกุล, 2557) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ Bloom โดย Anderson, L. et al. ที่ประกอบด้วย การจำ (Remembering) การเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินค่า (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ดังนั้น เทคนิคการใช้คำถาม ช่วยให้ผู้สอนทราบพื้นฐานความสามารถของผู้เรียน ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ และเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และช่วยผู้สอนในการประเมินผลเบื้องต้นได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดด้วยตัวเองหรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อผู้สอนนำแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการมาใช้ควบคู่กับเทคนิคการใช้คำถามจะช่วยให้พัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น (Anderson, L. et al., 2001)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจในการนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach) เป็นแนวทางที่น่าสนใจและช่วยพัฒนาการเขียนเรียงความของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวการสอนดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางจิตวิทยาและปรัชญาแนวพุทธิปัญญา (Cognitive Approach) และแนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioral Approach) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการกระทำและความคิดของผู้เขียนมากกว่าสนใจในผลงานเขียน การเขียนเป็นทั้งวิธีการสื่อสารและกระบวนการทางจิต สติปัญญา ในการคิดแสวงหาข้อมูลประกอบการเขียนและวิเคราะห์จัดรูปแบบการนำเสนอข้อมูลเหล่านั้น ดังนั้น การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการจึงเป็นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยมุ่งเน้นการเขียนที่เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา วางแผน แก้ไขปัญหาตลอดกระบวนการเขียนของตนเอง ฝึกใช้กลวิธีในการสร้าง ค้นหาเลือกสรร เรียบเรียง ตรวจสอบข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการเขียนอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเขียนและปรับปรุงงานเขียนฉบับร่างของตนเอง เพื่อให้ได้งานเขียนที่มีคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้แนวการสอนดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตลอดกิจกรรม ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือในระหว่างการเขียนของผู้เรียน รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์และประเมินงานเขียนของเพื่อน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวช่วยขยายความคิดและประสบการณ์ในการเขียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

กระบวนการเขียนเรียงความในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายของการเขียนเรียงความ

มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางภาษาได้ให้ความหมายของเรียงความไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง, วรวรรณ์ ศรียาภย์, จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ กล่าวว่า เรียงความเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่มุ่งถ่ายทอดความรู้ ความคิดของผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านด้วยหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ใช้ถ้อยคำสละสลวย สำนวนภาษาที่ประณีตบรรจง (ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง, 2555); (วรวรรณ์ ศรียาภย์, 2557); (จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ, 2562)

จากความหมายของการเขียนเรียงความ สรุปได้ว่า การเขียนเรียงความ คือ การเรียบเรียงเรื่องราวของผู้เขียน ที่ประกอบด้วย ข้อมูล ความรู้ ความรู้สึก ความคิดเป็นตัวอักษรเพื่อถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบ ซึ่งต้องเขียนตามองค์ประกอบของการเขียนเรียงความ มีศิลปะในการใช้ภาษาที่น่าอ่าน สื่อความได้อย่างชัดเจน

เกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรียงความ

การประเมินการเขียนเรียงความเป็นแบบทดสอบอัตนัยที่ต้องใช้รูบรีค หรือเกณฑ์การให้คะแนนที่สามารถประเมินพฤติกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติอย่างแท้จริง จากการสังเคราะห์เกณฑ์การประเมินการเขียนเรียงความของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สมชาย ทุนมาก, อรสุมา ถาวรสุขอนันต์ สรุปได้ว่า เกณฑ์การประเมินการเขียนเรียงความ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบของเรียงความ 2) เนื้อหา 3) การลำดับเรื่อง 4) การใช้ภาษา และ 5) อักษรวิธี เพื่อให้สามารถวัดความสามารถการเขียนเรียงความของผู้เรียนได้ชัดเจน และ บ่งชี้จุดดีและจุดบกพร่องสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552); (สมชาย ทุนมาก, 2567); (อรสุมา ถาวรสุขอนันต์, 2559) เพื่อให้ผู้เรียนนำมาใช้พัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความต่อไป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินการเขียนเรียงความ

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
1. องค์ประกอบของเรียงความ	มีองค์ประกอบครบถ้วนสอดคล้องสัมพันธ์ และน่าสนใจ	มีองค์ประกอบครบถ้วนสอดคล้องสัมพันธ์ แต่ไม่น่าสนใจ	มีองค์ประกอบไม่ครบถ้วนหรือไม่สอดคล้องสัมพันธ์และไม่น่าสนใจ
2. เนื้อหา	เนื้อหาสัมพันธ์กับชื่อเรื่อง เสนอข้อคิดที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้อ่าน มีข้อมูลสนับสนุนชัดเจนทุกตอน	เนื้อหาสัมพันธ์กับชื่อเรื่อง แต่ไม่เสนอข้อคิดที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้อ่าน มีข้อมูลสนับสนุนชัดเจนในบางตอน	เนื้อหาไม่สัมพันธ์กับชื่อเรื่อง และไม่เสนอข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ไม่มีข้อมูลสนับสนุนชัดเจน
3. การลำดับเรื่อง	ดำเนินเรื่องเป็นลำดับ ไม่สับสนวุ่นวาย	ดำเนินเรื่องสับสนวุ่นวาย ในบางตอน	ดำเนินเรื่องสับสนวุ่นวาย
4. การใช้ภาษา	ใช้สำนวนภาษาถูกต้อง สละสลวย กลมกลืนกับเนื้อหา สื่อความหมายได้ชัดเจน	ใช้สำนวนภาษาถูกต้อง เหมาะสม กับเนื้อหา แต่สื่อความหมายไม่ชัดเจน	ใช้สำนวนภาษาไม่เหมาะสม กับเนื้อหา สื่อความหมายไม่ชัดเจน

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินการเขียนเรียงความ (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ		
	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)
5. อักษรวิธี	เขียนสะกดคำ ใช้อักษรย่อ เครื่องหมายวรรคตอน ผิด 1 - 5 แห่ง	เขียนสะกดคำ ใช้อักษรย่อ เครื่องหมายวรรคตอน ผิด 6 - 10 แห่ง	เขียนสะกดคำ ใช้อักษรย่อ เครื่องหมายวรรคตอน ผิด 10 แห่งขึ้นไป

เกณฑ์การให้คะแนนและระดับคุณภาพ

คะแนน 12 - 15 ระดับ 3 หมายถึง ดี

คะแนน 8 - 11 ระดับ 2 หมายถึง พอใช้

คะแนน 7 ลงไป ระดับ 1 หมายถึง ปรับปรุง

แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach)

การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทางจิตวิทยาและแนวคิดปรัชญาพฤติกรรมนิยม แนวคิดพุทธิปัญญา และทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเขียนที่มุ่งให้ความสนใจกับความคิดและการลงมือกระทำของผู้เขียนมากกว่าสนใจผลงานเขียน เพราะเชื่อว่าการเขียนเป็นการสื่อสารกระบวนการทางความคิด สติปัญญา ในการแสวงหาข้อมูลและเรื่องราวเพื่อนำมาเขียน

ความหมายของการเขียนแบบเน้นกระบวนการ

Hyland, K. กล่าวว่า การเขียนแบบเน้นกระบวนการเป็นการเขียนที่ใช้กระบวนการทางความคิดในการวางแผน การวิเคราะห์เนื้อหางานเขียนและการประเมินเพื่อพิจารณาความสมเหตุสมผล รวมถึงการตรวจทานข้อบกพร่องของงานเขียนเพื่อให้ข้อความที่สื่อความได้ชัดเจน (Hyland, K., 2003)

Flower, L. & Hayes, J. R. กล่าวว่า การเขียนแบบเน้นกระบวนการ เป็นการเขียนที่มุ่งเน้นพัฒนาการสร้างการเลือกสรร การเรียบเรียง และการตรวจทาน ชัดเจนความคิดเพื่อถ่ายทอดเป็นภาษาที่สละสลวย โดยเน้นการพัฒนา และมุ่งให้ผู้เขียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเขียน (Flower, L. & Hayes, J. R., 1980)

ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์ กล่าวว่า แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เป็นการพัฒนาการเขียนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การฝึกเขียนให้ถูกต้องตามรูปแบบ กระบวนการ จนสามารถเขียนได้อย่างเป็นอิสระ และสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง (ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์, 2561)

สรุปได้ว่า การเขียนแบบเน้นกระบวนการ คือ การเขียนที่มุ่งเน้นการค้นหา พัฒนาและเรียบเรียงข้อมูลจากความคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาใช้ในการถ่ายทอดงานเขียนของตนเองให้สามารถสื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์

การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ

การเขียนที่ดี ผู้เขียนจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทักษะการเขียนเป็นทักษะที่มีความสลับซับซ้อน ผู้เขียนต้องมีการวางแผน ถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาเขียน อ่านทบทวนและแก้ไขงาน

เขียนของตนเองกลับไปมา ดังนั้น ผู้สอนควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวการเขียนแบบเน้นกระบวนการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการเขียนตามขั้นตอนดังกล่าว

White, R. & Arndt, V. กล่าวว่า การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการสอน ซึ่งประกอบด้วย การเลือกหัวข้อ การเขียนโครงร่างอย่างคร่าว ๆ การประเมินผลการเขียนโครงร่างฉบับแรก การประเมินผลจากเพื่อน การเขียนโครงร่างฉบับที่ 2 และการประเมินผลจากเพื่อนและผู้สอน หัวใจสำคัญของการสอนแนวนี้ คือ กระบวนการทบทวน (Reviewing) ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงผลงานได้ หลังจากได้รับการประเมินจากผู้สอน หรือหลังกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน (White, R. & Arndt, V., 1991)

Lapp, D. กล่าวว่า การเขียนแบบเน้นกระบวนการให้ความสำคัญกับคุณภาพงานเขียนมากกว่าปริมาณการเขียน เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกเขียนโครงร่างครั้งแรก โดยไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องของรูปแบบงานเขียน เพื่อให้เกิดอิสระในการเขียน จากนั้นให้ผู้เรียนทบทวนโครงร่าง โดยพิจารณาถึงการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และความชัดเจนของข้อความ รวมถึงฝึกให้ผู้เรียนและเพื่อนร่วมห้องเป็นผู้ประเมินงานเขียน เพื่อปรับปรุงงานเขียนให้มีความชัดเจน และฝึกให้ผู้เรียนคำนึงถึงการตอบสนองต่อผู้อ่านในขณะที่เขียนงานอีกด้วย (Lapp, R. E., 1985)

ศุภวรรณ สัจพิบูล กล่าวว่า ถึง ลักษณะสำคัญของการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ ดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการพัฒนาความคิดในการเขียนของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการฝึกใช้กลวิธีในการสร้าง ค้นหา เลือกสรร เรียบเรียงและตรวจสอบข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการเขียนอย่างเป็นระบบ มากกว่าการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง 2) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดกระบวนการเขียน โดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในระหว่างกระบวนการเขียนเท่านั้น เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อการสร้างและการพัฒนาความคิดของผู้เรียน 3) เน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของกระบวนการทางความคิดที่เกิดขึ้นกลับไปมา ตั้งแต่การรวบรวมความคิด การเขียนและการปรับปรุงแก้ไข โดยฝึกให้ผู้เรียนเขียนและปรับปรุงแก้ไขงานเขียนฉบับร่างตามความจำเป็น เพื่อให้ได้งานเขียนที่มีคุณภาพ 4) ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ในการเขียนและผู้อ่าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเขียนที่สื่อความได้ชัดเจน และ 5) เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนการอ่านและการประเมินงานเขียนของเพื่อน ซึ่งจะช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการเขียนงานของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (ศุภวรรณ สัจพิบูล, 2553)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะการเขียนที่ใช้กระบวนการอย่างเป็นระบบด้วยตนเองอย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การจัดระบบความคิด เพื่อจัดทำโครงร่างก่อนลงมือเขียน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนความคิดผ่านการประเมินงานเขียนของเพื่อน เพื่อให้ผลงานการเขียนที่มีคุณภาพมากที่สุด

ขั้นตอนในการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ

การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ ผู้สอนจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะการเขียนของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ เพื่อให้งานเขียนของผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

White, R. & Arndt, V. เสนอขั้นตอนในการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเรียบเรียงความคิด เป็นการรวบรวมข้อมูลและการทำความเข้าใจแนวคิดเหล่านั้น โดยใช้แผนภูมิความคิดแบบต่าง ๆ การระดมสมอง การใช้แบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ 2) การสื่อความหมายเป็นการสอนให้ผู้เขียนคำนึงถึงผู้อ่านงานเขียน เพื่อให้สามารถเลือกรูปแบบการเขียนที่เหมาะสมได้ 3) การเขียน เป็นการเขียนแสดงความคิดในรูปเรียบเรียง การใช้ตัวเชื่อมที่ทำให้ข้อความราบรื่นและการเลือกใช้คำ และ 4) การปรับปรุงประกอบด้วย 3 กิจกรรม ข้อความ โดยใช้การวิเคราะห์งานเขียนเพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอความคิด ได้แก่ รูปแบบการเขียน รูปแบบการคือ 4.1) การตรวจโดยผู้สอน 4.2) การให้ผู้เรียนปรับแก้งานเขียนของตนเอง และ 4.3) การแก้ไข คือ การตรวจสอบความถูกต้องของการเขียน ซึ่งการตรวจดังกล่าวเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขงานของตนได้ (White, R. & Arndt, V., 1991)

Brown, H. D. กล่าวถึง ขั้นตอนการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการไว้ ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการการเขียนเป็นการระดมสมองโดยให้ผู้เรียนถามตัวเอง เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร จากนั้นเรียงลำดับความคิดหรือศึกษาข้อมูล กิจกรรมที่ใช้ในขั้นนี้จำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการเขียนของตนเอง 2) ขั้นการเขียนงานฉบับร่าง คือ การเว้นบรรทัดงานเขียน เพื่อไว้แก้ไขงาน โดยเขียนบนบรรทัดของกระดาษว่าง เว้นไว้อีกหนึ่งหน้าไว้แก้งานหรือเว้นกระดาษไว้ หรือเขียนโดยที่กระดาษยังเหลือ โดยใช้สัญลักษณ์โยงไปที่เนื้อหาจะแก้หรือใช้วิธีขีดฆ่าคำที่ผิดหรือใช้ยางลบลบคำ วิธีการเช่นนี้จะช่วยให้เห็นโครงร่างของงานฉบับแรกได้ ผู้เรียนอาจกลับมาใช้ประโยคเดิมในภายหลัง หรือกลับมาใช้คำซ้ำเพื่อให้ประโยคได้ใจความที่ดีที่สุด และ 3) ขั้นทบทวน เป็นการตรวจสอบงานตามสิ่งที่ต้องการเขียน และเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการทบทวนผลงานเพื่อประเมินปรับ แก้ไขผลงานในด้านการใช้ภาษา คำ และเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้อ่านมากที่สุด (Brown, K. A. & Hood, S., 1989)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ อธิบายขั้นตอนการสอนเขียนที่เน้นกระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) ขั้นก่อนเขียน คือ การเตรียมความพร้อมก่อนลงมือเขียน ขั้นตอนนี้ถือว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะค้นหาคำว่าอะไร คือ สิ่งที่ต้องการนำเสนอต่อผู้อ่าน ต้องมีการค้นคว้าหาข้อมูลและระดมความคิดเพื่อใช้ในการเขียน 2) ขั้นเขียนร่าง คือ ผู้เรียนนำความคิดและข้อมูลที่ได้มาจากขั้นก่อนเขียนมาเรียบเรียงเป็นตัวอักษร ผู้สอนอาจใช้วิธีสาธิตการเขียนหรือใช้คำถามกระตุ้นความคิด 3) ขั้นการอ่านทบทวน เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนอ่านทบทวนเพื่อแก้ไขงานเขียนของตนเอง โดยจะอ่านซ้ำหลาย ๆ รอบเพื่อตรวจสอบข้อผิดพลาด แก้ไขคำหรือประโยคที่ไม่ชัดเจนให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยมีผู้สอนให้ความช่วยเหลือและเพื่อนร่วมชั้นให้คำแนะนำร่วมด้วย 4) ขั้นการแก้ไข เป็นการแก้ไขงานเขียนเพื่อให้อยู่ในรูปแบบที่ถูกต้องและมีความสมบูรณ์ ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับหลักภาษา เช่น ตัวสะกด เครื่องหมายวรรคตอน โครงสร้างของประโยค เป็นต้น ขั้นตอนนี้จะทำให้งานเขียนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และ 5) ขั้นการนำเสนองานเขียนขั้นสุดท้าย เป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจจากประสบการณ์ของผู้เรียนสู่งานเขียน และนำผลงานของตนเองนำเสนอหรือเผยแพร่ให้กับเพื่อนในห้อง ผู้สอนและผู้ปกครองเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในการสร้างสรรค์ผลงาน (ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์, 2561) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอสังเคราะห์ขั้นตอนในการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการจากนักวิชาการดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์ขั้นตอนในการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ

ขั้นตอน/นักวิชาการ	(Brown, K. A. & Hood, S., 1989)	(White, R. & Arndt, V., 1991)	(ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์, 2561)	ผู้เขียน
เตรียมการ	✓	✓	✓	✓
เขียนโครงร่าง	✓	✓	✓	
ลงมือเขียน	✓	✓	✓	✓
ทบทวน	✓		✓	✓
แก้ไข		✓	✓	✓
นำเสนอ			✓	✓

จากการศึกษาขั้นตอนการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการจากนักวิชาการ พบว่า ขั้นตอนที่มีความสอดคล้องกัน จึงสามารถสรุปขั้นตอนการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อม ก่อนจะลงมือเขียน เริ่มจากวางแผน กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเขียน สืบหาข้อมูล รวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 เขียนโครงร่างและลงมือเขียน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาจัดลำดับความคิดให้เป็นระบบ เพื่อให้เป็นโครงร่างที่มีความชัดเจน กระชับ สมเหตุสมผล โครงร่างที่ผู้เรียนเขียนอาจมีการปรับแก้ไขได้ตลอดเวลา เพื่อให้ได้โครงร่างที่มีความชัดเจนมากที่สุด เพื่อนำไปสู่การลงมือเขียนเรียงความ

ขั้นตอนที่ 3 ทบทวน เป็นขั้นตอนการประเมินผล เพื่อตรวจทานแก้ไขความชัดเจนของเรื่อง ถือเป็น การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน ผ่านกิจกรรมที่ผู้เรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน อาจทำเป็นคู่ กลุ่ม หรือทั้งชั้นเรียนก็ได้ หลังจากนั้นผู้สอนเป็นผู้ตรวจงานเขียนพร้อมให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ผู้เรียนทบทวนงานเขียนของตนเองมีข้อดีและข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อไปสู่ขั้นตอนที่ 4

ขั้นตอนที่ 4 แก้ไข หลังจากผู้เรียนได้รับคำแนะนำจากผู้สอนและเพื่อนแล้ว ผู้เรียนนำข้อบกพร่องจากขั้นตอนที่ 3 ไปเขียนแก้ไขใหม่ เพื่อให้ได้งานเขียนที่สมบูรณ์ที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนอ ผู้เรียนได้งานเขียนฉบับสุดท้ายที่ถือว่าสมบูรณ์ที่สุดจากกิจกรรมการเรียนรู้

เทคนิคการใช้คำถาม (Questioning Techniques)

การใช้คำถามถือเป็นเทคนิคที่ช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ดังนั้น การใช้คำถามที่เหมาะสมจะช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดและทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนสนุกสนานมากขึ้น คำถามที่ผู้สอนใช้จำเป็นต้องอาศัยระดับการคิดควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะแนวคิดของ Bloom's Taxonomy Revised ที่ได้กำหนดลำดับขั้นของกระบวนการคิด 6 ประเภทตามลำดับ ดังที่ กิตติชัย สุชาติโนบล, วัชรา เล่าเรียนดี กล่าวสอดคล้องกันว่า ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของความรู้และพฤติกรรมแต่ละระดับเพื่อการใช้คำถามที่ถูกต้อง ดังนี้

- 1) การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความจำ หมายถึง การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนสามารถตอบได้ว่าสิ่งที่เรียนรู้มีอะไรบ้าง คำตอบที่ได้มาจากจดจำ ดังนั้น คำถามลักษณะนี้มักเป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูล สาร

รายละเอียด และผู้เรียนไม่ได้ใช้การคิดสำหรับการตอบคำถามนี้เลย พฤติกรรมที่บ่งชี้ ได้แก่ บอก รวบรวม เล่า
 ชี้ จัดลำดับ ระบุ ให้ความหมาย ท่องจำ เลือก 2) การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความเข้าใจ หมายถึง
 การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนเข้าใจความหมายสัมพันธ์กับโครงสร้างของสิ่งที่เรียน และสามารถอธิบายสิ่งที่
 เรียนรู้นั้นได้ด้วยคำพูดของตนเอง คำถามลักษณะนี้ผู้เรียนได้ใช้การคิดบ้างเล็กน้อย พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ อธิบาย
 ขยายความ เปรียบเทียบ แปลความหมาย แสดงความคิดเห็น สรุปย่อ บอกใจความสำคัญ 3) การถามคำถาม
 เพื่อการเรียนรู้ในระดับการนำไปใช้ หมายถึง การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนนำข้อมูล ความรู้และความเข้าใจที่
 ได้เรียนรู้มาไปใช้ในการหาคำตอบและแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้
 คำถามระดับนี้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมากขึ้น พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ ประยุกต์ ปรับปรุง แก้ปัญหา เลือก จัดทำ
 4) การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความการวิเคราะห์ หมายถึง การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนต้อง
 ใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดที่ลึกซึ้ง ผู้เรียนต้องใช้ความคิดหาคำตอบจากการแยกแยะข้อมูล
 และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือกล่าวคือ ผู้เรียนต้องรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง
 ปรากฏการณ์นั้น เป็นระดับขั้นที่ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมากขึ้น พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ จำแนกแยกแยะ หาเหตุผล
 หาหลักฐาน หาความสัมพันธ์ จัดกลุ่ม หาหลักการ 5) การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการประเมินค่า
 หมายถึง การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนต้องใช้ตัดสินคุณค่า สามารถตั้งเกณฑ์ในการประเมินหรือตัดสิน
 คุณค่า รวมทั้งแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้นได้ เป็นระดับขั้นที่ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมาก พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่
 วิพากษ์วิจารณ์ ตัดสิน ประเมินค่า ตีค่า กำหนดเกณฑ์ หรือมาตรฐานตัดสินใจ และ 6) การถามคำถามเพื่อ
 การเรียนรู้ในระดับการสร้างสรรค์ หมายถึง การถามคำถามในระดับที่ผู้เรียนต้องนำเอาองค์ความรู้ต่าง ๆ
 มาบูรณาการใช้ร่วมกันในด้านความสอดคล้องของความรู้ และนำเอาความรู้เดิมมาจัดระบบจนเกิดเป็น
 องค์ความรู้ใหม่และนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจเป็นชุดความรู้ใหม่ รูปแบบการวางแผนที่แตกต่างไป
 จากเดิม ผลผลิตใหม่ เป็นระดับขั้นที่ผู้เรียนได้ใช้การคิดมาก พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ การออกแบบ การตั้ง
 สมมติฐานและพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ (กิตติชัย สุชาลีโนบล, 2558); (วีชรา เล่าเรียนดี, 2556)

สรุปได้ว่า การใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้จึงไม่ควรถามคำถามที่ผู้เรียนใช้เพียงจดจำความรู้
 ข้อเท็จจริงเท่านั้น ควรถามคำถามตั้งแต่ระดับการนำไปใช้ขึ้นไป เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดในระดับสูง
 ในการถามคำถามผู้สอนต้องให้เวลาผู้เรียนในการคิดก่อนตอบ เนื่องจากสาเหตุที่ทำให้การใช้คำถามในกิจกรรม
 การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ คือ การที่ผู้สอนถามแล้วต้องการคำตอบในทันทีโดยไม่ให้เวลาผู้เรียนในการ
 คิดหาคำตอบ

ขั้นตอนการใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้

กิตติชัย สุชาลีโนบล กล่าวถึง ขั้นตอนการใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ 1) ขั้น
 วางแผนการใช้คำถาม ผู้สอนควรวางแผนว่าจะใช้คำถามเพื่อวัตถุประสงค์ใด และใช้รูปแบบใดที่สอดคล้องกับ
 เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของบทเรียน 2) ขั้นเตรียมคำถาม ผู้สอนควรสร้างคำถามอย่างมีหลักเกณฑ์ และเป็น
 ระบบ 3) ขั้นการใช้คำถาม ผู้สอนสามารถใช้คำถามได้ทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถ
 สร้างคำถามใหม่ที่นอกเหนือจากที่คำถามที่เตรียมไว้ แต่ต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและ

สถานการณ์นั้น ๆ และ 4) ขั้นสรุปและประเมินผล ผู้สอนสามารถใช้คำถามเพื่อสรุปบทเรียนหรือประเมินผลผู้เรียนร่วมกัน (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2558)

อรัญญา บุญธรรม กล่าวถึง ลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คำถาม ดังนี้ 1) ขั้นก่อนการสอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์รายวิชาตามผลลัพธ์การเรียนรู้ และการวางแผนการใช้คำถามว่าจะใช้ในขั้นตอนใดของการสอน 2) ขั้นดำเนินการ ผู้สอนสามารถใช้คำถามในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การใช้คำถามสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนตัวเองเพื่อใช้ในการตั้งเป้าหมายของผู้เรียนได้ ทั้งนี้ ผู้สอนสามารถใช้คำถามนอกเหนือจากที่เตรียมไว้ แต่ต้องเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ และการสถานการณ์นั้น ๆ และ 3) ขั้นสรุปและประเมินผลการใช้คำถาม กิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในตนเองเพิ่มขึ้น เชื่อมโยงความรู้เดิมกับประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติ เห็นข้อดีและข้อบกพร่องของตนเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองต่อไป (อรัญญา บุญธรรม, 2563)

จากการศึกษาขั้นตอนการใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้ ผู้เขียนขอแนะนำให้ผู้สอนดำเนินการใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผนก่อนการสอน คือ ผู้สอนต้องวิเคราะห์วัตถุประสงค์ เนื้อหา เพื่อสร้างคำถามล่วงหน้าอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อเตรียมคำถามให้ทั่วถึงสำหรับผู้เรียน 2) ขั้นการใช้คำถาม ผู้สอนใช้คำถามในทุกขั้นตอนในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นตั้งแต่ระดับการคิดขั้นการนำไปใช้เป็นต้นไป เพื่อฝึกทักษะการคิดขั้นสูงให้กับผู้เรียน และ 3) ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปบทเรียนและให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้ตนเองว่ามีข้อดีและข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเขียนเรียงความของผู้เรียนต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ และเทคนิคการใช้คำถาม พบว่า แนวคิดทั้งสอง สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนและการคิดได้เป็นอย่างดี ดังที่ ศุภวรรณ สัจจิตบูล, จรรยาภรณ์ จันทร์ป้อม มีการนำแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการมาใช้ในการสอนการเขียน (ศุภวรรณ สัจจิตบูล, 2553); (จรรยาภรณ์ จันทร์ป้อม, 2565) นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยของ ไศรยา ชุ่มเพ็งพันธุ์ ที่มีการนำคำถามขั้นสูงของบลูมมาใช้ในการเรียนรู้การเขียนเรียงความ พบว่า ความสามารถในการเขียนเรียงความของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ไศรยา ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2562)

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความตามแนวการสอนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม

ผู้เขียนขอแนะนำเสนอขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังรายละเอียดภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความที่ใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม

จากขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความที่ใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในกระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรียงความ ผู้เขียนได้นำขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต 1 จำนวน

1 ห้อง รวมทั้งสิ้น 32 คน ผ่านนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีผู้เขียนเป็นอาจารย์นิเทศก์ โดยหัวข้อที่ใช้เป็นหัวข้อที่ผู้เรียนกับผู้สอนได้อภิปรายร่วมกัน คือ การใช้ภาษาไทยในยุคดิจิทัล กิจกรรมการเรียนรู้เริ่มจากผู้สอนบรรยายความรู้พื้นฐานของการเขียนเรียงความ ได้แก่ ความหมาย องค์ประกอบ ลักษณะของเรียงความที่ดี ขั้นตอนการเขียนเรียงความ เมื่อการบรรยายเสร็จสิ้นแล้ว จึงดำเนินการสอนตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเขียนเรียงความที่ใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม ผู้สอนและผู้เรียนเริ่มเสนอหัวข้อที่สนใจร่วมกัน อาจเป็นหัวข้อที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียนในช่วงเวลานั้นและมีความสัมพันธ์กับวิชาภาษาไทย เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเขียนให้กับผู้เรียน กิจกรรมที่ใช้ควรเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมกับผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นความคิด คำถามที่ใช้ในขั้นนี้เป็นระดับความจำ และความเข้าใจ ผู้เรียนนำหัวข้อที่ได้ไปอภิปรายร่วมกัน หลังจากนั้นผู้เรียนรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับหัวข้อการเขียนเรียงความให้มากที่สุด

ขั้นที่ 2 เขียนโครงร่างและลงมือเขียน ผู้เรียนจัดระบบความคิดจากข้อมูลที่ตนเองค้นคว้ามาแล้วเขียนเป็นโครงร่าง อาจทำให้ลักษณะแผนภูมิ หรือแผนผังความคิด ซึ่งโครงร่างดังกล่าวสามารถปรับแก้ไขได้ตลอดเวลา หลังจากนั้นผู้เรียนลงมือเขียนเรียงความตามโครงร่างฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นความคิด คำถามที่ใช้ในขั้นนี้เป็นระดับการนำไปใช้ และการวิเคราะห์

ขั้นที่ 3 ทบทวน ผู้เรียนอ่านทบทวนงานเขียนของตนเองให้รอบคอบ หลังจากนั้นนำมาให้เพื่อนอ่านงานเขียนเพื่อตรวจสอบและให้ข้อมูลย้อนกลับ อาจทำให้รูปแบบกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเป็นคู่ หรือกิจกรรมกลุ่มก็ได้ แต่ทุกคนต้องได้รับการตรวจสอบและได้ข้อมูลย้อนกลับในงานเขียนของตนเอง ในขั้นนี้ผู้สอนจะใช้คำถามกระตุ้นความคิดในระหว่างทำกิจกรรม หลังจากนั้นผู้สอนตรวจงานเขียนและให้ข้อมูลย้อนกลับเช่นกัน กิจกรรมดังกล่าวอยู่ภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนทราบจุดดีหรือจุดบกพร่องแล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงงานเขียน ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นความคิด คำถามที่ใช้ในขั้นนี้เป็นระดับการนำไปใช้ และการประเมินค่า

ขั้นที่ 4 แก้ไข ผู้เรียนนำข้อบกพร่องที่ได้จากขั้นที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุงงานเขียนของตนเองจากข้อมูลย้อนกลับที่ผู้เรียนได้จากเพื่อนและผู้สอน ในขั้นนี้ผู้สอนจะใช้คำถามกระตุ้นความคิดในระหว่างทำกิจกรรมเช่นกัน คำถามที่ใช้ในขั้นนี้เป็นระดับการนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการประเมินค่า

ขั้นที่ 5 นำเสนอ ผู้เรียนนำเสนอผลงานการเขียนเรียงความของตนเอง โดยอาจให้ผู้เรียนนำเรียงความของตนเองมาอ่านให้เพื่อนฟัง หรือนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ทันสมัยสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ในขั้นนี้ผู้สอนจะใช้คำถามกระตุ้นความคิดในระหว่างทำกิจกรรมเช่นกัน คำถามที่ใช้ในขั้นนี้เป็นระดับการประเมินค่า การสร้างสรรค์

หลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ผู้สอนได้ตรวจเรียงความตามเกณฑ์การให้คะแนน พบว่า ผู้เรียน จำนวน 26 คน มีคะแนนอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.85 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.25 และผู้เรียน จำนวน 6 คน มีคะแนนอยู่ระดับพอใช้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.67 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 18.75 แสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียน

เรียงความที่ใช้แนวการสอนเขียนแบบกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

บทความวิชาการเรื่องนี้ สรุปได้ว่า กระบวนการเขียนเรียงความ แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach) เทคนิคการใช้คำถาม (Questioning Techniques) และการออกแบบการเรียนรู้ การเขียนเรียงความตามแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach) เทคนิคการใช้คำถาม (Questioning Techniques) ซึ่งเป็นการบูรณาการที่มุ่งพัฒนาทั้งทักษะการเขียนและกระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ แนวการสอนดังกล่าวมีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อม การเขียนโครงร่างและลงมือเขียน การทบทวน การแก้ไข และการนำเสนอผลงาน ขั้นตอนดังกล่าวเป็นการนำแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการมาใช้ควบคู่กับเทคนิคการใช้คำถาม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความได้อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดควบคู่กับการเขียนผ่านเทคนิคการใช้คำถามของผู้สอนตลอดการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือและกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นมีคำอธิบายที่เข้าใจง่าย ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญทำให้สามารถเขียนเรียงความได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการลงมือปฏิบัติจริง พร้อมกับการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน และได้รับคำแนะนำจากผู้สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ ในบทความได้สะท้อนปัญหาของการเรียนการสอนการเขียนเรียงความที่มักเน้นการสั่งงานโดยไม่พัฒนากระบวนการคิด ทำให้ผู้เรียนจำนวนมากไม่สามารถเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้แนวทางแบบเน้นกระบวนการจึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ วางแผน และแก้ไขงานเขียนของตนเองได้อย่างเป็นขั้นตอน ทั้งยังเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีการประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น สำหรับเทคนิคการใช้คำถามนั้น บทความชี้ให้เห็นว่า การตั้งคำถามที่ดีสามารถกระตุ้นความคิดระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กรอบแนวคิดของ Bloom's Taxonomy Revised ซึ่งแบ่งคำถามออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์ โดยผู้สอนสามารถนำคำถามเหล่านี้มาใช้ในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน ดังนั้น บทความได้นำแนวคิดทั้งสองมาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านการเขียนเรียงความอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่สามารถเขียนได้ในระดับดี และมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการใช้แนวทางการสอนที่เน้นกระบวนการ และเทคนิคการตั้งคำถามช่วยเสริมสร้างทักษะการเขียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2558). เทคนิคการใช้คำถาม. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (หน้า 95-106). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา จำกัด.
- จรรยาภรณ์ จันทร์ป้อง. (2565). การพัฒนากิจกรรมการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการผ่านประเด็นสังคม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเชิงวิชาการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2562). การเขียนสร้างสรรค์ Creative Writing. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ชนาธิป พรกุล. (2557). การสอน กระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิวัฒน์. (2561). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2555). การพัฒนาทักษะการเขียน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรวรรณ ศรียาภัย. (2557). การเขียนเพื่อการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชา เล่าเรียนดี. (2556). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภวรรณ สัจจิตบูล. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เนื้อหา และประเด็นเขียน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไศรยา ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2562). การพัฒนาความสามารถการเขียนความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์เสริมด้วยคำถามชั้นสูงของบลูม. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมชาย ทุนมาก. (2567). การพัฒนาความสามารถการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน (CO - 5 STEPs) ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- _____. (2552). คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์: เรียงความ ย่อความ สรุปความ ช่วงชั้นที่ 2 - 4. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำของสำนักงานคณะกรรมการ สกสศ.
- สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม. (2538). วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรสุมา ถาวรสุขอนันต์. (2559). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจีเพสที่มีต่อความสามารถในการเขียน เรียงความและเจตคติต่อการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรัญญา บุญธรรม. (2563). เทคนิคการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล. วารสารการพยาบาล และการศึกษา, 12(4), 1-14.
- Anderson, L. et al. (2001). A Taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Adison Wesley Longman.
- Brown, K. A. & Hood, S. (1989). Writing Matters: Writing Skills and Strategies for Students of English. Cambridge: Cambridge University Press.
- Flower, L. & Hayes, J. R. (1980). The Cognition of Defining a Rhetorical Problem. College Composition and Communication, 31(1), 21-28.
- Hyland, K. (2003). Second language writing. New York: Cambridge University Press.
- Lapp, R. E. (1985). The Process Approach to writing: Towards a Curriculum for international students. Occasional Paper Series 2. Honolulu: University Of Hawaii at Manoa.
- White, R. & Arndt, V. (1991). Process Writing. London: Longman.

การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืนในยุคดิจิทัล:
แนวทางการจัดการฟาร์มอัจฉริยะสำหรับเกษตรกรไทย*
THE DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED ORGANIC LIVESTOCK SYSTEM
FOR SUSTAINABILITY IN THE DIGITAL ERA:
SMART FARM MANAGEMENT APPROACHES FOR THAI FARMERS

ประภัสสร กลับลักษณ์*, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระสมุห์ธรรณภัทร ทิพย์วงษ์,
พระครูวุฒิสถาภรณ์ (สาคร นุ่นกลับ)

Prapatsorn Klubkun*, Phra Vajraphutthibundit (Preeda Buamuang), Pairat Chimhad, Phrasamu Thanapat Tipwong,
Phrakru Wuttisakorntham (Sakorn Nunklab)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,
Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 2512klabkhun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรไทยในยุคที่เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบฟาร์มอัจฉริยะที่พัฒนาขึ้นใช้เทคโนโลยี Internet of Things (IoT) เพื่อเก็บข้อมูลเรียลไทม์ เช่น สภาพแวดล้อม อุณหภูมิ และสุขภาพสัตว์ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลผ่าน Big Data เพื่อช่วยการตัดสินใจอย่างแม่นยำ ช่วยให้เกษตรกรบริหารฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งลดการใช้ทรัพยากร เช่น น้ำ อาหารสัตว์ และพลังงาน รวมถึงป้องกันโรคในสัตว์ได้ทันเวลาและลดความเสี่ยงจากการสูญเสียในฟาร์มอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่า การใช้ระบบฟาร์มอัจฉริยะช่วยลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตอย่างมีนัยสำคัญและเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ เนื่องจากตรวจสอบย้อนกลับและรับรองคุณภาพได้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และเครือข่ายระหว่างเกษตรกร รวมถึงการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น จึงเน้นย้ำความสำคัญของการพัฒนาทักษะดิจิทัลให้เกษตรกรควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาวและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของตลาดโลก รวมทั้งการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป บทความสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณและเทคโนโลยี การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมฟาร์มอัจฉริยะ การสร้างมาตรฐานและกรอบรับรองฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์อัจฉริยะ ซึ่งจะช่วยเร่งนำระบบนี้ไปใช้ในวงกว้างและส่งเสริมเกษตรกรไทยให้พร้อมรับมือความท้าทายใหม่ ๆ ในยุคดิจิทัล รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์อย่างยั่งยืนและสร้างมูลค่าเพิ่มในตลาดโลกได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคงอย่างยั่งยืนจริง

คำสำคัญ: ปศุสัตว์อินทรีย์, ระบบฟาร์มอัจฉริยะ, เทคโนโลยีดิจิทัล, ความยั่งยืน, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This article focuses on the development of an integrated organic livestock system by incorporating digital technology to enhance the competitiveness of Thai farmers in an era of rapid technological and environmental changes. The smart farm system developed utilizes Internet of Things (IoT) technology to collect real-time data such as environmental conditions, temperature, and animal health and analyzes it using Big Data to support precise decision-making. This enables farmers to manage their farms with maximum efficiency, reduce the use of resources such as water, animal feed, and energy, as well as prevent animal diseases in a timely manner and effectively minimize farm losses. Studies have shown that the implementation of smart farming systems significantly reduces costs and increases productivity, while also enhancing the credibility of organic livestock products through clear traceability and quality assurance. Moreover, it promotes knowledge sharing and networking among farmers, as well as broader market access. The article highlights the importance of developing digital skills among farmers in parallel with the adoption of technology to ensure long-term sustainability and adaptability to rapid changes in the global market. It also emphasizes the need to ensure food security and environmental conservation concurrently. The article concludes with key policy recommendations, including budgetary and technological support, the establishment of smart farm promotion and training centers, and the creation of standards and certification frameworks for smart organic livestock farms. These measures will help accelerate the adoption of such systems on a wider scale and prepare Thai farmers to face new challenges in the digital era. Furthermore, the article encourages collaboration among the public sector, private sector, and communities to build an ecosystem conducive to sustainable organic livestock development and the continuous and stable creation of added value in the global market.

Keywords: Organic Livestock, Smart Farm, Digital Technology, Sustainability, Sustainable Development Goals (SDGs)

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การปศุสัตว์อินทรีย์ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากผู้บริโภคตระหนักถึงความปลอดภัยของอาหาร ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสวัสดิภาพสัตว์มากขึ้น (Willer, H. & Lernoud, J., 2023) ทำให้ตลาดผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ทั่วโลกจึงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมูลค่าตลาดในปี 2024 อยู่ที่ประมาณ 8.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 12.3 ต่อปี (Organic Trade Association, 2024) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ยังต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ

ประเทศไทยในฐานะประเทศเกษตรกรรมที่สำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีศักยภาพสูงในการพัฒนาภาคปศุสัตว์อินทรีย์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) แต่เกษตรกรไทยยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดความรู้ด้านเทคนิคการผลิต ต้นทุนการรับรองมาตรฐานที่สูง การเข้าถึงตลาดที่จำกัด รวมถึงการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (กรมปศุสัตว์, 2564) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการขยายตลาดและความยั่งยืนของภาคปศุสัตว์อินทรีย์ไทย

การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Internet of Things (IoT) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และรักษาคุณภาพมาตรฐานอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wolfert, S. et al., 2024) ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการฟาร์มได้อย่างแม่นยำและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ดีขึ้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการ โดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยเน้นการสร้างที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการส่งเสริมการพัฒนาภาคปศุสัตว์อินทรีย์ให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงและความท้าทายการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ในยุคดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปศุสัตว์อินทรีย์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยี IoT ที่ติดตั้งเซ็นเซอร์ในฟาร์มเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น อุณหภูมิ ความชื้น และพฤติกรรมของสัตว์ (Indrasukhsri, S., 2021) ข้อมูลเหล่านี้จะถูกส่งผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและวิเคราะห์ด้วยระบบ Big Data และ AI เพื่อให้คำแนะนำหรือสั่งการอัตโนมัติ เช่น การควบคุมอุณหภูมิหรือการให้อาหารที่เหมาะสมกับสัตว์แต่ละตัว (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, 2565)

นอกจากนี้ ระบบฟาร์มอัจฉริยะยังช่วยลดแรงงานคนและเพิ่มความแม่นยำในการดูแลสัตว์ ทำให้สามารถตรวจจับโรคหรือความผิดปกติในระยะเริ่มต้นได้อย่างรวดเร็ว ลดความสูญเสียและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อีกทั้งยังช่วยในการบริหารจัดการข้อมูลการผลิตและการตลาดให้เป็นระบบมากขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนและปรับปรุงกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564)

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยสร้างความโปร่งใสในการผลิตและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ผ่านระบบติดตามย้อนกลับ (Traceability) และบล็อกเชน ซึ่งสามารถบันทึกข้อมูลตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ส่งผลให้ผู้บริโภคมั่นใจในความปลอดภัยและความเป็นอินทรีย์ของผลิตภัณฑ์ (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

ความท้าทายในการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ในยุคดิจิทัล

แม้เทคโนโลยีดิจิทัลจะเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้กับระบบปศุสัตว์อินทรีย์ แต่ก็มี ความท้าทายหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ

1. ทักษะและความรู้ของเกษตรกร เกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การนำระบบฟาร์มอัจฉริยะมาใช้ในฟาร์มเป็นไปได้อย่างจำกัด จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)
2. โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ในหลายพื้นที่ชนบทยังขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเชื่อมต่อและการส่งข้อมูลจากฟาร์มไปยังศูนย์กลางข้อมูล (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2563)
3. ต้นทุนการลงทุน การติดตั้งอุปกรณ์ IoT และระบบดิจิทัลมีต้นทุนเริ่มต้นที่สูง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำหรับเกษตรกรขนาดเล็ก นอกจากนี้ การบำรุงรักษาและอัปเดตระบบก็ต้องใช้ทรัพยากรทั้งเวลาและเงินทุน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2565)
4. การบริหารจัดการข้อมูลและความปลอดภัย ระบบฟาร์มอัจฉริยะสร้างข้อมูลจำนวนมากซึ่งต้องมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม รวมถึงการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและการโจรกรรมข้อมูล (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, 2565)
5. การรับรองมาตรฐานและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค แม้เทคโนโลยีจะช่วยให้การติดตามย้อนกลับและการตรวจสอบมาตรฐานอินทรีย์มีประสิทธิภาพ แต่ยังคงต้องการการพัฒนากระบวนการรับรองที่ครอบคลุมและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

แนวทางการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์อย่างยั่งยืน

เพื่อให้การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการมีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ ควรมีการสนับสนุนในหลายมิติ ได้แก่

1. การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องผ่านโครงการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษา (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)
2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านอินเทอร์เน็ตและระบบสื่อสารให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบท (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)
3. การจัดตั้งกองทุนหรือมาตรการสนับสนุนทางการเงินเพื่อช่วยลดภาระต้นทุนเริ่มต้นของเกษตรกรในการลงทุนระบบฟาร์มอัจฉริยะ (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2563)
4. การพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลและความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจทั้งแก่เกษตรกรและผู้บริโภค (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, 2565)
5. การส่งเสริมมาตรฐานอินทรีย์ที่โปร่งใสและเป็นที่ยอมรับ รวมถึงการพัฒนาระบบติดตามย้อนกลับที่ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการเป็นโอกาสสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความยั่งยืนของเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม ความท้าทายทั้งด้านทักษะเกษตรกร โครงสร้างพื้นฐาน ต้นทุน และการบริหารจัดการข้อมูลยังเป็นอุปสรรคที่ต้องการการสนับสนุนและพัฒนาอย่างครบวงจร เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ระบบปศุสัตว์อินทรีย์เติบโตได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

องค์ประกอบของระบบฟาร์มอัจฉริยะในการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ระบบการผลิตอาหารและเกษตรกรรมก็ได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการปศุสัตว์ ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการผลิตกลายเป็นสิ่งจำเป็น หนึ่งในนวัตกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ คือ ระบบฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming System) ซึ่งเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการจัดการฟาร์มอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ เทคโนโลยี IoT (Internet of Things) ระบบการจัดการข้อมูลแบบดิจิทัล และซอฟต์แวร์ควบคุมระบบ อย่างกรณีศึกษาของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำระบบฟาร์มอัจฉริยะมาใช้ เช่นการติดตั้งเซ็นเซอร์วัดอุณหภูมิและความชื้นในโรงเรือน และใช้ Big Data วิเคราะห์สุขภาพโคนม ส่งผลให้สามารถลดการใช้จ่าย เพิ่มผลผลิตน้ำนม และได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ระดับสากล

ระบบฟาร์มอัจฉริยะในการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ มีองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ เทคโนโลยี IoT ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากเซ็นเซอร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ติดตั้งในฟาร์ม เซ็นเซอร์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการวัดและตรวจสอบค่าต่าง ๆ เช่น อุณหภูมิ ความชื้น น้ำหนักตัวของสัตว์ ตลอดจนข้อมูลทางชีวภาพ ซึ่งสามารถใช้เพื่อประเมินสุขภาพและพฤติกรรมของสัตว์ในฟาร์มได้อย่างแม่นยำ อุปกรณ์เสริมอื่น ๆ เช่น ระบบติดตามด้วย GPS กล้อง และระบบเสียง ยังช่วยในการเฝ้าระวังและบันทึกพฤติกรรมของสัตว์แบบเรียลไทม์ โดยมีระบบการสื่อสารที่เชื่อมต่ออุปกรณ์ทั้งหมดเข้ากับศูนย์กลางข้อมูล ช่วยให้ข้อมูลสามารถถูกส่งต่อและประมวลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 2 คือ ระบบการจัดการข้อมูลแบบดิจิทัล ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลจากเซ็นเซอร์ต่าง ๆ โดยข้อมูลที่ได้อาจถูกนำมาวิเคราะห์ผ่านแพลตฟอร์มเฉพาะทางเพื่อประเมินสภาพของสัตว์ สุขภาพ และสภาพแวดล้อมในฟาร์ม การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารฟาร์มสามารถวางแผนการเลี้ยงสัตว์อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถคาดการณ์ปัญหาหรือภาวะผิดปกติล่วงหน้า และมีระบบการแจ้งเตือนอัตโนมัติในกรณีที่พบความเสี่ยง เพื่อให้สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

องค์ประกอบที่ 3 คือ ซอฟต์แวร์ควบคุมระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารฟาร์มสามารถควบคุมอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้จากระยะไกลผ่านระบบออนไลน์ ซอฟต์แวร์นี้ครอบคลุมตั้งแต่การจัดการสรรอาหารสัตว์ การควบคุมอุณหภูมิและความชื้นในโรงเรือน ไปจนถึงการดูแลสุขภาพสัตว์อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสามารถช่วยวางแผนการจัดการฟาร์มในระยะยาว เช่น การประเมินผลผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การควบคุมรอบการผลิต และการวางแผนด้านการตลาด

การนำระบบฟาร์มอัจฉริยะมาใช้ในการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการปศุสัตว์ ผู้บริหารฟาร์มสามารถใช้ข้อมูลเชิงลึกในการวางแผนและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ช่วยลดความสูญเสีย ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังช่วยให้สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในฟาร์มให้เหมาะสมกับความต้องการของสัตว์ เช่น การควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น และการระบายอากาศ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและสุขภาพของสัตว์โดยตรง นอกจากนี้ ระบบยังช่วยให้สามารถติดตามสุขภาพและพฤติกรรมของสัตว์ได้อย่างใกล้ชิดทำให้สามารถตรวจพบปัญหาหรือความผิดปกติได้ตั้งแต่ระยะแรก และสามารถดำเนินการแก้ไขได้ทันทีลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาดภายในฟาร์ม ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีเหล่านี้ยังช่วยลดต้นทุนในกระบวนการผลิต เช่น ต้นทุนการให้อาหาร การดูแลสุขภาพสัตว์ และการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใน

ฟาร์มอีกหนึ่งผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ การเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ ทั้งในด้านมาตรฐาน ความปลอดภัย และความสม่ำเสมอของผลผลิต ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์อินทรีย์ และสุขภาพมากขึ้น อีกทั้งระบบฟาร์มอัจฉริยะยังช่วย ส่งเสริมการจัดการที่ยั่งยืน โดยลดการใช้สารเคมี ลดของเสีย และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของปศุสัตว์อินทรีย์ที่คำนึงถึงความสมดุลของระบบนิเวศ

กล่าวโดยสรุป ระบบฟาร์มอัจฉริยะถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถยกระดับการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ให้มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ไม่เพียงแต่ช่วยตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ แต่ยังเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ความปลอดภัยของผู้บริโภค และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเป็นเป้าหมายสำคัญของการเกษตรในศตวรรษที่ 21

แนวทางการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล

การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านความยั่งยืนของภาคการเกษตรและการปศุสัตว์ในยุคปัจจุบัน โดยเน้นการผสมผสานระหว่างระบบการเกษตรและระบบการเลี้ยงสัตว์อย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของหลักการเกษตรอินทรีย์ซึ่งมุ่งหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ และให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการตามกระบวนการทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม (IFOAM, 2020) หลักการสำคัญของเกษตรอินทรีย์ คือ การไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และการปลูกพืชคลุมดิน ช่วยฟื้นฟูคุณภาพของดินและรักษาสมดุลทางชีวภาพในฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2564) ดังนั้น การจัดการแบบธรรมชาติดังรวมถึงการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้สัตว์ช่วยควบคุมศัตรูพืช และการจัดการฟาร์มในลักษณะบูรณาการ ซึ่งสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในระบบการผลิต การปล่อยสัตว์ในพื้นที่เกษตร เช่น ทุ่งหญ้าหรือแปลงพืชคลุมดิน ช่วยให้สัตว์มีบทบาทในการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุ กระจายเมล็ดพันธุ์ และควบคุมศัตรูพืชตามธรรมชาติ (FAO, 2019) ส่วนการบูรณาการระบบการเกษตรและปศุสัตว์ พบว่า การใช้ปุ๋ยคอกจากสัตว์เลี้ยงช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและลดความจำเป็นในการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ การปลูกพืชอาหารสัตว์ในฟาร์มสามารถลดต้นทุนการจัดการหัววัตถุดิบและเพิ่มความสามารถในการควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันวิจัยเกษตรอินทรีย์, 2563) ทำให้การส่งเสริมระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการต้องเริ่มต้นจากการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้แก่เกษตรกรผ่านการอบรม การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และการพัฒนาเครือข่ายการตลาด เช่น ตลาดสินค้าอินทรีย์และตลาดออนไลน์ ทั้งนี้ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการวิจัย การให้เงินทุน การกำหนดมาตรฐาน และการประชาสัมพันธ์สินค้าอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) ส่งผลกระทบต่อหลากหลายด้าน โดยเฉพาะการเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ที่ปลอดภัยจากสารตกค้างและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง เช่น เนื้อสัตว์ นม และไข่อินทรีย์ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดสุขภาพในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมสุขภาพของผู้บริโภคและสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่เกษตรกร (IFOAM, 2020) ในมิติสิ่งแวดล้อม สามารถลดมลภาวะจากการใช้สารเคมี ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศของฟาร์ม นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่ายังส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (FAO, 2019)

กล่าวโดยสรุป ระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล คือ ทางเลือกที่สำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรไทยให้ก้าวสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง ด้วยการผสมความรู้แบบดั้งเดิมเข้ากับแนวทางการจัดการที่ทันสมัยภายใต้หลักเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแสดงเป็นตารางที่ 1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แนวทางการพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล

ขั้นตอน	รายละเอียด
1. การวางแผน	วางแผนการผลิตและเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม
2. การติดตั้ง IoT	ติดตั้งเซ็นเซอร์และระบบเฝ้าติดตามสุขภาพสัตว์
3. การวิเคราะห์ข้อมูล	ใช้ Big Data และ AI วิเคราะห์และแจ้งเตือน
4. การจัดการฟาร์ม	ปรับปรุงกระบวนการผลิตตามข้อมูลที่ได้
5. การตรวจสอบย้อนกลับ	ใช้ Blockchain เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ผลกระทบและโอกาสของการสร้างความยั่งยืนในเกษตรกรรมต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

การสร้างความยั่งยืนในเกษตรกรรมถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับระบบเกษตรไทยให้สามารถรับมือกับปัญหาในระยะยาว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้มุ่งเน้นการผลิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถคงอยู่ได้ในระยะยาว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อรุ่นต่อไป ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมรายได้ ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างรอบด้าน (Pretty, J., 2008) ดังนี้

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เกษตรกรรมยั่งยืนช่วยให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงและลดความเสี่ยงจากความผันผวนของตลาดหรือภัยพิบัติธรรมชาติ ผ่านการลดต้นทุนการผลิต การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ (World Bank, 2021) การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตภายในชุมชน หรือการทำเกษตรอินทรีย์ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดอาหารปลอดภัย ซึ่งเป็นที่ต้องการสูงในตลาดทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนยังมีศักยภาพในการสร้างงานในชุมชนท้องถิ่น และเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ข)

2. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืนช่วยลดการพึ่งพาสารเคมี ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคนิคการปลูกพืชแบบหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ และการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ล้วนส่งผลให้สามารถรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และลดการพังทลายของดิน (IFOAM, 2020) รวมถึงสามารถป้องกันการปนเปื้อนของแหล่งน้ำและระบบนิเวศโดยรอบ ซึ่งช่วยรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ได้ในระยะยาว

3. ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ความยั่งยืนในเกษตรกรรมนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างชัดเจน ทั้งในด้านสุขภาพที่ดีขึ้นจากการลดการสัมผัสสารเคมี อาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครัวเรือน และรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรคุณภาพสูง (ศูนย์พัฒนาเกษตรอินทรีย์,

2564) นอกจากนี้ เกษตรกรรมที่ยั่งยืนยังช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นใจในอนาคต มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตของตนเองมากยิ่งขึ้น

โอกาสจากเกษตรกรรมยั่งยืน คือ การพึ่งพาตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตโดยไม่พึ่งพาระบบตลาดเกินความจำเป็น และมีภูมิคุ้มกันจากวิกฤตเศรษฐกิจและภัยพิบัติต่าง ๆ (พิเชษฐ วิริยะจิตรา, 2563) อีกทั้ง ประชาชนทั่วไปยังได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงอาหารปลอดภัย ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากสารเคมีตกค้างในอาหาร และช่วยเสริมสร้างสุขภาพของประชากรโดยรวม (FAO, 2019) ประเทศไทยมีโอกาสที่จะรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ผ่านนโยบายเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกพืชคลุมดิน และการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ นอกจากนี้ การส่งเสริมเกษตรกรรมยังสามารถ สร้างงานและรายได้ในระดับชุมชน โดยเฉพาะผ่านการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น สหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ และสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินกิจการด้วยตนเองอย่างมีส่วนร่วม (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, 2565)

กล่าวโดยสรุป การสร้างความยั่งยืนในเกษตรกรรมไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยด้านอาหารเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานที่มั่นคงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยในระยะยาว ทั้งในด้านรายได้ สุขภาพ ความมั่นคง และศักดิ์ศรีของผู้ผลิต การดำเนินการเกษตรกรรมยั่งยืนจึงควรได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อร่วมกันสร้างอนาคตที่มั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประเทศไทย

ตารางที่ 2 ผลกระทบและโอกาสของการสร้างความยั่งยืนในเกษตรกรรมต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ประเด็น	ฟาร์มอัจฉริยะ	ฟาร์มดั้งเดิม
การใช้ทรัพยากร	มีประสิทธิภาพสูง	สิ้นเปลืองมากกว่า
การติดตามสุขภาพสัตว์	แบบเรียลไทม์	ใช้แรงงานคน
การป้องกันโรค	แจ้งเตือนอัตโนมัติ	ตรวจพบเมื่อเกิดปัญหาแล้ว
ความน่าเชื่อถือ	ตรวจสอบย้อนกลับได้	ยากต่อการตรวจสอบ

จากตารางที่ 2 พบว่า จากข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มอัจฉริยะและฟาร์มดั้งเดิม สามารถวิเคราะห์ผลกระทบและโอกาสของการสร้างความยั่งยืนในเกษตรกรรม ได้ดังนี้ 1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ฟาร์มอัจฉริยะ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ ระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติและการตรวจสอบแบบเรียลไทม์ช่วยลดการสูญเสียจากโรคระบาดในปศุสัตว์ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลงและผลตอบแทนเพิ่มขึ้น การติดตามสุขภาพสัตว์ที่แม่นยำยังช่วยเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฟาร์มในทางตรงกันข้าม ฟาร์มดั้งเดิม มีการใช้ทรัพยากรที่สิ้นเปลืองมากกว่า ต้นทุนแรงงานสูง และมักตรวจพบปัญหาเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่สามารถป้องกันได้ 2) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในฟาร์มอัจฉริยะช่วยลดการใช้น้ำ อาหารสัตว์ และยาสัตว์แพทย์อย่างไม่จำเป็น ระบบป้องกันโรคที่ทำงานแบบเชิงรุกช่วยลดการใช้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดปัญหาเชื้อดื้อยา ส่วนฟาร์มดั้งเดิม มักมีการใช้ทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม เช่น การให้อาหารหรือการใช้น้ำเกินความจำเป็น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว 3) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ได้แก่ ฟาร์มอัจฉริยะ ช่วยลดภาระงานของเกษตรกรผ่านระบบอัตโนมัติ เกษตรกรสามารถตรวจสอบสถานะฟาร์มได้จากกระยะไกล ลดความเครียดจากการ

เผื่อระวังแบบตลอดเวลา ระบบตรวจสอบย้อนกลับได้ยิ่งช่วยสร้างความมั่นใจในการจัดการฟาร์มและเพิ่มความน่าเชื่อถือต่อผู้บริโภค ในขณะที่ฟาร์มดั้งเดิม ต้องอาศัยแรงงานคนมากกว่าเกษตรกรต้องทำงานหนักและมีความเสี่ยงสูงในการพลาดการตรวจพบปัญหา ความยากต่อการตรวจสอบย้อนกลับอาจสร้างความไม่แน่ใจในการจัดการฟาร์ม และ 4) โอกาสในการสร้างความยั่งยืน ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านสู่ฟาร์มอัจฉริยะเปิดโอกาสในการสร้างเกษตรกรที่ยั่งยืนผ่านการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การลงทุนในเทคโนโลยีเหล่านี้อาจมีต้นทุนเริ่มต้นสูง แต่จะสร้างผลตอบแทนที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม

สรุป

การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการโดยผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เข้ามาช่วยในการจัดการฟาร์มทำให้เกิดระบบฟาร์มอัจฉริยะ ที่สามารถตรวจสอบและควบคุมการเลี้ยงสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสีย และเพิ่มผลผลิตโดยยังคงรักษามาตรฐานอินทรีย์ไว้ได้ ช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการฟาร์มได้แม่นยำและง่ายขึ้น ทั้งยังส่งเสริมให้การเลี้ยงสัตว์เป็นไปตามหลักความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน เช่น การขาดทักษะและความรู้ด้านเทคโนโลยีของเกษตรกร โครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่พร้อม และต้นทุนการลงทุนที่สูง รวมถึงความยุ่งยากในการจัดการข้อมูลและการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตลาด เพื่อให้ระบบปศุสัตว์อินทรีย์เติบโตอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการสนับสนุนทั้งในด้านการอบรมและพัฒนาทักษะของเกษตรกร พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในพื้นที่ชนบท พร้อมกับการส่งเสริมมาตรฐานและการตรวจสอบที่โปร่งใส โดยอาจใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในกระบวนการผลิต นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายตลาดที่เข้มแข็งจะช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงผู้บริโภคและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมฟาร์มอัจฉริยะ สนับสนุนเงินทุนสำหรับเกษตรกรรายย่อย พัฒนาระบบรับรองมาตรฐานที่เป็นสากล ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี Blockchain ในการตรวจสอบย้อนกลับ สำหรับหัวข้อวิจัยในอนาคต มุ่งเน้นการประเมินผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อรายได้และคุณภาพชีวิตเกษตรกร รวมถึงการพัฒนาโมเดลการจัดการฟาร์มอัจฉริยะที่เหมาะสมกับแต่ละภูมิภาคของไทย เพราะฉะนั้น การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบบูรณาการในยุคดิจิทัล จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการเกษตรในประเทศไทย โดยการผสมผสานระหว่างหลักการเกษตรอินทรีย์และเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรไทยในตลาดโลก พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2564). แนวทางการเลี้ยงสัตว์แบบเกษตรอินทรีย์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมวิชาการเกษตร. (2565). มาตรฐานและการรับรองสินค้าอินทรีย์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). รายงานเทคโนโลยีและนวัตกรรมการปศุสัตว์ในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). แผนพัฒนาดิจิทัลแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา. (2563). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเกษตรกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษตรยั่งยืน.
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. (2563). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการเกษตรอินทรีย์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน.
- ศูนย์พัฒนาเกษตรอินทรีย์. (2564). แนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเกษตรอินทรีย์.
- สถาบันวิจัยเกษตรอินทรีย์. (2563). คู่มือการทำฟาร์มอินทรีย์แบบบูรณาการ. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์เกษตรธรรมชาติ.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. (2565). บทบาทเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการเกษตรยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: BEDO.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565ก). รายงานนโยบายและแนวทางส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- _____. (2565ข). รายงานการเกษตรยั่งยืนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- _____. (2567). รายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตรไตรมาส 1 - 3 ปี 2567 และแนวโน้มปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.oae.go.th>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2565). รายงานประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- FAO. (2019). The State of Food and Agriculture 2019: Moving forward on food loss and waste reduction. Retrieved May 20, 2025, from <https://www.fao.org>.
- IFOAM. (2020). The principles of organic agriculture. Retrieved May 20, 2025, from <https://www.ifoam.bio>.
- Indrasukhsri, S. (2021). The study of factors and obstacles in implementing a smart farming solution. Master of Business Administration. Bangkok: Thammasat University.
- Organic Trade Association. (2024). Organic Market Report 2025. Washington, D.C.: Organic Trade Association.
- Pretty, J. (2008). Agricultural sustainability: Concepts, principles and evidence. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1491), 447-465.
- Willer, H. & Lernoud, J. (2023). *The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2023*. Switzerland: Research Institute of Organic Agriculture (FiBL).
- Wolfert, S. et al. (2024). "Systematic Literature Review". *European Review of Agricultural Economics*, 51(4), 1012-1044.
- World Bank. (2021). *Transforming food systems for a resilient and prosperous future*. Washington, D.C.: World Bank.

ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้เชิงรุก: ยกระดับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ
ของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR ACTIVE LEARNING: ENHANCING ENGLISH
COMMUNICATION SKILLS OF VOCATIONAL STUDENTS

ฐิตารีย์ จันทรวัทน์*, ภาสกร เรืองรอง, พิชญาภา ยวงสร้อย

Thitaree Chanthawat*, Passakorn Rueangrong, Pichayapha Yuangsoi

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: thitaree.chanthawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด PEACE Model ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ Preparation Engagement Application Collaboration และ Evaluation กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนรู้ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น นักศึกษาร้อยละ 82.5 มีผลการประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยมีพัฒนาการที่ชัดเจนในด้านการพูดโต้ตอบ การอธิบายความคิดเห็น และการนำเสนอข้อมูล นักศึกษามีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริงมากขึ้น นอกจากนี้ ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถใช้เครื่องมือ AI เช่น โปรแกรมฝึกพูดอัตโนมัติและแชทบอทภาษาอังกฤษ เพื่อฝึกฝนอย่างต่อเนื่องนอกเวลาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในด้านความพึงพอใจ นักศึกษาร้อยละ 90 แสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้มีความน่าสนใจและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านการทำงานกลุ่ม การใช้สถานการณ์จำลอง และการได้รับการตอบกลับจาก AI แบบทันที ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบูรณาการ AI กับรูปแบบ PEACE Model ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรขยายผลกับรายวิชาอื่นสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ, นักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

Abstract

This research article aims to experiment with an active learning model integrated with Artificial Intelligence (AI) to enhance English communication skills among vocational students. The study employed a research and development methodology, designing learning activities based on the PEACE Model, which consists of five stages: Preparation, Engagement, Application, Collaboration, and Evaluation. The sample group comprised 40 Higher Vocational Certificate students. Data collection tools included an English communication skills assessment and a student satisfaction questionnaire. Descriptive statistics such as mean, percentage, and standard deviation were used for data analysis. The results revealed that after the implementation of the developed learning model, 82.5% of the students achieved English communication performance ranging from good to excellent level. Notable improvements were observed in interactive speaking, expressing opinions, and presenting information. Students gained more confidence in using English in real-life situations. Furthermore, most students were able to use AI tools, such as automated speaking practice programs and English chatbots effectively for self-directed learning outside of class. Regarding student satisfaction, 90% expressed that the learning process was engaging and genuinely promoted learning-particularly through group activities, role-play scenarios, and immediate feedback from AI, which helped learners clearly identify their strengths and areas for improvement. These findings highlight the potential of integrating AI with active learning to effectively promote English communication skills among vocational students. It is recommended that the PEACE Model be systematically applied in English instruction, supported by the development of AI-based online learning platforms for continuous skill practice. Additionally, teacher training should be provided to ensure effective use of AI in learning activities, and the model should be expanded to other subjects or programs that emphasize communication skills to meet the demands of the 21st-century workforce.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), Active Learning, English Communication Skills, Vocational Students

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่สังคมโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารดิจิทัล และการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้ของมนุษย์ ระบบการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องเร่งปรับเปลี่ยนทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการ และกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แนวโน้มที่สำคัญในระดับสากล ผู้เรียนยุคใหม่ควรได้รับการพัฒนาทั้งในด้านทักษะพื้นฐานและทักษะสำหรับอนาคต ซึ่งครอบคลุม

ทั้งด้านความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (OECD, 2022); (World Economic Forum, 2023) ในประเทศไทย แนวทาง Thailand 4.0 ได้เน้นถึงการยกระดับการศึกษา ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลรวมถึงปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) แนวทางนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติจริง การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และใช้เทคโนโลยีในการเสริมประสบการณ์เรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้แบบกระบวนการเชิงรุกมีจุดเด่นตรงที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้เรียนในฐานะผู้ลงมือทำ สะท้อนความคิด และพัฒนาความเข้าใจผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู กระบวนการเรียนรู้จึงไม่ใช่แค่ การฟังหรือจดจำเนื้อหา แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น การทำงานกลุ่ม การอภิปราย และการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้ คำแนะนำ ซึ่งเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้ให้แรงบันดาลใจ ผู้จัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และผู้ให้คำปรึกษา (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2561)

ในบริบทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ AI ได้เข้ามา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) AI สามารถวิเคราะห์ พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน จัดระบบแบบฝึกหัด วิเคราะห์ข้อผิดพลาด และเสนอคำแนะนำที่เหมาะสมกับ ผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างแม่นยำ (Luckin, R. et al., 2016) ตัวอย่างเช่น ระบบช่วยฝึกออกเสียง เครื่องมือสร้าง คำถามอัตโนมัติ หรือแอปพลิเคชันที่มี Virtual Assistant ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเหมือนสื่อสารกับเจ้าของภาษา จากการวิจัยพบว่า การใช้ AI ในการเรียนรู้สามารถลดภาระงานของครู เพิ่มโอกาสในการให้คำแนะนำ และสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น งานของ Mukhallafi, T. R. ที่พัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์เสียง เพื่อประเมินการอ่านภาษาอังกฤษ (Mukhallafi, T. R., 2020) และ Wang, T. ที่พัฒนาเครื่องมือสร้างคำถาม อัตโนมัติ เพื่อวัดความเข้าใจจากเนื้อหา (Wang, T., 2020) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอการบูรณาการ AI กับ การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับอาชีวศึกษา พบว่า ช่วยให้นักเรียนฝึกฝนภาษา ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่มีความสำคัญต่อการศึกษาต่อ การทำงาน และการมีส่วนร่วมในเวที ระดับโลกที่ขับเคลื่อนด้วยการสื่อสารและการเชื่อมโยงอย่างไร้พรมแดน (Santhosh, N., 2025) ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารหลากหลายบริบท (Lewis, M. P., 2013) โดยเฉพาะในบริบทของอาเซียน ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการติดต่อและการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาทักษะภาษาอังกฤษ ของผู้เรียนอาชีวศึกษาในไทยยังคงเป็นประเด็นที่น่ากังวล จากผลการประเมินต่าง ๆ เช่น V-NET และรายงาน จัดทำดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษ หรือ EF English Proficiency Index (EF EPI) ซึ่งในปี 2021 ประเทศไทยอยู่อันดับ 100 จาก 112 ประเทศทั่วโลก ซึ่งผู้เรียนไทยมีระดับความสามารถภาษาอังกฤษต่ำกว่า มาตรฐาน สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับ ทักษะแห่งอนาคต โดย Richards, J. C. ชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนภาษาควรเน้นบริบทจริง และเปิดโอกาส

ให้ผู้เรียนได้ฝึกโต้ตอบอย่างมีเป้าหมาย แทนที่จะเน้นเพียงไวยากรณ์หรือความถูกต้องทางภาษาเท่านั้น ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับอาชีวศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบที่เน้นทักษะการสื่อสารจริง ฝึกปฏิบัติจริง และใช้เทคโนโลยีสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและมีทักษะพร้อมสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวทางเชิงรุกเข้ากับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต รวมถึงเสริมสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนรู้ภาษา และยกระดับศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ไทยในการแข่งขันในระดับนานาชาติ (Richards, J. C., 2015)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ วิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ได้ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) เพื่อศึกษาผลของการใช้การเรียนการสอนโดยบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ PEACE Model ที่บูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)
2. แบบประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ (แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน)
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้

เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความตรงระหว่างวัตถุประสงค์และข้อคำถาม (IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 แสดงถึงความตรงเชิงเนื้อหาในระดับดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนเรียน (Pretest) ผู้เรียนทำแบบประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ขั้นตอนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนโดยใช้รูปแบบ PEACE Model ที่บูรณาการ AI ขั้นตอนหลังเรียน (Posttest) ผู้เรียนทำแบบประเมินหลังเรียน และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจ
2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้การทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของผลคะแนนก่อนและหลังเรียน
3. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนเพิ่มเติม

ผลการวิจัย

ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง 40 คน

เกณฑ์	ช่วงคะแนน	จำนวนนักศึกษา ก่อนเรียน	จำนวนนักศึกษา หลังเรียน	การเปลี่ยนแปลง
5 (ดีเยี่ยม)	17 - 20	2 คน (5.0%)	15 คน (37.5%)	+ 13 คน
4 (ดี)	13 - 16	8 คน (20.0%)	18 คน (45.0%)	+ 10 คน
3 (ปานกลาง)	9 - 12	22 คน (55.0%)	6 คน (15.0%)	- 16 คน
2 (ควรปรับปรุง)	5 - 8	6 คน (15.0%)	1 คน (2.5%)	- 5 คน
1 (ต้องปรับปรุงมาก)	1 - 4	2 คน (5.0%)	0 คน (0.0%)	- 2 คน

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา จำนวน 40 คน โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการเรียนจากการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกที่บูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ พบว่า มีการพัฒนาทักษะของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

นักศึกษาที่อยู่ในระดับดีเยี่ยม (ระดับ 5) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.0 (2 คน) เป็นร้อยละ 37.5 (15 คน) และระดับดี (ระดับ 4) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20.0 เป็นร้อยละ 45.0 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ชัดเจน ในขณะที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับปานกลาง (ระดับ 3) ลดจากร้อยละ 55.0 เหลือเพียงร้อยละ 15.0 นอกจากนี้ นักศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ (ระดับ 1 และ 2) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมรวมกันร้อยละ 20.0 เหลือเพียงร้อยละ 2.5 หลังการจัดการเรียนรู้

โดยสรุป หลังการทดลอง พบว่า นักศึกษา จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 82.5 มีผลการประเมินอยู่ในระดับ ดี ถึง ดีเยี่ยม ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาในการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาอย่างเด่นชัด ผลการประเมินความพึงพอใจในการ

รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา ระดับอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.60	0.20	มากที่สุด
2. ปัญญาประดิษฐ์มีความเหมาะสม	4.85	0.46	มากที่สุด
3. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียนรู้	4.79	0.40	มากที่สุด
4. ได้รับความรู้จากเนื้อหากิจกรรมและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.83	0.36	มากที่สุด
5. มีความต้องการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารต่อไป	4.82	0.33	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.78	0.35	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ด้านปัญญาประดิษฐ์มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ที่ 4.85, S.D. = 0.46 รองลงมา คือ ได้รับความรู้จากเนื้อหากิจกรรมและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.83, S.D. = 0.36 และ มีความต้องการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารต่อไป ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.82 ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} = 4.78, S.D. = 0.35)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถยืนยันถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่ผสมผสานกับ AI ผ่าน PEACE Model ในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างรอบด้าน โดยนักศึกษาแสดงพัฒนาการที่มีนัยสำคัญในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงตามหลัก “Learning by Doing” ที่สอดคล้องกับทฤษฎี Dewey และแนวคิด Active Learning การบูรณาการ AI ไม่เพียงสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ดังที่ Luckin, R. et al. เสนอไว้ แต่ยังช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในสถานการณ์เสมือนจริง (Luckin, R. et al., 2016) ตามแนวทางของ Sahito, Z. H. ความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด” จากผู้เรียน (Sahito, Z. H., 2025) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Holmes, W. การใช้ AI ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกับการใช้ภาษาในชีวิตจริง ส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นใจในการสื่อสารมากขึ้น และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด (Holmes, W., 2023)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ที่ได้นำเสนอผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนเชิงรุกที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการพัฒนาภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม (Preparation: P) ครูวิเคราะห์ผู้เรียน เนื้อหา และวัตถุประสงค์ ออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการ กระบวนการเชิงรุกและปัญญาประดิษฐ์เตรียมสื่อและเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์
 2. การมีส่วนร่วม (Engagement: E) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อน และเครื่องมือ AI ประยุกต์ใช้ความรู้และฝึกทักษะในบริบทต่าง ๆ
 3. การประยุกต์ใช้ (Application: A) ผู้เรียนนำความรู้และทักษะไปใช้ในสถานการณ์จริง ปัญญาประดิษฐ์ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุน สะท้อนการเรียนรู้และระบุจุดที่ต้องพัฒนา
 4. การร่วมมือ (Collaboration: C) ผู้เรียนทำงานร่วมกันในภารกิจและโครงการ ปัญญาประดิษฐ์ช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม
 5. การประเมินผล (Evaluation: E) ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ปัญญาประดิษฐ์ให้ข้อมูลสำหรับการประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปผล ใช้ผลประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้
- โมเดลนี้สร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เชิงลึกและนำไปใช้จริงได้ทันที สามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ตอนที่ 1: หลักการ แนวคิด และวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์

- เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา
- เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) โดยการผสมผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับการเรียนการสอน
- เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

- เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมกลุ่ม อภิปราย และบทบาทสมมติ

2. เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence)

- AI สนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ปรับเนื้อหาตามความสามารถ
- AI ช่วยประเมินผลแบบเรียลไทม์และให้คำติชมเพื่อพัฒนาทักษะ

3. ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication):

- เน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ไม่ใช่แค่ท่องจำไวยากรณ์
- ฝึกทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน ผ่านกิจกรรมใกล้เคียงชีวิตจริง

ตอนที่ 2: รูปแบบการเรียนการสอน (PEACE Model)

1. การเตรียมความพร้อม (Preparation: P):

- AI ช่วยแนะนำเนื้อหาที่สำคัญ เช่น คำศัพท์ ไวยากรณ์ และรูปแบบการสนทนา
- ปรับการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

2. การมีส่วนร่วม (Engagement: E):

- ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเครื่องมือการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนด้วย AI เช่น ระบบรู้จำเสียงพูด เครื่องมือช่วยการเขียน และห้องเรียนออนไลน์
- กิจกรรมการเรียนรู้มีความโต้ตอบ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การประยุกต์ใช้ (Application: A):

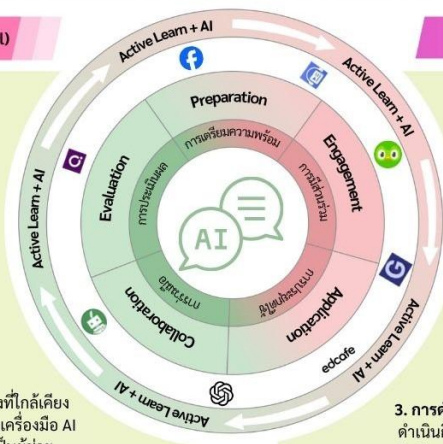
- ผู้เรียนนำทักษะที่เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เช่น การฝึกสนทนาในชีวิตประจำวันผ่านเครื่องมือ AI
- ผู้เรียนได้ฝึกการออกเสียงและการเขียนโดยมี AI เป็นผู้ช่วย

4. การร่วมมือ (Collaboration: C):

- ผู้เรียนร่วมมือกับเพื่อนผ่านแพลตฟอร์มที่สนับสนุนด้วย AI เช่น Facebook Classroom
- ผู้เรียนแบ่งปันความรู้ ทบทวนผลงานซึ่งกันและกันและรับข้อเสนอแนะจากกลุ่ม

5. การประเมินผล (Evaluation: E):

- AI ให้การประเมินผลแบบรายบุคคล โดยให้ข้อมูลย้อนกลับในด้านต่าง ๆ เช่น ไวยากรณ์ ความคล่องแคล่ว การออกเสียง และทักษะการสื่อสาร
- ทั้งครูและผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและระบุจุดที่ต้องปรับปรุงได้

ตอนที่ 3: การนำรูปแบบไปใช้

1. การเตรียมความพร้อม:

- ศึกษาแนวคิดและหลักการพื้นฐานของ PEACE Model ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่จำเป็นประเมินระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน

2. การวางแผนการจัดการเรียนรู้:

- กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน จัดเตรียมสื่อปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตาม PEACE Model:

- ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน P-E-A-C-E อย่างเป็นระบบ บันทึกผลการจัดกิจกรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความเหมาะสมและสถานการณ์

4. การประเมินผล:

- ใช้เครื่องมือประเมินผลที่หลากหลายตามที่ระบุในคู่มือ วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จัดทำรายงานผลการใช้รูปแบบการสอน

ตอนที่ 4: ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1. ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น:

- ผู้เรียนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ
- ผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษทั้งในการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน

2. การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning):

- ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

3. การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน:

- ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการทำงานร่วมกันในกิจกรรมกลุ่ม
- ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารและการให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน

4. การปรับตัวกับเทคโนโลยี:

- ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสื่อสังคมออนไลน์ในการเรียนรู้
- ผู้เรียนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างเหมาะสม

5. การประเมินผลและการพัฒนาตนเอง:

- ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองผ่านการประเมินผลจาก AI
- ผู้เรียนสามารถระบุจุดที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สรุป

โมเดล PEACE Model ที่พัฒนาขึ้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce and Weil โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนเชิงรุกที่บูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการพัฒนาภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา

จากภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกร่วมกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ได้นำเสนอข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 หลักการ แนวคิด และวัตถุประสงค์

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วม และการปฏิสัมพันธ์ พัฒนาทักษะหลากหลาย ส่งเสริมความรับผิดชอบในการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน การคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สามารถวิเคราะห์ข้อมูล เรียนรู้ และเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพและปรับการเรียนรู้ให้เป็นรายบุคคล ให้ข้อเสนอแนะ สนับสนุนการเรียนรู้ และจำลองสถานการณ์จริง มีข้อควรระวังเรื่องการพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์และประเด็นทางด้านจริยธรรม

ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication) เน้นทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ใช้ได้จริง พัฒนาการฟัง พูด อ่าน เขียน อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์จริง เน้นความคล่องแคล่ว ความถูกต้อง และการใช้ภาษาที่เหมาะสม

ตอนที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน PEACE Model

นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน PEACE Model ซึ่งเป็นกระบวนการแบบวงจร

1. การเตรียมความพร้อม (Preparation: P) ครูวิเคราะห์ผู้เรียน เนื้อหา และวัตถุประสงค์ ออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการ กระบวนการเชิงรุกและปัญญาประดิษฐ์เตรียมสื่อและเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์
2. การมีส่วนร่วม (Engagement: E) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อน และเครื่องมือ AI ประยุกต์ใช้ความรู้และฝึกทักษะในบริบทต่าง ๆ
3. การประยุกต์ใช้ (Application: A) ผู้เรียนนำความรู้และทักษะไปใช้ในสถานการณ์จริง ปัญญาประดิษฐ์ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุน สะท้อนการเรียนรู้และระบุจุดที่ต้องพัฒนา
4. การร่วมมือ (Collaboration: C) ผู้เรียนทำงานร่วมกันในภารกิจและโครงการ ปัญญาประดิษฐ์ช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม
5. การประเมินผล (Evaluation: E) ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ปัญญาประดิษฐ์ให้ข้อมูลสำหรับการประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปผล ใช้ผลประเมินเพื่อปรับปรุง การสอนและการเรียนรู้

ตอนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้

1. การจัดการชั้นเรียนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์
2. การออกแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจและบูรณาการ กระบวนการเชิงรุกและปัญญาประดิษฐ์
3. บทบาทครูผู้สอนในการอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ และบูรณาการปัญญาประดิษฐ์อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและการประเมินประสิทธิภาพของการบูรณาการ ปัญญาประดิษฐ์

ตอนที่ 4 ผลที่เกิดกับผู้เรียน

1. ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสูงขึ้น (ความคล่องแคล่ว ความถูกต้อง ความมั่นใจ)
2. พัฒนาทักษะการเรียนรู้เชิงรุก (การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเอง)
3. พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์

การคิด วิเคราะห์)

4. พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี (ความรู้ดิจิทัล การใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้) มีแรงจูงใจและความรับผิดชอบในการเรียนรู้มากขึ้น

สรุปได้ว่า รูปแบบ PEACE Model ที่ผสมผสานการเรียนรู้เชิงรุกและปัญญาประดิษฐ์ ถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เตรียมความพร้อมด้วยทักษะที่จำเป็นสำหรับอาชีพในอนาคตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น นักศึกษาร้อยละ 82.5 มีผลการประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยมีพัฒนาการที่ชัดเจนในด้านการพูดโต้ตอบ การอธิบายความคิดเห็น และการนำเสนอข้อมูล นักศึกษามีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริงมากขึ้น นอกจากนี้ ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถใช้เครื่องมือ AI เช่น โปรแกรมฝึกพูดอัตโนมัติและแชทบอทภาษาอังกฤษ เพื่อฝึกฝนอย่างต่อเนื่องนอกเวลาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในด้านความพึงพอใจ นักศึกษาร้อยละ 90 สะท้อนถึงความเหมาะสมของรูปแบบกับบริบทการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษา ซึ่งรูปแบบ PEACE Model ไม่เพียงแต่เป็นการปรับบทบาทของผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งออกแบบให้ จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวคิด “Learning by Doing” เข้ากับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงรุกที่นักเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับ AI ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น แต่ขยายออกไปสู่พื้นที่การเรียนรู้นอกระบบที่มีความยืดหยุ่นและท้าทายมากยิ่งขึ้น กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ก่อให้เกิดแรงจูงใจภายใน ช่วยเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการใช้ภาษาอังกฤษ และเพิ่มความมั่นใจในการนำภาษาไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทของวิชาชีพและการสื่อสารในสถานการณ์จริง อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่หลากหลาย ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เพียงพอ ความพร้อมและทักษะของครูผู้สอน รวมถึงความเข้าใจในแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงควรมีการอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี AI และสามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตนเอง นอกจากนี้ ควรมีการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ AI ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอาชีวศึกษาไทย ทั้งในด้านเนื้อหา ฟังก์ชันการใช้งาน และบริบททางวิชาชีพ ในส่วนของข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ควรมีการส่งเสริมให้มีการขยายผลรูปแบบ PEACE Model ไปยังรายวิชาอื่น โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาษา

การสื่อสาร และวิชาชีพงาน เนื่องจากรูปแบบนี้สามารถบูรณาการการเรียนรู้ทั้งทักษะภาษาอังกฤษและทักษะวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาแพลตฟอร์ม AI ภาษาไทยที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียนไทย เพื่อส่งเสริมการใช้ AI ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน รวมถึงควรสนับสนุนการวิจัยเชิงทดลองที่มีระยะยาวมากขึ้น เพื่อติดตามผลของรูปแบบการเรียนรู้ที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง หรือแม้แต่ในการทำงานจริงหลังจากจบการศึกษา นอกจากนี้ การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาผลกระทบของการใช้ AI ต่อเจตคติ ทักษะคิด และแรงจูงใจของผู้เรียนในเชิงลึกมากขึ้น รวมทั้งควรศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย และควรมีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ AI ที่สามารถนำไปปรับใช้ในสถาบันต่าง ๆ ได้อย่างยืดหยุ่นและเป็นระบบ กล่าวโดยสรุป รูปแบบ PEACE Model ที่บูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับปัญญาประดิษฐ์ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นแนวทางที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่อย่างแท้จริง ทั้งในด้านการเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษที่ใช้ได้จริง และการยกระดับศักยภาพของผู้เรียนไทยให้สามารถแข่งขันในเวทีระดับสากลได้อย่างมั่นใจและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนนโยบายและทิศทางการศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2561). วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนเอกชน. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(3), 363-372.
- Holmes, W. (2023). The unintended consequences of artificial intelligence and education (Report). Education International. Retrieved November 14, 2024, from <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10179267/>
- Lewis, M. P. (2013). *Ethnologue: Languages of the World*. (17th ed.). Dallas: SIL International.
- Luckin, R. et al. (2016). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education*. London: Pearson Education.
- Mukhallafi, T. R. (2020). A pronunciation-based English reading assessment using AI voice analysis. *Journal of Language and Technology*, 10(2), 55-72.
- OECD. (2022). *Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030*. Retrieved November 14, 2024, from <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
- Richards, J. C. (2015). *Key issues in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sahito, Z. H. (2025). The Effectiveness of Active Learning Strategies in Enhancing Student Engagement and Academic Performance. Retrieved November 14, 2024, from <https://shorturl.asia/j2dHe>
- Santhosh, N. (2025). English as a Global Language: Its Importance and Issues. *International Journal of Research Publication and Reviews*, 6(5), 5528-5533.

Wang, T. (2020). Automatic English question generation for reading comprehension assessment using AI. *Journal of Educational Measurement and Evaluation*, 12(3), 45-59.

World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. Retrieved November 14, 2024, from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/>

กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประเทศไทย*

ADAPTATION STRATEGIES OF ENTREPRENEURS IN THAILAND'S TOURISM AND HOSPITALITY INDUSTRY

ชุติกกร พรุ่งเกียรติ, พรหมจิรา เจาลา*, ศุภรัตน์ วัลถกานนท์

Chutikorn Prungkiat, Promchira Chaola*, Suparat Wanlakanon

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ สุรินทร์ ประเทศไทย

Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus, Surin, Thailand

*Corresponding author E-mail: piya.ke@rmuti.ac.th

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของประเทศไทยเผชิญการแข่งขันสูงทั้งในและต่างประเทศ พร้อมกับปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า พฤติกรรมผู้บริโภคที่ไม่แน่นอน เศรษฐกิจที่มีความผันผวน ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่สามารถพึ่งพาวิธีดำเนินธุรกิจแบบเดิมได้ การมีกลยุทธ์การปรับตัวที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและความอยู่รอดในอุตสาหกรรม บทความนี้เสนอและวิเคราะห์กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประเทศไทย รวมถึงเสนอแนวทาง การประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมจากฐานข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ ผลการวิเคราะห์เอกสารพบว่า กลยุทธ์การปรับตัวที่เหมาะสมของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประเทศไทย 10 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ ACTIVENESS และ ผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้กลยุทธ์นี้ ภายใต้ขั้นตอนการดำเนินการ ใน 3 กลุ่มกลยุทธ์ ได้แก่ กลุ่มกลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างความพร้อมภายใน ประกอบด้วย พัฒนากำลังคนให้ตรงกับทิศทางอุตสาหกรรม (A) วัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (C) ผสานเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ให้เข้ากับธุรกิจ (T) เสริมความยืดหยุ่นขององค์กร (E) กลุ่มกลยุทธ์ที่ 2 การออกแบบประสบการณ์และคุณค่า ประกอบด้วย การออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ (I) สร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้า (V) พัฒนาทักษะบริการอย่างมืออาชีพ (E) และกลุ่มกลยุทธ์ที่ 3 การขยายขีดความสามารถสู่ภายนอก ประกอบด้วย สร้างเครือข่ายและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (N) มาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัย (S) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (S) โดยคาดว่ากลยุทธ์ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัว แข่งขันกับคู่แข่งในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การปรับตัว, กลยุทธ์ ACTIVENESS, การพัฒนาผู้ประกอบการ, การท่องเที่ยวและบริการ

Abstract

Thailand's tourism and hospitality industry is facing significant competitive pressures from both domestic and international markets, alongside rapid shifts of environmental factors such as technological advancement, unpredictable consumer behavior, and economic volatility. These dynamic conditions have made traditional business approaches insufficient, making effective adaptation strategies essential for maintaining competitive advantage and ensuring business continuity in this ever-changing industry. This article examines and synthesizes adaptation strategies employed by entrepreneurs in Thailand's tourism and hospitality industry, while presenting a comprehensive framework for strategy implementation to enhance operational effectiveness. Drawing from an extensive review of established academic literature and industry publications, this paper conceptualizes ten key adaptation strategies under the unified "ACTIVENESS Strategy" framework. The analysis reveals that entrepreneurs can systematically apply the ACTIVENESS approach through three integrated strategic dimensions. The first dimension, Internal Readiness Enhancement, aligning workforce development with industry trajectories (A), cultivating organizational cultures that embraces digital transformation (C), technology and artificial intelligence integration (T), and enhancing organizational agility (E). The second dimension, Experience & Value Design, incorporates innovative service design methodologies (I), value co-creation with customers (V), and elevating professional service competencies (E). The third dimension, Strategic Engagement & Resilience, includes strategic network and partnership building (N), strengthening safety and hygiene standards (S), and sustainable tourism development practices (S). This comprehensive strategic framework offers practical guidance for entrepreneurs who seek to enhance their adaptive capabilities, maintain industry competitiveness, and achieve sustainable organizational growth.

Keywords: Adaptation Strategies, ACTIVENESS Strategy, Entrepreneurial Development, Tourism and Hospitality Industry

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2567 ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถสร้างรายได้รวมได้ถึง 1.67 ล้านล้านบาท ขณะที่จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศอยู่ที่ 35.54 ล้านคน ผลกระทบมวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism GDP) ในไตรมาสที่ 3 มีมูลค่า 650,952 ล้านบาท หรือร้อยละ 14.16 ของ GDP ทั้งหมด (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568) จากการจัดอันดับดัชนีความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (TTCI) ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 47 จาก 119 ประเทศทั่วโลก สะท้อนศักยภาพในการฟื้นตัวของอุตสาหกรรมภายหลังวิกฤตโควิด-19 โดยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากถึงร้อยละ 88 ของระดับก่อนเกิดการแพร่ระบาด (บัณฑิตย์ พิณอุดม, 2567) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้

กระตุ้นการจ้างงานในภาคธุรกิจ ส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค และอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศอย่างยั่งยืน (กองยุทธศาสตร์และประสานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน, 2567)

แม้ภาครัฐจะมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการยังคงเผชิญกับความท้าทายจากบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การเมืองระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ เทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดด พฤติกรรมผู้บริโภคที่ซับซ้อน และการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง (ตราดุลย์ นรนิติผดุงการ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์, 2563) ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินธุรกิจในรูปแบบเดิมได้ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Teece, D. J. et al., 1997) สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดคำถามสำคัญว่า ผู้ประกอบการสามารถใช้กลยุทธ์การปรับตัวอย่างไรเพื่อแข่งขันและอยู่รอดในอุตสาหกรรมที่มีพลวัตสูง “กลยุทธ์การปรับตัว” จึงเป็นกลไกสำคัญในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง ด้วยการพัฒนาความสามารถในการปรับตัว (Dynamic Capabilities) ที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถปรับกระบวนการให้สอดคล้องกับตลาดและสภาพแวดล้อม (Teece, D. J. et al., 1997) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เปราะบาง การมีกลยุทธ์ที่ปรับตัวได้ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งไม่เพียงเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการคิดเชิงกลยุทธ์ การออกแบบบริการ การจัดการองค์กร และการสร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้า (Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V., 2004) ทั้งนี้ ความสามารถในการปรับตัวขององค์กรส่งผลโดยตรงต่อความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นการปรับบริการให้ตอบสนองตลาด การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า หรือการเสริมความยืดหยุ่นภายในองค์กร (Teece, D. J. et al., 1997)

การปรับตัวที่มีประสิทธิภาพสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางธุรกิจ ช่วยให้องค์กรรับมือกับวิกฤตที่ไม่คาดคิด เช่น โรคระบาด ภัยธรรมชาติ หรือความผันผวนของตลาดโลก อีกทั้งยังช่วยขับเคลื่อนการเติบโตได้อย่างยั่งยืน บทความนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้กลยุทธ์การปรับตัวในบริบทของผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของประเทศไทย โดยใช้ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแนวทางที่ช่วยให้ผู้ประกอบการมีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และวางรากฐานเพื่อรองรับการฟื้นตัวของอุตสาหกรรมในอนาคต

กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประเทศไทย

กลยุทธ์การปรับตัว (Adaptation Strategy) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้องค์กรตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรากฐานจากทฤษฎีการจัดการ เชิงกลยุทธ์ ที่เน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตของตลาด โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่เผชิญวิกฤตด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีควบคู่กัน (Evans, N. G., 2015) เครื่องมืออย่าง SWOT และ PESTLE Analysis ช่วยประเมินปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพธุรกิจ (Yüksel, I., 2012) ขณะที่แนวคิด “Dynamic Capabilities” (Teece, D. J. et al., 1997) เน้นความสามารถในการจัดการทรัพยากรและปรับตัวต่อ ความไม่แน่นอน ผู้ประกอบการที่ปรับใช้เทคโนโลยีและขยายตลาดได้รวดเร็ว มักฟื้นตัวจากวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การสร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้าและความคล่องตัวขององค์กร (Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V., 2004); 2004; (Doz, Y. L. & Kosonen, M., 2010) จากการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า กลยุทธ์การปรับตัวช่วยเสริม

ขีดความสามารถการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงวิกฤตผู้ประกอบการจำเป็นต้องใช้แนวทางใหม่ เพื่อฟื้นฟูและเพิ่มความยืดหยุ่น (Sigala, M., 2020) การใช้เทคโนโลยีและสร้างพันธมิตรทางธุรกิจช่วยให้ฟื้นตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยเหล่านี้เป็นรากฐานสำหรับการออกแบบ แนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการไทย เพื่อรับมือความท้าทาย เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันอย่างยั่งยืน

1. กลยุทธ์การปรับตัว “ACTIVENESS”

บทความนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเชิงระบบ (Documentary Systematic Review) โดยศึกษาทฤษฎีองค์ประกอบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของประเทศไทย ข้อมูลที่ใช้ได้มาจากฐานข้อมูลวิชาการที่เชื่อถือได้ ได้แก่ คุกกี้ลสกอลาร์ (Google Scholar) และไทยโจ (ThaiJo) ซึ่งครอบคลุมงานวิจัย บทความ และวารสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รวบรวมและคัดกรองบทความจนเหลือ จำนวน 37 เรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา เนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์ครอบคลุมด้านสำคัญของการปรับตัว เช่น กลยุทธ์การปรับตัว การบริหารทรัพยากรบุคคล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ และการให้บริการเชิงนวัตกรรม จากนั้นได้ใช้กรอบ SWOT และ PESTLE Analysis ในการประเมินปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้ประกอบการ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์กลยุทธ์การปรับตัวที่เหมาะสมกับบริบทของภาคธุรกิจท่องเที่ยวและบริการในประเทศไทย โดยสรุปออกมาเป็นโมเดลกลยุทธ์การปรับตัวภายใต้ชื่อ “ACTIVENESS” ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์สำคัญ 10 ประการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการสังเคราะห์กลยุทธ์ “ACTIVENESS” โดยอิง SWOT และ PESTLE Analysis

1.1 พัฒนากำลังคนให้ตรงกับทิศทางอุตสาหกรรม (Aligning Workforce Development with Industry Trajectories: A)

การพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับทิศทางอุตสาหกรรม คือ การเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

และบริการ ที่ไวต่อปัจจัยภายนอก เช่น เทคโนโลยี พฤติกรรมผู้บริโภค การระบาดของโรค และวิกฤตเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้น การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อรับมือกับความไม่แน่นอน (Evans, N. G., 2015) แนวคิด “Dynamic Capability” เชื่อว่าองค์กรที่เรียนรู้และใช้ศักยภาพบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะรักษาความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Teece, D. J. et al., 1997) แร่งงานที่ปรับตัวรวดเร็ว มีจิตบริการ และเข้าใจนักท่องเที่ยวจึงเป็นทรัพยากร เชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อคุณภาพบริการและความอยู่รอดขององค์กร โดยเฉพาะในบริบทไทย ที่มุ่งเน้น การมีจิตบริการ ความจริงใจ และทัศนคติที่ดีต่อผู้รับบริการ ซึ่งต้องพัฒนาควบคู่กับทักษะทางเทคนิค (อธิป จันทรสุริย์, 2564); (เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ และคณะ, 2566)

องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนากำลังคน คือ การวิเคราะห์แนวโน้มทักษะจำเป็นในอนาคต เช่น ทักษะดิจิทัลและภาษาซึ่งเป็นพื้นฐานยุคดิจิทัล (Van Laar, E. et al., 2017) การออกแบบหลักสูตรตอบโจทย์ กลุ่มงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวทางสำคัญ (อารีย์ จันทรทอง และวัฒนา สะเดาแก้ว, 2565) รวมถึงการส่งเสริมระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ ฝึกงานจริง ระบบพี่เลี้ยง และกิจกรรมชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง (Colardyn, D. & Bjornavold, J., 2004) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และภาคเอกชน ตามแนวคิด เกลียวสามประสาน (Triple Helix Model) และการประเมินผล เช่น ตัวชี้วัดความสำเร็จหลังอบรม การวิเคราะห์ผล จากการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ เหล่านี้จะเกิดผลได้จริงเมื่อมีวัฒนธรรมองค์กรสนับสนุน การเรียนรู้ ผู้บริหาร ระดับสูงเข้าใจและสนับสนุนความต้องการพนักงาน (วิภาดา เกษธรรมพิทักษ์ และคณะ, 2565)

งานวิจัยในระดับประเทศและนานาชาติยืนยันความสำคัญของการพัฒนาทักษะแรงงานต่อผลลัพธ์ ทางธุรกิจ โดยแนวคิดทุนมนุษย์เชื่อว่า การลงทุนในการฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มมูลค่าแรงงานโดยตรง องค์กรทั่วโลกเร่งยกระดับและเสริมทักษะใหม่ (Upskilling & Reskilling) หลังวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อรักษาขีดความสามารถแข่งขัน (World Economic Forum, 2020) สำหรับบริบทประเทศไทย พบว่า การอบรมที่มีคุณภาพเพิ่มความสามารถทำงานและความพึงพอใจพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ (นัชธีรวรรณ ชาญกิจ และปริยา รินรัตน์, 2561) ทักษะการสื่อสารที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมประสิทธิภาพการบริการ ลูกค้าและทำงานร่วมกับทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในยุคปัจจุบัน (แจ่มจันทร์ บุญโญปกรณ์, 2565) จากหลักฐานเหล่านี้ กลยุทธ์การพัฒนากำลังคนจึงไม่ใช่แค่แนวทางนโยบาย แต่เป็นรากฐานสำคัญใน การเพิ่มขีด ความสามารถและสร้างความยั่งยืนให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระยะยาว (เจ็ดฤดี ชินเวโรจน์, 2566)

1.2 วัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Cultivating Organizational Cultures Receptive to Digital Transformation: C)

ในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล มีความสำคัญต่อการพัฒนาและความอยู่รอดในระยะยาว โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่เผชิญ แรงกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมนี้ช่วยเสริมสร้าง เครือข่ายสังคมและความสามารถปรับตัวในยุคดิจิทัล ลดแรงต้านภายในองค์กร เสริมความยืดหยุ่น และสนับสนุน นวัตกรรม ส่งผลต่อการบริหารจัดการและประสิทธิภาพองค์กร (พีระ ดีเลิศ และคณะ, 2567) องค์กรที่ผนวก

วัฒนธรรมท้องถิ่นกับแนวคิดที่ตอบสนองตลาดได้ทันทั่วทั้งที่ และการส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีในผู้ประกอบการ เป็นกลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรอย่างยั่งยืนในบริษัทไทย (นัชสนัทธ์ งามวิจิตร, 2564)

องค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรยุคดิจิทัล ได้แก่ 1) สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยพัฒนาทักษะใหม่ผ่านการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้ออนไลน์ (E-learning) (วัชรพงศ์พันธุ์ อุปันท์ และคณะ, 2564) 2) การสื่อสารที่เปิดกว้าง สร้างความไว้วางใจ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความเข้าใจ ร่วมกัน โดยผู้นำสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโปร่งใส (พลภัทร บริรักษ์ธนกุล และคณะ, 2568) 3) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็นและทดลองแนวคิดใหม่ (ศักดิ์รินทร์ ศรีหาบงค์ และพระมหากิตติ กิตติเมธี, 2567) 4) การยอมรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจ และพฤติกรรม เพื่อรับมือ “ดิจิทัล ดิสรัปชัน” อย่างทันทั่วทั้งที่ (ปิยากร หวังมหาพร, 2566) และ 5) สร้างความสัมพันธ์ในทีม ลดช่องว่างเจเนอเรชันและส่งเสริมความร่วมมือภายในองค์กร (วิจิตรา สำแดงไชย และคณะ, 2567) องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้องค์กรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการพร้อมรับมือและเติบโตอย่างยั่งยืน

งานวิจัยสนับสนุนว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมเปิดรับการเปลี่ยนแปลงช่วยให้องค์กรตอบสนองเทคโนโลยีและตลาดได้ดี เพิ่มประสิทธิผล และเสริมความสามารถแข่งขัน (ปิยากร หวังมหาพร, 2566) องค์กรที่มีวัฒนธรรมดังกล่าวลดอัตราการลาออกและเพิ่มความจงรักภักดี (Pathan, M. S. K., 2023) ผู้นำที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และนวัตกรรมสร้างบรรยากาศเปิดกว้างเอื้อต่อการเปลี่ยนผ่านสู่วัฒนธรรมดิจิทัล (Westerman, G. et al., 2012) ช่วยให้องค์กรนำเทคโนโลยีใหม่ได้เร็วขึ้น ลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพบริการอย่างชัดเจน สรุปว่า กลยุทธ์สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับดิจิทัลไม่ใช่แค่โครงสร้างหรือเทคโนโลยี แต่เป็นรากฐานสำคัญของความสามารถแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการไทย

1.3 ผสานเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ให้เข้ากับธุรกิจ (Technology and Artificial Intelligence Integration: T)

การผสานเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับธุรกิจนับเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัล โดย AI ไม่เพียงช่วยลดภาระงานซ้ำซาก แต่ยังวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ คาดการณ์แนวโน้มตลาด และช่วยตัดสินใจอย่างแม่นยำ ซึ่งมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่ต้องตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Ivanov, S. H. & Webster, C., 2019) สำหรับบริษัทไทย การใช้ AI ช่วยปรับบริการให้ตรงความต้องการเฉพาะบุคคล เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภายในองค์กร และส่งเสริมความได้เปรียบในการแข่งขัน ในยุคที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับประสบการณ์ส่วนตัวและการเข้าถึงผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลาย (กฤษวัฒน์ จิตวโรภาสกุล และคณะ, 2566)

องค์ประกอบหลักของการผสาน AI กับธุรกิจแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ โดยใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าเพื่อออกแบบบริการที่ตรงจุด (Davenport, T. H. et al., 2020) 2) การทำงานอัตโนมัติ เช่น ระบบการเงิน สินค้าคงคลัง และแชทบอท 3) การปรับปรุงประสบการณ์ลูกค้า โดยวิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อเสนอสิ่งที่ตอบโจทย์รายบุคคล (Lemon, K. N. & Verhoef, P. C., 2016) และ 4) การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น การประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) หรืออินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) เพื่อรองรับการเติบโตของ AI ในระดับปฏิบัติ ผู้ประกอบการไทยเริ่มใช้เทคโนโลยี

เหล่านี้จริง เช่น ระบบจองอัตโนมัติ การสื่อสารดิจิทัล และการวิเคราะห์รีวิวกู้ค่า (บิลลี อะโคดมี และอำภาศรี พ้อคำ, 2565) ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวเชิงรุกของธุรกิจบริการไทย

งานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าองค์กรที่ใช้ AI อย่างมีแบบแผน เช่น การคาดการณ์อุปสงค์และการบริหารทรัพยากรบุคคล สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ถึงร้อยละ 20-30 (Chui, M. et al., 2016) อีกทั้งยังช่วยสร้างประสบการณ์เฉพาะบุคคลซึ่งเป็นหัวใจของบริการสมัยใหม่ สำหรับประเทศไทย ผู้ประกอบการสามารถเริ่มต้นด้วยเทคโนโลยีต้นทุนต่ำ เช่น ระบบระบบการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-CRM) การวิเคราะห์โซเชียลมีเดียเพื่อเตรียมพร้อมต่อการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในอนาคต กลยุทธ์เหล่านี้เหมาะสมกับธุรกิจรายเล็กและกลาง และหากดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ องค์กรจะสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนและพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของตลาดในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ (Innovative Service Design Methodologies: I)

การออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ คือ กระบวนการพัฒนาบริการที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและแตกต่างให้กับลูกค้า ที่เหนือกว่าการตอบสนองความต้องการพื้นฐานไปสู่การสร้าง ความประทับใจ และความผูกพันกับแบรนด์ (Stickdorn, M. et al., 2018) แนวคิดนี้ได้รับความนิยมในอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยประสบการณ์ เช่น ท่องเที่ยว โรงแรม และบริการ ซึ่งมีการแข่งขันสูงและต้องการความแตกต่างในตลาด (Pine, B. J. & Gilmore, J. H., 1999) ผู้บริโภคยุคใหม่โดยเฉพาะในประเทศไทยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่เฉพาะตัวและสร้างแรงบันดาลใจ องค์กรจึงนำแนวคิดนี้มาใช้ เช่น การออกแบบบรรยากาศโรงแรมให้สะท้อนศิลปะและวัฒนธรรมไทย รวมถึงการใช้สื่ออินฟลูเอนเซอร์เพื่อสื่อสารประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ (ระชานนท์ ทวีผล และคณะ, 2568)

องค์ประกอบหลักของการออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการเชิงลึกของลูกค้า (Customer Insights) เพื่อเข้าใจพฤติกรรมและแรงจูงใจ การสร้างเส้นทางประสบการณ์ลูกค้า (Customer Journey Mapping) เพื่อปรับปรุงแต่ละจุดสัมผัสของบริการ (Richardson, A., 2010) การสร้างสรรค์ร่วมกับลูกค้า (Co-Creation) ที่ช่วยให้บริการตอบสนองความต้องการเฉพาะตัวได้ดียิ่งขึ้น (Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V., 2004) และการใช้เทคโนโลยีเสริม เช่น ความเป็นจริงเสริม/เสมือน (AR/VR) และการประยุกต์ใช้กลไกของเกมกับบริบทที่ไม่ใช่เกม (Gamification) เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและการมีส่วนร่วม โดยพนักงานเองก็เป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดประสบการณ์ตามที่ออกแบบไว้ ซึ่งสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่องค์กรต้องนำมาใช้เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน

งานวิจัยทั้งในระดับนานาชาติและในประเทศไทยได้ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบบริการที่เน้นประสบการณ์มีผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ (Wirtz, J. & Lovelock, C., 2018) เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น AR/VR และ Gamification ช่วยเสริมประสบการณ์ให้สนุกและน่าจดจำยิ่งขึ้น (Stickdorn, M. et al., 2018) สำหรับประเทศไทย แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในธุรกิจโรงแรมเพื่อสร้างความโดดเด่นของบริการ (ศุภวิทย์ ราศรี และพัศพันธ์ ชาญวสุนันท์, 2566) รวมถึงการใช้สื่ออินฟลูเอนเซอร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า การออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ไม่เพียงสร้างมูลค่าทางธุรกิจ แต่ยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรในอุตสาหกรรมบริการไทย

1.5 สร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้า (Value Co-Creation with Customers: V)

การสร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้าเป็นแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรและลูกค้าในการพัฒนาสินค้าและบริการให้ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะบุคคลอย่างแท้จริง โดยเฉพาะยุคเศรษฐกิจฐานประสบการณ์ซึ่งลูกค้าไม่ได้เป็นเพียงผู้บริโภค แต่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณค่าที่ได้รับ (Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V., 2004) สำหรับภาคบริการของไทย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แนวคิดนี้ช่วยให้องค์กรออกแบบประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความคาดหวังของลูกค้าที่หลากหลาย (Grönroos, C., 2011) นอกจากนี้จะเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเด่นด้านวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืนของอุตสาหกรรมบริการไทย (Payne, A. et al., 2008)

กลยุทธ์การสร้างคุณค่าร่วม ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของลูกค้าอย่างแท้จริง เริ่มจากการเปิดช่องทางสื่อสารแบบสองทาง เช่น แบบสอบถาม ทีวีออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่อด้วย การใช้เทคโนโลยี เช่น E-CRM และการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อเข้าใจความต้องการเชิงลึกและพัฒนาบริการให้ตรงใจยิ่งขึ้น (Grönroos, C., 2011) ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมร่วมคิดกับลูกค้า (Co-Ideation) และเวิร์กชอปต่าง ๆ ช่วยให้ลูกค้ารู้สึกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V., 2004) สำหรับบริบทไทย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น เทศกาลพื้นบ้านหรือเวิร์กชอปอาหารท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน (ดุลเทศ แสนวิเศษ และคณะ, 2566)

งานวิจัยต่างประเทศและในประเทศต่างยืนยันว่าแนวคิดนี้ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า (Grönroos, C., 2011) การมีส่วนร่วมของลูกค้าไม่เพียงสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ แต่ยังส่งเสริม การกลับมาใช้บริการซ้ำและบอกต่อ (Payne, A. et al., 2008) โดยเฉพาะในบริบทไทย แนวคิดนี้ถูกนำไปใช้ในธุรกิจขนาดเล็ก เช่น โรงแรมบูติก ร้านอาหาร และกิจการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้ลูกค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลัง COVID-19 (เรืองฉาย เรืองยังมี, 2566) สรุปได้ว่าการสร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้าเป็นกรอบคิดเชิงกลยุทธ์ที่เสริมความสามารถในการแข่งขัน และสนับสนุนการเติบโตอย่างยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการของไทย

1.6 เสริมความยืดหยุ่นขององค์กร (Enhancing Organizational Agility: E)

การเสริมความยืดหยุ่นขององค์กร หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวและดำเนินกลยุทธ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพท่ามกลางความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (Doz, Y. L. & Kosonen, M., 2010) แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ โรคระบาด และความผันผวนทางเศรษฐกิจ องค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูงสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ได้ทันที่ เช่น การหันมาเน้นตลาดในประเทศ และพัฒนาบริการใหม่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ความยืดหยุ่นไม่ได้ช่วยเพียงการอยู่รอดในภาวะวิกฤติเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว (Rigby, D. K. et al., 2016)

องค์ประกอบของความยืดหยุ่นองค์กร ประกอบด้วย การลดขั้นตอนการตัดสินใจเพื่อลดความล่าช้า การกระจายอำนาจให้หน่วยปฏิบัติการตัดสินใจได้ใกล้ชิดสถานการณ์จริง (Doz, Y. L. & Kosonen, M., 2010) และการสร้างทีมข้ามสายงานเพื่อเสริมการบูรณาการ นอกจากนี้ การนำเครื่องมือบริหารตามแนวคิดแบบคล่องตัว (Agile)

เข้ามาใช้ เช่น เป้าหมายและผลลัพธ์หลัก (OKRs) และกระบวนการทำงานแบบสกรัม (Scrum) ยังช่วยให้องค์กรสามารถทำงานแบบเน้นผลลัพธ์และปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่น อีกทั้งองค์กรที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และเปิดรับการเปลี่ยนแปลง จะสามารถรับมือกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่าองค์กรที่มีความยืดหยุ่นสามารถรับมือกับวิกฤตและสร้างนวัตกรรมได้ดีกว่าคู่แข่ง (Rigby, D. K. et al., 2016) ในประเทศไทย กลุ่มโรงแรมบูทีคในภาคเหนือเป็นตัวอย่างที่สามารถปรับตัวจากตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติสู่ตลาดในประเทศได้อย่างรวดเร็ว (อธิป จันทรสุริย์, 2564) นอกจากนี้การจัดโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นและเปิดรับการเปลี่ยนแปลง ยังมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพของธุรกิจที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เช่น ธุรกิจท่องเที่ยวไทย (ลัดดา ปินตา, 2566) สรุปได้ว่า ความยืดหยุ่นขององค์กรเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเติบโตอย่างยั่งยืนในโลกธุรกิจยุคใหม่

1.7 สร้างเครือข่ายและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Networking and Strategic Alliances: N)

การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ความร่วมมือระหว่างองค์กรทั้งภายในและภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน พัฒนานวัตกรรม และขยายตลาด (Gulati, R., 1998) กลยุทธ์นี้มีความสำคัญในยุคเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่มีลักษณะการพึ่งพาเครือข่ายสูง เช่น โรงแรม ร้านอาหาร สายการบิน และหน่วยงานรัฐ ในบริบทของประเทศไทย การสร้างพันธมิตรมีบทบาทสำคัญในการเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการรายย่อยให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดที่ผันผวนสูง ทั้งนี้ ความร่วมมือที่มีโครงสร้างชัดเจนยังช่วยลดต้นทุน เพิ่มโอกาสทางธุรกิจ และเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงในช่วงวิกฤต

องค์ประกอบหลักของการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทาน เช่น โรงแรมกับสายการบินและบริษัททัวร์ เพื่อให้บริการแบบครบวงจร การเข้าร่วมเครือข่ายอุตสาหกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและเทคโนโลยี รวมถึงการทำข้อตกลงแบบชนะ-ชนะ ที่โปร่งใสและมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งช่วยเสริมความไว้วางใจและลดความขัดแย้ง พันธมิตรที่มีองค์ประกอบเหล่านี้จะมีแนวโน้มในการร่วมมืออย่างยั่งยืนในประเทศไทย กลยุทธ์ดังกล่าวปรากฏผ่านการร่วมมือพัฒนาแพ็คเกจท่องเที่ยวชุมชน การเชื่อมโยงกับรัฐ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาระบบจองออนไลน์ที่ทันสมัย (นิติ ศิริจรรยา, 2568)

งานวิจัยสนับสนุนว่า องค์กรที่มีพันธมิตรเชิงกลยุทธ์แข็งแกร่งจะมีความสามารถในการลดความเสี่ยง ขยายตลาด และพัฒนานวัตกรรมได้ดีกว่าองค์กรที่ขาดเครือข่าย (Gulati, R., 1998) ตัวอย่างในประเทศไทย ได้แก่ เครือข่ายโรงแรมในพัทยาที่ร่วมมือกันในช่วงวิกฤต เพื่อลดต้นทุนและสร้างกิจกรรมร่วม (แพรวลฎา พจนารถ และณกมล จันทรสม, 2566) รวมถึงการลงทุนด้านเครือข่ายการบินภาคเหนือที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง (นิติ ศิริจรรยา, 2568) ดังนั้น การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยั่งยืน เพิ่มความสามารถในการปรับตัว และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวไทยในยุคปัจจุบัน

1.8 พัฒนาทักษะบริการอย่างมืออาชีพ (Elevating Professional Service Competencies: E)

การพัฒนาทักษะบริการอย่างมืออาชีพ คือ การเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และทักษะสำคัญให้แก่ พนักงานในการให้บริการที่มีคุณภาพสูง ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้ง

สร้างประสบการณ์เชิงบวก เช่น การสื่อสารที่ชัดเจน การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความภักดีของลูกค้าและความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ธุรกิจบริการขนาดกลางและเล็ก เช่น โรงแรมท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และร้านอาหาร จำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่ตอบสนองต่อลูกค้าที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม การบริการที่เข้าใจความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นหัวใจของการสร้างความประทับใจและความภักดีในระยะยาว (Grönroos, C., 1990)

องค์ประกอบหลักของการพัฒนาทักษะบริการ ได้แก่ 1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การฟังอย่างตั้งใจและใช้ภาษาที่เหมาะสม (Hackman, J. R. & Oldham, G. R., 1980) 2) การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างพนักงานกับลูกค้าเพื่อเสริมความพึงพอใจในระยะยาว (Grönroos, C., 1990) และ 3) ทักษะการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งช่วยให้พนักงานสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ทำนายได้อย่างมืออาชีพ (Rahim, M. A., 2011) ตัวอย่างในไทย เช่น การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มเวิร์กเคชัน (Workation Group) ที่ต้องการทั้งการทำงานและการท่องเที่ยวควบคู่กัน (ศุภวิทย์ ราชศรี และพัศพันธ์ ชาญวสุนันท์, 2566); (นิตาพรรณ ดาราไตร และคณะ, 2568)

งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่า การพัฒนาทักษะบริการช่วยยกระดับความพึงพอใจของลูกค้าและส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร (Cronin, J. J. & Taylor, S. A. , 1992); (Bitner, M. J. et al., 1990) การบริการที่เกินความคาดหวังยังส่งผลต่อความภักดีในระยะยาว ซึ่งในประเทศไทย การร่วมมือระหว่างธุรกิจบริการและสถาบันฝึกอบรม เช่น วิทยาลัยการโรงแรม หรือศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในเชียงใหม่และสุราษฎร์ธานี หรือคอร์สการบริการในโรงแรมเมืองรอง เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะบริการอย่างมืออาชีพไม่ใช่เพียงการอบรมบุคลากร แต่เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนและความแตกต่างในตลาดบริการที่มีพลวัตสูง

1.9 มาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัย (Strengthening Safety and Hygiene Standards: S)

มาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัย คือ แนวทางในการจัดการสภาพแวดล้อมการทำงาน และการให้บริการให้ปลอดภัยและปราศจากโรคร้าย โดยเน้นการป้องกันอุบัติเหตุ การแพร่ระบาดของโรค และการรักษาสุขอนามัยในสถานประกอบการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้พนักงานและลูกค้า โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่ต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นหลัก (World Travel & Tourism Council, 2020) ในยุคหลัง COVID-19 ความปลอดภัยด้านสุขอนามัยกลายเป็นจุดขายที่สำคัญและเป็นปัจจัยที่ลูกค้าใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ในประเทศไทย ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร และกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงต้องเร่งยกระดับมาตรฐานด้านนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวและเสริมภาพลักษณ์ที่ปลอดภัย

องค์ประกอบหลักของมาตรฐานดังกล่าว ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายความปลอดภัยที่เข้มงวดและบังคับใช้ได้จริง ครอบคลุมทั้งอุปกรณ์และแนวปฏิบัติ (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2554) 2) การเตรียมพร้อมในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ไฟไหม้หรือเหตุการณ์ไม่คาดคิด โดยมีการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ (บุญพาคำวิเศษณ์, 2561) และ 3) การส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร โดยเน้นความรับผิดชอบร่วมกันทุกระดับ (Geller, E. S., 2001) ทั้งนี้ แนวคิดด้านสุขอนามัยยังสามารถบูรณาการเข้าไปในบริการ เช่น โฮมสเตย์

หรือรีสอร์ทเชิงนิเวศ โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ปลอดภัย บรรลุภัณฑ์สะอาด และการฝึกอบรมพนักงาน อย่างต่อเนื่อง การรับรองมาตรฐานโดยภาครัฐ เช่น ตราสัญลักษณ์ SHA (Amazing Thailand Safety and Health Administration) มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้บริโภค โดยเฉพาะตลาดต่างชาติ

งานวิจัยสนับสนุนว่า มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยมีผลต่อความพึงพอใจและความไว้วางใจของลูกค้า โดยเฉพาะในช่วงที่ผู้บริโภคมีความกังวลเรื่องสุขภาพมากขึ้น (Gössling, S. et al., 2020) การบริหารความปลอดภัยและสุขอนามัยที่ดี ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตพนักงานและภาพลักษณ์องค์กร (สมชาย รุ่งเรือง, 2560) ตัวอย่างเช่น โรงแรมในภูเก็ตและเชียงใหม่ที่ปรับใช้มาตรการใหม่ เช่น การเว้นระยะห่าง ระบบกรองอากาศและแอปพลิเคชันไม่สัมผัส ได้รับผลตอบรับเชิงบวกและสามารถกลับมาแข่งขันในตลาดได้เร็ว (วรินทร์ ยิ่งปากน้ำ และคณะ, 2566) สรุปได้ว่า มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยไม่เพียงช่วยลดความเสี่ยง แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการเสริมคุณภาพบริการ สร้างความยั่งยืนแก่ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวไทยในระยะยาว

1.10 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development Practices: S)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางพัฒนาที่รักษาสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีส่วนร่วมของชุมชน และวางแผนระยะยาวเพื่อลดผลกระทบและรักษาคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (ชาญชัย จิตรเหล้าอาหาร, 2568) นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (รุ่งโรจน์ เมืองลือ และพะยอม ธรรมบุตร, 2560) ในบริบทของไทย การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญของนโยบายภาครัฐและทิศทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักและเมืองรอง เช่น เชียงคาน น่าน แม่ฮ่องสอน และบุรีรัมย์ ซึ่งเน้นสมดุลระหว่างรายได้ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์แท้จริงและชุมชนที่ต้องการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

กลยุทธ์สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและจัดการทรัพยากร เพื่อรักษาคุณค่าและตอบสนองความต้องการท้องถิ่น (อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธรรมา โรจนตระกูล, 2565) 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิม และ 3) การพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ผ่านการฝึกอบรมด้านบริการ การจัดการธุรกิจ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ขยายตัวในหลายภูมิภาค เช่น วิสาหกิจชุมชนบ้านออนใต้ จังหวัดเชียงใหม่ หรือชุมชนยางชุม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนจากฐานราก

งานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะแนวคิดท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ส่งเสริมการเป็นเจ้าของและบริหารจัดการทรัพยากรโดยชุมชน ช่วยลดผลกระทบเชิงลบ เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม ผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ (Scheyvens, R., 1999); (Gössling, S. & Hall, C. M., 2006) ในระดับยุทธศาสตร์ ประเทศไทยส่งเสริมแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และคาร์บอนต่ำ พร้อมมาตรฐานรับรอง เช่น Green Destinations และ SHA Green เพื่อยกระดับคุณภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สงกรานต์ กลมสุข, 2564) นอกจากนี้ยังนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในแผนพัฒนา สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นกลไกสำคัญที่ไม่เพียงเน้นการเติบโตเศรษฐกิจ แต่ยังรักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชน ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับพื้นที่และประเทศ

2. การประยุกต์ใช้กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการ “ACTIVENESS”

การปรับตัวจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่และเติบโตของภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการไทย โดยกลยุทธ์การปรับตัว ACTIVENESS 10 กลยุทธ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้พิจารณาจากการยึดหลักแนวคิดการดำเนินการภายในสู่ภายนอก (Inside-Out Strategic Framework) และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Strategic Maturity Path) เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเริ่มจากการปรับโครงสร้างพื้นฐานภายในองค์กร แล้วค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การตอบสนองภายนอกอย่างยั่งยืน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มกลยุทธ์ ดังนี้

2.1 กลุ่มกลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างความพร้อมภายใน (Internal Readiness Enhancement)

กลยุทธ์กลุ่มนี้มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบพื้นฐานขององค์กร ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล โครงสร้างและเทคโนโลยี เพื่อวางรากฐานที่มั่นคงก่อนขยายศักยภาพสู่ภายนอก ประกอบด้วย 1) พัฒนากำลังคนให้ตรงกับทิศทางอุตสาหกรรม โดยเน้นการยกระดับทักษะและความรู้ให้ทันกับแนวโน้มของตลาด เช่น โรงแรมในเชียงใหม่ ใช้ระบบการเรียนรู้แบบย่อย (Microlearning) และสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (วรรณพรรณ ริมผดี และคณะ, 2564) ดังนั้นองค์กรสามารถใช้การวิเคราะห์ช่องว่างทักษะ (Skill Gap Analysis) ควบคู่กับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เพื่อออกแบบหลักสูตรพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทันสมัย 2) วัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล โดยสนับสนุนให้บุคลากรเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น ร้านอาหารในภาคอีสานใช้เทคโนโลยีช่วยในการสั่งอาหารเพื่อลดการสัมผัสกับลูกค้า เพิ่มความปลอดภัยและความพึงพอใจ (ชัชจรีญา ไบลี และคณะ, 2558) โดยผู้นำจำเป็นต้องส่งเสริมการสื่อสารแบบเปิดและจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและกระตุ้นนวัตกรรมในองค์กร 3) ผสานเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ในเข้ากับธุรกิจ องค์กรสามารถบูรณาการ AI เข้ากับกระบวนการให้บริการอย่างเหมาะสม เช่น โรงแรมในภูเก็ตที่ใช้ระบบการท่องเที่ยวอัจฉริยะ (Smart Tourism) โดยก่อนใช้งาน จำเป็นต้องประเมินศักยภาพองค์กร จัดตั้งทีมด้าน IT เพื่อวางแผนและฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ และ 4) เสริมความยืดหยุ่นขององค์กร เช่น ร้านกาแฟปรับโมเดลธุรกิจสู่บริการเดลิเวอรี่ในช่วงวิกฤต ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างองค์กรที่พร้อมเปลี่ยนแปลง จึงสามารถใช้แนวทาง แบบคล่องตัว (Agile) เช่น การตั้งทีมงานข้ามสายงานและกระจายอำนาจเพื่อให้ตอบสนองได้ทันสถานการณ์

2.2 กลุ่มที่ 2 การออกแบบประสบการณ์และคุณค่า (Experience & Value Design)

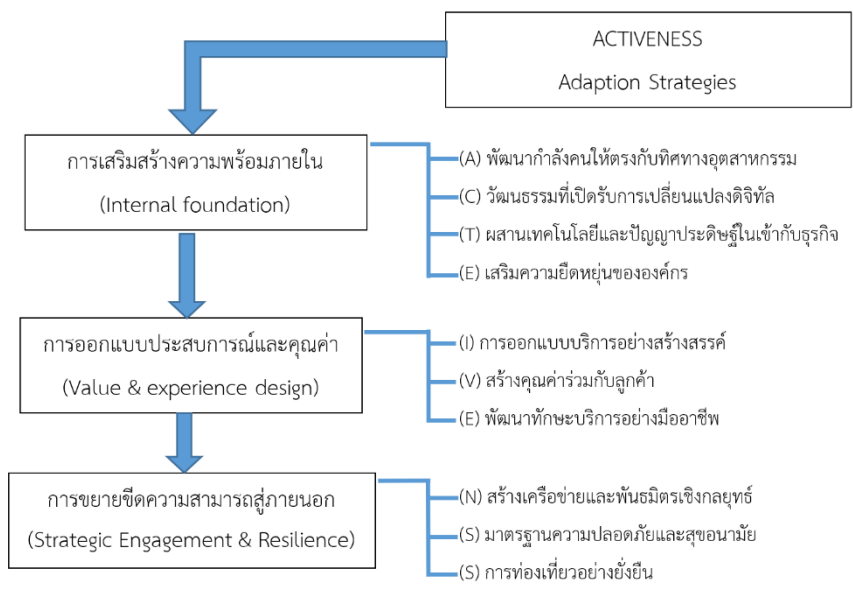
เมื่อองค์กรมีพื้นฐานที่ดีแล้ว มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาคุณค่าที่ส่งถึงลูกค้า ประกอบด้วย 1) การออกแบบบริการอย่างสร้างสรรค์ องค์กรสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาบริการที่แตกต่างและน่าจดจำ เช่น โครงการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ที่ผู้ประกอบการร่วมกับชุมชนออกแบบกิจกรรมทอผ้าไหม ทำอาหารพื้นบ้าน และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งช่วยสร้างประสบการณ์เชิงลึกและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ และคณะ, 2565) จึงจำเป็นต้องจัดเวทีระดมความคิดกับชุมชนและลูกค้าเพื่อระบุความต้องการและจุดเด่น รวมถึงทดลองต้นแบบบริการและเก็บข้อมูลตอบรับเพื่อนำไปปรับปรุง 2) สร้างคุณค่าร่วมกับลูกค้า การมีส่วนร่วมของลูกค้าในการพัฒนาบริการช่วยให้ตอบโจทย์ได้แม่นยำ เช่น โฮมสเตย์มีการจัดเวิร์กช็อปให้นักท่องเที่ยวกำหนดกิจกรรมตามความสนใจ องค์กรต้องมีกลไกรับฟังลูกค้าอย่างเป็นระบบ ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจความพึงพอใจ และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาบริการ และ 3) พัฒนาทักษะบริการอย่างมืออาชีพ ยกระดับทักษะด้านอารมณ์ ความเข้าใจวัฒนธรรม

และภาษาให้กับบุคลากรหน้างาน เช่น โรงแรมในภูเก็ตจัดอบรมด้านภาษาต่างประเทศและวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพการบริการ (บุญพา คำวิเศษณ์, 2561) ดังนั้นจำเป็นต้องจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นทักษะที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของลูกค้า และมีการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กลุ่มที่ 3 การขยายขีดความสามารถสู่ภายนอก (Strategic Engagement & Resilience)

กลุ่มสุดท้ายนี้เน้นการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายกับภายนอก เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กร ประกอบด้วย 1) สร้างเครือข่ายและพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ องค์กรควรเชื่อมโยงกับธุรกิจอื่น ภาครัฐ และชุมชน เพื่อเสริมความแข็งแกร่งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น โรงแรมในพัทยาร่วมมือกับหลายภาคส่วนจัดโปรโมชั่นและปรับกลยุทธ์เพื่อฟื้นตัวจากโควิด (ธิษณา ทาวารี และบุษรา โปวาทอง, 2565) จึงจำเป็นต้องมีช่องทางสื่อสารที่ชัดเจนและสร้างกลไกความร่วมมือ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการหรือทีมงานประสานงานเพื่อวางแผนและติดตามร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 2) มาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัย มาตรการด้านสุขภาพกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในยุคหลังโควิด เช่น รีสอร์ทมีการใช้ระบบการเช็คอินโดยไม่ต้องสัมผัส (Contactless Check-in) เพื่อลดการสัมผัสโดยตรงกับพนักงาน (วรินธร ยังปากน้ำ และคณะ, 2566) องค์กรควรจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ฝึกอบรมพนักงานอย่างเข้มงวด และใช้เทคโนโลยีในการติดตามมาตรฐานเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า และ 3) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์กรต้องเติบโตควบคู่กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เช่น ชุมชนในอำเภอปัว จังหวัดน่าน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พร้อมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อวางแผนอย่างมีส่วนร่วม (ชรัสนันท์ ตาชม และคณะ, 2564) องค์กรจำเป็นต้องร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบผ่านโครงการหรือคณะทำงานร่วมกัน

ภาพที่ 2 การประยุกต์ใช้ ACTIVENESS Adaption Strategies

สรุป

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า กลยุทธ์ ACTIVENESS มุ่งเน้นการเสริมสร้างรากฐานภายใน สร้างคุณค่าแก่ลูกค้า และขยายขีดความสามารถสู่ภายนอกอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวและสร้างความยั่งยืนให้แก่ธุรกิจท่องเที่ยวไทยในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยผู้ประกอบการสามารถนำกลยุทธ์ ACTIVENESS ไปใช้เป็นแนวทางส่งเสริมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ ทั้งการอบรมพัฒนาทักษะบุคลากร การสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ รวมถึงการผลักดันมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยให้เป็นมาตรฐานสากล ภาครัฐจำเป็นต้องสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อให้อุตสาหกรรมเติบโตอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และแข่งขันได้ในระดับสากล นอกจากนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะเชิงวิชาการเพื่อพัฒนางานวิจัยในอนาคต โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ประกอบการ เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกกลยุทธ์อย่างชัดเจน รวมทั้งต้องขยายขอบเขตไปยังผู้ประกอบการประเภทต่าง ๆ เช่น ธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ หรือธุรกิจชุมชน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมและสะท้อนความเป็นจริงของอุตสาหกรรมอย่างรอบด้าน และพิจารณาการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เพื่อเรียนรู้กลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จในบริบทอื่นและนำมาปรับใช้ในไทยได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2554). คู่มือการปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัยฯ ให้สอดคล้องกับ พรบ. ความปลอดภัยฯ พ.ศ. 2554 สำหรับหน่วยงานราชการ. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2568 จาก https://osh.labour.go.th/index.php?option=com_k2&view=item&id=17
- กฤษฎิ์ จิตวิโรธาสกุล และคณะ. (2566). กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหาร ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 8(1), 86-98.
- กองยุทธศาสตร์และประสานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน. (2567). ดัชนีการพัฒนาด้านการเดินทางและการท่องเที่ยว ปี 2567. เว็บไซต์สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15745&filename=economic_develop
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว ธันวาคม 2567P. เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/NZrOq>
- เกษวดี พุทธิภูมิพิทักษ์ และคณะ. (2566). สมรรถนะจิตบริการแบบไทยที่โดดเด่นเพื่อการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยวและจิตบริการ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 14(1), 280-307.
- เจ็ดฤดี ชินเวโรจน์. (2566). การเพิ่มขีดความสามารถและทักษะวิชาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการเพื่อรองรับภาวะการจ้างงานในระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดกระบี่และพังงา. วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา, 2(2), 71-81.

- แจ่มจันทร์ บุญโญปกรณ์. (2565). การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับการให้บริการการท่องเที่ยวบนชีวิตวิถีใหม่ ด้วยแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ. วารสารศิลปศาสตรรัชมงคลสุวรรณภูมิ, 4(2), 402-412.
- ชรัสนันท์ ตาชม และคณะ. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนไทลื้ออำเภอปัว จังหวัดน่าน. วารสารธรรมวัตร, 2(2), 47-57.
- ชัชจรีญา ไบลี และคณะ. (2558). แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารราชพฤกษ์, 13(3), 33-41.
- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2568). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของไทย. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ, 6(1), 78-92.
- คุณทเดช แสนวิเศษ และคณะ. (2566). การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการในประเทศไทย. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(3), 63-74.
- ตราดุลย์ นรนิติตุมงคล และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(4), 174-189.
- ธิษณา หาวารี และบุษรา โปวาทอง. (2565). การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตโควิด-19 ระหว่าง พ.ศ. 2563-2564 ของโรงแรม ในเขตพัทยาเหนือกรณีศึกษาโรงแรมที่มีการบริหารแบบอิสระขนาดเล็กและขนาดกลาง. สารศาสตร์, 5(2), 219-232.
- นัชธีวรรณ ชาญกิจ และปรีญา รินรัตนากร. (2561). การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตรการฝึกอบรมพนักงานแผนกแม่บ้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการของโรงแรมในเขตเมืองพัทยา. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 14(1), 32-43.
- นัชศันภัทร์ เจียมวิจิตร. (2564). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายรูปแบบกลยุทธ์การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้ประกอบการในจังหวัดนครนายก. RMUTT Global Business and Economics Review, 16(2), 103-120.
- นิดาวรรณ ดาราไตร และคณะ. (2568). การพัฒนารูปแบบศักยภาพของมัคคุเทศก์ในธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยในยุคดิจิทัล. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(5), 232-243.
- นิติ ศิริจรรยา. (2568). การพัฒนาการบินแบบทั่วไปในแถบภูมิภาคเหนือของประเทศไทยตอนบนเพื่อเพิ่มศักยภาพในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการขนส่ง. วารสารการจัดการอุตสาหกรรมการบิน, 2(3), 38-52.
- บัณฑิตย์ พิณอุดม. (2567). Future of tourism รับมือการเปลี่ยนผ่านสู่การเติบโตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน. เว็บไซต์ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2567 จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-andpublications/articles/article-2024nov12.html>
- บิลลี่ อะโคดมี้ และอำภาศรี พอค้า. (2565). กลยุทธ์การปรับตัวและความอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 14(1), 43-53.

- บุญพา คำวิเศษณ์. (2561). ความพร้อมด้านการใช้ภาษาอังกฤษของพนักงานต้อนรับในโรงแรมและที่พักในจังหวัดภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 3(3), 25-35.
- ปิยากร หวังมหาวพร. (2566). การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยเอกชนไทยในยุคดิจิทัลสืบชั้น: มุมมองจากคณะ A มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 17(3), 12-23.
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ และคณะ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนปราสาทขอมในจังหวัดสุรินทร์. วารสารวณิฆ้องแหงกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 9(1), 133-150.
- พลภัทร บริรักษ์ธนกุล และคณะ. (2568). กลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาศังคม, 3(2), 468-485.
- พีระ ดีเลิศ และคณะ. (2567). วัฒนธรรมองค์กรกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ, 5(3), 153-163.
- แพรวภา พจนารถ และณกมล จันท์สม. (2566). การจัดการวิกฤตเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจโรงแรมในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรีภายใต้ภาวะวิกฤตโรคติดต่ออุบัติใหม่. วารสารรัชต์ภาคย์, 17(53), 155-171.
- ระชานนท์ ทวีผล และคณะ. (2568). แนวทางการสร้างเนื้อหาของการตลาดแบบอินฟลูเอนเซอร์สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 20(71), 67-77.
- รุ่งรติศ เมืองลือ และพะยอม ธรรมบุตร. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 11(2), 162-181.
- เรืองฉาย เรืองยังมี. (2566). กลยุทธ์การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของร้านอาหารขนาดเล็กช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ในเขตจังหวัดภูเก็ต. วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 13(1), 77-124.
- ลัดดา ปินตา. (2566). กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ในเขตภาคเหนือ เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจภายใต้สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19). วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 5(1), 92-113.
- วรรณพรรณน์ रिมนดี และคณะ. (2564). การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางด้านโภชนาการ การดูแลสุขภาพ และเทคนิคการทำงานให้ปลอดภัยสำหรับพนักงานโรงแรมเพื่อสุขภาพในเขตพื้นที่พัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 34(3), 198-214.
- วรินธร ยังปากน้ำ และคณะ. (2566). กลยุทธ์การปรับตัวทางการตลาดของธุรกิจที่พักประเภทรีสอร์ททะเลหลิเปะ จังหวัดสตูล ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. Journal of Humanities and Social Sciences, 4(3), 38-55.
- วัชรพงศ์พันธุ์ อุปนันท์ และคณะ. (2564). รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(1), 165-181.
- วิจิตรา สำแดงไชย และคณะ. (2567). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(1), 67-76.

- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ. (2565). อิทธิพลของความเชื่อมั่นในหัวหน้างานและการสนับสนุนจากหัวหน้างานที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการฝั่งอันดามันของประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 5(4), 19-38.
- ศักดิ์นันท์ ศรีหาบงค์ และพระมหากิตติ กิตติเมธี. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. Journal of Applied Education, 2(6), 35-42.
- ศุภวิทย์ ราศรี และพัศพนันท์ ชาญวสุนันท์. (2566). กลยุทธ์การปรับตัวของโรงแรมภายใต้แนวคิดเวิร์คเคชั่น: กรณีศึกษา โรงแรมที่ร่วมโครงการเวิร์คเคชั่นไทยแลนด์ ในจังหวัดชลบุรีและประจวบคีรีขันธ์. สารศาสตร์, 6(2), 444-457.
- สงกรานต์ กลมสุข. (2564). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - คาร์บอนต่ำในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 21(3), 385-397.
- สมชาย รุ่งเรือง. (2560). ปัจจัยส่งเสริมการบริหารจัดการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานในธุรกิจโรงแรม. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 10(1), 166-182.
- อธิป จันท์สุริย์. (2564). HOTEL + HOSPITAL = HOSPITEL: กลยุทธ์การปรับตัวของธุรกิจโรงแรมภายใต้สถานการณ์โรคระบาด COVID-19. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, 8(2), 114-131.
- อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธันสถา โรจนตระกูล. (2565). การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. Journal of Modern Learning Development, 7(8), 414-430.
- อารีย์ จันท์ทอง และวัฒนา สะเดาแก้ว. (2565). การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาเพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ: กรณีศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ, 5(2), 54-68.
- Bitner, M. J. et al. (1990). The service encounter: Diagnosing favorable and unfavorable incidents. Journal of Marketing, 54(1), 71-84.
- Chui, M. et al. (2016). Where machines could replace humans-and where they can't (yet). New York: McKinsey Quarterly.
- Colardyn, D. & Bjornavold, J. (2004). Validation of formal, non-formal and informal learning: policy and practices in EU member states. European Journal of Education, 39(1), 69-89.
- Cronin, J. J. & Taylor, S. A. . (1992). Measuring service quality: A re-examination and extension. Journal of Marketing, 56(3), 55-68.
- Davenport, T. H. et al. (2020). How artificial intelligence will change the future of marketing. Journal of the Academy of Marketing Science, 48(1), 24-42.
- Doz, Y. L. & Kosonen, M. (2010). Embedding strategic agility: A leadership agenda for accelerating business model renewal. Long Range Planning, 43(2-3), 370-382.
- Evans, N. G. (2015). Strategic management for tourism, hospitality and events. (2nd ed.). Abingdon, Oxon & New York: Routledge.

- Geller, E. S. (2001). *The psychology of safety handbook*. (2nd ed.). Boca Raton: CRC Press.
- Gössling, S. & Hall, C. M. (2006). *Tourism and global environmental change: Ecological, social, economic and political interrelationships*. London: Routledge.
- Gössling, S. et al. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20.
- Grönroos, C. (1990). *Service management and marketing: Managing the moments of truth in service competition*. New York: Free Press.
- _____. (2011). Value co-creation in service logic: A critical analysis. *Marketing Theory*, 11(3), 279-301.
- Gulati, R. (1998). Alliances and networks. *Strategic Management Journal*, 19(4), 293-317.
- Hackman, J. R. & Oldham, G. R. (1980). *Work redesign*. Reading: Addison-Wesley.
- Ivanov, S. H. & Webster, C. (2019). Adoption of robots, artificial intelligence and service automation by travel, tourism and hospitality companies - a cost-benefit analysis. Retrieved May 20, 2025, from <https://ssrn.com/abstract=3007577>
- Lemon, K. N. & Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. *Journal of Marketing*, 80(6), 69-96.
- Pathan, M. S. K. (2023). The influence of organizational culture on employee commitment and turnover intentions. *International Research Journal of Management and Social Sciences*, 3(4), 34-43.
- Payne, A. et al. (2008). Managing the co-creation of value. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 36(1), 83-96.
- Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Boston: Harvard Business Press.
- Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V. (2004). Co-creation experiences: The next practice in value creation. *Journal of Interactive Marketing*, 18(3), 5-14.
- Rahim, M. A. (2011). *Managing conflict in organizations*. (4th ed.). New Brunswick: Transaction Publishers.
- Richardson, A. (2010). *Using Customer journey maps to improve customer experience*. Boston: Harvard Business Review.
- Rigby, D. K. et al. (2016). Embracing agile. *Harvard Business Review*, 94(5), 40-50.
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245-249.
- Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*, 117(2020), 312-321.

- Stickdorn, M. et al. (2018). *This is service design doing: Applying service design thinking in the real world*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media.
- Teece, D. J. et al. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal*, 18(7), 509-533.
- Van Laar, E. et al. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in Human Behavior*, 72(2017), 577-588.
- Westerman, G. et al. (2012). *The digital advantage: How digital leaders outperform their peers in every industry*. Cambridge: MIT Center for Digital Business and Capgemini Consulting.
- Wirtz, J. & Lovelock, C. (2018). *Services marketing: People, technology, strategy*. (8th ed.). London: Pearson.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. World Economic Forum. Retrieved May 20, 2025, from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>
- World Travel & Tourism Council. (2020). *WTTC launches world's first ever global safety stamp to recognise 'Safe Travels' protocols around the world* [Press release]. WTTC. Retrieved May 18, 2025, from <https://wttc.org/news/wttc-launches-global-safety-stamp-to-recognise-safe-travels-protocols-around-the-world>
- Yüksel, I. (2012). Developing a Multi-Criteria Decision-Making Model for PESTLE Analysis. *International Journal of Business and Management*, 7(24), 52-64

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา *

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITY GRADE 4 STUDENTS
BY USING TEACHING MATHEMATICS THROUGH PROBLEM SOLVING

นิภารัตน์ ดีหนู*, กตัญญูตา บางโท, จิราภรณ์ เหมพันซ์

Nipaporn Deenoo*, Katanyuta Bangtho, Chiraporn Hemapandha

คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6555711008@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศาสนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต จากปัญหาที่พบนักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ จากการสังเกตการเรียนการสอนของครูผู้สอนและการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะการแก้ปัญหา ขาดความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะซับซ้อน และมีความวิตกกังวลเมื่อเผชิญกับโจทย์คณิตศาสตร์ที่ต้องใช้กระบวนการคิดหลายขั้นตอน จึงนำแนวทางการสอนที่เน้นกระบวนการคิดแก้ปัญหามาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นเตรียมความพร้อมนักเรียน ขั้นนำเสนอปัญหา ขั้นการแก้ปัญหานักเรียน ขั้นเปรียบเทียบและอภิปรายการแก้ปัญหา และขั้นสรุป จำนวน 10 แผน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ จำนวน 4 ข้อ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 75.63 และ 2) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต โดยภาพรวม อยู่ที่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.66) แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ส่งผลดีต่อผู้เรียนทั้งด้านทักษะและความรู้สึกเชิงบวกต่อการเรียนรู้

คำสำคัญ: วิธีการสอนคณิตศาสตร์แบบแก้ปัญหา, ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, เรขาคณิตนักเรียนชั้นประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to 1) Develop the mathematical problem solving ability on the subject of geometry of Grade 4 students after using Teaching Mathematics Through Problem Solving to pass criterion the 70%. and 2) Explore student's satisfaction towards learning management of the subject of geometry. From the problems found students still have achievements at a level lower than the standard, especially in problem solving and mathematical processes. From observing the teaching of teachers and interviewing students it was found that students still lack problem solving skills lack confidence in solving complex problems and are anxious when faced with mathematical problems that require multiple thought processes. Therefore a teaching approach that emphasizes the problem solving process was used in this research. The sample group used in this research was Grade 4 students. The instruments used in quantitative research consisted of 1) A learning management plan using the 5-step using Teaching Mathematics Through Problem Solving as follows: Student preparation step Introduction, Posing the Problem, Student Problem-solving, Comparison and Discussion, and Summarizing, totaling 10 plans 2) A 4-item mathematics problem-solving ability test and 3) Student satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage and standard deviation. The research results revealed that 1) The mathematics problem-solving ability of Grade 4 students using Teaching Mathematics Through Problem Solving was 75.63%, and 2) The overall satisfaction with the learning management of Geometry was at the highest level (mean 4.66). It shows that using Teaching Mathematics Through Problem Solving has a positive effect on learners in terms of skills and positive feelings towards learning.

Keywords: Problem-Solving Methods for Teaching Mathematics, Teaching Mathematics Through Problem Solving, Geometry Elementary School Students

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้านทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นไว้ 5 ด้าน คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ ความสามารถในการเชื่อมโยง ความสามารถในการให้เหตุผล และความคิดสร้างสรรค์ ในการจัดการเรียนรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์นั้นเป็นความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นเครื่องมือของนักเรียนในการทำให้ความรู้คณิตศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่า การแก้ปัญหาจึงเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้ฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางในการคิดที่หลากหลาย รู้จักประยุกต์ และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม รู้จักตรวจสอบและสะท้อนกระบวนการแก้ปัญหาที่มีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อ รวมถึงมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) นอกจากนี้

การแก้ปัญหายังเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ควรใช้สถานการณ์หรือปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่กระตุ้นดึงดูดความสนใจ ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ขั้นตอน/กระบวนการแก้ปัญหาและเทคนิคแก้ปัญหาที่หลากหลาย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561ข) ซึ่งการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นการหาวิธีการที่จะหาสิ่งที่ไม่รู้ในปัญหาหรือคำตอบที่มีความชัดเจน (Polya, G., 1980) โดยการแก้ปัญหาที่สำคัญได้ ทำให้เกิดการค้นพบที่มีความหมายยิ่งใหญ่ได้ ทั้งการแก้ปัญหาและการค้นพบเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งคู่ (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2565)

จากการศึกษาผลการทดสอบโครงการประเมินผลผู้เรียนนานาชาติหรือ PISA สะท้อนให้เห็นคุณภาพการศึกษาของไทยที่ค่อนข้างต่ำ โดยคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยห่างจากคะแนนเฉลี่ยของ OECD ค่อนข้างมากถึงเกือบหนึ่งร้อยคะแนน โดยเฉพาะสมรรถนะการอ่านรู้เรื่องคณิตศาสตร์ ถ้าพิจารณาผลการประเมินหมวดกระบวนการทางคณิตศาสตร์พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยผู้เรียนมีความสามารถค่อนข้างต่ำในเรื่องกระบวนการหรือการคิดให้เป็นคณิตศาสตร์ คือ การคิดถึงปัญหาตามสภาพการณ์ในบริบทให้เป็นวิธีการทางคณิตศาสตร์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561ก) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนของไทยประสบปัญหาในด้านกระบวนการและทักษะทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และสอดคล้องกับรายงานผลการทดสอบ O-NET ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ศูนย์เครือข่ายที่ 9 พุทธรักษาบางชั้น พบว่า ผลคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไม่ผ่านครึ่งของคะแนนเต็ม โดยทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 26.52 จากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์ย้อนหลัง 3 ปี พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านไสเตาอ้อยยังมีผลสัมฤทธิ์ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน โดยเฉพาะในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ จากการสังเกตการเรียนการสอนของครูผู้สอน และการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะการแก้ปัญหา ขาดความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะซับซ้อน อีกทั้งยังมีความวิตกกังวลเมื่อเผชิญกับโจทย์คณิตศาสตร์ที่ต้องใช้กระบวนการคิดหลายขั้นตอน จะเห็นได้ว่าผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ผลการสอบวัดความถนัด หรือผลการทดสอบวัดทักษะ มีความสอดคล้องกันว่าคุณภาพการศึกษาที่สะท้อนผ่านการสอบต่าง ๆ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนยังมีความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ไม่ดีพอทั้งความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาคณิตศาสตร์ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์และความคิดทางคณิตศาสตร์ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ให้กับนักเรียนได้ นั่นคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา (Teaching Mathematics Through Problem Solving: TTP) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้สำรวจแนวคิดทางคณิตศาสตร์ใหม่ ๆ ผ่านการแก้ปัญหา โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมนักเรียน (Introduction) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในคาบก่อนหน้า ขั้นที่ 2 นำเสนอปัญหา (Posing the Problem) เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจว่าปัญหา คืออะไร ขั้นที่ 3 การแก้ปัญหาของนักเรียน (Student Problem-solving) นักเรียนกำลังแก้ปัญหาอย่างอิสระเพื่อเตรียมความพร้อมในการวางแผนนำแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้ในการเปรียบเทียบและอภิปรายการแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 เปรียบเทียบและอภิปรายการแก้ปัญหา (Comparison and Discussion) นักเรียนแบ่งปันวิธีการแก้ปัญหาและชี้แนะการอภิปรายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน และ ขั้นที่ 5 สรุป (Summarizing) สรุปแนวคิดหลัก

ของบทเรียน และบันทึกสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ลงในสมุดบันทึก โดยครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีเป้าหมาย เพื่อแนะนำความรู้ กระบวนการ และกลยุทธ์ใหม่ ๆ แก่นักเรียน เพื่อนักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้นอกจากนี้ ยังสามารถเสริมสร้างวิธีการคิดทางคณิตศาสตร์ผ่านปัญหาปลายเปิดด้วยวิธีแก้ปัญหาก็ถูกต้องหลายข้อ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกแก้ปัญหาก็หลากหลาย โดยให้นักเรียนได้มีอิสระในการคิดตามความสามารถและประสบการณ์ ได้ฝึกแก้ปัญหาก็จากที่ไม่เคยพบมาก่อน โดยนักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาก็เรื่อง เรขาคณิต ทำให้สามารถวางแผนกำหนดแนวคิดในการแก้ปัญหาก็ด้วยตนเองได้อย่างอิสระ (Takahashi, A., 2021) เรื่อง เรขาคณิต การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก มีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เรื่องพื้นที่ของรูปเรขาคณิตอื่น ๆ ในระดับสูงขึ้น จากการสังเกตพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น ใช้สูตรโดยไม่เข้าใจแนวคิด ไม่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาก็ได้ จึงเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาก็

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาก็ (Teaching Mathematics Through Problem Solving: TTP) เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาก็ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเรื่อง เรขาคณิต การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก ซึ่งเป็นเนื้อหาพื้นฐานที่มีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และส่งผลต่อการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาก็ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาก็ตามเกณฑ์ร้อยละ 70
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาก็

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองเป็น One Shot Case Study

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายที่ 9 พุทธิลีลาบางชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 20 โรงเรียน จำนวน 26 ห้อง รวม 584 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านไสเตาอ้อย จำนวน 1 ห้อง นักเรียน 20 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Cluster Sampling) แบบเจาะจง

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาก็ เรื่องเรขาคณิต

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และมาตรฐาน/ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง 2560) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา จากตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ภาระงาน/ชิ้นงาน สารการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 5 ขั้นตอน คือ เตรียมความพร้อมนักเรียน นำเสนอปัญหา การแก้ปัญหาของนักเรียน เปรียบเทียบและอภิปรายการแก้ปัญหา สรุป และการวัดผลและประเมินผล จำนวน 10 แผน ใช้เวลา 10 ชั่วโมง แผนละ 1 ชั่วโมง สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอน คณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาและภาษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยแล้วเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์

2.2 ศึกษาแนวคิดการจำแนกพฤติกรรมทางการเรียนรู้ด้านสติปัญญาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาของ Benjamin S. Bloom ทั้ง 6 ระดับ ได้แก่ การจำจด ทำความเข้าใจ ประยุกต์ใช้ วิเคราะห์ การประเมินและสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบเนื้อหาในการออกข้อสอบ

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 8 ข้อ

2.4 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน แบบวิเคราะห์แยกองค์ประกอบ (Analytic Scoring) โดยมาจาก (Polya, G., 1980) 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (4 คะแนน) ขั้นวางแผนแก้ปัญหา (4 คะแนน) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา (4 คะแนน) และ ขั้นตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา (4 คะแนน)

2.5 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และเกณฑ์ในการให้คะแนน ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ผลการพิจารณาค่า IOC พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าเท่ากับ 1

2.6 นำแบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกแล้วหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรของ Drake และตรวจให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตามเกณฑ์ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของโรงเรียนไทยรัฐ102 (บ้านเกาะเต่า) จำนวน 32 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่เคยเรียนในเนื้อหาดังกล่าวมาแล้ว

2.7 คัดเลือกแบบทดสอบ จำนวน 4 ข้อ ที่มีค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป และค่าความยากง่ายในช่วง 0.20 - 0.80 มาหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนบ้านปากแพรก จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.8 ผลการหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบทดสอบมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.876 สามารถใช้ได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550)

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา วัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 15 ข้อ (โดยให้คะแนน 5 4 3 2 1) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ การวัดและประเมินผลการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อเรียนวิชาคณิตศาสตร์ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยใช้แบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ

3.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบข้อความ ความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัดว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ และความเหมาะสมในการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้ปรึกษา

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้กับนักเรียน ที่เคยเรียน เรื่อง เรขาคณิต มาแล้ว

3.5 นำผลการทำแบบสอบถามความพึงพอใจมาตรวจให้คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์

3.6 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.862 สามารถใช้ได้ จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไสเตาอ้อย ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างและผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง

2. เตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนเริ่มเรียนโดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา โดยคุณครูได้อธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรม คุณครูมีบทบาทคอยให้คำแนะนำและแนวทางในการแก้ปัญหา ในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งคุณครูจะมีการบันทึกภาพระหว่างทำกิจกรรมการเรียนรู้

3. ดำเนินการสอน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เวลาสอน 10 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง
4. เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาคบแล้ว ให้นักเรียน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ
5. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิต จำนวน 1 ชั่วโมง
6. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยแยกข้อมูลที่ได้จากการทดสอบ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาพัฒนาการความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่องรูปเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ
 - 1.1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
 - 1.2 ค่าร้อยละ (%)
2. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา วิเคราะห์โดยใช้สถิติ
 - 2.1 ค่าเฉลี่ย (\bar{x})
 - 2.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอน คณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา มีผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมนักเรียน ขั้นที่ 2 นำเสนอปัญหา ขั้นที่ 3 การแก้ปัญหาของนักเรียน ขั้นที่ 4 เปรียบเทียบและอภิปราย การแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 สรุป ตามแผนจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเพื่อวัดความสามารถ ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ข้อสอบ จำนวน 4 ข้อ และได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์การให้ คะแนนความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งแต่ละข้อกำหนดไว้ 12 คะแนน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

ข้อ	1	2	3	4	เฉลี่ยรวม
คะแนนเต็ม	12	12	12	12	12
เฉลี่ย	9.45	8.95	8.90	9.00	9.01

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ให้อ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 (ต่อ)

ชื่อ	1	2	3	4	เฉลี่ยรวม
S.D.	1.35	1.50	1.74	1.49	1.52
ร้อยละ	78.75	74.58	74.17	75.00	75.63

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 78.63 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้

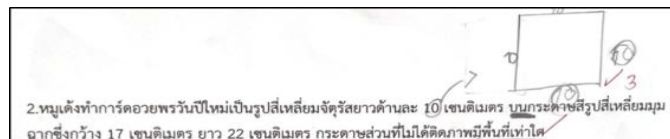
ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ผลงานของนักเรียนในการเขียนอธิบายในการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยแสดงตัวอย่างตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ผลงานของนักเรียนในการเขียนอธิบายในการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

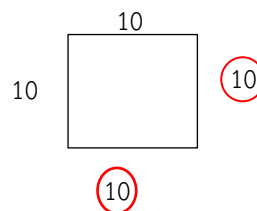
โจทย์ปัญหา หมูแดงทำการดอวยพรวันปีใหม่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 10 เซนติเมตร บนกระดาษสี่รูปสี่เหลี่ยมมุมฉากซึ่งกว้าง 17 เซนติเมตร ยาว 22 เซนติเมตร กระดาษส่วนที่ไม่ได้ติดภาพมีพื้นที่เท่าใด

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจ

ภาพที่ 1

แบบจำลองงานเขียนของนักเรียน

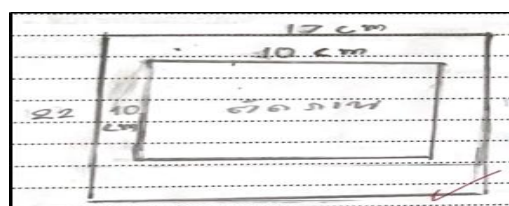
หมูแดงทำการดอวยพรวันปีใหม่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 10 เซนติเมตร บนกระดาษสี่รูปสี่เหลี่ยมมุมฉากซึ่งกว้าง 17 เซนติเมตร ยาว 22 เซนติเมตร กระดาษส่วนที่ไม่ได้ติดภาพมีพื้นที่เท่าใด

การวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

นักเรียนทำความเข้าใจโจทย์ปัญหา โดยขีดเน้นข้อความ “มีพื้นที่เท่าใด” และ ขีดเน้นย้ำคำว่า “บน” เพื่อบอกสิ่งที่โจทย์ถาม และ วงกลมข้อความ “ด้านละ 10 cm” โดยวาดรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เขียนความยาว ด้านละ 10 เซนติเมตร เพื่อบอกเงื่อนไขของโจทย์และ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในโจทย์ได้ ดังนั้น จากการพิจารณาเกณฑ์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนทำพฤติกรรมในลักษณะนี้เทียบเกณฑ์เป็น 3 คะแนน

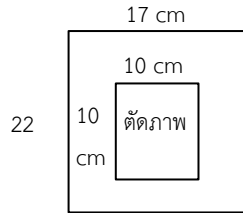
ขั้นที่ 2 ขั้ววางแผนแก้ปัญหา

ภาพที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ผลงานของนักเรียนในการเขียนอธิบายในการทำแบบทดสอบ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (ต่อ)

แบบจำลองงานเขียนของนักเรียน

การวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

นักเรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาได้ถูกต้อง จากการที่นักเรียนขีดเส้นใต้เน้นย้ำ

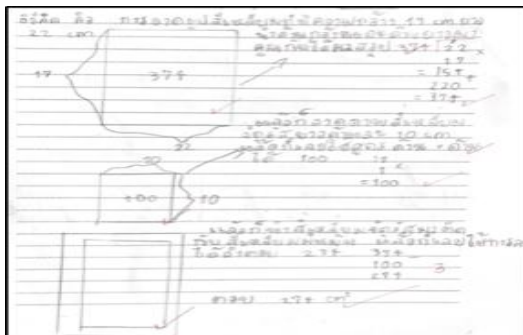
คำว่า “บน” ทำให้นักเรียนวางแผนการแก้ปัญหา โดยวาดรูป บนกระดาษ โดยเลือกวิธีการวาดการ์ตอวยพรปีใหม่ที่มีขนาด 10 cm x 10 cm บนกระดาษรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก

กว้าง 17 cm และ ยาว 22 cm และระบุคำว่า “ตัดภาพ” บนรูป

ดังนั้น จากการพิจารณาเกณฑ์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนทำพฤติกรรมในลักษณะนี้เทียบเกณฑ์ เป็น 3 คะแนน

ขั้นที่ 3 คำเนิการแก้ปัญหา

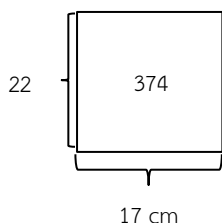
ภาพที่ 3

แบบจำลองงานเขียนของนักเรียน

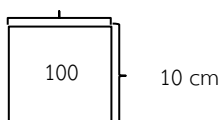
นักเรียนดำเนินการแก้ปัญหา 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1

วิธีคิด คือ การวาดรูปสี่เหลี่ยมที่มีความกว้าง 17 cm ยาว 22 cm นำด้านกว้างและด้านยาว มาคูณกันได้ผลสรุป $22 \times 17 = 374$

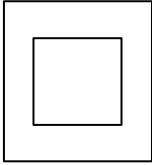
ขั้นที่ 2

วาดภาพสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 10 cm ใช้สูตร ด้าน \times ด้าน ได้ $10 \times 10 = 100$

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ผลงานของนักเรียนในการเขียนอธิบายในการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (ต่อ)

ขั้นที่ 3

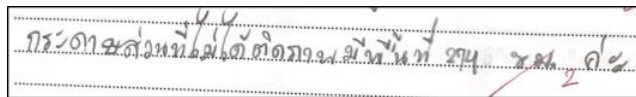
แล้วก็นำสี่เหลี่ยมจัตุรัสมาติดกับสี่เหลี่ยมผืนผ้า แล้วก็เลยใช้การลบ ได้คำตอบ $374 - 100 = 274$
ตอบ 274 cm^2

การวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

นักเรียนสามารถเขียนลำดับขั้นตอน 3 ขั้นตอน ในการแก้ปัญหาและเขียนคำตอบได้ถูกต้อง โดยเลือกใช้วิธีการหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากและรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เมื่อได้คำตอบแล้วถึงนำมาลบกัน เพื่อหาพื้นที่ของกระดาษส่วนที่ไม่ได้ติดภาพ ดังนั้น จากการพิจารณาเกณฑ์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนทำพฤติกรรมในลักษณะนี้เทียบเกณฑ์เป็น 3 คะแนน

ขั้นที่ 4 ขั้นตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา

ภาพที่ 4

แบบจำลองงานเขียนของนักเรียน

กระดาษส่วนที่ไม่ได้ติดภาพมีพื้นที่ 274 เซนติเมตร ค่ะ นักเรียนเขียนสรุปคำตอบ โดยไม่คำนึงถึงขั้นตอนการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา โดยการนำ $274 + 100 = 374$ ตารางเซนติเมตร ดังนั้น จากการพิจารณาเกณฑ์ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนทำพฤติกรรมในลักษณะนี้เทียบเกณฑ์เป็น 2 คะแนน

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนสามารถเขียนอธิบายการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ ตาม 4 ขั้นตอนของโพลยาได้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจ นักเรียนทำคะแนนได้เต็ม 3 คะแนน ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผนแก้ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้เต็ม 3 คะแนน ขั้นที่ 3 ดำเนินการแก้ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้เต็ม 3 คะแนน และ ขั้นที่ 4 ขั้นตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้ 2 คะแนน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

รายการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ด้านครูผู้สอน	4.80	0.45	มากที่สุด
1. ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง	4.35	0.81	มากที่สุด
2. ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางการแก้ปัญหากับเพื่อน	4.55	0.69	มากที่สุด
3. ครูช่วยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความกล้าแสดงออกและความมั่นใจในการแก้ปัญหา	4.85	0.37	มากที่สุด
4. ครูยอมรับในความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนและให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น	4.50	0.76	มากที่สุด
5. ครูใช้สื่อหรือกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดทางคณิตศาสตร์ได้ดี	4.35	0.88	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
1. ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง	4.55	0.60	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
2. สถานการณ์ปัญหาที่ครูนำเสนอช่วยกระตุ้นความคิดทำให้นักเรียนรู้สึกท้าทายและต้องการหาวิธีการแก้ปัญหา	4.30	0.86	มากที่สุด
3. ขั้นการแก้ปัญหา นักเรียนมีอิสระในการคิดแก้ปัญหาและแสดงวิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลาย	4.60	0.75	มากที่สุด
4. ชั้นเปรียบเทียบและอธิบายการแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนเข้าใจ เรื่องพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมได้มากขึ้น	4.25	0.97	มากที่สุด
5. เมื่อครูตั้งคำถามและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนทำให้นักเรียนเข้าใจ เรื่องพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมากขึ้น	4.45	0.83	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.40	0.55	มากที่สุด
1. นักเรียนรู้สึกมีความมั่นใจและกล้าที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเองมากขึ้น	4.15	0.88	มากที่สุด
2. วิธีการสอนของครูช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเข้าใจ เรื่องพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมมากขึ้น	4.50	0.51	มากที่สุด
3. นักเรียนรู้สึกว่าสถานการณ์ปัญหาที่ครูเลือกเหมาะสมกับความสามารถของตนเอง	3.90	0.97	มาก
4. นักเรียนได้รับโอกาสในการฝึกฝนการอธิบายและนำเสนอวิธีแก้ปัญหาของตนเอง	4.60	0.60	มากที่สุด
5. การจัดการเรียนการสอนของครูทำให้มีความสุขสนุกสนานและมีความท้าทายในการแก้ปัญหา	4.30	0.98	มากที่สุด
รวม	4.66	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านครูผู้สอน และ ด้านกิจกรรมการเรียน มากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมา ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.40$)

อภิปรายผล

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา มีผลการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้านเรขาคณิต เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 ทั้งนี้ เนื่องมาจากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ผู้วิจัยนำขั้นตอนของกระบวนการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาของ Takahashi, A. โดยพบว่า ชั้นเตรียมความพร้อมนักเรียน ครูใช้คำถามปลายเปิดหรือภาพกระตุ้นความคิดทำให้นักเรียนทบทวนความรู้เดิม และเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ ส่งผลให้นักเรียนจดจ่ออยู่กับสถานการณ์ปัญหาและพร้อมที่จะเริ่มต้นในการแก้ปัญหาดด้วยตนเอง โดยใช้ความคิดเดิมมาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่อย่างกระตือรือร้น ทำให้นักเรียนทราบแนวคิดเบื้องต้นและความเข้าใจพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน ชี้แนะเสนอปัญหา ครูออกแบบสถานการณ์ปัญหาที่มีความหมายและใกล้เคียงชีวิตจริง เช่น การเปรียบเทียบพื้นที่ของกระดาษ การสร้างแปลงดอกไม้จากอิฐจำนวนจำกัด ปัญหาทั้งหมดเป็นลักษณะปัญหาปลายเปิด ทำให้นักเรียนได้เลือกแนวทางในการแก้ด้วยตนเอง โดยนักเรียนมีความสนใจ และเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจกรรมอย่างชัดเจน พร้อมแสดงแนวทางการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ ขั้นการแก้ปัญหานักเรียน นักเรียนทำงานกลุ่มเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหา นักเรียนเลือกใช้อุปกรณ์ที่ครูเตรียมไว้ที่ตนเองถนัด และเป็นไปตามความเข้าใจของตนเอง โดยนักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิด

วิเคราะห์ ทดลอง และพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน โดยครูจะคอยติดตาม สังเกตวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างอิสระ ไม่เข้าไปแทรกแซงความคิดของนักเรียน และจดบันทึกแนวคิดของนักเรียน ขั้นการเปรียบเทียบและอภิปรายการแก้ปัญหานักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแนวคิดวิธีการแก้ปัญหาของตนเอง และร่วมกันอภิปราย เปรียบเทียบความแตกต่างของแนวคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยนักเรียนเรียนรู้จากเพื่อน เกิดการเปรียบเทียบแนวคิดเชิงวิเคราะห์ และเห็นความหลากหลายของวิธีการแก้ปัญหา ครูคอยขัดเกลาจัดเรียง และสรุปแนวคิดของนักเรียน และขึ้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแนวคิดสำคัญ เช่น ความหมายของพื้นที่ สูตรในการหาพื้นที่รูปต่าง ๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างด้าน ความยาว และพื้นที่ โดยมีการย้ำความรู้ใหม่ให้เข้าใจชัดเจน พร้อมเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันโดยนักเรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถสรุปความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ความรู้เป็นองค์รวมที่ยั่งยืน (Takahashi, A., 2021)

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมเรศ จิตระรักษ์ และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ ที่ได้ดำเนินการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เสริมด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เนื่องจากกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา มี 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ ชื่อนำเสนอสถานการณ์ปัญหาปลายเปิด ขั้นการเรียนรู้ด้วยตัวเองของนักเรียน ชื่อนำเสนอ อภิปรายและเปรียบเทียบแนวคิดของนักเรียนและขั้นการร่วมกันสรุปด้วยการเชื่อมโยงแนวคิดการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 87.94 (อมเรศ จิตระรักษ์ และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกุล นินนานนท์ และปริญ ทนันทชัยบุตร พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 77.22 ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 (ญัฐกุล นินนานนท์ และปริญ ทนันทชัยบุตร, 2564) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง เรขาคณิต ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหาในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมนักเรียน และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในลำดับมากที่สุด โดยด้านครูผู้สอน และ ด้านกิจกรรมนักเรียน มากที่สุด รองลงมา ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา มีผลต่อความพึงพอใจของนักเรียนในด้านครูผู้สอนมากที่สุด โดยนักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูผู้สอนที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความกล้าแสดงออกและความมั่นใจในการแก้ปัญหา ซึ่งครูส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางการแก้ปัญหากับเพื่อน และครูใช้สื่อหรือกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจแก่นทศนทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา มีผลต่อความพึงพอใจของนักเรียนในด้านกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยนักเรียนมีความพึงพอใจกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งขั้นการแก้ปัญหา นักเรียนมีอิสระต่อการคิดแก้ปัญหาและแสดงวิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลาย โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และเมื่อครูตั้งคำถามนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนทำให้นักเรียนเข้าใจ เรื่องเรขาคณิตมากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยนักเรียนได้รับโอกาสในการฝึกฝนการอธิบายและนำเสนอวิธีแก้ปัญหของตนเอง โดยวิธีการสอนของครูช่วยให้นักเรียนพัฒนา

ทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและเข้าใจ เรื่อง เรขาคณิต มากขึ้น และการจัดการเรียนการสอนของครูทำให้มีความสนุกสนานและมีความท้าทายในการแก้ปัญหา ซึ่งพบว่า ความพึงพอใจทั้งในภาพรวม และรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้สำรวจแนวคิดทางคณิตศาสตร์ใหม่ ๆ ผ่านการแก้ปัญหา โดยให้ความสำคัญของการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน ครูสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความกล้าแสดงออก ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการแก้ปัญหากับเพื่อน ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ ซึ่งนักเรียนจะเรียนรู้การแก้ปัญหาและตรวจสอบแนวทางการแก้ปัญหของตนเองอย่างมีอิสระและแสดงวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นใจและกล้าที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ฝึกการอธิบายและนำเสนอสถานการณ์ปัญหาของตนเอง ทำให้นักเรียนสนุกสนานและมีความท้าทายในการแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาเรขาคณิต เรื่องพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมมุมฉากที่สามารถสรุปออกมาเป็นความคิดรวบยอดและลักษณะสำคัญ ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถอธิบายและให้เหตุผลสนับสนุนความคิดเชิงนามธรรม โดยสื่อความหมายได้อย่างเข้าใจ สอดคล้องกับ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยเน้นการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และสร้างความเข้าใจเชิงลึก ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2557) ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครพล พรมตรุษ กล่าวหาว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาปลายเปิด เรื่อง พีระมิด กรวย และทรงกลม โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (อัครพล พรมตรุษ, 2565) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหาก็เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ช่วยให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน สนุกกับการค้นหาวิธีการแก้ปัญหา และเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 78.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหของนักเรียน และในภาพรวมความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.66) โดยนักเรียนมีความพึงพอใจต่อบทบาทของครู กิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คิดอย่างอิสระ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งพัฒนาทั้งทักษะและทัศนคติของผู้เรียนต่อการเรียนคณิตศาสตร์ผ่านกระบวนการแก้ปัญหา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนคณิตศาสตร์ผ่านการแก้ปัญหา ควรส่งเสริมให้นักเรียนฝึกตรวจสอบและหาความสมเหตุสมผลของคำตอบด้วยตนเอง เนื่องจากจาก ผลการสังเกตพบว่า ขั้นตอนการตรวจสอบคำตอบยังเป็นจุดอ่อนของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีระบบและเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ครูผู้สอนควรออกแบบโจทย์ปัญหาที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตประจำวัน เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน และส่งเสริมการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายของคณิตศาสตร์ได้ชัดเจนและยั่งยืน และในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เกมคณิตศาสตร์ สื่อดิจิทัล หรือแบบจำลอง

ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ความมีส่วนร่วม และเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและควรรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนผ่านการแก้ปัญหาในเนื้อหาอื่น ๆ ของคณิตศาสตร์ เช่น เศษส่วน รูปทรงสามมิติ หรือการวัด เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแนวทางการสอนนี้ในหลากหลายบริบท

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณัฐกุล นินนานนท์ และปรีณ ทนันชัยบุตร. (2564). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(1), 20-32.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2557). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่ส่งผลต่อการคิดและการแก้ปัญหา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2565). กระบวนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ในระดับโรงเรียน. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยคณิตศาสตร์ศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2561ก). ผลการประเมิน PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์ ความเป็นเลิศและความเท่าเทียมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซัคเซสพับลิเคชัน จำกัด.
- _____. (2561ข). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2567). ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://sites.google.com/nst2.go.th/bigdata-nst2>.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมเรศ จิตะรักษ์ และพงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2566). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เสริมด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น (UMT Poly Journal), 10(1), 1-18.
- อัครพล พรมตรุษ. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีการแบบเปิดร่วมกับการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เรื่องพีระมิดกรวย และทรงกลม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. เรียกใช้เมื่อ 23 มิถุนายน 2568 จาก <https://innodev.moe.go.th/document/innovation-742.pdf>.
- Polya, G. (1980). On solving mathematical problem in high school: Problem solving in school mathematics; 1980 Yearbook. Virginia: The national Council of Teachers of Mathematics.
- Takahashi, A. (2021). Teaching Mathematics Through Problem-Solving. New York: Apex CoVantage, LLC.

“คณะแพทยศาสตร์” ต้นแบบการจัดตั้งคณะใหม่และการพัฒนาหลักสูตรด้าน
วิทยาศาสตร์สุขภาพ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
THE FACULTY OF MEDICINE: A PROTOTYPE FOR ESTABLISHING A NEW FACULTY
AND DEVELOPING HEALTH SCIENCE CURRICULA AT KASETSART UNIVERSITY

พรรณพนัด ไชยสิริวิชญ์^{1*}, สมหวัง ชันตยานูวงศ์²

Phanphanat Chaisiriwit^{1*}, Somwang Khantayanuwong²

¹สำนักงานวิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม ประเทศไทย

¹Kamphaeng Saen Campus Office, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom, Thailand

²คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Forestry, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: phanphanatchaisiriwit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ และการพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีเป้าหมาย คือ สังเคราะห์องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินงาน เพื่อเป็นต้นแบบที่มีคุณค่าสำหรับการจัดตั้งคณะใหม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเชิงระบบในการเพิ่มจำนวนและยกระดับคุณภาพของบุคลากรทางการแพทย์ เพื่อรองรับความท้าทายด้านสาธารณสุขในศตวรรษที่ 21 ความท้าทาย ประกอบด้วย การเข้าสู่สังคมสูงอายุ การเผชิญกับโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพในพื้นที่ชนบทห่างไกล ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ โดยอาศัยการบูรณาการจุดแข็งอันโดดเด่นของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นเกษตร อาหาร สิ่งแวดล้อม และชีวนวัตกรรม เข้ากับศาสตร์ทางการแพทย์ได้อย่างลงตัว ภายใต้แนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์คือ “เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม” ซึ่งเน้นการดูแลสุขภาพในบริบทเฉพาะ การจัดการโรคที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงการใช้ทรัพยากรชีวภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านสุขภาพที่ยั่งยืน หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานที่กำหนดโดยคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาและแพทยสภา เน้นการผสมผสานองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ การปลูกฝังจริยธรรมวิชาชีพทางการแพทย์ที่เข้มแข็ง และพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ นอกจากนี้ กระบวนการจัดตั้งคณะและการพัฒนาหลักสูตร สามารถสังเคราะห์เป็นต้นแบบที่มีประโยชน์ใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์เชิงนโยบาย โครงสร้างองค์กร ระบบหลักสูตร และความร่วมมือภาคส่วน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: คณะแพทยศาสตร์, การจัดตั้งคณะใหม่, หลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพ, การสังเคราะห์เชิงนโยบาย, เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม

Abstract

This academic article's main objective is to analyze the process of establishing the Faculty of Medicine and developing the Doctor of Medicine (M.D.) curriculum at Kasetsart University. Its goal is to synthesize knowledge and experience gained from operations to serve as a valuable prototype for establishing new faculties. The study's findings highlight the systemic necessity of increasing the number and enhancing the quality of medical personnel to accommodate public health challenges in the 21st century. These challenges include an aging society, the continuous emergence of new diseases, persistent disparities in access to healthcare services in remote rural areas, and the impacts of environmental change affecting public health. Kasetsart University has formulated a strategic approach to establishing its Faculty of Medicine by seamlessly integrating the university's distinctive strengths-be it agriculture, food, environment, and bio-innovation-with medical science. This is under the unique concept of "Agro-Medicine and Bio-Innovation," which emphasizes healthcare in specific contexts, the management of diseases related to agricultural occupations, and the utilization of local biological resources to create sustainable health innovations. The Doctor of Medicine curriculum has been meticulously designed to align with the standard framework set by the Higher Education Standards Committee and the Medical Council of Thailand. It emphasizes the integration of interdisciplinary knowledge, the cultivation of strong medical professional ethics, and the development of effective teamwork skills with interprofessional teams. Furthermore, the process of establishing the faculty and developing the curriculum can be synthesized into a useful prototype across four key dimensions: policy vision, organizational structure, curriculum system, and multi-sectoral collaboration. These components can be effectively applied to the establishment of other health science faculties in other educational institutions

Keywords: Faculty of Medicine, New Faculty Establishment, Health Science Curriculum, Policy Synthesis, Agro-Medicine and Bio-Innovation

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสาธารณสุขที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก อาทิ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว การระบาดของโรคติดเชื้อใหม่และโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของประชาชน รวมถึงภาระด้าน

เศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ การรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่มีองค์ความรู้ทันสมัย ทักษะที่หลากหลาย และความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสุขภาพในระดับประเทศ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและภูมิภาคที่มีสัดส่วนบุคลากรต่อจำนวนประชากรต่ำกว่ามาตรฐานอย่างชัดเจน โดยมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรอยู่ที่ 1 ต่อ 1,680 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ 1 ต่อ 1,200 ขณะที่สัดส่วนพยาบาลต่อประชากรอยู่ที่ 1 ต่อ 353 ซึ่งยังห่างจากเป้าหมายที่ 1 ต่อ 214 สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเพิ่มจำนวนและยกระดับคุณภาพของบุคลากรด้านสุขภาพในทุกกระดับ ทั้งนี้ การส่งเสริมการจัดตั้งคณะใหม่และการพัฒนาหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นกลไกเชิงระบบที่มีศักยภาพในการตอบสนองต่อปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศที่มีความเชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานมาโดยตลอด การจัดตั้งคณะใหม่และการพัฒนาหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาศาสตร์แห่งแผ่นดินเพื่อความยั่งยืนของประเทศและประชาคมโลก โดยอาศัยแนวทาง “ศาสตร์พระราชา” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ใช้จุดแข็งด้านการเกษตร อาหาร สิ่งแวดล้อม และชีวนวัตกรรมมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์การแพทย์ ภายใต้แนวคิด “เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม” (Agro-medicine and Bio-innovation) เพื่อพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตที่ตอบโจทย์บริบทสุขภาพของประชากรไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีอาชีพเกี่ยวข้องกับสารเคมี สภาพแวดล้อม และโรคจากอาชีพในภาคชนบท ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชีวภาพและสมุนไพรไทยควบคู่กับเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่เพื่อการดูแลสุขภาพอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์ประเทศในการยกระดับระบบสุขภาพสู่ระดับภูมิภาค ที่ผ่านมามีบทบาทในการพัฒนาการเรียนการสอนด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการนิสิตเตรียมแพทย์ร่วมกับวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า (พ.ศ. 2518) ความร่วมมือกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นพรัตน์วชิระ (พ.ศ. 2544 - 2562) การก่อตั้งคณะสาธารณสุขศาสตร์ (พ.ศ. 2556) รวมถึงมติของสภามหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2565 ที่เห็นชอบให้จัดตั้ง “คณะแพทยศาสตร์” และโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภายใต้ “โครงการอุทยานการแพทย์” ซึ่งครอบคลุมโรงพยาบาลขนาด 400 เตียง และแผนพัฒนาคณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะทันตแพทยศาสตร์ในอนาคตโครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) อีกทั้งที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2566 ได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนระยะแรกสำหรับการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์และคณะพยาบาลศาสตร์

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา

เชิงซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการทำงานร่วมกันผ่านการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ เช่น การใช้วิธีการเรียนรู้จากปัญหา (Problem-based Learning: PBL) การจำลองสถานการณ์ทางคลินิก (Simulation-based Learning) และการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน (Community-based Learning) ตลอดจนการส่งเสริมจริยธรรมทางการแพทย์ ความเป็นผู้นำ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารัพยากรบุคคลด้านสุขภาพให้มีทั้งองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อรองรับความต้องการของประชาชน รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิต และขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันเชิงระบบสุขภาพระดับภูมิภาคและสากล บทความวิชาการฉบับนี้จึงจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญสำหรับการวางแผนและกำหนดทิศทางเชิงนโยบาย พร้อมทั้งเป็นต้นแบบสำหรับการจัดตั้งคณะใหม่และพัฒนาหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในสถาบันอุดมศึกษาไทยต่อไป

ความจำเป็นและความเหมาะสมในการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์

การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการรองรับปัญหาด้านสาธารณสุขที่ทวีความซับซ้อนและขยายตัวอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า ประเทศไทยมีแพทย์ 1 คนต่อประชากร 1,680 คน ซึ่งยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ 1 ต่อ 1,200 คน ส่วนพยาบาลมีอัตราส่วน 1 คนต่อประชากร 353 คน ขณะที่เป้าหมายอยู่ที่ 1 ต่อ 214 คน ความไม่สมดุลของอัตรากำลังคนดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะในเขตชนบทและพื้นที่ห่างไกล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) นอกจากนี้ปัจจัยด้านบุคลากรแล้ว ประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัย การเกิดขึ้นของโรคอุบัติใหม่ รวมถึงปัญหาสุขภาพจากพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งล้วนเป็นภาระที่ส่งผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพของประเทศ (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2566ข) ในบริบทนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีจุดแข็งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงมีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพอย่างเป็นระบบและมีทิศทางที่ชัดเจน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2566ก) การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยจึงเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพกำลังคนด้านสุขภาพอย่างยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565ข) อีกทั้งยังสนับสนุนนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2567 ที่มุ่งกระจายบริการทางการแพทย์อย่างทั่วถึง (กระทรวงสาธารณสุข, 2566ก) ในด้านหลักสูตร แพทยศาสตร์บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพทั้งในระดับชาติและระดับสากล โดยยึดตามเกณฑ์ของแพทยสภา และ World Federation for Medical Education (WFME) ซึ่งครอบคลุมองค์ความรู้ด้านวิชาการ ทักษะการปฏิบัติ และนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น การใช้ระบบจำลองสถานการณ์ (Simulation-based Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการรับมือโรคอุบัติใหม่และรองรับแนวโน้มการแพทย์เชิงรุก (ปานวาด ปรียานนท์ และนงลักษณ์ โพธิ์น้อย, 2565) ดังนั้น การจัดตั้งคณะดังกล่าวจึงไม่เพียงตอบโจทย์ด้านปริมาณของบุคลากร แต่ยังเป็นภาระยกระดับคุณภาพการศึกษาแพทยศาสตร์ให้ทันสมัย มีมาตรฐานสากล

และรองรับบทบาทการเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพของประเทศ (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2566) โดยอาศัยความพร้อมเชิงนโยบาย ทูทางวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ การดำเนินการนี้จึงเหมาะสมต่อบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน และสามารถขยายผลเป็นต้นแบบสำหรับการจัดตั้งคณะอื่น ๆ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563)

บทวิเคราะห์กระบวนการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนทั้งในด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์องค์กร การบริหารจัดการทรัพยากร และการวางระบบหลักสูตรให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการขยายบทบาททางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพเพื่อรองรับความต้องการของประเทศในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการผลิตแพทย์แนวใหม่ที่มีองค์ความรู้แบบบูรณาการ ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในระบบสุขภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในกระบวนการจัดตั้งคณะฯ มหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานภายใต้แนวคิดเชิงระบบที่เชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์ของสถาบัน การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการใช้ทรัพยากรภายในอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการจัดตั้งคณะใหม่ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับโครงสร้างเดิมของสถาบัน และสามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะในการจัดการศึกษาด้านการแพทย์ให้แตกต่างจากคณะแพทยศาสตร์แบบดั้งเดิม บทวิเคราะห์นี้จะเสนอให้เห็นถึงโครงสร้างกระบวนการจัดตั้งผ่าน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์สถาบัน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำระดับนานาชาติที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและบูรณาการศาสตร์แห่งแผ่นดินเพื่อความยั่งยืน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2566) ภายใต้แนวทางนี้ มหาวิทยาลัยได้เสนอแผนการจัดตั้ง “คณะแพทยศาสตร์” ขึ้นเป็นคณะใหม่ในระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีเป้าหมายให้เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา การวิจัย และการบริการวิชาการด้านการแพทย์และสุขภาพ ทั้งในระดับชาติและภูมิภาค พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาแพทย์แนวใหม่ที่มีความสามารถแบบรอบด้าน สามารถทำงานเชิงระบบและข้ามศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทยในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565ก); (กระทรวงสาธารณสุข, 2566ก)

2. กระบวนการและขั้นตอนการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งคณะ ประกอบด้วย การวิเคราะห์แนวโน้มการผลิตแพทย์ของประเทศ ความต้องการของสังคม ตลอดจนการเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยชั้นนำทั้งในและต่างประเทศ จากนั้นมีการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แผนแม่บทการจัดตั้ง และโครงสร้างองค์กรของคณะ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ บุคลากร ทรัพยากร และเครือข่ายความร่วมมือ รวมถึงการยกย่องหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และเกณฑ์การรับรองของแพทยสภา (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2566); (แพทยสภา, 2566) โดยกระบวนการทั้งหมดดำเนินไปภายใต้กรอบกฎหมายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

และได้รับการสนับสนุนจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2566 ผ่านการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนในระยะที่ 1 ของโครงการอุทยานการแพทย์

3. การบูรณาการศักยภาพของมหาวิทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการออกแบบให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยบูรณาการจุดแข็งของมหาวิทยาลัยในด้านเกษตร อาหาร และสิ่งแวดล้อม เข้ากับการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแพทย์ที่มีความเข้าใจทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระบบนิเวศสุขภาพของประเทศ ซึ่งเป็นมิติที่แตกต่างจากคณะแพทยศาสตร์แบบดั้งเดิมที่เน้นเฉพาะทักษะทางคลินิก (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563) แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องแพทย์แนวใหม่ที่มีทักษะในการเชื่อมโยงความรู้ข้ามศาสตร์ สามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพ และมีความตระหนักรู้ต่อบริบทสังคมอย่างลึกซึ้ง (ปานวาด ปรียานนท์ และนงลักษณ์ โพนน้อย, 2565) การจัดตั้งคณะนี้จึงไม่เพียงมุ่งผลิตแพทย์ตามปริมาณ แต่ยังเน้นคุณภาพและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพในอนาคต

การออกแบบหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตและแนวทางผลิตแพทย์แนวใหม่

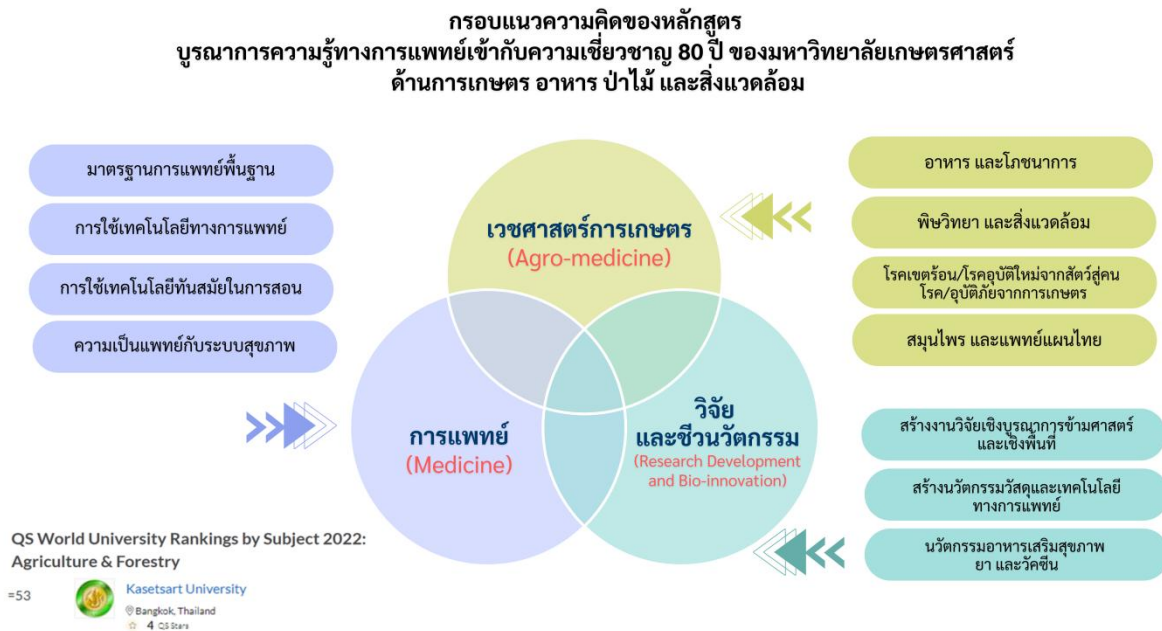
การผลิตบุคลากรทางการแพทย์ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องตอบสนองต่อพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ ตลอดจนผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศ การจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีด้านการแพทย์จึงต้องมีทิศทางใหม่ที่บูรณาการองค์ความรู้หลากหลายสาขา ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และเสริมสร้างคุณลักษณะของแพทย์ที่มีทั้งความรู้เชิงลึกและทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้พัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตที่มีลักษณะเฉพาะ โดยเน้นการผลิตแพทย์รุ่นใหม่ที่เข้าใจบริบทของชุมชน มีความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้กับการปฏิบัติจริง และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพ โดยกระบวนการออกแบบหลักสูตรครอบคลุม 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. กรอบมาตรฐานและโครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2565 ของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา และประกาศแพทยสภา ที่ 77/2566 ซึ่งกำหนดคุณลักษณะของหลักสูตรและมาตรฐานการผลิตแพทย์ (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2566); (แพทยสภา, 2566) โดยหลักสูตรเน้นการสร้างสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับการปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้บัณฑิตสามารถปฏิบัติงานในระบบบริการสุขภาพทั้งระดับปฐมภูมิและตติยภูมิ รวมถึงมีศักยภาพในการเรียนต่อและทำงานในหลากหลายบริบทได้อย่างมั่นใจ

2. การบูรณาการข้ามศาสตร์ จุดเด่นของหลักสูตร คือ การหลอมรวมองค์ความรู้จากหลากหลายสาขา อาทิ เกษตรศาสตร์ โภชนาการ สิ่งแวดล้อม ชีวเวชศาสตร์ และสาธารณสุข เข้ากับวิชาการแพทย์พื้นฐานและคลินิก ภายใต้แนวคิด “เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม” (Agro-Medicine and Bio-Innovation) ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิด One Health ที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563) การบูรณาการดังกล่าวช่วยส่งเสริมศักยภาพของนิสิตแพทย์ให้สามารถพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ และตอบสนองต่อปัญหาด้านสุขภาพได้อย่างสร้างสรรค์

3. การเสริมสร้างสมรรถนะของนิสิตแพทย์ นอกจากเนื้อหาทางวิชาการแล้ว หลักสูตรยังให้ความสำคัญกับการพัฒนา “ทักษะชีวิตและสังคม” (Soft Skills) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเป็นแพทย์ในยุคใหม่ ได้แก่ ความเป็นผู้นำ การคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (ปานวาด ปรียานนท์ และนางลลิกษณ์ โปธิ์น้อย, 2565) ทักษะเหล่านี้จะหล่อหลอมให้นิสิตแพทย์เป็นผู้ขับเคลื่อนระบบสุขภาพด้วยความเข้าใจรอบด้านและมีจิตสาธารณะ

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการออกแบบให้มีความเชื่อมโยงระหว่างวิทยาการด้านการเกษตรและการแพทย์ เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้รอบด้าน สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพและโรคระบาดที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการสร้างสรรคนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืน โดยสามารถแสดงภาพกรอบแนวคิดข้างต้นได้ ดังนี้ (อุปลัมภ์ ศุภสินธุ์, 2565)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของหลักสูตร

จากการวิเคราะห์หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า มีความโดดเด่นในหลายด้านที่สะท้อนถึงความทันสมัยและความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและระบบสุขภาพปัจจุบัน โดยเนื้อหาของหลักสูตรมีความครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์พื้นฐาน วิทยาศาสตร์การแพทย์คลินิก และวิทยาศาสตร์ระบบสุขภาพ พร้อมเน้นด้านเวชศาสตร์การเกษตรที่เชื่อมโยงการเกษตรกับการแพทย์ตามแนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) ที่ครอบคลุมสุขภาพคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม หลักสูตรยังมีการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายสาขาวิชา เช่น การเกษตร อาหาร ป่าไม้ และสาธารณสุขศาสตร์ เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความสามารถหลากหลายตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพในบริบทที่หลากหลาย

นอกจากนี้ หลักสูตรยังสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมโดยส่งเสริมการผสมผสานองค์ความรู้ทางการแพทย์และการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการสร้างสรรค์นวัตกรรมเชิงวิชาการ รวมถึงมุ่งพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การใช้เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม เพื่อให้บัณฑิตมีความสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และยังตอบโจทย์ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์โดยการผลิตแพทย์ที่สามารถปฏิบัติงานในชุมชนห่างไกลและพร้อมรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคและปัญหาสุขภาพในระดับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการกระจายตัวของบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ที่มีความต้องการสูง

การสังเคราะห์ต้นแบบการจัดตั้งคณะใหม่และแนวทางเชิงนโยบาย

การจัดตั้งคณะใหม่ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญในการพัฒนาระบบอุดมศึกษาไทย โดยเฉพาะในยุคที่บริบททางสุขภาพเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย การเพิ่มขึ้นของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564); (แพทยสภา, 2566) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้ริเริ่มการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์เพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาสำหรับการสังเคราะห์แนวทางต้นแบบที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

1. องค์ประกอบของต้นแบบการจัดตั้งคณะใหม่

จากการวิเคราะห์กรณีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต้นแบบของการจัดตั้งคณะใหม่ที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วย 4 มิติหลัก ดังนี้

1.1. วิสัยทัศน์และทิศทางนโยบาย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำระดับนานาชาติ โดยบูรณาการศาสตร์แห่งแผ่นดินเพื่อความยั่งยืน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2566ก) แผนการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์จึงออกแบบขึ้นเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565ข)

1.2 โครงสร้างองค์กรและการบริหาร การออกแบบโครงสร้างคณะใหม่ดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของกระทรวง อว. และหลักเกณฑ์จากแพทยสภา โดยเริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งคณะทำงาน การศึกษาแนวโน้มความต้องการของสังคม และการจัดทำแผนแม่บทอย่างเป็นระบบ (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563); (แพทยสภา, 2566)

1.3 ระบบหลักสูตรและการผลิตบัณฑิต หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตถูกพัฒนาให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 โดยมีจุดเน้นที่การบูรณาการความรู้ทางการแพทย์กับศาสตร์อื่น ๆ เช่น เกษตร อาหาร และสิ่งแวดล้อม เพื่อผลิตแพทย์ที่เข้าใจบริบทของสังคม (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2566); (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563)

1.4 ความร่วมมือภายนอกและการตอบสนองต่อสังคม การจัดตั้งคณะได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐมนตรีที่อนุมัติงบประมาณระยะแรกของโครงการอุทยานการแพทย์ (คณะรัฐมนตรี, 2566) ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับโรงพยาบาลและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “มหาวิทยาลัยเพื่อสังคม” (ปานวาด ปริญญา และนางลักษณ์ โพธิ์น้อย, 2565)

2. ผลดีจากการจัดตั้งคณะใหม่

การจัดตั้งคณะใหม่ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกหลายประการ ได้แก่

2.1 การกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะในวิทยาเขตกำแพงแสนและ
สกลนคร

2.2 การผลิตแพทย์ที่เข้าใจบริบทของชุมชน และมีทักษะข้ามศาสตร์

2.3 การยกระดับขีดความสามารถของระบบสุขภาพของประเทศ ทั้งในด้านการวิจัย การให้บริการ
และการพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์ (วรรณิ เนียมหอม และคณะ, 2563); (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

3. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากกรณีศึกษาที่สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถ
นำไปใช้ได้ ดังนี้

3.1 แนวคิด “สร้างความแตกต่าง ไม่ซ้ำซ้อน” การจัดตั้งคณะใหม่ควรออกแบบให้มีเอกลักษณ์
เฉพาะ และไม่ซ้ำกับโครงสร้างของสถาบันเดิม เช่น การผนวกศาสตร์การแพทย์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเกษตร

3.2 แนวคิด “เชื่อมโยงกับทิศทางของประเทศ”: ควรตอบสนองต่อนโยบายชาติและยุทธศาสตร์
การพัฒนาประเทศในระยะยาว เช่น การเพิ่มแพทย์ในพื้นที่ขาดแคลน และการพัฒนาแพทย์ระบบปฐมภูมิ (กระทรวง
สาธารณสุข, 2566ข)

แนวทางเชิงนโยบายเหล่านี้จึงมิได้เป็นเพียงแนวทางเชิงวิชาการ แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในการ
วางแผนระดับสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาระบบสุขภาพไทยให้มีความยืดหยุ่นและยั่งยืน

การพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตภายใต้แนวคิดเวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม

ความหมายของเวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม

เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม (Agro-Medicine and Bio-Innovation) คือ แนวคิดสหสาขาวิชา
ที่ผสมองค์ความรู้ทางการแพทย์เข้ากับศาสตร์ด้านเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม อาหาร และเทคโนโลยีชีวภาพ โดย
มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพของประชากรในภาคเกษตรกรรมและพื้นที่ชนบท ซึ่งมีประสบการณ์ด้านสุขภาพที่เฉพาะ
เจาะจง อาทิ โรคจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง สภาวะอากาศ สารปนเปื้อนทางอาหาร และการขาดการเข้าถึงบริการ
สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน (Carroll, M. et al., 2017); (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2565)

แนวคิดนี้ยังครอบคลุมถึงการวิจัยและพัฒนาชีวภาพทางชีวภาพ เช่น การใช้สมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์
ชีวภาพ และเทคโนโลยีสุขภาพที่พัฒนาขึ้นจากทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริม ป้องกัน และรักษาโรค
โดยเน้นหลัก สุขภาพองค์รวม (Holistic Health) ที่เชื่อมโยงสุขภาพมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (World Health
Organization, 2022); (วีไลลักษณ์ ทองนาค, 2564)

การนำแนวคิดนี้มาบูรณาการเข้ากับหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต จะช่วยผลิตแพทย์ที่มีความเข้าใจ
ในบริบทสุขภาพของชุมชนเกษตรกรรม มีสมรรถนะด้านเวชปฏิบัติที่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ และสามารถ
สร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ร่วมกับชุมชนและภาคีสุขภาพในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสนับสนุน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาท้องถิ่น (United Nations, 2015); (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2566ข)

แนวคิดการออกแบบหลักสูตร

การออกแบบหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีรากฐานมาจากแนวคิด “เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม” (Agro-Medicine and Bio-Innovation) ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ ได้แก่ เวชศาสตร์ทั่วไป เวชศาสตร์การเกษตร และนวัตกรรมทางชีวภาพ โดยมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตแพทย์ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพเฉพาะถิ่นของประชาชน โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม ซึ่งต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม สารเคมี และโรคจากอาชีพ แนวคิดดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 3 ด้าน สุขภาพและสุขภาวะที่ดี และเป้าหมายที่ 4 ด้าน การศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายกระทรวงสาธารณสุขที่เน้นระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพตนเอง (กระทรวงสาธารณสุข, 2566ก); (วรรณิ์ เนียมหอม และคณะ, 2563)

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตดำเนินการผ่านกระบวนการที่เป็นระบบและมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน โดยเริ่มจากการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา ทั้งแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางและโครงสร้างของหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยและความต้องการของประเทศ จากนั้นมีการศึกษาวิจัยความต้องการกำลังคนด้านสุขภาพในระดับพื้นที่ ผ่านการเก็บข้อมูลจากชุมชนเกษตรกรรมในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการฝึกปฏิบัติทางคลินิกและเวชศาสตร์ชุมชนของนักศึกษาแพทย์ ทั้งนี้ ได้มีการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) โดยอิงตามแนวทางของแพทยสภาและ World Federation for Medical Education (WFME) ซึ่งให้ความสำคัญกับสมรรถนะทางวิชาชีพ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2566ก); (ปานวาด ปรียานนท์ และนางลักษณ โปธิน้อย, 2565)

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะด้านจริยธรรม โดยโครงสร้างหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ระยะก่อนคลินิก (Pre-clinic) ซึ่งเน้นการเรียนรู้วิชาพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ระยะคลินิก (Clinic) ที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติในโรงพยาบาล และระยะเวชศาสตร์ชุมชนและเวชศาสตร์เขตร้อนที่เน้นการทำงานในบริบทของพื้นที่เกษตรกรรมและชนบท โดยมีการบูรณาการการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง (Simulation-based Learning) และการส่งเสริมจริยธรรมทางการแพทย์ผ่านวิชา Bioethics ทั้งนี้ ยังเน้นการฝึกปฏิบัติภาคสนามในชุมชนจริง เพื่อให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาสุขภาพในพื้นที่และพัฒนาทักษะการทำงานแบบสหสาขาวิชา ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของแนวคิดเวชศาสตร์การเกษตรที่มุ่งเน้นสุขภาพปฐมภูมิและการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2566); (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2566ก)

สรุป

บทความวิชาการฉบับนี้นำเสนอกรอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดตั้ง “คณะแพทยศาสตร์” ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการจัดตั้งคณะใหม่ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในระดับอุดมศึกษา โดยมีจุดเด่นในการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเข้ากับนโยบายระดับชาติ พร้อมทั้งตอบสนองต่อปัญหาเชิงระบบของสาธารณสุขไทยอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติการผลิตบุคลากร การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการศาสตร์ข้ามสาขา และการวางรากฐานโครงสร้างการบริหารที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และยั่งยืน การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สะท้อนถึงความพร้อมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ ทรัพยากรทางวิชาการ ประสบการณ์จากการดำเนินงานด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพในอดีต และการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมติคณะรัฐมนตรีที่อนุมัติงบประมาณระยะแรกสำหรับโครงการอุทยานการแพทย์ ขณะที่หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และหลักเกณฑ์ของแพทยสภา อีกทั้งยังโดดเด่นในการบูรณาการจุดแข็งของมหาวิทยาลัยด้านเกษตร อาหาร สิ่งแวดล้อม และชีวนวัตกรรมเข้ากับศาสตร์การแพทย์ ภายใต้แนวคิด “เวชศาสตร์การเกษตรและชีวนวัตกรรม” อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งคณะใหม่ยังคงเผชิญกับความท้าทายในการจัดสรรทรัพยากรบุคคลและกายภาพ การสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณชน และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับโรงพยาบาลและหน่วยงานสุขภาพภายนอก แต่แนวทางการดำเนินงานในลักษณะเชิงระบบของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถือเป็นบทเรียนสำคัญ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพในสถาบันอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ ตลอดจนสนับสนุนการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประเทศในระยะยาวในอนาคต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีเป้าหมายยกระดับบทบาทสู่การเป็นศูนย์กลางวิชาการและการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพของประเทศ โดยใช้การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ผ่านการผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะรอบด้าน การพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการ การสร้างนวัตกรรมสุขภาพ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัย เพื่อรับมือกับความท้าทายด้านสาธารณสุขในศตวรรษที่ 21 กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไม่เพียงเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ แต่ยังเป็นต้นแบบเชิงระบบสำหรับการพัฒนาองค์กรและหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพไทยให้มั่นคง แข็งแรงได้ และยั่งยืนทั้งในระดับชาติและภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565ก). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/rgQKH>
- _____. (2565ข). ยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/62cOq>

- กระทรวงสาธารณสุข. (2566ก). แผนขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/HDBup>
- _____. (2566ข). แผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพแห่งชาติ ระยะที่ 13. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/5zEam>
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2566ก). แผนพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2566ข). ภาพอนาคตของระบบสาธารณสุขไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รับผิดชอบ จำกัด.
- คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. (2566). ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/AGUH4>
- คณะรัฐมนตรี. (2566). มติ ครม. วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 เรื่องการสนับสนุนโครงการอุทยานการแพทย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/j75BP>
- ปานวาด ปรียานนท์ และนางลักขณ์ โพธิ์น้อย. (2565). ทิศทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพในยุคเทคโนโลยีพลิกผัน. *Journal of Professional Routine to Research*, 9(1), 1-8.
- แพทยสภา. (2566). ประกาศแพทยสภา ที่ 77/2566 เรื่อง มาตรฐานการจัดการศึกษาแพทยศาสตรบัณฑิต. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/hgD1l>
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2566ก). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 4 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 -2570). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2566ข). รายงานการพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตภายใต้แนวคิดเวชศาสตร์การเกษตรและชีวเวชกรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณิ์ เนียมหอม และคณะ. (2563). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อผลิตแพทย์แนวใหม่สู่ความมั่นคงด้านสุขภาพของพลเมืองไทยอย่างยั่งยืน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีไลลักษณ์ ทองนาค. (2564). การพัฒนานวัตกรรมชีวภาพจากทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสุขภาพองค์กรวม. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 12(3), 45-56.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2565). รายงานการวิจัยเรื่องเวชศาสตร์การเกษตรและการดูแลสุขภาพในพื้นที่ชนบท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากร และจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ในแต่ละภูมิภาคและพื้นที่ ประจำปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/Qwxgl>
- อุปถัมภ์ ศุภสินธุ์. (2565). กรอบแนวความคิดของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Carroll, M. et al. (2017). Agromedicine: Integrating agriculture and health. *Journal of Rural Health*, 33(2), 101-109.

- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. New York: United Nations.
- World Health Organization. (2022). Holistic health approaches and sustainable development. Geneva: WHO Press.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 *

DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM TO ENHANCE 21ST CENTURY COMPETENCIES FOR IN-SERVICE CAREGIVERS

อาทิตยา อินยง

Atitaya Inyong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: atitaya.i@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความต้องการจำเป็น คือ ผู้ดูแลเด็ก จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 220 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม คือ ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง และผ่านเกณฑ์คัดเข้า ทำการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วยการใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และทดสอบด้วยสถิติที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ คือ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ โดยพบว่า ค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีค่า PNI modified เท่ากับ 0.115 2) ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 หน่วย 4) ระยะเวลาของการฝึกอบรม 5) กิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 6) สื่อที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 7) การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม และ 8) แผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และ 3) ประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้กลุ่มทดลองมีสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผู้ดูแลเด็ก, สมรรถนะของผู้ดูแลเด็ก, หลักสูตรฝึกอบรม, การศึกษาปฐมวัย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objective of this research were 1) Conduct a needs assessment for child caregivers, 2) Develop a training curriculum, and 3) Evaluate the effectiveness of the developed training curriculum to enhance the 21st century competencies of child caregivers. The sample group for the needs assessment consisted of 220 child caregivers in Chiang Mai Province, selected through multi-stage sampling. The sample group for evaluating the curriculum's effectiveness comprised 30 child caregivers who volunteered and met the inclusion criterion. Data were collected 2 times, before and after the experiment, and were analyzed by means, standard deviation, t-test, and Modified Priority Needs Index (PNI Modified). The research findings were as follows: 1) The competency of child caregivers in the 21st century consisting of 3 competencies: knowledge, skills and attribute. The highest need was with PNI Modified value of .115. 2) The training curriculum consisted of 8 elements: 1) Principles 2) Training curriculum objectives 3) Five learning units 4) Training duration 5) Activities used in training curriculum 6) Media used in training curriculum 7) Evaluation of training curriculum, and 8) Training plans for each learning unit. 3) The effectiveness of training curriculum results in the experimental group acquiring in higher 21st century competencies after experiment with a statistical significance of .05 level.

Keywords: In-Service Caregivers, Competencies for In-Service Caregivers, Training Curriculum, Early Childhood Education, Twenty-First Century

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงของฐานประชากรหลักของชาติ อัตราการเกิดลดน้อยลง และอายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากที่สุด แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข พ.ศ. 2560 - 2579 จึงให้ความสำคัญของประชากรกลุ่มเด็กโดยมุ่งพัฒนา และสร้างเสริมศักยภาพกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ รวมถึง เด็กปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัย อายุ 0 - 5 ปี มีพัฒนาการสมวัย เพื่อเป็นรากฐาน และเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต (เพ็ญรัตน์ โค้วไพโรจน์ และคณะ, 2567) จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 ระบบการเรียนการสอนจึงต้องเพิ่มทักษะของคนที่จะต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และตลอดชีวิต (วิจารณ์ พานิช, 2555) สอดคล้องกับ นวพร ชลารักษ์ กล่าวถึง ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็น “โค้ช” ที่คอยออกแบบการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลได้ ประการสำคัญ คือครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อม ๆ กันกับผู้เรียนในขณะเดียวกันครูซึ่งนอกจากจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะสอดแทรกหรือบูรณาการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในชีวิตประจำวัน (นวพร ชลารักษ์, 2558)

ในประเทศไทย การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นวาระสำคัญระดับชาติ โดยรัฐบาลได้พัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของเด็กปฐมวัย ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และได้มีการตรากฎหมายอีกหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และแผนการปฏิรูปประเทศ มีการกำหนดเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยในแผนระดับหนึ่ง (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580) แผนระดับสอง (แม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 12) และแผนระดับสาม (ร่างแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2561 - 2564) ซึ่ง 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุขได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แปลงนโยบายสู่การปฏิบัติเพื่อติดตามและส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจว่า เด็กปฐมวัยทุกคนจะได้รับการดูแลให้เข้าถึงระบบบริการต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพ ด้านการศึกษาและด้านความปลอดภัยอย่างเท่าเทียมกัน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) นพรัตน์ โพธิ์ศรีทอง กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญที่สุดคือ ครูผู้สอนปฐมวัย เพราะครูจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากครูของเด็กมาก ผู้ดูแลเด็กจึงถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นยุคทองของการเจริญเติบโตของเด็ก เนื่องจากเด็กในวัยนี้หากได้รับการปูพื้นฐานได้อย่างถูกต้องก็จะส่งผลให้เด็กมีความฉลาดในแง่มุมต่าง ๆ ได้อย่างครบครัน โดยยึดหลักอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา หน้าที่หลักของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เน้นกิจกรรมที่มีการบูรณาการและให้มีความหลากหลาย เพื่อให้เด็กได้แสดงออก กล้าคิด กล้าตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง (นพรัตน์ โพธิ์ศรีทอง, 2550) ดังนั้น พิมพันธ์ เดชาคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน กล่าวถึง บทบาทหน้าที่สำคัญของความเป็นผู้ดูแลเด็กที่บ่งบอกถึงระดับความสามารถ คือ สมรรถนะ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยยุคใหม่จึงไม่ใช่แค่ผู้เลี้ยงดูแต่ต้องเป็นครูพันธุ์ใหม่ที่เน้นสมรรถนะ เพื่อเตรียมการด้านต่างๆ ให้พร้อมและพัฒนาอยู่เสมอ แนวทางการปฏิบัติงานที่กล่าวถึงจึงต้องอาศัยความสามารถหรือสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้ดูแลเด็กสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ โดยการพัฒนาสมรรถนะนั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนปฐมวัยได้เป็นอย่างดี การพัฒนาสมรรถนะของครู จึงจำเป็นอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันที่กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ (พิมพันธ์ เดชาคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน, 2551) ดังนั้น ครูปฐมวัยจึงต้องมีสมรรถนะที่ครอบคลุมครบทุกด้าน ซึ่ง พิระวัตร จันทกุล ได้กำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะไว้ 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ (Knowledge: K) หมายถึง สิ่งที่เป็นสาระเกี่ยวกับวิธีการใช้งานการจัดการเรียนรู้และการจัดการความรู้ 2) ทักษะ (Skill: S) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ปรากฏเป็นพฤติกรรมของครู 3) คุณลักษณะ (Attributes: A) หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกผ่านทางพฤติกรรมการใช้ การเห็นคุณค่าและการเห็นประโยชน์ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบก็จะมีตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกันออกไป (พิระวัตร จันทกุล, 2559)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคทักษะแห่งอนาคตที่ครูควรพัฒนาทักษะหรือคุณลักษณะที่รองรับและเข้าถึงการสร้างนวัตกรรมและการจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ ในอันที่จะพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเยาวชนในยุคใหม่ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะ

สำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นไปพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีระเบียบวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นในการสร้างเสริมสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการโดยนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบฯ ที่ได้จากข้อ 1 มาสร้างแบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการวัดผล 2 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบและข้อคำถามเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence, IOC) โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องที่รับได้ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา, 2558) ผลการตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกรายการ โดยผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 220 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นของสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ระดับของสภาพที่เป็นอยู่จริง และระดับสภาพที่ควรจะเป็น ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณเรียงลำดับความ ต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สูตร Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2548)

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) แนวคิด

สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 4) การดำเนินการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5) คุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก และ 6) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy Theory) รวมถึงการนำผลการการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กในระยะที่ 1 เป็นข้อมูลร่วมกับการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมเพื่อกำหนดองค์ประกอบของร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 โดยการดำเนินการจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 พร้อมดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม

2.2 การตรวจสอบหลักสูตร โดยนำหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1992) และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานว่าต้องมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.0 ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.15 และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence, IOC) ที่รับได้ตั้งแต่ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (กัลยา วานิชย์บัญชา และจิตตา วานิชย์บัญชา, 2558) ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับเท่ากับ 1.00

ระยะที่ 3 การหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

การวิจัยในระยะนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เป็นการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อน - หลัง (One Group Pretest-posttest Design) มีการวัดผลการทดลอง 2 ครั้ง คือ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง (ยุทธ ไกยวรรณ, 2559) โดยใช้วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples ที่ระดับนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05 โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 30 คน ได้มาจากอาสาสมัคร 1 จังหวัด ซึ่งเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกลุ่มตัวอย่างร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจและลงนามในเอกสารยินยอม และสามารถเข้าร่วมการอบรมได้ครบตลอดหลักสูตรการอบรม หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของการอบรม มีขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 ทดสอบก่อนทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21
- 3.2 จัดการฝึกอบรมในหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21
- 3.3 ทดสอบหลังจากฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลเด็ก มีรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิหลังของผู้ตอบแบบประเมิน ตัวอย่างวิจัยจำนวน 220 คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 95.45 มีอายุ 31 - 40 ปี มากที่สุด จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 39.09 รองลงมา อายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 60.45 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน

68 คน คิดเป็นร้อยละ 30.90 รองลงมามีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 29.55 ตำแหน่งงาน เป็นครูผู้สอนมากที่สุด จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 40.45 รองลงมา คือ ครูผู้เลี้ยง/ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 34.55 อยู่ในสังกัดสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มากที่สุด จำนวน 123 คน คิดเป็น ร้อยละ 55.91

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (PNI) ของสภาพ ปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

ด้าน	รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
		\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล		
ความรู้	ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	4.00	0.59	มาก	4.46	0.65	มาก	.115	1
	ด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย	4.12	0.53	มาก	4.49	0.55	มาก	.089	5
	ด้านการจัดประสบการณ์และ การบูรณาการเรียนรู้	4.14	0.55	มาก	4.49	0.98	มาก	.084	6
	ในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย	4.08	0.61	มาก	4.45	0.54	มาก	.096	2
	ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน เป็นรายบุคคลและการวิจัย	4.01	0.65	มาก	4.41	0.58	มาก	.093	3
	ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย และสุขภาพจิตเด็กปฐมวัย	4.22	0.60	มาก	4.57	1.04	มากที่สุด	.082	7
	ด้านการประกันคุณภาพ	4.03	0.71	มาก	4.40	0.61	มาก	.091	4
ทักษะ	การบริหารและการจัดการชั้นเรียน	4.19	0.59	มาก	4.49	0.56	มาก	.076	10
	การจัดสภาพแวดล้อม	4.25	0.60	มาก	4.52	0.57	มากที่สุด	.062	11
	การสร้างความร่วมมือกับชุมชน	4.08	0.71	มาก	4.40	0.67	มาก	.078	9
	การพัฒนาตนเอง	4.28	0.58	มาก	4.56	0.54	มากที่สุด	.065	10
คุณลักษณะ	คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณวิชาชีพ	4.50	0.52	มาก	4.67	0.48	มากที่สุด	.037	14
	การสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์เชิง บวก (จิตสำนึกความเป็นครูปฐมวัย)	4.52	0.49	มากที่สุด	4.67	0.46	มากที่สุด	.033	13
	การมุ่งผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน	4.36	0.50	มาก	4.61	0.50	มากที่สุด	.057	12

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นต้องการจำเป็นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 และจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า สมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ด้านความรู้ของผู้ดูแลเด็ก มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะและคุณลักษณะ โดยความรู้ของผู้ดูแลเด็กด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีความต้องการในการเสริมสร้างลำดับแรก (PNI modified = .115) รองลงมา คือ ความรู้ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัย และด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย และสุขภาพจิตเด็กปฐมวัย ตามลำดับ (PNI modified = .093, .082 ตามลำดับ) ส่วนด้านคุณลักษณะการมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการจัดเรียงลำดับของการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างสมรรถนะ
 สำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

ที่	รายการ	PNI _{modified}	อันดับ
1	ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	.115	1
2	ความรู้ในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย	.096	2
3	ความรู้ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัย	.093	3
4	ความรู้ด้านการประกันคุณภาพ	.091	4
5	ความรู้ด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย	.089	5
6	ความรู้ด้านการจัดประสบการณ์และการบูรณาการเรียนรู้	.084	6

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีค่าความต้องการจำเป็นเท่ากับ .115 ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้ดูแลเด็กจะต้องได้รับการพัฒนา คือ ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

2.1 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 หน่วย 4) ระยะเวลาของการฝึกอบรม 5) กิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 6) สื่อที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 7) การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม และ 8) แผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21
 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ตามความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็ก ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้มาจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แนวคิดสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 การดำเนินการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก และทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy Theory) หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นหลักสูตรที่มีกระบวนการที่มีความหลากหลาย เพื่อสนับสนุนให้ผู้ดูแลเด็กได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่รองรับการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ให้แก่เด็กปฐมวัย และพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเยาวชนยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

เนื้อหาและโครงสร้าง				
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย: สู่การพัฒนาการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย อย่างเป็นระบบ	การประกันคุณภาพ ทางการศึกษา ในระดับปฐมวัย	การจัดประสบการณ์ และการบูรณาการเรียนรู้: กระบวนการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีคุณภาพ และมีความสุข	การประเมินพัฒนาการ เด็กปฐมวัย ให้เรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็น รายบุคคลและการวิจัย: นวัตกรรมจากครูสู่เด็ก
ระยะเวลาฝึกอบรม: 16 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 12 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 4 ชั่วโมง)				

ภาพที่ 1 เนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

1. เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างมีคุณภาพและมีความสุข
2. เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีทักษะในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ การพัฒนาตนเอง และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพกับผู้อื่น
3. เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีคุณลักษณะที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่วางไว้อย่างมีคุณภาพ และใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาเด็ก และพัฒนางานต่าง ๆ และการใช้นวัตกรรมเข้ามาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3 โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม

หน่วยการเรียนรู้ที่	เนื้อหา	จำนวนชั่วโมง	
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ
1	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย: สู่การพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างเป็นระบบ	2.5	1
2	การประกันคุณภาพทางการศึกษาในระดับปฐมวัย - ความรู้เบื้องต้นการประกันคุณภาพทางการศึกษาในระดับปฐมวัย - การประกันคุณภาพการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับการศึกษาปฐมวัย	3.5	2
3	การจัดประสบการณ์และการบูรณาการเรียนรู้: กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เชิงรุกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข	1.5	0.5
4	การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	1.5	0.5
5	การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัย: นวัตกรรมจากครูสู่เด็ก	2	1
รวม		12	4

2.2 ผลประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม นำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร 2 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับกำหนดเกณฑ์แปลความหมาย ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2538)

4.50 - 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00 - 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานว่าต้องมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.0 จึงจะถือว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

ผลการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.61 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีรายละเอียดผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{x}	SD	ระดับความเหมาะสม
1	หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม	4.67	0.49	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม	4.53	0.52	มากที่สุด
3	หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม			
3.1	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย: สู่การพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างเป็นระบบ	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2	การประกันคุณภาพทางการศึกษาในระดับปฐมวัย	4.40	0.55	มาก
3.3	การจัดประสบการณ์และการบูรณาการเรียนรู้: กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข	4.60	0.55	มากที่สุด
3.4	การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	4.80	0.45	มากที่สุด
3.5	การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัย: นวัตกรรมจากครูสู่เด็ก	4.40	0.55	มาก
4	ระยะเวลาของการฝึกอบรม	4.50	0.53	มากที่สุด
5	กิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม	4.60	0.55	มากที่สุด
6	สื่อที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม	4.60	0.55	มากที่สุด
7	การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม	4.80	0.45	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	4.61	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.15 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

2.2.2 ตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จากแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ โดยศึกษาหารายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตร แล้วกำหนดประเด็นสำคัญที่จะประเมิน จากนั้นเขียนคำถามให้ครอบคลุมประเด็นเหล่านั้น จัดทำเป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์ แล้วนำหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (Rovinelli & Hambleton, 1977) ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

3. ผลการประเมินประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้กับผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 คน เพื่อประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ดังตาราง 4

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ

ผลคะแนนสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21	n	\bar{X}	SD	t	p
ก่อนการฝึกอบรม	30	27.80	7.32	19.686	.000
หลังการฝึกอบรม	30	28.80	3.10		

*p<.05

จากตารางที่ 5 พบว่า สมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 สูงกว่าก่อนการทดลองใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงถือได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและยอมรับได้

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21

N = 26

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	\bar{X}	SD	การแปลผล
ด้านวิธีการอบรม			
1. เนื้อหาในการฝึกอบรมตรงตามวัตถุประสงค์	4.96	0.20	มากที่สุด
2. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	4.62	0.85	มากที่สุด
3. รูปแบบ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.92	0.27	มากที่สุด
4. คุณภาพของเอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.92	0.27	มากที่สุด
5. หลักสูตรเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของท่าน	4.92	0.27	มากที่สุด
6. ท่านสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการนี้ไปใช้การปฏิบัติงาน	4.88	0.33	มากที่สุด
ด้านวิทยากรผู้อบรม			
หน่วยที่ 1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย: สู่การพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างเป็นระบบ	4.85	0.46	มากที่สุด
หน่วยที่ 2 การจัดประสบการณ์และการบูรณาการเรียนรู้: กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข	4.87	0.37	มากที่สุด
หน่วยที่ 3 การประกันคุณภาพทางการศึกษาในระดับปฐมวัย	4.83	0.42	มากที่สุด
หน่วยที่ 4 การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	4.84	0.39	มากที่สุด
หน่วยที่ 5 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัย: นวัตกรรมจากครูสู่เด็ก	4.84	0.43	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.86	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจของผู้ดูแลเด็กที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.86 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 ด้านที่ผู้ดูแลเด็กพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาในการฝึกอบรมตรงตามวัตถุประสงค์ (\bar{X} = 4.96)

อภิปรายผล

1. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 พบว่า ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีความต้องการจำเป็นเท่ากับ .115 ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้ดูแลเด็กจะต้องได้รับการพัฒนา คือ ความรู้ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เนื่องด้วยมีการขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจแนวคิด หลักการ เป้าหมายการจัดการเรียนรู้รวมถึงการวัดและประเมินการเรียนรู้ตามแนวคิดการออกแบบหลักสูตร ดังนั้น ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีความหลากหลาย สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำสู่การปฏิบัติในห้องเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันที่ผู้ดูแลเด็กจำเป็นต้องมีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อสามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่ที่เน้นสมรรถนะ (Competency-based Approach) สอดคล้องกับ UNESCO ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ว่าจะต้องอยู่บนฐานความเข้าใจลึกซึ้งของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และวิธีจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย ทั้งยังต้องเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ผู้ดูแลเด็กจึงไม่ใช่เพียงผู้ส่งต่อกิจกรรม แต่เป็นผู้มีบทบาทในการใช้หลักสูตร และออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตเด็กอย่างแท้จริง (UNESCO, 2018) สอดคล้องกับ Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) ที่รายงานว่าคุณวิชาความรู้ด้านหลักสูตร (Curriculum Knowledge) เป็นหนึ่งในสมรรถนะหลักของบุคลากรปฐมวัยทั่วโลก ซึ่งต้องเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practices) และวิธีประเมินผลการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง (Formative Assessment) โดยเฉพาะศตวรรษที่ 21 ซึ่งเด็กต้องพัฒนา soft skills และความสามารถด้าน STEM ไปพร้อมกัน (OECD, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์ลักษณ์ รักษาเคน และ ทศนีย์ นาคคุณทรง ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ สมรรถนะด้านความรู้-ความเข้าใจ รองลงมา คือ สมรรถนะด้านคุณลักษณะและสมรรถนะด้านทักษะ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสมรรถนะด้านความรู้-ความเข้าใจ โดยเฉพาะประเด็นย่อยด้านการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและการวิจัยในกิจกรรม การวิเคราะห์และประเมินพัฒนาการเด็กที่ส่งเสริมเด็กปฐมวัยได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ มีความสำคัญสำหรับครูปฐมวัย และแนวทางพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง 6 ประเด็นย่อย 23 กิจกรรมโดยมีสมรรถนะด้านความรู้-ความเข้าใจ มี 3 ประเด็นพัฒนา 12 กิจกรรม สมรรถนะด้านคุณลักษณะมี 2 ประเด็นพัฒนา 7 กิจกรรม และแนวทางที่ 3 สมรรถนะด้านทักษะมี 4 กิจกรรมพัฒนา ทั้งนี้แสดงให้เห็นสมรรถนะด้านความรู้-ความเข้าใจ เป็นสมรรถนะที่จำเป็นเร่งด่วนที่ครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น จะต้องได้รับการพัฒนา (สุรีย์ลักษณ์ รักษาเคน และทศนีย์ นาคคุณทรง, 2567)

2. ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 หน่วย 4) ระยะเวลาของการฝึกอบรม 5) กิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 6) สื่อที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรม 7) การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม และ 8) แผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ผลประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบของ Taba, H. ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตั้งไว้เพราะหลักสูตรจะทำหน้าที่กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และช่วยให้ผู้สอนพัฒนาหลักสูตรได้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4) การจัดระบบเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) การประเมินผล (Taba, H., 1962) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสรี สะอีดี้ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูพลศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยประยุกต์ใช้การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ร่วมกับการสอนแบบเสริมศักยภาพ ซึ่งได้สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและความเป็นมา 2) วัตถุประสงค์ 3) หน่วยการเรียนรู้ 4) ระยะเวลา 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อที่ใช้ 7) การประเมินผล และ 8) แผนการฝึกอบรม (อัสรี สะอีดี้, 2561)

3. ประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้กลุ่มทดลองมีสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 หลังจากการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กมีสมรรถนะหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม เกิดจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ดูแลเด็กในการพัฒนาตนเองทำให้นำไปสู่การออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลเด็กที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างและพัฒนาหลักสูตรวิธีการสอนใหม่ มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี เทคนิคการสอนที่มีมาตรฐานเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้กับผู้ดูแลเด็กที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายและอีกเหตุผลอาจมาจากสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งช่วยส่งเสริมในการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรมไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงศักยภาพและความสามารถในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมของวิทยากรผู้ให้ความรู้ที่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ที่ช่วยทำให้ผู้ดูแลเด็กมีสมรรถนะสำหรับการเป็นผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในอนาคต สอดคล้องกับการวิจัยของ อัสรี สะอีดี้ พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้กลุ่มทดลองมีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ด้านการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล ในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะปฏิบัติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อัสรี สะอีดี้, 2561) สอดคล้องกับ สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง กล่าวถึงองค์ประกอบที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุดที่ว่า ภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม ผู้มีความพร้อมและมีแรงจูงใจในการเข้ารับการฝึกอบรมจะเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ไม่มีความพร้อมและไม่มีความจูงใจ และปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจคือ ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่จะได้รับจากการเข้าฝึกอบรมว่าจะนำไปสู่การทำงานที่ดีขึ้น ดังที่กล่าวถึงการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลเด็กว่าการกำหนดเรื่องในการฝึกอบรมจำเป็นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็ก (สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, 2550)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดส่งผลให้เป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพและการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ดูแลเด็กได้ ผู้สนใจสามารถนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัย ซึ่งหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอบรมดูแลและจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยควรให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ ดังนี้

- 1) ก่อนการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการฝึกอบรมให้กับผู้ดูแลเด็ก ควรมีการศึกษาบริบทพื้นฐานของผู้เข้าร่วม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็ก และวิทยากรควรศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักการวัตถุประสงค์ ขอบเขตของหลักสูตร และเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมทุกครั้ง
- 2) วิทยากรในการฝึกอบรม จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ และความชำนาญในการดำเนินการจัดกิจกรรมฝึกอบรม เพราะจะต้องเป็นผู้นำเสนอเนื้อหาสาระ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ รวมถึงกระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็ก เกิดการเรียนรู้ตามขอบเขตหรือประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้จริงที่จะส่งผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนวิจัยจากทุนพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี 2566 ด้วยการสนับสนุนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับโอกาสที่ดีในการพัฒนาทางวิชาชีพ สุดท้ายขอขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ และขอขอบคุณผู้ให้การช่วยเหลือทุกท่านซึ่งไม่อาจกล่าวนามได้หมดในที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). ข้อเสนอนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2023/01/Booklet_EEF_Policybrief_Final_100621-1.pdf
- กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา. (2558). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามลดา.
- นพรัตน์ โพธิ์ศรีทอง. (2550). รูปแบบสมรรถนะของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,
- นวพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 9(1), 64-71.

- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน. (2551). รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- พีระวัตร จันทกุล. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(3), 225-237
- เพ็ญรัชต์ ไคว้ไพโรจน์ และคณะ. (2567). การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 0 - 5 ปี ผ่านกิจกรรมการเล่น: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์. วารสารเกื้อการุณย์, 31(2), 431-442.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2550). เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สุรีย์ลักษณ์ รักษาเคน และทัศนีย์ นาคคุณทรง. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14(2), 107-120.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัสรี สะอิดี. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูพลศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยประยุกต์ใช้อำนาจความสะดวกในการเรียนรู้ร่วมกับการสอนแบบเสริมศักยภาพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Likert, R. (1992). *New pattern of management*. New York: Wiley & Son.
- OECD. (2019). *Providing Quality Early Childhood Education and Care: Results from the Starting Strong Survey 2018*. Paris: OECD Publishing.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- UNESCO. (2018). *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*. Paris: UNESCO.

การพัฒนารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร*

DEVELOPMENT OF BUDDHIST METHODS TO PREVENT RECIDIVISM AMONG PRISON INMATES SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหานิพิฐพนธ์ กิตติพนาโธ (กัณฺธธรรารักษ์)*, พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป (วิชัย),
พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ (บุญทอง)

Phramaha Nipitpont Kittibandho (Kantatharak)*, Phra Jaroenphong Dhammaṭṭipo (Vichai),
Phramaha Supawat Thānavuddho (Boonthong)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhist College of Sri Dvaravati, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: kantawarah@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากลไกการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ 2) บูรณาการหลักพุทธธรรมในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง และ 3) ถอดบทเรียนจากกระบวนการบูรณาการดังกล่าว ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผ่านการสัมภาษณ์ สันทนาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติร่วมกับผู้ต้องขัง ครอบครัว ชุมชน และเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลไกการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ต้องอาศัยการวิเคราะห์บริบทอย่างรอบด้าน ปัญหาการทำผิดซ้ำเชื่อมโยงกับความเปราะบางทางจิตใจ เศรษฐกิจ ครอบครัว และการขาดพลังภายใน ส่งผลให้ผู้ต้องขังขาดความพร้อมกลับคืนสู่สังคมถือเป็นกระบวนการฟื้นฟูมนุษย์ที่สร้างโอกาสให้เริ่มต้นใหม่อย่างยั่งยืน กลไกที่พัฒนาขึ้นจึงเป็นรูปแบบองค์รวม ครอบคลุม 5 มิติ ได้แก่ จิตใจ ทักษะชีวิต อาชีพ ครอบครัว และชุมชน การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจของผู้ต้องขังอย่างแท้จริง โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง เช่น อริยสัจ 4 ศีล 5 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และสัปปุริสธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างสำนึก รู้คิด และพลังใจการดำเนินงานผ่านกิจกรรมเวิร์กช็อป การฝึกสมาธิ สติปัฏฐาน วงสนทนา และการเชื่อมโยงครอบครัว - ชุมชน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง รู้เท่าทันตนเอง ลดแรงขับจากอารมณ์และความเคยชิน พร้อมกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีการถอดบทเรียนได้นำไปสู่การสังเคราะห์ “โมเดลสัจจปัญญา” นวัตกรรมทางสังคมเชิงพุทธที่บูรณาการสัจจะและปัญญาเป็นกลไกการฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างยั่งยืน ขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชน ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน มีสำนึก รู้ผิด รู้คิด รู้ทำ ลดการกระทำผิดซ้ำ และสร้างโอกาสใหม่ในการเริ่มต้นชีวิต

คำสำคัญ: พุทธวิธี, พุทธธรรม, การกระทำผิดซ้ำ, ผู้ต้องขัง, โมเดลสัจจปัญญา

Abstract

The research article aims to 1) Develop a mechanism for preventing recidivism, 2) Integrate Buddhist Dhamma principles in the rehabilitation of inmates, and 3) Derive lessons learned from this integrative process. The study employed a Participatory Action Research (PAR) methodology, utilizing interviews, focus group discussions, and participatory activities involving inmates, families, community members, and prison officers. The findings indicate that effective mechanisms for preventing recidivism require a comprehensive analysis of the inmates' contexts. Recidivism is often linked to psychological vulnerability, economic hardship, broken family structures, and a lack of inner strength-factors that collectively hinder reintegration into society. Therefore, rehabilitation must be viewed as a human-centered process that fosters sustainable opportunities for transformation and renewal. The mechanism developed in this study adopts a holistic model encompassing five dimensions: mental well-being, life skills, livelihood, family, and community. The integration of Buddhist principles with the rehabilitation process for inmates at Samut Sakhon Provincial Prison is a crucial element that genuinely helps create change from within the hearts of the inmates. At its core are key Buddhist teachings such as the Four Noble Truths, Five Precepts, Four Brahmavihāras, Four Bases of Spiritual Power (Iddhipāda), and the Seven Qualities of a Noble Person (Sappurisa-dhamma). These principles serve to cultivate awareness, right understanding, and inner strength. The implementation included workshops, mindfulness and meditation training (Satipaṭṭhāna), reflective dialogue circles, and family–community engagement, all of which contributed to profound inner transformation among the inmates. Participants developed deeper self-awareness, reduced impulsive emotional reactions, and gained readiness to return to society with dignity. The lessons learned from the process were synthesized into the “Sacca-Paññā Model”-a Buddhist social innovation integrating truth (sacca) and wisdom (Paññā) as a sustainable mechanism for inmate rehabilitation. The model extends beyond the individual to empower families and communities, fostering self-realization, moral responsibility, and purposeful action-thereby reducing recidivism and creating new opportunities for life reintegration.

Keywords: Buddhist Methodology, Buddhist Dhamma, Recidivism, Inmate, Sacca-Paññā Model

บทนำ

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้สะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับโครงสร้างอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อย ซึ่งคิดเป็นประมาณหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมดของประเทศ (ชนพล สราญจิตร, 2558) ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนทรัพยากร และการขยายตัวของแนวคิดบริโภคนิยมในสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนจำนวนมาก เมื่อประชาชนไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเพียงพอ ย่อมนำไปสู่แรงผลักดันให้บางคนเลือกวิธีการ

ที่ผิดกฎหมายเพื่อสนองความต้องการหรือความอยู่รอดของตนเอง ปัญหาอาชญากรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของพฤติกรรมปัจเจกเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม

สาเหตุของการกระทำผิดสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) สาเหตุจากตัวบุคคล ได้แก่ ความผิดปกติทางกาย จิตใจ หรือพฤติกรรม ที่อาจมีรากเหง้ามาจากพันธุกรรมหรือประสบการณ์ชีวิต เช่น การขาดทักษะในการควบคุมอารมณ์ บุคลิกภาพต่อต้านสังคม หรือการมีพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่ได้รับการแก้ไขตั้งแต่เยาว์วัย และ 2) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เช่น ความบกพร่องของครอบครัว ความยากจน การศึกษาไม่ทั่วถึง การอยู่ในชุมชนที่เต็มไปด้วยอบายมุข การถูกชักจูงจากกลุ่มเพื่อน และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด (สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนา สีตะสิทธิ์, 2558) นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดจากระบบกระบวนการยุติธรรมของไทย ที่ยังไม่สามารถนำหลักทฤษฎีอาชญาวิทยาไปใช้ในการฟื้นฟูและป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่งานวิจัยของ ศิริวรรณ กมลสุขสถิต ก็ได้เสนอให้ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานรัฐ ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างกลไกป้องกันที่ยั่งยืน เช่น การจัดเวทีพูดคุยในครอบครัว การแนะแนวทางศีลธรรมในโรงเรียน การฝึกอาชีพ และการสร้างแรงจูงใจทางสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง (ศิริวรรณ กมลสุขสถิต, 2563)

ข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า ในช่วงเดือนมกราคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2564 มีการรับแจ้งคดีอาญาทั้งหมด 637,780 คดี โดยร้อยละ 62.9 เป็นคดียาเสพติด ซึ่งเป็นประเภทคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายและมีสัดส่วนสูงที่สุดในระบบกระบวนการยุติธรรมไทย (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2566) นี้สอดคล้องกับรายงานของ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งชี้ว่าผู้ต้องขังในคดียาเสพติดเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด และมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูง โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องโทษครั้งที่ 2 ขึ้นไป มีจำนวนรวมกว่า 91,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34 ของผู้ต้องขังทั้งหมดในประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีการอบรมฝึกอาชีพ หรือบำบัดในเรือนจำ แต่การขาดกลไกรองรับที่มีความต่อเนื่องหลังการพ้นโทษ ส่งผลให้ผู้กระทำผิดจำนวนมากกลับไปใช้ชีวิตในบริบทเดิม และเกิดการกระทำผิดซ้ำในที่สุด (กรมราชทัณฑ์, 2566)

เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครเป็นเรือนจำส่วนภูมิภาคที่มีบทบาทในการควบคุมผู้ต้องขังซึ่งมีโทษไม่เกิน 15 ปี โดยจากข้อมูลปี 2566 พบว่า มีผู้ต้องขังรวม 1,676 คน โดยส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติด (กรมราชทัณฑ์, 2566) จังหวัดสมุทรสาครมีลักษณะเป็นแหล่งรวมแรงงานจากหลากหลายภูมิภาคและต่างชาติ มีความเจริญทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคมหลายด้าน เช่น ความแออัด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเข้าถึงทรัพยากรไม่เท่าเทียม ทำให้พื้นที่นี้มีความเปราะบางและอ่อนไหวต่ออาชญากรรม

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งพำนักอยู่ในจังหวัดนี้มีความตระหนักถึงปัญหาและมีเจตนาารมณ์ในการพัฒนาแนวทางป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการฟื้นฟู พัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพของผู้ต้องขังให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี งานวิจัยนี้จึงมุ่งออกแบบกระบวนการเชิงพุทธบูรณาการที่มีระบบ สนับสนุนต่อเนื่อง เพื่อเป็นต้นแบบของการลดการกระทำผิดซ้ำในพื้นที่เป้าหมาย และสามารถขยายผล ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากลไกการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อบูรณาการหลักพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อถอดบทเรียนผลของพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูลซึ่งได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ จำนวน 8 คน 2) ผู้บริหารเรือนจำกลางจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 3 คน และ 3) ผู้คุมเรือนจำกลางจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดสมุทรสาคร” โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดมโนทัศน์ (Concept) ขั้นที่ 2 รวบรวมสาระเนื้อหา (Content) ขั้นที่ 3 วิเคราะห์/สังเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (Classification) ตีความและประมวลผลข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่ม (พระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป, 2567)

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

การพัฒนาการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย

1.1 วิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบทของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จากการเก็บข้อมูลผ่านเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำ พระสอนศีลธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครประสบปัญหาการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) อย่างรุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มคดียาเสพติด ลักทรัพย์ และความรุนแรง ปัญหานี้เกิดจากปัจจัยเชิงซ้อนหลายด้าน ซึ่งสรุปได้เป็น 5 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ความเปราะบางทางจิตใจและอารมณ์ ผู้ต้องขังจำนวนมากมีประสบการณ์ชีวิตที่เจ็บปวด เต็มโตมาในครอบครัวที่มีปัญหา ขาดการดูแล และขาดการพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์ ส่งผลให้มีบาดแผลทางจิตใจที่ไม่ได้รับการเยียวยา กระบวนการฟื้นฟูในเรือนจำยังเน้นเพียงวินัยและวิชาชีพ จึงไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งภายในได้อย่างแท้จริง 2) ขาดหลักคิดทางพุทธธรรม แม้จะอยู่ในบริบทวัฒนธรรมพุทธ แต่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการปลูกฝังหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ไม่เข้าใจกลไกของกรรม การตัดสินใจจึงขาดหลักคิดเชิงศีลธรรม ไม่มีเครื่องมือภายในในการทบทวนหรือยับยั้ง

พฤติกรรม กระบวนการฟื้นฟูด้านจิตวิญญาณที่มีอยู่ในเรือนจำยังไม่ลึกพอและขาดความต่อเนื่อง 3) ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ ผู้ต้องขังมักมีพื้นฐานยากจน ขาดการศึกษา และทักษะวิชาชีพ เมื่อพ้นโทษออกไปไม่มีโอกาสในการสร้างรายได้สุจริต จึงหวนกลับสู่อาชญากรรมเพื่อความอยู่รอด การฝึกอาชีพในเรือนจำยังไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานจริง 4) สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมไม่เอื้อ ผู้พ้นโทษจำนวนมากเผชิญการตีตราและการปฏิเสธจากครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก ขาดแรงสนับสนุน ขาดพื้นที่ปลอดภัยในการเริ่มต้นใหม่ ส่งผลให้หมดหวังและกลับเข้าสู่เส้นทางเดิม และ 5) ขาดระบบติดตามและสนับสนุนหลังพ้นโทษ หลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังมักขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ไม่มีหน่วยงานประสานงานหรือระบบช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถปรับตัวสู่ชีวิตใหม่ได้ และกลับเข้าสู่วงจรเดิม

1.2 ศักยภาพและข้อจำกัดของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จากการเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ พระสอนศีลธรรม และผู้ต้องขัง พบว่า เรือนจำจังหวัดสมุทรสาครมีศักยภาพและข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนี้

1.2.1 จุดแข็ง (Strengths) มีเครือข่ายพระสอนศีลธรรมและองค์กรศาสนาเข้มแข็งเรือนจำมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับวัด พระนักเทศน์ และองค์กรพุทธศาสนาในท้องถิ่น จัดกิจกรรมธรรมะอย่างต่อเนื่อง เช่น การบรรยายธรรม ฝึกสมาธิ และเวทิสันทนา ทำให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสหลักธรรมอย่างลึกซึ้งและเกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง มีแผนกฝึกอาชีพที่สามารถต่อยอดได้ ผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะหลากหลาย เช่น งานจักสาน งานช่าง งานไม้ และเกษตรกรรม โดยเจ้าหน้าที่ผู้ฝึกมีความเข้าใจผู้ต้องขังและส่งเสริมการฝึกอาชีพควบคู่กับแนวคิด “สัมมาชีพ” ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นระบบหากได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เจ้าหน้าที่บางส่วนมีเจตคติที่ดีและพร้อมพัฒนาแนวทางใหม่ มีเจ้าหน้าที่ที่เปิดใจในการใช้แนวทางเชิงบูรณาการเพื่อฟื้นฟูผู้ต้องขัง ไม่จำกัดเฉพาะการควบคุมวินัย

1.2.2 จุดอ่อน (Weaknesses) กิจกรรมธรรมะขาดความต่อเนื่องและไม่มีระบบติดตามแม้มีกิจกรรมธรรมะ แต่ส่วนใหญ่เป็นแบบเฉพาะกิจ ไม่มีหลักสูตรระยะยาว ขาดการประเมินผลหรือกระบวนการต่อเนื่อง ทำให้ผลลัพธ์ไม่ยั่งยืน ขาดโมเดลองค์รวมที่เชื่อมโยงพุทธธรรมกับทักษะชีวิตและอาชีพกิจกรรมในเรือนจำยังแยกส่วน เช่น ธรรมะเป็นเรื่องหนึ่ง อาชีพเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ไม่มีการบูรณาการให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมขาดการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชนก่อนปล่อยตัว ไม่มีระบบเตรียมผู้เกี่ยวข้องภายนอกให้รองรับผู้พ้นโทษ ชุมชนส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติเชิงลบ ครอบครัวหลายรายไม่ให้การยอมรับ ทำให้ผู้พ้นโทษขาดพื้นที่ปลอดภัยและหวนกลับสู่วงจรเดิม

สรุป SWOT ของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 SWOT ของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ประเด็น	รายละเอียด
จุดแข็ง (S)	มีพระสอนศีลธรรมและเครือข่ายองค์กรศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง มีแผนกฝึกอาชีพที่สามารถพัฒนาได้ เจ้าหน้าที่บางส่วนมีเจตคติที่ดีและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง
จุดอ่อน (W)	ขาดหลักสูตรอบรมธรรมะที่มีความต่อเนื่องและระบบติดตาม ไม่มีโมเดลที่เชื่อมโยงพุทธธรรม - ทักษะชีวิต - อาชีพ - ครอบครัว ไม่มีการเตรียมครอบครัวและชุมชนให้พร้อมรับผู้พ้นโทษ

ตารางที่ 1 SWOT ของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด
โอกาส (O)	1. มีเครือข่ายองค์กรพุทธและภาคประชาสังคมพร้อมสนับสนุน 2. นโยบายราชทัณฑ์สนับสนุนการลดการกระทำผิดซ้ำ 3. สังคมเริ่มตื่นตัวเรื่องการคืนคนดีสู่สังคม
อุปสรรค (T)	1. ทักษะคดีสังคมยังดีตราผู้พ้นโทษ 2. ทรัพยากรบุคลากรและงบประมาณจำกัด 3. ตลาดแรงงานไม่เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษ

จากตารางที่ 1 พบว่า “ความต้องการ” ของแต่ละกลุ่มสะท้อนถึงสิ่งที่ขาด และเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อสร้างกระบวนการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ

1.3 วิเคราะห์ความต้องการ (Need Assessment) จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเจ้าหน้าที่ ครอบครัวยุ และชุมชน พบว่า “ความต้องการ” ของแต่ละกลุ่มสะท้อนถึงสิ่งที่ขาด และเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อสร้างกระบวนการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1.3.1 ความต้องการของผู้ต้องขัง 1) ต้องการเรียนรู้พุทธธรรมที่เข้าใจง่ายและใช้ได้จริง ผู้ต้องขังต้องการธรรมะที่ไม่เป็นภาษาทางศาสนาที่เข้าใจยาก แต่เป็น “พุทธธรรมเชิงชีวิต” ที่สื่อสารง่าย มีตัวอย่างจากชีวิตจริงและช่วยพัฒนาความคิด ยับยั้งตนเอง และวางแผนชีวิตหลังพ้นโทษได้ 2) ต้องการฝึกสมาธิและพัฒนาสติ ผู้ต้องขังจำนวนมากประสบปัญหาในการควบคุมอารมณ์ เมื่อเผชิญความเครียดหรือแรงกดดัน พวกเขาเชื่อว่าการฝึกสมาธิจะเป็น “เครื่องมือเอาตัวรอด” ที่ช่วยยับยั้งตนเองและลดการกระทำผิดซ้ำ และ 3) ต้องการทักษะชีวิตและทักษะอาชีพที่ต่อยอดได้จริง ผู้ต้องขังต้องการเรียนรู้อาชีพที่สามารถนำไปสร้างรายได้สุจริตหลังพ้นโทษ โดยเฉพาะอาชีพที่ตรงกับตลาดแรงงาน พร้อมทั้งต้องการทักษะชีวิตเพื่อยืนหยัดอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม

1.3.2 ความต้องการของเจ้าหน้าที่เรือนจำ 1) ต้องการเครื่องมือและโมเดลที่ใช้ได้จริง เจ้าหน้าที่ต้องการหลักสูตรหรือโมเดลที่สามารถนำไปใช้ในการฟื้นฟูผู้ต้องขังได้จริง ไม่ใช่แค่ทำกิจกรรมให้ครบตามหน้าที่ แต่ต้องเห็นผลเชิงพฤติกรรมและทัศนคติ และ 2) ต้องการแนวทางเชิงระบบเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ มีความต้องการระบบที่ช่วยติดตามผล และเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การฟื้นฟูมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3.3 ความต้องการของครอบครัวและชุมชน 1) ต้องการมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมรับผู้พ้นโทษ ครอบครัวและชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการเตรียมพร้อมหรือมีใครเข้ามาช่วยให้เข้าใจบทบาทของตน ทำให้รู้สึกไม่พร้อมหรือเป็นภาระในการรองรับผู้พ้นโทษ และ 2) ต้องการความเข้าใจในพุทธธรรมเพื่อลดอคติและเสริมพลังใจ ต้องการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อปรับมุมมอง สร้างแรงใจ และเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ตัดสิน” เป็น “แรงสนับสนุน” ที่แท้จริงในการคืนคนดีสู่สังคม

1.4 พัฒนาแนวคิดและองค์ประกอบของกลไกการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ในการวิจัยครั้งนี้ “กลไก” หมายถึง ระบบและกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้าง “พลังภายใน” ลดปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอย่างมั่นคง กลไกที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะ บูรณาการ โดยมี หลักพุทธธรรมเป็นศูนย์กลาง และครอบคลุม 5 มิติหลัก ดังนี้

มิติที่ 1 พุทธธรรม เน้นการพัฒนา “จิตสำนึก” ผ่านการอบรมธรรมะเชิงชีวิต เช่น ศีล 5 (วางกรอบพฤติกรรม) อธิปไตย 4 (สร้างพลังใจ) พรหมวิหาร 4 (ฟื้นฟูความสัมพันธ์) สัมปยุตธรรม 7 (พัฒนาปัญญา) และการฝึกสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์ ช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน

มิติที่ 2 ทักษะชีวิต ออกแบบกิจกรรมเวิร์กช็อปและสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้ต้องขังฝึกคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และควบคุมตนเองในสถานการณ์เสี่ยง เสริมสร้างกรอบคิดใหม่ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีสติ

มิติที่ 3 ทักษะอาชีพ มุ่งพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานจริง เช่น ช่างฝีมือ เกษตร ปศุสัตว์ หรืออาชีพออนไลน์ พร้อมระบบประเมินผล วางแผนอาชีพ และเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ และเครือข่ายชุมชน

มิติที่ 4 ครอบครัวและชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนตั้งแต่ระยะฟื้นฟู สร้างความเข้าใจ ลดอคติ และสร้างพลังหนุนผ่านกิจกรรมเวทีสานสัมพันธ์ การอบรมหลักพุทธธรรม และการพัฒนาเครือข่ายชุมชนเพื่อการรองรับผู้พ้นโทษ

มิติที่ 5 การติดตามและประเมินผลหลังพ้นโทษ ออกแบบระบบติดตามผลต่อเนื่อง เช่น การเยี่ยมบ้าน การประเมินสุขภาวะจิต การติดตามอาชีพ และการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้รับการดูแลไม่รู้สึกละเลย และสามารถยืนหยัดในสังคมได้

2. การบูรณาการหลักพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดสมุทรสาคร

2.1 กระบวนการออกแบบการบูรณาการ กระบวนการบูรณาการพุทธธรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ได้รับการออกแบบเป็น 3 ระยะสำคัญ โดยยึดหลัก “มีส่วนร่วม” ของผู้ต้องขัง ครอบครัว ชุมชน และเจ้าหน้าที่ เพื่อเปลี่ยน “ธรรมะ” ให้กลายเป็นพลังเปลี่ยนชีวิตที่จับต้องได้จริงในพื้นที่

ระยะที่ 1 สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึก เริ่มต้นด้วยการเปิดพื้นที่ให้ผู้ต้องขังได้เผชิญหน้ากับ “ชีวิตจริง” ของตน ผ่านกิจกรรมถอดบทเรียนชีวิต การเขียนเรื่องราวส่วนตัว และวงสนทนา (Dialogue Circle) เพื่อสะท้อนผลของการกระทำผิด ใช้หลักอริยสัจ 4 และกฎแห่งกรรม เป็นเครื่องมือให้ผู้ต้องขังเห็น “เหตุแห่งทุกข์” และเข้าใจผลกระทบที่ตนสร้างไว้ต่อครอบครัว จุดประสงค์ คือ ให้เกิดสำนึกผิดจากภายใน พร้อมเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง

ระยะที่ 2 สร้างทักษะชีวิตควบคู่พุทธธรรม ดำเนินกิจกรรมฝึกทักษะชีวิตในรูปแบบเวิร์กช็อปที่จำลองสถานการณ์จริง เช่น ความเครียด การถูกปฏิเสธ หรือความขัดแย้ง พร้อมฝึกสมาธิและสติปัญญา 4 ควบคู่กัน นำหลักศีล 5 อธิปไตย 4 และพรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นกรอบคิด ช่วยให้ผู้ต้องขังฝึกคิดวิเคราะห์ ควบคุมอารมณ์ และเลือกตอบสนองต่อปัญหาด้วยความมีสติเน้นการฝึก “ตอบสนองต่อสถานการณ์จริงด้วยธรรมะ” เช่น กรณีถูกตำหนิหรือดูถูก ฝึกคิดวิเคราะห์และควบคุมตนเองด้วยสติและเมตตา

ระยะที่ 3 เสริมสร้างความพร้อมกลับสู่สังคม เตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังพ้นโทษ โดยจัดกิจกรรมวางแผนอาชีพอย่างสุจริต ประสานเครือข่ายฝึกอาชีพ และจัดทีมพี่เลี้ยงดูแลต่อเนื่องหลังออกจากเรือนจำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนผ่านกิจกรรมอบรมและเวทีสานสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ลดอคติ และกลายเป็นพลังหนุนที่แท้จริงมีระบบติดตามผล เช่น เยี่ยมบ้าน โทรติดตาม ให้คำปรึกษา และประเมินความก้าวหน้าของผู้พ้นโทษรายบุคคล

2.2 วิเคราะห์และเลือกหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อการบูรณาการ การเลือกหลักพุทธธรรมเพื่อบูรณาการในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง ไม่ได้เป็นเพียงการเลือกหลักธรรมที่ดี แต่ต้องเป็น “หลักธรรมที่เหมาะสมกับปัญหาเฉพาะ” และ “มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงชีวิตจากภายในสู่ภายนอก” จากการศึกษาพฤติกรรมผู้ต้องขังโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ สังเกต และการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ต้องขังเผชิญปัญหาเชิงลึก เช่น ขาดกรอบคิดทางศีลธรรม ไม่มีแรงขับเคลื่อนชีวิต ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ขาดเป้าหมาย ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ไม่เข้าใจเรื่อง “กรรม” และการรับผิดชอบตนเอง หลักพุทธธรรมที่คัดเลือก 7 ข้อ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน 1) อริยสัจ 4 เพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจความทุกข์ของตน และเห็นหนทางดับทุกข์เปลี่ยนกรอบคิด หันหน้าเผชิญปัญหาด้วยปัญญา 2) ศีล 5 เพื่อวางกรอบพฤติกรรม สร้างวินัยและความรับผิดชอบ ปลูกจิตสำนึกเชิงคุณธรรมในระดับพฤติกรรม 3) พรหมวิหาร 4 เพื่อเยียวยาความสัมพันธ์กับคนรอบตัวและให้อภัยตนเอง ฟันฟูความสัมพันธ์ ลดแรงอาฆาตในใจ 4) อิทธิบาท 4 เพื่อเสริมแรงบันดาลใจ ความพยายาม และความมั่นใจ ปลูกพลังใจในการเปลี่ยนชีวิต 5) สปัจริยธรรม 7 เพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และมีธรรม ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และวางแผนชีวิตอย่างมีคุณธรรม 6) สติปัฏฐาน 4 เพื่อให้รู้เท่าทันอารมณ์และควบคุมพฤติกรรมได้ ลดพฤติกรรมเร่งด่วน ฝึกรู้กับปัจจุบันอย่างมีสติ และ 7) กรรม เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องเหตุและผล และความรับผิดชอบต่อการกระทำ สร้างจิตสำนึกในการเปลี่ยนตนเองอย่างแท้จริง

2.3 ผลการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและจิตใจของผู้ต้องขัง (สรุป) จากกระบวนการบูรณาการพุทธวิธีใน 3 ระยะ พบว่า ผู้ต้องขังเกิด “การเปลี่ยนแปลงภายใน” อย่างชัดเจนทั้งในระดับความคิด พฤติกรรม และจิตสำนึก โดยเฉพาะการ ตระหนักผู้ในความผิดของตนเอง และ ยอมรับความจริงของชีวิต ซึ่งถือเป็นก้าวแรกของการฟันฟูจิตใจอย่างแท้จริง ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เริ่ม เปิดใจ ในวงสนทนาและกิจกรรมเขียนบทเรียนชีวิต โดยยอมรับว่า พฤติกรรมผิดในอดีตเกิดจากการตัดสินใจของตนเอง ไม่ใช่ เพราะโชคชะตาหรือความผิดของผู้อื่น หลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 และ กฎแห่งกรรม ช่วยให้พวกเขาเข้าใจต้นเหตุของความทุกข์ และเริ่มรับผิดชอบต่อผลแห่งการกระทำ การฝึก สติปัฏฐาน 4 ช่วยให้ผู้ต้องขังมี “ช่องว่าง” ระหว่างอารมณ์กับการกระทำ รู้จักควบคุมตนเองมากขึ้น ขณะที่กิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ เช่น การเขียนจดหมายถึง ครอบครัว ทำให้ผู้ต้องขังเริ่ม เปิดใจสื่อสารความรู้สึกผิด ความรัก และความกลัวในอนาคตอย่างจริงจัง ผู้ต้องขังหลายคนเริ่มมีความหวัง เห็นคุณค่าชีวิต และอยากกลับไปดำเนินชีวิตอย่างสุจริต โดยมี ศีล 5 เป็นกรอบพฤติกรรมใหม่ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการคิด การวิเคราะห์ และความเพียรในการเปลี่ยนแปลงจาก อิทธิบาท 4 และ สปัจริยธรรม 7

ผลลัพธ์ที่เห็นได้ชัด คือ ลดความแข็งกระด้างทางอารมณ์ เปิดใจรับฟังและพูดความจริง กลับมาเห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อว่าตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงและเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด คือ การเกิดขึ้นของ “จิตสำนึกใหม่” ซึ่งเป็นฐานของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และเป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3. ผลการถอดบทเรียนการบูรณาการพุทธวิธีในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

3.1 ผลต่อครอบครัวและชุมชน การบูรณาการพุทธวิธีเพื่อฟันฟูผู้ต้องขังมิได้เปลี่ยนแปลงเพียงตัวผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกอย่างลึกซึ้งต่อ ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟันฟู ซึ่งกลายเป็น ฐานพลังสำคัญ ในการรองรับผู้พ้นโทษกลับสู่สังคม

ผลต่อครอบครัว ครอบครัวเริ่มเปิดใจ รับฟัง และเข้าใจผู้ต้องขังมากขึ้น ผ่านกิจกรรม “คืนคนดีสู่ครอบครัว” เกิดการ สื่อสารเชิงเยียวยา ระหว่างผู้ต้องขังและครอบครัว หลายครอบครัวยอมรับและให้อภัย บรรยากาศ

ในบ้านอบอุ่นขึ้นจากการได้ฟัง “เสียงจากใจ” ของลูกหลานที่เคยถูกปฏิเสธ หลักพุทธธรรม เช่น อภัยทาน และพรหมวิหาร 4 ช่วยสร้างความเข้าใจ ความเมตตา และการให้อภัยระหว่างกัน

ผลต่อชุมชน ทักษะคติเชิงลบของชุมชนที่เคยมองผู้ต้องขังเป็น “ภัยสังคม” เริ่มเปลี่ยนเป็นมุมมองว่า “เขา คือ คนที่เปลี่ยนแปลงได้” ชุมชนบางแห่งเสนอรับผู้ต้องขังเข้าทำงานหลังพ้นโทษ สนับสนุนฝึกอาชีพ และสร้างเครือข่าย “พี่เลี้ยง” คอยดูแลช่วงเปลี่ยนผ่าน ลดการตีตราและแรงผลักจากสังคม กลายเป็นการมองผู้ต้องขังด้วยความเมตตา และเข้าใจมากขึ้น ชุมชนเริ่มเข้าใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มากขึ้น และนำไปใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ผลลัพธ์โดยรวม ครอบครัวและชุมชนกลายเป็น “ฐานพลังทางใจและสังคม” ที่ช่วยให้ผู้ต้องขังมีที่ยึดเหนี่ยวเมื่อพ้นโทษ เกิดความเข้าใจใหม่ ที่มองผู้ต้องขังในฐานะมนุษย์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่เพียงคนผิดในอดีต ช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ด้วยแรงสนับสนุนและโอกาสจากคนใกล้ตัวและชุมชนรอบข้าง

3.2 การสร้างระบบรองรับหลังปล่อยตัว การบูรณาการพุทธวิธีในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาครก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญในการ สร้างระบบรองรับผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นหัวใจของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระยะยาว โดยครอบคลุมทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และภาคีภายนอก 1) การวางแผนชีวิตและอาชีพ รายบุคคล ผู้ต้องขังทุกคนร่วมจัดทำ แผนชีวิตและอาชีพ (Life and Career Plan) โดยมีครอบครัวและเจ้าหน้าที่ร่วมให้คำปรึกษา แผนดังกล่าวช่วยให้ผู้ต้องขัง มีเป้าหมายชีวิตชัดเจน ทั้งเรื่องงาน สังคมที่ต้องการกลับไปอยู่ และแนวทางหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง ผล คือ ผู้ต้องขังเกิดความหวัง ไม่รู้สึกหลงทาง และมองเห็นอนาคตตัวเองได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) การสร้างเครือข่ายพี่เลี้ยง (Mentoring Network) ประกอบด้วย พระวิทยากร ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และเครือข่ายแรงงาน ทำหน้าที่ ให้คำปรึกษา สนับสนุนงาน และให้กำลังใจ แก่ผู้พ้นโทษในช่วงปรับตัว สะท้อนถึงพลังของ “แรงหนุนทางใจ” ที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษไม่รู้สึกโดดเดี่ยว 3) ระบบติดตามและเสริมพลังใจ (Aftercare System) เจ้าหน้าที่เรือนจำ และพี่เลี้ยงมีบทบาทติดตามความเป็นอยู่ของผู้พ้นโทษอย่างต่อเนื่อง เช่น นัดพบ พูดคุย โทรศัพท์ เยี่ยมบ้าน ช่วยให้ผู้พ้นโทษรู้สึกว่า “ยังมีคนห่วงใย” และไม่ถูกทอดทิ้ง ส่งผลให้ลดโอกาสหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และ 4) กลไกระดับชุมชน เกิดการตั้งคณะกรรมการดูแลผู้พ้นโทษ ที่มีผู้นำชุมชน อปท. กลุ่มวิสาหกิจ และพระสงฆ์ร่วมเป็นภาคี พัฒนาแนวทางรองรับอย่างเป็นระบบ เช่น จัดศูนย์ฝึกอาชีพ เสนองงาน และสนับสนุนทางจิตใจ เปลี่ยนจาก “แรงผลัก” สู่ “แรงดึง” ที่ทำให้ผู้พ้นโทษอยากกลับตัว

อภิปรายผล

อภิปรายผลการพัฒนาการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

จากการพัฒนากรอบพื้นฐานของการวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบทของเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมีรากเหง้าลึกซึ้งเชื่อมโยงกันหลายมิติ ไม่ใช่เพียงแค่ข้อบกพร่องส่วนบุคคล แต่สะท้อนช่องว่างในระบบฟื้นฟูทั้งก่อนและหลังพ้นโทษ โดยเฉพาะ ปัญหาความเปราะบางทางจิตใจ ที่เกิดจากการเติบโตในสภาพแวดล้อมที่รุนแรง ขาดหลักคิดทางศีลธรรม ไม่มีทักษะชีวิตและอาชีพ จนเมื่อออกจากเรือนจำกลับไปเผชิญโลกจริงจึงขาดพลังภายใน และขาดแรงหนุนจากครอบครัวและสังคม ส่งผลให้โอกาสทำผิดซ้ำสูงมาก ซึ่งสะท้อนตรงกับผลการวิจัยของนักพัฒนา สิ้นเย็น, เดชา จินตกลสิการ ที่พบว่า ความยากจน การศึกษาและทักษะต่ำ คือ ปัจจัยซ้ำเติมจนผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ กลไกที่พัฒนาขึ้นจึงออกแบบให้มีลักษณะองค์รวมและเน้นการเปลี่ยนจากภายในด้วยการบูรณาการ หลักพุทธ

ธรรมเป็นศูนย์กลาง จุดเด่นของโมเดลนี้ คือ การไม่เน้นเพียงฝึกวิชาชีพ หรือการควบคุมทางกายภาพ แต่เจาะลึกถึงการฟื้นฟูจิตใจอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดการ ตระหนักรู้ในผลของกรรม เห็นความจริงของชีวิต และรู้จักยับยั้งชั่งใจ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ที่อาจารย์ส่งให้ ยังไม่มีงานใดลงลึกด้านนี้เท่ากับงานวิจัยชิ้นนี้ (นคพัฒน์ สิ้นเย็น, 2564); (เดชา จินตกลีการ, 2560)

โดยเฉพาะการนำ “ศีล 5 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สัปปุริสธรรม 7” มาเป็น “กรอบคิด” ให้ผู้ต้องขังได้ใช้ฝึกคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากแนวทางราชทัณฑ์ทั่วไปที่เน้นแค่ฝึกอาชีพ การใช้พุทธธรรมช่วยเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้จริง หัวใจสำคัญ ของกลไกนี้ คือ การสร้างพลังภายในให้ผู้ต้องขัง มองเห็นทางเลือกชีวิตใหม่ ไม่ถูกแรงผลักดันของอดีตและแรงดึงของสังคมบีบคั้นให้กลับไปสู่วงจรอาชญากรรม ขณะเดียวกันก็เสริมสร้าง พลังภายนอก ผ่านการเตรียมพร้อมครอบครัวและชุมชนให้เป็น ฐานพลังรองรับ ผู้พ้นโทษ ซึ่งแนวทางนี้ สอดคล้องกับงานของ นิमित ทัพพนานต์ ที่เน้น ลดมลทินทางสังคม และ สร้างสุขภาวะทางจิต วิญญานที่สำคัญ รูปแบบการติดตามและเสริมพลังใจหลังพ้นโทษ ของกลไกนี้ (นิमित ทัพพนานต์, 2561) สอดรับกับข้อเสนอของ กรวรรณ คำกรเกตุ, พรวิไล อัยดำรงธรรม ที่ระบุว่าควรมีระบบติดตาม เพื่อช่วยให้ผู้พ้นโทษมีเส้นทางชีวิตที่ปลอดภัยและไม่หวนกลับ (กรวรรณ คำกรเกตุ, 2559); (พรวิไล อัยดำรงธรรม, 2564)

กลไกที่พัฒนาขึ้นจึงเป็น ต้นแบบ ที่สามารถต่อยอดเชิงนโยบายได้จริง เพราะออกแบบบนฐานของ ข้อมูลเชิงประจักษ์จากสนามจริง มี พุทธธรรมเป็นฐานพลัง เชื่อมโยง จิตใจ - พฤติกรรม - เศรษฐกิจ - สังคม อย่างครบวงจร ตอบโจทย์ ช่องว่างที่งานวิจัยอื่นยังไม่ลงลึก

ข้อแตกต่างเด่นชัด คือ งานวิจัยนี้ ไม่เน้นแค่การแก้ปัญหาภายนอก แต่เปลี่ยนจากภายใน โดยใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องมือ ซึ่งทำให้การป้องกันการกระทำผิดซ้ำยั่งยืน ได้มากกว่าวิธีเดิม ๆ ที่เน้นควบคุมหรือฝึกอาชีพเพียงอย่างเดียว

อภิปรายผลการบูรณาการหลักพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) พบว่า “การบูรณาการหลักพุทธธรรม” ไม่เพียงเป็น “องค์ความรู้” แต่ยังเป็น “กระบวนการฟื้นฟูมนุษย์” อย่างแท้จริง เพราะสามารถ เปลี่ยนแปลงจิตใจ ทัศนคติ และ พฤติกรรมของผู้ต้องขัง ได้จากภายใน โดยเฉพาะการเลือกใช้ หลักธรรมที่ตรงกับสภาพปัญหาและบริบทของผู้ต้องขัง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างเป็นรูปธรรม

การใช้ “อริยสัจ 4” และ “กฎแห่งกรรม” เป็นเครื่องมือเปิดพื้นที่ให้ผู้ต้องขัง เห็นความจริงของชีวิต และกล้ายอมรับความผิดพลาดของตนเอง ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่แตกต่างจากการฟื้นฟูรูปแบบอื่น ๆ เพราะไม่ใช่แค่การอบรมหรือสั่งสอน แต่เป็นการ นำผู้ต้องขัง “เผชิญหน้า” กับทุกข์ในชีวิตจริง พบว่า การใช้หลักพุทธธรรมช่วยให้ผู้ต้องขังเปลี่ยนทัศนคติได้จริง การบูรณาการ “ศีล 5” เป็นกรอบคิดพื้นฐาน ช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ ลดพฤติกรรมเสี่ยงและ ย้ำเตือนถึงผลของการละเมิดศีล ถือเป็นกรสร้าง “เกราะป้องกัน” ทางใจได้จริง ขณะเดียวกัน “พรหมวิหาร 4” ถูกนำมาใช้ ฟื้นฟูสายสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสร้าง “เมตตา - กรุณา” แทนความรู้สึกล้อล่อาฆาต ซึ่งช่วยลดแรงจูงใจในการกลับไปสู่วงจรความรุนแรงได้อย่างเป็นรูปธรรม การบูรณาการ “อิทธิบาท 4” และ “สัปปุริสธรรม 7” เป็นการเสริมพลังด้าน แรงบันดาลใจและปัญญา ให้ผู้ต้องขังมี ความพากเพียร และคิดเป็น แยกแยะถูก - ผิดได้ ก่อนตัดสินใจทำอะไร ถือเป็นการพัฒนาจากภายใน แตกต่างจากแนวทางฝึกอาชีพล้วน ๆ ที่ไม่แตะ มิติความคิดและอารมณ์ของผู้ต้องขัง

จุดเด่นของการบูรณาการในงานวิจัยนี้ คือ “การเชื่อมโยงธรรมะเข้ากับทุกกิจกรรม” และการออกแบบกิจกรรม วงสนทนา เวิร์กช็อป ฝึกสมาธิ สติปัญญา และฝึกอาชีพ โดยมีหลักธรรมเป็นฐานในการคิดและลงมือทำทุกขั้นตอน เปลี่ยนจากธรรมะให้กลายเป็นวิถีชีวิตจริง ไม่ใช่แค่ “สิ่งที่ต้องฟัง”

หากเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ เดชา จินตกลีการ, นคพัฒนา สิ้นเย็น ที่เน้นเรื่องการฝึกอาชีพ และการลด ปัจจัยเสี่ยงเชิงสังคม - เศรษฐกิจ งานวิจัยนี้ “เติมเต็มจุดอ่อนสำคัญ” คือ การขาดการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ เพราะแม้ฝึกอาชีพได้ แต่ถ้าผู้ต้องขัง ไม่เปลี่ยนทัศนคติ สุดท้ายก็วนกลับไปทำผิดซ้ำเหมือนเดิม ขณะเดียวกันแนวทาง “พัฒนาเครือข่ายพี่เลี้ยงธรรมะ” และ ระบบติดตามผล (เดชา จินตกลีการ, 2560); (นคพัฒนา สิ้นเย็น, 2564) ก็สะท้อน แนวคิดเดียวกับ กรวรรณ คำกรเกตุ, พรวิไล อัยดำรงธรรม ที่เสนอให้มีระบบติดตามช่วยเหลือหลังพ้นโทษ เพียงแต่ งานวิจัยนี้ “เพิ่มมิติทางธรรมะ” เข้าไป ทำให้เกิดความ “ครบเครื่อง” มากขึ้น เพราะดูแลทั้ง “ใจ” และ “ชีวิตจริง” ผลการวิจัยยืนยันชัดเจนว่า “การบูรณาการหลักพุทธธรรม” เป็นหัวใจสำคัญในการ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างยั่งยืน เพราะช่วย ปลดลือวงจรกรรมเดิม ให้ผู้ต้องขัง กลับหันกลับมาเผชิญความจริงของชีวิต และเริ่มต้นใหม่อย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีปัญญา และเมตตา เป็นเข็มทิศนำทาง จุดเด่นที่สุดของงานวิจัยนี้ คือ “การออกแบบเป็นระบบครบวงจร” ตั้งแต่ การ ตระหนักรู้ - พัฒนาทักษะชีวิต - สร้างเครือข่ายรองรับหลังพ้นโทษ แตกต่างจากงานอื่นที่เน้นเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง ทำให้โมเดลนี้ สามารถนำไปต่อยอดเชิงนโยบายได้จริง และเป็น องค์ความรู้ใหม่ ที่เสนอการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ อย่างลึกซึ้งและยั่งยืนที่สุด (กรวรรณ คำกรเกตุ, 2559); (พรวิไล อัยดำรงธรรม, 2564)

อภิปรายผลการถอดบทเรียนการบูรณาการพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ผลการถอดบทเรียนเชิงลึกจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ยืนยันอย่างชัดเจนว่า “พุทธวิธี” ไม่ใช่เพียงแค่ กระบวนการอบรมศีลธรรมทั่วไป แต่เป็นเครื่องมือเชิงจิตวิญญาณที่สามารถเปลี่ยนแปลงมนุษย์จากภายในได้จริง โดยเฉพาะ กับกลุ่มผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานชีวิตเปราะบางและเคยวนเวียนอยู่ในวงจรอาชญากรรมซ้ำ การถอดบทเรียน พบว่า ผู้ต้องขังเกิด ความเปลี่ยนแปลงในระดับจิตใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการ ยอมรับความจริงในชีวิต กลับเผชิญ กับความผิดพลาดและผลของกรรมที่ผ่านมา ไม่โทษโชคชะตา แต่เริ่ม “ถอดบทเรียนชีวิต” ของตัวเองได้ว่า “อะไร คือ เหตุ แห่งทุกข์” และ “ทางออกของชีวิตใหม่อยู่ตรงไหน” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ไม่พบได้ง่ายในการแก้ไขฟื้นฟูรูปแบบอื่น

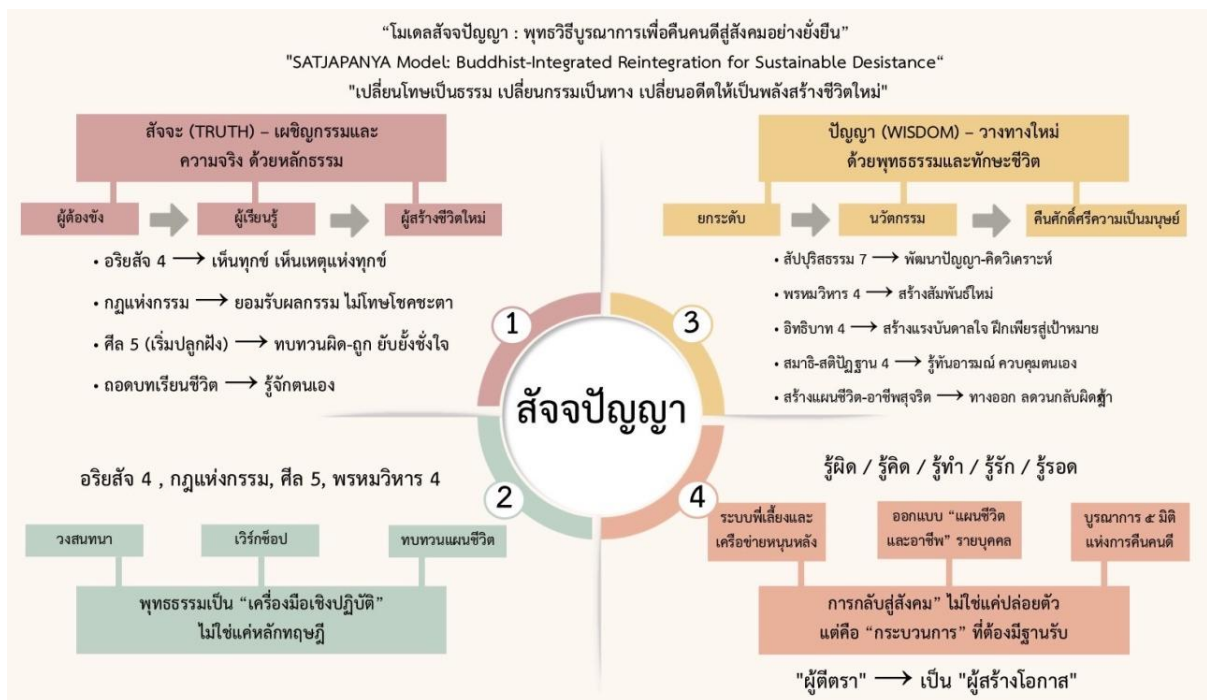
เมื่อเทียบกับงานวิจัยของ นิमित ทัพพนานต์ ที่ต่างเสนอให้ใช้หลักพุทธธรรมและการพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณ กับผู้ต้องขังไร้ญาติและกลุ่มเสี่ยงสูง ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่าการทำเชิงลึกผ่านกระบวนการถอดบทเรียน ช่วยให้ผู้ต้องขัง “เปลี่ยนจิตสำนึก” ได้จริง ไม่ใช่แค่ทำตามกิจกรรม แต่ “เชื่อ” ว่าตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้จริง ที่สำคัญ การถอด บทเรียนสะท้อนให้เห็นว่า “หลักพุทธธรรม” เช่น อริยสัจ 4 ศีล 5 พรหมวิหาร 4 และอิทธิบาท 4 เมื่อถูกออกแบบให้อยู่ ในรูปของกิจกรรมเชิงลึก เช่น วงสนทนา ถอดบทเรียนชีวิต และฝึกสมาธิ กลับกลายเป็น “เครื่องมือคืนศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์” ให้กับผู้ต้องขัง ทำให้เกิดความรู้สึก “เห็นคุณค่าในตนเอง” พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่แค่จำนนต่อกรรมเก่า (นิमित ทัพพนานต์, 2561)

มิติที่โดดเด่นอีกประการ คือ ผลต่อครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ กรวรรณ คำกรเกตุ ที่เน้นให้ ชุมชนและครอบครัวมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว งานวิจัยนี้พบว่า เมื่อครอบครัวได้เข้าใจหลักพุทธวิธี ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟู ก็เกิดการ เปิดใจ ยอมรับ ลดอคติ และพร้อมเป็นฐานพลังให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม อย่างมีศักดิ์ศรี ถือเป็น การลดแรงผลักดันสำคัญที่เคยทำให้ผู้ต้องขังวนกลับเข้าสู่วงจรผิดซ้ำ (กรวรรณ คำกรเกตุ, 2559)

จากการถอดบทเรียนในครั้งนี้ ยืนยันได้ว่า “พุทธวิธี” มีศักยภาพสูงในการใช้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ไม่ใช่แค่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่สามารถ ขยายผลเชิงระบบ สู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างแท้จริง สิ่งสำคัญที่สุด คือ การวิจัยนี้ ยกระดับ “ธรรมะ” จากคำสอนหรือกิจกรรม มาเป็น “ระบบคิดและเครื่องมือเปลี่ยนชีวิต” ของมนุษย์ ทำให้เกิดภาพใหม่ของการฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ไม่ใช่แค่ปล่อยตัวออกไป แต่คือ “คืนมนุษย์ที่พร้อมเริ่มต้นใหม่” สู่สังคมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อพัฒนากลไกการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อบูรณาการหลักพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อถอดบทเรียนบูรณาการหลักพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ปรากฏดังแผนภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ชื่อ “โมเดลสังัจปัญญา: พุทธวิธีบูรณาการเพื่อคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน”

“SATJAPANYA Model: Buddhist-Integrated Reintegration for Sustainable Desistance”

“เปลี่ยนโทษเป็นธรรม เปลี่ยนกรรมเป็นทาง เปลี่ยนอดีตให้เป็นพลังสร้างชีวิตใหม่”

“สังัจปัญญา” (Satjapanya) หมายถึง “การเข้าถึงความจริงด้วยปัญญา” การให้ผู้ต้องขังได้ เฝซญหน้ากับความจริงในชีวิต ยอมรับผลแห่งกรรม และใช้พุทธปัญญาเป็นเครื่องมือเยียวยา พัฒนา และนำทางชีวิตใหม่ เชื่อมโยง “สังัจจะ” (Truth) + “ปัญญา” (Wisdom) กลายเป็น พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงจากภายใน สู่การคืนคนดีให้สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

สาระสำคัญของโมเดล “สัจจปัญญา เป็น นวัตกรรมทางสังคมเชิงพุทธ ที่ผสมผสาน การเยียวยาจิตใจการพัฒนาทักษะชีวิต - อาชีพ การสร้างพลังหนุนทางครอบครัวและชุมชน และการออกแบบระบบที่เลี้ยง - ติดตามหลังพ้นโทษครบ 5 มิติแห่งการคืนคนดีสู่สังคม ได้แก่ รู้ผิด/รู้คิด/รู้ทำ/รู้รัก/รู้รอด โดยใช้แนวคิดแกนกลาง “เปลี่ยนโทษเป็นธรรม เปลี่ยนกรรมเป็นทาง เปลี่ยนอดีตให้เป็นพลังสร้างชีวิตใหม่”

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอผลการดำเนินการกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่มุ่งพัฒนารูปแบบพุทธวิธีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบทของพื้นที่ ซึ่งพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีภูมิหลังชีวิตที่เปราะบาง ขาดโอกาสทางสังคมและการศึกษา ประสบกับความสัมพันธ์ครอบครัวที่แตกร้าง และไม่เคยได้รับการเยียวยาทางจิตใจอย่างเป็นระบบ ปัญหาการกระทำผิดซ้ำจึงไม่ได้เกิดจากความตั้งใจล้วน ๆ หากแต่เป็นผลพวงจากการไม่มีระบบรองรับและการขาดพลังภายในในการเปลี่ยนแปลงตนเองจากข้อค้นพบเบื้องต้นนี้ ได้นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้ต้องขัง โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ กิจกรรมถูกออกแบบเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การปลูกจิตสำนึกผ่านการสนทนา การเขียนบทเรียนชีวิต และการใช้หลักธรรมเพื่อให้เกิดการยอมรับความจริง 2) การฟื้นฟูภายในผ่านกิจกรรมสมาธิ ศิลปกรรมฐาน และการฝึกเวิร์กชอปด้านทักษะชีวิต เพื่อเสริมพลังใจและความสามารถในการควบคุมตนเอง และ 3) การสร้างทิศทางชีวิตด้วยการวางแผนชีวิตและอาชีพร่วมกับครอบครัว พร้อมเชื่อมโยงกับเครือข่ายพี่เลี้ยงและชุมชนเพื่อรองรับการกลับคืนสู่สังคม กระบวนการทั้งหมดเน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การไม่ตัดสิน และการเปิดพื้นที่ให้ผู้ต้องขังได้ค้นพบคุณค่าในตนเองอย่างแท้จริงผลลัพธ์จากกระบวนการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงภายในของผู้ต้องขัง ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการตระหนักรู้ในความผิดของตนเอง มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนขึ้น และเกิดความศรัทธาในความสามารถของตนในการเปลี่ยนแปลง สอง ผลที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวและชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงการเปิดใจ ยอมรับ และพร้อมสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ โดยครอบครัวหลายครอบครัวเริ่มฟื้นความสัมพันธ์ และชุมชนลดอคติ พร้อมเสนอความร่วมมือในการฝึกอาชีพหรือทำงานร่วมกัน และสาม การสร้างระบบรองรับหลังปล่อยตัว ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนชีวิตรายบุคคล การจัดตั้งเครือข่ายพี่เลี้ยง และการติดตามหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ผู้ต้องขังไม่ถูกทอดทิ้ง และสามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมั่นคงโดยสรุป การดำเนินงานตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การออกแบบกิจกรรมเชิงพุทธ ไปจนถึงผลที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการพุทธธรรมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณในเรือนจำ สามารถเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขังอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน โดยไม่เพียงส่งผลต่อบุคคล แต่ยังขยายผลไปสู่ครอบครัว ชุมชน และโครงสร้างทางสังคม ถือเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการต่อยอดเป็นรูปแบบเชิงนโยบายเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระดับประเทศข้อเสนอแนะ จากการดำเนินงานวิจัยพบว่า กระบวนการบูรณาการพุทธวิธีมีศักยภาพอย่างยิ่งในการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้ต้องขังและต่อยอดสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ข้อเสนอแนะที่สำคัญ 1) ควรส่งเสริมให้เรือนจำทั่วประเทศนำแนวทางพุทธวิธีมาใช้ในการฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบ โดยเน้นกระบวนการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการฝึกอาชีพ เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงทั้งภายในและภายนอก 2) ควรจัดให้มีการวางแผนชีวิตและอาชีพของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวอย่างจริงจัง โดยมีครอบครัว เจ้าหน้าที่ และภาคีเครือข่ายร่วมกันออกแบบเส้นทางชีวิต ลดโอกาสกลับไปสู่ความเสี่ยงเดิม 3) ควรพัฒนาเครือข่ายพี่เลี้ยงระดับชุมชน เช่น

พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ที่สามารถทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ส่งเสริมงาน และให้กำลังใจในช่วงเปลี่ยนผ่าน

4) หน่วยงานภาครัฐควรจัดเวทีหรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการรับฟังและยอมรับผู้พันโทอย่างจริงจัง เพื่อลดอคติและเสริมแรงสนับสนุนทางสังคม และ 5) ควรผลักดันให้เกิดนโยบายระดับชาติว่าด้วย “การใช้หลักพุทธธรรมในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง” โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนา และองค์กรภาคประชาชน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) การเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ที่มีการใช้พุทธวิธีกับพื้นที่ทั่วไป ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมเฉพาะด้าน และ 2) การประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้พันโทหญิงหรือเยาวชน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2566). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2566 จาก [https://policeudomsuk.com/สถิติฐานความผิดคดีอาญา](http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2019-11-01&report=กรวรรณ คำกรเกต. (2559). แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.</p>
<p>เดชา จินตกลีการ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.</p>
<p>ชนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 5(2), 12-21.</p>
<p>นคพัฒน์ สิ้นเย็น. (2564). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 3(1), 46-56.</p>
<p>นิमित ท้าววานันต์. (2561). การพัฒนาแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังไร้ญาติ. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.</p>
<p>พรวิไล อัยดำรงธรรม. (2564). การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยสู่สังคมในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน. มหาวิทยาลัยมหิดล.</p>
<p>พระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป. (2567). คู่มือกระบวนการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน. ใน ดุษฎีบัณฑิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.</p>
<p>ศิริวรรณ กมลสุขสถิต. (2563). แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7(1), 1-19.</p>
<p>สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2566). ข้อมูลสถิติคดีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <a href=)
- สุพิชฌาย์ ศิริวัฒนา สีตะสิทธิ์. (2558). “แนวทางที่เหมาะสมในการลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ”. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย ผ่านซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม*

AN ANALYSIS OF PRESENTATION STRATEGIES OF GHOST BELIEFS IN CONTEMPORARY THAI SOCIETY THROUGH THE SERIES TERROR TUESDAY: EXTREME

อิมธิรา โรจนกิริติการ*, อรัญญา แสนสระ

Imthira Rojkitikarn*, Aranya Saensra

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: imthira.on@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผี และ 2) วิเคราะห์บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย ผ่านการวิเคราะห์ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีการเล่าเรื่อง ทฤษฎีการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม แนวคิดคติชนวิทยา และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ซีรีส์เรื่องนี้ได้นำเสนอความเชื่อเรื่องผีด้วยกลวิธีที่หลากหลาย อาทิ การเล่าเรื่องแบบย้อนเวลา การสร้างจุดหักมุม การใช้สัญลักษณ์และวัตถุศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงการใช้เทคนิคด้านเสียง ภาพ มุกตลก และจังหวะการตัดต่อ เพื่อกระตุ้นอารมณ์ผู้ชมและสร้างบรรยากาศร่วมสมัย ด้านเนื้อหา ความเชื่อเรื่องผีในซีรีส์ทำหน้าที่ถ่ายทอดบทเรียนทางศีลธรรม เชื่อมโยงผู้คนในชุมชนเมือง สื่อสารความไม่แน่นอนทางอารมณ์ เสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย วิชาทฤษฎีปัญหาสังคม และรักษาพื้นที่ความเชื่อไสยศาสตร์ในบริบทใหม่ในยุคสมัยปัจจุบัน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าผีมิใช่เพียงสิ่งลึกลับแต่เป็นตัวแทนของความเจ็บปวด การเยียวยาทางจิตวิญญาณ และการต่อรองอำนาจ โดยเฉพาะประเด็นความรุนแรงในครอบครัว ความโดดเดี่ยวในสังคมเมือง และความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง งานวิจัยนี้ได้เห็นถึงบทบาทของความเชื่อเรื่องผีในฐานะ “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่ยังมีชีวิต มีความเคลื่อนไหว และมีพลวัตในสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในสื่อบันเทิงที่เข้าถึงผู้ชมจำนวนมาก ทั้งยังมีคุณูปการต่อการศึกษาคติชนในบริบทใหม่ ตลอดจนเปิดมุมมองต่อการสื่อสารคุณค่าทางจิตวิญญาณผ่านสื่อร่วมสมัยได้อย่างลุ่มลึกและรอบด้าน

คำสำคัญ: ความเชื่อเรื่องผี, กลวิธีการเล่าเรื่อง, บทบาทในสังคมร่วมสมัย

Abstract

This research article aims to 1) Examine the strategies used in presenting ghost beliefs and 2) Analyze the roles of ghost beliefs in contemporary Thai society through an analysis of the series *Angkarn Khluam Pong: Extreme*. This qualitative research employs systematic content analysis based on the frameworks of narrative theory, cultural communication theory, and folklore theory, and presents the findings through descriptive analysis. The results reveal that the series presents ghost beliefs through a variety of strategies, including non-linear storytelling, plot twists, the use of symbols and sacred objects, as well as techniques involving sound, imagery, camera angles, and editing to evoke emotion and create a contemporary atmosphere. Regarding content, ghost beliefs in the series function as moral lessons, connect people in urban communities, communicate emotional uncertainty, reinforce Thai cultural identity, critique social issues, and preserve supernatural belief spaces within the evolving context of the present era. Additionally, the portrayal of ghosts is not merely as mysterious entities but as representations of pain, spiritual healing, and power negotiation—especially in the context of domestic violence, urban isolation, and structural inequality. This research highlights the roles of ghost beliefs as a "cultural space" that remains alive, mobile, and dynamic in contemporary Thai society, particularly through entertainment media that reaches broad audiences. It also contributes to the study of modern folklore and provides insightful perspectives on how spiritual values are communicated through contemporary media in a profound and multidimensional way.

Keywords: Ghost Beliefs, Narrative Techniques, Roles in Contemporary Society

บทนำ

ความเชื่อเรื่อง “ผี” ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ อันเป็นผลมาจากความพยายามของมนุษย์ในการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า หรือภัยพิบัติต่าง ๆ ความเชื่อนี้ได้ถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า ตำนาน และพิธีกรรมที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คนมาโดยตลอด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ และการสื่อสารคุณค่าทางจิตวิญญาณ กลิ่น คงเหมือนเพชร ได้กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องผีถือเป็นระบบความเชื่อพื้นฐานที่ฝังแน่นในรหัสวัฒนธรรมไทยมาแต่โบราณ และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในทุกยุคสมัย ความเชื่อนี้มิใช่เพียงปรากฏการณ์ลึกลับที่ไร้เหตุผล หากแต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่มนุษย์ใช้ในการทำความเข้าใจกับโลกและเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิทยาศาสตร์ เช่น เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกลไกในการสร้างระเบียบของสังคม ถ่ายทอดคำบอกเล่าตลอดจนเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุม (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2552)

นอกจากนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ยังได้นิยามคำว่า “ผี” คือ สภาพลึกลับที่มนุษย์เชื่อว่ามองไม่เห็นตัวตนแต่สามารถปรากฏหรือให้คุณให้โทษได้ รวมถึงผีบรรพบุรุษหรือวิญญาณของผู้ที่ตายไปแล้ว (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แม้ความเชื่อเรื่องผีจะสืบทอดมาอย่างยาวนาน แต่ก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันและถูกตีความให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป โดย มนสิการ เสงสุวรรณกล่าวว่า คำว่า “ผี” ในวัฒนธรรมไทยมีความหมายหลากหลาย ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่สิ่งลึกลับที่น่ากลัว แต่ยังรวมถึงสิ่งที่มองไม่เห็นแต่เชื่อว่ามีอยู่จริงและส่งผลกระทบต่อมนุษย์ เช่น พลังเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ความเชื่อนี้ยังสะท้อนผ่านรูปแบบต่าง ๆ ของผีพื้นบ้าน เช่น ผีปอบ ผีกระสือ ผีกระหัง ซึ่งเป็นภาพแทนของความกลัว ความเชื่อ และการอธิบายสิ่งที่ไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง “ผี” ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของความเชื่อหลายระบบ เช่น ศาสนาพุทธ ความเชื่อพื้นถิ่น และแนวคิดด้านไสยศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ความนิยมในการบูชาตุ๊กตาลูกเทพ ที่แม้จะมีลักษณะเป็นเพียงตุ๊กตา แต่กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่มีวิญญาณสถิตอยู่ภายใน และสามารถให้คุณหรือโทษต่อผู้บูชาได้ สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยนั้นไม่ได้ยึดโยงอยู่กับความกลัวเท่านั้น หากแต่ยังแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตร่วมสมัย (มนสิการ เสงสุวรรณ, 2550) ซึ่ง นลิน สินธุประมา ยังได้กล่าวว่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับ “ผี” มักมีลักษณะเป็นการกล่าวถึงวิญญาณหรือพลังลึกลับเหนือธรรมชาติ ที่มักจะปรากฏกายเพื่อหลอกหลอนมนุษย์ผู้ยังมีชีวิตอยู่ ความเชื่อและเรื่องเล่าเหล่านี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสังคมไทย และถือเป็นรูปแบบหนึ่งของความบันเทิงที่แพร่หลาย เรื่องผีมักถูกส่งต่อกันทั้งแบบปากเปล่า และผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น วารสาร ละคร โทรทัศน์ ละครเวที ภาพยนตร์ รวมไปถึงรายการวิทยุ การตอบรับจากผู้ชมที่มีต่อเรื่องผีในสื่อต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าแม้ “ผี” จะเป็นสิ่งที่สร้างความหวาดกลัว แต่ก็ยังดึงดูดความสนใจของผู้คนได้เป็นอย่างดี (นลิน สินธุประมา, 2560) ในบริบทของสังคมปัจจุบัน การเล่าเรื่องผีมิได้จำกัดอยู่เพียงในพื้นที่ความเชื่อดั้งเดิม หากแต่ได้ขยายเข้าสู่สื่อบันเทิงหลากหลายรูปแบบที่พัฒนาควบคู่ไปกับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ โดยเฉพาะการนำเสนอผ่านซีรีส์ ซึ่งซีรีส์ “อังกอร์คลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ถือเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนการปรับตัวของเรื่องเล่าผีให้เข้ากับแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งได้อย่างน่าสนใจ ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบการเล่าเรื่อง โดยซีรีส์เรื่องนี้ได้ดัดแปลงมาจากรายการวิทยุยอดนิยมในอดีตอย่าง รายการ “อังกอร์คลุมโปง” ซึ่งออกอากาศทางคลื่น EFM และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เล่าเรื่องที่ตนประสบมา ซีรีส์นี้มีความโดดเด่นในการนำเสนอเรื่องราวผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องที่ผสมผสานความสมจริงของเหตุการณ์จริงเข้ากับเสียงประกอบและเทคนิคภาพยนตร์แนวสยองขวัญ เพื่อกระตุ้นอารมณ์ร่วมของผู้ชม หัวใจสำคัญของซีรีส์นี้ คือ การนำความเชื่อเรื่องผีแบบไทย ๆ มาผูกโยงกับปัญหาทางสังคมร่วมสมัย อาทิ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การละเลยผู้สูงอายุ ความเหลื่อมล้ำทางเพศ หรือความโดดเดี่ยวในเมืองใหญ่ ในซีรีส์นี้ ผีจึงไม่ใช่เพียงสิ่งลึกลับที่มาหลอกหลอน แต่เป็นสัญลักษณ์ของความเจ็บปวด ความไม่ยุติธรรม และความเปราะบางของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของผีในฐานะผู้สื่อสารคุณค่าทางศีลธรรมตามคติชน เช่น ความซื่อสัตย์ การรักษาสัญญา หรือการไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ Netflix Thailand ได้นำเสนอ ซีรีส์ “อังกอร์คลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” มี จำนวน 8 ตอน เริ่มเผยแพร่ครั้งแรกผ่านแพลตฟอร์ม Netflix เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2567 (Netflix Thailand, 2567)

หนึ่งในรูปแบบสำคัญของการสื่อสารความเชื่อเรื่องผีในบริบทสื่อร่วมสมัย คือ การนำเสนอผ่านสื่อบันเทิงยอดนิยม โดยเฉพาะในรูปแบบซีรีส์ ซึ่ง “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ถือเป็นตัวอย่างที่สะท้อนการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในสื่อร่วมสมัยอย่างชัดเจน ในมิติของวัฒนธรรมร่วมสมัย ความเชื่อเรื่องผีไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเรื่องพื้นบ้านที่ล้าสมัยอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ผ่านสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อบริบททางสังคมและความสนใจของผู้ชมในยุคปัจจุบัน การตีความเรื่องผีในรูปแบบใหม่นี้จึงไม่ได้มีเจตนาเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างความกลัว การสื่อสาร และวิธีการจัดการอารมณ์ของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง ดังนั้น การศึกษาความเชื่อเรื่องผีผ่านสื่อจึงเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและวิถีรับรู้ของสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้น (ภฤติกา ขุนพล และคณะ, 2564) และนอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผียังทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยอธิบายสิ่งที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ เช่น การเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือปรากฏการณ์ผิดธรรมชาติที่วิทยาศาสตร์ยังไม่อาจอธิบายได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับผีจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจเรื่องผีในฐานะสิ่งที่น่ากลัว แต่ยังช่วยให้เข้าใจบทบาทของผีในฐานะสื่อกลางของความหมายในชีวิตประจำวันด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” และวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในเรื่องดังกล่าวในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารค่านิยมและสะท้อนปัญหาของสังคมไทยร่วมสมัย โดยอาศัยกรอบแนวคิดด้านการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) ทฤษฎีการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม (Cultural Communication Theory) และแนวคิดคติชนวิทยา (Folklore Theory) เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของความเชื่อเรื่องผีในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ การวิเคราะห์ซีรีส์ทั้ง 8 ตอน ได้แก่ น้องสาวที่หายไป ชุดวิواهر้อถรรพ์ ครอบครัวยิปลาส คำสาบาน ครูเวร สาวข้างห้อง ยายที่ไม่ใช่ยาย และคำสาปส่งต่อ ช่วยให้เห็นถึงรูปแบบการเล่าเรื่องและการสะท้อนบทบาทของผีที่หลากหลายในประเด็น เช่น ความรุนแรงในครอบครัว ความสูญเสีย การทอดทิ้งผู้สูงอายุ ความกลัวในสังคมเมือง และการพึ่งพาไสยศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยร่วมสมัยอย่างลึกซึ้ง อีกทั้ง การศึกษานี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องผีในสื่อร่วมสมัย และชี้ให้เห็นว่าผีในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ไม่ได้เป็นเพียงวัตถุแห่งความกลัวแต่ยังเป็น “พื้นที่แห่งการตีความ” ที่ผู้คนใช้เพื่อจัดการกับความไม่แน่นอน ความสูญเสีย และความรู้สึกที่ยากจะอธิบายในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม
2. วิเคราะห์บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัยที่ปรากฏผ่านการเล่าเรื่องของซีรีส์ อังคารคลุมโปง:

เอ็กซ์ตรีม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ได้ดังนี้

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเล่าเรื่องและบทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” (Terror Tuesday: Extreme) ซึ่งออกอากาศครั้งแรกบนแพลตฟอร์ม Netflix เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2567

ประกอบด้วย จำนวน 8 ตอน คือ น้องสาวที่หายไป ชุติวินาทีอาถรรพ์ ครอบครัวยุโรป คำสาบาน ครูเวร สาวช่างห้องยายไม้ไผ่ยาย และคำสาปส่งต่อ โดยข้อมูลเนื้อหาของซีรีส์ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการชมซ้ำหลายรอบ และจัดทำเป็นข้อมูลสรุป (Content Log) เพื่อวิเคราะห์ในเชิงลึกโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการตีความ (Interpretative Analysis) และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยข้อมูลที่น่าวิเคราะห์ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องในแต่ละรอบของการวิเคราะห์ซ้ำและมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยมุ่งวิเคราะห์ซีรีส์ทั้ง 8 ตอน ที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2567 โดยเน้นศึกษา “กลวิธีการเล่าเรื่องผี” และ “บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย” ผ่านมุมมองทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะบริบทที่เรื่องผีถูกนำเสนอเพื่อสะท้อนสภาพสังคมไทย เช่น ความรุนแรงในครอบครัว ความเชื่อดั้งเดิมกับเทคโนโลยี ความโดดเดี่ยวในเมืองใหญ่ และการไถ่บาป

2. ขอบเขตด้านเวลา

จำกัดการศึกษาไว้ที่ซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ซึ่งเผยแพร่ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 เป็นกรอบเวลาการวิเคราะห์ โดยพิจารณาเพียงชุดเนื้อหาที่อยู่ในช่วงเวลาเดียว

3. ขอบเขตของการวิเคราะห์ประเด็น

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด 2 ประเด็นหลัก ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

3.1 กลวิธีการเล่าเรื่องผี

การวิเคราะห์มุ่งศึกษาวิธีการเล่าเรื่องที่ผู้สร้างใช้ในการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม โดยครอบคลุมโครงสร้างการเล่าเรื่องแบบไม่เป็นเส้นตรง การเล่าย้อนเวลา การหักมุม การสร้างบรรยากาศผ่านเสียง ภาพ และองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ ตลอดจนการพัฒนาตัวละครให้มีมิติด้านอารมณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ชมเข้าถึงอารมณ์ความกลัว ความสะเทือนใจ และเข้าใจความเชื่อเรื่องผีในฐานะกลไกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนปัญหาในสังคมไทยร่วมสมัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2554)

3.2 บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย

การวิเคราะห์มุ่งศึกษาว่าความเชื่อเรื่องผีถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมเพื่อสะท้อนและวิพากษ์ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมร่วมสมัย เช่น ความรุนแรงในครอบครัว ความโดดเดี่ยวในชุมชนเมือง การละเลยผู้สูงอายุ และความไม่เท่าเทียมทางเพศ ตลอดจนการถ่ายทอดค่านิยมด้านศีลธรรม เช่น กรรม การรักษาคำมั่น และความรับผิดชอบ ผ่านเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงอารมณ์ ความกลัว และความเปราะบางทางจิตใจ นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผียังทำหน้าที่สร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) สำหรับการอธิบายถึงประเด็นที่ยากจะสื่อสารในชีวิตจริง ด้วยวิธีการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงกับบริบทวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยอย่างแนบเนียน

กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาอิงตามกรอบแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ ทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) ซึ่งช่วยให้เข้าใจการจัดวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร และบรรยากาศที่ส่งเสริมการเล่าเรื่อง ตลอดจนกลไกที่ผู้สร้างใช้เพื่อกระตุ้นอารมณ์และความเข้าใจของผู้ชม (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2550) ทฤษฎี

การสื่อสารเชิงวัฒนธรรม (Cultural Communication Theory) ใช้ในการวิเคราะห์ว่าความเชื่อเรื่องผีในฐานะสารทางวัฒนธรรมได้รับการตีความใหม่ สื่อสารผ่านเทคโนโลยีร่วมสมัย และสะท้อนค่านิยมในสังคมไทยยุคดิจิทัล และแนวคิดคติชนวิทยา (Folklore Theory) นำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องผีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะผ่านการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์ และพิธีกรรมที่ปรับให้เข้ากับสื่อใหม่และวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งนี้ เพื่ออธิบายทั้งกลวิธีเชิงโครงสร้างและเนื้อหา ตลอดจนบทบาทของความเชื่อเรื่องผีในบริบทที่ร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี ด้านการเล่าเรื่อง การสื่อสารเชิงวัฒนธรรม และคติชนวิทยา พบว่า ซีรีส์ดังกล่าวได้ใช้กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผี หลายรูปแบบ และยังพบการวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ผลการวิจัยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

1. กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม

1.1 โครงสร้างและรูปแบบการเล่าเรื่องตามคติชนวิทยา

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ใช้โครงสร้างเรื่องเล่าที่สะท้อนแนวคิดคติชนวิทยาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเล่าเรื่องแบบ ย้อนอดีต (Flashback) เพื่อเปิดเผยเหตุแห่งกรรม เช่น ในตอนครอบครัววิปลาส และคำสาปส่งต่อ ที่ใช้การย้อนเหตุการณ์ไปสู่อดีตซึ่งเป็นต้นกำเนิดของความอาถรรพ์ ช่วยให้เข้าใจความเชื่อเรื่องเวรกรรมตามแนวคิดคติชนวิทยา

นอกจากนี้ การเล่าเรื่องแบบ ไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear Narrative) ถูกใช้เพื่อสร้างความคลุมเครือระหว่างความจริงกับภาพลวงตา เช่น ในตอน ยายที่ไม่ใช่ยาย ที่ผสมผสานอดีตและปัจจุบันเข้าด้วยกัน กระตุ้นให้ผู้ชมต้องตีความตามบริบทวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย

ซีรีส์ยังใช้ กลวิธีหักมุม (Plot Twist) เพื่อสะท้อนแนวคิดเรื่องกรรมและชะตากรรม เช่น ในตอน คำสาปส่งต่อ และครอบครัววิปลาส ที่พลิกภาพจำของตัวละคร ทำให้ผู้ชมต้องกลับมาตีความเรื่องใหม่ในบริบทของคติชน และการวาง “ผี” เป็นศูนย์กลางของเรื่องเล่า ไม่ใช่แค่สัญลักษณ์ของความกลัว แต่มีบทบาทเชิงวัฒนธรรมในการเปิดเผยอดีตและสะท้อนกรรม เช่น ในตอน ยายที่ไม่ใช่ยาย ผีทำหน้าที่เป็นผู้เปิดเผยความลับในครอบครัวโดยรวมแล้ว โครงสร้างเรื่องเล่าเหล่านี้ตอกย้ำความเชื่อเรื่องกรรม ความกลัว และความผูกพันระหว่างผีกับคนในวัฒนธรรมไทยอย่างมีนัยสำคัญ

1.2 การใช้สัญลักษณ์และวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมไทยเพื่อสร้างความกลัว

ซีรีส์นี้ใช้สัญลักษณ์และวัตถุศักดิ์สิทธิ์ไทย เช่น เครื่องราง ศาลพระภูมิ วัตถุส่วนตัว และพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อสร้างบรรยากาศลึกลับและขับเน้นความกลัวในเรื่องเล่าผี โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดคติชนวิทยาว่า วัตถุเหล่านี้ไม่เพียงมีบทบาททางพิธีกรรม แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างโลกมนุษย์กับวิญญาณ

เครื่องรางและของขลัง ในตอน “ครูเวร” ใช้ตะกรุดเป็นเครื่องมือสาปแช่ง สะท้อนการพลิกบทบาทของวัตถุศักดิ์สิทธิ์จากการคุ้มครองเป็นการทำร้าย

ศาลเจ้าแม่ ในตอน “คำสาบาน” ศาลเจ้าแม่เขาเชิงดำถูกใช้เป็นฉากหลักในการกล่าวคำสาบาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มของเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ สื่อถึงพลังของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ลงโทษผู้ละเมิดคำมั่น

วัตถุส่วนตัว ในตอน “ชุดวิวาห์อาถรรพ์” ใช้ชุดเจ้าสาวเป็นวัตถุต้องสาปที่สะท้อนความตายไม่สงบ และกรรมจากอดีต

รูปเขียนและพิธีกรรมไทย ปรากฏในตอน “ครูเวร” และ “คำสาบาน” โดยใช้เสียงสวด ควันรูป และคำอธิษฐานสร้างบรรยากาศลึกลับ สอดคล้องกับแนวคิดคติชนว่าพิธีกรรมเป็นช่องทางการติดต่อวิญญาณ

ในด้านการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม วัตถุศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็น “รหัสทางวัฒนธรรม” (Cultural Codes) ที่ผู้ชมตีความผ่านประสบการณ์และความเชื่อเดิมของตน ทำให้เรื่องเล่ามีพลังสื่อสารที่ลึกซึ้งในสังคมไทยร่วมสมัย

1.3 บทบาทของผีในฐานะผู้ลงทัณฑ์และผู้สื่อศีลธรรมในสังคมไทย

ซีรีส์นี้สะท้อนความเชื่อเรื่องผีในฐานะ “ตัวกลางทางศีลธรรม” ที่ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงหลอกหลอน หากแต่เป็นกลไกในการลงโทษผู้กระทำผิด สื่อสารผลกระทบ และเตือนสติในเรื่องจริยธรรม ผ่านแนวคิด “เจ้ากรรมนายเวร” วิญญาณที่ยังมีห่วง และระบบกรรมในคติชนไทย

ผีผู้ลงทัณฑ์ ตัวอย่างตอน “ครอบครัววิปลาส” และ “สาวข้างห้อง” ผีทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดที่รอดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมของมนุษย์ สะท้อนบทบาทของผีในฐานะกลไกทางคุณธรรมที่ลงโทษโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจทางโลก

ผีผู้สะท้อนกรรมตกทอด ตัวอย่างตอน “ครอบครัววิปลาส” ยังแสดงภาพของกรรมที่ส่งผลจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในคติชนไทยว่าวิญญาณสามารถ “ย้ายเตือน” ความผิดพลาดในอดีต เพื่อไม่ให้ถูกละเลย

ผีผู้เตือนสติในความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ตัวอย่างตอน “สาวข้างห้อง” และ “ชุดวิวาห์อาถรรพ์” นำเสนอผีในฐานะเสียงสะท้อนจากอดีต ที่คอยเตือนถึงผลของความผิด ความรักที่ผิดหวัง หรือคำมั่นที่ถูกทรยศ เป็นการสื่อสารเรื่องความรับผิดชอบทางศีลธรรมผ่านวิญญาณ

ผีผู้แทนความยุติธรรมทางศีลธรรม ตัวอย่างตอน “ครอบครัววิปลาส” ผีปรากฏเพื่อชดเชยความยุติธรรมที่กฎหมายไม่สามารถเอื้อมถึง สร้างแรงสั่นสะเทือนทางจริยธรรมในใจผู้ชมว่า “กรรม” ยังดำรงอยู่แม้ในพื้นที่ที่ไร้ศาล

1.4. การนำเสนอผีในฐานะตัวแทนของความทรงจำ ความเศร้า และความรัก

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม นำเสนอผีในมิติที่ซับซ้อนยิ่งกว่าการเป็นสิ่งหลอกหลอน โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอารมณ์และความทรงจำที่ผูกพันกับมนุษย์ ทั้งในมิติของครอบครัว ความรัก ความเสียใจ และความผิดที่ไม่อาจปลดปล่อยได้

ตัวอย่างตอน “ยายที่ไม่ใช่ยาย” ผีในรูปลักษณะของยายที่หลานรัก กลายเป็นสื่อกลางของความทรงจำในครอบครัว ความน่ากลัวเกิดจากการไม่อาจแยกอดีตออกจากปัจจุบัน

ตัวอย่างตอน “ชุดวิวาห์อาถรรพ์” แสดงบทบาทของผีสาวผู้ยึดติดกับรักที่ไม่สมหวัง วิญญาณของเจ้าสาวสะท้อนทั้งความอาลัย ความอาฆาต และความรักที่ยังค้างคา และในตอน “คำสาบาน” ผีทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสัญญาที่ไม่สมบูรณ์ ความรู้สึกผิด และการละเมิดศรัทธา กลายเป็นเงาของความทรงจำที่ตามหลอกหลอน

กล่าวโดยสรุป คือ ผีในซีรีส์นี้ทำหน้าที่เป็น ผู้สะท้อนอารมณ์อันลึกซึ้ง ตามแนวคิดคติชนไทย เรื่อง “วิญญาณที่ยังยึดติดกับโลกมนุษย์” ผีจึงมิใช่เพียงภาพของความกลัว แต่เป็นสื่อแห่งความรัก ความอาลัย และบทเรียนจากอดีตที่ยังไม่ถูกปลดปล่อย

1.5 การใช้สื่อและเทคนิคการเล่าเรื่องร่วมสมัยในการนำเสนอความเชื่อเรื่องผี

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ได้มีการประยุกต์ใช้เทคนิคการผลิตสื่อร่วมสมัยเพื่อถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีให้เข้ากับยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเสียง มุมกล้อง การใช้เทคโนโลยี และรูปแบบการเล่าเรื่องที่กระชับ สะท้อนแนวคิดจาก Folklore Theory ว่าคติชนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ โดยยังรักษาเนื้อหาสาระเดิม

การใช้เสียงและดนตรีประกอบ มีบทบาทสำคัญในการสร้างอารมณ์กลัว เช่น เสียงหายใจ เสียงผีเห่า และความเงียบผิดปกติที่ปรากฏในตอน ครูเวอร์ และ สาวข้างห้อง ช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้ชม

การใช้มุมกล้องและการตัดต่อ ถูกใช้เพื่อหลอกตาและสร้างความระแวง เช่น ในตอน ยายที่ไม่ใช่ยาย ที่กล้องหลีกเลี่ยงการเปิดเผยใบหน้าของตัวละครผีจนถึงจุดพีค สร้างความหวาดกลัวโดยไม่ต้องเห็นชัด

การสื่อสารกับวิญญาณผ่านเทคโนโลยี ในตอน สาวข้างห้อง ผีส่งข้อความผ่านโทรศัพท์มือถือ แสดงถึงการปรับตัวของความเชื่อผีให้เข้ากับโลกดิจิทัล สื่อถึงความกลัวใหม่ในยุคออนไลน์

การเล่าเรื่องของซีรีส์ทั้ง 8 ตอน มีการเล่าเรื่องที่กระชับ ใช้ตัวละครน้อย และยังตอบสนองผู้ชมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยทุกตอนมีโครงเรื่องที่ชัดเจน สะท้อนความเชื่อเรื่องผีแบบไทย ทั้งในมิติของกรรม ความรัก หรือความอาฆาต โดยใช้เวลาการชมซีรีส์ไม่เกิน 35 นาที ต่อเรื่อง

1.6 บริบทของครอบครัวและชุมชนกับการเกิดขึ้นของวิญญาณ

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม นำเสนอ “ผี” มิใช่เพียงสิ่งลึกลับ หากแต่เป็นผลพวงจากโครงสร้าง ความรุนแรง การละเลย และความเปราะบางในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Folklore Theory ที่มองว่าผี คือ ภาพแทนของปัญหาเชิงระบบในสังคม มิใช่เพียงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ

ยกตัวอย่างตอน “ครอบครัววิปลาส” นำเสนอบ้านในฐานะพื้นที่แห่งการสะสมความรุนแรงและความอัดอั้นทางอารมณ์ ที่ท้ายที่สุดนำไปสู่การเกิดของวิญญาณอาฆาต

และตัวอย่างตอน “สาวข้างห้อง” ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลของการเพิกเฉยต่อเหตุการณ์ความรุนแรงในชุมชน โดยผีในเรื่องเป็นภาพแทนของความไร้เสียง ความโดดเดี่ยว และการถูกละเลยจากสังคม

และตัวอย่างตอน “ยายที่ไม่ใช่ยาย” และ “คำสาปส่งต่อ” ที่มีการใช้สถานที่ (บ้านเก่าและของตกทอด) เป็นสัญลักษณ์ของความทรงจำที่ยังไม่คลี่คลายและความผูกพันที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของผี

กล่าวโดยสรุป ผีในซีรีส์นี้มิใช่เพียงผลผลิตของอาถรรพ์หรือคำสาป แต่เป็นภาพสะท้อนของ “ช่องว่างในสายสัมพันธ์” และความล้มเหลวของกลไกการดูแลทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของสิ่งที่ผู้คนเรียกกันว่า “ผี”

1.7 การสื่อสารระหว่างโลกคนเป็นและวิญญาณ: ความเชื่อไทยในมิตรร่วมสมัย

ซีริส อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม นำเสนอการติดต่อระหว่างคนเป็นและวิญญาณในฐานะกลไกสำคัญของเรื่องเล่า โดยผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับบริบทร่วมสมัยตามแนวคิด Folklore Theory ซึ่งมองว่าคติชน สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อสื่อสารกับสังคมปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่อง

การสื่อสารผ่านความฝันและนิมิต ปรากฏเด่นชัดในตอน “ครูเวร” และ “คำสาปส่งต่อ” โดยใช้ฝันเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดความอาฆาต หรือขอความช่วยเหลือจากผู้ตาย

การปรากฏตัวในพื้นที่ส่วนตัว เช่น บ้านหรือห้องพัก ปรากฏใน “สาวข้างห้อง” และ “ยายที่ไม่ใช่ยาย” เพื่อสะท้อนความผิดปกติในชีวิตประจำวัน และชี้ให้เห็นว่าความหลอนอาจเกิดจากความไม่สมดุลในความสัมพันธ์

การใช้พิธีกรรมเป็นช่องทางสื่อสาร เช่น ใน “คำสาบาน” ซึ่งตัวละครต้องรองกับวิญญาณผ่านพิธีกรรมไทย สะท้อนบทบาทของ “สัจจะ” และการเฝ้ามองในความเชื่อพื้นบ้าน

บทบาทของคนกลาง เช่น ร่างทรงหรือผู้มีญาณในตอน “คำสาปส่งต่อ” และ “ยายที่ไม่ใช่ยาย” ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างโลกสองภพ ช่วยคลี่คลายปริศนาและคืนสมดุลให้กับชีวิต

กล่าวโดยสรุป ซีริสได้ถ่ายทอดความเชื่อเรื่องการสื่อสารระหว่างโลกคนเป็นกับวิญญาณในรูปแบบที่ร่วมสมัย สะท้อนให้เห็นว่าผียังคงเป็นสื่อกลางของความรู้สึก ความผิด และความต้องการที่ยังไม่จบสิ้นของผู้ล่วงลับ

1.8 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยร่วมสมัยผ่านซีริส

ซีริส อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม แสดงให้เห็นถึงการตีความความเชื่อเรื่องผีใหม่ในบริบทสมัยใหม่ โดยไม่ยึดติดกับภาพจำแบบเดิม แต่ให้ผีทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอารมณ์ ความทุกข์ และโครงสร้างทางสังคมที่ไม่สมดุล สอดคล้องกับ Folklore Theory ที่มองว่าคติชนสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตอบสนองต่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ในตัวอย่างตอน “สาวข้างห้อง” ผีปรากฏในอพาร์ทเมนต์กลางเมือง สื่อถึงความโดดเดี่ยว การถูกทอดทิ้ง และความเหงาในสังคมเมือง

ตัวอย่างตอน “ครอบครัววิปลาส” และ “ครูเวร” แสดงให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวและระบบการศึกษา อาจก่อให้เกิดผีในฐานะผลผลิตของความล้มเหลวเชิงโครงสร้าง

ตัวอย่างตอน “คำสาบาน” และ “คำสาปส่งต่อ” แสดงให้เห็นการปรับพิธีกรรมดั้งเดิมเข้าสู่สื่อยุคดิจิทัล โดยยังคงสาระของพิธีกรรมไทยไว้ เช่น การบน การเฝ้ามอง หรือคำสาบาน

และในตัวอย่างตอน “ยายที่ไม่ใช่ยาย” และ “ชุดวิวาห์อาถรรพ์” ผีไม่ได้มาเพื่อลงโทษ แต่ทำหน้าที่เรียกร้องการเยียวยา เป็นเสียงของผู้ที่ยังติดค้างในความสัมพันธ์ หรือยังไม่ได้รับการปลดปล่อย

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเรื่องผีในซีริสนี้ไม่ได้ถูกทำลาย แต่กลับได้รับการแปรเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย โดยรักษาแก่นของคติชนไทยไว้ พร้อมขยายบทบาทของผีให้เป็นเครื่องมือในการตีความปัญหาและความรู้สึกในยุคปัจจุบันจากการวิเคราะห์ทฤษฎีการเล่าเรื่องความเชื่อเรื่องผีในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยทั้ง 8 ตอน ดังกล่าว

จึงสรุปได้ว่า ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ได้นำเสนอความเชื่อเรื่องผีผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลายและร่วมสมัย ทั้งในด้านเนื้อหา โครงสร้างการเล่า และการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยอาศัยกรอบแนวคิด Narrative Theory, Cultural Semiotics และ Contemporary Folklore ในการถ่ายทอดประสบการณ์ของความกลัว ความสูญเสีย และความผิดที่ยังไม่ถูกเยียวยา ผีในเรื่องจึงไม่ได้เป็นเพียงสิ่งลึกลับ หากแต่เป็นตัวแทนของความรัก ความเจ็บปวด และความยุติธรรมที่สังคมอาจมองข้าม การแปรเปลี่ยนภาพแทนของผีในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของคติชนไทยที่ยังคงดำรงอยู่และสามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัย

2. การวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัยผ่านซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม”

ความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทยมีรากฐานจากคติชนดั้งเดิม และเมื่อปรากฏในบริบทของสื่อร่วมสมัย ความเชื่อเหล่านี้กลับได้รับการตีความใหม่และปรับบทบาทให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ได้นำเสนอ “ผี” ที่ไม่ใช่เพียงสิ่งลึกลับเท่านั้น แต่เป็นการนำเสนอภาพแทนของปัญหาทางสังคม อารมณ์ที่ยังไม่ถูกการเยียวยา และรวมถึงการต่อรองคุณค่าทางศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์การสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทเชิงวัฒนธรรมของผีในฐานะที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และการสำนึกทางสังคมของผู้คนยุคใหม่อย่างมีนัยสำคัญ

2.1 ความเชื่อเรื่องผีในฐานะสื่อกลางของบทเรียนทางศีลธรรม (Moral Transmission)

ในซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ผีมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความกลัว หากแต่ปรากฏในฐานะ “ครูทางศีลธรรม” ที่สะท้อนหลักกรรม ความรับผิดชอบ และสัจจะที่ถูกกลืนกลาย ผีจึงกลายเป็นกลไกในการสื่อสารคุณค่าทางจริยธรรมในระดับครอบครัว วิชาชีพ และสาธารณะ

ตัวอย่างตอน ครอบครัววิปลาส และ น้องสาวที่หายไป พบว่า ผีเด็กหญิงแสดงให้เห็นผลของบาปกรรมในครอบครัวและการทอดทิ้งความผูกพันสายเลือด ผ่านภาพหลอน ความกลัว และความรู้สึกผิดที่ฝังลึก

ตัวอย่างตอน ครูเวอร์ พบว่า ผีนักเรียนผู้เสียชีวิตทำหน้าที่ “ผู้ตัดสินทางจริยธรรม” ต่อครูที่ละเลยความรับผิดชอบ โดยสื่อถึงความเปราะบางของความสัมพันธ์ในระบบการศึกษา

ตัวอย่างตอน คำสาบาน และ คำสาปส่งต่อ พบว่า ผีลงโทษผู้ละเมิดสัจจะ สะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ของคำมั่นในวัฒนธรรมไทย โดยผีทำหน้าที่เป็น “ผู้รักษากฎ” ซึ่งเตือนผลของการละเมิดคุณค่าทางศีลธรรม

โดยสรุป ความกลัวในซีรีส์ไม่ได้มาจากผีเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากความผิดที่ยังไม่ได้รับการชดใช้ ผีจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของบทเรียนทางศีลธรรม สอดคล้องกับแนวคิด Folklore Theory และ Cultural Communication Theory ที่มองว่าคติชนเป็นกลไกทางวัฒนธรรมในการรักษา ระบาย และสื่อสารค่านิยมของสังคมในแต่ละยุคสมัย

2.2 ความเชื่อเรื่องผีกับการสร้างความเป็นชุมชน (Social Bonding)

แม้ผีจะถูกมองว่าเป็นตัวแทนของความกลัว แต่ใน อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ผีกลับทำหน้าที่เป็น “พลังเชื่อมโยงทางสังคม” ที่กระตุ้นให้เกิดการสื่อสาร ความห่วงใย และการสร้างความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของเมืองที่ผู้คนมักแยกขาดจากกัน

ตัวอย่างตอน สาวช่างห้อง จะพบว่า ฝึในห้องเช่าทำให้ตัวละครแปลกหน้าเริ่มสื่อสารและร่วมมือกัน ชี้ให้เห็นว่า “ความกลัวร่วม” อาจนำมาซึ่งความใกล้ชิดและความเข้าใจ

ตัวอย่างตอน ยายที่ไม่ใช่ยาย จะพบว่า ฝึอยู่ในรูปลักษณะของยาย กลายเป็นเครื่องเตือนใจเกี่ยวกับ บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัว ความกลัวจึงกลายเป็นแรงขับให้เกิดความกตัญญูและความห่วงใย

ตัวอย่างตอน ครอบครัววิปลาส ครูเวร และ สาวช่างห้อง พบว่า ฝึในเรื่องเล่าจะทำหน้าที่เป็น “ทุนทางวัฒนธรรมร่วม” ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้ชมได้แลกเปลี่ยน ประมวลความกลัว และสะท้อนประสบการณ์ร่วมในฐานะสมาชิกของสังคม

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องฝึในซีรีส์นี้ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางของความเป็นชุมชน” โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ความสัมพันธ์เปราะบาง ฝึจึงไม่ได้เป็นเพียงตัวแทนของความหลอน หากแต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สร้างบทสนทนา ความเข้าใจ และความรู้สึกเป็น “พวกเดียวกัน” ตามแนวคิด Cultural Communication Theory

2.3 ความเชื่อเรื่องฝึกับการจัดการความไม่แน่นอน (Coping with the Unknown)

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ได้นำเสนอความเชื่อเรื่องฝึในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้มนุษย์จัดการกับความไม่แน่นอนของชีวิต ทั้งในมิติของความตาย การพลัดพราก และเหตุการณ์ที่ไร้คำอธิบาย ฝึทำหน้าที่เป็น “ตรรกะทางอารมณ์” ที่ช่วยให้ผู้ชมตีความและยอมรับสิ่งที่ควบคุมไม่ได้

ตัวอย่างตอน ชุตติวิหห์อาถรรพ์ และน้องสาวที่หายไป พบว่า ฝึได้สะท้อนให้เห็นถึงความโศกเศร้า ความเสียใจ และการจากลาที่ไม่มีคำตอบ ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยเยียวยาผ่านการหลอกหลอน

ตัวอย่างตอน คำสาบาน ฝึกลายเป็นสัญลักษณ์ของผลกระทบจากการละเมิดคำมั่นในยุคที่ความสัมพันธ์ไร้ความมั่นคง ความหลอนความหวาดกลัวจึงทำหน้าที่เตือนสติในเชิงศีลธรรม

ตัวอย่างตอน ครอบครัววิปลาส และคำสาปส่งต่อ พบว่า ฝึช่วยอธิบายสิ่งที่ตรรกะไม่สามารถให้คำตอบได้ เช่น ความล้มเหลวของครอบครัวหรืออารมณ์ที่ไม่ได้รับการจัดการ

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเรื่องฝึในซีรีส์นี้ไม่ได้เป็นเพียงการหลบหนีจากความกลัว แต่เป็นกลไกวัฒนธรรมที่ช่วยจัดวางความหมายให้กับประสบการณ์ที่เข้าใจยาก โดยอาศัยแนวคิด Folklore Theory ในการให้ความหมายกับกรรม และ Cultural Communication Theory เพื่อชี้ให้เห็นว่าฝึ คือ “ภาษาแห่งความไม่แน่นอน” ที่ผู้ชมใช้เพื่อสื่อสารกับโลกที่เปลี่ยนแปลง

2.4 ความเชื่อเรื่องฝึในฐานะเครื่องมือสร้างอัตลักษณ์ไทยร่วมสมัย

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม สะท้อนว่า “ฝึ” ยังคงมีบทบาทสำคัญในการยืนยันและต่อรองอัตลักษณ์ไทยผ่านสื่อร่วมสมัย โดยใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษา และอารมณ์ที่ฝังรากในประสบการณ์แบบไทย

ตัวอย่างตอน ครูเวร และชุตติวิหห์อาถรรพ์ พบว่า การแต่งกายแบบไทยและพิธีกรรมไสยศาสตร์ เช่น การจุดธูปและทำของ สื่อถึงรากวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในจิตสำนึก

ตัวอย่างตอน คำสาปส่งต่อ คำสาปและถ้อยคำแบบไทย เช่น “เวรกรรมตามทัน” สะท้อนวัจนกรรมพื้นถิ่นที่สร้าง “ฝึแบบไทย” ด้วยพลังทางภาษา

ตัวอย่างตอน น้องสาวที่หายไป, ชุตติวิหห์อาถรรพ์, คำสาปส่งต่อ พบว่า ฝึทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ อารมณ์อย่างความเศร้า ความแค้น และความพลัดพราก ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของฝึไทยที่มีความเป็นมนุษย์สูง

สรุป คือ ผีนีซีรีส์ไม่ใช่เพียงกลไกเล่าเรื่อง แต่เป็นเครื่องมือที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ไทยร่วมสมัย โดยเชื่อมโยงแนวคิด Folklore Theory และ Cultural Communication Theory เพื่อแสดงให้เห็นว่า “ความกลัวแบบไทย” มีรากจากอารมณ์ ความสัมพันธ์ และกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม

2.5 ความเชื่อเรื่องผีกับการสะท้อนและวิพากษ์สังคมไทย

ซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ใช้ “ผี” เป็นเครื่องมือในการวิพากษ์โครงสร้างสังคมที่บิดเบี้ยวผ่านการเล่าเรื่องที่สะท้อนประเด็นทางสังคมอย่างเฉียบคม ไม่ว่าจะปัญหาครอบครัว ความรุนแรง ความเหงา หรือความไม่เท่าเทียมทางเพศ

ตัวอย่างตอน ครอบครัววิปลาสา น้องสาวที่หายไป พบว่า ผีเด็กหญิงสะท้อนบาดแผลทางจิตใจจากความรุนแรงในครอบครัวและการถูกทอดทิ้ง

ตัวอย่างตอน ยายที่ไม่ใช่ยาย พบว่า ผีในรูปลักษณะผู้สูงอายุสะท้อนปัญหาการละเลยผู้สูงวัยในยุคสังคมผู้สูงอายุ สื่อถึงความเจ็บงันและความรู้สึกไร้ตัวตนในครอบครัวไทย

ตัวอย่างตอน สาวข้างห้อง พบว่า ผีในอพาร์ทเมนต์ชี้ให้เห็นความโดดเดี่ยวและความเจ็บงันของชีวิตเมือง

และตัวอย่างตอน คำสาบาน พบว่า ผีผู้หญิงได้สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศ โดยเป็นผลของการทรยศทางความรักและคำมั่นสัญญาที่ถูกละเมิด ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความเจ็บปวดที่สตรีต้องแบกรับในโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่

สรุปโดยรวม คือ “ผี” ในซีรีส์นี้มีไม่ใช่เพียงตัวแทนของสิ่งลึกลับ แต่เป็นกลไกการสื่อสารที่วิพากษ์สังคมร่วมสมัยในหลายมิติ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน เมือง และความสัมพันธ์ทางเพศ โดยอาศัยแนวคิด Folklore Theory และ Cultural Communication Theory เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความเชื่อเรื่องผีกลายเป็นเสียงของผู้ถูกละเลยและผู้ไร้อำนาจในโครงสร้างสังคมไทย

2.6 ความเชื่อเรื่องผีกับการพึ่งพาพลังเหนือธรรมชาติในสังคมร่วมสมัย

ใน อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ความเชื่อเรื่องผีไม่เพียงทำหน้าที่กระตุ้นความกลัว แต่ยังสะท้อนบทบาทของผีและพิธีกรรมในฐานะ “เครื่องมือเยียวยา” ทางจิตวิญญาณที่ทำให้ผู้คนหันไปพึ่งพาเมื่อต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต

ตัวอย่างตอน คำสาบาน ในเรื่องจะมีการประกอบพิธีสาบานต่อหน้าศาลเจ้าแม่ สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในพลังศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถลงโทษผู้ผิดคำมั่น โดยวิญญาณผีทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สั่งจจะและตัดสินความผิดในระดับจิตวิญญาณ

ตัวอย่างตอน ครูเวร มีการสาปแช่งผ่านรูปถ่ายและพิธีกรรมสะท้อนการประยุกต์ความเชื่อไสยศาสตร์ไทยในพื้นที่การศึกษา แสดงถึงความเชื่อที่ว่าพลังเหนือธรรมชาติสามารถตอบสนองความคับแค้นใจในสถานการณ์ที่กฎหมายและระบบไม่สามารถจัดการได้

ตัวอย่างตอน ชุดวิวาท้อถาวรพ์: วิญญาณผีเจ้าของชุดเจ้าสาวไม่สามารถไปสู่สุคติได้จนกว่าจะมีพิธีปลดปล่อย สะท้อนบทบาทของพิธีกรรมในฐานะเครื่องมือเยียวยาทั้งจิตใจมนุษย์และวิญญาณผู้อยู่ในความทุกข์

เรื่องเล่าในซีรีส์ อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ได้นำเสนอความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมลึกลับในฐานะ เครื่องมือสะท้อนพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของผู้นับถือในยุคนี้อย่างน่าสนใจ โดยสอดคล้องกับแนวคิด Folklore Theory ที่มองว่าผีมีบทบาททางจิตวิญญาณ และ Cultural Communication Theory ที่อธิบายความเชื่อเหล่านี้ ในฐานะ “ภาษาทางวัฒนธรรม” ซึ่งยังคงแฝงอยู่และปรับตัวอย่างยืดหยุ่นในสังคมไทยร่วมสมัย

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเรื่องผีใน อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อน ความเจ็บปวด ความเปราะบาง ความเชื่อด้านศีลธรรม และการรักษาคำมั่นสัญญา ทั้งยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวิพากษ์ โครงสร้างสังคมผ่านประเด็นร่วมสมัย เช่น ความรุนแรงในครอบครัว และความไม่เท่าเทียมทางเพศ โดยมีพิธีกรรม และไสยศาสตร์ร่วมสมัยเป็นกลไกเยียวยา สะท้อนพลวัตของคติชนไทยที่ปรับตัวอยู่ในสื่อยุคดิจิทัลได้อย่างลึกซึ้ง

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผี และวิเคราะห์บทบาทของความเชื่อ ดังกล่าวในสังคมไทยร่วมสมัย ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” โดยใช้ทฤษฎีการเล่าเรื่อง ทฤษฎีการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมและแนวคิดคติชนวิทยา ซึ่งผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

กลวิธีการนำเสนอความเชื่อเรื่องผีในสื่อร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า ซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ได้นำเสนอเรื่องผีผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องที่หลากหลายและสลับซับซ้อน ซึ่งรวมถึงการเล่าเรื่องแบบย้อนความหลัง เพื่อเปิดเผยที่มาของโศกนาฏกรรม การใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างวัตถุศักดิ์สิทธิ์หรือการแต่งกาย และการสร้างภาพจำเฉพาะของ “ผีไทย” ที่มีความผูกพันกับผู้คน กลวิธีเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความตื่นเต้นหวาดกลัว แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อพื้นบ้านเข้ากับรูปแบบการนำเสนอของสื่อสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว ประเด็นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ จิวิติ วิไลลอย และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว เสนอว่าการประกอบสร้างความหมายเรื่องผี ในละครโทรทัศน์ เป็นกระบวนการที่สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์ ใช้อำนาจในการกำหนดความหมายและสร้าง อุดมการณ์เรื่องผีในสังคมไทย โดยใช้ภาพ เสียง และเทคนิคพิเศษช่วยให้ผีปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมและเหนือจริง แตกต่างจากมนุษย์ทั่วไป กระบวนการนี้ส่งผลให้ความเชื่อเรื่องผีถูกผลิตซ้ำเป็นค่านิยมและอุดมการณ์ที่สืบทอด กันต่อไป ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายตามมุมมองใหม่ ที่อาจท้าทายหรือทลายกรอบ ความเชื่อเดิมในสังคม (จิวิติ วิไลลอย และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2558)

บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมร่วมสมัย จากการวิเคราะห์ พบว่า “ผี” ในซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ได้แสดงให้เห็นบทบาทของผีในการวิพากษ์สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการพูดถึง ประเด็นละเอียดอ่อนที่สังคมมักหลีกเลี่ยง อาทิ ความสูญเสียที่ไม่ได้รับการเยียวยา ความสัมพันธ์ที่ราวฉาบในครอบครัว และความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของผีหญิงหรือผีผู้สูงอายุ ซีรีส์ได้นำเสนอภาพผีไม่ใช่เพียงผู้สร้างความกลัว แต่เป็น “เสียงของผู้ไร้อำนาจ” ในสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุวภัทร ใจคง ที่ได้วิเคราะห์ บทบาทของผีไว้ว่า ผีไทยในนวนิยายชุด ผีมหานคร สะท้อนบทบาทของผีในฐานะตัวกลางเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และแสดงถึงการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยจากชุมชนนิยมสู่ปัจเจกนิยม ผ่านภาพของการกำจัดผีในพื้นที่เฉพาะ ซึ่งคนส่วนใหญ่ในเมืองไม่รับรู้ถึงการมีอยู่หรือหายไปของผี สะท้อนความห่างเหินในสังคมเมืองร่วมสมัย และการ

ปรับตัวของผีจากคติพื้นบ้านสู่บริบทใหม่ของความเป็นเมือง (สุภภัทร ใจคง, 2564) เมื่อพิจารณาพร้อมกับผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเห็นว่าซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” ได้ใช้เรื่องเล่าผีเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเปิดพื้นที่ให้แก่ “การเยียวยาเชิงวัฒนธรรม” (cultural healing) ที่มีบทบาททั้งในระดับบุคคลและสังคม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการคงอยู่และปรับตัวของพิธีกรรม การพึ่งพาสิ่งเหนือธรรมชาติ และภาษาความเชื่อในรูปแบบที่ได้รับการปรับให้เข้ากับสื่อยุคดิจิทัลได้อย่างกลมกลืน (ณัฐชุตตา วิจิตรจามรี, 2566)

จากองค์ประกอบทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีในสื่อร่วมสมัยมิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกที่ช่วยสะท้อนความคิด ความกลัว และระบบคุณค่าในสังคมไทยร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทวิวิธานนำเสนอความเชื่อเรื่องผีและบทบาทของความเชื่อดังกล่าวในสังคมร่วมสมัยผ่านซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” พบว่า ซีรีส์ชุดนี้นำเสนอเรื่องผีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมยุคดิจิทัล โดยใช้กลวิธีการเล่าที่หลากหลายและร่วมสมัย เช่น การเล่าย้อนเวลา การวางปมขัดแย้ง การจำกัดพื้นที่ของฉาก และการสร้างบรรยากาศผ่านเสียงและจังหวะการตัดต่อ รวมถึงการอ้างอิงสัญลักษณ์ วัตถุศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่สร้างแรงขับเคลื่อนทางอารมณ์ เช่น ความกลัว ความเศร้า หรือความหวัง อันนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้ผู้ชมได้เชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวกับเรื่องเล่าผีในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ยังชี้ให้เห็นว่าซีรีส์เรื่องนี้ได้จำกัดความเชื่อเรื่องผีไว้เพียงในกรอบของความเชื่อพื้นบ้านหรือคติชนดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังคงขยายบทบาทของ “ผี” ให้กลายเป็นตัวแทนของประเด็นร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว การถูกทอดทิ้ง ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ความรุนแรงในสังคมเมือง และการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจ ความเชื่อเรื่องผีในสื่อจึงปรากฏขึ้นในฐานะกลไกทางสังคมที่ช่วยอธิบาย ปรับตัว และเยียวยาผู้คนในยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวนทั้งทางกายภาพและจิตวิญญาณ สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีในสื่อร่วมสมัยยังคงดำรงอยู่ในฐานะพื้นที่ของการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ความกลัว และความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จากองค์ประกอบทั้งหมดนี้ สามารถสรุปได้ว่า ซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” มิได้เพียงเสนอเรื่องผีเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่สนทนาทางสังคม และเป็นกลไกในการดำรง ต่อยอด และปรับเปลี่ยนคุณค่าทางจิตวิญญาณร่วมของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในสื่อประเภทเดียวกันที่นำเสนอเรื่องผี เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการเล่าเรื่องและผลกระทบทางสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ชมที่หลากหลาย เพื่อประเมินความเข้าใจและทัศนคติต่อความเชื่อเรื่องผีในบริบทไทยร่วมสมัยอย่างรอบด้าน 2) ควรส่งเสริมการผลิตสื่อร่วมสมัยที่นำเสนอความเชื่อเรื่องผีอย่างมีความรับผิดชอบ โดยคำนึงถึงมิติทางศีลธรรม จิตวิญญาณ และคุณค่าคติชน แทนการผลิตซ้ำภาพจำที่สร้างอคติหรือความกลัว และ 3) ควรบูรณาการองค์ความรู้เรื่องผีในสื่อร่วมสมัยเข้ากับการเรียนการสอนหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้านในมิติใหม่ที่เชื่อมโยงกับชีวิตคนไทยยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกา ขุนพล และคณะ. (2564). เรื่องเล่าผีในรายการวิทยุ The Ghost Radio: แบบเรื่องและบทบาททางสังคม. วารสารดอกแก้วปริทัศน์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 1(2), 1-15.
- กลิ่น คงเหมือนเพชร. (2552). การศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดาในชุมชนภาคใต้. ระเบียบ: ศูนย์วัฒนธรรมสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2554). เอกสารการสอนชุดวิชา การสร้างสรรค์ในงานนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ 3 ทฤษฎีการสร้างสาร: แนวคิดเรื่องเล่าเรื่องสาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช.
- จิรวดี วิไลลอย และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2558). การปรับแปลงความหมายผีในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 33(2), 1-15.
- ณัฐชуда วิจิตรจามรี. (2566). ทฤษฎีการสื่อสาร Communication Theories. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นลิน สิ้นธุประมา. (2560). เรื่องผีในสังคมไทยร่วมสมัย: บทบาทและการผสมผสานทางวัฒนธรรม. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสภา.
- มนสิการ เสงสุวรรณ. (2550). คำเรียกประเภทผีของคนไทยในชุมชนวัดสวนแก้ว ตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี: การศึกษาแนวบรรพชาตศาตร์ชาติพันธุ์. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทร ใจคง. (2564). บทบาทของผีไทยในสังคมเมืองร่วมสมัยในนวนิยายชุด ผีมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2550). ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Netflix Thailand. (2567). Netflix เผยเรื่องย่อสุดสยองจาก 8 ตอนชวนผวาในซีรีส์ “อังคารคลุมโปง: เอ็กซ์ตรีม” Netflix Newsroom. เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2568 จาก <https://about.netflix.com/th/news/terror-tuesday-extreme-episode-synopses>

การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกร ผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง*

DEVELOPMENT OF ORGANIC LIVESTOCK TO CREATE ADDED VALUE FOR BIOLOGICAL PIG FARMERS IN PHATTALUNG PROVINCE

ประภัสสร กลับคุณ*, พระวัชรพุทธธำมิต (ปริดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระสมุห์ธนภัทร ทิพย์วงศ์

Praphatsorn Klabbkhun*, Phra Vajrabuddhibandit (Preeda Buamueng), Pairat Chimhad, Phrasamu Thanapat Tipwong

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 2512klabbkhun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ 2) เพื่อพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยในรูปแบบผสมวิธี ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นตัวนำ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 210 ราย และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวสนับสนุน ประกอบด้วย 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ นักวิชาการปศุสัตว์ ผู้ประกอบการฟาร์มสุกรชีวภาพ สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เกษตรกรผู้ผ่านการอบรม และตัวแทนกลุ่มธุรกิจสุกรชีวภาพ และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อสร้างเครือข่าย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลี้ยงสุกรชีวภาพ ตัวแทนเกษตรกร และนักวิชาการปศุสัตว์ และพัฒนาชุดความรู้เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ พร้อมทั้งประเมินผลการพัฒนาด้วยการสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 แบบสังเกตการณ์แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ ผลการวิจัยพบว่า 1) การเลี้ยงสุกรชีวภาพแบบหมุนเวียน เป็นการผสมผสานเกษตรอินทรีย์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยลดการใช้สารเคมี 2) การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรทุกด้านอยู่ในระดับดี โดยใช้วัสดุที่ลดต้นทุนและมีประสิทธิภาพ และ 3) การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์ในจังหวัดพัทลุง ขับเคลื่อนโดยชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม

คำสำคัญ: สุกรชีวภาพ, ปศุสัตว์อินทรีย์, การสร้างมูลค่าเพิ่ม, เครือข่ายเกษตรกร, หมูหลุม

Abstract

This research aims to: 1) Analyze the body of knowledge related to bio-pig farming. 2) Develop organic livestock practices to create added value for bio-pig farmers in Phatthalung Province, and 3) Establish a network of organic livestock farmers raising bio-pigs in Phatthalung. The study employs a mixed-methods approach, with quantitative research as the primary methodology. The sample group consists of 210 bio-pig farmers. Qualitative methods support the study and include: 1) Key informants for in-depth interviews, such as bio-pig farmers, livestock academics, bio-pig farm operators, successful community enterprise members, trained farmers, and representatives of bio-pig businesses. and 2) Experts participating in focus group discussions to build networks, including specialists in bio-pig farming, farmer representatives, and livestock scholars. A knowledge package was developed for application among target participants, bio-pig farmers, and the outcomes were assessed through informal observation using questionnaires and interviews. These instruments were validated for content accuracy by five experts, with an index of item-objective congruence (IOC) of 1.00. Observation checklists and focus group guidelines were also employed. The findings revealed that: 1) The deep-litter pig farming model integrates organic agriculture and local wisdom, helping reduce chemical use. 2) The development of organic livestock systems to create added value for farmers was rated good in all aspects, especially through cost-reducing, efficient materials, and 3) The formation of organic livestock networks in Phatthalung has been driven by communities and stakeholders such as community enterprises, promoting sustainability across economic, environmental, and social dimensions.

Keywords: Bio-Pig, Organic Livestock, Value Addition, Farmer Network, Deep-Litter Pig Farming

บทนำ

ปัจจุบันปศุสัตว์อินทรีย์เป็นการเลี้ยงสัตว์โดยอิงวิถีธรรมชาติที่สอดคล้องกับเป้าหมายของ องค์การสหประชาชาติที่กำหนดทิศทางการพัฒนาให้ประเทศสมาชิกองค์กรโลกจำนวน 193 ประเทศ ได้ร่วมลงนามดำเนินการมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ไปจนถึง ปี พ.ศ. 2567 ภายใต้พันธสัญญาเรียกว่า “Transforming Our World the 2030 Agenda for Sustainable Development” หรือ “วาระ การพัฒนาที่ยั่งยืน 2030” ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน “Sustainable Development Goals” ไว้ทั้งหมด 17 เป้าหมาย การเลี้ยงปศุสัตว์ที่ต้องพัฒนา ยกระดับขึ้นเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ก็เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ 12 (Goal 12 Responsible Consumption and Production) ที่กำหนดภารกิจในการสร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns) โดยมี เป้าหมายย่อยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมี ประสิทธิภาพและยั่งยืน การลดของเสียที่เป็นอาหาร (food waste) ลดการปล่อยสารเคมีและของ เสียเป็นพิษออกสู่ธรรมชาติและจัดการ

อย่างถูกต้อง ลดของเสียโดยกระบวนการ reuse และ recycle การให้บริษัทข้ามชาติและบริษัทขนาดใหญ่ นำ SDGs ไปผนวกรวมกับข้อมูลด้านความยั่งยืน การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอย่างยั่งยืน และการสร้างความตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืนในสังคม ซึ่งเป้าหมายดังกล่าว เน้นให้มีการสนับสนุนขีดความสามารถทางเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนา ให้นำไปสู่รูปแบบการผลิตและบริการที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น พัฒนาเครื่องมือในการ ประเมินผลกระทบของการพัฒนายั่งยืนต่อการท่องเที่ยวที่นำมาสู่การจ้างงานและส่งเสริมวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและยกเลิก การบิดเบือนตลาดและการอุดหนุนการผลิตและบริการพลังงานจาก เชื้อเพลิงฟอสซิลเหล่านี้อย่างสิ้นเปลืองและ ปรับโครงสร้างภาษีและราคาให้สะท้อนผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2559) ซึ่งการพัฒนายั่งยืนดังกล่าวถือเป็นกำลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในหลักใหญ่ 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างทรัพยากรพืชและสัตว์ อย่างเหมาะสม

สำหรับประเทศไทย การรณรงค์ขับเคลื่อนของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์และปศุสัตว์อินทรีย์เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรของประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืนทั้ง 3 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างพืชและสัตว์อย่างเหมาะสม ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มาจากสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีการตัดแปลงพันธุกรรมทำให้สัตว์เกิดความเครียดน้อยที่สุด เพื่อส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพที่ดีหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ฮอโมน และยาปฏิชีวนะซึ่งการผลิตปศุสัตว์ในระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดสินค้าปศุสัตว์ที่ปลอดภัยต่อ ผู้บริโภค อีกทั้งยังเกื้อหนุนต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเป็นการเกษตรที่รวม ทุกระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัย ต่อผู้บริโภค ซึ่งในปัจจุบันผู้บริโภคเริ่มหันมา คำนึงถึงความปลอดภัยของสินค้าจากผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้ต่อสุขภาพมากขึ้นในการเลือกซื้อสินค้าดังกล่าว จึงให้ความความสนใจต่อการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในกระบวนการผลิตเป็นหลัก นำผลิตที่ผลิตในระบบปศุสัตว์อินทรีย์จัดเป็นกลุ่มสินค้าที่ผู้บริโภคให้ความสนใจและเลือกบริโภคจากเหตุผลในด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ปศุสัตว์อินทรีย์ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่กล่าวทั่วไปว่าเป็นแผนพัฒนาที่มีเป้าหมายพลิกโฉมประเทศไทย โดยมุ่งหมายให้ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานหลักการและแนวคิด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีเหตุผล ความพอประมาณ ภูมิคุ้มกันบนฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไขระดับประเทศและระดับโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้และศักยภาพของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสมดุลในมิติต่าง ๆ ทั้งความสมดุลระหว่างการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศกับความสามารถในการพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง ความสมดุลของการกระจายโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนและพื้นที่และความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนรวมถึงการบริหารจัดการองคาพยพต่าง ๆ ของประเทศให้พร้อมรับกับความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ นอกจากนี้ ในการวางแผนและการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้านและพิจารณา

ด้วยความรอบคอบควบคู่กับการยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นที่ตั้งและมุ่งมั่นผลักดันให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้านที่ 2 การสร้างความสามารถในการล้มแล้วลุกไว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน 3 ระดับ ประกอบด้วย 1) การพร้อมรับหรือระดับอยู่รอดในการแก้ไขข้อจำกัดหรือจุดอ่อนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต หรือทำให้ประเทศมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายใน รวมถึงการสร้างความพร้อมในทุกระดับในการรับมือกับภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นให้สามารถฟื้นคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว 2) การปรับตัวหรือระดับพอเพียงในการปรับเปลี่ยนปัจจัยที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชนพื้นที่ และประเทศ รวมถึงปรับทิศทางรูปแบบ และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ 3) การเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน หรือระดับยั่งยืนในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในมิติต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุคคลและสังคมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ประเทศสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ด้านที่ 3 ด้านเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติโดยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และการมุ่งส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังคนรุ่นต่อไป ด้านที่ 4 การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว โดยให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การให้บริการและการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

จังหวัดพัทลุงเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์วิถียั่งยืนโดยได้รับแนวคิดการเลี้ยงสุกรชีวภาพจากอาจารย์โชคชัย สารากิจ ผู้นำศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาอย่างยั่งยืนภาคเหนือ ตำบลป่าจี่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผู้ซึ่งนำแนวปฏิบัติมาจากศูนย์การศึกษาเกษตรธรรมชาติจากประเทศเกาหลีที่ โซ ฮาน ดิว ได้ดำเนินการมาแล้วกว่า 50 ปี สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง มีนโยบายจังหวัดว่า “พัทลุง เมืองเกษตรอินทรีย์ วิถียั่งยืน” ด้วยรูปแบบเกษตรธรรมชาติ จึงได้เสนอขอสนับสนุนงบประมาณขับเคลื่อนการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสานแนวทางเกษตรธรรมชาติตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้วยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรกระทั่งถึงปัจจุบันเมื่อสำรวจกลุ่มเป็น รายชนิดสินค้าปรากฏว่ามีเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ (หมูหลุม) แนวทางเกษตรธรรมชาติกระจายอยู่ทุกอำเภอ จำนวน 60 ราย สุกรชีวภาพหมุนเวียนสู่ผู้บริโภคภายในจังหวัด ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดจึงมีการออกนโยบายที่มีการขับเคลื่อนเกษตรกรเป็นการส่งเสริมและพัฒนารายได้ ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรอินทรีย์หรือที่เรียกว่า “หมูหลุม” (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง” เพื่อศึกษาวิเคราะห์พัฒนาองค์ความรู้ด้านปศุสัตว์อินทรีย์ในการนำไปเป็นฐานสร้างเครือข่ายการ พัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มกับเกษตรกร

ผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง ที่สามารถลดต้นทุนการผลิตสร้างมูลค่าเพิ่มแก่เกษตรกรโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและช่วยให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุขภายใต้วิถีชีวิตพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ห้วงความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง
3. เพื่อสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพใน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมกันระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นตัวนำ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 210 ราย จากการใช้สูตรคำนวณของทาโรยามาเน่ ด้วยความคลาดเคลื่อน 0.5 และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวสนับสนุน โดยร่วมกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 ราย ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ปฏิบัติการวิจัย จำนวน 30 ราย และผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการ สนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 ราย รวมทั้งสิ้น 57 ราย มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการกำหนดแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรและนักวิชาการด้านการเลี้ยงสุกรชีวภาพจากภาครัฐและเอกชน จำนวน 2 ราย 2) กลุ่มผู้ประกอบการแกนนำเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 3 ราย 3) สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 5 ราย 4) กลุ่มเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 7 ราย และ 5) ตัวแทนกลุ่มธุรกิจสุกรชีวภาพ จำนวน 1 ราย รวมจำนวน 18 ราย

2. ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง จำนวน 8 ราย ได้แก่ 1) อดีตปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง 2) อาจารย์คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง จำนวน 2 ราย 3) ผู้ประกอบการเกษตรกรแกนนำเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 1 ราย 4) ตัวแทนสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 1 ราย 5) ตัวแทนเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 1 ราย 6) ตัวแทนนักธุรกิจรับซื้อสุกรชีวภาพ จำนวน 1 ราย และ 7) ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลบ้านพร้าว

3. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง จำนวน 30 ราย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนได้เสียที่ผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary Stakeholders) และผู้มีส่วนได้เสีย (Secondary Stakeholders) จากการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ

เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรกรแกนนำเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 5 ราย กลุ่มสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 10 ราย กลุ่มเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 15 ราย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามจำนวน 25 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยได้ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) กับกลุ่มเกษตรกร จำนวน 30 ราย และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) = 0.85, แบบสัมภาษณ์, แบบสังเกตการณ์, แบบบันทึกการสนทนาเฉพาะกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม กำหนดกรอบแนวคิดและขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ เสนอเครื่องมือฉบับร่างต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งผลการวิเคราะห์ทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

5. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครศรีธรรมราช

5.2 ลงพื้นที่แจกแบบสอบถามกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 210 ชุด ประกอบด้วย เกษตรกรและนักวิชาการด้านการเลี้ยงสุกรชีวภาพจากภาครัฐและเอกชน จำนวน 14 คน ผู้ประกอบการแกนนำเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 24 คน สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสุกรชีวภาพ จำนวน 67 คน เกษตรกรผู้ผ่านการอบรมการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 95 คน ตัวแทนธุรกิจซื้อขายสุกรชีวภาพ จำนวน 5 คน และตัวแทนภาคประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 คน โดยใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ และสัปดาห์ที่ 5 - 7 ลงเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาด้วยตนเองและแบบสอบถามบางส่วนให้ส่งกลับคืนจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ มีการติดต่อทางโทรศัพท์เป็นระยะ ๆ จนได้แบบสอบถามครบ จำนวน 210 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 จากการแจกแบบสอบถาม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณ SPSS ดังนี้

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

6.2 วิเคราะห์การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวิสาหกิจเลี้ยงสุกร ชีวภาพอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ตอนที่ 2 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและรายรวม กำหนดช่วงคะแนน ค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง การพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย

2.51 - 3.50 หมายถึง การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง การพัฒนาอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.51 หมายถึง การพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553)

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ พบว่า การเลี้ยงสุกรชีวภาพมีรากฐานสำคัญจากแนวคิด และทฤษฎีที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการประยุกต์ทั้งหลัก วิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบการเลี้ยงที่ยั่งยืนและปลอดภัย ดังนั้น การเลี้ยงสุกรชีวภาพ คือ การดำเนินกิจกรรมปศุสัตว์ที่ลดการใช้สารเคมีและวัตถุสังเคราะห์ โดยมุ่งเน้นการใช้ วัตถุดิบจากท้องถิ่น เช่น เศษพืชผัก ผลไม้ หรือเศษอาหารที่เหลือ เพื่อเป็นอาหารสัตว์ การเลี้ยงในลักษณะนี้ยังเน้นการใช้จุลินทรีย์หมักธรรมชาติเพื่อย่อยสลายของเสีย ช่วยลดปัญหากลิ่นเหม็นและ การสะสมของเชื้อโรคในฟาร์ม สุกรที่เลี้ยงในระบบชีวภาพจะเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ พฤติกรรมตามธรรมชาติ ลดความเครียด และมีสุขภาพแข็งแรง ส่งผลให้เนื้อสุกรมีคุณภาพสูงและปลอดภัย ต่อผู้บริโภค สอดคล้องกับแนวคิดสำคัญที่สนับสนุนการเลี้ยงสุกรชีวภาพ ได้แก่ หลักการของ เกษตรอินทรีย์ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผืนดิน พืช และสัตว์ในระบบนิเวศเดียวกัน การใช้ระบบฟาร์มปิดที่หมุนเวียนทรัพยากรในตัวเองเพื่อลดการสูญเสีย และทฤษฎีระบบนิเวศการเกษตรที่เน้น การใช้ทรัพยากรภายในฟาร์มอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการเลี้ยงที่พึ่งพาตนเองและ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพเป็นการบูรณาการแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาแนวทางการผลิตที่ลด การพึ่งพาสารเคมี รักษาสุขภาพสัตว์ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมความยั่งยืนทั้งต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง สามารถแสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง

ด้านที่	การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1.	ด้านเทคโนโลยีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์	3.37	0.84	ปานกลาง
2.	ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์	3.28	0.88	ปานกลาง
3.	ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์	3.58	0.72	ดี
4.	ด้านการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ	3.24	0.71	ปานกลาง
5.	ด้านความรับผิดชอบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	3.60	0.68	ปานกลาง
รวม		3.41	0.77	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 1) ด้านเทคโนโลยีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ด้านเทคโนโลยีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ โดยภาพรวม

พบว่า มีผลการพัฒนาระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยที่ 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84 เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การจัดการฟาร์มแบบอินทรีย์ เช่น การจัดพื้นที่เลี้ยง, การใช้วัสดุธรรมชาติ, และการกำจัดของเสียมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.87) รองลงมา ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามการเจริญเติบโตและสุขภาพสุกร ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.84) การนำเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรชีวภาพที่เหมาะสมไปปรับใช้ และความสามารถในการใช้วัสดุและสารชีวภาพในการปรับปรุงคุณภาพอาหารและน้ำให้สุกร ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ โดยภาพรวมพบว่า มีผลการพัฒนาระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยที่ 3.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การใช้วัสดุเหลือใช้จากฟาร์มในการสร้างผลิตภัณฑ์ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.84) รองลงมา ได้แก่ การสร้างมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการตลาด ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.89) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงความเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.09) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากสุกรชีวภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์แปรรูป ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.89) ตามลำดับ 3) ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ โดยภาพรวม พบว่า มีผลการพัฒนาระดับดี ค่าเฉลี่ยที่ 3.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72 เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การกำหนดราคาที่เหมาะสมโดยยึดตามมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.77) รองลงมา ได้แก่ การสร้างเรื่องราวของฟาร์มที่ดึงดูดผู้บริโภค (Storytelling) ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.71) การนำเสนอสินค้าในช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.54) และการใช้กลยุทธ์การตลาด เช่น การสร้างแบรนด์สินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ 4) ด้านการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ โดยภาพรวมพบว่า มีผลการพัฒนาระดับดี ค่าเฉลี่ยที่ 3.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.67) รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาแหล่งทุนหรือโครงการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.69) ความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในพื้นที่เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 0.67) และการจัดกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเครือข่าย เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.07$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ 5) ด้านความรับผิดชอบของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมพบว่า มีผลการพัฒนาระดับดี ค่าเฉลี่ยที่ 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการ ของเสียและการใช้พลังงานหมุนเวียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.69) รองลงมา ได้แก่ การปฏิบัติตามมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์ที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.72) การสื่อสารและให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกรชีวภาพ ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.59) และการส่งเสริมการจ้างงานในชุมชนเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

3. การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง พบว่า การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์ในพื้นที่มีพัฒนาการที่น่าสนใจ กล่าวคือ เริ่มต้นจากการมีผู้นำที่เสียสละและมุ่งมั่น ด้วยการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของเกษตรอินทรีย์ การสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน และการแสวงหาสมาชิกใหม่ ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวของชุมชนต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในกระบวนการนี้ ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของเครือข่ายปรากฏชัดใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง 2) ทุนทางสังคมของผู้คนในชุมชน ซึ่งมีความเหนียวแน่นและมีวัฒนธรรมการแบ่งปัน 3) นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ 4) กระแสความสนใจของสังคมต่อเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นพลังภายนอกที่ช่วยหนุนเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะเพื่อความยั่งยืนของเครือข่ายเน้นย้ำว่า สมาชิกต้องมีความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกัน ยอมรับในความหลากหลายของแต่ละกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และ สร้างระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกแต่ละกลุ่มให้มีความสามารถเฉพาะทาง ซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญของเครือข่ายที่ยั่งยืน ผลการถอดบทเรียนจาก ผู้ทรงคุณวุฒิและจากประสบการณ์ตรงของสมาชิกเครือข่าย สะท้อนให้เห็นถึงหัวใจของการทำงานแบบเครือข่ายที่แท้จริง คือ ความจริงใจ ความเชื่อใจ การให้เกียรติ และการมีจิตอาสาเพื่อส่วนรวม ปัจจัยเหล่านี้แม้มีได้อยู่ในรูปของทรัพยากรที่จับต้องได้ แต่เป็นพลังที่มีนัยสำคัญต่อการหล่อเลี้ยงความ ต่อเนื่องและความเข้มแข็งของเครือข่าย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง เป็นภาพสะท้อนของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ขับเคลื่อนโดยความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมแห่งความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหาร และความเป็นธรรมในระบบการผลิตเกษตรกรรมของไทย

อภิปรายผล

1. องค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุกรชีวภาพมีลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่นที่เกิดจากการ สัมผัสประสบการณ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรประกอบกับการเรียนรู้ผ่านการทดลองปฏิบัติจริง การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มเครือข่ายชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง พลวัตขององค์ความรู้ที่มีชีวิต ไม่หยุดนิ่ง และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิธีการเลี้ยง การใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น แกลบ ขี้เลื่อย หญ้าแห้ง และการใช้จุลินทรีย์ชีวภาพเพื่อลดกลิ่น ลดเชื้อโรค และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระบบการเลี้ยงแบบชีวภาพหรือที่เรียกกันว่า “หมูหลุม” เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ โดยไม่พึ่งพายาปฏิชีวนะหรือสารเร่งโต สอดคล้องกับการวิจัยของ ทรัพย์ อมรภิญโญ เรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมกลุ่มจักสานชุมชนบ้านไชยา หมู่ 4 อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย พบว่า การนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งนอกจากจะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและลดต้นทุนการผลิตในระยะยาว ดังนั้น องค์ความรู้นี้จึงมิได้เป็นเพียงเทคนิคการเลี้ยงสุกร แต่ยังสะท้อนมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองและความยั่งยืน (ทรัพย์ อมรภิญโญ, 2564) และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมของ สนธยา พลศรี ซึ่งเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (สนธยา พลศรี, 2550) แนวคิดดังกล่าวเน้นให้เห็นว่าคนในชุมชน คือ ทรัพยากรที่สำคัญที่สุด จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคน ซึ่งตรงกับรูปแบบการเลี้ยงสุกรชีวภาพที่ใช้ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนเป็นพื้นฐาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ พบว่า เป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่นที่เกิดจากการสั่งสม และแลกเปลี่ยนภายในชุมชน สะท้อนถึงความสามารถในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเลี้ยงแบบหมุนเวียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่สารเคมี ลดต้นทุนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง และห่วงโซ่คุณค่า ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

2. การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง พบว่า จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 210 คน ประกอบด้วย เกษตรกรและนักวิชาการด้านการเลี้ยงสุกรชีวภาพจากภาครัฐและเอกชน จำนวน 14 คน ผู้ประกอบการแกนนำเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 24 คน สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสุกรชีวภาพ จำนวน 67 คน เกษตรกรผู้ผ่านการอบรมการเลี้ยงสุกรชีวภาพ จำนวน 95 คน ตัวแทนธุรกิจซื้อขายสุกรชีวภาพ จำนวน 5 คน และตัวแทนภาคประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 - 60 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีประสบการณ์ชีวิตและบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยเฉพาะในภาค การเกษตร นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ยังมีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับอนุปริญญาหรือปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน สะท้อนให้เห็นว่าเป็นกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่แม้จะมีข้อจำกัดทางรายได้ แต่มีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจากฐาน ทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง ซึ่งลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พัฒน์ บุญรัตพันธ์ ที่เน้นว่าคนเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดในการพัฒนาและมนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนา ตนเองได้หากได้รับโอกาสที่เหมาะสม (พัฒน์ บุญรัตพันธ์, 2544) ตลอดจนสอดคล้องกับ สนธยา พลศรี ซึ่งเน้นให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางและให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ดังนั้น ความสามารถของเกษตรกรกลุ่มนี้ในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในเครือข่ายท้องถิ่นจึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ (สนธยา พลศรี, 2550) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านเทคโนโลยีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.37, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84) สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรยังคงอยู่ในระยะของการเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับระบบการผลิตแบบอินทรีย์อย่างเต็มรูปแบบ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.28$, SD = 0.88) สะท้อนให้เห็นว่าแม้เกษตรกรมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเพิ่มมูลค่าผลผลิต แต่ยังขาดการพัฒนาในระดับเชิงลึกและการต่อยอดอย่างมีนวัตกรรม 3) ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.58$, SD = 0.72) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีศักยภาพในการยกระดับคุณค่าของผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ โดยการนำองค์ประกอบทางการตลาดและกลยุทธ์การสื่อสารมาใช้ได้อย่างเหมาะสมในระดับหนึ่ง 4) ด้านการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ พบว่า โดยภาพรวมมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.24$, SD = 0.71) สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่เริ่มให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการผลิตแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเข้าถึงแหล่งทุนและตลาดได้ดีขึ้น 5) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.60$, SD = 0.68) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่มนี้มีความตระหนักและพยายามดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในมิติด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชน (อภิสิทธิ์ พรหมชัย และศุภลักษณ์ สุวรรณะชญ, 2554) และ

สอดคล้องกับแนวคิดของ Rahmann, G. & Boehm, H. ที่เน้นความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างดิน ฟ้า อาหารสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ก่อให้เกิดความเครียด (Rahmann, G. & Boehm, H., 2567) รวมถึงสอดคล้องกับแนวทางที่กรมปศุสัตว์กำหนดไว้ในมาตรฐานการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์อย่างชัดเจน (กรมปศุสัตว์, 2565) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนถึงจริยธรรมและจิตสำนึกของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมปศุสัตว์โดยไม่ละเมิดสิทธิของสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการเลี้ยงสัตว์แบบยั่งยืน ไม่ใช่ สารพิษ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศท้องถิ่น ประเด็นนี้สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดของ สนธยา พลศรี ที่กล่าวว่าความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม อีกทั้งต้องมีจิตสำนึกด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง (สนธยา พลศรี, 2547)

3. การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง พบว่ากระบวนการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง แสดงให้เห็นถึงพลังของการพัฒนาแบบรากหญ้าที่เติบโตจากภายในชุมชน โดยเชื่อมโยงผ่านปัจจัยด้านบุคคล สังคม และโครงสร้างสนับสนุน จนก่อร่างเป็นเครือข่ายที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมอินทรีย์อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายได้เป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

3.1 การสร้างตัวผู้นำ จุดเริ่มต้นของเครือข่ายเกิดจากผู้นำในระบบราชการท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในศักยภาพของเกษตรกรรมอินทรีย์ โดยเฉพาะบทบาทของนายเริงโรจน์ ปานภักดี ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นผู้ริเริ่มผลักดันโครงการเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้จุดประกายความคิดและความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงสุกรเดิมไปสู่ระบบอินทรีย์อย่างเป็นระบบ ผู้นำลักษณะนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของแรงศรัทธาและความร่วมมือในกลุ่มชาวบ้าน

3.2 การสร้างจิตสำนึกในเครือข่าย เมื่อมีต้นแบบของการรวมกลุ่มและการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การสาธิต การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ ทำให้สมาชิกในชุมชนเริ่มตระหนักในบทบาทและความสำคัญของเครือข่าย มีการสร้างจิตสำนึกว่าเครือข่ายไม่ใช่เพียงช่องทางของรายได้ เป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ ความภาคภูมิใจ และความมั่นคงร่วมกัน เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันของเครือข่าย

3.3 การแสวงหาสมาชิกใหม่ เมื่อโครงสร้างของเครือข่ายเริ่มมั่นคง ความพยายามในการขยายตัวก็เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ โดยการแสวงหาสมาชิกผ่านความสัมพันธ์กับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ เครือข่ายอื่น ๆ ตลอดจนการสร้างกิจกรรมข้ามชุมชน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระวังกัน สมาชิกใหม่เข้าสู่เครือข่ายด้วยความสมัครใจ และเกิดความผูกพันทางอุดมการณ์ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการของเสีย หรือการตลาดอินทรีย์

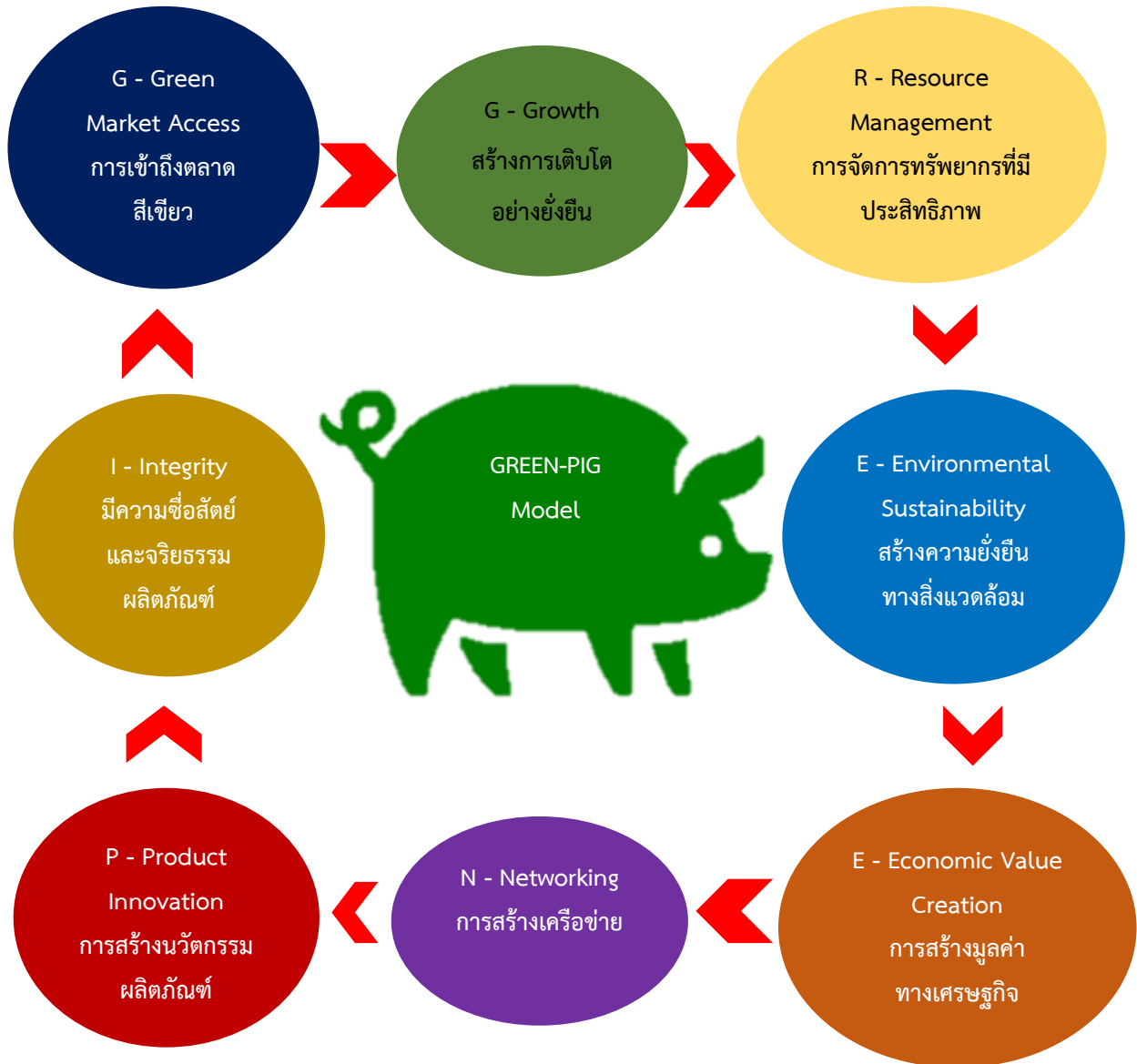
3.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่าย ได้แก่ การสนับสนุนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร โดยเฉพาะสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุงที่ทำหน้าที่ทั้งในเชิงนโยบาย สนับสนุนทุนวิชาการ และประสานเครือข่ายทุนทางสังคมที่เข้มแข็งของชาวบ้าน เช่น ความไว้วางใจ ระบบเครือญาติ และวัฒนธรรมร่วม นโยบายรัฐด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรม, กระแสสังคมที่ให้ความสำคัญกับอาหารปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง สะท้อนให้เห็นถึงแบบจำลองของการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน ผ่านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์

การสร้างจิตสำนึกร่วม และการแสวงหาพันธมิตรเชิงรุก เครือข่ายดังกล่าวจึง ไม่ใช่เพียงโครงสร้างของการรวมกลุ่ม แต่เป็นพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านอาหาร ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง” สามารถพัฒนาการวิจัยมาเป็น GREEN-PIG Model ประกอบด้วย G ได้แก่ Growth หมายถึง สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาและยกระดับศักยภาพของเกษตรกรในการเลี้ยงสุกรชีวภาพ, R ได้แก่ Resource Management หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, E ได้แก่ Environmental Sustainability หมายถึง การสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม คือ การเลี้ยงสัตว์โดยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดของเสียและลดการปล่อย คาร์บอน, E ได้แก่ Economic Value Creation หมายถึง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ คือ การแปร รูปและสร้างผลิตภัณฑ์จากฟาร์มเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร, N ได้แก่ Networking หมายถึง การสร้างเครือข่าย คือ การสร้างเครือข่ายระหว่างเกษตรกร หน่วยงานรัฐ และภาคธุรกิจเพื่อส่งเสริม การพัฒนา, P ได้แก่ Product Innovation หมายถึง การสร้างนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ คือ การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น เนื้อหมูอินทรีย์แปรรูปและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ, I ได้แก่ Integrity หมายถึง มีความซื่อสัตย์และจริยธรรม คือ การเลี้ยงสัตว์อย่างมีจริยธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานอินทรีย์และความรับผิดชอบต่อสังคม และ G ได้แก่ Green Market Access หมายถึง การเข้าถึงตลาดสีเขียว คือ การส่งเสริมการขายสินค้าผ่านตลาดที่เน้นผลิตภัณฑ์อินทรีย์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพเป็นการบูรณาการแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาแนวทางการผลิตที่ลด การพึ่งพาสารเคมี รักษาสุขภาพสัตว์ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมความยั่งยืนทั้งต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง เป็นภาพสะท้อนของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ขับเคลื่อนโดยความร่วมมือของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมแห่งความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหาร และความเป็นธรรมในระบบการผลิตเกษตรกรรมของไทยองค์ความรู้การเลี้ยงสุกรชีวภาพ พบว่า เป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่นที่เกิดจากการสั่งสมและแลกเปลี่ยนภายในชุมชน สะท้อนถึงความสามารถในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเลี้ยงแบบหมูลุมผสมภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่สารเคมี ลดต้นทุน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง และห่วงโซ่คุณค่า ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ผลการพัฒนาทั้ง 5 ด้านนี้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาปศุสัตว์อินทรีย์ ในจังหวัดพัทลุงมีพื้นฐานเข้มแข็งในด้านคุณค่าทางจริยธรรมและความเข้าใจเรื่องมูลค่าของสินค้า แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะ เทคโนโลยี และโครงสร้างสนับสนุน การเสริมพลังในจุดที่ยังขาด โดยเฉพาะด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เครือข่าย และเทคโนโลยีดิจิทัล จะช่วยขับเคลื่อนเกษตรกรจากผู้ผลิตอาหารปลอดภัยไปสู่ผู้ประกอบการอินทรีย์ครบวงจรได้อย่างยั่งยืนกระบวนการสร้างเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์สุกรชีวภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพในจังหวัดพัทลุง สะท้อนให้เห็นถึงแบบจำลองของการพัฒนาที่เกิดจากภายในชุมชนผ่านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์การสร้างจิตสำนึกร่วมและการแสวงหาพันธมิตรเชิงรุกเครือข่ายดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงโครงสร้างของการรวมกลุ่มแต่เป็นพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านอาหาร ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การพัฒนาระบบปศุสัตว์อินทรีย์ในระดับพื้นที่ควรเริ่มต้นด้วยการจัดทำนโยบายสนับสนุนอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมปศุสัตว์ในฐานะหน่วยงานหลักควรมีบทบาทในการกำหนดนโยบายเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ การกำหนดแผนแม่บทที่ครอบคลุมตั้งแต่การให้ความรู้ การสนับสนุนมาตรฐาน ไปจนถึงการจัดระบบแรงจูงใจ เช่น มาตรการภาษีหรือเงินอุดหนุนจะช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรสามารถพัฒนาและขยายรูปแบบการเลี้ยงสุกรในลักษณะชีวภาพ

ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการภารกิจของหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล รวมถึงสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด เพื่อร่วมกันวางแผนและใช้งบประมาณในลักษณะโครงการบูรณาการเกษตรอินทรีย์ โดยกำหนดเป้าหมายและผลลัพธ์ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายผู้เลี้ยงสุกรอินทรีย์ที่มีความเข้มแข็ง และสอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ ในด้านการตลาด รัฐควรมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาตลาดเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ผ่านกรมการค้าภายใน ควรประสานความร่วมมือกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อจัดตั้งตลาดสีเขียวระดับจังหวัดและภูมิภาค โดยเน้นการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายที่มีคุณภาพและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในสินค้าอินทรีย์จากสุกรชีวภาพ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ในระดับการดำเนินการจริง ควรเริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรชีวภาพ โดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุงควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตร เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทั้งด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนส่งเสริมให้มีระบบบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่ โดยสำนักงานเกษตรอำเภอและศูนย์เรียนรู้การเกษตรประจำตำบลควรมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง หรือคณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง เพื่อพัฒนาเกษตรกรในด้านการผลิต การจัดการฟาร์ม การแปรรูป และการตลาดผลิตภัณฑ์อินทรีย์อย่างครบวงจร อีกทั้ง การส่งเสริมให้เกษตรกรนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการผลิต ถือเป็นแนวทางสำคัญในการวางรากฐานของระบบปศุสัตว์อินทรีย์ที่ยั่งยืน โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การลดต้นทุน และการพึ่งพาตนเอง โดยให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและจังหวัด ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการ และเป็นกลไกเชื่อมโยงความรู้จากภาครัฐสู่ชุมชนอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อการพัฒนา ระบบปศุสัตว์อินทรีย์ที่มีความยั่งยืน ควรมีการศึกษารูปแบบเครือข่ายการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จในระดับชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิสังคมใกล้เคียงกับจังหวัดพัทลุง งานวิจัยควรเน้นศึกษากลไกภายในเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก บทบาทของผู้นำชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับกรณีศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกที่สามารถถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ได้จริงนอกจากนี้ ยังควรมีการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงสุกรชีวภาพในระดับครัวเรือน เพื่อเปรียบเทียบกับระบบการผลิตทั่วไป งานวิจัยควรใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือน การวิเคราะห์ต้นทุนแฝง ต้นทุนโอกาส และผลตอบแทนสุทธิอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจของเกษตรกรและการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐได้อย่างมีเหตุผลด้านผู้บริโภค ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและเจตคติของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์สุกรอินทรีย์ โดยเน้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเลือกซื้อ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ความเชื่อมั่นในความปลอดภัยและความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคในเขตเมืองหรือกลุ่มที่ใส่ใจสุขภาพ งานวิจัยควรใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสร้างข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการตลาด การสื่อสาร และการสร้างแบรนด์ได้อย่างตรงเป้าหมาย ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการรับรองและการพัฒนามาตรฐานสินค้าสุกรอินทรีย์ในระดับชุมชน โดยเฉพาะแนวทางของระบบรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory

Guarantee Systems: PGS) ที่มีต้นทุนน้อย เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างระบบภายในและระบบภายนอก ทั้งในด้านต้นทุน ความน่าเชื่อถือ และการเข้าถึงตลาด จะช่วยให้สามารถออกแบบระบบการรับรองที่ยืดหยุ่น โปร่งใส และมีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเติบโตของสินค้าอินทรีย์ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2565). คู่มือปฏิบัติงานโครงการประจำปีงบประมาณ 2566. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2566 จาก <https://product.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu/2566>
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: ไทเนรมิตกิจอินเตอร์โพรเกรสซิฟ.
- ทรัพย์ อมรภิญโญ. (2564). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมกลุ่มจักสานชุมชนบ้านไชยา หมู่ 4 อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย. วารสารปัญญาภิวัตน์, 13(3), 6-8.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธ์. (2544). การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เลิฟและลิฟเพรส จำกัด.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs). เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.sdgmove.com/sdg-101/>
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- _____. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2566 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. (2566). ข่าวสารสินค้าสุกร/สุกรชีวภาพ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.bcg.in.th/background>
- อภิสิทธิ์ พรมชัย และศุภลักษณ์ สุวรรณชะภู. (2554). ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านห้วยกาน. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 4(2), 17-19.
- Rahmann, G. & Boehm, H. (2567). ปศุสัตว์อินทรีย์ (organic ivestock). เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2567 จาก <https://research.hrdi.or.th/public/upload/ocrvtunuf2u.pdf>

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านปัจจัยการบริการของเมืองอัจฉริยะ ในประเทศไทย*

EXPLORATORY FACTOR ANALYSIS OF SMART CITY SERVICES IN THAILAND

ปกรณ์ สุดแสน*, วัชรินทร์ ศิรวจนะกุล

Pakorn Soodsaen*, Watcharin Sirawajanukul

นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Independent Scholar, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pakomresearch@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านปัจจัยการบริการของเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พลเมืองที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะประเทศไทยที่ผ่านเกณฑ์เมืองอัจฉริยะประเทศไทยทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ ด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ และด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ จำนวน 384 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิเก็บข้อมูลวิจัยโดยการแจกแบบสอบถามและการเก็บข้อมูลแบบออนไลน์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สกัดองค์ประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม เทคนิคย่อยวิธีแกนหลักและหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก ด้วยวิธีแวนเดอร์เวท ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.1 และอาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะมากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 67.8 และองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) องค์ประกอบปัจจัยการบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ 2) องค์ประกอบปัจจัยการบริการด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ และ 3) องค์ประกอบปัจจัยการบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ ทั้งสามองค์ประกอบสามารถร่วมกันอธิบายปัจจัยการบริการของพื้นที่บริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยได้ 67.48% ภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการจัดการเมืองอัจฉริยะ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการเมืองอัจฉริยะ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิตของพลเมือง นอกจากนี้ องค์การเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการในเมืองอัจฉริยะสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการนำเสนอการบริการต่าง ๆ ของเมืองอัจฉริยะให้สอดคล้องกับความต้องการของพลเมือง เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ใช้ความสุขของพลเมืองเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการเมืองอัจฉริยะ

คำสำคัญ: เมืองอัจฉริยะ, การบริการด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ, การบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ, การบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

Abstract

This research aimed to analyze the exploratory components of service factors in smart cities in Thailand. The sample group used in the research was 384 citizens aged 18 and over living in smart cities in Thailand who passed the criteria for smart cities in Thailand in all three dimensions: smart environment, smart economy, and smart living. The stratified sampling method was used to collect research data by distributing questionnaires and collecting them online. The data were analyzed using exploratory component analysis, extracting components using joint component analysis, principal axis subdivision technique, and orthogonal rotation of component axes using the varimax method. The results of the research found that most respondents had a bachelor's degree, accounting for 62.1 percent, and had lived in smart cities for more than 10 years, accounting for 67.8 percent. The components of service factors in smart cities in Thailand consisted of 3 main components: 1) Smart economy service factors, 2) Smart environment service factors, and 3) Smart living service factors. All three components can jointly explain 67.48% of the service factors of smart city service areas in Thailand. The government sector and those involved in determining smart city management policies can use the research results to determine policies and plan smart city management in terms of economy. The environment and the livelihood of citizens. In addition, private organizations and agencies that provide services in smart cities can use the research results to present various smart city services that are in line with citizens' needs in order to lead to a smart city that uses citizens' happiness as the main goal of smart city management.

Keywords: Smart City, Smart Environment Services, Smart Living Services, Smart Economy Services, Exploratory Factor Analysis

บทนำ

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดเรื่อง “เมืองอัจฉริยะ” (Smart City) ได้กลายเป็นกรอบแนวทางหลักในการพัฒนาเมืองที่ได้รับความสนใจจากหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เมืองอัจฉริยะมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมือง ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างยั่งยืน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น (Joshi, S. et al., 2016) แนวโน้มการขยายตัวของประชากรเมือง การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และการเติบโตของเศรษฐกิจเมืองล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความท้าทายในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และการให้บริการสาธารณะ เมืองอัจฉริยะจึงถูกพัฒนาให้ตอบสนองต่อความจำเป็นในการบริหารเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและสนองต่อความต้องการของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน แนวคิดเมืองอัจฉริยะจึงมิได้เน้นเพียงมิติทางเศรษฐกิจ หากแต่ยังครอบคลุมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการพัฒนาชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยีอัจฉริยะทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้เมืองสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานแบบบูรณาการ และสนับสนุนการเติบโตของนวัตกรรมดิจิทัล รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ที่ขับเคลื่อนโดยผู้ประกอบการและความคิดสร้างสรรค์ของคนในท้องถิ่น เมืองอัจฉริยะ คือ เมืองที่พยายามค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาสาธารณะด้านต่าง ๆ ผ่าน

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของเมืองและหุ้นส่วนการพัฒนาในระดับท้องถิ่น (Manville, C. et al., 2014) สำหรับประเทศไทย เมืองอัจฉริยะ (Smart City) หมายถึงเมืองที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะและการบริหารจัดการเมือง ลดต้นทุนการดำเนินงานและการใช้ทรัพยากร ทั้งในระดับเมืองและในกลุ่มประชาชนเป้าหมาย โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบเมืองที่ดี การมีส่วนร่วมจากภาคธุรกิจและภาคเอกชน ตลอดจนการส่งเสริมแนวคิดเมืองน่าอยู่ เมืองทันสมัย ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการคุณภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขอย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) กล่าวโดยสรุป เมืองอัจฉริยะของไทย คือ เมืองที่มีการวางระบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของเมืองในระดับภูมิภาคอย่างยั่งยืน กรอบแนวคิดพื้นฐานของเมืองอัจฉริยะ แบ่งพื้นที่การบริการของเมืองออกเป็น 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) 2) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) 3) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) 4) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) 5) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) และ 6) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) ที่ครอบคลุมการพัฒนาเมืองบนพื้นฐานของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม (Gassmann, O. et al., 2019) ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภายใต้แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Depa) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของประเทศใน 7 ด้านของพื้นที่บริการ โดยเพิ่มมิติด้านพลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) แยกออกจากมิติสิ่งแวดล้อม เพื่อเน้นย้ำบทบาทของพลังงานสะอาดและการจัดการพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของไทย

จากงานวิจัยของ Zhu, H. et al. พบว่า “เมืองอัจฉริยะที่ขับเคลื่อนด้วยความสุข” (Happy Driven Smart City) ควรประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่มีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อแรงงานและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 3) สังคมที่เปิดกว้างและมีความน่าดึงดูดสำหรับการอยู่อาศัย และ 4) ความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิต (Zhu, H. et al., 2022) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าว จากคุณลักษณะของเมืองอัจฉริยะที่ขับเคลื่อนด้วยความสุข อันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และความยั่งยืนในการดำเนินชีวิต การวิจัยฉบับนี้จึงต้องการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย โดยกำหนดองค์ประกอบหลักของพื้นที่บริการของเมืองอัจฉริยะออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของเมืองอัจฉริยะที่เน้นการส่งเสริมความสุขของประชาชน 1) การบริการด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) เป็นพื้นที่บริการสำหรับเมืองที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการ การดูแลสภาพอากาศ การบริหารจัดการของเสีย และการเฝ้าระวังภัยพิบัติ ตลอดจนเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกณฑ์การประเมินแผนการเป็นเมืองอัจฉริยะประเทศไทยมีตัวชี้วัดด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ คือ “มีการบริหารหรือเพิ่มคุณภาพการจัดการน้ำ ขยะ อากาศ และพื้นที่สีเขียว ให้เป็นไปตามค่ามาตรฐาน หรือ การลดลงของปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2 Emission) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ต่อปี หรือ เป็นไปตามเป้าหมายบริบทของเมืองที่แสดงให้เห็นการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ” 2) การบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living Services) เมืองที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกโดยคำนึงถึงหลักอารย สถาปัตย์

ให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย และมีความสุขในการดำรงชีวิต เกณฑ์การประเมินแผนการเป็นเมืองอัจฉริยะประเทศไทยมีตัวชี้วัดด้านการดำรงชีวิต คือ “มีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งด้านสุขอนามัย ความมั่นคง และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนความปลอดภัยจากภัยพิบัติ นำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของประชาชนที่มีค่าดัชนีสุขภาวะไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 หรือเป็นไปตามเป้าหมาย บริบทของเมืองที่แสดงให้เห็นการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ” 3) การบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) เมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมืองเกษตรอัจฉริยะ เมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เป็นต้น เกณฑ์การประเมินแผนการเป็นเมืองอัจฉริยะประเทศไทยมีตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ คือ “มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่เพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัวประชากรไม่น้อยกว่า 250,000 บาทต่อปี (8,200 USD) หรือเป็นไปตามเป้าหมาย บริบทของเมืองที่แสดงให้เห็นการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ”

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย จึงเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของพลเมืองในบริบทของเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย ผ่านการประเมินตัวชี้วัดใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การบริการด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) 2) การบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living Services) และ 3) การบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) โดยเชื่อว่าปัจจัยด้านบริการในแต่ละมิติจะส่งผลโดยตรงต่อระดับความสุขของพลเมือง และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจของการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยที่ผ่านมาตรฐานเมืองอัจฉริยะประเทศไทยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living Services) การบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) และการบริการด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) โดยมีจำนวนประชากร (Population) จาก 25 เมือง ได้แก่ 1) ขอนแก่นเมืองอัจฉริยะ 2) ภูเก็ตเมืองอัจฉริยะ 3) เมืองอัจฉริยะวังจันทร์วัลเลย์ 4) สามย่านสมาร์ทซิตี้ 5) เมืองอัจฉริยะย่านพระราม 4 6) เทศบาลนครเชียงใหม่ 7) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 8) เมืองศรีตรัง 9) ยะลาเมืองอัจฉริยะ 10) ฉะเชิงเทรา เมืองนำอยู่ 11) เทศบาลนครนครศรีธรรมราชเมืองอัจฉริยะ 12) เมืองอัจฉริยะนครเข็ญราย 13) โคราซสมาร์ทซิตี้ 14) Smart City อุบลราชธานี 15) กระบี่เมืองอัจฉริยะ 16) จังหวัดพังงาสู่เมืองอัจฉริยะ 17) โครงการ Satun Smart City 18) เทศบาลนครเกาะสมุย 19) หาดใหญ่เมืองอัจฉริยะสีเขียว 20) เมืองสิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์นครวิภาส 21) ลำปางเมืองอัจฉริยะ 22) สมุทรปราการสมาร์ทซิตี้ 23) เทพรราชเมืองอัจฉริยะ 24) เมืองไทยของบวค้ำงสมาร์ทซิตี้ เชียงใหม่ และ 25) พิษณุโลกนครอัจฉริยะอย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) จำนวน 7,445,326 คน จากการทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พลเมืองที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยที่ผ่านมาตรฐานเมืองอัจฉริยะประเทศไทยทั้ง 3 ด้าน จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่าง (Sample Size) กรณีทราบจำนวนประชากร (Known Population) (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

$$n = \frac{\chi^2 N p (1-p)}{e^2 (N-1) + \chi^2 p (1-p)}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ (0.05)

χ = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% ($\chi^2 = 3.841$)

p = สัดส่วนของประชากรที่สนใจ ได้แก่ พลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะที่ผ่านมาตรฐาน

เมืองอัจฉริยะประเทศไทยทั้ง 3 ด้าน (กำหนด $p = 0.5$) และใช้การเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenient Sample Selection) ทำการเก็บข้อมูลจากการแจกเอกสารแบบสอบถามและเก็บข้อมูลแบบออนไลน์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างพลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยที่ผ่านมาตรฐานในแต่ละด้าน ได้แก่ การบริการด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) การบริการการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living Services) และการบริการเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) โดยแบบสอบถามได้จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษาวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและตัวขับเคลื่อนของความสุขในเมืองอัจฉริยะ เช่น บริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) หมายถึง การให้บริการของเมืองในการอำนวยความสะดวกในการทำการค้าและทำธุรกิจที่สะดวกปลอดภัยและมีประสิทธิภาพโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำธุรกิจ สร้างรายได้ สร้างงาน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) ซึ่งแบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 3 ด้าน 14 ข้อคำถาม เช่น เมืองที่ท่านอาศัยอยู่มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์ เป็นต้น ตรวจสอบคุณภาพโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Tryout) กับพลเมืองในเมืองอัจฉริยะ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนแบค (Cronbach's Alpha) ซึ่งจะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 และถ้ามีค่าเข้าใกล้ 1 จะแสดงให้เห็นว่าค่ามีความน่าเชื่อถือมาก ในงานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนแบค มากกว่า 0.700 ซึ่งเป็นเกณฑ์ในระดับที่สามารถเชื่อถือได้ (Nunnally, J. C., 1978) จากงานวิจัยนี้ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนแบคของตัวแปรแต่ละกลุ่มมีค่าระหว่าง 0.780 - 0.905 แสดงให้เห็นว่ามีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้จำนวนและร้อยละ
2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยใช้ค่าสถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ทำการตรวจสอบความตรงและความเที่ยงของ

แบบสอบถามโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis หรือ EFA) เพื่อเป็นการยืนยันกลุ่มตัวแปร ถ้ามีค่า $KMO > 0.5$ และค่า Bartlett's Test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติ $Sig. < 0.05$ แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ เหมาะสม มีความสัมพันธ์กันสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ (Kaiser, H. F., 1974)

2.2 ตรวจสอบโดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่มีค่ามากกว่า 0.50 ถือว่ามีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่าตัวแปรที่สังเกตได้แต่ละตัว (Observed Variable) สามารถเป็นตัวแทนที่ดีของตัวแปรแฝง (Latent Construct) ที่ต้องการวัดได้ (Brown, T. A., 2015) หากรายการใดมีค่า factor loading ต่ำกว่าเกณฑ์นี้ จะถูกพิจารณาคัดออกเพื่อปรับปรุงความเหมาะสมโดยรวมของโมเดล

2.3 สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เทคนิคย่อยวิธีแกนหลัก (Principal Axis Factoring: PAF) และหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method)

ผลการวิจัย

1. ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน ได้รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

	ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา	ประถมศึกษา	5	1.3
	มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย/เทียบเท่า	40	10.4
	ปริญญาตรี	239	62.1
	สูงกว่าปริญญาตรี	101	26.2
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	107	27.8
	ข้าราชการ/พนักงานราชการ	59	15.3
	ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	94	24.4
	ธุรกิจส่วนตัว	98	25.5
	อื่น ๆ	27	7.0
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่	ไม่เกิน 1 ปี	21	5.5
	1 - 2 ปี	25	6.5
	3 - 5 ปี	34	8.8
	6 - 10 ปี	44	11.4
	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	261	67.8

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 26.2 เป็นนักเรียนนักศึกษา จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 เป็นลูกจ้างหรือพนักงานบริษัท 94 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 67.8 ผู้ที่อาศัยอยู่ 6 - 10 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของข้อมูลแสดง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO หรือ MSA) และค่า Bartlett's test of Sphericity ของการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.880
Approx. Chi-Square		1620.727
Bartlett's Test of Sphericity	df	91
	Sig.	.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 14 ตัวแปร ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยมีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.880 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.500 แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์เชิงสำรวจได้ และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย Bartlett's of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้นั้นไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะ ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2.2 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแปรแต่ละตัว โดยใช้สถิติ ค่าความร่วมกัน (Communalities) เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของตัวแปรที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยมีค่าความร่วมกันของตัวแปร (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.570 - 0.813 มีค่ามากกว่า 0.50 ทุกตัว แสดงว่าตัวแปรทุกตัวเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2.3 ผู้วิจัยได้สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม (Exploratory Factor Analysis: EFA) ด้วยเทคนิคย่อยวิธีแกนหลัก (Principal Axis Factoring: PAF) และทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแม็กซ์ (Varimax Method) ได้จำนวนองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 แสดง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยหลังการสกัดองค์ประกอบ

Component	Total Variance Explained								
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	6.465	46.175	46.175	6.465	46.175	46.175	3.680	26.283	26.283
2	1.950	13.926	60.101	1.950	13.926	60.101	3.466	24.756	51.038

ตารางที่ 3 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยหลังการสกัดองค์ประกอบ (ต่อ)

Component	Total Variance Explained								
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared			Rotation Sums of Squared		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
3	1.033	7.378	67.479	1.033	7.378	67.479	2.302	16.441	67.479

Extraction Method: Principal Component Analysis.

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าไอเกน (Eigen Value) ซึ่งเป็นผลบวกกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 14 ตัวแปร ในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 67.48 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย ประกอบไปด้วย องค์ประกอบโดยองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถเป็นองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยได้ร้อยละ 67.48

2.4 พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใด โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) สูงสุดบนองค์ประกอบนั้น พิจารณาถึงจำนวนตัวแปรที่รวมกันชี้วัดค่าความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 4 ตัวขึ้นไปจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทำให้ได้ องค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยที่เหมาะสม จำนวน 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 14 ตัวแปร แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยภายหลังจากการหมุนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนแมกซ์ (Varimax Method)

	Rotated Component Matrix ^a		
	Component 1	Component 2	Component 3
EC2	.858		
EC5	.847		
EC4	.832		
EC3	.798		
EC1	.723		
EN3		.879	
EN2		.739	
EN4		.690	
EN1		.679	

ตารางที่ 4 คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยภายหลังจากการหมุนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนแมกซ์ (Varimax Method) (ต่อ)

Rotated Component Matrix ^a			
	Component		
	1	2	3
L4		.621	
L2			.828
L1			.678
L3			.577
L5			.534

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

จากตารางที่ 4 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 และ 2 มีจำนวนตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 3 มีจำนวนตัวแปรน้อยที่สุด จำนวน 4 ตัวแปร โดยรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ ตัวแปร EC1 มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ EC2 มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์ EC3 มีระบบเกษตรอัจฉริยะและการจัดจำหน่าย EC4 มีระบบบริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้า โรงแรม EC5 มีการส่งเสริมการระดมทุนและจดทะเบียนธุรกิจชุมชน รวม 5 ตัวแปร เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ปัจจัยการบริการด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ”

องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ ตัวแปร EN1 มีการจัดการน้ำ EN2 มีการคัดแยกจัดการขยะและการรักษาความสะอาด EN3 มีจัดการคุณภาพอากาศ EN4 มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ เช่น สวน และสวนสาธารณะ และ L4 มีระบบป้องกันและเตือนภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ รวม 5 ตัวแปร เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ปัจจัยการบริการด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ”

องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ตัวแปร L1 มีการให้บริการดูแลสุขภาพ แพทย์ และโรงพยาบาลดี L2 มีโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ เพียงพอ L3 คริวเรือนของฉันทมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงพอ และ L5 มีระบบรักษาความปลอดภัย มีกล้อง CCTV รวม 4 ตัวแปร เรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ปัจจัยการบริการด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ”

รายละเอียดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรแต่ละตัว และค่าไอเกน (Eigen Value) ของแต่ละองค์ประกอบนำเสนอ ดังรายละเอียดในตารางที่ 5 - 8

ตารางที่ 5 องค์ประกอบของตัวแปรการบริการด้านต่าง ๆ ในเมืองอัจฉริยะ

Component	Total Variance Explained								
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	6.465	46.175	46.175	6.465	46.175	46.175	3.680	26.283	26.283

ตารางที่ 5 องค์ประกอบของตัวแปรการบริการด้านต่าง ๆ ในเมืองอัจฉริยะ (ต่อ)

Component	Total Variance Explained								
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared			Rotation Sums of Squared		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
2	1.950	13.926	60.101	1.950	13.926	60.101	3.466	24.756	51.038
3	1.033	7.378	67.479	1.033	7.378	67.479	2.302	16.441	67.479
4	.827	5.911	73.390						
5	.672	4.802	78.191						
6	.576	4.113	82.304						
7	.495	3.534	85.838						
8	.381	2.724	88.561						
9	.374	2.671	91.232						
10	.315	2.248	93.480						
11	.289	2.066	95.546						
12	.253	1.808	97.354						
13	.203	1.448	98.802						
14	.168	1.198	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

จากตารางที่ 5 ค่า Eigen สูงกว่า 1 เพียง 3 องค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่ามี 3 องค์ประกอบ สำหรับงานวิจัยนี้
ตารางที่ 6 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services)

ปัจจัย/ตัวแปร	Factor Loading
ปัจจัยบริการของเมืองด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services)	
EN1 มีการจัดการน้ำ	0.679
EN2 มีการคัดแยกจัดการขยะและการรักษาความสะอาด	0.739
EN3 มีจัดการคุณภาพอากาศ	0.879
EN4 มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ เช่น สวน และสวนสาธารณะ	0.690
L4 มีระบบป้องกันและเตือนภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ	0.621

จากตารางที่ 6 พบว่า องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร คือ ตัวแปร EN1 มีการจัดการน้ำ EN2 มีการคัดแยกจัดการขยะและการรักษาความสะอาด EN3 มีจัดการคุณภาพอากาศ EN4 มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ เช่น สวน และสวนสาธารณะ และ L4 มีระบบป้องกันและเตือนภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.621 - 0.879

ตารางที่ 7 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ (Smart Living Services)

ปัจจัย/ตัวแปร	Factor Loading
ปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ (Smart Living Services)	
L1 มีการให้บริการดูแลสุขภาพ แพทย์ และโรงพยาบาลดี	0.679
L2 มีโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ เพียงพอ	0.828
L3 ครวี่เรือนของฉันมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงพอ	0.577
L5 มีระบบรักษาความปลอดภัย มีกล้อง CCTV	0.534

จากตารางที่ 7 พบว่า องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร คือ ตัวแปร L1 มีการให้บริการดูแลสุขภาพ แพทย์ และโรงพยาบาลดี L2 มีโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ เพียงพอ L3 ครวี่เรือนของฉันมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงพอ และ L5 มีระบบรักษาความปลอดภัย มีกล้อง CCTV มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.534 - 0.828

ตารางที่ 8 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services)

ปัจจัย/ตัวแปร	Factor Loading
ปัจจัยบริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services)	
EC1 มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์	0.723
EC2 มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์	0.858
EC3 มีระบบเกษตรอัจฉริยะและการจัดจำหน่าย	0.798
EC4 มีระบบบริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้า โรงแรม	0.832
EC5 มีการส่งเสริมการระดมทุนและจดทะเบียนธุรกิจชุมชน	0.847

จากตารางที่ 8 พบว่า องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร คือ ตัวแปร EC1 มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ EC2 มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์ EC3 มีระบบเกษตรอัจฉริยะและการจัดจำหน่าย EC4 มีระบบบริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้า โรงแรม EC5 มีการส่งเสริมการระดมทุนและจดทะเบียนธุรกิจชุมชน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.723 - 0.858

อภิปรายผล

วิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านของปัจจัยบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย ดังนี้ 1) องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) เรียงตามลำดับ factor loading ได้แก่ EC2 มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์ EC5 มีการส่งเสริมการระดมทุนและจดทะเบียนธุรกิจชุมชน EC4 มีระบบบริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้า โรงแรม EC3 มีระบบเกษตรอัจฉริยะและการจัดจำหน่าย EC1 มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับตัวชี้วัดเศรษฐกิจอัจฉริยะในอินโดนีเซียที่มีมิติย่อยทางการทำธุรกรรม อุตสาหกรรม และสวัสดิการ (Bahari, B. et al., 2021) ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของ Kumar, T. M. V. & Dahiya, B. ที่พบว่า เศรษฐกิจอัจฉริยะของเมืองอัจฉริยะ ภาครัฐจะต้องเตรียมพื้นฐานโครงสร้างที่ส่งเสริมการบริการ การค้า การตลาด

ออนไลน์และการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Kumar, T. M. V. & Dahiya, B., 2017) 2) ดังนั้น จากผลการวิจัยที่สอดคล้องกันแสดงว่าองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ ภาครัฐควรต้องเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนธุรกิจ การตลาดและการซื้อขายออนไลน์ องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) เรียงตามลำดับ factor loading ได้แก่ EN3 มีจัดการคุณภาพอากาศ EN2 มีการคัดแยกจัดการขยะและการรักษาความสะอาด EN4 มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ เช่น สวน และสวนสาธารณะ EN1 มีการจัดการน้ำ และ L4 มีระบบป้องกันและเตือนภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ สอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้คุณภาพสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ เช่น การปลูกป่า คุณภาพอากาศ และการเข้าถึงน้ำสะอาด (Ayesha, A., 2017) กับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมด้านการดูแลสุขภาพและตัวชี้วัดสุขภาพที่ดี (Payne, S. R. et al., 2014) อภิปรายได้ว่าองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทั้งคุณภาพน้ำ อากาศ ความสะอาด และพื้นที่สีเขียว มีความสำคัญต่อสุขภาพในเมืองอัจฉริยะ และ 3) องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ (Smart Living Services) เรียงตามลำดับ factor loading ได้แก่ L2 มีโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ เพียงพอ L1 มีการให้บริการดูแลสุขภาพ แพทย์ และโรงพยาบาลดี L3 คริวเรือนของฉันมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงพอ และ L5 มีระบบรักษาความปลอดภัย มีกล้อง CCTV สอดคล้องกับการศึกษาเมืองต่าง ๆ ในแอฟริกาใต้ และพบว่า การศึกษาสุขภาพ และขนาดครัวเรือนทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้ (Mafini, C., 2017) ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาสุขภาพที่ดี (Well-being) ของผู้อยู่อาศัยในเมืองอัจฉริยะแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ด้านความปลอดภัยและความสะดวกของผู้อยู่อาศัย การบริการและเครือข่ายในเมืองอัจฉริยะล้วนมีผลกระทบเชิงบวกต่อสุขภาพที่ดี (Lin, C. et al., 2019) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ ต้องมีทั้งสถานศึกษา บริการทางสุขภาพและความปลอดภัย ในเมืองอัจฉริยะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วย ตัวแปรต่าง ๆ ไม่เท่ากัน โดยพิจารณาจากค่า Factor Loading ที่มากกว่า 0.5 ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy Services) ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ EC1 มีระบบการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ EC2 มีระบบตลาดและการซื้อขายออนไลน์ EC3 มีระบบเกษตรอัจฉริยะและการจัดจำหน่าย EC4 มีระบบบริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ร้านค้า โรงแรม EC5 มีการส่งเสริมการระดมทุนและจดทะเบียนธุรกิจชุมชน องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment Services) ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ EN1 มีการจัดการน้ำ EN2 มีการคัดแยกจัดการขยะและการรักษาความสะอาด EN3 มีจัดการคุณภาพอากาศ EN4 มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ เช่น สวน และสวนสาธารณะ และ L4 มีระบบป้องกันและเตือนภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของปัจจัยบริการของเมืองด้านการดำรงชีพอัจฉริยะ (Smart Living Services) ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ L1 มีการให้บริการดูแลสุขภาพ แพทย์ และโรงพยาบาลดี L2 มีโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ เพียงพอ L3 คริวเรือนของฉันมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงพอ และ L5 มีระบบรักษาความปลอดภัย มีกล้อง CCTV ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบสามารถร่วมกันอธิบายปัจจัยบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยได้ 67.48% ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้

ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการจัดการเมืองอัจฉริยะ สามารถนำไปใช้โดยการกำหนดนโยบายวางแผนดำเนินงานการจัดการเมืองอัจฉริยะ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเป็นเมืองอัจฉริยะที่ตอบสนองต่อความต้องการของพลเมือง เช่น เตรียมโครงสร้างพื้นฐานในการค้าขายออนไลน์ มีโรงพยาบาล โรงเรียน และพื้นที่สีเขียวเพียงพอ นอกจากนี้ องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแนวทางในการบริการด้านต่าง ๆ ของเมืองอัจฉริยะตามลำดับความสำคัญที่จะสนองต่อความต้องการของประชาชนและเพื่อให้พลเมืองมีความสุขซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการสร้างเมืองอัจฉริยะทั้งทางด้านเศรษฐกิจที่ดี คุณภาพสิ่งแวดล้อมน้ำ อากาศดี และการดำรงชีวิตมีสุขภาพดี มีความปลอดภัย ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างองค์ประกอบของปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการบริการในเมืองอัจฉริยะของประเทศไทยที่ส่งผลต่อความสุขของพลเมืองอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling)

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2566). แผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (พ.ศ. 2561 - 2565). เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.depa.or.th/storage/app/media/file/depa-Promotion-Plan-Book61-65.pdf>
- สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง. (2566). ระบบสถิติทางการทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2566 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php
- Ayesha, A. (2017). Environmental assessment of Human Well-being in South Asian and Southeast Asian Countries. In Master's Programme in Urban Management and Development Urban Environment Sustainability and Climate Change. Erasmus University Rotterdam.
- Bahari, B. et al. (2021). Smart city measurement: Identification of smart economy performance indicators in Indonesia. *Advances in Economics, Business and Management Research*, (176), 245-250. <http://doi.org/10.2991/aebmr.k.210510.046>
- Brown, T. A. (2015). Confirmatory factor analysis for applied research. In David A. Kenny (Ed.), *Methodology in the Social Science* (pp 139-147). New York: Guilford publications.
- Gassmann, O. et al. (2019). Smart cities: Introducing digital innovation to cities In Gassmann, J. Böhm, and M. Palmié (Eds.), *Smart Cities 2019* (pp. 5-25). United Kingdom: Emerald Group Publishing Limited.
- Joshi, S. et al. (2016). Developing smart cities: An integrated framework. *Procedia Computer Science*, (93), 902-909. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2016.07.258>.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

- Kumar, T. M. V. & Dahiya, B. (2017). Smart economy in smart cities In T. M. V. Kumar (Ed.), *Smart Economy in Smart Cities 2017* (pp. 3-76). Singapore: Springer.
- Lin, C. et al. (2019). Smart city development and residents' well-being. *Sustainability*, 11(3), 676. <https://doi.org/10.3390/su11030676>
- Mafini, C. (2017). Economic Factors and Life Satisfaction: Trends from South African Communities. *Economica*, 13(3), 155-168.
- Manville, C. et al. (2014). Mapping smart cities in the EU. European Parliament. Retrieved May 15, 2025, from http://ec.europa.eu/eip/smartcities/links/index_en.htm
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Payne, S. R. et al. (2014). Linking the Physical Design of Health-Care Environments to Wellbeing Indicators. In R. Cooper, E. Burton and C. L. Cooper (Eds.), *Wellbeing and Environment* (pp. 391-408). West Sussex: John Willey & Sons Ltd.
- Zhu, H. et al. (2022). How can smart city shape a happier life? The mechanism for developing a happiness driven smart city. *Sustainable Cities and Society*. Retrieved May 15, 2025, from <https://www.sciencedirect.com/journal/sustainable-cities-and-society/vol/80/suppl/C>

การรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่ม
แอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาดออนไลน์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร*

THE PERCEIVED MEANING OF ALCOHOL BEVERAGE ADVERTISEMENTS IN ACCORDANCE
WITH THE ALCOHOL BEVERAGE CONTROL ACT B.E. 2551 AND ITS IMPACT ON THE
EFFECTIVENESS OF ONLINE MARKETING COMMUNICATION AMONG RAJABHAT
UNIVERSITY STUDENTS IN THE BANGKOK METROPOLITAN AREA

จุฑามาศ ศรีรัตนา*, บำรุง ศรีนวลปาน, ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน, กรกฎ จำเนียร

Jutamas Sriratana*, Bamrung Srinuanpan, Chawanrat Srinuanpan, Korrakot Jumnian

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: jutamas.s@dru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาดออนไลน์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานครที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 496 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมมีส่วนร่วมกับโฆษณาออนไลน์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ การรับรู้ ความหมาย การสื่อสารผ่านเฟสบุ๊คของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เน้นเทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับการรับรู้ความหมายของการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้ข้อจำกัดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับมาก โดยสามารถเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในสื่อโฆษณา ทั้งในด้านภาพ ด้านเนื้อหาสำคัญ ด้านสัญลักษณ์ ซึ่งสื่อถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มิตรภาพ ไลฟ์สไตล์ได้อย่างชัดเจน ในด้านประสิทธิภาพของการสื่อสารการตลาด พบว่า ผู้บริโภคได้รับความรู้ ความเข้าใจ

ประสบการณ์ที่ดีจากโฆษณา โดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบของเบียร์ต่อสังคมและสุขภาพ การนำเสนอภาพลักษณ์ของการดื่มในเชิงบวก ทั้งนี้กลยุทธ์การตลาดแบบ 7Ps มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความหมายอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้และตอบสนองในเชิงบวก ส่งผลต่อประสิทธิผลของการสื่อสารการตลาดในภาพรวม

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาด, การตลาดออนไลน์, การรับรู้ความหมายโฆษณา, เครื่องดื่มแอลกอฮอล์, พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

Abstract

This research aimed 1) To examine the perception of the meaning conveyed in beer alcoholic beverage advertisements under the Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551 among students at Rajabhat universities in Bangkok. 2) To investigate the effectiveness of online marketing communication for beer alcoholic beverages under the Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551. And 3) To analyze the causal factors of the perception of the meaning conveyed in beer alcoholic beverage advertisements under the Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551 that influence the effectiveness of online marketing communication among students at Rajabhat universities in Bangkok. This quantitative study sampled 496 undergraduate students enrolled in regular programs at Rajabhat University in Bangkok during the 2023 academic year. The research instrument was a questionnaire. Descriptive statistics, including frequency and percentage, were used to analyze demographic data, while mean and standard deviation were used to examine students' engagement with online beer advertisements on Facebook, as well as their perception and interpretation. Structural Equation Modeling (SEM) was used to examine the relationships among the variables. The results revealed that students demonstrated a high level of perception and interpretation of beer advertisements, even within the constraints of the Alcohol Control Act B.E. 2551 (2008). They understood the implicit meanings conveyed through visual icons, content cues, and symbolic elements that represented product quality, friendship, and lifestyle. Regarding marketing communication effectiveness, consumers gained knowledge, understanding, and positive experiences from the advertisements particularly in terms of social and health implications, and the portrayal of drinking in a positive light. The 7Ps marketing strategy significantly influenced how students perceived the meanings of advertisements, particularly in the product dimension. This led to more positive consumer responses and enhanced the overall effectiveness of marketing communication.

Keywords: Effectiveness of Marketing Communication, Online Marketing, Perception of Advertising Meaning, Alcoholic Beverages, Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551 (2008)

บทนำ

ปัญหาเรื่องติ่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทยเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของ ผู้บริโภคและสังคมโดยรวม ตั้งแต่ปัญหาการติดสุรา อุบัติเหตุจราจร ความรุนแรงในครอบครัว จนถึงปัญหาสุขภาพอื่น ๆ และยังสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจอีกด้วย แม้จะมีพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ขึ้น เพื่อควบคุมพฤติกรรมการบริโภคและลดผลกระทบจากแอลกอฮอล์ต่อสุขภาพและสังคมก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และเทคโนโลยี ตลอดระยะเวลา 4 - 5 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงและก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการรับสื่อทำให้คนเปลี่ยนเช่นกัน ปัจจุบัน Social Media เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยเฉพาะกับกลุ่มนักเรียน นักศึกษามีการใช้ติดต่อสื่อสาร กันอย่างแพร่หลาย สุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสารเสพติดสำหรับประเทศไทย มีคนติ่มสุรายุ่จำนวนมาก และ พฤติกรรมการติ่มมีความแตกต่างกันตาม เพศ อายุ ศาสนา สถานะ ค่านิยมทางสังคม ประชากรไทยในระยะเวลา ประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา มีการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชาชนไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้วิเคราะห์ ข้อมูลจากชุดโครงการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพและการติ่มสุราของประชาชนไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา และครั้งล่าสุด สำรวจในปี พ.ศ. 2564 (กุลธิดา สายพรหม, 2563) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาการติ่มแอลกอฮอล์ ในกลุ่มเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น คือ การโฆษณาของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อโฆษณาออนไลน์ แพลตฟอร์ม เฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ อินสตาแกรม ที่มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิธีการโพสต์ภาพสินค้า หรือโพสต์ภาพ ตนเอง ในขณะที่ดื่ม เพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายหน้าใหม่ ๆ

จากการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ. 2564 ประชากรไทยอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป 15.96 ล้านคน หรือร้อยละ 28.00 เป็นนักติ่มปัจจุบัน โดยอัตรา ความชุก ของนักติ่มปัจจุบันนี้ลดลงเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2560 (ร้อยละ 28.41) ถึงแม้ว่า เมื่อคิดเป็นจำนวนคนจะเพิ่มขึ้น ก็ตาม (จำนวนนักติ่มปัจจุบันในปี 2560 เท่ากับ 15.89 ล้านคน) เนื่องจากจำนวนประชากรไทยที่ใช้เป็นฐานในการประมาณค่า เพิ่มขึ้น เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ประชากรเพศชาย 12.77 ล้านคน (ร้อยละ 46.44) เป็นนักติ่มปัจจุบัน สำหรับ ประชากรเพศหญิง มีเพียง 3.20 ล้านคน (ร้อยละ 10.83) เท่านั้นที่เป็นนักติ่มปัจจุบัน ซึ่งอัตราความชุกในประชากรเพศหญิง น้อยกว่าความชุกในประชากรชายถึงประมาณสี่เท่า และเมื่อจำแนกตามกลุ่มวัย ความชุกของการติ่มสุราในปัจจุบัน สูงที่สุดในประชากรกลุ่มวัยทำงานตอนต้น (อายุ 25 - 44 ปี) โดยประชากรกลุ่มนี้ร้อยละ 36.53 เป็นนักติ่มปัจจุบัน และความชุก ของนักติ่มปัจจุบันนี้ต่ำสุดในประชากรอายุ 15 - 19 ปี (ร้อยละ 8.97) และ 60 ปีขึ้นไป (15.06) ตามลำดับ นอกจากนี้ ประชากรไทยอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป 11.78 ล้านคน หรือร้อยละ 20.65 ติ่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์อย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในช่วง 30 วันก่อนการสำรวจครั้งนี้ โดยส่วนใหญ่เป็นประชากรชาย (10.10 ล้านคน หรือคิดเป็นความชุกร้อยละ 36.74 ประชากรชายไทยอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป) ส่วนประชากรเพศหญิงมีเพียง 1.68 ล้าน คน หรือร้อยละ 5.68 เท่านั้นที่ติ่ม สุราในช่วง 30 วันก่อนการสำรวจ อัตราความชุกของผู้ที่ติ่มใน 30 วันที่ผ่านมาสูง ที่สุดในกลุ่มอายุ 25 - 44 ปี ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 26.97 และต่ำสุดในกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี (ร้อยละ 5.44) (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2564) และเมื่อพิจารณาแนวโน้ม ของด้านพฤติกรรมการติ่มสุราในปัจจุบันของประชากรไทยในระยะเวลา 20 ปีที่ ผ่านมา พบว่า อัตราความชุกค่อนข้างคงที่ ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2556 แต่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2557 และ พ.ศ. 2558 แล้วจึงลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยยังคงน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน

กลุ่มนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมักแฝงไปด้วยกลยุทธ์เชิงสัญญาที่โน้มน้าวให้เกิดความสนใจ อยากรู้ อยากลอง และนำไปสู่พฤติกรรมการดื่มในที่สุด (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังชี้ให้เห็นถึงอัตราการเริ่มดื่มในวัยที่น้อยลง และแนวโน้มของผู้หญิงที่หันมาบริโภคเพิ่มขึ้น

จากพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีข้อห้ามที่ชัดเจนเกี่ยวกับการขาย การบริโภค และการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหลายรูปแบบ ครอบคลุมการห้ามขายในสถานที่ราชการ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล ห้ามขายให้ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี รวมถึงห้ามโฆษณาในสื่อสาธารณะ และการส่งเสริมการขายในลักษณะที่จูงใจให้บริโภคแอลกอฮอล์ กฎหมายฉบับนี้มีข้อห้ามที่ชัดเจนเกี่ยวกับการขาย การบริโภค และการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหลายรูปแบบ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2565) แต่ผลสำรวจยังมีแนวโน้มการบริโภคแอลกอฮอล์โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มากขึ้นทุกปี การศึกษาเรื่องประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 ที่ส่งผลต่อการรับรู้ ความหมาย ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ของนักศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อวิเคราะห์โฆษณาว่าการสื่อสารด้วยภาพและข้อความผ่านสื่อมีบทบาทในการโน้มน้าวผู้บริโภคมากน้อยเพียงใด และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการควบคุมหรือกำกับดูแลสื่อโฆษณาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภายใต้กรอบของกฎหมายที่มีอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดออนไลน์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการรับรู้ความหมายโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในกรุงเทพมหานครที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2566 (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2566) ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 9,372 คน 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 7,433 คน 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 9,684 คน 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 9,864 คน และ 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 51,360 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่ม แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในกรุงเทพมหานครที่กำลังศึกษา

ระดับปริญญาตรีภาคปกติ ปีการศึกษา 2566 โดยใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของมอร์แกน (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง แต่ผู้วิจัยเห็นสมควรใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง เพื่อให้เกิดความหลากหลายและการกระจายข้อมูลที่ดีได้ใช้วิธีใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 99 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 99 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 99 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 99 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้นเป็น จำนวน 496 คน เพื่อเอาไว้ทดแทนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับ การรับรู้ ความหมาย ของนักศึกษา จากการใช้เครื่องมือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ลักษณะคำถามเป็น ปลายปิด ลักษณะการเลือกตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 15 ข้อ และแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพ การสื่อสาร การตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ลักษณะคำถามเป็นปลายปิด ลักษณะการเลือกตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 6 ข้อ เครื่องมือการวิจัยมีการตรวจคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 นำแบบสอบถามที่ถูกสร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อการ ตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้น จากนั้นปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามที่ถูกสร้างขึ้นนำเสนอ ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสื่อสารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์กับการรับรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาใน กรุงเทพมหานครศึกษาเฉพาะกรณีเครื่องดื่มเบียร์ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาให้เห็น ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถาม “กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551” ที่ถูกสร้างขึ้นนำเสนอต่อ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสื่อสาร และผู้เชี่ยวชาญในสายงานการสื่อสารหรือสื่อทางการตลาดออนไลน์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาให้เห็นและตรวจสอบหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากนั้นคัดเลือกเฉพาะคำถามข้อที่มีค่า IOC = 0.50 ขึ้นไป (พัชนี เขยจรรรยา และคณะ, 2541) จากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ แล้วจึงทดสอบความเที่ยง (Reliability) เกณฑ์การแปลความหมาย มีดังนี้ ค่า IOC \geq .50 หมายความว่า คำถามนั้นตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ค่า IOC $<$.50 หมายความว่า คำถามนั้นไม่ตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.92 ขั้นตอนที่ 4 นำไปทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยทดลอง เก็บข้อมูล (Pilot Test) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Try out) จำนวน 30 ชุด โดยไม่นำข้อมูลที่ ได้มารวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจริง ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้นำ Try out วัดความสม่ำเสมอภายใน (Internal Consistency Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยค่าความ เชื่อมั่นที่ยอมรับได้ไม่ต่ำกว่า 0.70 (พัชนี เขยจรรรยา และคณะ, 2541) โดยมีค่าความเชื่อมั่น 1.21 และขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุง เครื่องมือการวิจัยให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง พร้อมทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ใช้การวิเคราะห์แบบโดยหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูล พฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับโฆษณาออนไลน์ของเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ และการรับรู้ ความหมาย การสื่อสารผ่าน เฟสบุ๊ก (Facebook page) ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเน้นเทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling Analysis/SEM) เป็นการศึกษาการส่งผลของตัวแปรต้นที่กระทำต่อตัวแปรต้นด้วยกัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2567) โดยทำการศึกษาก่อนตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) กับตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ด้วยกัน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องอันที่จะส่งผลทางตรงต่อตัวแปรตาม (Dependent Variable) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2565) การศึกษาจากโมเดลสมการโครงสร้างนี้จะใช้การจัดกระทำกับข้อมูลที่ได้มา ด้วยโปรแกรม JASP เพื่อนำไปสู่การอภิปรายการเชื่อมโยง และปัจจัยทั้งทางตรง และทางอ้อมของตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ ที่ส่งผลหรือทำนายตัวแปรตามได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการรับรู้ ความหมาย ของนักศึกษา จากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

การศึกษารับรู้ ความหมาย ของนักศึกษา จากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 โดยจำแนกตาม 1) รูปภาพเนื้อหา (Icon) 2) เนื้อหาสำคัญ (Index/indices) และ 3) เนื้อหาสัญลักษณ์ (Symbol) พบว่า มีการรับรู้ ความหมาย รูปภาพเนื้อหา (Icon) การสื่อสารถึงกระบวนการผลิตขั้นตอนการผลิต เทคโนโลยี ของเบียร์ สื่อถึงความเชี่ยวชาญมากที่สุด และรองลงมา การสื่อสารถึงสถานที่ท่องเที่ยวผสมผสานวัฒนธรรมไทย สื่อถึงความสนุกสนาน สื่อถึงการดื่มเบียร์วิถีความเป็นไทย ส่วนการสื่อสารถึงบรรจุภัณฑ์รูปทรงของเบียร์สื่อถึงคุณภาพความทันสมัย และน้อยสุด การสื่อสารถึงวัตถุดิบวัตถุดิบของเบียร์ สื่อถึงความพิถีพิถัน, การสื่อสาร ถึงรสชาติ กลิ่น สี ฟอง ของเบียร์ สื่อถึงความสดชื่น รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ ที่มีจำนวนเท่ากัน โดยการรับรู้ ความหมาย รูปภาพเนื้อหา (Icon) โดยภาพรวม อยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ สื่อสาร ถึงรสชาติ กลิ่น สี ฟอง ของเบียร์ สื่อถึงความสดชื่น รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ รองลงมา สื่อสารถึงบรรจุภัณฑ์รูปทรงของเบียร์ สื่อถึงคุณภาพ ความทันสมัย

การศึกษารับรู้ ความหมาย ด้านเนื้อหาสำคัญ (Index/indices) ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการรับรู้ ความหมาย เนื้อหาสำคัญ (Index/indices) การสื่อสาร ถึงคุณภาพและมาตรฐานกระบวนการผลิตที่มีการใช้วัตถุดิบชั้นดี ได้มาตรฐานมากที่สุด และรองลงมา การสื่อสารถึงนวัตกรรมความทันสมัยเทคโนโลยีการผลิต บรรจุภัณฑ์ รสชาติใหม่ การสื่อสารถึงความ เป็นสากล ภาพข้อความสัญลักษณ์การเป็นเบียร์ชั้นเยี่ยมเป็นที่ยอมรับทั่วโลก การสื่อสาร ถึงมิตรภาพกิจกรรมการดื่มกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข มีจำนวนเท่ากัน ส่วนการสื่อสารถึงความไลฟ์สไตล์ สื่อเชื่อมโยงภาพการดื่มอย่างเป็นกันเองความสนุกสนานน้อยที่สุด โดยการรับรู้ ความหมาย เนื้อหาสำคัญ (Index/indices) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ สื่อสารถึงมิตรภาพกิจกรรมการดื่มกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข รองลงมา สื่อสารถึงความไลฟ์สไตล์ สื่อเชื่อมโยงภาพการดื่มอย่างเป็นกันเองความสนุกสนาน

การศึกษารับรู้ ความหมาย เนื้อหาสัญลักษณ์ ถึงการสื่อสารถึงกิจกรรมกีฬาภาพอุปกรณ์การเล่นกีฬาที่มีไลฟ์สไตล์ที่เหมือนกันมากที่สุด และ รองลงมา การสื่อสารถึงวัตถุดิบรวงข้าวบาร์เลย์ ที่เป็นวัตถุดิบธรรมชาติในการ

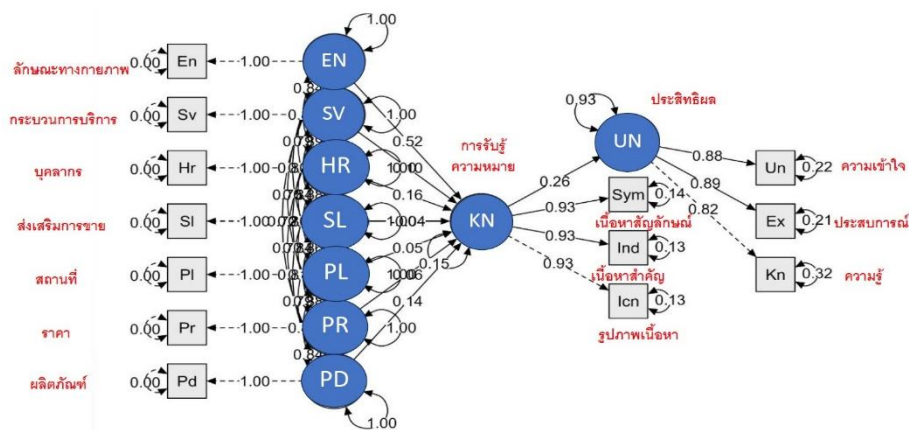
คัตสรร ส่วนด้านการสื่อสาร คุณภาพภาพรางวัลที่ได้รับการเป็นแบรนด์เปียร์ที่ยอดเยี่ยม กระบวนการผลิตภาพเทคโนโลยี ถึงหมักเครื่องจักรมีความทันสมัยในการผลิต มิตรภาพกลุ่มเพื่อนจับมือกัน ความสัมพันธ์ที่ดี มีจำนวนเท่ากัน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ สื่อสาร ถึงมิตรภาพกลุ่มเพื่อนจับมือกัน ความสัมพันธ์ที่ดี รองลงมา สื่อสาร ถึงวัตถุประสงค์ รวงข้าวบาร์เลย์ ที่เป็นวัตถุประสงค์ธรรมชาติในการคัตสรร

2. ด้านประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเปียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

การศึกษาประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเปียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 โดยจำแนกตาม 1) ความรู้ 2) ประสบการณ์ และ 3) ความเข้าใจ พบว่าประสิทธิผลด้านความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเปียร์มากที่สุด และรองลงมา ได้รับความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเปียร์ที่มีต่อสังคม และสุขภาพ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเปียร์ที่มีต่อสังคม และสุขภาพ รองลงมาท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเปียร์

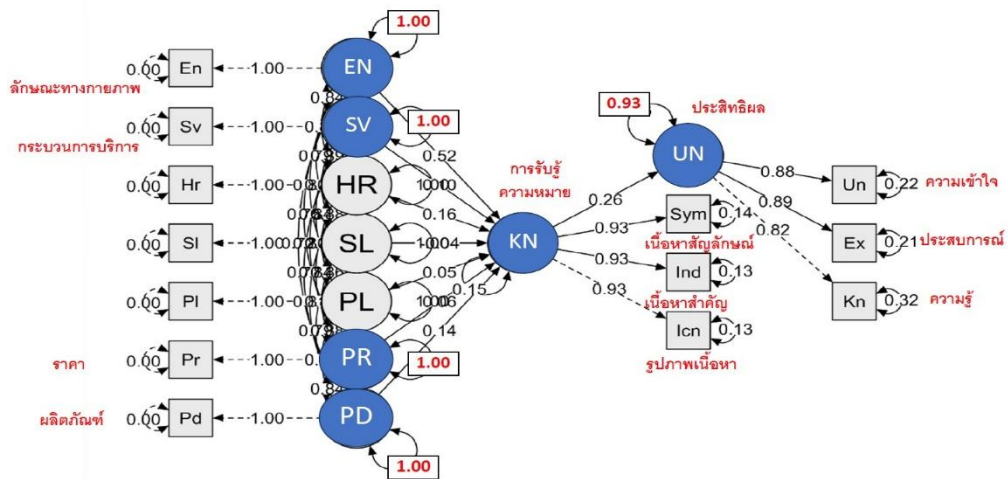
การศึกษาประสิทธิผล ด้านประสบการณ์ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้รับประสบการณ์ เรื่องความน่าเชื่อถือ ความรู้สึกประทับใจมากที่สุด และ รองลงมา ได้รับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบน Social Media ของผลิตภัณฑ์เปียร์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ ท่านได้รับประสบการณ์ เรื่องความน่าเชื่อถือ ความรู้สึกประทับใจของผลิตภัณฑ์เปียร์ที่มีต่อสังคม รองลงมาท่านได้รับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบน Social Media ของผลิตภัณฑ์เปียร์

การศึกษาประสิทธิผล ด้านความเข้าใจ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้รับความเข้าใจ โไลฟสไตล์ความหลากหลายของการดื่มเปียร์ และมีความเข้าใจ เกี่ยวกับเปียร์ไร้แอลกอฮอล์ มีจำนวนเท่ากัน ด้านความเข้าใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรก คือ ท่านได้รับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบน Social Media ของผลิตภัณฑ์เปียร์ รองลงมา ท่านได้รับประสบการณ์ เรื่องความน่าเชื่อถือ ความรู้สึกประทับใจของผลิตภัณฑ์เปียร์ที่มีต่อสังคม

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้าง SEM เพื่อศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความหมาย และประสิทธิผลการสื่อสารการตลาด

จากการวิเคราะห์โมเดลสมการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ คือ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านกระบวนการบริการ และ 7) ด้านลักษณะทางกายภาพ ซึ่งทั้งหมด จำนวน 7 ปัจจัย โดยมีค่า FL.(Factor Loading) เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าสูงมาก และพบอีกว่าทำให้ส่งผลต่อการรับรู้ ความหมาย ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งด้านเนื้อหาสัญลักษณ์ (Symbol) คิดเป็นร้อยละ 0.14 อันดับแรก รองลงมา ด้านเนื้อหา (Icon) และด้านเนื้อหาสำคัญ (Index/indices) คิดเป็นร้อยละ 0.13 โดยมีค่าในระดับสูง FL. (Factor Loading) เท่ากับ 0.93 และพบว่า ทำให้ส่งผลให้ถึงปัจจัยใน ประสิทธิภาพ การสื่อสารการตลาด ด้านความรู้ คิดเป็นร้อยละ 0.32 อันดับที 1 รองลงมา ด้านความเข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 0.22 และด้านประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 0.21 โดยมีค่า FL. (Factor Loading) เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าส่งผลสูงมาก

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้าง SEM ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรง กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) ต่อการรับรู้ ความหมาย และประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาด

จากการวิเคราะห์โมเดลสมการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรง ต่อการรับรู้ ความหมาย ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ คือ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) จำนวน 4 ปัจจัย ที่มีค่า FL.(Factor Loading) เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าสูงมาก ได้แก่

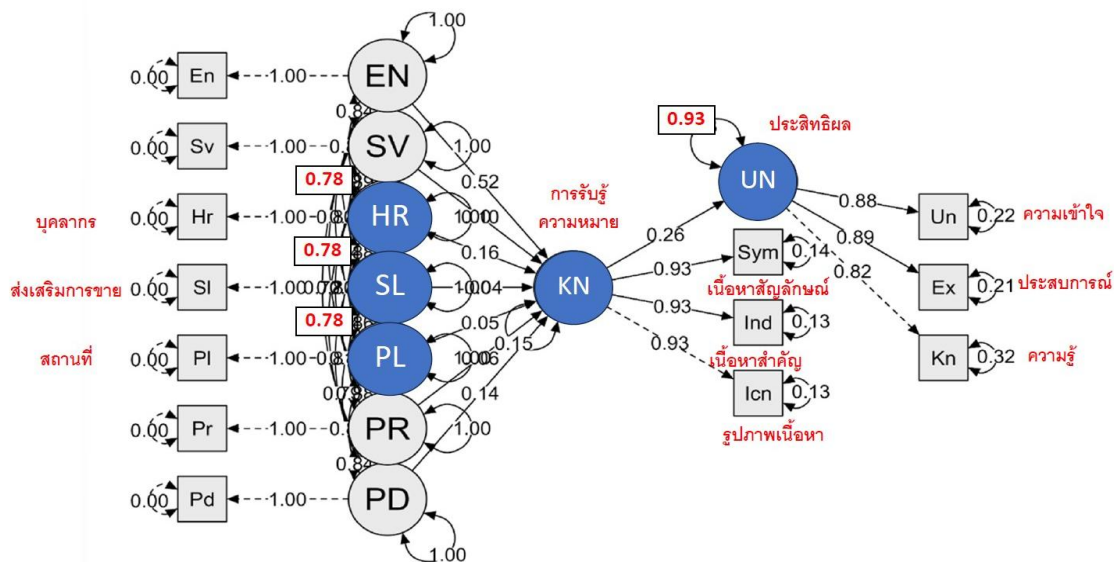
อันดับที่ 1 ด้านผลิตภัณฑ์ ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) สื่อสาร ผลิตภัณฑ์เบียร์ ผ่านช่องทาง Social media. มีคุณภาพกระบวนการผลิต เทคโนโลยีการหมักที่ทันสมัย 2) สื่อสาร ผลิตภัณฑ์เบียร์ เน้นสร้างประสบการณ์กับผลิตภัณฑ์เบียร์ร่วมกับร้านอาหาร จัดโปรโมชั่นพิเศษ สร้างสรรค์เมนูอาหารที่เข้ากับการดื่มเบียร์ 3) สื่อสาร ผลิตภัณฑ์เบียร์ ผ่าน Influencer. มีความไลฟ์สไตล์การดื่มผลิตภัณฑ์เบียร์กับอาหาร 4) สื่อสาร ผลิตภัณฑ์เบียร์ ผ่านช่องทาง Social media. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับดื่มผลิตภัณฑ์เบียร์ และ 5) สื่อสาร ผลิตภัณฑ์เบียร์ ด้านผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมการรีไซเคิลขวดเบียร์

อันดับที่ 2 ด้านราคา ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร ผ่านช่องทาง Social media. แสดงราคาอย่างชัดเจน พร้อมรายละเอียด 2) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร ราคาพิเศษรายวันแจ้ลูกค้าล่วงหน้าเกี่ยวกับการ

ปรับเปลี่ยนแปลงราคาเปียร์ 3) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร โปรโมชันราคาพิเศษคู่กับอาหาร 4) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร ให้ราคาพิเศษกับลูกค้าประจำ และ 5) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร ให้ราคาพิเศษเมื่อแชร์รูปภาพการดื่มผ่านรายการของ Influencer

อันดับที่ 3 ด้านกระบวนการบริการ ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร เน้นความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยช่องทางการสั่งซื้อ การชำระเงิน สะดวก 2) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร บริการรถจัดส่งสินค้า รวดเร็วทันใจ 3) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร สร้างประสบการณ์ร่วมผลรวมของบรรยากาศร้านค้าที่ตกแต่งอย่างสวยงาม กิจกรรม ชิมเปียร์ 4) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร ใช้เทคโนโลยี AI วิเคราะห์ข้อมูล การสั่งซื้อ และการจัดส่ง ทันสมัย และ 5) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร ผ่านช่องทาง Social media. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสั่งซื้อ การบริการ ตอบคำถามลูกค้าทันที

อันดับที่ 4 ด้านลักษณะทางกายภาพ ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) บรรจุภัณฑ์สวยมีเอกลักษณ์ ให้สะท้อนถึงคุณภาพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ระบุข้อมูลวัตถุดิบชัดเจน 2) อาหารสะอาด จัดวางสินค้าในชั้นวาง เป็นระเบียบ 3) ภาพมีคำบรรยายสั้น ๆ สื่อถึง สี กลิ่น รสชาติเปียร์ 4) ภาพถ่ายนำเสนอชั้นจัดวางเปียร์ที่สะอาดตา และ 5) เปิดขวดใช้งานง่ายสวยงามมีเอกลักษณ์

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้าง SEM ปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อตัวแปร กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ส่งผลต่อการรับรู้ ความหมาย และประสิทธิผล การสื่อสารการตลาด

นอกจากนี้ยัง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อตัวแปร พบว่า การรับรู้ ความหมาย ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประเภทเปียร์ คือ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด (7Ps) มีผลทางอ้อมน้อยกว่า จำนวน 3 ปัจจัย ที่มีค่า FL.(Factor Loading) เท่ากับ 0.78 ได้แก่

อันดับที่ 1 ด้านสถานที่ ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร เน้นความสะดวกสบาย ช่องทางการจัดจำหน่าย สั่งซื้อออนไลน์ได้ง่าย ๆ ส่งตรงถึงบ้าน 2) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร สร้างประสบการณ์ที่ดีในร้านค้า จัดกิจกรรมพบปะชิมเปียร์กับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคการปรุงเปียร์ 3) ผลิตภัณฑ์เปียร์สื่อสาร แชร์สถานที่ ที่ลูกค้า

ขึ้นชอบในการดื่มผ่านทาง Social media. 4) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร แนะนำสถานที่การดื่มใหม่ ๆ เป็นระยะ ๆ และ 5) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร จุดเด่นของสถานที่บรรยากาศร้าน เมนูอาหาร บริการห้อง VIP จัดงานเลี้ยง

อันดับที่ 2 ด้านการส่งเสริมการตลาด ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร เน้นกิจกรรม โฉมหน้าแจ่มของรางวัล เช่น เสื้อยืด แก้วน้ำ กระเป๋า 2) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร ร่วมตอบคำถามความรู้ เรื่องเบียร์ 3) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร แשרรูปภาพคู่กับดาราที่ชื่นชอบการดื่มเบียร์ ผ่านช่องทาง Social media. 4) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร เปิดรับสมัครสมาชิก ได้รับสิทธิพิเศษ และ 5) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร อนุญาตขาย ผ่าน Influencer. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ จัดวางสินค้า สะดุดตา น่าสนใจ

อันดับที่ 3 ด้านบุคลากร ที่มีความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร เน้นความเชี่ยวชาญ นักชิม ที่ให้ข้อมูลความรู้ ประสบการณ์คำแนะนำเกี่ยวกับเบียร์ 2) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร บุคลากรมีการสื่อสารสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ 3) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร บุคลากรใช้ความเชี่ยวชาญในการนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์ผ่านทาง Social media. 4) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร เนื้อหาผ่าน Influencer. นำเสนอการสัมภาษณ์ นักปรุงเบียร์ หรือบรรณารักษ์ชั้นตอนผลิตภัณฑ์ในการปรุงแต่งรสชาติ และ 5) ผลิตภัณฑ์เบียร์สื่อสาร ผู้เชี่ยวชาญในการปรุงเรื่องดื่ม แשרเรื่องราว รสชาติเบียร์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

การรับรู้ความหมายของนักศึกษาต่อการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจาก 3 ด้านหลัก ได้แก่ รูปภาพเนื้อหา (Icon) เนื้อหาสำคัญ (Index/indices) และเนื้อหาสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งผลการวิจัยระบุว่า ด้านเนื้อหาสำคัญมีสูงที่สุด รองลงมาคือ เนื้อหาสัญลักษณ์ และรูปภาพเนื้อหาตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการรับรู้ที่โฆษณาสื่อสารถึงคุณภาพของกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน และสื่อถึงมิตรภาพจากการดื่มเบียร์ร่วมกับเพื่อนเป็นหลัก ในขณะที่การสื่อสารผ่านรูปภาพเกี่ยวกับรสชาติ กลิ่น สี และฟองของเบียร์ ก็ได้รับการรับรู้ในระดับสูงเช่นกัน โดยผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่านักศึกษามีระดับการรับรู้ความหมายของโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายในระดับมาก โดยเฉพาะความสามารถในการตีความความหมายที่แฝงอยู่ในโฆษณาผ่านภาพ เนื้อหา และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งบ่งชี้ว่านักศึกษามีทักษะในการแยกแยะนัยยะของโฆษณาและตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมและพฤติกรรม การดื่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศราวุธ โภชนะสมบัติ ที่สรุปว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดพิจิตร มีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ถึงโรคต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นเมื่อดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ที่ ทั้งผลกระทบที่เกิดต่อสุขภาพเมื่อดื่มเป็นเวลานาน หรืออุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจนทำให้เกิดการบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต และจากผลการศึกษาพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคที่เกิดจากการดื่มแอลกอฮอล์ ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง และข้อคำถามที่ได้คะแนนสูงสุด คือ นักเรียนทราบว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำส่งผลกระทบต่อสุขภาพ แสดงให้เห็นว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคที่เกิดจากการดื่มแอลกอฮอล์สูง (ศราวุธ โภชนะสมบัติ, 2564)

ในด้านประสิทธิผลการสื่อสารการตลาด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจ โดยได้รับความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการตีพิมพ์ต่อสังคมและสุขภาพมากที่สุด รองลงมา คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับไลฟ์สไตล์ของการตีพิมพ์ และ ประสบการณ์ที่สร้างความน่าเชื่อถือและความประทับใจในผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ประสิทธิภาพด้านความรู้ ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุดในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าการโฆษณาภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายยังสามารถสื่อสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรพล ธนาอารยะกุล และคณะ ที่สรุปว่า กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านกิจกรรมดนตรีมี 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การเลือกเพลงฮิตติดหูและมิวสิกวิดีโอ เพื่อการจดจำง่าย 2) การใช้รูปแบบกิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่อง 3) การใช้สีแทนสัญลักษณ์ 4) การสร้างภาพลักษณ์เพื่อสื่อสารมิตรภาพ 5) ความเป็นวัฒนธรรมคนเมือง ซึ่งมีประสิทธิผลต่อการรับรู้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ภัทรพล ธนาอารยะกุล และคณะ, 2568)

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ซึ่งให้เห็นว่า กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบ 7Ps ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการบริการ และลักษณะทางกายภาพ ล้วนมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้ความหมายของนักศึกษา โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนัก (Factor Loading) เท่ากับ 1.00 และส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ผ่านเนื้อหาสัญลักษณ์ (ร้อยละ 14) เนื้อหาภาพ (ร้อยละ 13) และเนื้อหาสำคัญ (ร้อยละ 13) ตามลำดับ

ทั้งนี้ โมเดลยังแสดงให้เห็นว่า การรับรู้ความหมายส่งผลต่อประสิทธิผลการสื่อสารการตลาด โดยเฉพาะด้านความรู้ (ร้อยละ 32) ความเข้าใจ (ร้อยละ 22) และประสบการณ์ (ร้อยละ 21) ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับสูง และมีค่า Factor Loading เท่ากับ 1.00 แสดงถึงความสัมพันธ์ที่มั่นคงของโมเดลที่สร้างขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า นักศึกษามีระดับการรับรู้ความหมายของการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ภายใต้ข้อจำกัดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับมาก โดยสามารถเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในสื่อโฆษณา ทั้งในด้านภาพ (Icon) ด้านเนื้อหาสำคัญ (Index) และด้านสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งสื่อถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มิตรภาพ และไลฟ์สไตล์ได้อย่างชัดเจน โดยในด้านประสิทธิผลของการสื่อสารการตลาดพบว่า ผู้บริโภคได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ดีจากโฆษณา โดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบของเบียร์ต่อสังคมและสุขภาพ และการนำเสนอภาพลักษณ์ของการดื่มในเชิงบวก ทั้งนี้ กลยุทธ์การตลาดแบบ 7Ps มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความหมายอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้และตอบสนองในเชิงบวก ส่งผลต่อประสิทธิผลของการสื่อสารการตลาดในภาพรวมข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1) ต่อผู้ประกอบการ ควรออกแบบเนื้อหาโฆษณาให้เน้นการสื่อสารผ่านเนื้อหาสัญลักษณ์และภาพที่สื่อถึงคุณภาพ มิตรภาพ และไลฟ์สไตล์อย่างสร้างสรรค์ โดยคงอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย เพื่อเพิ่มการรับรู้และสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของแบรนด์ในกลุ่มผู้บริโภควัยรุ่นและนักศึกษา 2) ต่อหน่วยงานภาครัฐและผู้กำกับดูแล ควรให้ความสำคัญกับการติดตามและประเมินผลกระทบของสื่อโฆษณาในเชิงจิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภค รวมถึงพิจารณาการปรับปรุงกฎหมายให้สามารถควบคุมเนื้อหาเชิงแฝงที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) ต่อการศึกษาในอนาคต ควรศึกษาการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น เยาวชนอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือกลุ่มผู้บริโภคในต่างภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ และศึกษาผลกระทบในระยะยาวของโฆษณาที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภค

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา ไทยกล้า. (2565). การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการเฝ้าระวังรูปแบบแนวโน้มการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนอินเทอร์เน็ต. เอกสารวิชาการในชุดรายงานสถานการณ์การดำเนินการนโยบายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.).
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2565). การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2567). สถิติสำหรับงานวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2560). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กุลธิดา สายพรหม. (2563). คุณค่าข่าวที่มีผลต่อการคัดเลือกประเด็นข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 29-54.
- พัชนี เขยจรยา และคณะ. (2541). แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อิมการพิมพ์.
- ภัทรพล ธนาอารยะกุล และคณะ. (2568). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของ บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) ผ่านกิจกรรมดนตรี. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 29(1), 72-86.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย: มายาคติในการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ และเครทซี-มอร์แกน. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(1), 11-28.
- ศราวุธ โภชนะสมบัติ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดพิจิตร. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดนครสวรรค์: กรมควบคุมโรค.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2564). รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2566 จาก <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/aab856f6-7da1-ed11-80fc-00155d1aab68>

ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อ
ความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์
ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก*

BRAND IMAGE, SERVICE QUALITY AND SWITCHING COST AFFECTING OF
ELECTRONIC INDUSTRY ENTREPRENEURS LOYALTY TO SUPPLIERS
IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

ณัฐธานี ตูวินันท์*, นิภา นีรุตติกุล

Nattanis Tuvinan*, Nipa Niruttikul

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Management Sciences, Kasetsart University, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: nattanis.tu@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ และ 4) เพื่อศึกษาอิทธิพลของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มประชากรที่เป็นพนักงานฝ่ายจัดซื้อ และพนักงานจัดซื้อชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ นิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง ทั้งหมด 204 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดผลและเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการทดสอบ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอย ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด 2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดี อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุดทุกปัจจัย ความทันสมัยทางเทคโนโลยี และเอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้ามีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก 3) ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดี อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุดทุกปัจจัย การตอบสนองความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก และ 4) อิทธิพลของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดี อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ทุกอิทธิพล หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมหรือใช้ความพยายามมากขึ้น

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ตราสินค้า, คุณภาพการบริการ, เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

The objectives of this study were 1) To study the level of brand image, product service quality, change cost and loyalty level of electronic industry entrepreneurs towards suppliers. 2) To study the brand image factors affecting the loyalty of electronic industry entrepreneurs towards suppliers. 3) To study the service quality factors affecting the loyalty of electronic industry entrepreneurs towards suppliers. and 4) To study the influence of change costs on the loyalty of electronic industry entrepreneurs. This research is a quantitative research from a population group of staff involved in purchasing electronic parts in the Eastern Economic Corridor industrial estate, Chonburi, Chachoengsao and Rayong provinces, totaling 204 people Questionnaires were used as a tool for measuring and collecting data. The statistical techniques used for analyzing the data were descriptive statistics and regression analysis. The results of the research are as follows 1) Brand image level, product service quality level, conversion cost level, and loyalty level are the most important. 2) Brand image factors that affect loyalty are at the most important level among all factors, with technological modernity and brand identity being the most important in the first place. 3) Service quality factors affecting loyalty are at the most important level for all factors, with responsiveness being the most important factor and 4) The influence of change costs on loyalty is the most significant of all influences. If there is a change in supplier, the organization must first learn more or make more effort.

Keywords: Brand Image, Service Quality, Eastern Economic Corridor

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาททั้งในด้านการศึกษา ด้านการธนาคาร ด้านธุรกิจ และด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้เกิดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟน การติดต่อสื่อสารและการสั่งซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นมีองค์ประกอบของชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อยู่ภายใน เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น จึงทำให้อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แม้ว่าในปีที่ผ่านมาสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างรุนแรง โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.75 ของมูลค่าการส่งออกรวมทั้งประเทศ

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรือโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคตะวันออกซึ่งเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2561

โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต่อยอดการพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกหรือที่เรียกว่า “อีสเทิร์นซีบอร์ด (Eastern Seaboard: ESB)” ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดภายในภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และ ฉะเชิงเทรา อีกทั้งยังได้กำหนดแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมาย 12 อุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพรองรับการลงทุนและการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายของแผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เนื่องจากประเทศไทยเป็นผู้นำในการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก (Eastern Economic Corridor, 2562)

ในปัจจุบันมีจำนวนผู้ผลิตของกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายในประเทศ จำนวน 627 ราย ประกอบด้วย ผู้ประกอบการขนาดเล็ก จำนวน 291 ราย ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจประเภทการผลิตตู้ไฟฟ้า สวิตช์บอร์ด, PCBA, Transformer, Adaptor, ชุดสายไฟสำเร็จรูป, Printed Circuit Board, โทรศัพทและ โทรศัพทแบบใช้สาย, อุปกรณ์โทรศัพท ผู้ประกอบการขนาดกลาง จำนวน 139 ราย ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจประเภทการผลิต LED Lighting, Printed Circuit Assembly (PCBA), ตู้สวิตช์บอร์ด, อุปกรณ์ตัดต่อไฟฟ้า, ชิ้นส่วนอุปกรณ์ที่ใช้กับผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์, สปินเดิลมอเตอร์ ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ 197 ราย ซึ่งมีผลิตภัณฑ์หลัก เช่น วงจรรวม เซมิคอนดักเตอร์หน่วยความจำแฟลช ชิ้นส่วนหรืออุปกรณ์ที่ใช้กับอิเล็กทรอนิกส์ แผงวงจรอิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพิมพ์แผงวงจรไฟฟ้า ประกอบคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก อุปกรณ์สื่อสาร (สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์, 2565) ซึ่งการจ้างงานส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในสถานประกอบการรายใหญ่ที่มีจำนวนแรงงานมากกว่าร้อยละ 68 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ประกอบการขนาดใหญ่จะทำการซื้อชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาผลิตผลิตภัณฑ์และส่งมอบหรือจัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค ผู้ประกอบการขนาดกลางทำการซื้อหรือผลิตชิ้นส่วนเพื่อทำการประกอบและจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ และผู้ประกอบการขนาดเล็ก คือ ผู้ผลิตชิ้นส่วนและจัดจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการขนาดกลางการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ จำเป็นต้องซื้อสินค้าหรือชิ้นส่วนต่าง ๆ ของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จากผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางเพื่อมาประกอบและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การเลือกซื้อสินค้าจากซัพพลายเออร์ที่มีคุณภาพจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อปัจจัยด้านต้นทุน (วรพจน์ ศิริรักษ์ และคณะ, 2564) และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (พิเชษฐ เนตรสว่าง, 2565) ซึ่งภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงของซัพพลายเออร์เป็นสิ่งที่ถูกพิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการ เนื่องจากภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการรับรู้และเชื่อถือในผลิตภัณฑ์ (ธนภณ นิธิเขาวกุล, 2558) คุณภาพการบริการที่ผู้ประกอบการได้รับเป็นสิ่งที่สร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้ประกอบการ (ยุทธการ ประมวลศิลป์ และชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ, 2563) อีกทั้งต้นทุนการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถพิจารณาคัดเลือกการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการจากซัพพลายเออร์ (Palepu, K. & Healy, P., 2008) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดเป็นความภักดีของผู้ประกอบการที่มีต่อซัพพลายเออร์ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีในการซื้อสินค้าและบริการประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภค (ครวัฐ หาดทราย, 2565) เป็นงานวิจัยในลักษณะการสำรวจระหว่างผู้ประกอบการถึงผู้บริโภค แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความภักดีระหว่างผู้ประกอบการและซัพพลายเออร์ของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นงานวิจัยในลักษณะการสำรวจระหว่างผู้ประกอบการถึงผู้ประกอบการ ยังมีน้อย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งประกอบไปด้วยนิคมอุตสาหกรรมภายในจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงของซัพพลายเออร์ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการในกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดความภักดีทางธุรกิจในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
5. เพื่อศึกษาความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาเกี่ยวกับระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งประกอบไปด้วยนิคมอุตสาหกรรมภายในจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ พนักงานฝ่ายจัดซื้อ และพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดซื้อชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งประกอบไปด้วยนิคมอุตสาหกรรมภายในจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง จำนวน ทั้งหมด 415 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานฝ่ายจัดซื้อ และพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดซื้อชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ภายในนิคมอุตสาหกรรม

จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง โดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร การคำนวณรวมทั้งสิ้นจำนวน 204 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ 1) ได้ศึกษาค้นคว้าบทความงานวิจัยต่าง ๆ และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างกรอบแนวคิด กำหนดการวัดตัวแปร และสร้างแบบสอบถาม 2) ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในเนื้อหาของ แบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นไปให้แก่คณาจารย์หรือคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อทำการ ตรวจสอบ ต่อมาจึงนำไปทำการทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่เป้าหมายตามอุตสาหกรรมอื่น ๆ ภายในนิคม อุตสาหกรรมเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 3) ได้ทำการวัดเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามและนำผลที่ได้รับจากการ สุ่มมาปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้สำหรับการสำรวจข้อมูลในครั้งต่อไป และได้ทำการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและหาค่าความเที่ยงตรงและค่าความเชื่อมั่นก่อนที่จะนำไปใช้ ดังนี้ 1) ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ได้ดำเนินการทดสอบหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจะได้พิจารณาถึงข้อคำถามในแต่ละข้อของแบบสอบถาม และเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามที่ต้องการว่ามีความเกี่ยวข้องและครอบคลุมในเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย หรือไม่จากนั้น นำแบบสอบถามมาทำการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ โดยดำเนินการทำแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ทำการประเมิน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามรายข้อกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) 2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทำการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่ามีความน่าเชื่อถือในเชิงสถิติ โดยการนำแบบสอบถามนั้นไปทำการทดสอบก่อนใช้จริง (Pre-Test) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับลักษณะประชากรที่ได้ทำการศึกษามา จำนวน 30 ชุด และนำมาทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีการ หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach เพื่อวัดความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ซึ่งจะสามารถยอมรับความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามได้ก็ต่อเมื่อค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการยอมรับอยู่ที่ 70 .0 ขึ้นไป (สุวิมล ติรภานันท์, 2561) โดยการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ในสูตรการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach's Alpha Coefficient

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประเมินจากทางมหาวิทยาลัยไปพบแก่ผู้บังคับบัญชาแต่ละหน่วยงาน เพื่อขอความร่วมมือในการประสานงานเก็บข้อมูล โดยได้มีการอธิบายแก่ผู้ที่ช่วยตอบแบบสอบถามได้เข้าใจถึงแบบประเมินและวัตถุประสงค์ของการศึกษา และได้มีการดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบประเมิน ซึ่งการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประมาณ 60 วัน โดยแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จึงนำมาทำการตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้มีการกำหนดไว้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำแบบสอบถามที่ทำการเก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อใช้อธิบายข้อมูลแบบสอบถามด้านลักษณะส่วนบุคคลทางประชากรศาสตร์ โดยเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และ แผนก ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นต้น 2) การประเมินระดับปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า ปัจจัยคุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาทำการหาค่าเฉลี่ย (Mean)

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Independent Statistic) เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานที่ 1 และสมมติฐานที่ 2 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และ สมมติฐานที่ 3 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) ผ่านโปรแกรม SPSS เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อ ชัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก มีรายละเอียด ดังนี้ ระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับ ความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อชัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับภาพลักษณ์ตราสินค้ามีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ โดยความทันสมัยทางเทคโนโลยีและเอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ ด้านการตอบสนอง ระดับต้นทุนการ เปลี่ยนแปลง มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ หากมีการเปลี่ยนแปลงชัพพลายเออร์ องค์กรท่านต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติม หรือใช้ความพยายามมากขึ้น และระดับความภักดีที่มีต่อชัพพลายเออร์มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ การเป็นอันดับแรกในใจ

ผลการศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อชัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า

ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า	ระดับความสำคัญ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. คุณสมบัติของสินค้า	4.58	0.41	สำคัญมากที่สุด
2. ความคุ้นเคย	4.53	0.44	สำคัญมากที่สุด
3. เอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้า	4.60	0.42	สำคัญมากที่สุด
4. ชื่อเสียงตราสินค้า	4.57	0.44	สำคัญมากที่สุด
5. ความทันสมัยทางเทคโนโลยี	4.61	0.42	สำคัญมากที่สุด
6. คุณภาพผลิตภัณฑ์	4.59	0.45	สำคัญมากที่สุด
ภาพลักษณ์ตราสินค้าโดยรวม	4.58	0.37	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด

และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยความทันสมัยทางเทคโนโลยี มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมาคือ เอกลักษณะความแตกต่างตราสินค้า ($\bar{X} = 4.60$) คุณภาพผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.59$) คุณสมบัติของสินค้า ($\bar{X} = 4.56$) ชื่อเสียงตราสินค้า ($\bar{X} = 4.57$) และความคุ้นเคย ($\bar{X} = 4.53$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการ	ระดับความสำคัญ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ลักษณะทางกายภาพ	4.59	0.44	สำคัญมากที่สุด
2. ความน่าเชื่อถือ	4.63	0.49	สำคัญมากที่สุด
3. การตอบสนอง	4.65	0.39	สำคัญมากที่สุด
4. ด้านการสร้างความเชื่อมั่น	4.55	0.42	สำคัญมากที่สุด
5. การดูแลเอาใจใส่	4.58	0.46	สำคัญมากที่สุด
คุณภาพการบริการโดยรวม	4.37	0.37	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมาก ($\bar{X} = 4.37$) ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยการตอบสนองมีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.65$) รองลงมาคือ ความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.63$) ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 4.59$) ด้านการสร้างความเชื่อมั่น ($\bar{X} = 4.55$) และการดูแลเอาใจใส่ ($\bar{X} = 4.44$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาอิทธิพลของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง

ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง	ระดับความสำคัญ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์ องค์กรท่านต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือใช้ความพยายามมากขึ้น	4.60	0.49	สำคัญมากที่สุด
2. หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ องค์กรท่านจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น	4.56	0.50	สำคัญมากที่สุด

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง (ต่อ)

ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง	ระดับความสำคัญ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะกระทบต่อการผลิต หรือทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากเดิม	4.57	0.60	สำคัญมากที่สุด
4. หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะทำให้ท่านต้องเสียต้นทุนด้านเวลาเพิ่มขึ้น	4.53	0.50	สำคัญมากที่สุด
ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงโดยรวม	4.57	0.45	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง โดยรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายข้อ ทุกข้อมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยหากมีการเปลี่ยนแปลง ซัพพลายเออร์ องค์กรท่านต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือใช้ความพยายามมากขึ้นมีความสำคัญมากที่สุด เป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมาคือ หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะกระทบต่อการผลิตหรือทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ($\bar{X} = 4.59$) หากมีการเปลี่ยนแปลง ซัพพลายเออร์ รายใหม่ องค์กรท่านจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 4.56$) และหากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะทำให้ท่านต้องเสียเสียต้นทุนด้านเวลาเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.53$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาคความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์

ความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์	ระดับความสำคัญ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. พฤติกรรมการซื้อซ้ำ	4.579	.423	สำคัญมากที่สุด
2. บอกต่ออย่างแน่นอน	4.575	.435	สำคัญมากที่สุด
3. ระยะเวลาในการใช้บริการของผู้บริโภค	4.545	.424	สำคัญมากที่สุด
4. ความตั้งใจซื้อซ้ำ	4.533	.421	สำคัญมากที่สุด
5. ความไม่หวั่นไหวต่อราคาที่เปลี่ยนแปลง	4.567	.430	สำคัญมากที่สุด
6. การเป็นอันดับแรกในใจ	4.622	.436	สำคัญมากที่สุด
ความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์โดยรวม	4.570	.373	สำคัญมากที่สุด

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับ สำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยอันดับแรก

ในใจมี ความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) รองลงมา คือ พฤติกรรมการซื้อซ้ำ ($\bar{X} = 4.58$) บอกต่ออย่างแน่นอน ($\bar{X} = 4.58$) ระยะเวลาในการใช้บริการของผู้บริโภค ($\bar{X} = 4.55$) ความไม่ หวั่นไหวต่อราคาที่เปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.57$) และความตั้งใจซื้อซ้ำ ($\bar{X} = 4.53$) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการ กลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก	ยอมรับสมมติฐาน
2. คุณภาพการบริการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก	ยอมรับสมมติฐาน
3. ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ผลการทดสอบสมมติฐานที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ยอมรับสมมติฐานที่ 1 หมายความว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ยอมรับสมมติฐานที่ 2 หมายความว่า คุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และยอมรับสมมติฐานที่ 3 หมายความว่า ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ ผลการศึกษาระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการ เปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก มีรายละเอียด ดังนี้ ระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และระดับความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับภาพลักษณ์ตราสินค้ามีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ โดยความทันสมัยทางเทคโนโลยีและเอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้า ระดับคุณภาพการบริการของสินค้า มีความสำคัญมากที่สุด

เป็นอันดับแรก คือ ด้านการตอบสนอง ระดับต้นทุนการเปลี่ยนแปลง มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์ องค์กรท่านต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือใช้ความพยายามมากขึ้น และระดับความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ การเป็นอันดับแรกในใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ โอวาท ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมุนไพรในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความทันสมัย ด้านคุณประโยชน์ รองลงมาด้านความขึ้นชอบการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านทัศนคติ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมุนไพรในจังหวัดปทุมธานี (พรทิพย์ โอวาท, 2564)

ผลการศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยความทันสมัย ทางเทคโนโลยีและเอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้ามีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ คุณภาพผลิตภัณฑ์ คุณสมบัติของสินค้า ชื่อเสียงตราสินค้า และความคุ้นเคยตามลำดับ ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติของสินค้า ความคุ้นเคย เอกลักษณ์ความแตกต่างตราสินค้า ความทันสมัยทางเทคโนโลยี และคุณภาพผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิเรก สะสง ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของลูกค้ากลุ่มอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าด้านคุณสมบัติ และคุณประโยชน์ มีผลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ (ดิเรก สะสง, 2563)

ผลการศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยการตอบสนองมีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ ความน่าเชื่อถือ ลักษณะทางกายภาพ ด้านการสร้าง ความเชื่อมั่น และการดูแลเอาใจใส่ ตามลำดับ คุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพ การสร้างความเชื่อมั่น และการดูแลเอาใจใส่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรา ศรีพระบุ และเชษฐา ชำนาญหล่อ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสินค้า ในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ 2 อัตราการให้บริการ ที่เหมาะสม ปัจจัยที่ 3 การประสานงานและการบริการแบบครบวงจร ปัจจัยที่ 4 บุคลากรที่ทำงานอย่างมืออาชีพ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ 5 การบริการที่มีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ 6 คุณภาพการให้บริการ ปัจจัยที่ 5 การบริการที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การดูแลสินค้าอย่างปลอดภัย การส่งมอบสินค้าได้ครบถ้วนถูกต้อง และมีความรู้ และความรู้ชำนาญในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (พัชรา ศรีพระบุ และเชษฐา ชำนาญหล่อ, 2565)

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีนภัสร์ ล้อมวลีรักษ์ และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาด และคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพล ต่อความพึงพอใจของลูกค้าบริษัทท่องเที่ยวออนไลน์ จำกัดผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านการ รู้จักและเข้าใจ ลูกค้ามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าบริษัทท่องเที่ยวออนไลน์ จำกัดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ศรีนภัสร์ ล้อมวลีรักษ์ และคณะ, 2565)

ผลการศึกษาอิทธิพลของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อซัพพลายเออร์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามในระดับสำคัญ มากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายข้อ ทุกข้อมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยหากมีการเปลี่ยนแปลง ซัพพลายเออร์ องค์กรท่านต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือใช้ความพยายามมากขึ้นมีความสำคัญมากที่สุดเป็น อันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะกระทบต่อการผลิตหรือทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากเดิม หากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ องค์กรท่านจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และหากมีการเปลี่ยนแปลงซัพพลายเออร์รายใหม่ จะทำให้ท่านต้องเสียต้นทุน ด้านเวลาเพิ่มขึ้น ตามลำดับ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการ กลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัย Machado, L. & Pinheiro, J ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่มี ต่อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของลูกค้าและความภักดีของลูกค้าในบริบททางอุตสาหกรรม:การวิเคราะห์ เชิงประจักษ์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้าและความภักดีของลูกค้า ซึ่ง ขึ้นตอนการค้นหาเบื้องต้น และการประเมินต้นทุน เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความภักดีต่อผู้ประกอบการ ที่ระดับ นัยสำคัญ 002.0 (Machado, L. & Pinheiro, J., 2014)

ผลการศึกษาความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายใน นิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ระดับความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตาม รายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด โดยอันดับแรกในใจมีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ พฤติกรรมการซื้อซ้ำ บอกต่ออย่างแน่นอน ระยะเวลาในการใช้บริการ ของผู้บริโภค ความไม่หวั่นไหวต่อราคาที่เปลี่ยนแปลง และความตั้งใจซื้อซ้ำ ตามลำดับสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ ไกรกฤตย์ บุชบรรณ ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าใน อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดระยอง ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพการบริการที่รับรู้จริงระดับคุณภาพการบริการที่คาดหวังและระดับความภักดีอยู่ในมากที่สุด เป็นอันดับแรก คือ ทศนคติ ความตั้งใจซื้อ และความอ่อนไหวต่อราคา ด้านพฤติกรรมในการซื้อซ้ำ และการบอก ปากต่อปาก (ไกรกฤตย์ บุชบรรณ, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สหพัชร์ ชนะชัยสิทธิ์ ทำการศึกษา เรื่องความภักดี: ปัจจัยแห่งความยั่งยืนของธุรกิจ ผลการศึกษาพบว่า ความภักดีเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับองค์กร

หรือธุรกิจทุกประเภทที่จะทำได้เปรียบคู่แข่งชั้นในระยะยาวไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือธุรกิจตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในทุกช่วงเวลาอย่างสม่ำเสมอ เพราะการสร้างความภักดีเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหรือธุรกิจกับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้บริโภคโดย ทางตรงและโดยทางอ้อมที่เป็นเครื่องมือที่ดีกว่าการทำการตลาดที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ทั้งนี้จะทำให้เกิดผลกำไร ให้กับองค์กรหรือธุรกิจโดยง่ายและสม่ำเสมอ นำมาซึ่งความสำเร็จอย่างยั่งยืน (สหพัทธ์ ชนะชัยสิทธิ์, 2567)

ผลการทดสอบสมมติฐานที่มีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ยอมรับสมมติฐานที่ 1 ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ยอมรับสมมติฐานที่ 2 ด้านคุณภาพการบริการ ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และยอมรับสมมติฐานที่ ด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า ด้านคุณภาพการบริการของสินค้า ด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และด้านความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก มีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด 2) ด้านคุณภาพการบริการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมาก และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด 3) ด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายข้อ ทุกข้อมีความระดับสำคัญมากที่สุด 4) ด้านความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และเมื่อ พิจารณาแยกตามรายด้าน ทุกด้านมีความระดับสำคัญมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐานที่มีอิทธิพลต่อความภักดี ที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ภายในนิคมอุตสาหกรรมเขตระเบียง เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ยอมรับสมมติฐานที่ 1 ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า ยอมรับสมมติฐานที่ 2 ด้าน คุณภาพการบริการ และยอมรับสมมติฐานที่ 3 ด้านต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อ ซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้องผลิตสินค้าที่ตรงต่อความต้องการ มีความทันสมัยทางเทคโนโลยี มีเอกลักษณ์ของสินค้าที่แตกต่างและหลากหลาย คุณภาพของผลิตภัณฑ์ต้องมีมาตรฐาน ความปลอดภัยตรงตามคุณสมบัติสินค้าที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ ชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์ต้องมีความน่าเชื่อถือ สร้างความไว้วางใจต่อผู้ใช้บริการจนคุ้นเคย หากภาพลักษณ์ตราสินค้าเพิ่มขึ้นความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นด้วย คุณภาพการบริการผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้องศึกษาการตอบสนองของซัพพลายเออร์ในการแก้ไขสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคที่ได้รับผลกระทบ การบริการที่สม่ำเสมอ และรวดเร็วมีอิทธิพลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลงที่ผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้อง

ให้ความสำคัญอย่างยิ่งการเพิ่มทักษะ ความเชี่ยวชาญ ความรู้ ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์เพราะถือเป็นการลดความเสี่ยงที่จะทำให้ต้นทุนของค่าใช้จ่าย ระยะเวลาของซัพพลายเออร์เกิดความสูญเสียน้อยที่สุดนำมาซึ่งความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

เอกสารอ้างอิง

- ไกรภฤตย์ บุษบรรณ. (2564). อิทธิพลของปัจจัยคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดระยอง. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10), 255-269.
- ครวัฐ หาดทราย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการเลือกซื้อสมาร์ทโฟนเรือธงของกลุ่มคน Generation Y ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- ดิเรก สะสง. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อซัพพลายเออร์ของลูกค้ากลุ่มอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาอุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- ธณภณ นิธิชาวกุล. (2558). การสร้างคุณค่าตราสินค้าผ่านตราสัญลักษณ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 23(42), 149-168.
- พรทิพย์ โอวาท. (2564). ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมูทไพร ในจังหวัดปทุมธานี. ใน *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรังสิต*.
- พัชรา ศรีพระบุ และเชษฐา ชำนาญหล่อ. (2565). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ผู้ประกอบการขนส่งสินค้า ในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ ราชมงคลธัญบุรี*, 19(1), 55-66.
- พิเชษฐ เนตรสว่าง. (2565). การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับซัพพลายเออร์และคู่ค้าในยุคชีวิตวิถีใหม่ (New Normal). *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(3), 209-222.
- ยุทธการ ประมวลศิลป์ และชื่นจิตต์ แจ้เจนกิจ. (2563). ความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อคุณภาพการบริการ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- วรพจน์ ศิริรักษ์ และคณะ. (2564). การคัดเลือกและการประเมินซัพพลายเออร์: การทบทวนและมุมมอง. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา*, 6(1), 38-56.
- ศรินภัทร์ ล้อมวลีรักษ์ และคณะ. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทาง การตลาด และคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าบริษัทท่องเที่ยวอูตรดิตถ์ จำกัด. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, 4(3), 91-105.
- สหพัชร์ ชนะชัยสิทธิ์. (2567). ความภักดี: ปัจจัยแห่งความยั่งยืนของธุรกิจ. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University (Graduate Studies)*, 2(2), 45-55.

- สุวิมล ตีรกานันท์. (2561). สถิติและการวิจัยเบื้องต้นทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Eastern Economic Corridor. (2562). EEC เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเชื่อมโลกให้ไทยแลนด์. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://eeco.or.th/th>
- Machado, L. & Pinheiro, J. (2014). The Moderating Effect of Switching Costs on the Relationship between Customer Satisfaction and Customer Loyalty in an Industrial Context: An Empirical Analysis. XXIV Jornadas Luso-Espanholas de Gestão Científica, Comunicações, in Livro de Resumos, Forthcoming, 12(2), 1-18.
- Palepu, K. & Healy, P. (2008). Business Analysis & Valuation: Using Financial Statements. Texts & Cases: Thomson South-Western.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูด ภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*

DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED LEARNING PACKAGE BASED ON BUDDHIST PHILOSOPHY TO PROMOTE CHINESE SPEAKING SKILLS FOR GRADE 11 STUDENTS

รุจิรา ศรีสุภา*, พชรมน ซื่อสัจสีสุกุล

Ruchira Srisupha*, Pacharamon Suesajluesakul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima, Thailand

*Corresponding author E-mail: ruchira.s@nrru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธฯ และเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน การวิจัยแบบผสมผสานวิธี มี 3 ระยะ ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูภาษาจีน ประชาชนท้องถิ่นนักเรียน จำนวน 30 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ระยะที่ 3 เปรียบเทียบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธฯ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 18 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชนวิถีพุทธของตนเอง ควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาภาษาจีน ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ คำชี้แจงสำหรับครู กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แบบประเมินผลจากกิจกรรมปฏิบัติกิจกรรม มีความสอดคล้องและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนฯ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีทักษะการพูดภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้, แบบบูรณาการวิถีพุทธ, ทักษะการพูดภาษาจีน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสูงเหนือพิทยาคม, จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

This research article aims to explore the fundamental information for developing a set of learning activities that integrate Buddhist ways of life to enhance Chinese speaking skills, to create such integrated learning activities, and to compare students' Chinese speaking skills before and after instruction. The study employed a mixed-methods approach divided into three phases: Phase 1 involved collecting foundational data from 30 participants including experts, school directors, academic department heads, Chinese language teachers, local scholars, and students; Phase 2 focused on developing the integrated Buddhist-based learning activities with input from 3 experts; and Phase 3 compared the effectiveness of the activities among 18 Grade 11 students selected through purposive sampling. Research tools included interviews, questionnaires, instructional plans, and Chinese speaking assessment forms. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, percentage, and t-tests. The findings revealed that stakeholders desired the incorporation of localized learning experiences and community-based Buddhist practices alongside Chinese language instruction. The developed learning activity set comprised five components: teacher guidelines, student-centered learning tasks, instructional plans, learning materials, and activity-based assessment tools, which were rated highly appropriate and consistent. The comparative results showed that the students' Chinese speaking skills significantly improved after participating in the integrated learning activities.

Keywords: Development of Learning Packages, Integration of Buddhist Way of Life, Chinese Speaking Skills, 18 Tenth-Grade Students of Nong Ngu Lom Pittayakhom School, Nakhon Ratchasima Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการและกระจายรายได้เข้าสู่สู่ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นจำนวนมาก พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยอันดับ 1 เป็นชาวจีน จำนวน 6,733,162 คน ลำดับที่ 2 คือ มาเลเซีย จำนวน 4,952,078 คน (ปิณฑน์ ชูปลี้ม และวาราดา ทองจำนงค์, 2567) อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นจุดหมายปลายทางที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากชาวจีน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้น รวมถึงความเชื่อมโยงด้านศาสนาและวัฒนธรรมจีน - ไทย ซึ่งทำให้คนจีนรู้สึกคุ้นเคยและนิยมเข้ามาเยือนมากขึ้น (ฉิน หลิว, 2561) ทั้งนี้ ความนิยมของคนจีนต่อประเทศไทยยังส่งผลให้จีนเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีกำลังซื้อสูงและเข้ามาเยือนในจำนวนมาก ซึ่งส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยอย่างมาก (เขมะ ศุภวัฒน์, 2562) สถานการณ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาจีนเป็นภาษาที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนให้บุคคลทั่วไปมีทักษะภาษาจีนในระดับที่สามารถสื่อสารเพื่อการประกอบอาชีพได้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากโรงเรียนในประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ขาดการให้ความสำคัญจากผู้บริหาร สื่อการสอนไม่เพียงพอ วิธีการประเมินผลไม่ชัดเจน ครูไทยมีจำนวนไม่เพียงพอ ครูจีนขาดทักษะการสอน ผู้เรียนมีพื้นฐานไม่เท่ากัน (รุ่งทิภา แยมรุ่ง และคณะ, 2567) ด้านตำราเรียน ส่วนใหญ่ยังใช้ตำราที่ผลิตจากประเทศจีนซึ่งเนื้อหาในบทเรียนจะเกี่ยวข้องกับประเทศจีน เนื้อหาไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทย เมื่อนำตำราเรียนมาใช้สอนนักเรียนในประเทศไทยทำให้ผู้เรียนไม่มีความสนใจในเนื้อหา เนื่องจากบทเรียนเป็นเรื่องไกลตัว ไม่สอดคล้องกับบริบทของไทย นอกจากนี้ผู้เรียนยังขาดโอกาสในการฝึกฝนและทบทวนภาษาจีนนอกห้องเรียน ทำให้พัฒนาการด้านภาษาจีนไม่ต่อเนื่อง ผู้เรียนขาดความมั่นใจในการสื่อสารภาษาจีน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร (เบญจอาภา พิเศษสกุลวงศ์, 2561) จากรายงานการวิจัยในประเทศไทยพบว่า ด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนการสอนภาษาจีนให้ประสบผลสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ รวมถึงพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน จากการศึกษาของ เบญจอาภา พิเศษสกุลวงศ์ กล่าวถึงการศึกษารวบรวมการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะภาษาจีนแบบบูรณาการโดยใช้บริบทของชุมชน (จังหวัดกาญจนบุรี) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรม (เบญจอาภา พิเศษสกุลวงศ์, 2561) และสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ วิมลรัตน์ จตุรานนท์ และคณะ ได้กล่าวถึงการศึกษารวบรวมการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนพื้นฐานโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ แบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรม (วิมลรัตน์ จตุรานนท์ และคณะ, 2560) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ สื่อการเรียนที่จัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและกิจกรรมให้เป็นระบบ กำหนดจุดประสงค์ของกิจกรรม กำหนดกิจกรรม เวลา และสื่อการสอนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตัวเอง และบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพภายในระยะเวลาอันสั้น ประโยชน์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยกระตุ้นความสนใจและความอยากรู้ของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่ดีจากผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Marksub, V., 2012)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีเนื้อหาทักษะการพูดภาษาจีนแบบบูรณาการกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนวิถีพุทธของตนเอง เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพในการใช้ภาษาจีน การยกระดับเพิ่มขีดความสามารถ การแข่งขันและสร้างรายได้แก่ชุมชนในเขตจังหวัดนครราชสีมา และปลูกฝังผู้เรียนให้เห็นคุณค่าและสร้างความผูกพันกับชุมชนของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 3 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน ครูภาษาจีน จำนวน 2 คน ราชภัฏท้องถิ่น 1 คน นักเรียน จำนวน 23 คน รวมทั้งหมด 31 คน ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาจีน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียน “สี่คิ้วสวัสดิ์ผดุงวิทยา” จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 แผนการเรียนภาษาจีน โรงเรียนหนองสูงเหลี่ยมพิทยาคม จำนวน 18 คน เป็นนักเรียนที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาจีนเบื้องต้นได้ ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินผลทักษะการพูดภาษาจีน โดยเครื่องมือดังกล่าวมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้ ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามปลายเปิด หลังจากนั้นสร้างแบบสัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสภาพปัจจุบัน ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

เมื่อสร้างเสร็จให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ พบว่า รายการประเมินทุกรายการมีค่า IOC เท่ากับ +1.00

2. แบบประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้ ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างแบบประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) โดยใช้มาตราส่วนประกอบค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) เมื่อสร้างเสร็จให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งพบว่า รายการประเมินทุกรายการมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

3. แบบวัดผลทักษะการพูดภาษาจีน มีดังนี้ ศึกษาแนวทางการสร้างเครื่องมือแบบ Rubric score ซึ่งเกณฑ์การประเมินทักษะการพูดมาจากกรอบการประเมินความสามารถด้านภาษาเฉพาะทางของ (Douglas, D., 2000) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านไวยากรณ์ ด้านการออกเสียง ด้านคำศัพท์ ด้านความคล่องแคล่ว และด้านน้ำเสียงและท่าทาง หลังจากนั้นผู้วิจัยสร้างแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เมื่อสร้างเสร็จให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน ซึ่งพบว่า มีค่า IOC เท่ากับ +1.00 เมื่อยึดตามเกณฑ์ของ มนสิทธิ สิทธิสมบูรณ์ ที่ระบุว่า ข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไปสามารถนำไปใช้ในการทดสอบได้ (มนสิทธิ สิทธิสมบูรณ์, 2563) หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน โดยนำแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียน “สาคิวส์วิทย์วิทยา” ซึ่งมีผู้ประเมินทักษะการพูดจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูที่สอนภาษาจีน ในโรงเรียนนั้น หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ค่า (Cronbach Alpha Coefficient) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.84

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ HE-078-2567 วันที่รับรอง 31 พฤษภาคม 2657 โดยมีการดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน ติดต่อบริษัทงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล หลังจากการนั้นผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน มีดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากนั้นสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 3 ชุดกิจกรรม ได้แก่ ชุดที่ 1 การท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ชุดที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ และชุดที่ 3 สิ่งที่ต้องทำและไม่ควรทำในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ โดยแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1.1) คำชี้แจงสำหรับครู 1.2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 1.3) แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 แผน 1.4) สื่อการเรียนรู้ และ 1.5) การประเมินผลผู้เรียน 2) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ด้านการสอนภาษาจีน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ประเมินค่าความถูกต้องและเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน

30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียน “สี่คิ้วสวัสดิ์ผดุงวิทยา” แล้วดำเนินการปรับปรุงชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการเพิ่มระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับบริบทผู้เรียน

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม มีขั้นตอน ดังนี้ 1) วัดทักษะการพูดภาษาจีนก่อนเรียน กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 คน ในโรงเรียนหนองงูเหลือมพิทยาคม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ภาษาจีนระดับ เก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน 2) จัดการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 3 ชุด และ 3) วัดทักษะการพูดภาษาจีนหลังเรียนกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 คน ในโรงเรียนหนองงูเหลือมพิทยาคม

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ความสอดคล้อง และความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และสถิติที่ใช้และการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการบันทึกการสัมภาษณ์ หรือถอดเทปเสียงและแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยจากการตีความทำข้อสรุป ผู้วิจัยจะนำมารวบรวมและนำเสนอในเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ การทดสอบที่แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีอิสระต่อกัน (t-test for dependent)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

รายด้าน	ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนภาษาจีน	ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน
ด้านครูผู้สอนภาษาจีน	1. ครูภาษาจีนมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของการจัดการสอน 2. ครูภาษาจีนขาดทักษะการสอน 3. ครูภาษาจีนยังไม่มี ความมั่นใจทางสวัสดิการ	1. มีความประสงค์แบบเรียนที่เป็นภาษาไทย มีแผนการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมเฉลย 2. มีความประสงค์ด้านเวลาเพื่อไปพัฒนาตนเอง 3. มีความประสงค์ด้านสวัสดิการที่มั่นคง
ด้านแบบเรียน	1. แบบเรียนยังคงใช้ตามนโยบายที่ผู้บริหารกำหนด ขาดโอกาสในการเลือกแบบเรียน 2. เนื้อหาในแบบเรียนส่วนมากยังเป็นของ ประเทศจีน นักเรียนเข้าใจยาก 3. แบบเรียนภาษาจีนยังไม่มี ความหลากหลาย	1. คำศัพท์เกี่ยวกับการไปทำบุญที่วัด การตักบาตร การปล่อยปลา และเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด เช่น การสะเดาะเคราะห์ อาบน้ำมนต์ การลงทอง การเขียนยันต์ การแก้บน การบนบานเกี่ยวกับ การศึกษา ขอลูก ขอเนื้อคู่ การบูชาพระเครื่อง ฯลฯ โครงสร้างประโยค 2. การสนทนาสั้น ๆ เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง 3. เนื้อหาเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการเข้าวัด สิ่งที่ต้องทำและไม่ควรทำที่ชาวต่างชาติควรรู้ เพราะสิ่งเหล่านี้ถือว่าการอนุรักษวัฒนธรรมไทยให้ดำรงสืบต่อไป

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ยังพบปัญหาด้านครูผู้สอน ได้แก่ จำนวนครูไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ครูคนไทยและครูชาวต่างชาติทักษะการสอนภาษาจีน ครูภาษาจีนที่ทำสัญญากับโรงเรียนแบบรายปีขาดความมั่นคงด้านสวัสดิการ และด้านแบบเรียนภาษาจีนยังขาดความหลากหลาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้โดยการนำศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชนของตนเอง มาบูรณาการกับเนื้อหาแบบเรียนภาษาจีนซึ่งบูรณาการกับการท่องเที่ยวแบบวิถีพุทธโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำการทำบุญ การทำพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น การอาบน้ำมนต์ การลงทอง การเขียนยันต์ การบูชาพระเครื่อง ข้อปฏิบัติในการเข้าวัดที่ชาวต่างชาติต้องรู้ ออกแบบเป็นบทสนทนาสั้น ๆ ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ยกตัวอย่างเช่น บทสนทนาการบูชาพระเครื่อง ในเนื้อหาบทสนทนาจะมีการบรรยายพุทธคุณพระเครื่องแต่ละชนิด และการถามราคา การต่อรองราคา ซึ่งผู้เรียนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงและก่อให้เกิดรายได้ในอนาคตต่อไป

ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีองค์ประกอบ 5 ด้าน และผลการประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2 - 3

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

องค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้	รายละเอียด
1. คำชี้แจงสำหรับครู	1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. สิ่งที่ต้องเตรียม 3. ครูควรศึกษารายละเอียดของชุดกิจกรรม 4. บทบาทของครู
2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ	1. นักเรียนรับทราบวัตถุประสงค์ และรูปแบบการเรียนรู้ 2. นักเรียนฝึกออกเสียงและจดบันทึกคำศัพท์ 3. นักเรียนพูดภาษาจีนจากภาพที่เห็นได้ 4. นักเรียนแบ่งกลุ่มและนั่งเป็นกลุ่ม 5. นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย หลังจากนั้นทำแบบฝึกหัด หรือใบงาน 6. นักเรียนแต่ละกลุ่มพูดนำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยผลัดกันพูดทุกคน
3. แผนการจัดการเรียนรู้	1. การจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ 2. การดำเนินกิจกรรม มีกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมคู่ การแสดงบทบาทสมมติ การพูดนำเสนอหน้าชั้นเรียน
4. สื่อการเรียนรู้	คู่มือนักเรียน บัตรคำศัพท์ สื่อประกอบการสอนโปรแกรม Power point แอปพลิเคชัน tiktok บัตรรูปภาพ ใบงาน และแบบฝึกเสริมทักษะ
5. การประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม	แบบฝึกเสริมทักษะการพูด แบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) คำชี้แจงสำหรับครู 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ และ 5) แบบประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ประกอบ	ระดับความสอดคล้องและเหมาะสม		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
1. คำชี้แจงสำหรับครู			
1.1 เนื้อหาครบถ้วนตามคำอธิบายรายวิชา	4.00	0.00	มาก
1.2 เนื้อหาสาระมีความถูกต้อง	4.00	0.00	มาก
1.3 เนื้อหาที่มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน	3.33	0.57	ปานกลาง
1.4 ลำดับการนำเสนอเนื้อหาถูกต้อง เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
รวมด้านคำชี้แจงสำหรับครู	3.83	0.14	มาก
2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ			
2.1 การจัดองค์ประกอบแผนการสอนครบถ้วนและเหมาะสม	3.00	0.00	ปานกลาง
2.2 การใช้สี ขนาด รูปแบบอักษร ถูกต้อง เหมาะสม	3.00	0.00	ปานกลาง
2.3 ภาพประกอบสอดคล้อง เหมาะสมกับเนื้อหา สื่อความหมายได้	3.33	0.57	ปานกลาง
2.4 สื่อในแผนการสอนที่ใช้เหมาะสมกับเนื้อหา	3.33	0.57	ปานกลาง
รวมกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ	3.16	0.28	ปานกลาง
3. แผนการจัดการเรียนรู้			
3.1 กิจกรรมการสอนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	3.66	0.57	มาก
3.2 กิจกรรมการสอนมีความหลากหลาย	3.33	0.57	ปานกลาง
3.3 กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21	3.00	0.00	ปานกลาง
3.4 ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการสอนอย่างเหมาะสม	3.66	0.57	มาก
รวมด้านแผนการจัดการเรียนรู้	3.41	0.42	ปานกลาง
4. สื่อการเรียนรู้			
4.1 การใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน สะดวกต่อการใช้งาน	3.33	0.57	ปานกลาง
4.2 ความถูกต้องของการเชื่อมโยงหลายมิติ	3.66	0.28	มาก
4.3 กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะการพูดภาษาจีนด้วยตนเอง	4.20	0.45	มาก
รวมด้านสื่อการเรียนรู้	3.73	0.43	มาก
5. การประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม			
5.1 วัดได้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
5.2 เครื่องมือที่ใช้วัดและเกณฑ์ที่วัดครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
5.3 มีความเที่ยงตรง	4.40	0.55	มาก
รวมด้านการประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม	4.26	0.48	มาก
รวม	3.67	0.35	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความสอดคล้องและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$ S.D. = 0.35)

ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ชุดแล้ว นักเรียนได้รับการทดสอบทักษะการพูดภาษาจีนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คะแนน	N	\bar{X}	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	18	7.56	8.21	6.98*	.000
หลังเรียน	18	21.50	8.99		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ มีทักษะพูดภาษาจีน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สรุปได้ว่ายังพบปัญหาด้านครูผู้สอน ได้แก่ จำนวนครูไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ครูขาดทักษะการสอนภาษาจีน ครูภาษาจีนที่ทำสัญญาอยู่กับโรงเรียนแบบรายปีขาดความมั่นคงด้านสวัสดิการ และด้านแบบเรียนภาษาจีน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้โดยการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชนของตนเอง เนื้อหาแบบเรียนภาษาจีนที่บูรณาการกับการท่องเที่ยวแบบวิถีพุทธโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำการทำบุญ การทำพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา เช่น การอาบน้ำมนต์ การลงทอง ข้อปฏิบัติในการเข้าวัดที่ชาวต่างชาติต้องรู้ ซึ่งเป็นบทสนทนาสั้น ๆ ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards, J. C. & Rodgers, T. S. กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาที่เน้นการฝึกปฏิบัติและการใช้ภาษาในบริบทจริง (Communicative Language Teaching) ซึ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกพูดและใช้ภาษาในการสื่อสารจริง ๆ เพื่อเพิ่มความคล่องแคล่วและความมั่นใจ (Richards, J. C. & Rodgers, T. S., 2001) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตตวดี ศรีชู ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสงขลา พบว่า สภาพปัญหาพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

โดยชุมชนในจังหวัดสงขลาการใช้ภาษาอังกฤษยังขาดประสิทธิภาพ ฟังไม่เข้าใจ ไม่กล้าพูด เนื่องจากขาดโอกาสในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ขาดการฝึกฝนและขาดความต่อเนื่องในการฝึกประสบการณ์ (จิตตวดี ศรีชู, 2566)

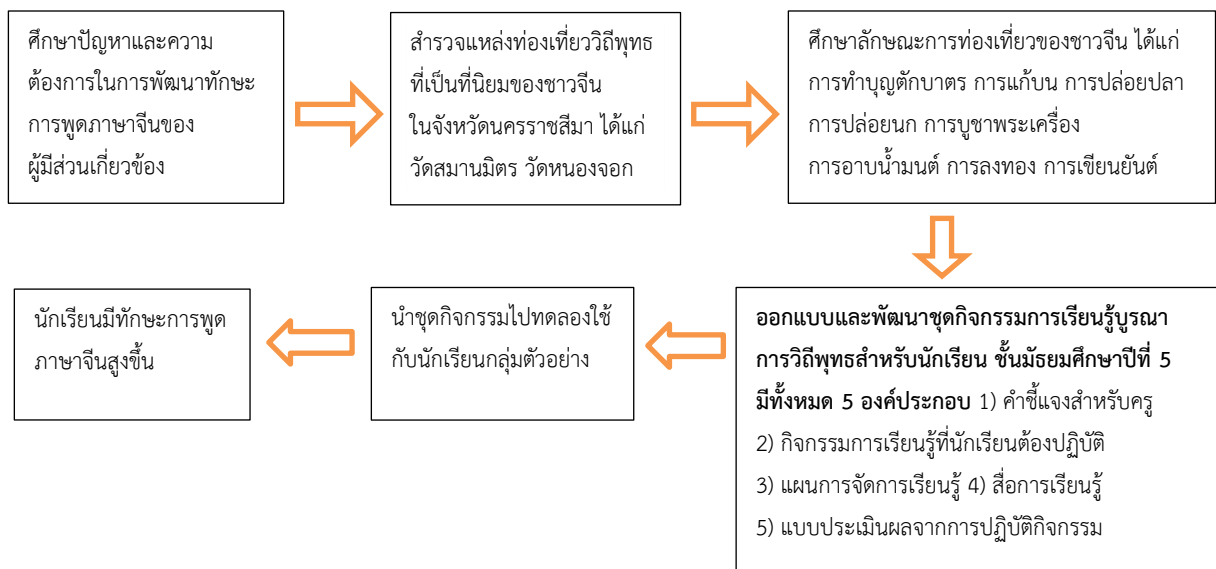
การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) คำชี้แจงสำหรับครู 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้พัฒนาขึ้นมาจากการวิเคราะห์ Need analysis questionnaire โดยการอ้างอิงจากทฤษฎีการเรียนภาษาเฉพาะทาง Language for Specific purposes (Douglas, D., 2000) และ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเชิงสังคม Social constructivism (Vygotsky, L. S., 1978) และหลักการที่สำคัญ ภายใต้แนวคิดการพัฒนาทักษะทางภาษาเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการได้โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้แบ่งออกเป็น 5 หลักการ ได้แก่ 1) การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษาเป้าหมาย 2) การให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านบริบทจริง และใช้สื่อการเรียนรู้ที่เป็นของจริง 3) การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการเรียนภาษา 4) การเพิ่มพูนประสบการณ์ส่วนบุคคลของนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งการเรียนรู้ในชั้นเรียน และ 5) การให้ความสำคัญการเชื่อมโยงการเรียนรู้ภาษาในชั้นเรียนกับกิจกรรมภาษาภายนอกห้องเรียน (Nunan, D., 1991) ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Miller, J. P. ที่เสนอแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบองค์รวม (Holistic Learning Theory) เป็นแนวคิดที่เน้นการเรียนรู้แบบเชิงรุกและบูรณาการความรู้และทักษะในบริบทที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ อารมณ์ สังคม และจิตใจ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันเน้นการสร้างความเข้าใจที่เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งระหว่างความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเน้นการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมควบคู่ไปด้วย (Miller, J. P., 1996) ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลรัตน์ และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนขั้นพื้นฐานโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ แบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.54/92.04 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 (วิมลรัตน์ จตุรานนท์ และคณะ, 2560)

ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธมีทักษะการพูดภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีการพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ประกอบกับได้มีการศึกษานำร่อง (Pilot Study) ทุกชุดกิจกรรม ก่อนนำมาทดลองใช้จริงสามารถช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ด้วยตนเอง เนื่องจากเนื้อหาในชุดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับชุมชนใกล้ตัวของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ กระตือรือร้นในการเรียน เพราะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง และจากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ผู้เรียนส่วนมากได้ปฏิบัติตามคำชี้แจงที่ครูแจ้งไว้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีผู้เรียนบางคนที่มีการเรียนรู้ช้า ครูผู้สอนจะคอยทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบ

กิจกรรม จนสามารถทำกิจกรรมนั้นสำเร็จ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีการทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหา และยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bruner, J. S. เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นเองผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจแนวคิดและความรู้ในบริบทต่าง ๆ ได้ดีขึ้น (Bruner, J. S., 1960) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญรัตน์ ทัดเทียม ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบตอบสนองด้วยท่าทางของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TPR หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 (กัญญรัตน์ ทัดเทียม, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีนที่มีประสิทธิภาพนั้น นักเรียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญในรายวิชาที่เรียนรู้ และได้โอกาสปฏิบัติการพูดในสถานการณ์จริงรวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อการพูด สามารถเขียนเป็นแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการวิถีพุทธ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและนักเรียนมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้ โดยการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชนวิถีพุทธของตนเอง ควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาภาษาจีน ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) คำชี้แจงสำหรับครู 2) กิจกรรม

การเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรม และผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารภาษาจีนทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาจีนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ครูผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยการออกแบบรูปแบบกิจกรรมอื่นๆ เพื่อดึงดูดให้กิจกรรมมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ส่วนการนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้สำหรับครูผู้สอน ควรศึกษาคู่มือครูอย่างละเอียด และครูผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เข้ากับบริบทของนักเรียนในปัจจุบัน หรืออาจนำเทคนิคการสอนรูปแบบอื่นมาประยุกต์ใช้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น 2) ควรมีการพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและเรียนได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ตามความพร้อมของนักเรียน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการวิจัยในลักษณะเดียวกันโดยขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่สังกัดในเครือข่ายเดียวกัน หรือโรงเรียนต่างสังกัดเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญรัตน์ ทัดเทียม. (2565). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีนโดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบตอบสนองด้วยท่าทางของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 19(1), 1-13.
- เกษม ศุภวัฒน์. (2562). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตตวิทย์ ศรีชู. (2566). การพัฒนาชุดฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉิน หลิว. (2561). ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมจีน - ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เบญจอาภา พิเศษสกุลวงศ์. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะภาษาจีนแบบบูรณาการโดยใช้บริบทของชุมชน. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13(2), 131-145.
- ปิติพัฒน์ ชูปลื้ม และวาราดา ทองจำนงค์. (2567). สรุป “ท่องเที่ยวไทย 2567” ดึงดูดต่างชาติ 35.54 ล้านคน โภจรายได้ 1.91 ล้านล้านบาท จับตาท่าอีก 1-2 ปี ก็ยังไม่น่าฟื้นสู่ระดับก่อนโควิด. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2568 จาก <https://thestandard.co/thai-tourism-2024-summary/>
- มนสิทธิ์ สิทธิสมบุญ. (2563). ศาสตร์การวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งทิวา แยมรุ่ง และคณะ. (2567). ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วารสารคหเศรษฐศาสตร์, 67(1), 181-195.

- วิมลรัตน์ จตุรานนท์ และคณะ. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนพื้นฐานโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา. วารสารศึกษาศาสตร์, 28(3), 28-39.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Cambridge: Harvard University Press.
- Douglas, D. (2000). *Assessing languages for specific purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marksub, V. (2012). *Development of Science Learning Packages for Secondary Students by Utilizing the Ekkamai Science Center for Education*. Master thesis. Bangkok: Srinakarinwirot University.
- Miller, J. P. (1996). *The Holistic curriculum*. Toronto: University of Toronto.
- Nunan, D. (1991). *Language teaching methodology: A textbook for teachers*. Ohio: Prentice Hall.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.

กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี*

THE PROCESS OF ENHANCING SELF-ESTEEM AMONG THE ELDERLY IN WANG SALA SUBDISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

พระครูปริยัติกาญจนกิจ (สุวัฒน์ สุวตมโน)*, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ (บุญทอง), พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป (วิชัย)

Phrakhru Pariyattikanchanakij (Suwat Suwatthano)*, Phramaha Supawat Thānavuddho (Boonthong),

Phra Jaroenphong Dhammatīpo (Vichai)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhist College of Sri Dvaravati, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: thesis.5611405937@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ 2) พัฒนากิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และ 3) ถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อน มีการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ เริ่มจากการย้อนระลึกถึงคุณค่าจากอดีต บูรณาการกับการตั้งเป้าหมายชีวิตในปัจจุบัน จนค้นพบความหมายใหม่ของชีวิตในวัยที่เปลี่ยนผ่าน 2) ออกแบบกิจกรรมต้นแบบ จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 2.1) “ร้อยเรื่องราว ร้อยคุณค่า ผู้สูงวัยสร้างแรงบันดาลใจ” 2.2) “ก้าวอย่างสง่างาม โปรแกรมเตรียมใจผู้สูงวัยทอง” 2.3) “ใจเป็นสุข เส้นทางภารกิจจิตในวิถีผู้สูงวัย” กิจกรรมทั้งหมดออกแบบเน้นความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เข้าร่วมในด้านร่างกาย อารมณ์ ความสัมพันธ์ และจิตวิญญาณ สามารถกระตุ้นให้ผู้สูงอายุ ทบทวน ยอมรับ และเปลี่ยนแปลงตนเองในเชิงบวกได้อย่างชัดเจน และ 3) การถอดบทเรียนจากกระบวนการทั้งหมดพบว่า การเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุไม่ได้เกิดจากการให้คำแนะนำจากภายนอกอย่างเดียว แต่เกิดจาก “การพึ่งตนเองอย่างลึกซึ้ง” ผ่านกิจกรรมที่ชวนให้กลับมาอยู่กับปัจจุบัน ยอมรับความเปราะบาง และค้นพบคุณค่าที่ไม่ได้ขึ้นกับบทบาททางสังคมเดิม สามารถสรุปเป็นรูปแบบองค์ความรู้ต้นแบบที่เรียกว่า “SANTI Model” ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ S (Self-reflection) การใคร่ครวญตนเองด้วยสติ A (Acceptance) การยอมรับความเปราะบางของตนอย่างสง่างาม N (Nurturing) การดูแลจิตใจด้วยกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง T (Transformation) การเปลี่ยนผ่านมุมมองและบทบาทภายในตนเอง I (Integration) การผนวกคุณค่าใหม่สู่การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ: กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง, ผู้สูงอายุ, สันติโมเดล

Abstract

This research aimed to 1) Analyze the process of self-worth enhancement of the elderly, 2) Develop activities for self-worth enhancement of the elderly, and 3) Convey the process of self-worth enhancement of the elderly in Wangsala Subdistrict, Kanchanaburi Province. This was a participatory action research using activities as driving forces, group discussions, and in-depth interviews. The research results found that 1) The process of self-worth enhancement of the elderly began with reminiscing about past values, integrating with setting current life goals, and discovering new meanings of life in transitional age. 2) Design three prototype activities: 2.1) "A Hundred Stories, a Hundred Values, Inspiring Elderly People", 2.2) "Step gracefully, a program to prepare for menopause", and 2.3) "Happy heart, a path to mental training in the elderly lifestyle". All activities were designed to emphasize connections with the participants' real lives in terms of body, emotion, relationship, and spirit. They were able to clearly motivate the elderly to review, accept, and change themselves positively. and 3) Lessons learned from the entire process revealed that self-worth enhancement of the elderly did not come from external advice alone, but from "deeply listening to oneself" through activities that invited them to return to the present and accept their vulnerability. and discovering values that do not depend on previous social roles. This can be summarized into a prototype knowledge form called the "SANTI Model", which consists of 5 main components: S (Self-reflection), reflecting on oneself with mindfulness; A (Acceptance), accepting one's own fragility with grace; N (Nurturing), taking care of the mind with activities linked to real life; T (Transformation), changing one's perspective and role within oneself; I (Integration), integrating new values into living in society with dignity.

Keywords: The Process of Enhancing Self-Esteem, The Elderly, SANTI Model

บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก และเป็นประเด็นที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ กำลังให้ความสนใจ ในขณะที่ประชากรโลกกำลังเพิ่มช้าลง จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2567 ทั่วทั้งโลกมีประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มากถึง 1,109 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรโลก 8,000 ล้านคนทั่วทั้งโลกมีแอฟริกาทวีปเดียวที่ยังไม่เป็น “สังคมสูงอายุ” แอฟริกามีสัดส่วนของประชากรสูงอายุต่ำสุดคือ มีเพียงไม่ถึงร้อยละ 6 ของประชากรทั้งทวีปประเทศใน ทุกวันนี้ ประชากรของประเทศสมาชิกอาเซียนกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2567 มี 7 ใน 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนได้เป็น “สังคมสูงอายุ” ที่มีสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 10 แล้ว เหลือเพียง 3 ประเทศ คือ ลาว กัมพูชาและฟิลิปปินส์เท่านั้นที่ยังไม่เป็นสังคมสูงอายุ สถิติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในอาเซียนที่น่าสนใจ ในปี 2567 สิงคโปร์มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุดในอาเซียน (ร้อยละ 23) ประเทศไทยตามมาเป็นอันดับ 2 (ร้อยละ 19) อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุด คือ 275 ล้านคน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 30 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมด ลาว เป็นประเทศที่มีสัดส่วนของประชากร

สูงอายุต่ำสุด คือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพียงร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567) ในปี 2567 ประเทศไทยมีประชากรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย 66 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมดจังหวัดที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ลำปาง แพร่ และลำพูน ซึ่งมีอัตราผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 26 ของประชากรทั้งหมดทั้ง 3 จังหวัดนี้ล้วนอยู่ในภาคเหนือจังหวัดที่มีอัตราผู้สูงอายุต่ำสุด 3 อันดับท้ายสุด คือ นราธิวาส ปัตตานี และยะลา ซึ่งมีอัตราผู้สูงอายุต่ำกว่าร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด ทั้ง 3 จังหวัดนี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่น่าสนใจ ในขณะที่ประชากรไทยโดยรวมมีอัตราเพิ่มติดลบ (ประชากรลดลง) แต่ประชากรสูงอายุกลับกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่เร็วมาก ในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรไทยจะลดลงจาก 66 ล้านคน เหลือเพียง 60 ล้านคน แต่ประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มจาก 13 ล้านคน เป็น 19 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567)

ตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี มีหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านวังศาลา ท่าแค โพธิ์เหลี่ยมหนองเสือ หนองสะแก หัวพงษ์ หนองแจง ป่าดิบ หนองเสือนอก และหมู่บ้านวังทอง มีประชากรทั้งหมด 9,982 คน มีจำนวนผู้สูงอายุ 2,341 คน คิดเป็นร้อยละ 23.45 ของประชากรทั้งหมด (รายงานข้อมูลตำบลวังศาลา, 2567) ซึ่งเป็นจำนวนที่มากพอสมควร จึงแสดงให้เห็นว่า ในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี กำลังจะก้าวสู่สังคมสูงวัยเช่นเดียวกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ย่อมมีผลต่อการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพ ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ช่วยป้องกันและรักษาโรคได้มากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565) แต่การเข้าสู่ช่วงสูงอายุก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ ซึ่งมักเกิดจากการเสื่อมสภาพของร่างกายตามวัย นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจตามมา โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพต้องพึ่งพาคนอื่น การหยุดทำงาน การเสียบทบาททางสังคมและครอบครัวรวมทั้งปัญหาอื่น ๆ จะมีผลต่อสภาพจิตใจมากขึ้น หากผู้สูงอายุไม่สามารถผ่านถึงขั้นพัฒนาการความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจได้จะรู้สึกสิ้นหวัง ท้อแท้ขาดความศรัทธา มองไม่เห็นถึงคุณค่าของตนเองรู้สึกผิดและไร้ค่า จนทำให้เกิดภาวะซึมเศร้าได้ (Erikson, E. H., 1978) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนับว่าเป็นพื้นฐานของสุขภาพจิต เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย ความปลอดภัยได้รับความรักความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนมีประโยชน์และต้องการแสดงความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่

การส่งเสริมการสร้างความรู้ในคุณค่าของตนเองของผู้สูงอายุ เพราะเน้นด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักพัฒนาสุขภาพจิต ที่ได้เสนอกรอบแนวคิดเรื่องความสุข 5 มิติ คือ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง สุขสงบ เพื่อส่งเสริมและสุขภาพที่ดีให้กับผู้สูงอายุ และเพื่อที่จะพัฒนาความสุขเชิง จิตวิทยาในผู้สูงอายุ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2555) ซึ่งการที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีศักยภาพด้วยการดึงศักยภาพ ความรู้ความสามารถที่ผู้สูงอายุมีอยู่ในตัวเองออกมาให้ได้มีการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุจะรู้สึกมีความสุขและมีคุณค่ามองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสามารถที่จะทำคุณประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับสังคมได้

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาวิเคราะห์ ถึงกระบวนการส่งเสริมการสร้างคุณค่าของตนเองของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อจะได้ทราบถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการส่งเสริมการสร้างความรู้ในคุณค่าของตนเอง ตลอดจนนำไปสู่การได้แนวทางการส่งเสริมการสร้างความรู้ในคุณค่าของตนเองสำหรับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเอง รับรู้เข้าใจความรู้สึกของตนเองและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมปฏิบัติการในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ขับเคลื่อนไปด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้วิพากษ์กิจกรรม ได้แก่ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส 2) กลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรม และ 3) กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน เพื่อเป็นการถอดบทเรียนและประเมินการทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหา และการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 กลุ่ม 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ใช้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวทาง Participatory Action Research (PAR) โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ศึกษาบริบท ผ่านการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ เพื่อเข้าใจคุณค่า ความต้องการ และประสบการณ์ชีวิต 2) ออกแบบกิจกรรมต้นแบบ โดยใช้ข้อมูลจากผู้สูงอายุและชุมชนร่วมพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) ทดลองใช้กิจกรรม กับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ พร้อมเก็บข้อมูลจากการสังเกต เวทีสะท้อนผล และบทบันทึกของผู้เข้าร่วม 4) ถอดบทเรียน โดยสัมภาษณ์หลังจบกิจกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบองค์ความรู้ “SANTI Model”

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่าวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก และ 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดมโนทัศน์ (Concept)

ขั้นที่ 2 รวบรวมสาระเนื้อหา (Content) และขั้นที่ 3 วิเคราะห์/สังเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (Classification) ดีความ และประมวลผลข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

1.1 วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

การสำรวจเบื้องต้นโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ผู้ดูแล อสม. และผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้สึก “ถูกกลืน” หรือ “กลายเป็นคนว่างเปล่า” ในขณะที่บางคนยังมีศักยภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และอยากมีบทบาทในชุมชน แต่ไม่มีเวทีหรือช่องทางที่เอื้อให้คุณค่าเหล่านั้นถูกมองเห็นหรือนำออกมาใช้ นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในสังคม เช่น ข้าราชการเกษียณ ครู ผู้นำชุมชน หรือแม่บ้านที่เคยดูแลครอบครัว กลับรู้สึกหมดคุณค่าเมื่อไม่ได้อยู่ใน “บทบาทเดิม” ส่งผลต่อความรู้สึกไร้ความหมาย และการมองตนเองว่า “ไม่มีอะไรเหลือให้ทำ” อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ยังมีร่องรอยของวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอด ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ยังเชื่อมโยงกับวัด การนิยมนั่งธรรมะผ่านวิทยุหรือยูทูบ การสนทนาธรรมแบบไม่เป็นทางการ และการให้คุณค่ากับ “การมีจิตใจดี” มากกว่าความรู้หรือการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า ในตำบลวังศาลาแม้จะมีรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เข้มแข็ง แต่ยังคงขาดกลไกเชิงระบบที่ส่งเสริม “การเห็นคุณค่าในตนเอง” อย่างต่อเนื่องในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการพัฒนาเชิงจิตใจผ่านกระบวนการภาวนา การฟังตนเอง และการสร้างพื้นที่ภายในอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้จึงกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้สูงวัย และเชื่อมโยงความหมายจากภายในออกสู่สังคมด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดเรื่อง “ความภาคภูมิใจในตนเอง” (Self-Esteem) ตามแนวของ สแตนลีย์ คูเปอร์สมิท (Stanley Coopersmith) ซึ่งพัฒนาเมื่อ พ.ศ. 2510 มาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์เสริมและตรวจสอบความลึกซึ้งของกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ 1) Significance (ความสำคัญและการได้รับการยอมรับ) 2) Competence (ความสามารถ) 3) Virtue (คุณธรรม) และ 4) Power (อำนาจในการควบคุมตนเอง) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการข้างต้น สามารถสะท้อนออกผ่านพฤติกรรม คำพูด และทัศนคติของผู้สูงอายุในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกของความภาคภูมิใจในอดีต การตั้งเป้าหมายชีวิตใหม่ในช่วงวัยเกษียณ หรือการยอมรับความเปราะบางของตนเองในปัจจุบัน การตีความข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดจึงถูกวางอยู่บนกรอบแนวคิดนี้ควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรม และกระบวนการ PAR เพื่อให้สามารถเข้าใจมิติของคุณค่าในตนเองอย่างลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น

1.2 รูปแบบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าในตนเองก่อนเริ่มกิจกรรม

จากการเก็บข้อมูลผ่านการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 ราย พบว่า พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าในตนเองก่อนเริ่มกิจกรรม สามารถจำแนกออกได้เป็นอิมหลัก ๆ ตามการวิเคราะห์แบบ Thematic Analysis ได้ 3 รูปแบบพฤติกรรมสำคัญ ดังนี้ 1) พฤติกรรมการถอยห่างจากสังคม และความรู้สึกไร้คุณค่า ผู้สูงอายุหลายรายสะท้อนว่า ภายหลังจากเข้าสู่วัยเกษียณและเมื่อสุขภาพเริ่มถดถอย บทบาททางสังคมและครอบครัวที่เคยมีเริ่มลดลง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่า “ตนเองไม่มีประโยชน์” และค่อย ๆ ลดการมีปฏิสัมพันธ์

กับผู้อื่น พบว่า ผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะเก็บตัวอยู่แต่ภายในบ้าน ไม่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ครอบครัวและชุมชน การถอยห่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงการลดลงของความรู้สึกว่าตนเอง “ยังมีคุณค่า” ในสายตาของผู้อื่นและในมุมมองต่อตนเอง กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและชุมชน เช่น การทำงานหารายได้ การดูแลบุตรหลาน หรือการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ เมื่อถึงวัยชรา บทบาทเหล่านี้ลดลงหรือหมดไป จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่า “ตนเองไม่มีประโยชน์” หรือ “ไม่เป็นที่ต้องการ” อีกต่อไป 2) พฤติกรรมการแสวงหาบทบาทในขอบเขตเล็ก ๆ ผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งมีพฤติกรรมการพยายาม “รักษาบทบาท” ของตนเองเอาไว้ แม้จะอยู่ในขอบเขตเล็ก ๆ เช่น การดูแลสวนครัว หน้าบ้าน การเป็นพี่เลี้ยงหลาน หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มจิตอาสาในวัดที่ช่วยในงานเบา ๆ เท่าที่กำลังไหว ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามที่จะรักษาคุณค่าในตนเองผ่านการมีส่วนร่วมตามขีดความสามารถที่เหลืออยู่ และ 3) พฤติกรรมการยึดโยงตนเองกับหลักธรรมและศาสนกิจ ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยพยายามรักษาคุณค่าในตนเองผ่านการเข้าวัด ทำบุญ สวดมนต์ นั่งสมาธิ และร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ แม้ร่างกายจะมีข้อจำกัด ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการดำรงความหมายชีวิต การรักษาศักดิ์ศรี และการเติมเต็มคุณค่าในตนเองผ่านมิติทางจิตวิญญาณ

1.3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่บั่นทอนคุณค่าในตนเอง

สำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง ที่บั่นทอนคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับการใส่ใจจากครอบครัว คือ การรู้สึกว่าตนเองถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับการเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัวอย่างเพียงพอ ภายใต้โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่บุตรหลานย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานนอกชุมชนหรือในเมืองใหญ่ ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องใช้ชีวิตเพียงลำพัง การขาดปฏิสัมพันธ์ประจำวันกับคนใกล้ชิดอาจไม่ใช่เพียงปัญหาเรื่องความเหงา แต่ลึกลงไปแล้ว คือ การรับรู้ที่ตนเองไม่มีบทบาทหรือความหมายใด ๆ ต่อชีวิตของลูกหลานอีกต่อไป 2) ปัญหาสุขภาพที่จำกัดการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วม เช่น โรคเรื้อรัง ความเสื่อมของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก หรือการสูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ ทั้งในชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางสังคม ความรู้สึกพึ่งพิงผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนความจำกัดในการตัดสินใจหรือเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง ล้วนส่งผลทางลบต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของชีวิต และความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทหรือทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเองมาโดยตลอด เมื่อร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลง มักเกิดความรู้สึกอับอาย วิตกกังวล หรือแม้กระทั่งรู้สึกเป็นภาระต่อผู้อื่น 3) การขาดพื้นที่ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การมีพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ที่รองรับความต้องการและศักยภาพของผู้สูงอายุยังคงเป็นประเด็นที่ถูกมองข้าม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีทรัพยากรจำกัด และขาดนโยบายหรือกลไกชุมชนที่จัดกิจกรรมรองรับเฉพาะกลุ่มสูงวัยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนมากน้อยต้องใช้ชีวิตอยู่กับความรู้สึกว่างเปล่า โดดเดี่ยว และไม่มีที่ทางทางสังคมอย่างแท้จริง ผู้สูงอายุหลายรายสะท้อนว่า แม้จะมีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ แต่กลับไม่มีช่องทางหรือเวทีให้พวกเขาได้แสดงออก หรือแม้แต่พื้นที่พบปะกับกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันก็มีความจำกัด ทำให้กิจวัตรประจำวันของพวกเขาดำเนินไปอย่างซ้ำซาก และขาดแรงจูงใจในการใช้ชีวิต และ 4) ค่านิยมที่ยกย่องความสำเร็จเชิงวัตถุในสังคม ผู้สูงอายุจำนวนมากรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองลดลงเมื่อไม่มีรายได้ ไม่มีบทบาททางเศรษฐกิจ หรือไม่สามารถตามทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้สึกที่ตนเอง “ล้าหลัง” หรือ “ไม่ทันยุค” ถูกซ้ำเติมด้วยการรับรู้ที่ความคิด ความรู้ หรือประสบการณ์ของตนไม่เป็นที่สนใจหรือเห็นคุณค่าในสายตาคนรุ่นใหม่ ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามกับความหมายของชีวิตตนเองในช่วงวัยปลาย

2. ผลการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี

จากการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยได้สรุปผลการพัฒนาแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในหลายด้าน โดยสามารถจัดจำแนกผลที่ได้ตามหัวข้อสำคัญ ดังนี้ 1) การออกแบบกิจกรรมโดยใช้เสียงของผู้สูงอายุเป็นฐาน เริ่มต้นด้วยการเปิดเวทีรับฟังเสียงของผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้พวกเขามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมอย่างแท้จริง แนวทางนี้ส่งผลให้กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับชีวิตจริง ความต้องการ และความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ในฐานะผู้ร่วมสร้างกิจกรรม 2) การจัดกิจกรรมต้นแบบที่เชื่อมโยงกาย - ใจ - สังคม - จิตวิญญาณ กิจกรรมที่จัดขึ้นมีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ 2.1) กิจกรรม “ร้อยเรื่องราว ร้อยคุณค่า” เป็นกิจกรรมถ่ายทอดชีวิตและประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทบทวนตนเองและค้นพบคุณค่าจากอดีต 2.2) กิจกรรม “ก้าวอย่างสง่างาม” เป็นโปรแกรมฝึกใจเพื่อเตรียมตัวรับวัยชราอย่างมั่นคง เน้นการตั้งเป้าหมายใหม่และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง 2.3) กิจกรรม “ใจเป็นสุข” เป็นกิจกรรมฝึกสติ สมาธิ และการฟังธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบเย็นและการดูแลใจในช่วงปลายของชีวิต ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้ได้รับการออกแบบให้มีโครงสร้างที่เอื้อต่อการปฏิบัติจริง เน้นความเรียบง่าย แต่ลุ่มลึก ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้จากกันและกัน ทั้งในเชิงประสบการณ์และจิตวิญญาณ 3) ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมและทัศนคติอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ในกิจกรรม “ร้อยเรื่องราว ร้อยคุณค่า” ผู้สูงอายุที่เคยไม่กล้าเล่าเรื่องตนเอง กลับสามารถพูดถึงประสบการณ์ชีวิตในที่สาธารณะอย่างเปิดเผย และน้ำเสียงเต็มไปด้วยความภาคภูมิใจในกิจกรรม “ก้าวอย่างสง่างาม” หลายคนสามารถตั้งเป้าหมายใหม่ในชีวิต เช่น ตั้งใจไปปฏิบัติธรรมทุกวันพระ หรือกลับไปเยี่ยมญาติที่ไม่ได้เจอกันนาน ซึ่งสะท้อนถึงการฟื้นคืนความกระตือรือร้นในการใช้ชีวิต และในกิจกรรม “ใจเป็นสุข” ผู้สูงอายุบางรายที่เคยมีภาวะซึมเศร้าเบื้องต้น มีความรู้สึกผ่อนคลายและนอนหลับได้ดีขึ้นจากการฝึกสมาธิและการฟังธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงภาวะทางจิตใจของผู้สูงวัยได้อย่างเป็นรูปธรรมและจับต้องได้ และ 4) การสร้างพลังร่วมและความต่อเนื่องในชุมชน ผลจากการพัฒนากิจกรรมได้ขยายออกไปสู่ครอบครัวและชุมชนโดยรอบอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกิจกรรม “ร้อยเรื่องราว ร้อยคุณค่า” ที่เปิดให้หลาน ๆ และสมาชิกครอบครัวมานั่งฟัง ทำให้เกิดบทสนทนาใหม่ ๆ ระหว่างวัย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเกิดการรวมตัวของกลุ่ม “ผู้สูงวัยรุ่นใหม่” ที่จัดประชุมกันทุกเดือนเพื่อแบ่งปันประสบการณ์และจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การไปเยี่ยมเพื่อนที่ป่วย การจัดมุขสมาธิในศาลาวัด และการเชิญพระมาสอนธรรมะในชุมชนโดยไม่ต้องรอเทศกาล ทำให้เห็นว่ากิจกรรมต้นแบบเหล่านี้เป็นการวางรากฐานให้เกิด “วัฒนธรรมชุมชนที่เห็นคุณค่าผู้สูงวัย” อย่างยั่งยืน

3. ผลการถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลาจังหวัดกาญจนบุรี

กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองเดิม มีลักษณะโครงการเฉพาะกิจที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว และพัฒนาไปสู่ “วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างให้คุณค่า” โดยใช้กิจกรรมต้นแบบที่ได้พัฒนาไว้มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้ได้รับการยอมรับให้เป็น “ผู้ส่งต่อ” ประสบการณ์ชีวิต ความคิด และคุณธรรมแก่คนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดกระบวนการจึงเกิดขึ้นทั้งในรูปแบบกิจกรรมทางการ เช่น เวทีแบ่งปันเรื่องราว การเสวนา และนิทรรศการ รวมถึงกิจกรรมไม่เป็นทางการ เช่น การเยี่ยมบ้าน พูดคุยรายวัน และการปฏิบัติธรรมร่วมกันในชุมชน ผู้สูงอายุเริ่มรับบทบาทใหม่ในฐานะ “ผู้นำกระบวนการ” พวกเขาเกิดความภูมิใจในตนเอง กล้าที่จะถ่ายทอดเรื่องราว และพร้อมที่จะเป็นพลังกลาง

ของชุมชน ขณะเดียวกัน ชุมชนโดยรอบ เช่น วัด โรงเรียน ผู้นำท้องถิ่น และสมาชิกครอบครัว ก็เริ่มให้ความร่วมมือและยอมรับในบทบาทของผู้สูงอายุมากขึ้น ผลของการถ่ายทอดกระบวนการจึงไม่ได้สะท้อนเพียงในตัวผู้เข้าร่วม แต่ได้กระจายตัวออกไปยังเครือข่ายและโครงสร้างทางสังคมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง จากการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง พบว่า ผลของการถ่ายทอดกระบวนการมีความหลากหลาย ทั้งในเชิงพฤติกรรม ความคิด และโครงสร้างชุมชน โดยสามารถจำแนกผลที่ปรากฏ ดังนี้ 1) ผู้สูงอายุสามารถเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับเป็นผู้นำกิจกรรมได้จริง โดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนที่ผู้สูงอายุเป็นผู้เล่าเรื่อง ถ่ายทอดประสบการณ์ หรือเป็นผู้นำการนั่งสมาธิในกลุ่มย่อย เช่น การเปิดบ้านตนเองต้อนรับเยาวชนในหมู่บ้านมาฟังเรื่องเล่าชีวิต 2) เกิดเครือข่ายผู้สูงอายุอาสาสมัครในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุรวมตัวกันตั้งกลุ่ม เพื่อไปเยี่ยมผู้ป่วย แจกหนังสือธรรมะ และจัดกิจกรรมวันพระโดยไม่ต้องมีผู้วิจัยเป็นผู้กำกับ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการต่อยอดโดยชุมชนเอง 3) เกิดการยอมรับของคนรุ่นใหม่ต่อคุณค่าผู้สูงอายุ มีการจัดนิทรรศการ เพื่อให้เด็กนักเรียนเขียนความประทับใจในรูปแบบจดหมายถึงผู้สูงอายุ ทำให้เกิดสะพานเชื่อมโยงทางอารมณ์ระหว่างวัย 4) ผู้นำชุมชนเริ่มบูรณาการแนวคิดในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นำแนวคิด “การให้คุณค่าผู้สูงอายุ” ไปบรรจุไว้ในการจัดงานประจำปีของหมู่บ้าน เช่น ให้ผู้สูงอายุกล่าวเปิดงาน หรือให้พรแก่เยาวชนก่อนแข่งขันกีฬา 5) เกิดการฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพในครอบครัว บางครอบครัวเริ่มให้เวลากับผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น ลูกหลานพาไปวัดในวันพระ หรือฟังเรื่องเล่าชีวิตหลังอาหารค่ำ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า “ยังเป็นที่ต้องการ” ของครอบครัว และ 6) วัดและโรงเรียนกลายเป็นพื้นที่กลางของการถ่ายทอด มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องในวัด เช่น การนั่งสมาธิยามเช้า และในโรงเรียน เช่น การเขียนเรียงความจากบทเรียนชีวิตผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นถึงการฝังรากของกระบวนการไว้ในโครงสร้างทางสังคม

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) สามารถสรุปผลการศึกษาระบบการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ข้อเสนอจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า 1) การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการช่วยเหลือผู้อื่นและการสร้างบรรยากาศที่ดี จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงความสำคัญและมีคุณค่า 2) การบูรณาการอิทธิบาท 4 การพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการปัญหาชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะจิตใจของผู้สูงอายุ และ 3) การใช้ภาวนา 4 ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจและมีความสุขในชีวิตประจำวัน โดยการสร้างโอกาสให้พวกเขาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแบ่งปันประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงเทียน ภาพเพริศพริ้ง และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การกิน การอยู่ เพื่อนำไปสู่สุขภาวะที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุบ้านกลาง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในมิติด้านการอยู่คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับ “กิจกรรมทดลองสู่การเปลี่ยนแปลง” ด้านอารมณ์และจิตใจเรียนรู้กิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างความสดชื่น มีชีวิตชีวาให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ พร้อมทั้งเป็นการเชื่อมประสานคน 3 วัย ให้มีโอกาสมาเล่นด้วยกัน หัวเราะด้วยกันอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้จะพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ กิจกรรมนี้ยังเป็นกิจกรรมที่เสริมด้านสุขภาพร่างกาย เช่น ได้ขยับร่างกายตามจังหวะเพลงโดยไม่กำหนดท่าทางวิ่งเบา ทดสอบสายตา ทดสอบการฟัง เป็นต้น ผ่านกิจกรรมย่อย ๆ คือ แข่งกันหัวเราะ เอาด้ายใส่เข็ม ลูกโป่งน้ำ รำวง

หยุดตามเสียงเพลง (เพลงหยุดก็หยุดรำ นิ่งอยู่กับที่ ห้ามขยับ) ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะมีการเล่นเป็นระดับ คือ เด็ก ผู้หญิง และผู้ชาย บางกิจกรรมสามารถเล่นร่วมกันได้ มีการจับฉลากรับโชค และให้ของขวัญกับผู้สูงอายุและทีมวิจัย (แสงเทียน ภาพเพริศพริ้ง และคณะ, 2561)

2. การพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยของการจัดกิจกรรมนี้ พบว่า การนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญที่เริ่มจากการเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งสุขภาพร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม เป็นกิจกรรมประยุกต์การฝึกสมาธิและการส่งเสริมคุณค่าในตนเอง โดยการใช้กลยุทธ์ที่การสร้างพฤติกรรมเคยชิน และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร โปธินาม ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาผู้สูงอายุไทย: บริบทของจังหวัดมหาสาร” ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีผู้สูงอายุรับรู้คุณภาพชีวิตความพึงพอใจในชีวิตและสุขภาพทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดีมากปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต คือ การมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชนและครอบครัวสัมพันธ์ภาพในครอบครัวการเห็นคุณค่าในตัวเองรวมถึงรายได้ เมื่อพิจารณาด้าน ความสุข พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับของความสุขในระดับสูงเช่นกัน ปัจจัยที่มีผลต่อความสุข คือ การเห็นคุณค่าในตัวเองระดับการศึกษาการเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ และมีการเข้าร่วมชมรมในชุมชนของตนเอง และจำนวนสมาชิกในครอบครัวในด้านของการรับรู้สวัสดิการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ ในด้านการได้รับเบี้ยยังชีพ และสิทธิการรักษาพยาบาลในระดับดีผู้สูงอายุในเขตชนบทและส่วนใหญ่ ต้องการความช่วยเหลือด้านการเงินและสุขภาพ (สมพร โปธินาม, 2549)

3. การถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า 1) การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะหลักเมตตาและกรุณาช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงการสนับสนุนและความรักจากผู้อื่น 2) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าและสำเร็จ และ 3) การนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิธีการฝึกสติในการรับรู้สภาพร่างกาย การเคลื่อนไหว และการฝึกสมาธิเพื่อให้ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยา วงศ์ชัยวัฒน์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้พัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ ได้แก่ ภาวนา 4 ประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา เป็นหลักธรรมที่ใช้พัฒนาคนในสังคมให้มีสุขภาพร่างกาย ดำรงตนอยู่อย่างมี ความสุข ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ คือ การดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ พัฒนาด้านร่างกาย บริโภคปัจจัย 4 ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพอย่างแท้จริง หมั่นออกกำลังกาย พัฒนาด้านสังคม ประพฤติตนอยู่ในศีลไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำประโยชน์แก่สังคม พัฒนาด้านจิตใจ ปฏิบัติธรรมพัฒนาจิตให้เข้มแข็ง มีคุณธรรม มีความสุข พัฒนาด้านปัญญา ฟังธรรมและสนทนาธรรม รู้เท่าทันโลก ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักแก้ปัญหา (กันยา วงศ์ชัยวัฒน์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ 2) เพื่อพัฒนากิจกรรม

เสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

SANTI MODEL

ภาพที่ 1 SANTI MODEL

การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี อย่างรอบด้าน โดยสรุปได้ว่า 1) การฟื้นคืนคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุเริ่มต้นจากการฟังอย่างลึก (Deep Listening) กิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้ เล่าเรื่องของตนเอง โดยไม่มีการตัดสิน เช่น การเขียน Life Map และเวที “ฉันเห็นคุณค่าในตนเองเมื่อ...” ได้ช่วยปลดล็อกความรู้สึกที่เคยเก็บเงียบไว้ และสร้างการยอมรับตนเอง ส่งผลให้ผู้สูงวัยหลายคนกลับมาเห็นว่าตนยังมีคุณค่าในฐานะ “มนุษย์ที่ผ่านประสบการณ์มาอย่างมีความหมาย” การเปิดพื้นที่ฟังใจโดยไม่ขัด เป็นจุดเริ่มของการมองเห็นคุณค่าตนเองอย่างแท้จริง 2) การใช้กิจกรรมจำลองสถานการณ์ ช่วยเปลี่ยนมุมมองต่อบทบาทชีวิตใหม่ เวทีจำลองสถานการณ์ เช่น “อยู่คนเดียวหลังลูกแต่งงาน” หรือ “ป่วยแต่ยังอยากมีบทบาท” ทำให้ผู้สูงวัยได้ ลองมีชีวิตในสถานการณ์ที่กำลังจะมาถึงจริง และได้สร้างคำตอบใหม่ให้กับตนเองผ่านการแสดงบทบาท กระบวนการนี้นำไปสู่ การออกแบบตัวตนใหม่ อย่างไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการคืนศักดิ์ศรีของชีวิตสูงวัย การจำลองชีวิตไม่ใช่การแสดง แต่คือ กระบวนการออกแบบ “บทบาทที่เป็นไปได้” ด้วยใจ 3) การฝึกจิตผ่านกิจกรรมเรียบง่ายในชีวิตประจำวัน คือ การภาวนาแบบมีชีวิต กิจกรรมฝึกสติ เช่น ล้างถ้วยน้ำ รดน้ำต้นไม้ เดินช้า หรือพับผ้า เมื่อทำด้วยสติและความตั้งใจ ทำให้ผู้สูงวัยได้สัมผัสกับความสงบที่ไม่ต้องพยายาม หลายคนกล่าวว่า “ไม่เคยรู้เลยว่าทำของเดิมด้วยใจใหม่แล้วรู้สึกได้ขนาดนี้” นี่จึงเป็นรูปแบบ “ภาวนาในชีวิตจริง” ที่สามารถนำไปสู่ความสุขอย่างยั่งยืน งานบ้านกลายเป็นงานภาวนา เมื่อผู้กระทำมีสติอยู่กับปัจจุบันและใจตนเอง 4) การสะท้อนใจผ่านการเขียน ทำให้ผู้สูงวัยกลายเป็น “นักเขียนวาตนเอง” ช่วงเวลาของการเขียนบันทึก เช่น “วันนี้ใจเราเป็นอย่างไร” เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงวัย ได้พูดในสิ่งที่อาจไม่เคยพูดแม้กับคนใกล้ตัว การได้อ่านสิ่งที่ตัวเองเขียนอีกครั้ง

คือ การเยียวยาใจอย่างชัดเจนและทรงพลัง หลายคนเขียนจบด้วยความรู้สึกที่ว่า “ฉันเริ่มเห็นใจตัวเองแล้ว” การเขียนคือ เครื่องมือปลุกสำนึกคุณค่าในตนเองอย่างค่อยเป็นค่อยไป และลึกโดยธรรมชาติ และ 5) ความเจ็บ ไม่ได้ทำให้โดดเดี่ยว แต่เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงกลับมาหาตนเองความเจ็บในกระบวนการฝึกสมาธิและการเจริญสติ ไม่ใช่ความว่างเปล่า แต่คือ “พื้นที่ให้ใจได้ฟังเสียงของตนเอง” จากเดิมที่ผู้สูงอายุหลายคนกลัวความเจ็บ กลับกลายเป็นว่า พวกเขาเริ่ม “รักความเจ็บ” เพราะมันให้คำตอบโดยไม่ต้องถาม เมื่อใจได้พักในความเจ็บ มันจะเริ่มพูดสิ่งสำคัญที่สุดที่เราได้ยิน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี” มีเป้าหมายเพื่อศึกษา พัฒนา และถ่ายทอดกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายจริงในพื้นที่ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นพลวัตและมีรากฐานจากประสบการณ์ชีวิต การทบทวนอดีตอย่างมีสติ การตั้งเป้าหมายชีวิตในปัจจุบัน และการค้นพบความหมายใหม่ในช่วงวัยเปลี่ยนผ่านกิจกรรมต้นแบบที่พัฒนาขึ้น จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) ร้อยเรื่องราว ร้อยคุณค่า ผู้สูงวัยสร้างแรงบันดาลใจ 2) ก้าวอย่างสง่างาม โปรแกรมเตรียมใจผู้สูงวัยของ 3) ใจเป็นสุข เส้นทางฝึกจิตในวิถีผู้สูงวัย กิจกรรมเหล่านี้ออกแบบโดยเน้นบริบทจริงของชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งในมิติร่างกาย อารมณ์ ความสัมพันธ์ และจิตวิญญาณ และมีประสิทธิภาพในการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการยอมรับความเปราะบางและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างลึกซึ้ง กระบวนการทั้งหมดถูกสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ต้นแบบ “SANTI Model” ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ S-Self-reflection (การใคร่ครวญตนเองด้วยสติ) A-Acceptance (การยอมรับความเปราะบางของตนเองอย่างสง่างาม) N-Nurturing (การดูแลจิตใจด้วยกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง) T-Transformation (การเปลี่ยนผ่านมุมมองและบทบาทภายในตนเอง) I-Integration (การผนวกคุณค่าใหม่สู่การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี) ข้อเสนอแนะ ในระดับชุมชน ควรสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทบทวนชีวิต แบ่งปันประสบการณ์ และสร้างแรงบันดาลใจแก่ตนเองและผู้อื่น โดยใช้พื้นที่วัด โรงเรียน หรือศูนย์ผู้สูงอายุเป็นฐานในการดำเนินงาน ในระดับนโยบาย หน่วยงานที่ดูแลผู้สูงอายุควรบูรณาการแนวคิดเรื่อง “การเสริมคุณค่าในตน” เข้าไว้ในหลักสูตรอบรมผู้สูงวัย หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในมิติด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งยังขาดการส่งเสริมในเชิงระบบ ในระดับงานวิจัย ควรมีการขยายผลการศึกษาระบบการ “SANTI Model” ไปยังกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเปรียบเทียบ ปรับประยุกต์ และสร้างแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน ในระดับปัจเจก ผู้สูงอายุสามารถนำกิจกรรมที่ออกแบบไว้ไปปรับใช้ด้วยตนเองหรือในกลุ่มเพื่อน เพื่อเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ยึดติดกับบทบาทในอดีต แต่เปิดรับคุณค่าใหม่ที่มีความหมายต่อชีวิต

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).

- กันยา วงศ์ชัยวัฒน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 15(1), 25-36.
- สมพร โปธินาม. (2549). ศึกษาผู้สูงอายุไทย: บริบทของจังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในมิติความต่างเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2555). คู่มือความสุข 5 มิติ สำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปียอนด์ พับลิชชิง จำกัด.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- แสงเทียน ภาพเพริศพริ้ง และคณะ. (2561). การกิน การอยู่ เพื่อนำไปสู่สุขภาวะที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุนบ้านกลางตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย.
- Erikson, E. H. (1978). Identity and the Life Cycle. London: W.W. Norton.

การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหา การกลั่นแกล้งรังแก*

STRENGTHENING SAFE SPACES IN SECONDARY SCHOOLS TO REDUCE BULLYING PROBLEMS

ปริฉัตร หมอนทอง*, ปกรณ์ ประจันบาน, อนุชา กอนพวง, ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ

Parichat Monthong*, Pakorn Parchanban, Anucha Kornpuang, Thaweesak Sawangmek

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: parichatmo65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียนมัธยมศึกษา ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ สุขภาพจิต และพัฒนาการทางสังคมของนักเรียน โดยมีรูปแบบที่หลากหลาย ตั้งแต่การกลั่นแกล้งด้วยคำพูด การกีดกันทางสังคม การใช้ความรุนแรงทางกายภาพ จนถึงการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบต่อนักเรียนที่ตกเป็นเหยื่อเท่านั้น แต่ยังสร้างบรรยากาศที่ไม่ปลอดภัยในโรงเรียนโดยรวม จากข้อมูลทางสถิติและการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ตกเป็นเหยื่อการกลั่นแกล้งมักประสบกับภาวะเครียด ซึมเศร้า และสูญเสียความมั่นใจในตนเอง บางรายอาจถึงขั้นหยุดเรียนหรือพัฒนาพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตและร่างกาย การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดปัญหาการกลั่นแกล้ง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความไว้วางใจ และการยอมรับซึ่งกันและกันในกลุ่มนักเรียน บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้ง โดยอาศัยการบูรณาการแนวทางการวิชาการ เช่น การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนเชิงบวก การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง รวมถึงการใช้กิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต (Life Skills) และทักษะทางอารมณ์และสังคม (SEL) ทั้งนี้ เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนรู้สึกปลอดภัยในการแสดงออกและเติบโตทั้งด้านการเรียนรู้และจิตใจอย่างเต็มศักยภาพ การวางแนวทางที่เป็นระบบในการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียนไม่เพียงช่วยลดปัญหาดังกล่าว แต่ยังส่งเสริมวัฒนธรรมของการยอมรับความหลากหลาย ความเป็นธรรม และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมในระยะยาว

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัย, พื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา, ลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

Abstract

Bullying in secondary schools is a significant issue that affects the learning environment, students' mental health, and social development. It takes various forms, including verbal bullying, social exclusion, physical violence, and cyberbullying. The impact is not limited to the students who are victims, but also contributes to creating an unsafe atmosphere throughout the entire school. Research and statistical data show that victims of bullying often experience stress, depression, and loss of self-confidence. Some may even drop out of school or develop behaviors harmful to their mental and physical health. Creating a safe school environment is therefore a crucial strategy to reduce bullying. The goal is to foster a setting that supports learning, trust, and mutual acceptance among students. This paper aims to present approaches for building such safe spaces in secondary schools by integrating academic strategies, such as cultivating a positive school culture, promoting collaboration among teachers, students, and parents, and implementing activities that develop life skills and social-emotional learning (SEL). Ultimately, schools should be places where students feel secure to express themselves and grow to their fullest potential academically and emotionally. A systematic approach to addressing bullying not only reduces its occurrence but also promotes a culture of diversity acceptance, fairness, and respect for rights foundations essential for long-term social development.

Keywords: Strengthening Safe Spaces, Safe Spaces in Secondary Schools, Reduce Bullying Problems

บทนำ

ปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก (Bullying) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม สุขภาวะจิต และพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อการกลั่นแกล้งปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น การใช้วาจารุนแรง การกีดกันทางสังคม การใช้ความรุนแรงทางกายภาพ และการบูลลี่ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความทุกข์ให้กับผู้ถูกรังแก แต่ยังส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการเรียนรู้ของโรงเรียน ในภาพรวม (Olweus, D., 1993); (Rigby, K., 2003) จากรายงานของ UNESCO พบว่า ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งในโรงเรียนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกจากระบบการศึกษา และความล้มเหลวในการเรียนรู้ของนักเรียน ปัญหานี้จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาที่เป็นช่วงวัยเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งนักเรียนมีความเปราะบางทั้งทางร่างกายและจิตใจ การกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สุขภาวะทางจิตใจ และพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนอย่างรุนแรงในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งในรูปแบบทางกาย วาจา สังคม และบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ปัจจุบันสถานศึกษาได้กลายเป็นแหล่งที่พบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งมากถึง 82.8% ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดภาวะเครียด ซึมเศร้า ไม่อยากไปโรงเรียน และบางรายอาจถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตาย (UNESCO, 2020) ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา

เป็นนโยบายเร่งด่วน โดยเน้นการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ทั้งทางกายภาพและจิตใจให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีความมั่นใจในการเรียนรู้ในบริบทที่ปลอดภัยสอดคล้องกับหลักการจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติที่เน้นการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กอย่างเท่าเทียม (สำนักข่าวอิศรา, 2564)

เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของนักเรียน รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยเฉพาะนโยบาย “โรงเรียนปลอดภัย” ซึ่งอยู่ภายใต้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังมี พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่า “สถานศึกษาต้องจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง” รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ ที่ระบุให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรง การละเมิด และการเลือกปฏิบัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) การเสริมสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space) จึงเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่สำคัญในการลดปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่นักเรียนรู้สึกปลอดภัยในการแสดงออก และได้รับการยอมรับจากเพื่อน ครู และบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้แนวทางในการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยควรครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ด้านจิตใจ และด้านสังคม ผ่านการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, A., 1977) และแนวคิดพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety) (คำศัพท์จิตวิทยา, 2563) จากการศึกษาของ (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ, 2564) พบว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในพื้นที่ที่ปลอดภัยช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากกว่า 80% โดยเฉพาะเมื่อมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกไว้วางใจและได้รับการยอมรับ ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้งในโรงเรียนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะ “พัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ” (Whole School Approach) ซึ่งได้รับการยืนยันจากงานวิจัยของ (วิมลวรรณ ปัญญาว่อง, 2562); (เขมิกา เขมะกนก สุตานาวา, และคณะ, 2564) ว่าสามารถช่วยลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนควรเป็นพื้นที่ที่นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็น ความรู้สึก และตัวตนได้อย่างเสรีโดยปราศจากความกลัวหรือการตัดสินจากผู้อื่น สภาพแวดล้อมเช่นนี้ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมบวก พัฒนาทักษะทางสังคม และทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ ชี้ว่า การสร้างพื้นที่ปลอดภัยช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมากกว่าร้อยละ 80 (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ, 2564) ในทางตรงกันข้าม สภาพปัญหาในโรงเรียนที่ขาดความปลอดภัยทางกายภาพ และจิตใจ จะนำไปสู่ภาวะเครียดของนักเรียน พฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาการเรียนรู้ต่ำ และการหลุดออกจากระบบการศึกษา จากข้อมูลของ UNESCO ระบุว่ากว่า 82.8% ของนักเรียนทั่วโลกเคยประสบปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษา (UNESCO, 2020) ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ได้กระทบเฉพาะผู้ถูกรุ้ทำเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่ปลอดภัยในโรงเรียนโดยรวม แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในการแก้ไขปัญหานี้คือ การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) โดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อสร้างวัฒนธรรมของความปลอดภัยในสถานศึกษา แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura, A. ที่เน้นบทบาทของแบบอย่างและสิ่งแวดล้อมในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ (Bandura, A., 1977)

รวมถึงแนวคิด “Psychological Safety” ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกไว้วางใจที่จะพูด แสดงความคิดเห็น หรือกระทำ โดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตำหนิ (Edmondson, A., 1999)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวทางการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา เป็นการมอบพื้นที่ให้ทุกคนไม่ต้องอยู่ภายใต้อคติ การเลือกปฏิบัติ และการถูกวิพากษ์วิจารณ์ เป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแนวคิดต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องกลัวถูกตัดสิน และการแก้ปัญหา การกลั่นแกล้งรังแกในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างทั้งระบบโดยอาศัยความร่วมมือ ซึ่งการดำเนินการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบจะทำให้การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีที่สุด เนื่องจากการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้สึกปลอดภัย มองเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ และอาจจะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการกลั่นแกล้งรังแกน้อยลง เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งรังแกและผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งรังแกผู้น้อยลง จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบในการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบในการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก โดยเน้นการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งแนวทางต่าง ๆ จะสามารถลดสถานการณ์การกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนให้ลดน้อยลงได้

ความหมายของพื้นที่ปลอดภัย

พื้นที่ปลอดภัยเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในด้านการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน โดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทางกายภาพและจิตใจ อธิบายว่า “พื้นที่ปลอดภัย” คือ พื้นที่ที่บุคคลสามารถเป็นตัวของตัวเองได้เต็มที่ แสดงออกทางความรู้สึก ความคิดเห็น และแนวคิดได้โดยไม่ต้องกลัวการตัดสินว่าผิดหรือถูก ดีหรือไม่ดี ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งความสบายใจ ในทัศนะของ สมพงษ์ จิตระดับ และพจนานุกรมฯ ได้กล่าวว่า หลายประเทศให้นิยาม “พื้นที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน” ว่าเป็นพื้นที่ที่รวมเยาวชนทุกคนอย่างเท่าเทียม เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการที่หลากหลาย มีลักษณะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสามารถแสดงตนได้อย่างเสรี โดยจำแนกเป็นพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ปลอดภัยทางความคิด (สมพงษ์ จิตระดับ และพจนานุกรมฯ, 2561) เช่นเดียวกับ วิจารย์ พานิช และวิมลศรี ศุขิลวรรณ ที่กล่าวว่า พื้นที่ปลอดภัยควรครอบคลุมความปลอดภัยทั้งทางกายภาพ เช่น ห้องเรียนที่สะอาด ปลอดภัยและเป็นระเบียบ และความปลอดภัยทางอารมณ์ ที่เอื้อให้เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างมั่นใจและได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (วิจารย์ พานิช และวิมลศรี ศุขิลวรรณ, 2563) และ Dark Spirit ได้ให้นิยามว่า พื้นที่ปลอดภัย หรือ safe zone คือ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยไม่ถูกตัดสิน เป็นพื้นที่ที่ท้าทายและสามารถถกเถียงได้ แต่ยังคงความเคารพในพื้นที่ของผู้อื่น ไม่ใช่ความรุนแรงหรือทำลายซึ่งกันและกัน (Dark Spirit, 2563) เช่นเดียวกับ ศิริกมล ตาน้อย และพรภวิษร์ เฟ็งเอียด กล่าวว่า พื้นที่ปลอดภัย หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางใจที่เกื้อหนุนสุขภาวะของผู้เรียน (ศิริกมล ตาน้อย และพรภวิษร์ เฟ็งเอียด, 2565) ส่วนมูลนิธิเพื่อรัก ได้ขยายความว่า พื้นที่

ปลอดภัย คือ พื้นที่ที่ปลอดภัยจากสายตาวិพากษ์วิจารณ์ เป็นพื้นที่ที่ให้เราได้ฟังและยอมรับตนเองโดยไม่ต้องกลัวการตัดสิน (มุลนิธิเพื่อรัก, 2566) นอกจากนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษายังระบุว่า พื้นที่ปลอดภัย คือ พื้นที่ที่ทำให้เด็กเข้าถึงความช่วยเหลือได้อย่างแท้จริง เป็นพื้นที่ที่เด็กไว้วางใจได้ เพราะผู้ใหญ่ไม่ตัดสิน และพร้อมจะรับฟัง (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) จากแนวคิดต่าง ๆ ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า “พื้นที่ปลอดภัย” คือ สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจ เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลสามารถแสดงออกความรู้สึกรู้สึก ความคิด และเป็นตัวของตัวเองได้อย่างเสรี ปราศจากอคติ การเลือกปฏิบัติ หรือการตัดสิน พร้อมยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างแท้จริง

ความหมายของการกลั่นแกล้งรังแก

การกลั่นแกล้งรังแก หรือที่นิยมใช้คำว่า “บูลลี่” (Bullying) เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกรังแก มักเกิดขึ้นในบริบทที่ผู้กระทำมีอำนาจหรือความเหนือกว่าในบางด้าน เช่น กำลังทางกาย ฐานะทางสังคม หรืออิทธิพลในกลุ่ม และใช้ความเหนือกว่านั้นในการข่มเหงหรือทำร้ายผู้ที่อ่อนแอกว่า

ทวิศักดิ์ สิริรัตนเรขา ได้อธิบายว่า การบูลลี่ คือ การข่มเหงรังแกผู้อื่นให้เสียหาย อับอาย หรือเกิดความทุกข์ผ่านการกระทำ คำพูด การกีดกันทางสังคม หรือแม้แต่ผ่านโลกออนไลน์ โดยเจตนาทำให้เหยื่อรู้สึกอึดอัด โกรธ กลัว หรือเสียใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มักเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ไม่ใช่เพียงการหยอกล้อทั่วไป เพราะผู้ถูกรังแกไม่ได้รู้สึกสนุกหรือยินยอมที่จะมีส่วนร่วม (ทวิศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2565) เช่นเดียวกับ กรมสุขภาพจิต ให้คำนิยามว่า การกลั่นแกล้ง คือ พฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม โดยเกิดจากความตั้งใจในการทำให้ผู้อื่นรู้สึกเจ็บปวด เพื่อให้ผู้กระทำรู้สึกว่ามีอำนาจเหนือกว่า และมักเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่ง (กรมสุขภาพจิต, 2551) ในมุมมองของ ธนัชชา วงษ์ทองคำ ได้ชี้ว่า การกลั่นแกล้งรังแก คือ พฤติกรรมที่มีลักษณะก้าวร้าวและรุนแรง โดยมีเป้าหมายเพื่อทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออย่างลึกซึ้ง (ธนัชชา วงษ์ทองคำ, 2564) จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า การกลั่นแกล้งรังแก (Bullying) คือ พฤติกรรมเชิงลบที่แสดงออกทางร่างกาย วาจา สังคม หรือผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ผู้กระทำมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกรังแก โดยมุ่งหวังให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกายหรือจิตใจ ความรู้สึกด้อยคุณค่า และมักเกิดขึ้นซ้ำ ๆ เป็นวงจรที่ยากจะหลุดพ้น หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

ความสำคัญของการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

การกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียนถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของนักเรียนทั้งในด้านสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ โดยพฤติกรรมดังกล่าวไม่ได้สร้างความทุกข์ให้กับเฉพาะผู้ถูกรังแกเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อผู้กระทำ เพื่อนร่วมชั้น และบรรยากาศการเรียนรู้โดยรวมของโรงเรียนอีกด้วย ดังนั้น “การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียน” หรือ Safe Space จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดและป้องกันปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์เชิงบวกในชุมชนโรงเรียน

ประการแรก การสร้างพื้นที่ปลอดภัยช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่มั่นคงและน่าไว้วางใจ ทำให้นักเรียนรู้สึกได้รับการยอมรับ กล้าแสดงออก และมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุกมิติ

(Olweus, D., 1993) ประการที่สอง การกลั่นแกล้งมักส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเหยื่อ เช่น ความวิตกกังวล ซึมเศร้า และการสูญเสียความมั่นใจในตนเอง การมีพื้นที่ปลอดภัยจึงเป็นกลไกช่วยลดความเสี่ยงเหล่านี้ โดยการสร้างระบบสนับสนุนจากครู เพื่อน และผู้ปกครอง (Rigby, K., 2003) นอกจากนี้ พื้นที่ปลอดภัยยังช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมโรงเรียนเชิงบวกที่เน้นความเคารพ ยอมรับความแตกต่าง และลดอคติที่เป็นสาเหตุของการกลั่นแกล้ง (Smith, P. K. & Sharp, S., 1994) พร้อมทั้งยังช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการสื่อสารและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (American Psychological Association, 2021) นักเรียนที่เติบโตในสภาพแวดล้อมแบบนี้จะมีความมั่นใจ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีสุขภาพจิตที่ดี อันเป็นรากฐานของความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านวิชาการและสังคม (CASEL, 2020) อีกประเด็นสำคัญ คือ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อเหยื่อเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังช่วยให้ผู้กระทำการกลั่นแกล้งเรียนรู้ถึงผลกระทบของพฤติกรรมของตน และได้รับการพัฒนาแนวทางพฤติกรรมที่เหมาะสม รวมถึงกระตุ้นให้เพื่อนรอบข้างมีบทบาทในการสนับสนุนและยับยั้งพฤติกรรมเชิงลบเหล่านั้น (UNESCO, 2020)

กล่าวโดยสรุป การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกอย่างยั่งยืน โดยเน้นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี ความไว้วางใจ สุขภาวะจิต และวัฒนธรรมที่เคารพซึ่งกันและกัน การดำเนินงานเชิงระบบในระดับโรงเรียนจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง มีคุณภาพ และสามารถเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนในอนาคตได้อย่างมั่นคง

องค์ประกอบของพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

1. ด้านกายภาพ ได้แก่

1.1 การป้องกัน ประกอบด้วย

1.1.1 นโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้งรังแกที่ชัดเจนของโรงเรียน

1.1.2 โครงสร้างการบริหารจัดการปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน

1.1.3 การกำหนดพื้นที่ปลอดภัย

1.1.4 การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและบรรยากาศในชั้นเรียนภายใต้หลักการแตกต่างแต่อยู่ร่วมกันได้

1.1.5 การสร้างการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและภาคีเครือข่าย

1.1.6 การจัดระบบช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความปลอดภัยจากการถูกกลั่นแกล้งรังแก

ในโรงเรียน

1.1.7 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.8 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแกของโรงเรียน

1.1.9 การประเมินนักเรียนรายบุคคล เพื่อค้นหากลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่อและผู้กระทำผิด

1.2 การปราบปราม ประกอบด้วย

1.2.1 กระบวนการจัดการแก้ไขปัญหากรณีเกิดเหตุการณ์กลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน

1.2.2 การจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษา

- 1.2.3 การป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ และสร้างความเข้าใจกับผู้กระทำอย่างเหมาะสม
- 1.2.4 การช่วยเหลือ เยียวยา ฟ้นฟู จิตใจบุคคลผู้ถูกรักษา และผู้กระทำ
- 1.2.5 การดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรการความผิด

2. ด้านจิตใจ ได้แก่

2.1 การปลุกฝัง ประกอบด้วย

- 2.1.1 การสร้างทัศนคติ ความตระหนักการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการกลั่นแกล้งรังแก ให้แก่ นักเรียน ครู บุคลากรของโรงเรียนและผู้ปกครอง
- 2.1.2 การจัดการชั้นเรียน มีกิจกรรมสร้างความความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน
- 2.1.3 การเสริมสร้างทักษะชีวิต ประสบการณ์และสมรรถนะในการป้องกันการกลั่นแกล้งรังแกให้แก่นักเรียน

ประเภทของการกลั่นแกล้ง

การกลั่นแกล้ง (Bullying) เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเจ็บปวดและผลกระทบต่อจิตใจและร่างกายของผู้ถูกกระทำอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ โดย กรมสุขภาพจิต ได้จำแนกประเภทของการกลั่นแกล้งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2551)

ประการแรก คือ การกลั่นแกล้งทางร่างกาย (Physical Bullying) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น การชกต่อย การตบตี การผลักหรือใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นจนเกิดการบาดเจ็บ ความเสียหาย หรือความเจ็บปวดทางร่างกาย แม้พฤติกรรมเหล่านี้จะมองเห็นได้จากภายนอก แต่ในบางกรณีก็ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเหยื่อด้วยเช่นกัน ประการที่สอง คือ การกลั่นแกล้งทางสังคมหรืออารมณ์ (Social or Emotional Bullying) ลักษณะของพฤติกรรมนี้ คือ การกีดกันเหยื่อออกจากกลุ่มสังคมหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยแรงกดดันจากเพื่อนร่วมกลุ่มหรือบุคคลรอบข้าง เช่น การชักจูงไม่ให้ใครพูดคุยหรือคบหากับเหยื่อ การทำให้เหยื่อรู้สึกโดดเดี่ยวและไร้ตัวตน ความเจ็บปวดจากการถูกทอดทิ้งและการปฏิเสธในลักษณะนี้มักส่งผลถึงต่อสุขภาพจิตของผู้ถูกรักษา ประการที่สาม คือ การกลั่นแกล้งทางวาจา (Verbal Bullying) ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำในการทำร้ายผู้อื่น เช่น การด่าทอเหยียดหยาม ล้อเลียน ประจาน หรือใส่ร้ายผู้อื่นต่อหน้าผู้อื่นหรือผ่านการนิทาลับหลัง แม้จะไม่ก่อให้เกิดบาดแผลทางกาย แต่ถ้อยคำเหล่านี้สามารถสร้างบาดแผลทางใจ ส่งผลให้เหยื่อรู้สึกอับอาย ขาดความมั่นใจ เกิดความเครียด ซึมเศร้า หรือแม้กระทั่งก้าวร้าวการเข้าสังคม และประการสุดท้าย คือ การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ซึ่งเป็นรูปแบบที่แพร่หลายในยุคดิจิทัล โดยเกิดขึ้นผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ หรือแอปพลิเคชันสื่อสารอื่น ๆ การกลั่นแกล้งในลักษณะนี้มีหลายรูปแบบ เช่น การข่มขู่ด้วยคำพูดหยาบคาย การโพสต์ให้ร้าย การตัดต่อภาพลามก การแอบอ้างตัวตนของเหยื่อเพื่อก่อให้เกิดความเสียหาย การแบล็กเมลล์โดยการเปิดเผยความลับหรือรูปภาพส่วนตัว รวมถึงการตั้งกลุ่มออนไลน์เพื่อโจมตีและประจานเหยื่อโดยเฉพาะ ซึ่งการกลั่นแกล้งในรูปแบบนี้มักเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรง ด้วยความสามารถในการเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็วและไม่สามารถควบคุมได้ในโลกออนไลน์

กล่าวโดยสรุป การกลั่นแกล้งสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม วาจา และโลกออนไลน์ ซึ่งล้วนแต่สร้างผลกระทบต่อผู้ถูกระทำในระดับที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจประเภทของการกลั่นแกล้งอย่างชัดเจนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนป้องกันและรับมือกับปัญหานี้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

หลักการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตใจที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคที่ปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกในหมู่นักเรียนทวีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น การดำเนินการเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หนึ่งในหลักการสำคัญ คือ การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนเชิงบวก โดยปลูกฝังให้นักเรียนเคารพและยอมรับในความหลากหลาย ไม่ว่าจะเชื้อชาติ เพศ ความเชื่อ หรือบุคลิกภาพส่วนบุคคล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบและแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมและเท่าเทียม (Smith, P. K. & Sharp, S., 1994) นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านพฤติกรรม การสื่อสาร และการดูแลนักเรียนอย่างเข้าใจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างครูกับนักเรียน และส่งผลให้นักเรียนกล้าเปิดเผยปัญหาที่ตนเองเผชิญ (Olweus, D., 1993) การพัฒนาระบบรายงานและการรับฟังอย่างจริงจังก็เป็นอีกแนวทางที่ช่วยให้นักเรียนสามารถรายงานปัญหาได้โดยไม่รู้สึกลัวหรืออับอาย เช่น การจัดตั้งกล่องรับความคิดเห็นหรือระบบออนไลน์เพื่อแจ้งปัญหา รวมถึงการตอบสนองอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมจากครูและผู้บริหาร (Rigby, K., 2003) นอกจากนี้ การใช้หลักการเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) โดยการชื่นชมพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การช่วยเหลือกัน การมีน้ำใจ และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเลิกแสดงพฤติกรรมเชิงบวกมากขึ้น (CASEL, 2020) อีกหนึ่งหลักการที่สำคัญ คือ การเสริมสร้างทักษะทางอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning: SEL) ผ่านกิจกรรมที่ช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักการควบคุมอารมณ์ เข้าใจผู้อื่น และมีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสันติ (UNESCO, 2020) ควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะชีวิต ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์ และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองก็มีบทบาทไม่น้อย โดยโรงเรียนควรสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ และส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการปลูกฝังวินัยและการเคารพผู้อื่น นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยี เช่น การใช้แอปพลิเคชันสำหรับรายงานเหตุการณ์หรือสร้างเนื้อหาเรียนรู้เกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง ก็สามารถช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและทันสมัย ในส่วนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดประสิทธิภาพของมาตรการต่าง ๆ เช่น การจัดทำสถิติการเกิดเหตุ การประเมินความพึงพอใจของนักเรียน และการปรับปรุงแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป หลักการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนไม่เพียงแต่ลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก แต่ยังเป็นรากฐานในการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การดำเนินงานตามหลักการเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนเป็นพื้นที่แห่งความไว้วางใจ การยอมรับ และความสุขของนักเรียนอย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกเกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีหลากหลายที่เน้นสร้างความตระหนัก ความร่วมมือ และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมและอารมณ์ในโรงเรียนให้เอื้อต่อความปลอดภัยและความเป็นมิตร โดยมีแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ดังนี้

1. ทฤษฎีระบบนิเวศของ Bronfenbrenner (Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory) ทฤษฎีนี้ Olivia G. ระบุว่าพัฒนาการของเด็กได้รับอิทธิพลจากปัจจัยที่มีความซับซ้อนในระบบนิเวศ 5 ระดับ (Olivia G., 2025) ได้แก่

- Microsystem หมายถึง ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน
- Mesosystem หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ในชีวิตของเด็ก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน
- Exosystem หมายถึง ปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายของโรงเรียนหรือชุมชน
- Macrosystem หมายถึง วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก
- Chronosystem หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมตลอดช่วงเวลาของเด็ก

การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนต้องปรับปรุงทุกระบบที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างความเข้าใจและสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน นโยบายโรงเรียน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เป็นมิตร

2. แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) Mentalmateservice ได้เน้นการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกและการสร้างจุดแข็งในตัวนักเรียน เช่น ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การเคารพซึ่งกันและกัน และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนา Resilience หรือความยืดหยุ่นทางจิตใจเพื่อช่วยให้นักเรียนรับมือกับความขัดแย้งและแรงกดดันได้ดีขึ้น (Mentalmateservice, 2024)

3. แนวคิดพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety) พื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่นักเรียนรู้สึกว่าคุณสามารถแสดงออกโดยไม่ต้องกลัวการถูกลงโทษหรือวิจารณ์ แนวคิดนี้ส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจ ความเคารพ และการสนับสนุนในกลุ่มเพื่อนและครู โดยมีความสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมที่ต่อต้านการกลั่นแกล้ง (คำศัพท์จิตวิทยา, 2563)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีของ Bandura (เมตตา มงคลธีระเดช, 2567) ชี้ให้เห็นว่าเด็กเรียนรู้พฤติกรรมผ่านการสังเกตและเลียนแบบ การลดการกลั่นแกล้งต้องควบคุมพฤติกรรมเชิงลบในโรงเรียนและส่งเสริมการเป็นตัวอย่างที่ดีของครูและนักเรียน

5. แนวคิดการตอบสนองต่อการกลั่นแกล้งแบบโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach to Bullying Prevention) (นฤมล ทับปาน, 2567) แนวคิดนี้เน้นการทำงานร่วมกันของครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เพื่อสร้างนโยบาย การสอน และกิจกรรมที่ลดการกลั่นแกล้ง

6. แนวคิดการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning - SEL) SEL เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการจัดการอารมณ์ สร้างสัมพันธภาพ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ ทักษะเหล่านี้ช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาการกลั่นแกล้ง

7. แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) (Thailand Institute of Justice, 2018) แนวคิดนี้เน้นการสร้างความเข้าใจและเยียวยาระหว่างผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ โดยใช้กระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วม เช่น การพูดคุยในกลุ่มเพื่อสร้างความตระหนักและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

กระบวนการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก

กระบวนการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกที่ได้ผลดีที่สุด จำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นการแก้ปัญหาทั้งระบบ (Whole School Approach) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดึงการมีส่วนร่วมของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทั้งระบบ คำว่าทั้งโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน รวมไปถึงผู้ปกครองและผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยกระบวนการที่สำคัญต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

1. การตั้งเป้าหมายของโรงเรียนที่คมชัด (School Goal) ประกอบด้วย
 - 1.1 นโยบายต่อต้านการกลั่นแกล้งรังแกที่ชัดเจนของโรงเรียน
 - 1.2 โครงสร้างการบริหารจัดการปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน
2. การพัฒนาครูและสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (กระบวนการ PLC) ประกอบด้วย
 - 2.1 การป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ และสร้างความเข้าใจกับผู้กระทำอย่างเหมาะสม
 - 2.2 การสร้างทัศนคติ ความตระหนักการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการกลั่นแกล้งรังแก ให้แก่นักเรียน ครู บุคลากรของโรงเรียนและผู้ปกครอง
 - 2.3 การเสริมสร้างทักษะชีวิต ประสพการณ์และสมรรถนะในการป้องกันการกลั่นแกล้งรังแกกันให้แก่นักเรียน
3. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการคุณภาพ (Info) ประกอบด้วย
 - 3.1 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแกของโรงเรียน
 - 3.2 การประเมินนักเรียนรายบุคคล เพื่อค้นหากลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่อและผู้กระทำผิด
 - 3.3 การจัดระบบช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความปลอดภัยจากการถูกกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน
4. การพัฒนาชั้นเรียน (Classroom) ประกอบด้วย
 - 4.1 การกำหนดพื้นที่ความปลอดภัย
 - 4.2 การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและบรรยากาศในชั้นเรียนภายใต้หลักการแตกต่างกันแต่อยู่รวมกันได้
 - 4.3 การจัดการชั้นเรียนที่มีกิจกรรมสร้างความความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
5. เครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Network) ประกอบด้วย

- 5.1 การสร้างการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและภาคีเครือข่าย
6. ระบบดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล (Student Care & Safety) ประกอบด้วย
 - 6.1 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 6.2 การช่วยเหลือ เยียวยา พี่นฟู จิตใจบุคคลผู้ถูกกระทำ และผู้กระทำ
 - 6.3 กระบวนการจัดการแก้ไขปัญหากรณีเกิดเหตุการณ์ก่อกวนก่อกวนในโรงเรียน
 - 6.4 การจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษา
 - 6.5 การดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรการความผิด

ดังนั้น การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่มีบรรยากาศเชิงบวกในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้

แนวทางการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการก่อกวนก่อกวน

การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหาการก่อกวนก่อกวน เป็นกระบวนการที่ครอบคลุม และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

1. สร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในโรงเรียน โดยการเสริมสร้างบรรยากาศเชิงบวกในการสร้างสังคม ที่มีความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning : SEL) ในห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมถึงการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน เพื่อให้ครูและนักเรียนต่างรู้สึกไว้วางใจกันและสามารถพูดคุยกันได้เสมอ ให้ห้องเรียนกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียน ซึ่งจะสามารถช่วยลดความเครียดและป้องกันการก่อกวนก่อกวนได้
2. โรงเรียนกำหนดมาตรการและนโยบายต่อต้านการก่อกวนก่อกวนที่ชัดเจน มีขั้นตอนการดำเนินการ และแผนเผชิญเหตุที่ชัดเจนเมื่อเกิดเหตุการณ์การก่อกวนก่อกวนขึ้นในโรงเรียน รวมถึงการสร้างช่องทางการรายงานที่ปลอดภัย ซึ่งสามารถรายงานเหตุการณ์การก่อกวนก่อกวนได้อย่างปลอดภัยและเป็นความลับ
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน ด้วยการสร้างให้นักเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยและบรรยากาศของความเป็นมิตรในโรงเรียนด้วยกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนของผู้ปกครองและชุมชน ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการก่อกวนก่อกวนกันภายในโรงเรียน รวมถึงวิธีการป้องกันเพื่อให้ผู้ปกครองสามารถสนับสนุนและร่วมมือกับโรงเรียนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และเชื่อมโยงกับชุมชนในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรในชุมชนในการให้การสนับสนุนโรงเรียนในการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียน
5. ให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรก่อกวนก่อกวนให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงอันจะนำไปสู่การก่อกวนก่อกวน และมีทักษะในการจัดการกับสถานการณ์

การกลั่นแกล้งรังแกได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ครูสามารถพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรั่นแกล้งรังแกระหว่างเพื่อนครูและบุคลากรในโรงเรียนด้วยกัน และระหว่างครูกับผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหากรั่นแกล้งรังแก

6. การออกแบบพื้นที่ทางกายภาพให้ปลอดภัย ด้วยการเพิ่มการเฝ้าระวังในพื้นที่เสี่ยง เช่น สนามเด็กเล่น หอพัก และทางเดิน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ที่เอื้อต่อการสังเกตการณ์ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดหรือการจัดตำแหน่ง เพอร์นิเจอร์ที่ไม่ปิดกั้นการมองเห็น

7. ประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสะท้อนคิด (Reflection) ของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง เพื่อประเมินความปลอดภัยและเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของนักเรียน

แนวทางการประเมินผลการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนเพื่อลดปัญหากรั่นแกล้งรังแก

การประเมินผลการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหากรั่นแกล้งรังแก เป็นกระบวนการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถวัดผลลัพธ์ของมาตรการที่นำมาใช้ และปรับปรุงแนวทางให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการประเมินไม่ใช่เพียงกระบวนการขั้นตอนสุดท้าย แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาโดยถูกบูรณาการเข้ากับกระบวนการพัฒนาในทุก ๆ ช่วง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดของการประเมิน คือ เพื่อให้โรงเรียนเกิดพื้นที่ปลอดภัย การกลั่นแกล้งรังแกลดลง และเกิดการพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน นำไปสู่การดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายในการลดปัญหากรั่นแกล้งรังแกในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวทางการประเมินผล ดังนี้

1. ใช้กระบวนการประเมินเพื่อพัฒนา โดยบูรณาการเข้ากับทุกขั้นตอนของกระบวนการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัย
2. ใช้ KPI (Key Performance Indicator) และ KRA (Key Result Areas) เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่ประเมินตั้งแต่ต้นจนจบ
3. ใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์เชิงระบบ (Systems Thinking) Matrix ความซับซ้อน (Red Zone) การประเมินความสามารถของทีม และการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป็นต้น
4. การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผ่านกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (CoP: Community of Practice/Reflection)
5. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง มีบทบาทที่เข้มข้นในกระบวนการประเมินและการสะท้อนผลในทุกช่วง

ซึ่งผลลัพธ์จากการประเมินในทุกช่วงจะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนงานและกลไกการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นและวางแผนการดำเนินงานในปีถัดไป การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งคำว่า “พื้นที่ปลอดภัย” มิได้หมายถึงเพียงแค่ความปลอดภัยทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงความปลอดภัยทางจิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ดังนั้น การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนจำเป็นต้องมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความเข้าใจและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษา อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายใน

ระบบนิเวศของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การลดปัญหาการกลั่นแกล้งอย่างมีประสิทธิภาพ และมีใช้เพียงแนวคิดด้านความปลอดภัยเท่านั้น แต่คือ การวางรากฐานของวัฒนธรรมแห่งความเอื้ออาทร ความเป็นธรรม และความเสมอภาคที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในระยะยาว และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสำหรับทุกคน

กรณีศึกษาจากการนำแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก ซึ่งได้ใช้แนวทางนี้ทดลองกับโรงเรียนหัวดวงรัฐชนูปถัมภ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลจากการทดลองใช้ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนามีการพัฒนาในแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านการตั้งเป้าหมายของโรงเรียนที่คมชัด (School Goal) นั้น พบว่า โรงเรียนสามารถสร้างทิศทางการดำเนินงานที่มีเป้าหมายร่วมจากทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน 2) ด้านการพัฒนาครูและสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า ครูและนักเรียนจะมีทัศนคติที่ถูกต้อง สามารถป้องกันและรับมือกับสถานการณ์การกลั่นแกล้งได้ 3) ด้านระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการคุณภาพ (Info) พบว่า โรงเรียนมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ทำให้สามารถบริหารจัดการวางแผนการป้องกันเชิงรุกและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ด้านการพัฒนาชั้นเรียน (Classroom) พบว่า ห้องเรียนและโรงเรียนมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางกายภาพและจิตใจลดความเสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์กลั่นแกล้ง 5) ด้านเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Network) พบว่า โรงเรียนมีเครือข่ายสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และ 6) ระบบดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล (Student Care & Safety) พบว่า นักเรียนทุกคนได้รับการดูแล ใส่ใจ และช่วยเหลืออย่างรวดเร็วทันเวลาที่และปัญหาถูกแก้ไขได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั้งระบบซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างรอบด้าน โรงเรียนมีจุดยืนที่ชัดเจน ลดความคลุมเครือ และส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างจริงจัง ครูและนักเรียนมีทักษะในการสื่อสาร เข้าใจสถานการณ์ และช่วยกันสร้างสังคมแห่งความปลอดภัย ข้อมูลเป็นปัจจัยสนับสนุนการวางแผนและการดำเนินการเชิงป้องกัน โรงเรียนมีบรรยากาศปลอดภัย ลดความเสี่ยงทั้งเชิงกายภาพและความรู้สึก นักเรียนได้รับการดูแลและแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ สร้างความเชื่อมั่นและลดโอกาสเกิดเหตุซ้ำ

สรุป

บทความนี้กล่าวถึงการเสริมสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งรังแก ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่กระทบต่อสุขภาพจิต พัฒนาการ และบรรยากาศการเรียนรู้ของนักเรียน โดยพื้นที่ปลอดภัยหมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและจิตใจที่นักเรียนสามารถเป็นตัวของตัวเองได้โดยไม่ถูกตัดสินหรือกลัวถูกทำร้าย บทความเสนอแนวทางแก้ไขแบบองค์รวม เช่น การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนเชิงบวก การเสริมทักษะชีวิต และทักษะทางอารมณ์ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การออกแบบพื้นที่เรียนรู้ให้ปลอดภัย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อรับมือกับการบูลลี่ ตลอดจนการประเมินผลอย่างต่อเนื่องโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เป้าหมาย คือ สร้างโรงเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งความไว้วางใจ เคารพความหลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน สำหรับการเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัศึกษานั้น คำว่า “พื้นที่ปลอดภัย” มิได้หมายถึงเพียงแค่ความปลอดภัยทางกายภาพ

เท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงความปลอดภัยทางจิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนจำเป็นต้องมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความเข้าใจและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษา อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในระบบนิเวศของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การลดปัญหาการกลั่นแกล้งอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเสริมสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงมิใช่เพียงแนวคิดด้านความปลอดภัยเท่านั้น แต่คือ การวางรากฐานของวัฒนธรรมแห่งความเอื้ออาทร ความเป็นธรรม และความเสมอภาคที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในระยะยาว และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสำหรับทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2551). Stop Bullying หยุดการกลั่นแกล้ง ยุติความรุนแรงในสังคม. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2566 จาก <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30024/>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). สรุปข้อมูลสำคัญ เพื่อประกอบการร่วมออกแบบภาพอนาคต “ความเสมอภาคทางการศึกษาไทย 5 ปีข้างหน้า”. 2566. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2023/06/EEF-AnnualReport-2566.pdf>
- เขมิกา เขมะกนก สุนทาวา, และคณะ. (2564). การรังแกในเด็กและวัยรุ่น: การทบทวนวรรณกรรม. วารสารสาธารณสุขและพฤติกรรมสุขภาพ, 8(2), 87-102.
- คำศัพท์จิตวิทยา. (2563). Psychological safety - ความปลอดภัยทางจิตใจ. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2568 จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/psychological-safety/>
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2565). การบูลลี่. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.happyhomeclinic.com/mh11-bullying.html>
- ธนัชชา วงษ์ทองคำ. (2564). การศึกษามาตรการการป้องกันและคุ้มครองการกลั่นแกล้งรังแกในสถานศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางสังคม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล ทับปาน. (2567). ถอดบทเรียน ‘Whole School Approach’ เด็กเปลี่ยน เพราะโรงเรียนปรับ. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2567 จาก <https://thepotential.org/social-issues/whole-school-approach/>
- มูลนิธิเพื่อรัก. (2566). สร้าง Safe Zone ให้ชีวิต พื้นที่ปลอดภัย ทางกาย ทางใจ ที่ทุกคนต้องการ. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2566 จาก <https://lovefoundation.or.th/safe-zone/>
- เมตตา มงคลธีระเดช. (2567). ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของอัลเบิร์ต แบนดูรา. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2568 จาก <https://li.kmutt.ac.th/social-learning-theory/knowledge/>
- วิจารณ์ พานิช และวิมลศรี ศุขิลวรรณ. (2563). การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในห้องเรียน. วารสารครุศาสตร์ศึกษา, 41(3), 23-39.

- วิมลวรรณ ปัญญาอ่อน. (2562). การป้องกันและจัดการการรังแกกันในโรงเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 20(2), 112-128.
- ศิริกมล ตาน้อย และพรภวิษฐ์ เฟื่องเอียด. (2565). ความหมายของพื้นที่ปลอดภัย: ความเข้าใจเชิงสุขภาวะ. วารสาร สังคมและสุขภาพ, 6(2), 134-143.
- สมพงษ์ จิตระดับ และพจนา อาภาบุรุษ. (2561). เยาวชนแห่งชาติไทยกับพื้นที่ปลอดภัยที่ไม่มีอยู่จริง. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2566 จาก <https://www.cydcenter.com>
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ. (2564). การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์: พื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้. วารสารวิชาการ ทางการศึกษา, 34(1), 45-61.
- สำนักข่าวอิศรา. (2564). สถิติการกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักข่าวอิศรา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Mentalmateservice. (2024). จิตวิทยาเชิงบวก คืออะไร? (Positive Psychology). เรียกใช้เมื่อ 4 พฤษภาคม 2568 จาก <https://mentalmateservice.com/what-is-positive-psychology>
- Dark Spirit. (2563). พื้นที่ปลอดภัย ความมั่นคงทางใจ: กุญแจสำคัญของ -> TEAM. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/4tg8h/>
- Thailand Institute of Justice. (2018). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คืออะไร. เรียกใช้เมื่อ 22 ธันวาคม 2567 จาก <https://knowledge.tijthailand.org/th/infographic/detail/what-is-rj-20-yrs-info>
- American Psychological Association. (2021). Bullying: What we know based on 40 years of research. Retrieved July 20, 2023, from <https://www.apa.org>
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. Ohio: Prentice-Hall.
- CASEL. (2020). Social and Emotional Learning (SEL) Framework. Retrieved July 20, 2023, from <https://casel.org>
- Edmondson, A. (1999). Psychological safety and learning behavior in work teams. Administrative Science Quarterly, 44(2), 350-383.
- Olivia G. (2025). Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory. Retrieved May 10, 2025, from <https://www.simplypsychology.org/bronfenbrenner.html>
- Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. New Jersey: Blackwell Publishing.
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. Canadian Journal of Psychiatry, 48(9), 583-590.
- Smith, P. K. & Sharp, S. (1994). School Bullying: Insights and Perspectives. London: Routledge.
- UNESCO. (2020). Global status report on school violence and bullying. Retrieved July 6, 2023, from <https://www.unesco.org>

ลักษณะภาษาของภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่เมืองเป่าซานมณฑลยูนนาน ประเทศจีน*
LANGUAGE CHARACTERISTICS OF TAI YAI VILLAGE TOPONYMS OF BAOSHAN,
YUNNAN PROVINCE, CHINA

เตียว ฉาน*, อัญชลี วงศ์วัฒนา

Diao Chan*, Unchalee Wongwattana

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chand65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน โดยศึกษาชื่อหมู่บ้าน จำนวน 235 ชื่อ ผ่านการเก็บข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่นและการสัมภาษณ์ชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า ภูมินาม แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ คำเดี่ยว วลี และประโยค ซึ่งวลีเป็นโครงสร้างที่พบมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายซับซ้อน และเจาะจงมากยิ่งขึ้นในกระบวนการตั้งชื่อหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่ ภายในกลุ่มวลียังสามารถจำแนกออกเป็น โครงสร้างย่อย ได้แก่ นามวลี กริยาวลี บุพบทวลี และวิเศษณ์วลี โดยโครงสร้างนามวลี ที่ประกอบด้วย “คำนาม + คำนาม” และ “คำนาม + คำวิเศษณ์” เป็นโครงสร้างที่ปรากฏมากที่สุด ซึ่งบ่งบอกถึงการใช้คำเพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของสถานที่หรือสิ่งสำคัญในพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ในเชิงความหมายของชื่อหมู่บ้าน ยังพบว่า ชื่อเหล่านี้มีความสัมพันธ์ในหลายมิติ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับสรรพสิ่ง สรรพสิ่งกับคุณลักษณะ ตลอดจนสิ่งของกับตำแหน่งต่าง ๆ สะท้อนถึงความคิดของชุมชนชาวไทยใหญ่ที่เชื่อมโยงอย่างแน่นแฟ้นกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในท้องถิ่น ทั้งในด้านกายภาพและวัฒนธรรม โดยรวมแล้ว ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจถึงโครงสร้างภาษาและกระบวนการคิดของชาวไทยใหญ่ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน อันเป็นการสื่อสารถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ความผูกพันกับธรรมชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกในสังคมชาวไทยใหญ่ในมณฑลยูนนานของจีน นอกจากนี้ สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษา การอนุรักษ์วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการออกแบบที่มีความหมายในระดับท้องถิ่นและในเชิงกว้างขึ้น

คำสำคัญ: ไทยใหญ่, ภูมินามหมู่บ้าน, ลักษณะทางภาษา, ยูนนาน

Abstract

This research aims to analyze the structure and meaning of the toponyms of Tai Yai villages in Baoshan City, Yunnan Province, China, by studying 235 village names through data collection from local documents and interviews with Tai Yai people in the area. The findings reveal that toponyms can be classified into three main categories: single words, phrases, and sentences, with phrases being the most common structure. This indicates a preference for using more complex and specific phrases in the process of naming villages among the Tai Yai people. The phrase category can further be subdivided into nominal phrases, verbal phrases, prepositional phrases, and adverbial phrases, with nominal phrases composed of "noun + noun" and "noun + adjective" being the most common. This reflects the use of words to describe the specific characteristics of a place or significant elements in that area. Furthermore, the analysis of the meanings of the village names reveals that these names are related to several dimensions, including the relationship between the area and entities, entities and attributes, and objects and positions. These relationships reflect the thinking of the Tai Yai community, which is closely connected to the environment, natural resources, and traditional ways of life, both in physical and cultural aspects. Overall, the findings help understand the linguistic structure and thought process of the Tai Yai people in naming their villages, which conveys local identity, a bond with nature, and the deep-rooted cultural diversity of the Tai Yai society in Yunnan Province, China. Additionally, this research can contribute to learning and development in areas such as education, cultural preservation, tourism, and meaningful design at both local and broader levels.

Keywords: Tai Yai, Village Toponyms, Linguistic Characteristics, Yunnan

บทนำ

ภูมินามหรือชื่อของสถานที่นั้น เป็นหน่วยภาษาที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ โดยมีบทบาทในเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสังคม ชื่อหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สะท้อนภูมิปัญญาทางภาษา และสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมระหว่างภาษากับสภาพแวดล้อม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเข้าถึงระบบคิด การรับรู้ และมโนทัศน์ของชุมชนผ่านภาษา (ศันสนีย์ วีระศิลป์, 2541) โดยที่ชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงรักษาภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง (ลี อี้หยาง, 2558) โดยเฉพาะการตั้งชื่อหมู่บ้านที่สะท้อนรูปแบบทางภาษาของกลุ่มตระกูลไทอย่างชัดเจน ได้แก่ การใช้คำโดด การเรียงคำที่มีลำดับแน่นอน และการเลือกใช้คำที่กระชับแต่สื่อความหมายเฉพาะเจาะจงได้ดี (หนาน หยาง, 2561) การศึกษาชื่อหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่จึงเปิดโอกาสให้เข้าถึงรากฐานทางภาษาที่กำลังเสื่อมถอยในหลายพื้นที่อื่น (ซุน หวัง, 2563)

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า โครงสร้างทางภาษาในชื่อหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซานมีความหลากหลายในเชิงไวยากรณ์ ทั้งคำเดี่ยว วลี และประโยค โดยเฉพาะนามวลีที่ปรากฏในรูปแบบหลากหลาย เช่น

นาม + นาม, นาม + คำวิเศษณ์, และนาม + คำกริยา (เจียง หยาง, 2560) ความหลากหลายนี้มีได้สะท้อนเพียงโครงสร้างทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ เช่น ความเป็นเจ้าของ การอยู่ร่วมของสรรพสิ่งกับพื้นที่ และคุณลักษณะเฉพาะของสถานที่ต่าง ๆ อันเป็นการถ่ายทอดโลกทัศน์ของชุมชนผ่านระบบภาษา (หวัง เฉิน, 2562)

แม้ว่าจะมีการศึกษาภูมินามในพื้นที่อื่นทั้งในประเทศไทยและจีนแล้วบ้าง แต่การวิเคราะห์ที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้างไวยากรณ์และบทบาททางความหมายของหน่วยคำในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจีนนั้นยังมีอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นผ่านการบันทึกองค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (เฉิน หยาง, 2564) โดยมุ่งวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างคำ วลี และประโยคในชื่อหมู่บ้าน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างชุมชนกับพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกลไกการใช้ภาษาที่แฝงความหมายเชิงสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภูมินามหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีนในปัจจุบัน เลือกเฉพาะหมู่บ้านที่ยังมีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ และตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นภาษาไทใหญ่ จากการสำรวจและค้นคว้าข้อมูลของสำนักงานการสถิติแห่งเมืองเป่าซาน ซึ่งมีหมู่บ้านที่เป็นชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐาน จำนวนทั้งหมด 256 หมู่บ้าน กระจายอยู่ใน 5 อำเภอ แต่มีชื่อที่ซ้ำกัน 21 ชื่อ ดังนั้น ชื่อหมู่บ้านที่ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษามีทั้งหมด 235 ชื่อ (สำนักงานการสถิติแห่งเมืองเป่าซาน, 2567)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยลงภาคสนามซึ่งได้การกำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยมีหลักการว่าผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและสุขภาพแข็งแรง หรือเป็นผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์ (หมอทำพิธี) ปราชญ์ชาวบ้านและอื่น ๆ พื้นที่ที่ลงภาคสนาม คือ เข้าร่วมการประชุมอบรมสำหรับปราชญ์ชาวบ้าน (อาจารย์หมู่บ้าน) ที่อำเภอเมืองเป่าซาน ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านทุกคนต้องเข้าร่วม จึงเป็นโอกาสให้ได้สัมภาษณ์ โดยที่ไม่ต้องเดินทางไปทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับการสัมภาษณ์ก็จะมีกรออกภาคสนามที่หมู่บ้านนั้น ๆ ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ และเอกสารท้องถิ่น การเก็บข้อมูลใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงมิถุนายน 2567 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และการตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์รูปแบบ และโครงสร้างของภูมินาม โดยแบ่งเป็นคำเดี่ยว วลี และประโยค วลีเป็นโครงสร้างที่พบมากที่สุด จากนั้นวิเคราะห์ความหมายโดยพิจารณาความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ระหว่างพื้นที่กับสรรพสิ่ง สรรพสิ่งกับคุณลักษณะ และสิ่งของกับตำแหน่งต่าง ๆ การวิเคราะห์นี้สะท้อนถึงมโนทัศน์และวิถีชีวิตของชุมชนไทใหญ่ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาของภูมินามหมู่บ้านในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ทั้งรูปแบบโครงสร้าง และวากยสัมพันธ์ ซึ่งหมู่บ้านชาวไทใหญ่ที่ใช้ภาษาชาวไทใหญ่ในการตั้งชื่อหมู่บ้านมีทั้งหมด 256 หมู่บ้าน แต่มีชื่อที่ซ้ำกัน 21 ชื่อ ดังนั้น ชื่อหมู่บ้านที่ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษามีทั้งหมด 235 ชื่อ

1. ผลการวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายของภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

รูปแบบและโครงสร้างของภูมินามหมู่บ้านในเมืองเป่าซาน สามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ 1) รูปแบบคำเดี่ยว 2) รูปแบบวลี และ 3) รูปแบบประโยค ซึ่งอัตราส่วนรูปแบบของภูมินามหมู่บ้านในเมืองเป่าซาน สามารถแสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 อัตราส่วนส่วนรูปแบบของภูมินามหมู่บ้านในเมืองเป่าซาน

รูปแบบและโครงสร้าง		จำนวนหมู่บ้าน		ร้อยละ	
วลี	นามวลี	148		62.98	
	กริยาวลี	14	181	5.96	77.42
	บุพบทวลี	18		7.67	
	วิเศษณ์วลี	1		0.41	
คำเดี่ยว	คำนาม	26		11.07	
	คำกริยา	15	51	6.38	21.70
	คำวิเศษณ์	10		4.25	
ประโยค	ประธาน - กริยา	3	3	1.28	1.28
รวมทั้งหมด		235	235	100	100

จากตารางที่ 1 รูปแบบภูมินามหมู่บ้านของเมืองเป่าซานที่ปรากฏค่าร้อยละมากที่สุด คือ รูปแบบวลี ซึ่งมีจำนวน 181 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 77.42 ของรูปแบบภูมินามหมู่บ้านทั้งหมดโดยมีโครงสร้างแบบนามวลีปรากฏมากที่สุด จำนวน 148 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 62.98 ของรูปแบบภูมินามหมู่บ้านทั้งหมด และลำดับรองลงมา คือ รูปแบบคำเดี่ยว มีทั้งสิ้น จำนวน 51 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.70 ของรูปแบบภูมินามหมู่บ้านทั้งหมด โดยมีโครงสร้างคำนามปรากฏมากที่สุด มีจำนวน 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.07 ของรูปแบบภูมินามหมู่บ้านทั้งหมด สำหรับรูปแบบภูมินามหมู่บ้านของเมืองเป่าซานที่ปรากฏร้อยละน้อยที่สุด คือ รูปแบบประโยค ซึ่งปรากฏเพียง 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.28 ของรูปแบบภูมินามหมู่บ้านทั้งหมด ดังมีรายละเอียดแสดงโดยเริ่มจากคำ วลี และประโยค ดังต่อไปนี้

1.1 คำเดี่ยว

หน่วยคำพื้นฐานที่สามารถใช้ได้โดยอิสระ อาจปรากฏเพียงคำเดียวหรือหลายพยางค์ แต่ไม่สามารถแยกความหมายออกจากกันได้ ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำเดี่ยวมีทั้งหมด 51 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.70 ของชื่อทั้งหมด คำเดี่ยวที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่เมืองเป่าซาน มีทั้งคำนาม คำกริยาและคำวิเศษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 คำนาม

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนามเพียงคำเดียว มีจำนวน

26 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.07 ของทั้งหมด คำนามที่ใช้มักหมายถึง สิ่งของ สถานที่ หรือสิ่งมีชีวิตที่มีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง เช่น “เวียง” (เมือง), “น้ำ” (แหล่งน้ำ), “ดอย” (ภูเขา), “ปาง” (พื้นที่ราบเชิงเขา) และ “หนอง” (บึงน้ำ) การตั้งชื่อด้วยคำนามเดี่ยวสะท้อนความเรียบง่ายและความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

1.1.2 คำกริยา

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำกริยาเพียงคำเดียว มีจำนวน 15 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.38 คำกริยามักสะท้อนการกระทำหรือสภาวะของพื้นที่ เช่น “ไหล” (การไหลของสายน้ำ), “ตก” (น้ำตก), “ขึ้น” (การสูงขึ้น), “ยุบ” (ดินยุบตัว) และ “รวม” (การรวมกลุ่ม) ซึ่งสะท้อนเหตุการณ์สำคัญหรือสภาพพลวัตที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน

1.1.3 คำวิเศษณ์

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำวิเศษณ์เพียงคำเดียว มีจำนวน 10 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.25 ของภูมินามทั้งหมด คำวิเศษณ์เหล่านี้มักแสดงถึงคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่หรือสิ่งสำคัญในชุมชน เช่น ชื่อหมู่บ้าน “ใหม่” (หมายถึง การเริ่มต้นใหม่), “ใหญ่” (ขนาดใหญ่), “สูง” (ความสูง), “ขาว” (สีขาวหรือความบริสุทธิ์) และ “ยาว” (ความยาวของพื้นที่) การตั้งชื่อด้วยคำวิเศษณ์สะท้อนถึงการเน้นย้ำลักษณะเด่นของพื้นที่ที่ผู้คนให้ความสำคัญในการบ่งบอกเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

1.2 วลี

เป็นรูปแบบของคำ ที่ประกอบด้วย คำตั้งแต่สองคำขึ้นไปทำงานร่วมกันเพื่อสื่อความหมายแบบหน่วยเดียวกัน ไม่สามารถแยกคำออกมาใช้โดยไม่ทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไปได้ ในชื่อหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน พบว่า มีการใช้วลีในการตั้งชื่อหมู่บ้านทั้งหมด 181 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 77.42 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบได้มากที่สุดในการตั้งชื่อภูมินามของชาวไทใหญ่ วลีที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ นามวลี กริยาวลี บุพพทวลี และวิเศษณ์วลี รายละเอียดของแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

1.2.1 นามวลี

เป็นรูปแบบของวลีที่มีคำนามเป็นแกนหลัก และทำงานร่วมกับคำประเภทอื่นเพื่อขยายความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในชื่อหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน โครงสร้างนามวลีเป็นประเภทของวลีที่พบมากที่สุด โดยมีทั้งหมด 148 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 62.98 ของชื่อภูมินามทั้งหมด ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นหลายโครงสร้าง ได้แก่ 1) คำนาม + คำนาม 2) คำนาม + คำวิเศษณ์ 3) คำนาม + คำบุพพท 4) คำนาม + คำกริยา 5) คำจำนวน + คำนาม 6) คำนาม + คำจำนวน + คำลักษณนาม 7) คำนาม + คำลักษณนาม + คำวิเศษณ์ และ 8) นามวลีแบบซับซ้อน

1.2.1.1 คำนาม + คำนาม

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + คำนาม มีจำนวน 72 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้นิยมมากที่สุดในกลุ่มนามวลี โดยใช้คำนามสองคำมาประกอบกันเพื่อขยายความหมายของสิ่งที่ต้องการสื่อถึง ตัวอย่างเช่น “เวียงคำ” (เวียง = เมือง, คำ = ทอง หมายถึง เมืองทอง), “น้ำปาง” (น้ำ = แม่น้ำ, ปาง = ลานเชิงเขา หมายถึง แม่น้ำเชิงเขา), “ดอยคำ” (ดอย = ภูเขา, คำ = ทอง หมายถึง ภูเขาทอง) ชื่อในลักษณะนี้มักสะท้อนลักษณะภูมิประเทศหรือสิ่งสำคัญของพื้นที่

1.2.1.2 คำนาม + คำวิเศษณ์

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + คำวิเศษณ์ มีจำนวน 28 หมู่บ้าน ลักษณะนี้ใช้คำนามนำหน้าและตามด้วยคำวิเศษณ์เพื่อขยายคุณสมบัติของสิ่งนั้น เช่น “บ้านใหม่” (บ้าน = หมู่บ้าน, ใหม่ = ใหม่ หมายถึง หมู่บ้านใหม่), “ดอยสูง” (ดอย = ภูเขา, สูง = สูง หมายถึง ภูเขาสูง), “หนองใหญ่” (หนอง = บึง, ใหญ่ = ใหญ่ หมายถึง บึงขนาดใหญ่) ชื่อในรูปแบบนี้แสดงให้เห็นการเน้นคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่อย่างชัดเจน

1.2.1.3 คำนาม + คำบุพบท

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + คำบุพบท มีจำนวน 6 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้พบได้น้อยกว่าแบบอื่น ตัวอย่างเช่น “เว้งเหลอ” (เว้ง = เมือง, เหลอ = เหนือ หมายถึง เมืองทางเหนือ), “น้ำใต้” (น้ำ = แม่น้ำ, ใต้ = ทิศใต้ หมายถึง แม่น้ำทางใต้) ชื่อในกลุ่มนี้สะท้อนตำแหน่งเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับจุดอื่น

1.2.1.4 คำนาม + คำกริยา

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + คำกริยา มีจำนวน 2 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้สื่อถึงการกระทำที่สัมพันธ์กับสถานที่ เช่น “บ้านไหล” (บ้าน = หมู่บ้าน, ไหล = การไหลของน้ำ หมายถึง หมู่บ้านที่มีลำธารไหล), “ดอยยุบ” (ดอย = ภูเขา, ยุบ = ยุบตัว หมายถึง ภูเขาทรุดตัวลง) แสดงให้เห็นเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่มีผลต่อพื้นที่

1.2.1.5 จำนวน + คำนาม

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำบอกจำนวน + คำนาม มีจำนวน 2 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้ใช้ตัวเลขนำหน้าคำนามเพื่อบอกจำนวนสิ่งสำคัญในพื้นที่ เช่น “สามเวียง” (สาม = 3, เวียง = เมือง หมายถึง เมืองสามเมือง), “ห้าดอย” (ห้า = 5, ดอย = ภูเขา หมายถึง ภูเขาห้าลูก)

1.2.1.6 คำนาม + จำนวน + คำลักษณนาม

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + จำนวน + คำลักษณนาม มีจำนวน 2 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้ใช้คำนามนำหน้า ตามด้วยจำนวนและลักษณนาม เช่น “ดอยสามยอด” (ดอย = ภูเขา, สาม = 3, ยอด = ยอดเขา หมายถึง ภูเขาสามยอด), “เวียงสองแห่ง” (เวียง = เมือง, สอง = 2, แห่ง = ลักษณนาม หมายถึง เมืองสองแห่ง)

1.2.1.7 คำนาม + คำลักษณนาม + คำวิเศษณ์

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำนาม + คำลักษณนาม + คำวิเศษณ์ มีจำนวน 1 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “บ้านแห่งใหม่” (บ้าน = หมู่บ้าน, แห่ง = ลักษณนาม, ใหม่ = ใหม่ หมายถึง หมู่บ้านแห่งใหม่) ซึ่งเป็นโครงสร้างที่พบไม่บ่อยนักแต่สื่อความหมายเฉพาะเจาะจง

1.2.1.8 นามวลีแบบซับซ้อน

นามวลีแบบซับซ้อนเป็นรูปแบบหนึ่งของนามวลีที่มีโครงสร้างซับซ้อนกว่านามวลีทั่วไป โดยอาจประกอบด้วย คำนามหลายคำ หรือมีองค์ประกอบเพิ่มเติม เช่น คำขยาย หรือคำบุพบท จากข้อมูลพบว่า ชื่อหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่ของเมืองเป่าซาน ที่อยู่ในรูปแบบนามวลีแบบซับซ้อน มีจำนวน 35 หมู่บ้าน สามารถ

จำแนกออกเป็นหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) นาม - นามวลี 2) นาม - บุพบทวลี 3) นาม - กริยาวลี 4) นามวลี - วิเศษณ์ และ 5) นามวลี - บุพบท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- นาม - นามวลี

เป็นโครงสร้างที่ใช้คำนามหลักร่วมกับนามวลีเพื่อขยายความ โดยคำที่สองและสามประกอบกันเป็นนามวลีเพื่อขยายคำนามคำแรก พบจำนวน 22 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “เวียงน้ำคำ” (เวียง = เมือง, น้ำคำ = แม่น้ำทอง หมายถึง เมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำทอง), “บ้านดอยคำใหญ่” (บ้าน = หมู่บ้าน, ดอยคำ = ภูเขาทอง, ใหญ่ = ขนาดใหญ่)

- นาม - บุพบทวลี

เป็นโครงสร้างที่ใช้คำนามหลักนำหน้าและตามด้วยบุพบทวลีเพื่อชี้ตำแหน่งหรือทิศทาง พบจำนวน 2 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “เวียงใต้เว้ง” (เวียง = เมือง, ใต้เว้ง = ทางใต้ของเว้ง → หมายถึง เมืองที่อยู่ทางใต้ของเว้ง)

- นาม - กริยาวลี

เป็นโครงสร้างที่คำนามหลักนำหน้ากริยาวลีซึ่งขยายความเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือการกระทำในพื้นที่ พบจำนวน 2 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “บ้านน้ำไหลลง” (บ้าน = หมู่บ้าน, น้ำไหลลง = สายน้ำที่ไหลลดระดับ หมายถึง หมู่บ้านริมลำธารไหลลงสู่ที่ต่ำ)

- นามวลี - คำขยาย

เป็นโครงสร้างที่นามวลีถูกขยายความเพิ่มเติมด้วยคำวิเศษณ์หรือคำบุพบท พบจำนวน 7 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “ดอยคำเหนือ” (ดอยคำ = ภูเขาทอง, เหนือ = ทางเหนือ หมายถึง ภูเขาทองทางทิศเหนือ), “บ้านปางสูง” (บ้านปาง = หมู่บ้านเชิงเขา, สูง = สูง หมายถึง หมู่บ้านเชิงเขาที่ตั้งอยู่สูง)

- นาม - นามวลี - วิเศษณ์

เป็นโครงสร้างที่คำนามหลักนำหน้า ตามด้วยนามวลีและปิดท้ายด้วยคำวิเศษณ์เพื่อขยายลักษณะพิเศษของสถานที่นั้น พบจำนวน 2 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น “เวียงน้ำคำใหม่” (เวียง = เมือง, น้ำคำ = แม่น้ำทอง, ใหม่ = ใหม่ → หมายถึง เมืองแม่น้ำทองแห่งใหม่)

1.2.2 บุพบทวลี

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซานที่มีโครงสร้างบุพบทวลีมี จำนวน 18 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.67 ของทั้งหมด โครงสร้างทั้งหมดเป็นแบบ คำบุพบท + คำนาม เช่น “เหนือเวียง” (เหนือเมือง), “ใต้ปาง” (ใต้เชิงเขา), “ข้างดอย” (ข้างภูเขา), และ “หลังหนอง” (หลังบึงน้ำ) แสดงให้เห็นการใช้ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ในการตั้งชื่ออย่างชัดเจน

1.2.3 กริยาวลี

กริยาวลีเป็นรูปแบบของวลี ที่ประกอบด้วย คำกริยาเป็นแกนหลัก และทำหน้าที่ในการบ่งชี้การกระทำหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ กริยาวลีในชื่อหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน มีทั้งหมด 14 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.96 ของชื่อภูมินามทั้งหมด โครงสร้างของกริยาวลีที่พบมีสองรูปแบบหลัก ได้แก่ 1) กริยา + นาม ซึ่งคำกริยาทำหน้าที่แสดงการกระทำหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำนามที่ตามหลัง และ 2) กริยา +

กริยา ซึ่งคำกริยาสองคำจะเชื่อมโยงกันเพื่อแสดงถึงกระบวนการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

1.2.3.1 คำกริยา + คำนาม

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย โครงสร้างคำกริยา + คำนาม มีจำนวน 12 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้เริ่มต้นด้วยคำกริยาและตามด้วยคำนามซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมหรือสิ่งรองรับการกระทำนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น “ไหลน้ำ” (ไหล = การเคลื่อนไหล, น้ำ = สายน้ำ หมายถึง น้ำที่ไหล), “ตกห้วย” (ตก = การตกลง, ห้วย = ลำธาร หมายถึง น้ำตกในลำธาร), “ขึ้นดอย” (ขึ้น = การเคลื่อนขึ้น, ดอย = ภูเขา หมายถึง ขึ้นภูเขา) โครงสร้างนี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่นั้น

1.2.3.2 คำกริยา + คำกริยา

ภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ที่ประกอบด้วย คำกริยา + คำกริยา มีจำนวน 2 หมู่บ้าน โครงสร้างนี้สะท้อนการใช้กริยาเชื่อมโยงเหตุการณ์สองลักษณะเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น “ไหลรวม” (ไหล = การไหล, รวม = การรวม หมายถึง สายน้ำหลายสายที่ไหลมารวมกัน), “ตกยุบ” (ตก = การตกลง, ยุบ = การทรุดตัว หมายถึง ดินตกและยุบตัวในพื้นที่เดียวกัน) การใช้คำกริยาควบคู่ เช่นนี้ ช่วยเน้นย้ำสภาพการณ์ของพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง

1.2.4 วิเศษณ์วลี

วิเศษณ์วลีเป็นโครงสร้างวลี ที่ประกอบด้วย คำวิเศษณ์สองคำติดต่อกัน เพื่อขยายคุณลักษณะหรือเน้นย้ำลักษณะพิเศษของสถานที่ ในชื่อหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซานพบเพียง 1 ชื่อคิดเป็นร้อยละ 0.41 ของชื่อทั้งหมด ตัวอย่างเช่น “ใหญ่ใหม่” (ใหญ่ = ขนาดใหญ่, ใหม่ = ใหม่ หมายถึง สิ่งที่ใหญ่และเพิ่งเกิดขึ้นใหม่) โครงสร้างนี้สะท้อนการเน้นคุณลักษณะสองด้านพร้อมกันในชื่อหมู่บ้านเดียว

1.3 ประโยค

ประโยคในภูมินามของหมู่บ้านเป็นโครงสร้าง ที่ประกอบด้วย คำหลักซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานและคำกริยาที่แสดงการกระทำหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รูปแบบของประโยคที่พบในภูมินามหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ประกอบด้วย คำนาม + คำกริยา มีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.28 ของชื่อภูมินามทั้งหมด

1.3.1 วากยสัมพันธ์

การศึกษาวากยสัมพันธ์ในภูมินามของหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซานมีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำในชื่อหมู่บ้าน นอกจากนี้ต้องศึกษาในบทบาทเชิงไวยากรณ์แล้วยังคงต้องศึกษาบทบาทในเชิงอรรถศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การถ่ายทอดความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น คำประสมที่ประกอบด้วย คำหลายคำที่ทำงานร่วมกันในโครงสร้างทางไวยากรณ์และอรรถศาสตร์ ทำให้เราเห็นถึงการที่คำต่าง ๆ ในชื่อหมู่บ้านมีบทบาทในการสร้างความหมายของสถานที่ ต่อไปจะอธิบายถึงโครงสร้างวลีและประโยคที่ปรากฏในภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน แบ่งตามความหมายออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1.1 วากยสัมพันธ์ของนามวลี

วากยสัมพันธ์นามวลีมีรูปแบบเป็น คำหลัก + คำขยาย ซึ่งมีวากยสัมพันธ์ใน

แบบต่าง ๆ มีจำนวน 113 ชื่อ ซึ่งไม่รวมนามวลีแบบซับซ้อน แบ่งออกเป็น 13 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 พื้นที่ - สิ่งที่มีในพื้นที่

เช่น “เวียงน้ำ” (เวียง = เมือง, น้ำ = แม่น้ำ → เมืองที่มีแม่น้ำ), “บ้าน

ปาง” (บ้าน = หมู่บ้าน, ปาง = ลานเชิงเขา → หมู่บ้านเชิงเขา) จำนวน 32 ชื่อ

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ - สิ่งเปรียบ

เช่น “ดอยคำ” (ดอย = ภูเขา, คำ = ทอง → ภูเขาทอง), “หนองแก้ว”

(หนอง = หนองน้ำ, แก้ว = เปรียบเหมือนของมีค่า → หนองน้ำงามดั่งแก้ว) จำนวน 8 ชื่อ

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ - การกระทำในพื้นที่

เช่น “บ้านน้ำไหล” (บ้าน = หมู่บ้าน, น้ำไหล = น้ำที่ไหล → หมู่บ้าน

ที่มีน้ำไหล), “เวียงดอยตก” (เวียง = เมือง, ดอยตก = ภูเขาทรุดตัว → เมืองที่อยู่ใกล้ภูเขาทรุดตัว) จำนวน 4 ชื่อ

กลุ่มที่ 4 สิ่งที่มีคุณลักษณะ - คุณลักษณะ

เช่น “ดอยสูง” (ดอย = ภูเขา, สูง = สูง → ภูเขาสูง), “บ้านใหญ่”

(บ้าน = หมู่บ้าน, ใหญ่ = ขนาดใหญ่ → หมู่บ้านใหญ่) จำนวน 42 ชื่อ

กลุ่มที่ 5 จากกลุ่ม - ลูกกลุ่ม

เช่น “เวียงปาง” (เวียง = เมือง, ปาง = เขตย่อยหรือพื้นที่รองลงมา

→ เมืองที่มีเขตปาง) จำนวน 7 ชื่อ

กลุ่มที่ 6 ส่วนประกอบ - ทั้งส่วน

เช่น “ยอดดอย” (ยอด = ส่วนยอด, ดอย = ภูเขา → ยอดของภูเขา),

“ปากหนอง” (ปาก = ทางออก, หนอง = หนองน้ำ → ทางออกของหนองน้ำ) จำนวน 5 ชื่อ

กลุ่มที่ 7 สรรพสิ่ง - ตำแหน่ง

เช่น “น้ำเหนือ” (น้ำ = สายน้ำ, เหนือ = ทิศเหนือ → แม่น้ำทางทิศ

เหนือ), “บ้านใต้” (บ้าน = หมู่บ้าน, ใต้ = ทิศใต้ → หมู่บ้านทางใต้) จำนวน 5 ชื่อ

กลุ่มที่ 8 สรรพสิ่ง - จำนวน

เช่น “ต้นเดียว” (ต้น = ต้นไม้, เดียว = หนึ่ง → ต้นไม้เพียงต้นเดียว),

“ดอยสองลูก” (ดอย = ภูเขา, สองลูก = จำนวนสอง → ภูเขาสองลูก) จำนวน 2 ชื่อ

กลุ่มที่ 9 จำนวน - สรรพสิ่ง

เช่น “สามเวียง” (สาม = จำนวนสาม, เวียง = เมือง → เมืองสาม

แห่ง), “ห้าดอย” (ห้า = จำนวนห้า, ดอย = ภูเขา → ภูเขาห้าลูก) จำนวน 2 ชื่อ

กลุ่มที่ 10 พื้นที่ - เจ้าของ

เช่น “บ้านหลวง” (บ้าน = หมู่บ้าน, หลวง = ผู้ปกครอง → หมู่บ้าน

ของเจ้าเมือง) จำนวน 1 ชื่อ

กลุ่มที่ 11 สรรพสิ่งที่มีในพื้นที่ 1 - สรรพสิ่งที่มีในพื้นที่ 2

เช่น “เวียงดอยน้ำ” (เวียง = เมือง, ดอยน้ำ = ภูเขาและแม่น้ำ → เมืองที่มีทั้งภูเขาและแม่น้ำ) จำนวน 3 ชื่อชื่อ

กลุ่มที่ 12 รูปร่าง - สิ่งของ

เช่น “โค้งน้ำ” (โค้ง = รูปร่างโค้ง, น้ำ = แม่น้ำ → แม่น้ำที่ไหลโค้ง) จำนวน 1 ชื่อ

กลุ่มที่ 13 เจ้าของ - สิ่งถือครอง

เช่น “บ้านเจ้าคำ” (บ้าน = หมู่บ้าน, เจ้าคำ = ชื่อเจ้าของ → หมู่บ้านของเจ้าคำ) จำนวน 1 ชื่อ

1.4 วากยสัมพันธ์บุพบทวลี

จากการศึกษาวากยสัมพันธ์ของบุพบทวลีในภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน พบเพียงรูปแบบเดียว คือ “ตำแหน่ง - สรรพสิ่ง” มีจำนวน 18 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.67 ของทั้งหมด โดยคำแรกในโครงสร้างเป็นคำบุพบทแสดงตำแหน่ง ส่วนคำที่สองเป็นคำนามบ่งบอกสิ่งของหรือพื้นที่ ตัวอย่างเช่น “เหนือเวียง” (เหนือ = ด้านเหนือ, เวียง = เมือง → ด้านเหนือของเมือง), “ใต้ปาง” (ใต้ = ด้านใต้, ปาง = ลานเชิงเขา → ใต้เชิงเขา), “ข้างดอย” (ข้าง = ด้านข้าง, ดอย = ภูเขา → ด้านข้างภูเขา)

1.5 วากยสัมพันธ์กริยาวลี

การศึกษาวากยสัมพันธ์ของกริยาวลีของภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน ทั้งหมด 14 ชื่อ แบ่งตามความหมายออกเป็น 3 กลุ่ม ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5.1 แบบกริยา - ผู้ทรงสภาพ

คำกริยาทำหน้าที่แสดงการกระทำ ส่วนคำนามทำหน้าที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีจำนวน 10 ชื่อ ตัวอย่างเช่น “ตกห้วย” (ตก = การตก, ห้วย = ลำธาร → น้ำตกในลำธาร), “ยุบดอย” (ยุบ = ยุบตัว, ดอย = ภูเขา → ภูเขาทรุดตัว)

1.5.2 แบบกริยา - ผู้กระทำ

คำกริยาแสดงถึงการกระทำโดยมีคำนามทำหน้าที่เป็นผู้กระทำ พบจำนวน 2 ชื่อ เช่น “รวมคน” (รวม = รวมตัว, คน = ผู้คน → การรวมกลุ่มของผู้คน), “ไหลดิน” (ไหล = การไหล, ดิน = ผู้กระทำ → ดินไหล)

1.5.3 กริยาเรียง (ตามคอมเมนต์ ทุกชนิดของคำที่พบ ควรมีการยกตัวอย่างชื่อหมู่บ้านที่จัดอยู่ในประเภทคำนั้น ๆ)

ในโครงสร้างนี้จะเป็นการเรียงคำกริยาเข้าด้วยกัน โดยแต่ละคำกริยาจะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นตามลำดับหรือเกี่ยวข้องกัน พบในสองรูปแบบ คือ กริยาเรียงอิสระแบบไม่ซ้ำความหมายและกริยาเรียงแบบคำซ้อนความหมาย มีทั้งหมด 2 ชื่อ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5.3.1 กริยาเรียงอิสระแบบไม่ซ้ำความหมาย เช่น “ไหลรวม” (ไหล = การไหล, รวม = รวมตัว → การไหลของน้ำหลายสายมารวมกัน)

1.5.3.2 กริยาเรียงแบบคำซ้อนความหมาย เช่น “ตกยุบ” (ตก = ตกลง, ยุบ = ยุบตัว → การตกลงและยุบตัวต่อเนื่อง)

1.5.4 วากยสัมพันธ์วิเศษณ์วลี

วากยสัมพันธ์วิเศษณ์วลีในภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน พบเพียง 1 ชื่อ เป็นโครงสร้าง “คุณลักษณะ1 - คุณลักษณะ2” เช่น “ใหญ่ใหม่” (ใหญ่ = ขนาดใหญ่, ใหม่ = เพิ่งเกิดใหม่ → หมู่บ้านขนาดใหญ่ที่เพิ่งก่อตั้งใหม่)

1.5.5 อรรถศาสตร์ประโยค (ตามคอมเม้น ทุกชนิดของคำที่พบ ควรมีการยกตัวอย่างชื่อหมู่บ้านที่จัดอยู่ในประเภทคำนั้น ๆ)

การศึกษาวากยสัมพันธ์ของประโยคของภูมินามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน พบเพียง 3 ชื่อ เป็นรูปแบบประธาน - กรรม แบ่งตามความหมายออกเป็นกลุ่ม

1.5.5.1 ผู้ทรงสภาพ - กริยา

เช่น “น้ำไหล” (น้ำ = สายน้ำ, ไหล = การไหล → สายน้ำไหลต่อเนื่อง) พบ 1 ชื่อ

1.5.5.2 ผู้กระทำ - กริยา

เช่น “ดอยยุบ” (ดอย = ภูเขา, ยุบ = ยุบตัว → ภูเขาทรุดตัว), “หนองตก” (หนอง = หนองน้ำ, ตก = การตก → หนองน้ำลดระดับต่ำลง) พบ 2 ชื่อ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า โครงสร้างภาษาของชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน มีความสอดคล้องกับลักษณะภาษาของกลุ่มตระกูลไทอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้คำโดด (Monosyllabic Words) และโครงสร้างวากยสัมพันธ์แบบเรียงคำ ซึ่งปราศจากการผันคำตามหน้าที่ไวยากรณ์ รูปแบบการตั้งชื่อดังกล่าว สะท้อนการยึดหลัก “การประหยัดทางภาษา” (Principle of Economy) อย่างเด่นชัด กล่าวคือ มีการเลือกใช้หน่วยคำที่สั้น กระชับ แต่สามารถถ่ายทอดความหมายได้ครบถ้วนตรงประเด็น ซึ่งสะท้อนถึงระบบคิดของชุมชนที่เน้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดในบริบทวัฒนธรรมดั้งเดิม ในเชิงโครงสร้าง พบว่า นามวลี (Noun Phrase) เป็นรูปแบบหลักที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยพบในอัตราส่วนที่สูงมากกว่าร้อยละ 77 ของชื่อทั้งหมด โครงสร้างนามวลีดังกล่าว ประกอบด้วย รูปแบบย่อยหลากหลาย อาทิ คำนาม + คำนาม คำนาม + คำวิเศษณ์ คำนาม + คำบุพบท ฯลฯ ซึ่งช่วยให้การตั้งชื่อสามารถถ่ายทอดรายละเอียดของลักษณะพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างเจาะจงและมีความหมาย ชื่อหมู่บ้านจึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือกำหนดอาณาเขตเชิงภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์ ชุดความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับงานวิจัยในบริบทใกล้เคียง พบความสอดคล้องในหลายประเด็น เช่น งานวิจัยของกลุ่มชาติพันธุ์ไท (Dai) ใน มณฑลยูนนาน ที่ใช้เครื่องมือภูมิสารสนเทศ (GIS) วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน พบว่า ชื่อหมู่บ้านในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีรูปแบบการเลือกใช้คำอย่างมีระบบ สัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศและการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน รวมถึงสอดคล้องกับ Biantun Toponymical Landscape ผลการศึกษาเรื่อง “Spatiotemporal characteristics and socio-cultural functions of place

names in Biantun settlements of Yunnan” ซึ่งชี้ว่าชื่อสถานที่ในมณฑลยูนนานมีโครงสร้างวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ชัดเจน และแผนผังทางวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง สะท้อนว่าการตั้งชื่อสถานที่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทมิโซ่เพียงการระบุสถานที่ แต่เป็นการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ผู้คน ทรัพยากรธรรมชาติ ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างเป็นระบบ (Biantun Toponymical Landscape, 2022)

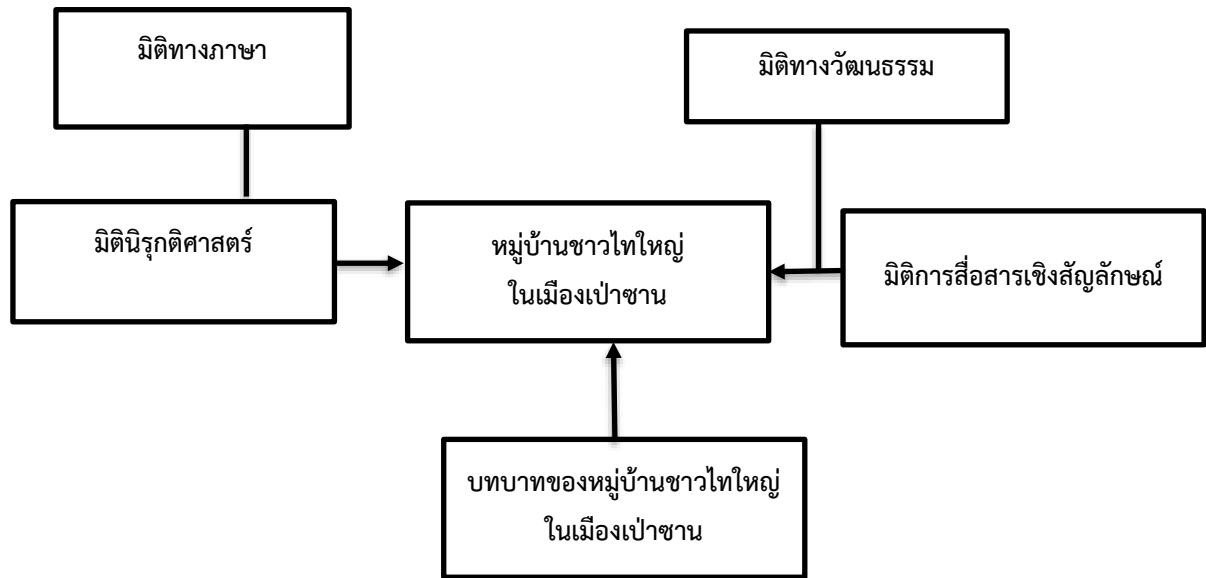
การพบรูปแบบนามวลีหลากหลาย เช่น คำนาม + คำนาม คำนาม + คำวิเศษณ์ หรือแม่แต่โครงสร้างแบบนามวลีซับซ้อน บ่งชี้ว่าภูมิภาคนี้ไม่ได้ตั้งแบบสุ่มหรือใช้คำอย่างไร้ระบบ แต่มีการเลือกใช้คำและวางโครงสร้างที่มีความหมายต่อชุมชน เช่น “ห้วยสั่วก” ที่ประกอบด้วย คำนามและกริยา สะท้อนการอธิบายลักษณะพื้นที่ผ่านการกระทำ หรือ “กว้างไหม้เส้นไหลง” ที่แสดงการขยายคุณลักษณะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Tibetan Plateau Toponymy งานศึกษาด้านภูมิภาคของชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน เช่น การวิเคราะห์ชื่อสถานที่บนที่ราบสูงทิเบต ยังพบว่า โครงสร้างของชื่อสถานที่ในภูมิภาคนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะภูมิประเทศ และสะท้อนคุณลักษณะทางวัฒนธรรมผ่านการใช้วลีที่ซับซ้อนอย่างมีนัยสำคัญ (Tibetan Plateau Toponymy, 2023)

ในด้านวากยสัมพันธ์ สามารถเห็นได้ว่าการใช้โครงสร้างภาษาที่มีบทบาทสำคัญในเชิงอรรถศาสตร์ (Semantic Roles) มากกว่าการจัดวางคำตามหน้าที่ทางไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว คำที่ประกอบกันเป็นวลีหรือประโยคในชื่อหมู่บ้าน ล้วนมีบทบาทในฐานะผู้กระทำ (Agent) ผู้ถูกกระทำหรือผู้ทรงสภาพ (Patient/Theme) ตลอดจนสิ่งที่ถูกใช้ในการกระทำ (Instrument) ซึ่งบทบาทเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชื่อหมู่บ้านสามารถสื่อความหมายเชิงลึกได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ัญชูลี สิงห์น้อย ที่เคยเสนอว่า คำประสมในภาษาไทยเป็นหน่วยภาษาที่ประกอบด้วย คำหลายคำซึ่งทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ ทั้งในด้านโครงสร้างทางไวยากรณ์และด้านความหมาย โดยคำแต่ละคำในคำประสมมีบทบาทเป็นองค์ประกอบความหมาย (Semantic Components) ที่ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างผู้พูดกับโลกหรือพื้นที่ที่กล่าวถึง เช่น การใช้วากยสัมพันธ์แบบพื้นที่สิ่งที่มีในพื้นที่หรือสิ่งของ ตำแหน่ง เป็นการแสดงความเชื่อมโยงของหมู่บ้านกับสภาพแวดล้อมโดยตรง ชี้ให้เห็นว่าภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อไม่ใช่เพียงสื่อสารเชิงระบุสถานที่ แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และความเชื่อของผู้พูด (ัญชูลี สิงห์น้อย, 2551)

นอกจากนี้ คำเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเชิงนิรุกติศาสตร์ของภาษาไทยที่มีการใช้คำดั้งเดิมเป็นชื่อสถานที่ โดยผ่านการคงรูปคำศัพท์พื้นถิ่น ซึ่งบางคำมีรูปแบบคล้ายคลึงกับภาษาไทย เช่น “เวียง” ที่พบในชื่อเมืองในหลายพื้นที่ และรูปแบบการเรียงคำที่สะท้อนเอกลักษณ์ทางภาษาของชนกลุ่มน้อยในบริบทของประเทศจีน อันเป็นหลักฐานสำคัญของการมีอยู่ของระบบคิด วัฒนธรรม และการรับรู้โลกที่เป็นของตนเอง แนวคิดนี้สามารถสนับสนุนได้จากงานวิจัยของ Anderson, B. ซึ่งกล่าวถึงการที่ภาษาและชื่อสถานที่เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อีกทั้งการใช้คำดั้งเดิมในชื่อสถานที่ยังสะท้อนถึงการรักษาและการส่งต่อภาษาพื้นเมืองในสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม (Anderson, B., 1983)

กล่าวโดยสรุป ชื่อหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่ในเมืองเป้าซาน ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือระบุสถานที่ แต่เป็นภาพสะท้อนทางภาษาและวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง แสดงถึงระบบความคิดของชุมชนที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ วิถีชีวิต และภูมิรู้ท้องถิ่นอย่างแนบแน่น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การบูรณาการข้อมูลทางภาษาและภูมินาม

การศึกษาชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซาน พบว่า ชื่อหมู่บ้านมีได้ระบุเพียงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แต่ยังสะท้อนระบบคิด วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม โดยมีโครงสร้างภาษาที่ประหยัด ใช้คำสั้นและนามวลีเป็นหลัก เพื่อให้ข้อมูลที่กระชับและชัดเจน วากยสัมพันธ์แสดงบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ สะท้อนการรับรู้พื้นที่ของชุมชน พร้อมทั้งยังรักษาคำศัพท์พื้นถิ่นที่มีความใกล้เคียงกับภาษาไทย เช่น “เวียง” ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการทางนิรุกติศาสตร์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่าชื่อหมู่บ้านเหล่านี้เป็นสื่อสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีคุณค่าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

โครงสร้างภาษาของชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเมืองเป่าซานมีลักษณะสอดคล้องกับระบบภาษากลุ่มตระกูลไท ซึ่งเน้นการใช้คำโดดและนามวลีที่มีความกระชับ ชัดเจน และมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร ตามหลักการประหยัดทางภาษา (Principle of Economy) โดยโครงสร้างชื่อส่วนใหญ่เป็นนามวลีที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลเฉพาะเจาะจงของพื้นที่และสิ่งแวดล้อมได้อย่างครบถ้วน ชื่อหมู่บ้านเหล่านี้สะท้อนบทบาทเชิงอรรถศาสตร์อย่างชัดเจน ทั้งในด้านผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงลึกซึ้งระหว่างชุมชนกับสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ ยังปรากฏการคงไว้ของคำศัพท์พื้นถิ่นที่ใกล้เคียงกับภาษาไทย เช่น “เวียง” อันเป็นหลักฐานทางนิรุกติศาสตร์ของภาษาไทใหญ่ที่เชื่อมโยงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ ชื่อหมู่บ้านจึงเป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ภูมิปัญญา และระบบความรู้ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง จากข้อค้นพบดังกล่าวจึงควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภาษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ผ่านการจัดทำหลักสูตรภาษาท้องถิ่นในโรงเรียน การจัดฝึกอบรมชุมชน การพัฒนา

ฐานข้อมูลภูมินามเชิงวิชาการ และการบูรณาการข้อมูลทางภาษาเข้ากับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ชื่อหมู่บ้านเป็นฐานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเทศกาลชุมชนที่เชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และความหมายของชื่อภูมินาม เพื่อสร้างคุณค่าและความยั่งยืนแก่ชุมชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- เจียง หยาง. (2560). โครงสร้างวากยสัมพันธ์ของชื่อภูมินามในชุมชนชาวไทใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นแห่งเอเชีย.
- ฉิน หยาง. (2564). การวิเคราะห์โครงสร้างทางไวยากรณ์ของชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่: กรณีศึกษาเมืองเป่าซาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซุน หวัง. (2563). การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทใหญ่ในบริบทของโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยภาษา ชนกลุ่มน้อย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ลี อี้หยาง. (2558). การธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน. เชียงใหม่: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คันสนีย์ วีระศิลป์. (2541). ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- สำนักงานการสถิติแห่งเมืองเป่าซาน. (2567). หมู่บ้านของชาวไทใหญ่ ในเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน. เรียกใช้เมื่อ 27 มิถุนายน 2568 จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Baoshan,_Yunnan
- หนาน หยาง. (2561). ลักษณะทางภาษาของชื่อหมู่บ้านชาวไทใหญ่ในเขตเป่าซาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ภาษาและวัฒนธรรมแห่งปักกิ่ง.
- หวัง ฉิน. (2562). ภูมินามและโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในจีนตอนใต้. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2551). คำประสมในภาษาไทย: การศึกษาทางไวยากรณ์และอรรถศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Biantun Toponymical Landscape. (2022). Spatiotemporal characteristics and socio-cultural functions of place names in Biantun settlements of Yunnan. *Ethnolinguistic Geography Quarterly*, 9(3), 55-72.
- Tibetan Plateau Toponymy. (2023). Toponymic structure and semantic representation of place names on the Tibetan Plateau. *Journal of Minority Languages and Toponymy Studies*, 14(2), 88-102.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่ชนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระที่ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นคว้าอุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณขุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจอพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ สีสิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อดิเทพ, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตวรรษ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติม ทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลาย และความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลั้งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ระบุประเภทของวิจัย, ประชากรกลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, การเก็บรวบรวมข้อมูล, สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล, ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
.....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
.....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....
.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

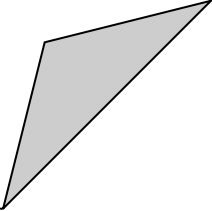
1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

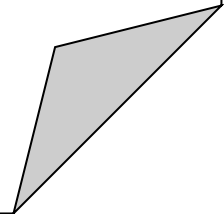
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

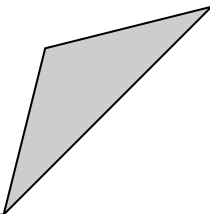
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระที่ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

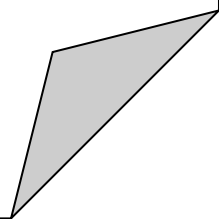
.....

.....

.....

.....

.....

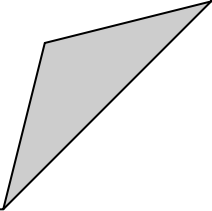

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อ บทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

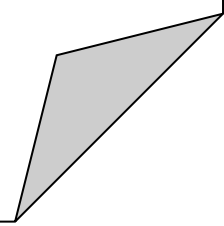
(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

บทนำ (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

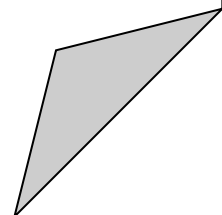
.....

.....

.....

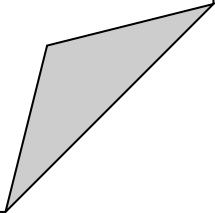
.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

